GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2020

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 17 / 20 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2019/18417 04.11.2020
ARİF SERTDAL VE DİĞERLERİ

002 2019/19112 04.11.2020
BEKİR CANLI

003 2019/20503 04.11.2020
A.N.Ş.

004 2019/20601 04.11.2020
MEHMET ECEVİT VE DİĞERLERİ

005 2019/22004 04.11.2020
BAHAR ORMAN ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.

006 2019/22026 04.11.2020
FAHRETTİN ÖZTÜRK

007 2019/22123 04.11.2020
İLHAN YAYLACI

008 2019/22854 04.11.2020
BURAK MANĞUŞ VE DİĞERLERİ

009 2019/25385 04.11.2020
ALPARSLAN ALTAN (3)

010 2019/38034 04.11.2020
ERHAN KOÇ VE DİĞERLERİ

011 2015/12486 05.11.2020
ABDULLAH YAŞA

012 2015/15672 05.11.2020
CANDAR ŞAFAK DÖNMEZ

013 2016/7749 05.11.2020
YILMAZ YAKUT

014 2016/1129 18.11.2020
A.K.

015 2016/9213 18.11.2020
ALİGÜL YÜKSEL (2)

016 2017/4934 18.11.2020
HÜSNÜ MAHALLİ

017 2017/5916 18.11.2020
KADİR TANRIKULU

İçindekiler - devam

018 2017/18634 18.11.2020
NESİP TARIM

019 2017/21784 18.11.2020
BİLAL ÇAL

020 2017/22051 18.11.2020
OSMAN ŞANAL

021 2017/22400 18.11.2020
RECEP BAŞ

022 2017/30526 18.11.2020
TRAKYA KALIP VE PLASTİK KAPAK İMALATI SANAYİ VE TİC. LTD. ŞTİ.

023 2017/30700 18.11.2020
KENAN ARSLAN VE YUSUF SÖNMEZ

024 2017/31906 18.11.2020
FEYZULLAH CANER

025 2017/36028 18.11.2020
ŞABAN APAK

026 2017/37210 18.11.2020
İBRAHİM HALİL SÖNMEZ VE DİĞERLERİ

027 2017/38589 18.11.2020
ERKAN TEKİN VE DİĞERLERİ

028 2018/871 18.11.2020
ALİ EFENDİ PEKSAK (4)

029 2018/1574 18.11.2020
OLCAY KALAYCI

030 2018/2014 18.11.2020
ÖZLEM GÜMÜŞTAŞ VE SEZİN UÇAR

031 2018/3449 18.11.2020
ŞÜKRÜ İLCİ

032 2018/9118 18.11.2020
A.A. VE DİĞERLERİ

033 2018/10108 18.11.2020
BERKAY USTABAŞ

034 2018/10156 18.11.2020
TURGAY GÖKKOYUN (2)

İçindekiler - devam

035 2018/13388 18.11.2020
İLYAS TUNÇ

036 2018/18920 18.11.2020
FEHMİ KORKMAZ VE DİĞERLERİ

037 2018/20671 18.11.2020
NESRİN DEMİREL

038 2018/24379 18.11.2020
MEHMET KARA

039 2018/25298 18.11.2020
MEHMET UZ

040 2018/25582 18.11.2020
HURİYE ÖZTÜRK

041 2018/28400 18.11.2020
ANDREW CRAIG BRUNSON

042 2018/30878 18.11.2020
AHMET ÜLGER VE DİĞERLERİ

043 2018/30995 18.11.2020
MUSTAFA KANDEMİR

044 2018/31689 18.11.2020
AHMET KARABULUT VE DİĞERLERİ

045 2018/34292 18.11.2020
MEHMET FATİH IŞIKADA

046 2018/34754 18.11.2020
OĞUZ DURGUT

047 2018/35071 18.11.2020
ŞEVKİ KONAKÇI

048 2018/35083 18.11.2020
İLHAMİ GÜNEŞ

049 2018/35854 18.11.2020
NAİL YERLİKAYA

050 2018/36023 18.11.2020
ABDURRAHİM SARIOĞLU VE DİĞERLERİ

051 2018/36542 18.11.2020
SONGÜL CENGİZ ORAL VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

052 2018/36748 18.11.2020
SERKAN SEVİNÇ VE DİĞERLERİ

053 2018/36759 18.11.2020
NEŞE TÜRKÖZ

054 2018/37010 18.11.2020
ABDULLAH NACİ COŞKUN

055 2018/37648 18.11.2020
BAHATTİN ÇENGEL VE HANDAN GEL GÜNEŞ

056 2019/1816 18.11.2020
AHMET ÇELİK VE DİĞERLERİ

057 2019/1910 18.11.2020
MEHMET ALİ ÇELİK VE DİĞERLERİ

058 2019/2225 18.11.2020
ÇİĞDEM ZEYNEP DUYSAL VE DİĞERLERİ

059 2019/2404 18.11.2020
FATİH ÇETİN VE İBRAHİM PELİT

060 2019/3318 18.11.2020
NUR TARIM SOĞUTMA GIDA KAYISIC. TARIM ÜRN. SOĞUK HAVA DEPOLARI PAKET. NAK. PAZ. SAN. VE DIŞ TİC. LTD. ŞTİ.

061 2019/3320 18.11.2020
ALİ AY VE DİĞERLERİ

062 2019/3649 18.11.2020
S.S. GÖLBAŞI ÇİFTLİK EVLERİ KONUT YAPI KOOPERATİFİ

063 2019/3697 18.11.2020
İSMAİL TEMİZ

064 2019/5055 18.11.2020
VOLKAN BAYAR VE DİĞERLERİ

065 2019/8306 18.11.2020
FİDAN KAYTAR VE DİĞERLERİ

066 2019/9869 18.11.2020
ALİ AKLIK

067 2019/13241 18.11.2020
İSMET DELEN VE DİĞERLERİ

068 2019/17608 18.11.2020
YADİGAR ER

İçindekiler - devam

069 2019/17932 18.11.2020
NİHAT KAYA

070 2019/18359 18.11.2020
OSMAN TURAN

071 2019/18612 18.11.2020
MEHMET SOYCAN

072 2019/18834 18.11.2020
ÇİĞDEM ERSÖZ

073 2019/19751 18.11.2020
HATİCE AYDIN VE ORHAN KÖMÜRCÜ

074 2019/20800 18.11.2020
ASAF METE VE DİĞERLERİ

075 2019/23901 18.11.2020
ZEYNEP BANU ARSLAN

076 2019/25486 18.11.2020
ŞENİZ ÇEVİK

077 2019/26658 18.11.2020
ADEM BOLAT VE ŞAHİNLER TEKSTİL ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

078 2019/28074 18.11.2020
DOĞAL TARIM ÜRÜNLERİ GIDA PAZARLAMA SANAYİ VE TİCARET A.Ş. ŞİRKETİ

079 2019/28819 18.11.2020
ATİLLA YAMAN VE DİĞERLERİ

080 2019/29551 18.11.2020
MELEK ÇOBANLI

081 2019/31128 18.11.2020
AYŞE KOCAMAN VE NURSEL TURAN

082 2019/33690 18.11.2020
MEHMET OSMAN ZERMAN VE MUHARREM ADIGÜZEL

083 2019/35204 18.11.2020
TEVFİK KÖKSAL

084 2019/35492 18.11.2020
AYKUT TUNCER VE DİĞERLERİ

085 2019/36452 18.11.2020
DENİZ KANİJALİ

İçindekiler - devam

086 2019/37739 18.11.2020
ARAS KARGO YURT İÇİ YURT DIŞI TAŞIMACILIK A.Ş. (2)

087 2019/38132 18.11.2020
M.Ö.

088 2020/10020 18.11.2020
D.Ç. VE DİĞERLERİ

089 2015/288 19.11.2020
M.A.B.

090 2015/2070 19.11.2020
SONGÜL UÇKAN VE DİĞERLERİ

091 2016/7034 19.11.2020
SELMA ÖZDİL VE İSMAİL ÖZCAN

092 2016/13328 19.11.2020
TÜRKİYE GIDA VE ŞEKER SANAYİ İŞÇİLERİ SENDİKASI (ŞEKER İŞ)

093 2016/32116 19.11.2020
HÜSEYİN YILDIRIM (2)

094 2017/15128 19.11.2020
ÜMMÜHAN SEÇİL SUCU

095 2017/20204 19.11.2020
İSMAİL GÖKTAŞ

096 2017/20801 19.11.2020
E.S.K.

097 2017/27013 19.11.2020
İBRAHİM HALİL BARAN

098 2017/27681 19.11.2020
ADEM BAŞAR

099 2017/29298 19.11.2020
MUHAMMED TEKER

100 2017/32445 19.11.2020
CEM TAYLAN ERDEN VE DİĞERLERİ

ARİF SERTDAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/18417 | Karar tarihi: 04.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/18417

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARİF SERTDAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/18417)

Karar Tarihi: 4/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucular : 1. Arif SERTDAL

2. Elif SERTDAL

3. Gülfen SERTDAL

Başvurucular Vekili : Av. Lokman Hakim TEMUR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; destekten yoksun kalma tazminatı, manevi tazminat ve işçilik alacaklarının tahsili talebiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuruculara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular 12/12/2005 tarihinde dava açmışlardır. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 11/4/2019 tarihinde kararı onamış ve hüküm kesinleşmiştir. Başvurucular 27/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 4/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

11. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate

alındığında somut olaydaki 13 yıl 4 aylık yargılamanın süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucular makul sürede yargılanma hakkının ihlal sebebiyle 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında net 32.000 TL manevi tazminatın başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müşterekenödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 32.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Adana 6. İş Mahkemesine ve Yargıtay 21. Hukuk Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEKİR CANLI

B. No: 2019/19112 | Karar tarihi: 04.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/19112

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEKİR CANLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/19112)

Karar Tarihi: 4/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Bekir CANLI

Vekili : Av. Ahmet EMEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; itirazın iptali talebiyle açılan davada hakkaniyete uygun yargılanma, bağımsız tarafsız mahkemede yargılanma ve makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurucuya ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 3/3/2009 tarihinde dava açmıştır. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Hukuk Dairesi 20/3/2019 tarihinde davanın dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddine kesin olarak karar vermiştir. Başvurucu 27/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 4/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olaydaki yaklaşık 10 yıllık yargılamanın süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucu; takip dayanağı çekin hatalı değerlendirildiğini, bazı imzaların sahte olmasının diğer cirantaların sorumluluğunu kaldırmayacağını, istinaf dilekçesine cevap dilekçesinin incelenmediğini, yetkisizlik kararı verilmesinin bağımsız ve tarafsız yargılama yapılmadığını gösterdiğini belirterek hakkaniyete uygun yargılanma, bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma, hukuki dinlenme haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 20.000TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2009/62, K.2018/38) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.N.Ş.

B. No: 2019/20503 | Karar tarihi: 04.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20503

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.N.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20503)

Karar Tarihi: 4/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : A.N.Ş.

Vekili : Av. Ayşe Gül TÜRK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; ceza davasında hakkaniyete aykırı olarak mahkûmiyet kararı verilmesi, mahkeme kararlarının yeterli gerekçe içermemesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 21/4/2013 tarihinde gözaltına alınmasıyla yargısal süreç başlamıştır. Derece mahkemesindeki yargılama neticesinde başvurucunun kasten adam öldürme suçundan 15 yıl, kasten adam öldürmeye teşebbüs suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına, kasten yaralama suçundan ise beraatine hükmedilmiştir. Kasten adam öldürme ve kasten adam öldürmeye teşebbüs suçlarından kurulan hükümler Yargıtayca 6/3/2019 tarihinde onanarak kesinleşmiş, beraate ilişkin hüküm yönünden ise bozma kararı verilmiştir. Bozma sonrası yapılan yargılama, başvurucunun kasten yaralama suçunu işlediği gerekçesiyle 11 ay 7 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Bahse konu karar 24/9/2020 tarihinde başvurucu müdafii tarafından temyiz edilmiştir.

9. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının, savunma hakkının, gerekçeli karar hakkının ve hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine 12/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 4/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

13. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

14. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği

gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 7 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

17. Başvurucu; adalete ve hakkaniyete aykırı mahkûmiyet kararı verildiğini, suç vasfının hatalı değerlendirildiğini, mahkeme kararlarının yeterli gerekçe içermediğini ve savunma hakkının kısıtlandığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Başvurucunun yukarıdaki paragrafta belirtilen şikayetleri, 6/3/2019 tarihli Yargıtay kararı ile kesinleşen mahkûmiyet hükümleri yönünden incelenmiştir.

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, savunma hakkının da ihlal edildiğini belirtmekte ise de belirtilen şikâyetinin esas itibarıyla ilgili olduğu hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

20. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesi ile 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında yargılamadaki taraf sayısı da nazara alınarak başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi

gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 18. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/202, K.2020/211) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ECEVİT VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/20601 | Karar tarihi: 04.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20601

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ECEVİT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20601)

Karar Tarihi: 4/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Mehmet ECEVİT ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : Av. Rojhat DİLSİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun A sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2019/20601 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2019/20601 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, Cizre Belediyesine (Belediye) hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken Cizre Kaymakamlığı OHAL Bürosunun başvurucuların terör örgütü ile iltisaklı olduklarının Belediyeye bildirilmesi üzerine Belediye iş akitlerinin feshedilmesini Şirketten istemiştir. Şirket, bu talep üzerine başvurucuların iş akdini feshetmiştir.

14. Başvurucular, iş akdinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve Belediye aleyhine dava açmıştır. Davalı Belediye cevap dilekçesinde, 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi gereği Cizre Kaymakamlığı OHAL Bürosunun yazısı ekinde davacıların bilgilerinin de yer aldığı listede bulunan kişilerin terör örgütü yapılanması ile irtibatı ve iltisakı olduğu tespitine yer verildiğini ve başvurucuların iş akitlerinin bu kapsamda feshedildiğini belirterek davanın reddini savunmuştur. Davalı Şirket ise işe alım ve iş akdinin feshinin asıl işveren konumundaki Belediyenin tasarrufunda olduğunu belirtmiştir.

15. Cizre Asliye Hukuk Mahkemesi, İş Mahkemesi sıfatıyla baktığı davaların reddine karar vermiştir. Mahkeme kararlarında; başvuruculların millî güvenliği tehdit eden yapılar ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin

feshedildiği aynı maddenin (2) numaralı fıkrası uyarınca da bu kişilerin bir daha kamu hizmetinde çalıştırılmasının mümkün olmadığı gerekçesine yer verilmiştir.

16. Başvurucular, karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) başvurucuların istinaf istemlerini reddetmiştir. Kararda; şüphe feshi kavramı üzerine durulmuş ve OHAL bürosunun yazısı ile başvurucuların PKK terör örgütü yapılanması ile irtibatı olduğunun bildirilmesi üzerine davalı işveren bakımından iş sözleşmesinin devam etmesinde yasal engel bulunduğu vurgulanmıştır.

17. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular, süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker ([GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-35).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 4/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

20. Başvurucular; işverence iş akdine 667 sayılı KHK gereği son verildiği belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduğuna dair kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmadığını iddia etmiştir. Başvurucular; kurum yöneticisinin iş akdinin KHK kapsamında feshedildiği yönündeki beyanı yeterli görülerek ve bu beyana üstünlük tanınarak işe iade davasının derece mahkemelerince reddedildiğini, bu durumun adil yargılanma ve etkili başvuru haklarını ihlal ettiğini, haklarında toplanan gizli bilgiler nedeniyle terör örgütüyle irtibatlı gösterilmesinin şeref ve itibara saygı ile özel hayata ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

21. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucuların temel iddiası; belediye tarafından gönderilen bilgilerin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvurucuların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

24. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker § 55).

25. Mahkemenin, önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker § 56).

26. Diğer taraftan mahkemelerin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker § 57).

27. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı; davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte, yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker § 58).

28. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker § 69).

29. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi feshi

kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker § 69).

30. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker § 71).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

31. Somut olayda da anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucu hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvurucuya tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvuruculların mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

33. Adil yargılanma hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvuruculların diğer ihlal iddialarının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

34. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

35. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesine ve zararlarının tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

36. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

37. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

38. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı ve mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

39. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

40. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak

üzere Cizre Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

41. İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

42. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun E sütununda gösterilen miktarlardaki harcın başvuruculara ayrı ayrı, 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Cizre 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (Esas numaraları ekli tablonun D sütununda gösterilmiştir.) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Ekli tablonun E sütununda gösterilen harcın başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAHAR ORMAN ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.

B. No: 2019/22004 | Karar tarihi: 04.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22004

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAHAR ORMAN ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22004)

Karar Tarihi: 4/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Bahar Orman Ürünleri San. ve Tic. A.Ş.

Vekili : Av. Cesim PARLAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tapu iptal tescil talebiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurucuya ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu aleyhine 15/6/2010 tarihinde dava açılmıştır. Yargılama devam etmektedir.

8. Başvurucu, yargılamanın uzun sürdüğü iddiasıyla 17/6/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 4/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olaydaki yaklaşık10 yıl 5 aylık yargılamanın süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu ihlalin tespiti ile 30.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. Başvuruya konu yargılamadaki taraf sayısı dikkate alınarak ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında net 14.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ile 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 3. Asliye Hukuk Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FAHRETTİN ÖZTÜRK

B. No: 2019/22026 | Karar tarihi: 04.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22026

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FAHRETTİN ÖZTÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22026)

Karar Tarihi: 4/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Fahrettin ÖZTÜRK

Vekili : Av. Özal TÜRKMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kadastro tespitinin iptali ve tescil talebiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurucuya ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu 1/5/2006 tarihinde dava açmıştır. Yargılama devam etmektedir.

8. Başvurucu, açtığı davada yargılamanın uzun sürdüğü iddiasıyla 21/6/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 4/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkınınihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olaydaki 14 yıl 4 aylık yargılamanın süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 200.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 27.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 27.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Doğubayazıt Kadastro Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İLHAN YAYLACI

B. No: 2019/22123 | Karar tarihi: 04.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22123

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İLHAN YAYLACI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22123)

Karar Tarihi: 4/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : İlhan YAYLACI

Vekili : Av. Turan İNCE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işçilik alacaklarının tahsili talebiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurucuya ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu 30/12/2011 tarihinde dava açmıştır. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 22/4/2019 tarihinde kararı onamış, hüküm kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, açtığı davada yargılamanın uzun sürdüğü iddiasıyla 17/6/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 4/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olaydaki yaklaşık 7 yıl 4 aylık yargılamanın süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 30.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 13.500 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 13.500 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Erbaa 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (İş Mahkemesi Sıfatıyla) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BURAK MANĞUŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/22854 | Karar tarihi: 04.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22854

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BURAK MANĞUŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22854)

Karar Tarihi: 4/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : Burak MANĞUŞ ve diğerleri (bkz. ekli tablonun (B) sütunu)

Başvurucular Vekili : Bkz. ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı ile yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2019/22854 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2019/22854 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, kamu kurumlarında (İdareler) ve bu İdarelere hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken yapılan tespitler ve ilgili birimlerce başvurucuların terör örgütü ile iltisaklı olduklarının İdarelere bildirilmesi üzerine başvurucuların iş akitleri İdarelerce ve Şirketçe feshedilmiştir.

14. Başvurucular, iş akitlerinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve İdareler aleyhine dava açmıştır. Davalı İdareler ve Şirket cevap dilekçelerinde; ilgili birimlerin yazıları ekinde davacının bilgilerinin de yer aldığı listede bulunan kişilerin terör örgütü yapılanması ile irtibatı ve iltisakı olduğu tespitine yer verildiğini, başvurucuların iş akitlerinin bu kapsamda ve 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi gereği feshedildiğini belirterek davanın reddini savunmuştur.

15. Ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelerce bakılan davalar reddedilmiştir. Kararlarda; başvuruculların terör örgütü yapılanması ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği, mevcut durum

nedeniyle işçiden kaynaklı nedenle işveren açısından güven ilişkisinin sarsıldığı, fesih işleminin haklı ve geçerli nedenle gerçekleştirildiği gerekçesine yer verilmiştir.

16. Başvurucular karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf merciince (Bölge Adliye Mahkemesi) başvurucuların istinaf istemleri reddedilmiştir. Kararda; şüphe feshi kavramı üzerine durulmuş ve ilgili birimin yazısı ile başvurucuların terör örgütü yapılanmalarıyla irtibatı olduğunun bildirilmesi nedeniyle mahkeme kararının hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir.

17. Temyiz yolu açık kararlara karşı yapılan temyiz başvuruları da Yargıtay ilgili Hukuk Dairesince (Daire) reddedilmiş ve Bölge Adliye Mahkemesinin kararları kesin olmak üzere onanmıştır.

18. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker ([GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-35).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 4/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkeme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

21. Başvurucular; işverence iş akdine 667 sayılı KHK gereği son verildiği belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduğuna dair kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmadığını iddia etmiştir. Başvurucular; İdarelerin iş akdinin 667 sayılı KHK kapsamında feshedildiği yönündeki beyanı yeterli görülerek ve bu beyana üstünlük tanınarak işe iade davasının derece mahkemelerince reddedildiğini, bu durumun birçok anayasal haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

22. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucuların temel iddiası, asıl işveren tarafından terör örgütü ile iltisaklı olarak gösterilmelerinin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davasının reddedilmesidir. Bu nedenle başvurucuların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine

ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

25. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker § 55).

26. Mahkemenin, önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker § 56).

27. Diğer taraftan mahkemelerin, önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker § 57).

28. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker § 58).

29. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır

(Berrin Baran Eker § 69).

30. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvuruculara iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker § 69).

31. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını, iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker § 71).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda da derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucular hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle mahkemeler yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruculara tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvuruculara mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Her ne kadar başvuruya konu kararların bir kısmında bazı başvurucular hakkında adli işlem olduğu belirtilmişse de bu işlemlerin neler olduğu ve şüpheyi haklı kılıp kılmadığı olgusal olarak değerlendirilmediğinden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvuruculara Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculara İddiaları

34. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

36. Medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin olan iş mahkemeleri nezdinde açılan işe iade davalarında yargılama süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın açıldığı tarih, sürenin sona erdiği tarih olarak yargılamanın sona erdiği (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013 § 69); yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Mehmet Salih Ayyıldız, B. No: 2012/397, 17/11/2014, § 25).

37. İşe iade davalarında yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Nesrin Kılıç, §§ 57, 58).

38. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen 2 yıl 7 ay ila 3 yıl 1 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

39. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

40. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

41. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

42. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

43. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde

ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

44. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

45. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

46. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

47. Somut olayda ayrıca makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

48. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

49. Mahkeme hakkının ihlalinin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından bu kısım yönünden tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

50. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (E) sütununda gösterilen miktarlardaki harcın ve 3.000 TL vekâlet ücretinin avukatla temsil edilen başvuruculara ayrı

ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (G) sütununda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ekli tablonun (E) sütununda gösterilen başvuru harçlarının ve 3.000 TL vekâlet ücretinin vekille temsil edilen başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALPARSLAN ALTAN (3)

B. No: 2019/25385 | Karar tarihi: 04.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/25385

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALPARSLAN ALTAN BAŞVURUSU (3)

(Başvuru Numarası: 2019/25385)

Karar Tarihi: 4/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ali Rıza SÖNMEZ

Başvurucu : Alparslan ALTAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; ilk derece mahkemesince mahkûmiyet hükmüyle birlikte verilen tutukluluk hâlinin devamına dair karardan sonra yapılan tahliye taleplerinin değerlendirilmemesi ve tutukluluğun sürdürülmesi nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/7/2019 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Komisyon ayrıca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar vermiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde -yeniden uzatılmayarak- son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca -aralarında yüksek mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

B. Başvurucuya İlişkin Süreç

10. Başvurucu 1993 yılında Cumhuriyet savcısı olarak göreve başlamış, 2001 yılında Anayasa Mahkemesi raportörü olarak görevlendirilmiş, kısa bir süre idari görevde bulunduktan sonra 2010 yılında -üst kademe yöneticileri arasından- Anayasa Mahkemesi yedek üyeliğine seçilmiş ve aynı yıl yapılan Anayasa değişikliği sonrası yedek üyeler asil üye olmuş, 2011 ile 2015 yılları arasında Anayasa Mahkemesi başkan vekili olarak görev yapmıştır.

11. Darbe teşebbüsü sonrası Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma kapsamında Cumhuriyet savcısının 16/7/2016 tarihli yazılı talimatıyla "Türkiye genelinde hükümeti devirmeye ve anayasal düzeni cebren ilgaya teşebbüs etmek suçunun hâlen işlenmeye devam edildiği, bu suçu işleyen Fetullah[çı] Terör Örgütlenmesi üyelerinin yurt dışına kaçıp saklanma ihtimali bulunduğu" gerekçesiyle başvurucu aynı gün gözaltına alınmıştır.

12. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 19/7/2016 tarihinde tutuklanması istemiyle başvurucuyu Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Başvurucu hakkındaki talep yazısında, başvurucunun "15-16 Temmuz 2016 tarihlerinde cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya değiştirmeye teşebbüs ve FETÖ/PDY isimli silahlı terör örgütüne üye olmak suç[ların]dan mevcutlu olarak gönderildiği" belirtilerek "atılı suçların CMK 100/3-a-11 maddesinde tutuklama nedeni olarak gösterilmesi, FETÖ örgütünün bir kısım üyelerinin olaydan sonra kaçtıkları tespit edilmiş olup [başvurucunun da aralarında olduğu] mevcutlu şüphelilerin de kaçma şüphesinin bulunması, delillerin henüz tam olarak toplanmayışı, şüphelilerin delillere tesir edip delilleri değiştirme ihtimallerinin olması, AİHM'nin [Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi]

birden çok vermiş olduğu kararlarında belirtildiği üzere şüphelilerin salıverilmeleri halinde adaletin işleyişine zarar verecek faaliyetlerde bulunma tehlikesinin veya başka suçlar işleme tehlikesinin bulunması nedenlerine göre" tutuklanmasına karar verilmesi istenmiştir.

13. Başvurucunun sorgusu Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğince 20/7/2016 tarihinde yapılmıştır. Başvurucu sorgu sırasındaki ifadesinde suçlamaları reddetmiş ve hiçbir örgütle ilişkisinin olmadığını savunmuş; ayrıca Anayasa Mahkemesi üyesi olması nedeniyle hakkında ancak Anayasa Mahkemesince soruşturma ve kovuşturma yapılabileceğini, bunun istisnasını oluşturan ağır cezalık suçüstü hâlinin ise somut olayda söz konusu olmadığını, dolayısıyla yapılan işlemlerin usul kurallarına aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

14. Başvurucu tarafından ileri sürülen, görevi (Yüksek Mahkeme üyeliği) dolayısıyla özel soruşturma usullerine tabi olması nedeniyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının ve Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin yetkili olmadığına dair iddia Hâkimlik tarafından "şüphelilerin üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçunun temadi eden suçlardan olması, suçüstü halinin varlığı dikkate alınarak ... soruşturmanın genel hükümlere tabi olduğu" gerekçesiyle kabul edilmemiştir.

15. Sorgu sonucunda Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Başvurucu 21/7/2016 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin 9/8/2016 tarihli kararı ile itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir.

16. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 25/10/2017 tarihinde, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğinden bahisle hakkında kamu davasının açılması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben fezleke düzenlemiştir. Anılan fezlekede 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsünün arkasında FETÖ/PDY'nin olduğu belirtilmiş; bu yapılanmaya mensup oldukları, yapılanmanın emir ve talimatları doğrultusunda hareket ettikleri değerlendirilen yargı mensupları hakkında adli soruşturma yapıldığına değinilmiştir. Savcılık, darbe tehlikesinin tam olarak bertaraf edilemediğine dikkat çekerek ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçüstü hâlinin mevcut olduğu sonucuna varmıştır. Fezlekede, bu durum dikkate alınarak başvurucu hakkında genel hükümlere istinaden Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca 16/7/2016 tarihinde soruşturma başlatıldığı ifade edilmiştir.

17. FETÖ/PDY'nin kuruluşu ve yapısı ile yargı organlarındaki örgütlenmesine ilişkin etraflıca açıklamaların yer aldığı fezlekede, başvurucunun FETÖ/PDY'nin yargıdaki yapılanmasında bilerek ve isteyerek yer aldığına ilişkin birtakım olgulara dayanılmıştır (bu olgulara ilişkin olarak bkz. Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 25).

18. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 15/1/2018 tarihli iddianamesiyle başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle Yargıtay 9. Ceza Dairesinde (ilk derece mahkemesi sıfatıyla) kamu davası açılmıştır.

19. Yapılan yargılama sonucunda Yargıtay 9. Ceza Dairesi 6/3/2019 tarihinde, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 11 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

20. Başvurucu, hükümle birlikte verilen tutukluluğunun devamı kararına 7/3/2019 tarihinde itiraz etmiştir. Yargıtay 10. Ceza Dairesi 28/3/2019 tarihinde yaptığı inceleme sonucunda başvurucunun itirazının kesin olarak reddine karar vermiştir. Anılan karar başvurucuya 10/4/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

21. Öte yandan başvurucu hukuka aykırı olarak tutuklandığı iddiasıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) bireysel başvuruda bulunmuş; AİHM 16/4/2019 tarihinde -Yargıtay 9. Ceza Dairesinin başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmasına hükmetmesinden sonra- başvurucunun özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Alparslan Altan/Türkiye, 16/4/2019, B. No: 12778/17). Kararda, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 2. maddesinde suçun işlendiği esnada ya da işlendikten hemen sonra tespit edilmesi durumuyla bağlantılı olan suçüstü kavramının klasik bir tanımına yer verildiği; buna karşın Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 10/10/2017 tarihli kararına (E.2017/YYB-997, K.2017/404) göre 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca bir suç örgütüne üye olma şüphesinin herhangi bir fiilî unsur veya devam eden cezai bir eylem belirtisine ihtiyaç duyulmaksızın suçüstü hâli bakımından yeterli görülebileceği belirtilmiştir. AİHM'e göre suçüstü hâli kavramının tespitine ilişkin olarak yapılan bu geniş yorum, başvurucu açısından 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da yer alan güvenceleri etkisiz hâle getirmiştir (Alparslan Altan/Türkiye, § 112). AİHM, Yargıtayın mütemadi suça ilişkin yerleşik içtihadının suçüstü hâli kavramının kapsamının genişletilmesini nasıl haklılaştırdığının ilgili kararından anlaşılamadığını belirtmiştir. AİHM'e göre Yargıtayın -önceki kararlarından görüldüğü kadarıyla- temadi eden suçların niteliğine ilişkin yaklaşımı, ceza mahkemelerinin yetkisini belirlemek ve bu tür davalarda zamanaşımı kuralının uygulanmasını sağlamak amacına yöneliktir. Bu değerlendirmeler ışığında AİHM, ulusal mahkemelerin suçüstü hâli kavramını genişletmelerinin ve ulusal hukuku somut olayda uygulama biçimlerinin belirsizliğe yol açtığı sonucuna varmıştır (Alparslan Altan/Türkiye, §§ 114, 115).

22. Başvurucu 22/4/2019 ve 20/5/2019 tarihli dilekçeleri ile anılan AİHM kararında belirlenen hukuki durum çerçevesinde tutukluluk durumunun incelenerek tahliye edilmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucunun bu taleplerinin değerlendirilerek sonucunun başvurucuya tebliğ edilip edilmediği dosya kapsamından anlaşılamamaktadır.

23. Başvurucu, hakkında Yargıtay 9. Ceza Dairesince verilen mahkûmiyet hükmünü vekili aracılığıyla 31/5/2019 tarihinde temyiz etmiş olup temyiz dilekçesinde ayrıca -mahkûmiyetten sonra AİHM tarafından verilen karar gözönüne alınarak- tutukluluk hâlinin incelenerek tahliyesine karar verilmesini talep etmiştir.

24. Başvurucu ayrıca 20/6/2019, 27/6/2019, 4/7/2019, 11/7/2019, 18/7/2019 ve 24/7/2019 tarihlerinde de devam eden tutukluluk durumunun AİHM kararındaki hukuki belirlemeler kapsamında incelenerek tahliye edilmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucunun bu taleplerinin değerlendirilerek sonucunun başvurucuya tebliğ edilip edilmediği dosya kapsamından anlaşılamamaktadır.

25. Başvurucu 25/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

26. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla temyiz incelemesi için gönderildiği Yargıtay Ceza Genel Kurulunda derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

27. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Alparslan Altan, §§ 39-71; Ç.Ö., [GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018, §§ 16-24; Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 27-82.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Mahkemenin 4/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

29. Başvurucu; hakkında yapılan yargılama sonucunda mahkûmiyetine ve hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar verildiği tarihten sonra AİHM tarafından tesis edilen Anayasa Mahkemesi üyesi olarak görev yapmaktayken terör örgütü (FETÖ/PDY) üyeliği suçundan hukuka aykırı olarak tutuklandığı iddiasıyla AİHM'e yaptığı başvuruda, isnat edilen suça ilişkin ağır cezalık suçüstü hâli bulunmadığına ve bu anlamda mesleğinden kaynaklı muhakeme usulüne riayet edilmeden tutuklandığına ilişkin AİHM'in Alparslan Altan/Türkiye kararında yaptığı hukuki tespit çerçevesinde tahliye edilmesi gerekmesine rağmen tutukluluğunun hâlen devam ettirildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

30. Bakanlık görüşünde öncelikle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği belirtilmiştir. Esas bakımından yapılacak inceleme yönünden ise Bakanlık; başvurucunun somut olaydaki hukuki durumunun mahkûmiyet hükmüne bağlı tutma niteliğinde olması nedeniyle söz konusu başvurunun Anayasa'nın 19/8. maddesi kapsamında değerlendirmeyeceğini, başvurucu hakkında tesis edilen söz konusu hükme dayalı tutma kararının mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı ceza olarak kabul edilmesi gerektiğini, bu anlamda başvurucunun şikâyeti açısından kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bakanlık ayrıca başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında açıklanan gerekçeler, iddianameyle başvurucuya isnat edilen eylemler ve dayanılan delillerin içeriği dikkate alındığında tutuklamaya esas alınan kanıtların objektif bir gözlemciyi, başvurucunun üzerine atılı suçları işlediği konusunda ikna edecek yeterlilikte olduğu ve tutuklama anında somut delillere dayanan kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu görüşündedir.

31. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

32. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

33. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının ilgili kısmı ile sekizinci fıkrası şöyledir:

"Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; … halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz."

…

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin özü, mahkûmiyet hükmüyle birlikte tutukluluk hâlinin devam ettirilmesine karar verilmesinin -cezalandırılma kararından sonra AİHM tarafından 16/4/2019 tarihinde verilen kararda belirlenen hukuki durum çerçevesinde- hukuka aykırı olması nedeniyle temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğine yöneliktir. Bu itibarla bu kısımdaki iddiaların Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve sekizinci fıkraları bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Genel İlkeler

35. Genel ilkeler için bkz. Kadri Enis Berberoğlu B. No: 2017/27793, 18/7/2018, §§ 44-50; Ç.Ö., §§ 29-38.

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

36. Somut olayda başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır (bkz. §§ 11-15). Soruşturma sürecinde uygulanan bu tutuklama tedbiriyle ilgili olarak başvurucu tarafından yapılan bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesince verilen kararda, 15 Temmuz 2016 tarihinde başlayan ve ertesi gün de devam eden darbe teşebbüsünün savuşturulması sırasında (16/7/2016 tarihinde) gözaltına alınıp darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen ve yargı makamlarınca silahlı bir terör örgütü olduğuna karar verilen FETÖ/PDY'nin üyesi olma suçundan tutuklanması ve örgüt üyeliği suçuna ilişkin olarak Yargıtayın yaklaşımı birlikte dikkate alındığında başvurucuya isnat edilen silahlı terör örgütü üyesi olma suçunun kişisel suç olarak nitelendirilmiş olmasının ve bu suç yönünden suçüstü hâlinin bulunduğu yönünde soruşturma mercilerince yapılan değerlendirmelerin olgusal ve hukuki temelden yoksun ve keyfî olduğunun kabulü mümkün görülmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun mesleğinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin tutuklandığından bahisle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası Anayasa Mahkemesince açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur (Alparslan Altan, §§ 112-150).

37. Başvurucu 6/3/2019 tarihli mahkûmiyet hükmünden sonra AİHM tarafından verilen kararda (bkz. § 21) tutuklanmasına ilişkin olayda suçüstü hâli bulunmadığı ortaya konulmasına rağmen Anayasa'da ve 6216 sayılı Kanun'da -Anayasa Mahkemesi üyeleriyle ilgili- öngörülen usule ilişkin güvencelere riayet edilmeksizin tutukluluk hâlinin devam ettirildiğini iddia etmektedir.

38. Anayasa Mahkemesi 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra yargı mensupları hakkında uygulanan tutuklama tedbirleriyle ilgili bireysel başvuruları karara bağlarken bu kişilerin tutuklanmalarının önünde -mesleklerine ilişkin güvencelerden kaynaklanan- kanuni bir engelin olup olmadığını birçok kararında incelemiştir.

39. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay (Yüksek Mahkeme) üyeleri yönünden yapılan değerlendirmelerde; öncelikle bu kişilerin kişisel suçları yönünden de olsa haklarında bir soruşturma yürütülmesi için ilgili Yüksek Mahkemenin kurulları tarafından bir karar verilmesi gerektiği ancak ağır cezalık suçüstü hâlinin bunun istisnasını oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Bu değerlendirmeler ilgili yüksek mahkeme üyelerinin yargılanma usulüne ilişkin güvencelerin yer aldığı kanun hükümleri çerçevesinde

yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme üyeleri bakımından tutuklama tedbirine konu olan silahlı terör örgütü üyeliği suçuna ilişkin olarak -ilgili Yargıtay kararlarına değinerek- bunun kişisel bir suç olduğunu tespit ettikten sonra ağır cezalık suçüstü hâlinin bulunduğunu ifade etmiştir (Anayasa Mahkemesi üyeleri yönünden bkz. Alparslan Altan, §§ 114-129; Erdal Tercan [GK], B. No: 2016/15637, 12/4/2018, §§ 130-146; Yargıtay üyeleri bakımından bkz. Salih Sönmez, B. No: 2016/25431, 28/11/2018, §§ 106-121; Mehmet Arı, B. No: 2016/22732, 10/1/2019, §§ 61-77; Ramazan Bayrak, B. No: 2016/22901, 7/2/2019, §§ 70-86; Danıştay üyeleri yönünden bkz. Hannan Yılbaşı, B. No: 2016/37380, 17/7/2019, §§ 61-63; Resul Çomoğlu, B. No: 2017/8756, 26/9/2019, §§ 55-65).

40. Anayasa Mahkemesi, darbe teşebbüsünden hemen sonra silahlı terör örgütü (FETÖ/PDY) üyeliği suçundan tutuklanan Yüksek Mahkeme üyeleri yönünden ağır cezalık suçüstü hâlinin bulunduğunun kabul edilebileceğine yönelik içtihadını A.B. ([GK], B. No: 2016/22702, 31/10/2019) kararında geliştirmiştir. Anılan kararda ilk olarak ilgili kanun metinleri ve Yargıtay içtihatlarından hareketle tutuklamaya konu örgüt üyeliği suçunun ağır ceza mahkemelerinin görev alanındaki kişisel bir suç olduğu tespiti yinelenmiştir. Anayasa Mahkemesi, suçüstü hâli kavramı yönünden yaptığı incelemede ise -önceki kararlarındaki diğer Yüksek Mahkeme üyeleri gibi- başvurucunun darbe teşebbüsünün henüz savuşturulmakta olduğu ve bu girişimin millî güvenlik ve kamu düzeni üzerinde oluşturduğu tehlikenin tüm ağırlığıyla devam ettiği bir sırada yakalanıp gözaltına alındığına ve -sonrasında- tutuklandığına özellikle vurgu yapmış; soruşturma mercilerinin de tutuklama taleplerinde ve hâkimliklerin tutuklama kararlarında bunun altını çizdiğine dikkat çekmiştir (A.B., §§ 89, 91; Yıldırım Turan, § 107).

41. Buna göre 15 Temmuz darbe teşebbüsünden hemen sonra tutuklanan Yüksek Mahkeme üyeleri yönünden suçüstü hâlinin bulunduğu kabul edilirken temel hareket noktası bizzat darbe teşebbüsüdür. Anayasa Mahkemesi de dâhil olmak üzere Türk yargı makamları tarafından olgusal temellere dayalı olarak verilen çok sayıdaki kararda da ifade edildiği üzere FETÖ/PDY darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanmadır. Bu durumda darbe teşebbüsünün savuşturulmakta olduğu ve teşebbüs dolayısıyla devletin varlığı ve millî güvenlik üzerinde oluşan tehlikenin tüm ağırlığıyla devam ettiği bir dönemde teşebbüsün arkasındaki yapılanma ile örgütsel nitelikte ilişkide olduğu değerlendirilen kişilerle ilgili olarak suçüstü hâlinin bulunduğunun kabul edilebileceğini söylemek temelsiz bir yaklaşım değildir (A.B., § 94; Yıldırım Turan, § 108).

42. Anayasa Mahkemesi A.B. kararında sonuç olarak darbe teşebbüsüne bağlı olgular çerçevesindeki değerlendirmesi karşısında -Yargıtay kararlarında yer alan silahlı terör örgütü üyeliği suçu bakımından suçun (temadi eden) niteliği dolayısıyla ağır cezalık suçüstü hâlinin bulunduğu yönündeki yaklaşım da dikkate alındığında- başvurucuya isnat edilen silahlı terör örgütü üyesi olma suçuna ilişkin suçüstü hâlinin bulunduğu yönünde soruşturma mercilerince yapılan değerlendirmelerin olgusal ve hukuki temelden yoksun ve keyfî olduğunun kabulünü mümkün görmemiştir (A.B., § 94; Yıldırım Turan, § 109).

43. Başvuru konusu olayda davaya ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakan Yargıtay 9. Ceza Dairesi 6/3/2019 tarihinde, başvurucunun FETÖ/PDY'ye üye olma suçunu işlediği sonucuna ulaşarak 11 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve kaçma şüphesinin varlığına vurgu yapmak suretiyle tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir (bkz. § 19).

44. Anayasa Mahkemesi üyesi olarak görev yapmaktayken terör örgütü üyeliği suçundan tutuklanan başvurucunun hukuka aykırı olarak tutuklandığı iddiasıyla yaptığı başvuruda

AİHM tarafından-anılan mahkûmiyet kararından sonra-verilen kararın (bkz. § 21) bir suç isnadına bağlı olarak tutmanın hukukiliğine ilişkin tespitler içerdiği görülmektedir. Anayasa Mahkemesi de dâhil olmak üzere Türk yargı makamları tarafından olgusal temellere dayalı olarak verilen çok sayıdaki kararda Yüksek Mahkeme üyeleri yönünden tutuklamaya konu FETÖ/PDY üyeliği suçunun kişisel bir suç olduğunun ve bu kişilerle ilgili -teşebbüsle bağlantılı olarak- ağır cezalık suçüstü hâlinin bulunduğunun kabul edilebileceği değerlendirilmiş ve bu anlamda AİHM'in anılan kararındaki tespit ve sonuçtan farklı bir görüş benimsenmiştir (bkz. §§ 39-42). Dolayısıyla başvurucunun bir suç isnadına bağlı olarak mesleğinden kaynaklı muhakeme usulüne riayet edilmeden kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası hakkında Anayasa Mahkemesince daha önceki bireysel başvurusunda karar verilmiş olup anılan karardan ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmamaktadır (bu yönde ayrıntılı açıklama için bkz. Alparslan Altan, §§ 114-129).

45. Buna göre hakkında mahkûmiyet hükmüyle birlikte tutukluluğunun devamına karar verilen başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği tutulma hâlinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında bir suç isnadına bağlı tutma niteliğinde değil aynı maddenin ikinci fıkrası kapsamında mahkûmiyete bağlı tutma, bir diğer ifadeyle "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" niteliğinde incelenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu nitelikteki bir tutmayla ilgili olarak yapılan bireysel başvuruda suç isnadına bağlı tutmaya ilişkin güvencelerin uygulanması mümkün değildir (Kadri Enis Berberoğlu, § 54).

46. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" ile bağlantılı bir ihlal iddiası söz konusu ise Anayasa Mahkemesinin görevi kişinin hürriyetten yoksun bırakılmasının kısmen ya da tamamen bu koşullarda gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmekle sınırlıdır. Bir kimse Anayasa'da yer alan diğer sebepler (yakalama, gözaltı ve tutuklama gibi) dışında ancak "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" kapsamında hürriyetinden yoksun bırakılabilir. Eğer tutmanın kısmen veya tamamen bu koşulları taşımadığı tespit edilirse bu durumun meşru bir amacının olduğundan veya ölçülü olduğundan söz edilemez, doğrudan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ihlal edilmiş olur (Ercan Bucak (2), B. No: 2014/11651, 16/2/2017, § 39; Şaban Dal, B. No: 2014/2891, 16/2/2017, § 31).

47. Bir kimsenin "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" kapsamında hürriyetinden yoksun bırakıldığının söylenebilmesi için her şeyden önce hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirinin bir mahkeme tarafından verilmesi, ikinci olarak yerine getirilecek kararın hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirlerine ilişkin olması gerekir. Ceza veya güvenlik tedbiri içermeyen bir karara dayanılarak bir kimsenin hürriyetinden yoksun bırakılması mümkün değildir. Son olarak hürriyetten yoksun bırakılmanın mahkemece verilen hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirinin kapsamını aşmaması gerekir (Ercan Bucak (2), § 40; Şaban Dal, § 32).

48. Bu kapsamda yapılan incelemede başvurucunun mahkûmiyet hükmünü ve mahkûmiyete bağlı tutulma kararını veren mercinin bir mahkeme olmadığı, kararın hürriyeti kısıtlayıcı bir niteliğinin bulunmadığı veya hürriyetten yoksun bırakılmanın mahkemece verilen hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya tedbirin kapsamını aştığı şeklinde bir iddiasının bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca Anayasa Mahkemesince bu yönde herhangi bir tespit de yapılmamıştır.

49. Nitekim Anayasa Mahkemesi benzer nitelikteki çok sayıda başvuruda, hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar verilen başvurucuların hüküm sonrasındaki tutulmalarına ilişkin kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiği iddialarını, tutulmanın Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların yerine getirilmesi" niteliğinde olduğunu belirterek açıkça dayanaktan yoksun bulmuş ve kabul edilemezlik kararı vermiştir (Murat Dağ, B. No: 2014/125, 4/2/2016, §§ 45-48; Güven Ersoy, B. No: 2014/126, 4/2/2016, §§ 45-48).

50. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca, hürriyeti kısıtlanan kişi kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir (Mehmet Haberal, B. No: 2012/849, 4/12/2013, § 122; Ç.Ö., § 43).

51. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında, her ne sebeple olursa olsun hürriyeti kısıtlanan bir kimsenin kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkı bulunduğu belirtilirken kısıtlama sebebi bakımından bir ayrım yapılmadığından buradaki başvuru hakkı, elbette mahkûmiyet hükmüne bağlı olarak tutulma nedeniyle özgürlüğünden yoksun bırakılmayı da kapsamaktadır (Mehmet İlker Başbuğ, B. No: 2014/912, 6/3/2014, § 80; Ç.Ö., § 46).

52. Bununla birlikte Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında güvence altına alınan -tutulmaya karşı- yetkili bir yargı merciine başvuru hakkı, tutulmanın niteliğine uygun başvuruları kapsamaktadır. Tutulmanın niteliği ile bağdaşmayan başvuruların Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamında olduğunun kabulü mümkün değildir (Ç.Ö., § 47).

53. Bu bağlamda mahkûmiyete bağlı olarak tutulmanın koşulları ile suç isnadına bağlı olarak tutulmanın koşulları farklı olduğundan mahkûmiyete bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılan kişilerin suç isnadına bağlı olarak tutulmaya ilişkin koşulların bulunmadığına yönelik başvuruları, Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasındaki güvencelerden yararlanamaz (Ç.Ö., § 48).

54. Mahkûmiyete bağlı tutulma hâlinde bir mahkeme tarafından verilmiş olan hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı söz konusu olduğundan mahkûmiyete bağlı olarak tutulan kişi ancak tutulmasının bu niteliğine ilişkin iddialarla -serbest bırakılmak amacıyla- yetkili bir yargı merciine başvurduğu taktirde Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında yer alan güvencelerin -bunlardan tutulmanın niteliğine uygun olanlarının- uygulanması söz konusu olabilir. Bu kapsamda ileri sürülebilecek nedenlerin neler olduğu Anayasa Mahkemesince genel olarak belirtilmiştir (bkz. § 47).

55. Bunların yanı sıra mahkûmiyete bağlı olarak tutulan kişilerin tutulmalarının dayanağını oluşturan mahkûmiyet hükmüyle ilgili olarak tutulmaya devam edilmeyi hukuka aykırı hâle getirecek yeni bir meselenin (mahkûmiyete konu olan eylemin suç olmaktan çıkarılması, bir cezasızlık hâlinin bulunduğunun anlaşılması, mahkûmiyet hükmünü geçersiz kılan bir kanun değişikliği yapılması gibi) ortaya çıktığını belirterek serbest bırakılmak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurduğunda da Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamındaki güvencelerin tatbiki söz konusu olabilecektir (Ç.Ö., § 50).

56. Başvuru formu ve ekleri ile UYAP aracılığıyla erişilen tutukluluğunun devamına yönelik -AİHM'in Alparslan Altan/Türkiye kararından sonraki süreçte yazılan- itiraz dilekçelerinde

ileri sürülen iddiaların mahkûmiyete bağlı tutulmanın koşullarına ilişkin olduğu yönünde bir olgu ve açıklamanın ortaya konulmadığı görülmektedir. Aksine itiraz dilekçeleri incelendiğinde burada ileri sürülen hususların suç isnadına bağlı tutulmanın koşullarına yönelik olduğu anlaşılmıştır (bkz. §§ 22-24). Bu durumda mahkûmiyete bağlı olarak tutulmakta olan başvurucunun suç isnadına bağlı olarak tutulmanın koşullarının oluşmadığını ileri sürdüğü bu itirazının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasındaki güvencelerden yararlanması mümkün değildir. Kaldı ki başvurucunun bir suç isnadına bağlı olarak kanuna aykırı tutuklandığı iddiası Anayasa Mahkemesince incelerek karara bağlanmıştır (Alparslan Altan, §§ 112-150).

57. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun mahkûmiyet hükmüyle birlikte verilen tutukluluk hâlinin devamına dair karara ilişkin tahliye taleplerinin değerlendirilmemesi ve tutukluluğunun sürdürülmesi yönünden bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkûmiyet hükmüyle birlikte verilen tutukluluk hâlinin devamına dair karara yönelik tahliye taleplerinin değerlendirilmemesi ve tutukluluğun sürdürülmesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 4/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERHAN KOÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/38034 | Karar tarihi: 04.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/38034

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERHAN KOÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/38034)

Karar Tarihi: 4/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Erhan KOÇ ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : Av. Diyar ORAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2019/38034 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2019/38034 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, Tatvan Belediyesine (Belediye) hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken Tatvan Kaymakamlığı OHAL Bürosunun başvuruculların terör örgütü ile iltisaklı olduklarının Belediyeye bildirilmesi üzerine Belediye, iş akitlerinin feshedilmesini Şirketten istemiştir. Şirket, bu talep üzerine başvuruculların iş akdini feshetmiştir.

14. Başvurucular, iş akdinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve Belediye aleyhine dava açmıştır. Davalı Belediye cevap dilekçesinde, 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi gereği Tatvan Kaymakamlığı OHAL Bürosunun yazısı ekinde davacıların bilgilerinin de yer aldığı listede bulunan kişilerin terör örgütü yapılanması ile irtibatı ve iltisakı olduğu tespitine yer verildiğini, başvuruculların iş akitlerinin bu kapsamda feshedildiğini belirterek davanın reddini savunmuştur.

15. Tatvan Asliye Hukuk Mahkemesi İş Mahkemesi sıfatıyla baktığı davaların reddine karar vermiştir. Mahkeme kararlarında; OHAL bürosunun yazısı ile başvuruculların terör örgütü

yapılanması ile irtibatları olduğunun bildirilmesi üzerine; taraflar arasındaki güven ilişkisinin zedelendiği, işverenden iş akdinin devamının beklenemeyecek derecede şüphe oluştuğu bu nedenle davalı işveren bakımından feshin zorunlu hâle geldiği gerekçesine yer verilmiştir.

16. Başvurucular, karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) başvurucuların istinaf istemlerini reddetmiştir. Kararda; şüphe feshi kavramı üzerine durulmuş ve OHAL bürosunun yazısı ile başvurucuların PKK/KCK terör örgütü yapılanması ile irtibatı olduğunun bildirilmesi üzerine davalı işveren bakımından iş sözleşmesinin devam etmesinde yasal engel bulunduğu vurgulanmıştır.

17. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker ([GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20 - 35).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 4/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

20. Başvuruculardan bir kısmı bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

21. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

22. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

24. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken ise sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas

alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

25. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

26. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Mahkeme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

28. Başvurucular; işverence iş akitlerine KHK gereği son verildiğinin belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduklarına dair kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmadığını bu nedenle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucular; haklarında tutulan gizli bilgiler nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı haklarının; işten çıkarılmaları nedeniyle gelir kaybı ve emeklilik haklarının ellerinden alındığını ileri sürerek mülkiyet ve çalışma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

29. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvuruculaların temel iddiası; asıl işveren tarafından terör örgütü ile iltisaklı olarak gösterilmesinin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvuruculaların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

32. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve

savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker § 55).

33. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker § 56).

34. Diğer taraftan mahkemelerin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker § 57).

35. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker § 58).

36. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker § 69).

37. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin

geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker § 69).

38. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker § 71).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Somut olayda da anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucu hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvurucuya tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvuruculların mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

41. Adil yargılanma hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvuruculların diğer ihlal iddialarının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

42. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

43. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesi ve makul sürede yargılanma haklarının ihlali nedeniyle 15.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

44. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

45. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

46. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı ve mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

47. İncelenen başvuruda, yargılama süreçlerinin uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

48. Bu durumda makul sürede yargılanma hakkının ihlali neticesinde; ihlalin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında, her bir başvurunun somut özelliği ile Anayasa Mahkemesi kararlarında belirlenen ilkelere göre tespit edilerek ekli tablonun (H) sütununda yer verilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara tabloda gösterilen şekilde ödenmesine karar verilmesi gerekir.

49. Mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Tatvan Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

50. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (E) sütununda gösterilen tutarlardaki harcın başvuruculara ayrı ayrı 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Tatvan 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (Esas numaraları ekli tablonun (D) sütununda gösterilmiştir.) GÖNDERİLMESİNE,

F. Ekli tablonun (E) sütununda gösterilen harcın başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH YAŞA

B. No: 2015/12486 | Karar tarihi: 05.11.2020

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/12486

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ABDULLAH YAŞA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/12486)

Karar Tarihi: 5/11/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 24/12/2020-31344

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Engin YILDIRIM

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Mahmut ATEŞ

Başvurucu : Abdullah YAŞA

Vekili : Av. Rehşan BATARAY SAMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik güçlerince orantısız güç kullanımı sonucu gerçekleşen yaralanma olayı sebebiyle oluşan manevi zararın idarece karşılanmaması nedeniyle kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/7/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

8. İkinci Bölüm tarafından 11/3/2020 tarihinde yapılan toplantıda, niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvurunun Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve ayrıca Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen belgelere ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) Abdullah Yaşa ve diğerleri/Türkiye (B. No: 44827/08, 16/7/2013, §§ 5-22) kararındaki tespitlere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. 24/3/2006 tarihinde güvenlik güçleriyle çıkan çatışmada PKK terör örgütü mensubu on dört kişi öldürülmüştür. Cenazelerin defni sonrasında 28/3/2006-1/4/2006 tarihleri arasında Diyarbakır'da yaşanan toplumsal olaylarda kamu kurum ve kuruluşlarına, işyerlerine, resmî ve sivil araçlara zarar verilmiş; 200'den fazla güvenlik görevlisi ve dört sağlık çalışanı yaralanmış, 11 kişi hayatını kaybetmiştir.

11. Başvurucu, bu süreçte 29/3/2006 tarihinde Diyarbakır'da düzenlenen kanuna aykırı gösteri yürüyüşüne müdahale eden güvenlik güçlerinin attığı göz yaşartıcı gaz fişeğinin yüzüne isabet etmesi sonucu yaralanmıştır. Aynı gün Diyarbakır Devlet Hastanesinde tedavi altına alınan başvurucu 5/4/2016 tarihinde hastaneden taburcu edilmiştir. Hastane çıkış raporuna göre başvurucu, tedavi sürecinde maxillofasiyal yaralanma nedeniyle bir ameliyat geçirmiştir.

A. Kolluk Görevlileri Hakkındaki Ceza Soruşturması Süreci

12. Başvurucu 14/4/2006 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (Cumhuriyet Başsavcılığı) görevlerini kötüye kullanarak yaralanmasına neden olan kamu görevlilerinin tespiti ve cezalandırılması talebiyle şikâyette bulunmuştur.

13. Bu şikâyet üzerine 2006/9106 Soruşturma sayılı dosya üzerinden başlatılan soruşturma kapsamında, olay tarihinde 13 yaşında olan başvurucu ile anne ve babasının ifadelerine başvurulmuştur. Başvurucunun anne ve babası olaylar sırasında evde olduklarından olayın

nasıl gerçekleştiğini bilmediklerini ancak yaralanmaya neden olan polis memurlarından şikâyetçi olduklarını beyan etmiştir. Başvurucu ise 2/8/2006 tarihinde avukatının da hazır bulunmasıyla Cumhuriyet Başsavcılığınca alınan beyanında özetle teyzesine gitmek üzere caddede olduğu sırada burnuna isabet eden bir cisimle yaralandığını, bu sırada kask takan polis memurlarının omuza asılan bir cihaz marifetiyle bulunduğu yöne doğru bir kapsül fırlatmış olduklarını ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca polis memurlarının kendisini fark etmeden atış yaptıklarını düşünmediğini çünkü caddede olduğunu gördüklerini beyan ederek kendisine ateş eden polis memurunun ortaya çıkarılmasını ve cezalandırılmasını talep etmiştir.

14. Soruşturma kapsamında 13/11/2006 tarihinde Diyarbakır Adli Tıp Kurumu Grup Başkanlığınca, başvurucuda meydana gelen yaralanmanın derece ve mahiyetini gösteren adli tıp raporu düzenlenmiştir. Bu rapora göre burun kırığı, yüzde ödem ve kanama nedeniyle ameliyat geçiren başvurucudaki yaralanmalar basit tıbbi müdahale ile giderilemeyecek düzeydedir. Hayati tehlikeye neden olmayan bu yaralanma nedeniyle oluşan kemik kırığının hayat fonksiyonlarına etkisi orta derecededir.

15. Cumhuriyet Başsavcılığı 6/11/2007 tarihinde soruşturma ile ilgili olarak kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Bu kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Müştekilerin şikayeti üzerine yapılan araştırmalarda mağdurun şikayet dilekçe ve beyanlarındaki gibi teyzesinin evine giderken yaralanmadığı, 29.03.2007 günü Diyarbakır Emniyet Müdürlüğünce çekimi yapılan video görüntülerinde PKK/Kongra -gel terör örgütü ve ele başısı Abdullah Öcalan lehine sloganlar atarak güvenlik güçlerine karşı yanında bulunanlarla birlikte taşlı, sopalı ve molotoflu saldırı sırasında yaralandığı tesbit edilmiş, bu konudaki görüntü kaydı CD ortamına aktarılmış vebilirkişi aracılığı ile fotoğrafları baskı yapılarak soruşturma evrakına eklenmiştir.

Yasa dışı gösteri yapan ve görevli polis memurlarına taşlı sopalı ve molotoflu saldırı düzenleyen gurup içinde polis memurlarına saldıran mağdura görevli polis memurlarının yasa dışı gösteri yapan gurubu dağıtmak , görevli polis memurlarına yapılan saldırıyı engellemek amacıyla gaz bombası atması TCK.24 maddesi gereğince kanunun hükmünü yerine getirmek ve aynı zamanda TCK.25/1 maddesi gereğince meşru savunma olup görevli polis memurlarına bu nedenlerle ceza verilemeyeceği anlaşılmıştır.

Açıklanan nedenlerle mağdurun görevli polis memurları tarafından yaralanması TCK.24-25 maddeleri kapsamında olduğundan şüpheli polis memurları hakkında atılı suçtan

KAMU ADINA KOVUŞTURMA YAPILMASINA YER OLMADIĞINA..."

16. Siverek Ağır Ceza Mahkemesi 31/12/2007 tarihli kararıyla başvurucunun kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yaptığı itirazı reddetmiştir. Ret kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

İncelenen hazırlık evrakı kapsamından, içerisinde mağdurun da bulunduğu bir grubun olay günü terör örgütü lehine sloganlar attıkları, şüpheli polis memurlarının da C.Savcılığınca verilen takipsizlik kararındaki gerekçede belirtildiği üzere kanunun hükmünü yerine getirmek kapsamında guruba müdahalede bulunduğu, bunun sonucunda mağdurun yaralandığı ancak polis memurlarının görevi gereği müdahale ettikleri ve bu kapsamında kasıtlı bir eylemlerinin bulunmadığı anlaşıldığından, yerinde görülmeyen itirazın reddine karar vermek gerekmiştir..."

B. Başvurucu Aleyhindeki Ceza Soruşturması ve Kovuşturması Süreci

17. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucu hakkında 25/2/2008 tarihinde düzenlenen iddianame ile 29/3/2006 tarihindeki yasa dışı gösteriye katılarak yüzü maskeli şahısların yer aldığı grupla birlikte PKK terör örgütü ve örgütün kurucusu Abdullah Öcalan lehine slogan atma ve güvenlik güçlerine karşı taş, sopa ve molotof atarak saldırıda bulunma, 15/2/2007 tarihinde Abdullah Öcalan'ın yakalanmasını protesto etmek amacıyla Bağlar DTP İlçe merkez binasından Koşuyolu Parkı'na kadar yapılan yürüyüşe ve basın açıklamasına katılma eylemleri nedeniyle terör örgütü üyeliği, terör örgütünün propagandasını yapma ve görevliye direnme suçlarından kamu davası açılmıştır.

18. Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi 10/7/2008 tarihinde başvurucunun beraatine karar vermiştir. Yargılama sırasında olay yeri görüntü kayıtları üzerinde Ankara Kriminal Polis Laboratuar Müdürlüğünce inceleme yapıldığı ve kamera görüntüleri ile başvurucuya ait fotoğraflar arasında yapılan karşılaştırmada görüntülerdeki kişinin başvurucu olup olmadığı konusunda müspet veya menfi herhangi bir netice beyanında bulunulamadığı belirtilmiştir. Temyiz edilmeksizin kesinleşen bu kararın gerekçesinde başvurucunun olay yerinde yakalanmadığı, başvurucuya benzeyen yüzü maskeli bir şahsa ait görüntüler tespit edilmesine rağmen başvurucunun savunmasının aksini kanıtlar nitelikte kesin delil elde edilemediği belirtilmiştir.

C. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Önündeki Süreç

19. Başvurucu yaralanması ile ilgili olarak 10/9/2008 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 3. maddesi ile güvence altına alınan işkence ve kötü muamele yasağı ile 13. madde ile korunan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürerek AİHM'e başvuruda bulunmuştur (Abdullah Yaşa ve diğerleri/Türkiye). Başvurucu, AİHM başvurusunda özellikle polis memurlarının haksız güç kullanarak yaralanmasına neden olduklarını ve polislerin bu eylemleri nedeniyle etkili bir soruşturma yapılmadığını iddia etmiştir.

20. AİHM, başvuru dosyasındaki video kayıtları ve diğer tüm delilleri değerlendirerek başvurucunun yaralanmasının barışçıl olmayan bir gösteriye müdahale eden polis memurlarının attığı göz yaşartıcı gaz fişeğinden kaynaklandığını belirtmiştir. Göz yaşartıcı gaz fişeğinin açılı bir şekilde değil doğrusal bir yörünge izleyecek şekilde atıldığını kabul eden AİHM'e göre bir fırlatıcı vasıtasıyla doğrusal yörünge izleyecek şekilde gaz fişeği atılması ciddi hatta ölümcül yaralanmalara neden olabileceğinden uygun bir kolluk müdahalesi sayılamaz (Abdullah Yaşa ve diğerleri/Türkiye, §§ 37, 41, 48).

21. Başvuruda Sözleşme'nin 3. maddesinin usul boyutu bakımından ayrı bir inceleme yapılması gerekmediğini değerlendiren AİHM, Sözleşme'nin 3. maddesinin maddi boyutu bakımından yaptığı değerlendirmede ise başvurucu üzerinde kullanılan gücün olayın koşullarına uygun olmadığı gibi ulaşılmak istenen amaçla orantılı da olmadığını belirterek bu maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir (Abdullah Yaşa ve diğerleri/Türkiye, §§ 50, 51, 54).

22. AİHM, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varırken özellikle iki duruma dikkat çekmiştir: Bunlardan ilki olayın gerçekleştiği tarihte Türk hukukunda, gösterilere müdahale edilirken göz yaşartıcı gaz fişeğinin nasıl kullanılacağını düzenleyen somut normların bulunmamasıdır. AİHM, böyle bir mevzuat bulunması ve polis memurlarının gerekli talimat ve eğitimi almış olmaları hâlinde olaydaki gibi büyük bir serbestiyle hareket

edip kötü düşünülmüş inisiyatifler almayacaklarını değerlendirmiştir. (Abdullah Yaşa ve diğerleri/Türkiye, § 49).

23. AİHM ikinci olarak Cumhuriyet savcısının -soruşturma konusu göz yaşartıcı gaz fişeğinin nasıl atıldığı konusunda kaygı duymaksızın- polis memurlarının göstericileri dağıtmak için gaz fişeği attığını, başvurucunun aktif olarak katıldığı bir gösteride yaralandığını kabul ettiğini belirtmiştir. AİHM; olayın yayaların bulunduğu bir caddede gerçekleştiğini, yayaların böyle bir atışın potansiyel hedefi olma riski bulunduğunu ve başvurucunun atılan bir gaz fişeği ile doğrudan burnundan vurulduğunu belirterek bunlar karşısında Cumhuriyet savcısının yaklaşımının yetersiz olduğunu, başvurucunun iddialarını ele almakta açık bir özensizlik gösterdiğini ifade etmiştir. AİHM sonuç olarak Sözleşme'nin 3. maddesi ile korunan haklarının ihlal edilmesi nedeniyle maruz kaldığı zararlardan dolayı başvurucuya 15.000 Avro tazminat ödenmesine karar vermiştir (Abdullah Yaşa ve diğerleri/Türkiye, §§ 47, 52, ayrıca aynı kararın hüküm bölümü bkz. § 4).

D. Tam Yargı Davası Süreci

24. Başvurucu yaralanması nedeniyle uğradığı zararların tazmini için İçişleri Bakanlığına da başvuruda bulunmuştur. İçişleri Bakanlığının bu talebi reddetmesinin ardından idare mahkemesinde dava açan başvurucu, ret kararının iptalini ve 10.000 TL manevi tazminat ödenmesini talep etmiştir. Başvurucu dava dilekçesinde özetle teyzesinin evine gitmekte olduğu sırada polis memurlarının omuzlarına asılı bir araç marifetiyle attıkları biber gazı kurşununun burnuna isabet etmesi sonucu yaralandığını ve yaralanmasının kamu görevlilerinin eylemlerinden kaynaklandığını iddia etmiştir.

25. Diyarbakır 2. İdare Mahkemesince (İdare Mahkemesi) E.2008/1155 sayılı dosyada görülen dava sonucunda idarenin tazmin sorumluluğunu gerektiren bir durum saptanamadığından davanın reddine karar verilmiştir. 24/7/2009 tarihli bu kararda; başvurucunun yasa dışı olaylara kendi kusuru ile katılarak yaralandığı, böylece zarar ile idarenin eylemi arasındaki illiyet bağının kesildiği, idarenin tazmin veya kusursuz sorumluluğundan bahsedilemeyeceği, ayrıca olayın terör örgütünce gerçekleştirilen bir eylemden kaynaklandığı ortaya konulamadığından sosyal risk ilkesinin de uygulanamayacağı belirtilmiştir.

26. Başvurucu, davanın reddi kararına karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde İdare Mahkemesinin, yasa dışı olaylara katıldığı yönündeki belirlemesinin yerinde olmadığını zira olaylara katıldığı gerekçesiyle yargılandığı ceza davasında beraat kararı verildiğini belirtmiştir. Başvurucuya göre idarenin kusurlu eylemiyle yaralanması arasında illiyet bağı bulunmakta ve zararının tazmini gerekmektedir. Temyiz talebini inceleyen Danıştay Onuncu Dairesi 14/5/2013 tarihli kararıyla yerel mahkeme kararının usul ve hukuka uygun olduğu gerekçesiyle onanmasına karar vermiştir.

27. Başvurucu son olarak Danıştayın belirtilen onama kararına karşı temyiz başvurusundaki gerekçelerini tekrar ederek 21/8/2013 tarihinde karar düzeltme talebinde bulunmuştur. Danıştay Onuncu Dairesi 26/3/2015 tarihinde bu talebin reddine karar vermiştir.

28. Karar düzeltme isteminin reddi kararı başvurucuya 22/6/2015 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 21/7/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

29. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "İdari dava türleri ve idari yargı yetkisinin sınırı" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" 1. İdari dava türleri şunlardır:

a) İdarî işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan iptal davaları,

b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları,

..."

30. 2577 sayılı Kanun'un "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması" kenar başlıklı 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"1. İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka süretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir."

31. 11/1/2011 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar" kenar başlıklı 172. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın etkin soruşturma yapılmadan verildiğinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmesi veya bu karar aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi üzerine, kararın kesinleşmesinden itibaren üç ay içinde talep edilmesi hâlinde yeniden soruşturma açılır."

32. İlgili hukuk için ayrıca bkz. Sinan Işık, B. No: 2013/2482, 13/4/2016, §§ 26-30.

B. Uluslararası Hukuk

33. Sözleşme'nin 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz."

34. Sözleşme'nin 13. maddesi şöyledir:

"Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir."

35. Sözleşme'nin 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Yüksek Sözleşmeci Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkemenin verdiği kesinleşmiş kararlara uymayı taahhüt ederler."

36. AİHM'in Sözleşme'nin 13. maddesi ile korunan etkili başvuru hakkı ile ilgili benimsediği ilkeler, somut başvuru ile ilgili görüldüğü ölçüde şu şekilde özetlenebilir:

- 13. maddede yer alan düzenlemenin amacı, Sözleşme'de korunan hakları ihlal edilen

kişilerin AİHM önünde başvuruda bulunmadan önce ulusal düzeyde bir çözüme ulaşmalarını sağlamaktır (Kudla/Polonya [BD], B. No: 30210/96, 26/11/2000, § 152). Etkili başvuru hakkı, Sözleşme kapsamındaki haklarının ihlal edildiğine dair savunulabilir bir iddiası bulunan kişilerin bu iddialarını, esasını inceleme ve uygun bir giderim sağlama kapasitesine sahip ulusal bir otorite önünde öne sürme imkânına sahip olmalarını gerektirir (M.S.S./Belçika ve Yunanistan [BD], B. No: 30696/09, 21/1/2011, § 288).

- 13. maddede düzenlenen etkili başvuru hakkının bağımsız bir varlığı yoktur ve bu hak yalnızca Sözleşme ve ek protokollerde düzenlenen esasa dair hakların tamamlayıcısı durumundadır. Bir başvurucunun 13. maddeyi ileri sürebilmesi için diğer Sözleşme hükümleriyle korunan haklarının ihlal edildiğine dair savunulabilir bir iddiasının olması zorunludur (Zavoloka/Litvanya, B. No: 58447/00, 7/7/2009, § 35). AİHM, 13. maddenin bağlantılı olarak veya birlikte ileri sürüldüğü hak bakımından bir ihlal bulduğunda etkili başvuru hakkına dair iddianın da savunulabilir olduğu sonucuna varmaktadır (Batı ve diğerleri/Türkiye, B. No: 33097/96, 57834/00, 3/6/2004, § 138). Buna karşılık 13. maddenin uygulanması için mutlaka başka bir Sözleşme hükmünün ihlal edildiğine karar verilmiş olması gerekmez (Nuri Kurt/Türkiye, B. No: 37038/97, 29/11/2005, § 117).

- İhlalin giderilmesi için kabul edilecek başvuru yolunun ne tür bir çözüm sağlaması gerektiği konusunda ihlal edilen hakkın doğası belirli bir etkiye sahiptir (Budayeva ve diğerleri/Rusya, B. No: 15339/02, 2166/02, 20058/02, 11673/02, 15343/02, 20/3/2008, § 191). Devletler, hakları ihlal edilen kişilere hangi başvuru yolunu sağlayarak 13. madde ile düzenlenen yükümlülüklerini yerine getireceklerine dair belirli bir takdir hakkına sahiptir ancak iç hukukta kabul edilecek başvuru yolu yalnızca hukuki zeminde değil pratikte de etkili olmalıdır. İhlal edildiği ileri sürülen hak yaşam hakkı ya da işkence ve kötü muamele yasağı gibi temel bir hak olduğunda Sözleşme'nin 13. maddesi, hakları ihlal edilen kişilere tazminat ödenmesine ek olarak sorumluların tespiti ve cezalandırılmasına imkân tanıyacak şekilde kapsamlı ve etkili bir ceza soruşturması yapılmasını gerektirir (Kaya/Türkiye, B. No: 22729/93, 19/2/1998, §§ 106, 107).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

37. Mahkemenin 5/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

38. Başvurucu 29/3/2006 tarihinde Diyarbakır'da caddede yürümekte olduğu esnada kolluk görevlilerinin olay yerindeki kalabalığa doğru hedef gözeterek kullandıkları gaz fişeklerinden birinin yüzüne isabet etmesi nedeniyle ağır yaralandığını, olayla ilgili olarak Cumhuriyet Başsavcılığına yaptığı şikâyet sonucunda ilgili kolluk görevlileri hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildiğini ve zararlarının tazmini için açtığı tam yargı davasının reddedildiğini belirterek Sözleşme'nin 3. ve Anayasa'nın 17. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu; kötü muamele yasağı ile bağlantılı olarak Sözleşme'nin 13. maddesiyle korunan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini iddia etmiş ve bu kapsamda, yaralanmasına neden olan olayda sorumluluğu bulunan kolluk görevlileri hakkında dava açılmayarak eylemlerinin cezasız bırakıldığını, zararlarının tazmini için başlattığı yargısal sürecin yaklaşık dokuz yıl sürdüğünü ve bu sürede verilen yargı kararlarının gerekçesiz olduğunu ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Kürtlere yönelik olarak -başta yaşam hakkı olmak üzere- hak ihlallerinin devam ettiğini, Kürt olması nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldığını, bu

nedenle Sözleşme'nin 14. maddesinin ihlal edildiğini belirtmiştir.

39. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin Onur Doğanay (B. No: 2013/1977, 9/1/2014, § 45) kararına atıfta bulunularak bir tedbir ya da kararın alınması suretiyle ihlalin uygun ve yeterli biçimde giderilmesi hâlinde ilgili tarafın mağdur statüsünün ortadan kalkacağı ve bireysel başvuru mekanizmasının ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesinin inceleme yapmasına gerek olmayacağı bildirilmiştir. AİHM İkinci Dairesinin Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine dair 16/7/2013 tarihinde açıkladığı kararda başvurucuya maddi ve manevi zararlarına karşılık 15.000 Avro ve ayrıca yargılama giderleri için de 5.000 Avro ödenmesine hükmedildiğine dikkat çeken Bakanlık bu tazminatın -Türk lirası karşılığı olarak- 25/12/2013 tarihinde başvurucuya ödendiğini bildirmiştir. Bakanlık, emniyet güçlerinin müdahalesi sonucu yaralanması nedeniyle uğradığı manevi zararlara karşılık açtığı tam yargı davasının reddedilmesi nedeniyle mağdur olduğunu ileri süren başvurucuya AİHM kararıyla hükmedilen tazminatın ödendiği dikkate alındığında aynı eylemlerden kaynaklanan zararlardan dolayı başvurucunun hâlen mağdur sıfatına sahip olmadığı görüşündedir.

40. Bakanlık ayrıca başvurucu hakkında Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesince verilen beraat kararının terör örgütüne üye olma, terör örgütü propagandası yapma ve polise mukavemet gösterme suçlamalarıyla ilgili olduğunu fakat 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet etme suçuyla ilgili verilen bir beraat kararı bulunmadığını bildirmiştir. AİHM tarafından verilen ihlal kararında da başvurucunun olaylar sırasında göstericiler arasında bulunduğu kabul edilmiştir (Abdullah Yaşa ve diğerleri, § 45). Bakanlık bu nedenle beraat kararının on vatandaşın hayatını kaybettiği, çok sayıda sivil vatandaşın yanı sıra 226 güvenlik görevlisi ve dört sağlık personelinin de yaralandığı bir gösteri alanında bulunan başvurucunun yaralanmasında idari hizmet kusuru bulunduğu şeklinde yorumlanamayacağı görüşündedir.

41. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, AİHM tarafından verilen ihlal kararının yaşadığı işkence ve kötü muamele olayına ilişkin suç duyurusu sonrasındaki süreç ile ilgili olduğunu, Anayasa Mahkemesi önündeki başvurunun ise idarenin hizmet kusuru nedeniyle uğradığı manevi zararların giderilmesi için başlattığı idari yargı sürecine ilişkin olduğunu bildirmiştir.

B. Değerlendirme

42. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

43. Anayasa’nın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" kenar başlıklı 40. maddesi şöyledir:

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

1. İncelemenin Kapsamı Yönünden

44. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).Başvurucunun kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiası AİHM'e yaptığı bireysel başvuru kapsamında değerlendirilmiş ve AİHM'in 16/7/2013 tarihinde verdiği kötü muamele yasağının esas bakımından ihlal edildiğine dair kararla neticelenmiştir(bkz. §§ 19-23). Somut başvuru ise ulusal hukukta devam eden tam yargı davasına ilişkin sürecin AİHM'in ihlal kararının ardından 16/3/2015 tarihinde kesinleşmesi sonucu yapılmıştır. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında somut başvurunun idari yargı sürecine ilişkin olduğunu açıkça belirtmiştir. Başvurucu esas olarak kolluk görevlilerinin kötü muamelesine maruz kalmasından dolayı uğradığı zararın karşılanması istemiyle açtığı tazminat davasının İdare Mahkemesince reddedilmesi nedeniyle kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğinden yakınmaktadır. Bu sebeple etkili soruşturma yükümlülüğü yönünden ayrıca bir inceleme yapılmamıştır.

45. Anayasa Mahkemesi birçok kararında kolluk görevlilerinin eylemlerinden kaynaklanan kötü muamele iddialarında etkili başvuru yolunun ceza soruşturması olduğunu belirtmiş ve maruz kalınan kötü muamele nedeniyle yalnızca tazminat talep etme yolunun tercih edildiği başvuruları kabul edilemez bulmuştur. Bu sonuca ulaşılırken özellikle tam yargı davasının tazminat ödenmesi imkânı sağlamakla birlikte kötü muamele iddialarına ilişkin maddi olayın ortaya çıkarılması, sorumluların tespiti ve cezalandırılmasına yönelik bir sonuç elde etme şansı sunmaması nedeniyle etkili bir başvuru yolu olmadığı tespitine yer verilmiştir (Zeki Güngör, B. No: 2013/8491, 31/3/2016, §§ 39-45).

46. Bununla birlikte kamu görevlilerinin kasti fiilleriyle gerçekleştirdikleri kötü muamele iddiaları yönünden asıl yolun ceza soruşturması olması tamamlayıcı bir giderim yolu olarak tazminat davasının da öngörülmesine engel değildir. Anayasa'nın 40. maddesi kötü muamele yasağı ihlalleri sebebiyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesini sağlayacak yargısal mekanizmalar ihdas edilmesini zorunlu kılmaktadır. Nitekim Türk hukukunda 2577 sayılı Kanun'un 2. ve 13. maddeleri uyarınca açılacak tam yargı davası bu tür durumlarda tazminata hükmetme imkânı sağlamaktadır. Bu itibarla kamu görevlilerinin kötü muamelesi sebebiyle uğranılan zararın tazmini için açılan tam yargı davası sürecine ilişkin şikâyetlerin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvenceye bağlanan kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde teminat altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında bireysel başvuruya konu edilmesi mümkündür.

47. Ancak kamu görevlilerinin kasti fiilleriyle gerçekleştirdikleri kötü muamele iddiaları yönünden esas etkili yol ceza soruşturması olduğundan etkili başvuru hakkıyla ilgili şikâyetin incelenebilmesi için öncelikle ceza soruşturması yolunun tüketilmiş olması zorunludur. Kötü muamele yasağının bu özelliği gereği, negatif yükümlülüklerde ceza soruşturması tüketilmeden öne sürülen etkili başvuru hakkı ihlali iddialarının incelenmesi mümkün değildir.

48. Nitekim Anayasa Mahkemesi Sinan Işık başvurusunda, başvurucunun zorunlu askerlik hizmeti sırasında kötü muameleye maruz kaldığına yönelik iddialarıyla ilgili etkili bir ceza soruşturması yürütülmediği sonucuna vararak ihlal kararı vermiştir. Aynı başvurucunun

kötü muameleye maruz kaldığını iddia ederek açtığı tam yargı davasının reddinin ardından yeni bir bireysel başvuruda bulunması üzerine yeniden inceleme yapılarak bir kez daha kötü muamele yasağının usul boyutu bakımından ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (Sinan Işık (2), B. No: 2015/12734, 25/9/2019). Benzer şekilde kamu görevlilerinin kötü muamele eylemleri nedeniyle yürütülen bir ceza yargılamasında eylemin failleri hakkında verilen mahkûmiyet kararının ardından açılan tazminat davasının mahkûmiyet kararı ile çelişen veya tam olarak giderim sağlamayan bir kararla sonuçlanması durumunda yapılan bireysel başvurular da esas bakımından incelenebilir. Katıldığı toplumsal gösteride kolluk görevlisinin eylemi sonucu yaralanan bir başvurucunun kendisini yaralayan görevli hakkında mahkûmiyet kararı verilmesinin ardından açtığı tam yargı davasında hükmedilen tazminatın yetersiz olduğu iddiası Anayasa Mahkemesince kötü muamele yasağı kapsamında incelenerek ihlal kararı verilmiştir (Kemalettin Rıdvan Yalın, B. No: 2014/6220, 18/7/2019).

49. Somut olayda kötü muamele yasağının esas bakımından ihlal edildiği AİHM kararıyla önceden tespit edilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun aynı olay nedeniyle açtığı tazminat davasına ilişkin şikâyetlerinin kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

Kadir ÖZKAYA, Burhan ÜSTÜN, Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yıldız SEFERİNOĞLU ve Selahaddin MENTEŞ incelemenin adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden yapılması gerektiği gerekçesiyle bu görüşe katılmamışlardır.

50. Öte yandan Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi ve Sözleşme'nin 14. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine yönelik iddiaların soyut olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp mutlaka Anayasa ve Sözleşme kapsamında yer alan diğer temel hak ve özgürlüklerle bağlantılı olarak ele alınması gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 33). Başvurucunun eşitlik ilkesinin Anayasa ve Sözleşme kapsamındaki hangi hak ve özgürlüklerle bağlantılı olarak ihlal edildiğini ortaya koymaması nedeniyle soyut olarak dile getirilen bu iddianın incelenmesi olanağı bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

51. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir."

52. 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca ancak güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilir. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurularda kişi yönünden yetkisini belirleyen bu kural uyarınca başvuruda bulunacak kişinin öncelikle iddia edilen hak ihlalinin mağduru olması gerekir. Mağdur sıfatı bulunan kişiler lehine yetkili organlar tarafından verilen bir kararla hak ihlalinin tespit edilmesi ve tespit edilen ihlalin uygun ve yeterli şekilde giderildiğinin belirlenmesi hâlinde mağdur sıfatının ortadan kalktığı kabul edilmektedir. Bu iki koşul yerine getirildiği takdirde bireysel başvuru mekanizmasının ikincil niteliğinden dolayı Anayasa Mahkemesinin inceleme yapmasına gerek kalmamaktadır (ilgili olduğu ölçüde bkz. Mehmet Tursun ve diğerleri, B. No: 2016/2889, 4/7/2019, § 54).

53. Kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı yönünden mağdur statüsünün ortadan kalktığının söylenebilmesi için kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğinin tespit edilmesi ve mağdurun maddi ve manevi zararlarının karşılanarak uygun bir giderimin sağlanmış olması gerekir.

54. Somut olayda kötü muamele yasağı şikâyeti yönünden esas yol olan ceza davası sürecinin tüketilmesinden sonra AİHM'e yapılan bireysel başvuru sonucunda AİHM, kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiği tespitinde bulunmuştur. AİHM başvurucu üzerinde kullanılan gücün olayın koşullarına uygun bir eylem olmadığı gibi ulaşılmak istenen amaçla orantılı da bulunmadığını belirtmiştir. AİHM ayrıca başvurucu lehine 15.000 Avro tazminata hükmetmiştir. İdare Mahkemesi ise açılan tazminat davasını reddetmiştir. İdare Mahkemesi başvurucunun yasa dışı olaylara kendi kusuru ile katılarak yaralandığı, böylece zarar ile idarenin eylemi arasındaki illiyet bağının kesildiği gerekçesine yer vermiştir.

55. Başvurucunun yaralanması olayıyla ilgili olarak kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin tespitin ulusal makamlarca değil AİHM tarafından yapıldığına dikkat çekilmelidir. Kuşkusuz AİHM'in ihlal kararı vermesi ve tazminata hükmetmesi Türk makamlarını bağlamaktadır. Türk makamları bu kararın gereğini yerine getirmekle yükümlüdür. Nitekim ihlal kararında hükmedilen tazminat tutarı başvurucuya ödenmiştir. Ancak Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca bağlayıcı olan ve uyulmakla yükümlü olunan ihlal kararının gereği yerine getirilerek hükmedilen tazminatın başvurucuya ödenmesi ihlal tespiti ile eşdeğer görülemez.

56. Şüphesiz bazı durumlarda AİHM'in ihlal tespit etmesi ve hükmedilen tazminatın ödenmesinin -hakkın niteliğine de bağlı olarak- mağduriyetin giderilmesi bakımından yeterli görülmesi mümkündür. Ancak kötü muamele yasağı gibi devletin esas giderimle birlikte tamamlayıcı bazı giderim mekanizmaları da ihdas etme yükümlülüğü altında bulunduğu hâllerde esas yükümlülükle ilgili olarak ihlal tespiti yapılmış ve tazminata hükmedilmiş olması tamamlayıcı giderim mekanizmasıyla ilgili olarak mağdur statüsünü kendiliğinden sona erdirmemektedir. Tamamlayıcı giderim mekanizmasına ilişkin yargısal sürecin anayasal ilkelere uygun olarak yürütülüp yürütülmediğinin de ayrıca incelenmesi gerekir.

57. Bu itibarla kötü muamele yasağı yönünden esas giderim yolu olan ceza soruşturması sonucunda ihlal tespiti yapılmış ve mağdura bir şekilde tazminat ödenmiş olması, aynı olay sebebiyle açılan ve tamamlayıcı bir mekanizma olan tam yargı davasındaki ihlal iddialarının incelenmesi yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır. Tam yargı davasının incelenmesi neticesinde somut olayın koşulları gözetilerek başvurucunun mağdur statüsünün ortadan kalktığına hükmedilmesi mümkün olmakla birlikte ceza davası sürecinde ihlal tespiti yapıldığından ve başvurucuya tazminat da ödendiğinden hareketle başvurucunun mağdur statüsünün ortadan kalktığı sonucuna varılamaz.

58. Tam yargı davasının incelenmesi neticesinde somut olayın koşulları gözetilerek başvurucunun mağdur statüsünün ortadan kalktığına hükmedilmesi de mümkün olabilir. Bu bağlamda tam yargı davasına bakan mahkemenin tazminat isteminin esasını etkili bir şekilde incelediği ancak başka süreçlerde başvurucuya tazminat ödendiğini gözeterek tazminata hükmetmediği hâllerde bile -somut olayın koşulları dikkate alınarak- mağdur statüsünün kalmadığı sonucuna ulaşılabilir. Fakat etkili başvuru hakkı yönünden mağdur statüsünün ortadan kalkmasının ön şartı tazminat isteminin etkili bir biçimde incelenmesidir. Bu itibarla sadece ceza davası sürecinde ihlal tespiti yapıldığından ve

başvurucuya bir şekilde tazminat da ödendiğinden hareketle başvurucunun mağdur statüsünün ortadan kalktığı sonucuna varılamaz. Tam yargı davasındaki incelemenin de etkili bir şekilde yapıldığının gösterilmesi gerekir. Bu anlamda tam yargı davasında ceza davası sürecinde ihlal tespit edilmiş olmasını anlamsız hâle getirecek sonuçlara ulaşılması durumunda başvurucunun mağduriyetinin devam ettiği ifade edilebilir.

59. Olayda İdare Mahkemesi AİHM'in vardığı sonucun aksine başvurucunun yaralanmasında devletin kusurunun olmadığı sonucuna varmıştır. Bu durumda Türk makamlarınca ihlal tespiti yapıldığından söz edilemeyecektir. Dahası İdare Mahkemesi devletin kötü muamele yasağından doğan anayasal yükümlülükleri konusunda AİHM tarafından yapılan tespit ile açık çelişki oluşturacak değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu durumda AİHM'in maddi yönden ihlal tespit etmiş olması anlamsız hâle gelmiştir.

60. Ayrıca AİHM tarafından başvurucu lehine tazminata hükmedilmiş ise de bu durum başvurucunun mali yönden oluşan mağduriyetinin tam olarak giderildiğini göstermemektedir. Birincisi İdare Mahkemesi, başvurucunun uğradığı zararla ilgili herhangi bir değerlendirme yapmamıştır. Başvurucunun yaralanması nedeniyle ne kadar zarara uğradığını değerlendirmek İdare Mahkemesinin görevi içindedir. Zararla ilgili değerlendirmenin AİHM kararında yapıldığından hareketle İdare Mahkemesinin bu yükümlülüğünü ifa ettiği sonucuna ulaşılamaz. İkincisi AİHM'in hükmettiği tazminatın başvurucunun uğradığı zararı tam olarak karşılayıp karşılamadığı da bu aşamada bilinmemektedir. Bunu değerlendirmek de derece mahkemesinin görevidir. Ne var ki İdare Mahkemesi -devletin bir kusurunun bulunmadığına hükmettiğinden- başvurucunun uğradığı zararın ne kadar olduğu ve AİHM'in hükmettiği tazminatın bu zararı karşılayıp karşılamadığı hususuyla ilgili bir değerlendirme yapmamıştır. Bu koşullarda başvurucunun mağdur statüsünün devam ettiğine karar verilmesi gerekir.

61. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine dair iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ ve Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamışlardır.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

62. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bireylere işkence veya eziyet yapılması ya da bireylerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulması yasaklanmıştır. Bu yasak mutlak bir nitelik taşımaktadır ve öncelikle kamusal yetkiyle güç kullanan görevlilerin kişilerin beden ve ruh bütünlüğüne hiçbir şekilde zarar vermemelerini gerektirir (aynı yöndeki çok sayıda karar arasından bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

63. Anayasa’nın 40. maddesinde, Anayasa'da güvence altına alınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama başvurma hakkı güvence altına alınmaktadır. Buna göre etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 59, 60).

64. Etkili başvuru hakkının Anayasa ile korunan diğer hakların tamamlayıcısı olması nedeniyle tek başına ihlal edildiğinin ileri sürülmesi mümkün değildir. Bir başka deyişle etkili başvuru hakkının ileri sürülebilmesi için öncelikle Anayasa ile korunan diğer hakların ihlal edildiğine dair savunulabilir bir iddia olmak zorundadır. Buna karşılık etkili başvuru hakkı bakımından inceleme yapılması kural olarak başka bir Anayasa hükmünün ihlal edildiğine önceden karar verilmiş olması şartına bağlı değildir.

65. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların ileri sürülebileceği bir başvuru yolunun mevzuatta öngörülmesi yeterli değildir. Söz konusu başvuru yolunun aynı zamanda uygulamada da etkili olması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolunun gerek hukuken gerekse uygulamada genel anlamda etkili olması, somut olay bakımından etkili başvuru hakkına ilişkin bir müdahale bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine engel değildir (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, § 61).

66. Etkili başvuru hakkı tanınmasına dair yükümlülüğün anayasal hak ihlallerinin giderilmesi için ne tür bir çözüm yolu öngörülmesi hâlinde yerine getirilmiş sayılacağı konusunda somut olayın koşulları ve ihlal edildiği ileri sürülen hakkın niteliği belirleyici bir etkiye sahiptir. Kamusal yetkiyle güç kullanan görevlilerin eylemleri nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğinin iddia edildiği durumlarda etkili başvuru hakkı uyarınca kişilerin uğradığı zararların tazminini sağlamak üzere etkili bir hukuk yolunun öngörülmüş olması gerekmektedir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

67. Başvurucu; AİHM başvurusunda, toplumsal gösteriye müdahale eden kolluk görevlilerinin yaralanmasına neden olmaları nedeniyle işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir. AİHM, olayın gerçekleşme koşullarına ilişkin ayrıntılı değerlendirmelerde bulunmuş ve sonuçta başvurucu üzerinde kullanılan gücün olayın koşullarına uygun bir eylem olmadığı gibi ulaşılmak istenen amaçla orantılı da olmadığını belirterek Sözleşme'nin 3. maddesi ile korunan işkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutu bakımından ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM; Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varırken olayın gerçekleştiği tarihte Türk hukukunda, gösterilere müdahale edilirken göz yaşartıcı gaz fişeğinin nasıl kullanılacağını düzenleyen somut normların bulunmadığına dikkat çekmiştir. AİHM ayrıca başvurucunun yaralanmasına neden olan göz yaşartıcı gaz fişeğinin açılı bir şekilde değil doğrusal bir yörünge izleyecek şekilde atıldığını ve bu şekilde gaz fişeği kullanılmasının -ciddi hatta ölümcül yaralanmalara neden olma ihtimali nedeniyle- uygun bir kolluk müdahalesi olmadığını belirtmiştir (bkz. §§ 19-23).

68. Başvurucu, AİHM başvurusunda dile getirdiği aynı olaylara dayanarak, yaralanması nedeniyle uğradığı zararın giderilmesi için İçişleri Bakanlığına başvurmuş; bu talebinin reddi üzerine ret işleminin iptali ve manevi zararlarının karşılanması için İdare Mahkemesinde tam yargı davası açmıştır. İdare Mahkemesi, başvurucunun yaralanmasının kolluk görevlilerinin fırlattıkları biber gazı fişeği nedeniyle meydana geldiğini kabul etmiş; buna karşılık yaralanmanın başvurucunun da içinde bulunduğu göstericilerin eylemleriyle gerçekleşen yasa dışı olaylar nedeniyle meydana geldiği, başvurucunun kişisel kusuru ile yasa dışı olaylara katılarak zarar ile idarenin eylemi arasındaki illiyet bağını kestiği gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Bu karar temyiz ve karar düzeltme aşamalarında usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle onanarak kesinleşmiştir. Bu durumda İdare Mahkemesince benimsenen gerekçe ve varılan sonucun temyiz ve karar

düzeltme mercilerince de kabul edildiği anlaşılmaktadır(bkz. §§ 24-27).

69. AİHM'in ihlal kararıyla İdare Mahkemesinin tam yargı davasının reddi kararlarının gerekçe ve sonuçları arasında açık bir uyumsuzluk bulunduğu kuşkusuzdur. AİHM tarafından -başvurucunun yasa dışı gösteriye katıldığı kabul edilse dahi- başvurucu üzerinde kolluk görevlileri tarafından kullanılan gücün oluşan tehlikeyle orantılı olmadığı ve yaralanmanın kolluk görevlilerinin kusurlu eylemleri nedeniyle meydana geldiği kabul edilmiştir. İdare Mahkemesinin ise AİHM'in ihlal kararını ve bu kararda yapılan tespitleri dikkate almaksızın salt başvurucunun yasa dışı gösteride yer almasının yaralanma nedeniyle uğradığı zararların tazminine engel bir durum olduğunu kabul ettiği anlaşılmaktadır. Sözleşme'nin 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca AİHM tarafından verilen kesinleşmiş kararlar taraf devletler bakımından bağlayıcıdır. AİHM tarafından anayasal haklardan birinin ihlal edildiğine karar verilmesi hâlinde kişilere etkili başvuru hakkı tanınması konusundaki anayasal yükümlülük, ulusal makamların ihlal sonuçlarının giderimi için AİHM'in ihlal kararına uygun tedbir ve kararlar almalarını gerektirir.

70. Öte yandan başvurucunun yaralandığı toplumsal gösteri sırasındaki bazı eylemleri nedeniyle cezalandırılması talebiyle açılan kamu davası Ağır Ceza Mahkemesinin beraat kararı ile sonuçlanmıştır. Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılama sırasında olay yerinden elde edilen görüntü kayıtları üzerinde Ankara Kriminal Polis Laboratuvar Müdürlüğünce inceleme yapıldığı, kamera görüntüleri ile başvurucuya ait fotoğraflar arasında yapılan karşılaştırmada görüntülerdeki kişinin başvurucu olup olmadığı konusunda müspet veya menfi bir netice beyanında bulunulamadığı anlaşılmaktadır (bkz. §§ 17, 18).

71. Bu durumda İdare Mahkemesinin başvurucunun toplumsal gösteriye katıldığı yönündeki tespitleri ile Ağır Ceza Mahkemesinin bu konuda kesin kanaat elde edilemediğine yönelik tespitleri birbirleriyle çelişmektedir. Daha açık bir anlatımla başvurucu; katıldığı iddia edilen yasa dışı bir gösteri nedeniyle aleyhinde açılan ceza davasında, bu gösteriye katılıp katılmadığının tam olarak belirlenemediği gerekçesiyle beraat etmiş ancak kendisinin açtığı idari davada aynı gösteriye katıldığı gerekçesiyle kusurlu sayılarak davası reddedilmiştir. İdare Mahkemelerinin ceza yargılamasında ulaşılan sonuçlardan farklı bir sonuca ulaşmalarını engelleyen hukuki bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna karşılık Anayasa Mahkemesince -ceza muhakemesinde geçerli olan delilleri serbestçe toplama ve değerlendirme ilkeleri nedeniyle- kötü muamele vakalarında ceza soruşturmalarının maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından en etkili yöntem olduğu kabul edilmektedir (Sinan Işık (2) § 49). İdare Mahkemesi önündeki bir davada aynı olaylara dayanan ceza yargılamasında elde edilen kriminal inceleme raporları gibi objektif ve somut delillerin değerlendirilmesi ve varılan sonuçların dikkate alınması Anayasa'nın 40. maddesiyle güvence altına alınan etkili başvuru hakkının bir gereğidir.

72. Somut başvuru bakımından yapılan değerlendirmede, İdare Mahkemesinin hâlihazırda AİHM tarafından tespit edilen bir hak ihlali bulunan olayda bu ihlal kararı ve ceza yargılamasında elde edilen delillerle açıkça çelişen şekilde ihlal nedeniyle oluşan zararların tazmini talebini reddetmesinden dolayı etkili başvuru hakkının ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

73. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

74. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

75. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi ile maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

76. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

77. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

78. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

79. İncelenen başvuruda etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

80. Bu durumda etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama

ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 2. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

81. Başvuruya konu İdare Mahkemesi kararının başvurucunun uğradığı zararlar nedeniyle talep ettiği tazminata ilişkin olduğu dikkate alındığında yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın mahkemesine gönderilmesine karar verilmesinin etkili başvuru hakkının ihlali bakımından yeterli giderim sağladığı kanaatine varıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

82. Yeniden yapılacak yargılamada AİHM tarafından hükmedilen tazminat tutarını gözetmek İdare Mahkemesinin takdirindedir (detaylı açıklama için bkz. § 60).

83. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 226,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.226,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ ve Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak Anayasa’nın 40. maddesiyle güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. Kararın bir örneğinin etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Diyarbakır 2. İdare Mahkemesine (E2008/1155, K2009/1633) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

E. 226,90 TL harç ve 3,000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.226,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/11/2020 tarihinde karar verildi.

CANDAR ŞAFAK DÖNMEZ

B. No: 2015/15672 | Karar tarihi: 05.11.2020

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/15672

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

CANDAR ŞAFAK DÖNMEZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/15672)

Karar Tarihi: 5/11/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 17/12/2020-31337

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Engin YILDIRIM

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Raportörler : Yunus HEPER

Ömer MENCİK

Başvurucu : Candar Şafak DÖNMEZ

Vekilleri : Av. Metin NARİN

Av. Gül ALTAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; anayasal haklar kapsamında koruma altında bulunan bazı eylemlerinin terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetinde delil olarak kullanılmasının başvurucunun ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını; katıldığı toplantı ve gösteriler esnasında attığı sloganlar ile astığı afişler nedeniyle terör örgütünün propagandasını yapma suçundan cezalandırılmasının ise başvurucunun ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/9/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

8. İkinci Bölüm tarafından 10/6/2020 tarihinde yapılan toplantıda, niteliği itibarıyla başvurunun Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucu 1990 doğumlu olup olayların meydana geldiği tarihte Tunceli'deki Munzur Üniversitesinde öğrencidir.

11. Başvurucu, Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist-Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu (TKP/ML-TİKKO) terör örgütüne üye olduğu gerekçesiyle 1 gün gözaltında tutulduktan sonra 6/6/2012 tarihinde tutuklanmıştır. Cumhuriyet savcısı 6/8/2012 tarihli iddianamesi ile başvurucunun terör örgütüne üye olma, terör örgütünün propagandasını yapma ve görevi yaptırmamak için direnme suçlarından cezalandırılmasını talep etmiştir. Malatya 4. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 10/5/2013 tarihinde, başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve ayrıca üç ayrı tarihte işlediği terör örgütünün propagandasını yapma suçundan ayrı ayrı 10 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına hükmetmiştir. Mahkeme ayrıca başvurucunun görevi yaptırmamak için direnme suçu yönünden de 11 ay 3 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

12. 1970 yılında kurulan Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi içinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri sorumluluğuna getirilen İbrahim Kaypakkaya (İ.K.) parti içinde Marksist-Leninist çizgide bir muhalefet başlatmıştır. İ.K. "ülkede silahlı mücadele şartlarının

var olduğunu ve silahlı mücadeleye başlanılması gerektiğini" ileri sürerek örgüt yönetimine karşı görüş ve eleştiriler ortaya koymuş, görüşlerinin kabul görmemesi üzerine ise söz konusu düşüncelerin harekete geçirilmesi için TKP/ML terör örgütünün kurulmasına önderlik etmiştir. 1972 yılında İ.K. ve arkadaşları tarafından kurulan TKP/ML terör örgütü kendisini parti olarak nitelendirmektedir. TKP/ML-TİKKO terör örgütünün kurucusu İ.K.nın kimliği ile örgüte müzahir oluşumlar eldeki başvurunun çözümlenmesinde kritik öneme sahiptir. İ.K. köylerden şehirlere doğru yayılacak silahlı ve uzun süreli halk savaşı stratejisini benimsemiş, siyasi her tür mücadelenin karşısında olmuştur. Örgütün askerî kolu TİKKO ve gençlik örgütü Türkiye Marksist-Leninist Gençlik Birliğidir (TMLGB).

13. İlk derece mahkemesi gerekçeli kararında ilk olarak örgütün kuruluşu, yapısı, günümüze kadar geçirdiği kurumsal değişimler, finans kaynakları, eleman temin yöntemleri ve örgüte müzahir örgütler hakkında ayrıntılı bilgiler vermiş; daha sonra örgütün kırlardan şehirlere doğru kuşatmayı amaçlayan silahlı mücadeleyi strateji olarak benimsediğini polis raporları ve terör örgütü üyelerinin beyanlarından oluşan delillere dayalı olarak göstermiştir (gerekçe s. 24-37).

14. Bu kapsamda ilk derece mahkemesi 1973 yılında güvenlik kuvvetleri ile girdiği çatışma sonucunda yaralı olarak ele geçirilen ve kısa bir süre sonra da ölen İ.K.nın örgütün kurucusu ve simge isimlerinden biri olduğuna özel vurgu yapmıştır. İ.K.nın başlattığı terör hareketi kurulduğu günden günümüze kadar değişik isimler altında birçok silahlı ve bombalı şiddet eylemleri gerçekleştirmiştir. Mahkeme, kurulduğu günden karar tarihine kadar geçen süre içinde örgütün gerçekleştirdiği ve suç oluşturan çok sayıda örgütsel eyleme değinmiş; -polis raporlarına göre- neden olduğu 287 şiddet eyleminden başlıcalarını ise ayrıntılı olarak sıralamıştır. Çoğu ciddi can kaybına neden olan terör eylemlerinin faili olan örgüt kendi varlığına yönelik tehditlere karşı da son derece acımasızdır. Sözgelimi 1973 yılında güvenlik güçlerine karşı terör eylemlerinde bulunduğu sırada yerlerini güvenlik güçlerine haber verdiği iddia edilen öğretmen C.A.ya uzun süre infaz listesinde yer vermiştir. İnfaz listesindeki öğretmen C.A., 2000 yılında İstanbul'daki evini basan üç kişi tarafından kafasından kurşunlanarak öldürülmüştür. 1973'te İ.K. ve arkadaşlarına karşı yapılan komando harekâtını yöneten, daha sonrasında İ.K.yı yaralı ele geçiren Albay F.A. ise 2015 yılının Haziran ayında İstanbul'da uğradığı silahlı saldırıda yaralanmıştır. İlk derece mahkemesi kararında ayrıca terör örgütünün söz konusu şiddet eylemlerinin sonucunda birçok insanın hayatını kaybettiği, örgüte yönelik gerçekleştirilen soruşturmalarda çok miktarda ve ağır nitelikli silah, patlayıcı ve diğer mühimmatın ele geçirildiği ayrıntılı olarak gösterilmiştir (gerekçe s. 28-36).

15. İlk derece mahkemesi kararında açıklandığı üzere hâlen son derece tehlikeli olan örgüt, ana gövdesi veya alt seksiyonları ile bugün de ülkemizin içinde veya dışında Türkiye'ye karşı terör eylemlerine devam etmektedir. Daha 12/3/2016 gibi yakın bir tarihte Irak'ta bulunan PKK terör örgütüne ait kamplarda, aralarında TKP/ML'nin de bulunduğu birçok terör örgütü tarafından bir basın açıklaması yapılmış; birçok terör örgütü güç ve eylem birliği yapmak amacıyla Halkların Birleşik Devrim Hareketi adlı yapıyı kurduklarını ilan etmiştir. Öte yandan TKP/ML-TİKKO terör örgütünün PYD saflarında Suriye'deki iç savaşa katıldığı, PKK ile ortak eylemlerde bulunduğu ve hâlen Türk Silahlı Kuvvetleri ve Özgür Suriye Ordusu ile çatışmalara girdiği yönünde de bilgiler bulunmaktadır.

16. TKP/ML-TİKKO hakkındaki genel değerlendirmelerden sonra Mahkeme gerekçesinde, örgütün yayın organlarına ve alt seksiyonlarından ikisi olan Partizan ve Yeni Demokrat Gençlik oluşumlarına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Mahkeme mahkûmiyete konu

Partizan ve Yeni Demokrat Gençlik oluşumları ile aynı ismi taşıyan TKP/ML-TİKKO ile bağlantılı yayınları ele almış, örgüt üyelerinin beyanlarını ve adı geçen dergilerde yer alan bazı yazıları değerlendirmiştir.

17. Söz konusu dergilerden biri olan Partizan 2015 yılından itibaren yayımlanan pek çok sayısı hakkında mahkemelerce verilmiş toplatma kararları bulunan bir derginin ismidir. Ancak ilk derece mahkemesi Partizan'ın yalnızca bir yayın organının adı olmadığı, aynı zamanda TKP/ML-TİKKO geleneğini sahiplenen fraksiyonlardan birini de ifade ettiği sonucuna varmıştır. TKP/ML, İ.K. tarafından kurulmasından sonraki süreçte dallanıp budaklanmıştır. Son derece karmaşık bir soyağacına sahip TKP/ML, Maoist Komünist Parti, Bolşevik Parti/Kuzey Kürdistan-Türkiye, Marksist-Leninist Parti (Bolşevik), Maoist Parti Merkezi (TKP-ML/MPM), Türkiye'de Marksist Leninist Parti-İnşa, Birleşik Komünist Parti, İbocu Dönüşüm Hareketi, Komünist Parti-İnşa Örgütü, Demokratik Haklar Platformu, TKP/ML Geçici Yurt Dışı Komitesi gibi gruplara ayrılmıştır. Söz konusu grupların çoğu kendilerini merkez, diğerlerini ise hizip olarak görmektedir. İşte Partizan, zikri geçen fraksiyonlardan "Batı Anadolu Bölge Komitesi", "Konferans", "Ana grup" diye anılan TKP/ML örgütüne verilen isimlerden yalnızca biridir.

18. Güvenlik güçlerinin sundukları raporlardan ve yargılama dosyasında yer alan sanık anlatımlarından hareket eden Mahkeme, TKP/ML-TİKKO terör örgütüne müzahir yayın yapan yayın organlarından bir diğeri olan Yeni Demokrat Gençlik'in aynı zamanda örgütün gençlik yapılanmasının adı olduğu sonucuna varmıştır. 2015 yılından bu yana en az beş sayısı mahkeme kararı ile toplatılan Yeni Demokrat Gençlik isimli derginin çatısı altında, TKP/ML ana gövdesi içinde yer alan gençlik hareketi örgütlenmiştir. Dergi ile aynı adı taşıyan Yeni Demokrat Gençlik (YDG) Hareketi Maoist ideolojiyi benimsemekte olup sadece üniversitelerde değil üniversite dışında da gençlik çalışması yapmaktadır. İlk derece mahkemesi başvurucunun da söz konusu hareketin içinde yer aldığını kabul etmiştir (YDG hakkında bir değerlendirme için bkz. Ali Soylu, B. No: 2014/10602, 19/11/2019, § 31).

19. İlk derece mahkemesi terör örgütünün propagandasını yapma suçunun hukuki nitelendirmesi hakkında da bazı açıklamalarda bulunmuştur. Mahkeme 2/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen bu suça ilişkin olarak 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı Kanun'un 8. maddesi ile yapılan değişiklikten bahsetmiştir. Mahkemeye göre bahsi geçen değişiklik sonucunda propaganda suçunun oluşabilmesi için propaganda olduğu belirtilen sözlerin terör örgütünün "cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde" gerçekleştirilmesi gerekir.

20. Mahkeme bu şekilde yaptığı değerlendirmeden sonra 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasının son kısmında sayılan eylemlerin terör örgütünün "cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde" gerçekleştirilmese dahi terör örgütünün propagandasını yapma suçunu oluşturacağını ifade etmiştir. Nitekim Mahkeme, başvurucunun da aralarında olduğu sanıkların eylemlerinin bahsi geçen kural kapsamında kaldığını ve terör örgütünün propagandasını yapma suçunu oluşturduğunu belirtmiş; 6459 sayılı Kanun'la yapılan ve yukarıda zikredilen değişikliğin başvurucu yönünden uygulanmayacağını açıkça ifade etmiştir.

21. Genel açıklamalardan sonra Mahkeme, atılı suçların işlenip işlenmediği hususunda her bir sanık yönünden öncelikle delil olarak kabul edilen eylemleri tek tek sıralamış; daha

sonra ise genel bir değerlendirmeye yer vermiştir. Başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetinde Mahkemece dikkate alınan delillerin bazıları şöyledir:

i. Başvurucunun YDG içinde yer aldıkları iddiasıyla haklarında soruşturma başlatılan ve tutuklanan kişilerin tutuklanmalarını protesto etmek amacıyla 22/2/2011 tarihinde Tunceli'de düzenlenen basın açıklamasına katıldığı tespit edilmiştir. Basın açıklaması sırasında başvurucunun "Baskılar Bizi Yıldıramaz" sloganının yazılı olduğu YDG imzalı pankartı taşıdığı, böylece örgütün alt yapılanması olan YDG içinde faaliyet gösterdiği ifade edilmiştir.

ii. Sığındıkları bir mağarada meydana gelen göçük nedeniyle yaşamlarını yitiren TKP/ML-TİKKO terör örgütü mensubu beş kadını anmak amacıyla 22/4/2011 tarihinde Tunceli'de düzenlenen basın açıklamasına başvurucunun katılması ve basın açıklaması sırasındaki eylemleri delil olarak değerlendirilmiştir. Mahkemeye göre başvurucu, basın açıklaması öncesinde TKP/ML-TİKKO terör örgütünün marşını okumuş; marş sonrasında "Beşler Yaşıyor Kavga Sürüyor", "Şehit Namırın", "Önderimiz [İ.K.]", "Gerillalar Ölmez Yaşasın Halk Savaşı", "Sekizler Yaşıyor Kavga Sürüyor" şeklinde sloganlar atan grupla birlikte hareket etmiştir.Başvurucunun ''Partizan'' yazılı flamayı yürüyüş boyunca taşıdığı, örgütün marşını söylediği ve sloganlar attığı belirtildikten sonra Partizan ve YDG'nin örgütün bir alt yapılanması olduğu ve başvurucunun bu yapılanma içinde faaliyet yürüttüğü ifade edilmiştir.

iii. Başvurucunun hayatlarını kaybeden beş kadın terör örgütü mensubunu anmak amacıyla 28/7/2011 tarihinde Tunceli'de düzenlenen basın açıklamasına terör örgütünün internet üzerinden verdiği talimata istinaden katılması ve basın açıklaması sırasındaki eylemleri de delil olarak değerlendirilmiştir. Mahkemeye göre bahis konusu basın açıklaması sırasında "Beşler Yaşıyor Kavga Sürüyor, Bedel Ödedik Bedel Ödeteceğiz, Yaşasın Halkın Kavgası, Yaşasın Devrimci Dayanışma, Şehit Namırın (Şehitler Ölmez) Önderimiz [İ], [İ.K.] Gerillalar Ölmez, Yaşasın Halk Savaşı ve Sekizler Yaşıyor Kavga Sürüyor" şeklinde sloganlar atılmıştır. Başvurucunun ''Partizan'' yazılı flamayı basın açıklaması ve daha sonra yapılan yürüyüş sırasında taşıdığı, örgütsel nitelikte sloganlar attığı belirtildikten sonra Partizanın örgütün bir alt yapılanması olduğu ve başvurucunun bu yapılanma içinde faaliyet yürüttüğü ifade edilmiştir.

iv. Başvurucunun YDG tarafından "YDG 6. Konferansı" adı altında İstanbul'da düzenlenen etkinliğe katıldığı ifade edilmiştir. Adı geçen konferansın Tunceli'de hayatını kaybeden örgüt üyelerine atfen düzenlenen bir etkinlik olduğu belirtilmiştir. YDG'nin örgütün bir alt yapılanması olduğu ve başvurucunun bu konferansa katılarak yapılanma içinde aktif rol aldığının anlaşıldığı kabul edilmiştir.

v. Başvurucunun çatışmalarda ölü olarak ele geçirilen yedi PKK terör örgütü mensubunu anmak amacıyla Tunceli'de 5/1/2012 tarihinde düzenlenen basın açıklamasına katılması ve basın açıklaması sırasındaki eylemleri de delil olarak değerlendirilmiştir. Mahkemeye göre söz konusu basın açıklaması -basın açıklaması sırasında atılan sloganlardan ve kullanılan pankartlardan anlaşıldığına göre- örgütün bir alt yapılanması olan YDG tarafından düzenlenmiştir. Başvurucunun basın açıklamasına katılan üniversite öğrencilerini basın açıklaması sırasında yönlendirdiği ifade edilmiştir. Ayrıca basın açıklaması sırasında diğer katılımcılarla birlikte başvurucunun ölen örgüt mensupları adına saygı duruşunda bulunduğu, ölen örgüt üyelerine ithafen "Şehit Namırın, Bedel Ödedik Bedel Ödeteceğiz, Katil Devlet Hesap Verecek, Kürdistan Faşizme Mezar Olacak, Kahrolsun Faşizm Yaşasın

Mücadelemiz, Faşizmi Döktüğü Kanda Boğacağız" şeklinde sloganlar attığı kabul edilmiştir.

vi. Başvurucunun Demokratik Haklar Federasyonu (DHF) ve Partizan üyelerine bazı suçlardan verilen cezaları protesto etmek amacıyla 23/3/2012 tarihinde düzenlenen basın açıklamasına katılması ve basın açıklaması sırasındaki eylemleri delil olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu basın açıklaması sırasında dokuz adet pankart ve döviz taşındığı, bu döviz ve pankartlardan sekizinde TKP/ML-TİKKO terör örgütünün kurucusu olarak kabul edilen İ.K.nın silüetinin bulunduğu belirtilmiştir. Başvurucunun da dövizler ve pankartların arkasında yürüdüğü ve atılan sloganlara iştirak ettiği ifade edilmiştir. Atılan sloganlardan birinin "Önderimiz [İ.K.]" şeklinde olduğu kabul edilmiştir. Son olarak İ.K.nın örgütün kurucusu olduğu kabul edilerek başvurucunun örgüt liderini sahiplendiği sonucuna varılmıştır.

vii. Başvurucunun Özgür Gelecek adlı gazetenin dağıtımını yaparken üzerine ''Partizan'' ibaresi bulunan yeleği giymesi delil olarak değerlendirmeye alınmıştır. Mahkemeye göre Partizan, örgütün bir alt yapılanması olduğundan söz konusu eylem, delil olarak değerlendirilmesi gereken bir eylemdir.

viii. Başvurucunun 21/3/2012 tarihinde Tunceli'de düzenlenen 21 Mart Nevruz Bayramı kutlamaları sırasındaki eylemleri dikkate alınmıştır. Başvurucunun adı geçen etkinliğe Partizan adlı grup içinde katıldığı hatta adı geçen grubu yönlendirdiği belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun gruba "Önderimiz [İ.K.]" ve "Umut dağlarda Partizanlarda" şeklinde slogan attırdığı, "Nevroz Sarewedardene Sarewedarden Zedekerim Partizan (Nevruz İsyandır İsyan Etmek İçin Çoğalalım Partizan)" şeklinde içeriğe sahip pankartın etkinlik alanına asılması çalışmalarını yürüttüğü kabul edilmiştir. Son olarak İ.K.nın örgütün kurucusu ve Partizanın örgütün bir alt yapılanması olduğu ifade edilerek başvurucunun örgütün liderinin ve bir yapılanmasının lehine olan bahis konusu eylemleri delil olarak kabul edilmiştir.

ix. Başvurucunun 29/1/2012 tarihinde Elâzığ'da gerçekleştirilen ve bir anma etkinliği niteliğini taşıyan mezar ziyaretine katılması ve etkinlik sırasındaki faaliyetleri delil olarak kabul edilmiştir. Etkinlik sırasında başvurucunun elinde bir flama taşıdığı, bazı kişilere de aynı flamadan dağıttığı, bahis konusu flamalarda ''Partizan'' ibaresinin bulunduğu ve örgüt kurucusu İ.K.nın silüetinin yer aldığı belirtilmiştir. Bundan başka başvurucunun örgüt lideri İ.K. lehine slogan attığı tespitine yer verilmiştir. Son olarak İ.K.nın örgütün kurucusu olduğu ve Partizanın örgütün bir alt yapılanması olduğu ifade edilerek başvurucunun örgüt liderinin ve bir yapılanmasının lehine olan söz konusu eylemleri delil olarak değerlendirilmiştir.

x. Başvurucunun örgütün çağrısı üzerine 1/5/2012 tarihinde Tunceli'de gerçekleşen bir etkinliğe katılması ve etkinlik sırasındaki eylemleri delil olarak değerlendirmeye alınmıştır. Başvurucunun etkinlik sırasında örgütün ve liderinin lehine sloganlar attığı, polis memuruna saldırarak onu yaraladığı, üzerine "Partizan Görevli" yazılı yelek giydiği, örgüt lideri İ.K.nın silüetinin yer aldığı flamayı taşıyan kişileri etkinlik sırasında yönlendirdiği kabul edilmiştir. Bundan başka İ.K.nın örgütün kurucusu ve Partizanın da örgütün bir alt yapılanması olduğu ifade edilerek başvurucunun örgütün liderinin ve bir yapılanmasının lehine olan bahis konusu eylemleri terör örgütüne üye olma suçu kapsamında bir delil olarak kabul edilmiştir.

xi. Başvurucunun İ.K.nın anılması amacıyla 1/5/2012 tarihinde Tunceli'de düzenlenen basın açıklaması ile yürüyüş etkinliği öncesindeki ve etkinlik anındaki faaliyetleri dikkate alınmıştır. Mahkemeye göre etkinlik öncesinde başvurucu, İ.K.nın resminin bulunduğu ve üzerinde "Onu Anmak Savaşmaktır Partizan" yazan afişlerin şehrin muhtelif yerlerine asılması ya da yapıştırılmasını organize etmiştir. Başvurucunun İ.K. ve devrim şehitleri

olarak ifade edilen kişiler anısına etkinlik sırasında 1 dakikalık saygı duruşunda bulunduğu, "[İ.K.] Ölümsüzdür" şeklinde slogan attığı ve aynı sloganı toplanan kalabalığa attırdığı belirtilmiştir.

xii. Başvurucunun bir grup öğrencinin Tunceli'deki bir okulun yurt binasında 13/3/2012 tarihinde gerçekleştirdiği gösteri sırasındaki faaliyetleri delil olarak değerlendirilmiştir. Mahkemeye göre olay günü yurtta kalan öğrenciler gösteri sırasında öncelikle içeriği tam olarak anlaşılamayan sloganlar atmış, daha sonra ise yatakhane kısmında bulunan yatak ve çarşafları yakıp okul camlarını kırmıştır. Başvurucunun gösteri sırasında bazı eylemlerin yapılması konusunda öğrencilerin eylem iradelerini güçlendirici faaliyetlerde bulunduğu kabul edilmiştir. Bu noktada bazı tanık beyanlarına yer verilmiştir. Tanık beyanlarından yola çıkan Mahkeme, başvurucunun eylemlerinin örgütsel bağlantıyı ortaya koyduğunu ifade etmiştir.

- Tanıklardan ilki Ş.C.dir. Tanık Ş.C.nin açıklamalarının olaylar sırasında başvurucunun da aralarında olduğu beş kişinin yurda gelerek kendilerine hitaben destek amacıyla yurda geldiklerini söyledikleri, bu sırada başvurucunun yurdun içine kadar girdiği, öğrencilere "Işıkları açmayın, kapıya yanaşmayın, kovalarla zehirlenmeye karşılık su hazırlayın." dediği ve sloganlar attırdığı, başvurucu ve diğer dört kişinin olaylara katılmasıyla yurttaki olayların daha da büyüdüğü şeklinde olduğu kabul edilmiştir.

- Bir diğer tanık ise S.A.dır. Tanık S.A.nın açıklamalarının olaylar esnasında başvurucunun da aralarında olduğu beş kişinin yurda geldiği, bu kişilerin "Siz sorunlarınızı anlatın, polis size bir şey yapamaz, polisleri göndereceğiz, birlik olalım, yürüyüş yapacağız, biz dersimde polis istemiyoruz, siz istediğinizi yapın, kimse size bir şey diyemez, biz buradayız." şeklinde sözler söylediği, söz konusu sözler sonrasında olayların daha da büyüdüğü, öğrencilerin eylemi bitirmek istemeleri üzerine bu beş kişinin "Aşağı inmeyin, eylemi devam ettirin." şeklinde telkinlerde bulunduğu şeklinde olduğu kabul edilmiştir.

xiii. Son olarak başvurucunun "8 Mart Dünya Kadınlar Günü" nedeniyle Tunceli'nin Ovacık ilçesinde düzenlenen etkinliğe katılması ve etkinlik sırasındaki faaliyetleri delil olarak değerlendirmeye alınmıştır. Etkinlik sırasında başvurucunun İ.K.nın resmi ve ''Partizan'' ibaresi bulunan flamayı taşıdığı kabul edilmiştir. Bundan başka İ.K.nın örgütün kurucusu olduğu ve Partizanın örgütün bir alt yapılanması olduğu belirtilerek başvurucunun eylemleri terör örgütüne üye olma suçu kapsamında bir delil olarak değerlendirilmiştir.

22. Delil olarak değerlendirilen eylemler bu şekilde açıklandıktan sonra Mahkeme başvurucunun terör örgütüne üye olma suçunu işlediğine ilişkin genel bir değerlendirme yapmıştır. Mahkeme aşağıdaki değerlendirmelerle başvurucunun terör örgütüne üye olma suçu yönünden 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir:

"Sonuç olarak; sanık Candar Şafak Sönmez'in; terör örgütü TMKP/ML-TİKKO'nun bir alt seksiyonu olan 'Yeni Demokrat Gençlik' (YDG) isimli oluşum içinde yer alarak, örgütün amaçları doğrultusunda faaliyet gösterdiği, bu kapsamda olmak üzere, 25-26/02/2012 tarihinde YDG [nin] 6. Konferansına katıldığı, 22/02/2011 günü basın açıklamasına katılıp örgüt lehine slogan attığı, pankart taşıdığı, 05/01/2012 tarihinde, öldürülen 7 HPG'li teröristi sahiplendiği ve onları şehit olarak nitelediği; yine aynı terör örgütünün alt seksiyonu niteliğindeki 'PARTİZAN' isimli grup içinde yer alarak, örgütün amaçları doğrultusunda 28/07/2011 tarihindeki yürüyüş ve basın açıklamasında örgüt lehine slogan attığı ve örgütün silahlı mensuplarını sahiplendiği, 08/03/2012 tarihinde kadınlar günü kutlaması adı altında örgütün propagandasını yaptığı, 21/03/2012 tarihindeki Nevruz

kutlamaları adı altında örgüt lehine slogan attığı, güvenlik güçleriyle girdiği çatışmada ölen örgüt mensubu Y.Y.'ın cenaze törenine katılarak ve 22/04/2011 tarihindeki eylemle de göçük altında kalarak ölen beş kadın silahlı örgüt üyesini sahiplendiği, 30/04/2012 tarihinde, Partizan adına hareketle, 'Özgür Gelecek' gazetesinin dağıtımını yaptığı; 13/03/2012 tarihinde, öğrenci yurdunda, yasadışı ve propaganda içerikli eyleme katıldığı ve katılanları yönlendirdiği, 01/05/2012 ve 18/05/2012 tarihlerinde İşçi Bayramı kutlamaları ve örgüt kurucusu [İ.K.]'yı anma etkinliği adı altında yapılan yürüşler sırasında, örgütün kurucusu olan [İ.K.]'yı övücü nitelikte slogan attığı ve sahiplendiği, 18/05/2012 tarihindeki yürüyüşle de örgüt kurucusunun doğum gününü kutlayarak onu sahiplendiği, 23/03/2012 tarihinde propaganda içerikli yürüyüşe katıldığı, bu şekilde sanığın eylemlerinin 2011 ve 2012 yılları içerisinde, çeşitli tarihlerde ve süreklilik arz edecek şekilde belli bir yoğunluğa ulaştığı, yürüyüşler sırasında örgüt lehine sloganlar atmak, örgütün seksiyonlarında yer alarak örgütün amaçları doğrultusunda faaliyetlerde bulunmak, örgütün düzenlediği konferansa katılarak alınan kararları uygulamak, örgütün silahlı mensuplarını sahiplenip onların yasa dışı eylemlerini benimsemek şeklinde belli bir çeşitlilik seviyesine ulaşan eylemleri nedeniyle, terör örgütü TKP/ML-TİKKO ile arasında organik bir bağ olduğunu açıkça ortaya koyduğu ve dolayısıyla adı geçen örgütün bir üyesi olduğu anlaşılmıştır."

23. Mahkûmiyet hükmünde, terör örgütünün propagandasını yapma suçları yönünden de ayrı ayrı değerlendirme yapılmış ve suç olduğu kabul edilen her bir eylem yönünden başvurucunun ayrı ayrı 10 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Mahkemenin değerlendirmeleri şu şekildedir:

"...1) 01/05/2012 tarihli eylemi açısından; ...3713 Sayılı TMK.nın 6459 sayılı yasa ile değişik 7/2-b fıkrasının 1 ve 2. bentlerine göre, terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde örgüte ait amblem, resim ve işaretlerin taşınması ve slogan atılması cezalandırılmaktadır. Somut olayda sanık, 'Önderimiz [İ], [İ.K.]' şeklinde slogan attığı ve adı geçen örgüt kurucusunun silüetlerini taşıyan gruba örgüt lehine slogan attırdığı, dosyadaki CD çözüm tutanaklarından ve tüm dosya içeriğinden anlaşılmıştır. PARTİZAN isimli oluşum, TKP/ML-TİKKO terör örgütünün alt seksiyonudur. [İ.K.] ise örgütün kurucusudur. Sanık bu şekilde, örgüte ait işaretler niteliğindeki PARTİZAN ibaresi ile [İ.K.] silüeti ile DHF imzalı '[İ.K.]'yı savunmak onurdur' pankartını taşıyan grupla birlikte hareket edip onlara örgüt lehine slogan attırarak propaganda suçunu işlemiştir.

2) 21/03/2012 tarihli eylemi açısından; ...Somut olayda sanık, üzerinde PARTİZAN ibaresi ile TKP/ML-TİKKO terör örgütünün kurucusu [İ.K.]'nın silüetinin bulunduğu flamayı taşımış ve 'Önderimiz [İ], [İ.K.]' şeklinde slogan atmıştır. Yukarıda gerekçeleri açıklandığı üzere, PARTİZAN isimli oluşum, TKP/ML-TİKKO terör örgütünün alt seksiyonudur. [İ.K.] ise örgütün kurucusudur. Sanık bu şekilde, örgüte ait işaretler niteliğindeki PARTİZAN ibaresi ile [İ.K.] silüetini taşıyarak propaganda suçunu işlemiştir.

3)16/05/2012 tarihli eylemi açısından; ... sanığın, 16/05/2012 günü, Tunceli İl Merkezi, Cemal Gürsel Caddesi üzerinde bulunan bir binanın duvarına, üzerinde örgüt kurucusu [İ.K.]'nın resmi bulunan ve üst kısmında 'Onu Anmak Savaşmaktır' yazılı, kırmızı zemin üzerine PARTİZAN imzalı afişleri yapıştırdığı ve bu şekilde terör örgütünün propagandasını yaptığı anlaşılmıştır. ...Somut olayda sanık, üzerinde PARTİZAN ibaresi ile TKP/ML-TİKKO terör örgütünün kurucusu [İ.K.]'nın silüetinin bulunduğu afişleri, kamuya açık olan caddedeki bir duvara yapıştırmıştır. Yukarıda gerekçeleri açıklandığı üzere, PARTİZAN isimli oluşum, TKP/ML-TİKKO terör örgütünün alt seksiyonudur. [İ.K.] ise örgütün kurucusudur. Sanık bu şekilde, örgüte ait işaretler niteliğindeki PARTİZAN ibaresi ile [İ.K.]

silüetini afişlemek suretiyle terör örgütünün propagandasını yapmak suçunu işlemiştir..."

24. Son olarak mahkûmiyet hükmünde, görevi yaptırmamak için direnme suçu hakkında yapılan değerlendirme ise şu şekildedir:

"Tunceli il merkezinde 01.05.2012 günü düzenlenen '1 Mayıs İşçi ve Emekçi Bayramı' yürüyüşü sırasında meydana gelen olaylar nedeniyle görevli 15 polis memurunun darp edilerek çeşitli yerlerinden yaralandığı, 11. Klasör içerisindeki 18. Dosyada bulunan DVD görüntülerinden de açıkça anlaşılacağı üzere, 4 numaralı arama noktasında görevli polis memurlarına yönelik toplu saldırı sırasında üzerinde 'PARTİZAN Görevli' ibareli yelek bulunan sanık Candar Şafak Dönmez'in hedef gözeterek Tunceli İl Emniyet Müdürlüğü kadrosunda görevli katılan komiser yardımcısı Ö.T.'nin arkasından yaklaşarak elinde bulundurduğu metal megafon ile kafasına vurmak suretiyle, 14. Klasörde bulunan 01/05/2012 tarihli raporlardan anlaşılacağı üzere kafatasının oksipital bölgesinden 3 cm lik cilt skarı oluşacak ve basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek şekilde yaraladığı, bu eylem öncesinde ve sonrasında aktif olarak rol aldığı, olayın bu şekilde meydana geldiğinin katılan Ö.T.'nin talimat yoluyla alınan beyanları ile de doğrulandığı gözetilerek sanığın atılı, 'Görevi Yaptırmamak İçin Direnme' suçunu işlediği sonucuna varılmıştır."

25. Başvurucunun temyiz etmesi üzerine mahkûmiyet kararı, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 13/10/2014 tarihli ilamı ile onanmıştır. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet kararı sonrasında Mahkemenin kapatıldığı anlaşılmıştır. Bu durum nedeniyle onama kararı sonrasında dosya Tunceli Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir. Ancak Tunceli Ağır Ceza Mahkemesi, yaşanan bazı aksaklıklar nedeniyle 13/8/2015 tarihinde kesinleşme evraklarını düzenlemiştir.

26. Başvurucu, karardan 10/8/2015 tarihinde haberdar olduğunu belirtmiş; 8/9/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun kararın kesinleşmesinden yaklaşık 11 ay sonra bireysel başvuruda bulunduğu görülmektedir. Başvurucunun nihai kararı öğrendiği tarih olarak bildirdiği 10/8/2015 tarihi öncesinde kararı öğrendiğine dair bir bilginin varlığına rastlanmamış olup başvurunun süresinde yapıldığı değerlendirilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

27. 3713 sayılı Kanun'un "Terör örgütleri" kenar başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 7 – (Değişik: 29/6/2006-5532/6 md.)

Cebir ve şiddet kullanılarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle, 1 inci maddede belirtilen amaçlara yönelik olarak suç işlemek üzere, terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanlar Türk Ceza Kanununun 314 üncü maddesi hükümlerine göre cezalandırılır. Örgütün faaliyetini düzenleyenler de örgütün yöneticisi olarak cezalandırılır.

(Değişik ikinci fıkra: 11/4/2013-6459/8 md.) Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenmesine iştirak etmemiş olan yayın sorumluları hakkında da bin günden beş bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. (Ek cümle:17/10/2019-7188/13 md.) Haber verme sınırlarını aşmayan veya

eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz. Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır:

a) (Mülga: 27/3/2015-6638/10 md.)

b) Toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında gerçekleşmese dahi, terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde;

1. Örgüte ait amblem, resim veya işaretlerin asılması ya da taşınması,

2. Slogan atılması,

3. Ses cihazları ile yayın yapılması,

4. Terör örgütüne ait amblem, resim veya işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi."

28. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Silâhlı örgüt" kenar başlıklı 314. maddesi şöyledir:

"(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silâhlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır."

B. Uluslararası Hukuk

29. 16/5/2005 tarihli Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin (Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi) giriş bölümünde aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

"Avrupa Konseyi'nin üye devletleri ve imzacılar olarak;

Terörizmi önlemek için etkin önlemler almayı ve özellikle, terör suçlarını işlemeyi alenen tahrike, terörist saflara katmaya ve eğitime karşı mukabelede bulunmayı arzu ederek;

...

Bu Sözleşmenin mevcut ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin ilkeleri değiştirme niyetinde olmadığını kabul ederek;

Terörist eylemlerin doğası veya koşulların gereği olarak, halkı sindirmek veya bir hükümeti veya uluslararası örgütü bir eylemi yerine getirmeye veya yerine getirmekten kaçınmaya haksız olarak zorlamak veya bir ülkeyi veya uluslararası bir örgütü ciddibiçimde istikrarsız hale getirmek veya temel siyasal, anayasal, ekonomik ve toplumsal yapılarını yıkmak amacını güttüklerini hatırda bulundurarak;

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır."

30. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin "Terminoloji" kenar başlıklı 1. maddesinin (1) numaralı fıkrası şu şekildedir:

"(1) Bu Sözleşmenin amaçları açısından, "terör suçu" Ek'te sıralanan antlaşmalardan birinin kapsamına giren ve bu antlaşmalarda tanımlanan suçlar anlamına gelir."

31. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin "Terör suçunun işlenmesine alenen teşvik" kenar

başlıklı 5. maddesi şu şekildedir:

"1) Bu Sözleşmenin amaçları açısından, 'bir terör eylemini işlemeye alenen teşvik', terör suçunun işlenmesini kışkırtmak niyetiyle, böyle bir eylemin dolaylı olsun veya olmasın terör suçlarını savunarak, bir veya birden fazla suçun işlenmesi tehlikesine yol açacak bir mesajın kamuoyuna yayılması veya başka bir şekilde erişilebilir hale getirilmesi anlamına gelir.

2) Her bir taraf, 1. paragrafta tanımlandığı şekilde, yasadışı olarak ve kasten işlendiği durumlarda, terörizm suçunu işlemeyi alenen teşviki ulusal mevzuatı açısından cezai suç olarak ihdas etmek üzere gerekli olabilecek tedbirleri alacaktır."

32. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin "Terörist saflara katma" kenar başlıklı 6. maddesi şu şekildedir:

"1) Bu Sözleşmenin amaçları açısından, "terörist saflara katma" bir başka kişiyi terörist bir eylemi işlemeye veya bu eylemin işlenmesine katılmaya veya bir veya daha fazla suçun bir dernek veya grup tarafından işlenmesine katkıda bulunmak amacıyla bir dernek veya gruba katılmaya teşvik etmek anlamına gelmektedir.

2) Her bir taraf, 1. paragrafta tanımlandığı şekilde, yasadışı olarak ve kasten bir suç işlendiği durumda, terörist saflara katmayı ulusal mevzuatı açısından cezai suç olarak ihdas etmek üzere gerekli olabilecek tedbirleri alacaktır."

33. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin "Terör suçunun işlenip işlenmemesi arasında fark bulunmaması" kenar başlıklı 8. maddesi şu şekildedir:

"Bir eylemin Sözleşmenin 5 ila 7. maddelerinde belirtilen suçlardan birini teşkil etmesi için, bu eylemin bilfiil gerçekleşmiş olması gerekmeyecektir."

34. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin "Koşullar ve güvenceler" kenar başlıklı 12. maddesi şu şekildedir:

"l) Her bir Taraf, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına dair Sözleşme, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve uluslararası hukuk uyarınca diğer yükümlülüklerinde yer aldığı şekilde ve o Tarafa uygulanabildiği durumlarda, insan hakları yükümlülüklerine, özellikle ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü ve din özgürlüğüne saygı göstererek bu Sözleşmenin 5 ila 7 ve 9. maddelerde yer alan konuların suç haline getirilmesinin ihdasını, uygulanmasını ve yerine getirilmesini sağlayacaktır.

2) Bu Sözleşmenin 5 ila 7 ve 9. maddelerde yer alan konuların suç haline getirilmesinin ihdası, uygulanması ve yerine getirilmesinde ayrıca, izlenen meşru amaçlar ve demokratik toplum açısından gereklilik göz önünde bulundurularak orantılılık ilkesine bağlı kalınacak ve her türlü keyfilik, ayrımcılık veya ırkçı muamele dışında tutulacaktır."

35. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin açıklayıcı raporunda, şiddet içeren terör suçlarına doğrudan veya dolaylı teşvik oluşturacak mesajlara yönelik belirli sınırlamaların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS/Sözleşme) uygun olduğu hatırlatılmıştır (açıklayıcı raporda bkz. § 91). Açıklayıcı raporda, daha sonra terör suçlarının işlenmesine dolaylı teşvik ile meşru eleştiri hakkı arasındaki sınırın nerede olduğu meselesinin önemine değinilmiştir:

"95. Bu hükmü [Terör Suçunun İşlenmesine Alenen Tahrik (Madde 5)] kaleme alırken, CODEXTER [Sözleşme'nin uygulanmasının değerlendirmesi mekanizması olan Terörizmle Mücadelede Uzmanlar Komitesi], Parlamenter Asamblenin (Görüş no. 255 (2005), paragraf 3 vii ve devamı) ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserinin (doküman BcommDH (2005)

1, paragraf 30 sonu) bu hükmün, terör şiddetine dolaylı tahrik oluşturabilecek “bir eylemin failini öven mesajları veya mağdurların aşağılanması, terörist örgütlere mali kaynak isteyen veya diğer benzeri davranışları” kapsayabileceği hususundaki görüşlerini dikkate almıştır.

96. Daha kazuistik olana göre bu hüküm daha genel nitelikte bir formül kullanmakta ve Tarafların terör suçlarını savunan mesajların yayılmasını veya farklı bir şekilde kamuya sunulmasını cezalandırmasını gerektirmektedir. Bu hükmün uygulanması bakımından, bunun doğrudan veya dolaylı yollardan yapılıp yapılmadığı önem taşımamaktadır.

97. Doğrudan tahrik, çoğu hukuk sisteminde bir şekilde suç teşkil ettiğinden özel bir soruna yol açmamaktadır. Dolaylı tahriki bir suç haline getirmenin amacı uluslararası hukukta veya eylemde mevcut olan boşluğu bu alanda hükümler ekleyerek telafi etmektir.

98. Bu hüküm, suçun tanımı ve uygulaması bakımından Taraflara belirli miktarda takdir yetkisi tanımaktadır. Örneğin, bir terör suçunu gerekli ve haklı göstermek dolaylı teşvik suçunu oluşturabilir.

99. Ancak, uygulanmasında iki şartın karşılanmasını gerektirmektedir: ilk olarak, bir terör suçunun işlenmesi hususunda özel bir kastın varlığı gerekir, aşağıda verilen 2. paragraftaki diğer bir gerekliliğe göre de tahrik hukuka aykırı bir şekilde ve kasten işlenmelidir.

100. İkinci olarak, böyle bir eylemin sonucu, bu tip bir suçun işlenmesi tehlikesine neden olmalıdır. Böyle bir tehlikeye neden olup olmadığı değerlendirilirken, yazarın ve mesajın muhatabının niteliği yanında suçun hangi bağlamda işlendiği AİHM’nin oluşturduğu içtihat anlamında dikkate alınacaktır. Tehlikenin önemi ve inandırıcılığı iç hukukun gereklerine uygun olarak ele alınmalıdır.

…

104. Kamuya bir mesajın sunulması için, çeşitli araçlar ve teknikler kullanılabilir. Örneğin, basılı yayınlar veya diğerlerinin erişebileceği yerlerde yapılan konuşmalar, kitle iletişim araçları veya elektronik imkânların, özellikle, mesajların e-posta ile yayılması veya sohbet odalarında, haber grupları veya tartışma ortamında materyallerin değişimi gibi imkânları sunan internetin kullanımı.

105. AİHM içtihatları ilave rehberlik sunmaktadır. Bu bağlamda, CODEXTER (doküman CODEXTER (2004)19) için hazırlanan AİHM’nin ilgili içtihatlarının derlemesine müracaat edilmelidir."

36. Ulusal ve uluslararası hukuka ilişkin daha fazla kaynak için bkz. Metin Birdal [GK], B. No: 2014/15440, 22/5/2019, §§ 28-39; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, §§ 23-39.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

37. Mahkemenin 5/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Terör Örgütünün Propagandasını Yapma Suçu Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

38. Başvurucu, ilk derece mahkemesinin terör örgütünün propagandasını yapma suçunu oluşturduğuna karar verdiği her üç eylem (bkz. § 23) yönünden de ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin gerekliliği hususunda ilgili ve yeterli bir gerekçelendirme yapmadığını

ileri sürmüştür. Başvurucuya göre bahsi geçen eylemler nedeniyle ifade özgürlüğüne yapılan müdahale, çoğulculuğun ve açık fikirliliğin egemen olması gereken demokratik bir toplumda gerekli bir müdahale olarak değerlendirilemez. Bundan başka başvurucu bahsi geçen eylemlerde şiddetin teşvik edilmediğini, sözlerin nefret söylemi niteliğinde olmadığını ayrıca vurgulamış ve terör örgütünün propagandasını yapma suçundan cezalandırılması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini iddia etmiştir.

39. Bakanlık görüşünde, başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğu belirtildikten sonra müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı noktasında bazı açıklamalara yer verilmiştir. Bakanlığa göre başvurucu, katılmış olduğu eylemlerde "Gerillalar ölmez, yaşasın halk savaşı!, bedel ödedik bedel ödeteceğiz!, umut dağlarda Partizanlarda!, biz Dersim'de polis istemiyoruz!, içeride dışarıda tecriti parçala!, şehit namırın (şehitler ölmez), örgütlü bir halkı hiçbir kuvvet yenemez, devrimci tutsaklar onurumuzdur." şeklinde şiddeti teşvik edici söylemlerde ve silahlı direnmeye veya isyana teşvik niteliği taşıyan açıklamalarda bulunmuştur. Bakanlık, ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olduğunu belirtmiştir.

2. Değerlendirme

40. Anayasa’nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ... kamu düzeni[nin], ... korunması ... amaçlarıyla sınırlanabilir…"

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

42. Başvurucu, birbirinden farklı tarihlerde iki ayrı gösteriye ve bir anma törenine katılmıştır. 1/5/2012 tarihli gösteride atmış olduğu slogan sebebiyle ve 21/3/2012 tarihli gösteri ile 16/5/2012 tarihli anma töreninde ise TKP/ML-TİKKO terör örgütü lehine sloganların ve sembollerin yer aldığı afişleri duvarlara asması sebebiyle her bir eyleminden ayrı ayrı 10 ay hapis cezası ile cezalandırılmıştır. Dolayısıyla söz konusu ilk derece mahkemesi kararı ile başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale yapıldığının kabul edilmesi gerekir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

43. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

44. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

45. 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasının kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

46. Başvurucunun cezalandırılmasına ilişkin kararın terör örgütü ve terörizmle mücadele kapsamında kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3)Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a)Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğünün Önemi

47. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması, bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğünün demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemde olduğunu daha önce pek çok kararında açıklamıştır (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

(b)Müdahalenin Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olması

48. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007).

49. Derece mahkemeleri, bireylerin fikirlerini ifade özgürlüğü yoluyla ifade etme hakları ile Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen meşru amaçlar arasında adil bir denge sağlamalıdır (Bekir Coşkun, §§ 44, 47, 48; Hakan Yiğit, B. No: 2015/3378, 5/7/2017, §§ 58, 61, 66). Derece mahkemeleri söz konusu dengelemeyi yaparken ve ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığını değerlendirirken belirli bir takdir yetkisine sahiptir. Şüphesiz kullanılan sözlerin bireylere, bir kamu görevlisine ya da toplumun bir kesimine karşı şiddete teşvik mahiyetinde olması durumunda kamu otoritelerinin ifade özgürlüğüne müdahale konusunda takdir marjları çok daha geniştir. Ancak bu takdir payı, Anayasa Mahkemesinin denetimindedir (Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 57).

50. Anayasa Mahkemesinin görevi, bu denetimi yerine getirirken derece mahkemelerinin yerini almak değil onların takdir yetkilerini kullanarak verdikleri kararların Anayasa'nın 26. maddesi açısından uygunluğunu denetlemektir. Anayasa Mahkemesi bunu yaparken eldeki

başvurunun koşulları ile beraber özellikle terörle mücadeleye bağlı zorlukları da gözönüne almaktadır (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 76).

(c) Müdahalenin Zorunlu Bir Toplumsal İhtiyacı Karşılaması

51. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, § 51).

52. Somut olayda açıkladığı düşüncelerin kişileri terör suçlarını işlemeye teşvik ettiğinin ortaya konulması hâlinde başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı kabul edilebilir. O hâlde çözümlenmesi gereken mesele, derece mahkemelerinin başvurucunun açıkladığı düşüncelerle kişileri terör suçlarının işlenmesine teşvik ettiğini ikna edici bir biçimde ortaya koyup koymadığı olacaktır.

(d)Müdahalenin Gerekçesi

53. Anayasa Mahkemesi, çok sayıdaki kararında ifade özgürlüğüne gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 26. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir. İfade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 120; Sırrı Süreyya Önder, § 60).

(e) Somut Olayın Değerlendirilmesi

54. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 26. maddesine ilişkin içtihadında ortaya konan ilkeler aynı zamanda kamu düzenini sağlamak amacıyla terörle mücadele kapsamında kamu gücünü kullanan organlar tarafından alınan tedbirlere de uygulanacaktır. Anayasa Mahkemesi önündeki mesele, somut olayın koşullarında başvurucunun slogan atmak ve afiş asmak suretiyle açıkladığı düşüncesi nedeni ile terör örgütünün propagandasını yapma suçundan mahkûmiyetinin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığının belirlenmesidir.

55. Başvurucunun 2011 ve 2012 yıllarında gerçekleştirdiği bir dizi eylem güvenlik güçlerince takip edilmiş, söz konusu eylemlerinin terör örgütü üyesi olduğunu gösterdiği kanaatine ulaşan Cumhuriyet Savcılığı başvurucunun cezalandırılması için bir kamu davası açmıştır. Sonuç olarak TKP/ML-TİKKO terör örgütünün hiyerarşik yapılanması içinde yer aldığını kabul eden Mahkeme, başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan ve farklı tarihlerdeki açıklamaları nedeniyle de TKP/ML-TİKKO terör örgütünün propagandasını yapma suçundan cezalandırılmasına karar vermiştir.

56. Başvurucunun terör örgütünün propagandasını yapma suçundan cezalandırılmasına neden olan olaylardan ilki 21/3/2012 tarihinde Tunceli'de düzenlenen 21 Mart Nevruz Bayramı kutlamalarındaki eylemidir. Mahkeme, başvurucunun adı geçen etkinliğe Partizan adlı grubun lideri olarak katıldığını ve grubu yönlendirdiğini; gruba "Önderimiz [İ.K.]" ve "Umut Dağlarda Partizanlarda", "Kürt Ulusuna Özgürlük Halk Savaşıyla Gelecek" şeklinde slogan attırdığını, üzerinde ''Partizan'' ibaresi ve İ.K.nın silüeti bulunan bazı afişleri duvarlara yapıştırdığını tespit etmiştir. Partizanın TKP/ML-TİKKO terör örgütünün alt seksiyonu, İ.K.nın ise örgütün kurucusu olduğunu belirten Mahkeme; "Partizan'' yazısı ile

İ.K.nın silüetinin örgüte ait işaretler ve İ.K.nın da örgütün kurucusu olduğunu, söz konusu sembollerin taşınmasının ve İ.K.yı öven sloganların atılmasının terör örgütünün propagandasını yapma suçunu oluşturduğunu kabul ederek başvurucunun 10 ay hapis cezasına mahkûm edilmesine karar vermiştir.

57. Başvurucunun eylemlerinden ikincisi 1/5/2012 tarihinde yine Tunceli'de gerçekleşmiştir. Başvurucu, örgütün çağrısı üzerine Tunceli'de gerçekleşen bir toplantıya katılmıştır. Başvurucunun etkinlik sırasında üzerine "Partizan Görevli" yazılı yelek giydiği, örgüt lideri İ.K.nın silüetinin yer aldığı flamayı taşıyan kişileri yönlendirdiği, İ.K.nın resminin bulunduğu ve üzerinde "Onu Anmak Savaşmaktır Partizan" yazan afişlerin şehrin muhtelif yerlerine asılması ya da yapıştırılmasını organize ettiği, bir polis memuruna saldırarak onu yaraladığı kabul edilmiştir. Başvurucunun örgüte ait işaret niteliğindeki ''Partizan'' yazısı ile İ.K.nın silüetinin arkasında yürüdüğü, Partizanla birlikte hareket ettiği, İ.K. ve "Devrim Şehitleri" olarak ifade edilen, güvenlik güçleri ile girdikleri çatışmalarda öldürülmüş terör örgütü mensupları anısına düzenlenen etkinlik sırasında 1 dakikalık saygı duruşunda bulunduğu, gösteride "[İ.K.] Ölümsüzdür" ve "Önderimiz [İ], [İ.K.]" "Umut Dağlarda Partizanlarda", "1 Mayıs Kızıldır Kızıl Kalacak", "Kahrolsun Faşist Kemalist Diktatörlük", "Faşizme İsyan Halka Önder Partizan" şeklinde slogan attığı ve kalabalığa attırdığı gerekçesiyle terör örgütü propagandası yapma suçundan 10 ay hapis cezasına mahkûm edilmesine karar verilmiştir.

58. 16/5/2012 tarihinde İ.K.nın ölüm yıl dönümü için düzenlenen eylem ise başvurucunun terör örgütünün propagandasını yapma suçundan mahkûmiyetine konu edilen üçüncü ve son eylemdir. Başvurucu bu eyleme de Partizanla birlikte katılmıştır. Üzerinde İ.K.nın silüetinin olduğu "Onu Anmak Savaşmaktır" yazılı bir afişi Tunceli'de bulunan bir binanın duvarına yapıştırdığı tespit edilmiştir. Üzerinde ''Partizan'' ibaresi ve İ.K.nın silüeti bulunan söz konusu afişi kamuya açık bir caddede yer alan binanın duvarına asmasının terör örgütü propagandası yapma suçunu oluşturduğunu belirten Mahkeme başvurucunun 10 ay hapis cezasına mahkûm edilmesine karar vermiştir.

59. Anayasa Mahkemesi, eldeki başvurunun koşulları ile beraber özellikle terörle mücadeleye bağlı zorlukları da gözönüne alacaktır. Terörizm olgusu insanlık tarihi kadar eskidir ve bugün ulusal sınırları aşarak toplum ve devlet hayatının üzerinde sosyal ve ekonomik bakımdan büyük çapta tahribatlara sebep olmaktadır. Herhangi bir amaca ulaşmak için propagandaya yönelik ses getirici eylemlerle insanların öldürülmesi, insanlara korku ve dehşet salınması olan terör; bireylerin temel hak ve özgürlüklerini ve özellikle temel bir hak olan yaşam hakkını ciddi bir şekilde tehdit etmektedir (Meki Katar [GK], B. No: 2015/4916, 3/10/2019, § 58).

60. Terörizmin hukuksal bir tanımının yapılmasında kimi zorluklar bulunmakla birlikte Anayasa Mahkemesinin asıl görevi bir başvuruya konu olayın terör suçu kapsamında kalıp kalmadığını değerlendirmek değildir. TKP/ML-TİKKO örgütünün hâlen son derece tehlikeli, güvenlik güçleri ile çatışmalara giren bir terör örgütü ve adı geçen İ.K.nın da bu örgütün kurucusu ve çok sayıda terör eyleminin sorumlusu olduğu konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.

61. Terör örgütleri ve destekçileri, görüşlerinin toplum içinde yayılmasını ve fikirlerinin kökleşmesini hedefler ve bu amacın gerçekleşmesine yönelik her türlü vasıtaya başvurabilir. Terörün veya terör örgütlerinin propagandasının da söz konusu vasıtalardan biri olduğunda kuşku yoktur. Terör, başta ifade özgürlüğü olmak üzere demokratik toplumun tüm değerlerine düşmandır. Bu nedenle terörizmi, terörü ve şiddeti meşrulaştıran, öven ya da

bunlara teşvik eden sözler ifade özgürlüğü kapsamında görülemez (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 79; Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 43; Sırrı Süreyya Önder, § 61).

62. Anayasa Mahkemesi daha önce Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri (aynı karada bkz. §§ 115-118) kararında terör örgütünün propagandasını yapma suçunun Türk hukukundaki görünümüne ilişkin bazı tespitlerde bulunmuştur. İlk olarak 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinde yapılan değişiklik ile terör örgütünün propagandasını yapma suçu çok sayıda ve her türde ifadeyi kapsayacak şekilde geniş yorumlanabilecek bir fiil olmaktan çıkarılmaya, terör örgütünün şiddet ve tehdit yöntemlerini meşru gösterme veya övme ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik etme şeklinde tanımlanarak suça hukuki belirlilik kazandırılmaya çalışılmıştır. İkinci olarak Yargıtay da Türk hukukunda terör ile bağlantılı her tür düşünce açıklamasının değil yalnızca terör örgütlerinin cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek, övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasının yapılmasının suç olarak kabul edildiğini pek çok kez ifade etmiştir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 54-57).

63. İçinde şiddete başvurmayı cesaretlendirici ifadeler yer almayan, terör suçlarının işlenmesi tehlikesine yol açmayan çeşitli grupların şiddete başvurmaksızın ulaşmayı düşündükleri toplumsal veya siyasal hedeflere, siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlara ilişkin görüşleri gibi düşünce açıklamaları, ideolojik ve katı olarak nitelendirilseler bile terörizmin propagandası olarak kabul edilemez. Dolayısıyla sağ veya sol ideolojilere, anarşist ve nihilist akımlara, toplumsal ve siyasal ortama veya sosyoekonomik dengesizliklere, etnik sorunlara, ülke nüfusundaki farklılıklara, daha fazla özgürlük talebine veya ülke yönetim biçiminin eleştirisine yönelik düşüncelerin -devlet yetkilileri veya toplumun önemli bir bölümü için rahatsız edici olsa bile- açıklanması, yayılması, aktif, sistemli ve inandırıcı bir şekilde başkalarına aşılanması, telkin ve tavsiye edilmesi ifade özgürlüğünün koruması altındadır (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 81; Ayşe Çelik, § 44).

64. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin 5. maddesinin birinci paragrafında, terör suçunun işlenmesi için alenen teşvik düzenlenmiştir. Buna göre doğrudan veya dolaylı yollardan terör suçunun işlenmesi tehlikesine yol açacak bir mesajın kamuoyuna yayılmasının cezalandırılması hedeflenmektedir. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin "açıklayıcı raporuna" göre Sözleşme'nin temel özgürlüklerinin sınırlandırılması yönündeki muhtemel riskin dikkatli bir şekilde analiz edilmesi için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) Sözleşme'nin 10. maddesinin uygulamasına ilişkin içtihatlarına ve terörizmi övme ve terörizme teşvike ilişkin ulusal hükümlerin uygulanması hususunda devletlerin deneyimlerine özel bir dikkat göstermek gerekmektedir (açıklayıcı rapor, § 88). Açıklayıcı raporda şiddet içeren terör suçlarına doğrudan veya dolaylı teşvik teşkil edecek mesajlara yönelik belirli sınırlamaların Sözleşme'ye uygun olduğu hatırlatılmıştır (açıklayıcı rapor, § 91).

65. Açıklayıcı raporda ayrıca terör suçlarının işlenmesine dolaylı teşvik ile meşru eleştiri hakkı arasındaki sınırın nerede olduğu meselesinin önemine de değinilmiştir. Açıklayıcı raporda dolaylı teşvikin belirlenmesinde devletlerin belirli bir takdir yetkisi olduğu ifade edilmiş ancak bir eylemin terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik etme olarak kabul edilebilmesi için eylem ile iletilmek istenen mesajın terör suçlarının işlenmesine kışkırtmak niyetiyle ve terör suçlarının işlenmesini savunarak bir veya birden fazla suçun işlenmesi tehlikesine yol açacak şekilde kamuoyuna yayılmasının amaçlanması gerektiği ifade edilmiştir (açıklayıcı rapor, §§ 97-100). Terör örgütünün propagandasını yapma suçunda örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemleri belirli

bir yoğunlukta savunularak başkalarınca aynı davranışın gerçekleştirilmesi amaç edinilmektedir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 119; Sırrı Süreyya Önder, § 63).

66. Nitekim yukarıda verilen açıklamaları takip eden Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği iki kararında Türkiye'nin her bölgesinde yaşanan ve yaşanmakta olan ağır şiddet hareketlerinin faili, PKK'nın kurucusu ve söz konusu şiddet eylemlerinin birincil elden sorumlusu olan Abdullah Öcalan'ı (A.Ö.) politik bir lider ve toplumsal sorunların demokratik yollarla çözümünde meşru bir aktör olarak ilan eden söylemleri terör eylemlerinin failini öven ve dolayısıyla terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik eden mesajlar olarak değerlendirmemiştir (Sırrı Süreyya Önder §§ 69-87; Meki Katar,§ 58). Bununla beraber çatışma ortamının bulunduğu bir durumda A.Ö.nün lider olarak benimsendiğini gösteren sloganların örgütün korkutucu gücünden faydalanmak, kişileri ve toplumu sindirmek amacıyla atıldığı değerlendirilmiş; bu tür açıklamaların terör suçlarının işlenmesi tehlikesine yol açtığı ve başkalarını terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik ettiği sonucuna ulaşılmıştır (M.M.B., B. No: 2015/15088, 8/1/2020, § 58; ayrıca bkz. Baver Mızrak, B. No: 2015/19280, 9/1/2020, §§ 48-53).

67. Anayasa Mahkemesi, daha önce pek çok kararında propaganda suçunun soyut tehlike suçu olarak kabul edilmesinin başta ifade özgürlüğü olmak üzere anayasal hak ve özgürlükler üzerinde bir baskı oluşturma potansiyeli olduğuna dikkat çekmiştir. Bu sebeple Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin açıklayıcı raporunun 100. maddesinde ifade edildiği gibi bir propaganda faaliyetinin cezalandırılabilmesi için olayın somut koşullarında belirli oranda tehlikeye neden olduğunun gösterilmesi uygun olacaktır (diğerleri arasından bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 84; Ayşe Çelik, § 47; Sırrı Süreyya Önder, § 64; Meki Katar, § 53).

68. Öte yandan bu çeşit bir düşünce açıklamasının barışçıl bir toplantı sırasında yapılması olgusu da değerlendirilmelidir. Önemle belirtilmelidir ki terörle mücadelenin zorlukları ile birlikte terör bağlamında yapılan açıklamaların karmaşıklığı ve muğlaklığı söz konusu olduğunda düşünce açıklamalarının şiddete teşvik mahiyetinde olup olmadığı yönündeki değerlendirmenin ancak açıklamanın yapıldığı bağlama, açıklamada bulunan kişinin kimliğine, açıklamanın zamanına ve muhtemel etkilerine, açıklamadaki diğer ifadelerin tamamına bir bütün olarak bakılarak yapılması gerektiği gözden uzak tutulmamalıdır (Sırrı Süreyya Önder, § 64).

69. TKP/ML-TİKKO son elli yılda Türkiye'de terör eylemlerini gerçekleştirmiş olan bir örgüt olarak ortaya çıkmıştır. İlk derece mahkemesi gerekçesinde Partizanın TKP/ML-TİKKO terör örgütü üyelerinin şehirlerde örgütün düşüncelerini açıkladıkları ve etrafında örgütlendikleri bir derginin adı olduğunu, buna ilave olarak Partizan isminin doğrudan doğruya örgütün ana gövdesini oluşturan bir grubu da ifade ettiğini belirtmiştir. İ.K. ise bu örgütün kurucusudur ve onun temellerini attığı uzun süreli halk savaşı stratejisi, geçen yaklaşık elli yıllık sürede terör örgütünce benimsenmiştir. İ.K. şiddet yöntemleriyle ismi özdeşleşmiş bir kişidir (bkz. §§ 12-18). Sonuç olarak başvuru konusu düşünce açıklamaları temelde Partizan ve İ.K. sembol isimleri etrafında örgütün toplum tarafından bilinir olması çabalarından oluşmaktadır.

70. Başvurucunun hareketleri kolluk güçlerince bir süre izlenmiştir. Başvurucunun terör örgütünün ve örgütün kurucu liderinin isimlerinin bilinir olması ve örgütün silahlı çatışmalarda ölen üyelerinin yüceltilmesi için çabaladığı değerlendirilmiştir. Başvurucu,

"Önderimiz İ.K.", "Onu Anmak Savaşmaktır Partizan", "Umut Dağlarda Partizanlarda" "Gerillalar Ölmez, Yaşasın Halk Savaşı!", "Bedel Ödedik Bedel Ödeteceğiz!", "Umut Dağlarda Partizanlarda!", "Kürt Ulusuna Özgürlük Halk Savaşıyla Gelecek", "1 Mayıs Kızıldır Kızıl Kalacak", "Kahrolsun Faşist Kemalist Diktatörlük", "Faşizme İsyan Halka Önder Partizan" şeklindeki sloganları Tunceli'de halka açık alanlarda ve büyük kalabalıkların bulunduğu ortamlarda söylemiş, İ.K.nın silüetinin bulunduğu afişleri toplantılarda taşımış, şehrin cadde ve sokaklarına asmış, örgüte ait bir başka sembol olan "Partizan" yazılı bayrak ve flamaların altında toplanan gruplarla toplantılara katılmıştır. Başvurucu; söz konusu toplantılarda örgütün şiddete karışmış üyelerini ve yöneticilerini övmüş, bu kişilerin faaliyetlerini desteklemiş, terör örgütü liderinin ve çatışmada öldürülen teröristlerin anıldığı toplantılarda kalabalıkları yönlendirmiş, toplantılardan birinde TKP/ML-TİKKO terör örgütünün kurucusu lehine sloganlar attıktan sonra bir polis memurunu yaralamış, son olarak bir öğrenci yurdunda gerçekleşen ve içinde şiddet barındıran gösteri sırasında öğrencilerin eylem iradelerini güçlendirici açıklamalarda ve faaliyetlerde bulunmuştur.

71. Başvurucu ne İ.K.nın demokratik süreçlerin meşru bir aktörü olduğunu ne de toplumsal sorunların çözümüne ilişkin demokratik görüşleri bulunduğunu ifade etmiştir (bkz. § 66). Aksine söz konusu sloganlar, açıklamalar ve faaliyetlerle başvurucu; İ.K.nın başlattığı terör hareketini onaylamak, İ.K.nın takipçileri tarafından gerçekleştirilen eylemleri kahramanca davranışlar olarak sunmak ve hâlen son derece tehlikeli olan TKP/ML-TİKKO terör örgütünün silahlı çatışmalarda ölen mensuplarını eylemleri ve örgütsel rolleri bağlamında yüceltmek amacıyla hareket etmiştir.

72. Başvurucu, toplumsal sorunların çözümünde her tür siyasal yöntemi reddeden ve terör yöntemlerini tek ve geçerli bir yöntem olarak benimseyen İ.K. ve takipçilerini överek ve başkalarına benimsetmeye çalışarak insanları cesaretlendirmeye, halkın örgüte olan sempatisini artırmaya ve giderek aktif desteğini sağlamaya olanak sağlamıştır. Başvurucunun davranışları ve açıklamaları bir bütün olarak ele alındığında başkalarını, İ.K.nın takipçileri tarafından hâlen gerçekleştirilmekte olan şiddet eylemlerinde bulunmaya teşvik niteliğinde olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun bir terör örgütünün sesinin başkalarına duyurulmasını sağlama çabaları ile yarattığı tehlike, bir soyut tehlike olarak görülmemiş (bkz. § 67); Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin açıklayıcı raporunun 95. maddesinde ifade edilen terör eylemlerini ve bu eylemlerin faillerini öven mesajlardan olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

73. Yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında -derece mahkemelerinin farklı çıkarları dengelerken sahip oldukları takdir payı da gözetildiğinde- ilk derece mahkemesinin başvurucunun cezalandırılmasını gerekçelendirmek için sunduğu nedenler bu tür bir mahkûmiyeti haklı göstermek için ilgili ve yeterlidir. Başvurucunun ayrı tarihlerde yaptığı her bir propaganda eylemi için ayrı ayrı 10 ay hapis cezası ile cezalandırılması şeklindeki müdahalenin “zorunlu toplumsal bir ihtiyaca” karşılık geldiği gibi orantılı da olduğu, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

74. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Terör Örgütüne Üye Olma Suçu Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

75. Başvurucu; mahkûmiyetinde delil olarak değerlendirilen eylemlerin neden delil olarak değerlendirildiği hususunda gerekçeli kararda ilgili ve yeterli bir gerekçe gösterilmediğini, zorlayıcı toplumsal ihtiyacın varlığının ortaya konulmadığını belirterek ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

76. Bakanlık görüşünde; başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğu belirtildikten sonra müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı noktasında bazı açıklamalara yer verilmiştir. Bakanlığa göre başvurucu, katılmış olduğu eylemlerde "Gerillalar ölmez, yaşasın halk savaşı!, bedel ödedik bedel ödeteceğiz!, umut dağlarda Partizanlarda!, biz Dersim'de polis istemiyoruz!, içeride dışarıda tecriti parçala!, şehit namırın (şehitler ölmez), örgütlü bir halkı hiçbir kuvvet yenemez, devrimci tutsaklar onurumuzdur" şeklinde şiddeti teşvik edici söylemlerde bulunmuş; silahlı direnmeye veya isyana teşvik niteliği taşıyan yaklaşımlar göstermiştir.

77. Söz konusu açıklamalar sonrasında Bakanlık, ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olduğunu belirtmiştir.

2. Değerlendirme

78. Katıldığı veya organize ettiği toplantılar ile bu toplantılarda yapılan bazı düşünce açıklamalarının ve ölen terör örgütü mensuplarını şehit olarak nitelendirmesinin terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet kararının delili olarak kullanılması başvurucunun ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı üzerinde caydırıcı etki doğurabilir. Dolayısıyla başvurucunun Anayasa'nın 26. ve 34. maddelerinde koruma altına alınan haklarına müdahalede bulunulduğu kabul edilmelidir (Metin Birdal, § 48).

79. Başvuru konusu müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı ve Anayasa'nın 26. ve 34. maddelerinin ikinci fıkrasında yer alan millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı anlaşılmıştır (Metin Birdal, §§ 52, 53). Bu nedenle başvuru konusu müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı değerlendirilecektir.

a. Müdahalenin Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olması

80. Temel hak ve özgürlüklerin koruması altında bulunan bir eylemin terör örgütüne üye olma suçunun mahkûmiyetinde delil olarak kullanılması suretiyle temel hak ve özgürlüklere yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması gerekir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (zorunlu toplumsal ihtiyaç testine ilişkin açıklamalar için bkz. Bekir Coşkun, §§ 51, 53-55, 57; Mehmet Ali Aydın, § 68; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, §§ 45, 46; Tansel Çölaşan, § 51).

b. Somut Olayın Değerlendirilmesi

81. Bir kişinin yasa dışı örgüt üyeliği suçundan cezalandırılabilmesi için henüz bir suç işlemiş olması gerekmez. Örgüt üyeliği başlı başına cezalandırılan bir suçtur. Bu itibarla örgüt üyesinin faaliyetinin mutlaka örgüt tarafından gerçekleştirilen suçlara katılma şeklinde olması da gerekmez. Terör örgütüne üye olma suçu, üye ve hatta örgüt henüz bir suç işlememiş olsa dahi örgütün toplum için yarattığı tehlikeyi cezalandıran ve bu yönüyle

bir yandan da örgüt faaliyetleri kapsamında suç işlenmesini engelleme amacı taşıyan bir suç türüdür (Metin Birdal, §§ 60, 61).

82. Bireysel başvuru yolunda Anayasa Mahkemesinin görevi bir yargılamanın sonucu itibarıyla adil olup olmadığını değerlendirmek değildir. Dolayısıyla başvurucu hakkında isnat edilen terör örgütünün üyesi olma suçunun sübuta erip ermediği veya toplanan delillerin suçun sübutu için yeterli olup olmadığı meselesi, ilkesel olarak Anayasa Mahkemesinin ilgi alanı dışındadır (Metin Birdal, § 47; ayrıca bkz. Yılmaz Çelik [GK], B. No: 2014/13117, 19/7/2018, § 45; krş. Ferhat Üstündağ, § 65). Bundan başka bir ceza yargılamasında hangi delillerin hükme esas alınabileceği meselesi de esas itibarıyla Anayasa Mahkemesinin görev alanının dışındadır (Abdulaziz Kaya, B. No: 2015/19363, 8/1/2020, § 22).

83. Bir kişinin henüz başka bir suç işlemeden yalnızca terör örgütüne üye olması nedeniyle cezalandırılabilmesi için yargılama makamlarının o kişinin terör örgütüyle olan bağlarını ortaya koyması gerekir. Henüz ceza kanunlarında tanımlanan bir suçu işlememiş olsa bile bir terör örgütü ile örgüt üyeliği olarak kabul edilecek kuvvette bir bağın varlığının araştırılması bireylerin sahip olduğu fikirlerin, bağlı oldukları toplumsal grupların ve ideolojilerinin, davranışlarının anlamlarının ve bunların altında yatan saiklerin de değerlendirilmesini gerektirebilir. Böyle bir değerlendirmenin örgütlere üye olmak, toplantılara katılmak veya düşünce açıklamaları yapmak gibi kişilerin anayasal haklar kapsamında koruma altında bulunan eylemlerini de kapsadığı durumlarda başta ifade, örgütlenme, din ve vicdan özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı olmak üzere temel haklar üzerinde ciddi bir baskı oluşturabilecek potansiyele sahip olduğu açıktır (Metin Birdal, §§ 63, 64).

84. Kişilerin anayasal hak ve özgürlükler kapsamında kalan faaliyetlerinin terör örgütünün üyesi olma suçundan verilen mahkûmiyet kararlarının delili olarak kullanılmasının temel haklar üzerinde yaratacağı caydırıcı etki nedeniyle -devletin toplumu terör örgütlerinin faaliyetlerine karşı korumak şeklindeki pozitif yükümlülüğünün bir sonucu olarak- insanların terörsüz bir ortamda yaşama hakkı ile bu süreçte bireylerin potansiyel olarak etkilenebilecek temel hakları arasında adil bir denge kurulmalıdır (Metin Birdal, § 65).

85. Ceza muhakemesinin amacı gerçeğin ortaya çıkarılması olduğu için ispat değeri açısından deliller arasında bir hiyerarşi getirilemez, hâkimin hükmünü dayandıracağı ve olayı temsil eden delillerin nelerden ibaret olduğu önceden sayılarak sınırlanamaz ya da bir ceza davasındaki uyuşmazlığın en az kaç delille ispatlanabileceği düzenlenemez. Dolayısıyla terör örgütlerinin yapılarının ve faaliyetlerinin çeşitliliği söz konusu olunca bir kişinin terör örgütünün üyesi olduğunun ortaya konulması için değerlendirmeye alınabilecek deliller konusunda ortak ve sınırlı bir öngörüde bulunulması mümkün değildir (Metin Birdal, §§ 69, 70).

86. Son olarak belirtilmelidir ki insanların terörsüz bir ortamda yaşama hakkı ile bu süreçte bireylerin potansiyel olarak etkilenebilecek temel hakları arasında adil bir denge sağlandığının kabul edilebilmesi için derece mahkemelerinin kişilerin anayasal hak ve özgürlükler kapsamında kalan faaliyetlerinin terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet kararlarında delil olarak kullanılmasının zorunlu bir ihtiyacı karşıladığını göstermeleri gerekir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin benzer başvurulardaki denetimi temel haklara bu şekilde yapılan müdahalenin zorunlu bir ihtiyacı karşıladığının ilgili ve yeterli bir gerekçeyle gösterilip gösterilemediği ile sınırlı olacaktır (Metin Birdal, § 72).

87. Başvuru konusu olayda ilk derece mahkemesi; süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk

gösterdiği kabul edilen eylem ve davranışlarıyla şiddeti ve demokratik olmayan yöntemleri benimseyen başvurucunun TKP/ML-TİKKO terör örgütünün üyesi olduğu kanaatine ulaşmıştır. Anayasa Mahkemesi başvurucu tarafından sunulan bilgi ve belgeler ile derece mahkemelerince başvurucunun mahkûm edilmesi için benimsenen gerekçeleri yukarıda yer verilen ilkeler uyarınca bir bütün olarak incelemiştir.

88. Terör örgütüne üye olma suçunda delil değerlendirmesi geleneksel suçlara ilişkin delillerin değerlendirilmesine göre bir ölçüde farklılaşmaktadır. Zira belirtilmelidir ki bir kişinin terör örgütüne üye olma suçundan mahkûm edilebilmesi için mahkûmiyetine delil olarak alınan maddi olayların tek tek ele alındıklarında kendi başlarına birer suç teşkil etmesi veya bir suça vücut vermesi gerekmemektedir (Metin Birdal, § 71).

89. Öte yandan bir kişinin terör örgütü üyeliği suçundan cezalandırılması için örgüt faaliyeti çerçevesindeki eylemlerinin süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk göstermesi gerekmektedir. O hâlde derece mahkemelerince her biri örgüt üyeliğine ilişkin bir parçayı açıklayan ve delil olarak kabul edilen faaliyetlerin birleştirilerek olayın bütününün anlaşılması sağlanmalıdır (Metin Birdal, § 72). Bu açıklamalardan yola çıkıldığında somut olayda Mahkemenin sadece terör örgütünün propagandasını yapma suçu kapsamında görülen eylemleri değerlendirmek suretiyle başvurucunun terör örgütüne üye olma suçunu işlediği sonucuna varmadığı anlaşılmaktadır.

90. İlk derece mahkemesi, başvurucunun on üç farklı eylemini terör örgütüne üye olma suçu yönünden delil olarak değerlendirmiştir (bkz. § 16). İlk derece mahkemesi; delil olarak değerlendirilen eylemlerde başvurucunun terör örgütünü sahiplenen bazı toplantılara katıldığını, söz konusu toplantılarda örgütün şiddete karışmış üyelerini ve yöneticilerini övdüğünü ve bu kişilerin faaliyetlerini desteklediğini kabul etmiştir. Bundan başka Mahkeme; başvurucunun bahis konusu toplantılarda kalabalığı organize ettiği ve yönlendirdiği, toplantılardan birinde TKP/ML-TİKKO terör örgütü ve lideri lehine sloganlar attıktan sonra polis memuruna saldırarak onu yaraladığı, bu şekilde şiddet içeren bir eyleme katıldığı, son olarak bir öğrenci yurdunda gerçekleşen ve içinde şiddet barındıran gösteri sırasında öğrencilerin eylem iradelerini güçlendirici açıklamalarda ve faaliyetlerde bulunduğu sonucuna varmıştır.

91. Somut olayda başvurucunun bir bütün olarak eylemlerinin şiddetin geçerli ve etkili bir yöntem olduğu görüşünün toplum içinde yayılmasını ve terör eylemlerine neden olan fikir ve kanaatlerin kökleşmesini sağlamak amacını taşıdığı değerlendirilmiştir. Öte yandan başvurucunun bu amaca ulaşmak için belirli bir çaba ve zaman harcadığı da eylemlerin yoğunluğundan anlaşılmaktadır. Bundan başka başvurucu, eylemleriyle terör örgütüne sempatizan ve destekçi toplamaya çalışmış; kişilerin terör örgütlerine bakış açısını değiştirmeyi amaç edinmiştir. Üstelik başvuruya konu olayda başvurucunun üyesi olduğu TKP/ML-TİKKO ve destek verdiği PKK terör örgütleri artık tehlikesiz veya tehlikeliliği varsayımsal olan örgütler değildirler.

92. Dolayısıyla somut olayın koşullarında ilk derece mahkemesinin başvurucuyu suç oluşturmadığı ve anayasal hakların kullanımından ibaret olduğu ileri sürülen eylemleri nedeniyle mahkûm ettiği kabul edilmemiştir. İlk derece mahkemesi; başvurucunun terör örgütünün düzenlediği bazı toplantı ve gösterilere katılmak, örgüt ve lideri lehine slogan atmak, ölen örgüt mensupları adına saygı duruşunda bulunmak biçimindeki rolünün, öldürülen terör örgütü mensuplarını şehit olarak nitelendirmesinin, TKP/ML-TİKKO terör örgütünün güdümünde olduğu kabul edilen YDG adlı yapılanma içinde yer almasının ve

diğer davranışlarının onun TKP/ML-TİKKO terör örgütünün hiyerarşik yapılanmasına kendi isteğiyle ve bilerek dâhil olduğuna dair bilgileri doğrular ve tamamlar nitelikte olduğunu ikna edici biçimde ortaya koymuştur. Bu bağlamda ilk derece mahkemesi, başvurucunun şikâyete konu eylemlerinin delil olarak kullanılmasının bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile göstermiştir (krş. Metin Birdal, § 80).

93. Sonuç olarak başvurucunun ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahale demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı bir müdahale olarak değerlendirilemez.

94. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

95. Açıklanan gerekçelerle ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemezliğine karar verilmesi gerekir.

C. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

96. Başvurucu; görevi yaptırmamak için direnme suçu yönünden görgüye dayalı olan tek delilin müşteki polis memurunun beyanı olduğunu, bahsi geçen müştekinin ifadesinin başka mahkemece alındığını, müştekiye soru sorma ve müşteki beyanını sorgulama imkânının kendisine verilmediğini belirterek tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

97. Bireysel başvurunun ikincil niteliğinin bir sonucu olarak olağan kanun yollarında ve mahkemeler önünde ileri sürülmeyen iddialar ile bu mahkemelere sunulmayan bilgi ve belgeler bireysel başvuru konusu edilemez (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 20).

98. Somut olayda başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamında ileri sürdüğü bu başlık altındaki iddialarını 13/5/2013, 4/7/2013 ve 19/7/2013 tarihli dilekçeleri ile başvurduğu temyiz kanun yolunda ileri sürmediği, dolayısıyla ihlal iddialarını yargılama sürecinde dile getirmediği, bu iddialarına ilişkin bilgi veya belge sunmadığı ve böylece başvuru yollarını usulüne uygun tüketmediği anlaşılmaktadır.

99. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Terör örgütünün propagandasını yapma suçundan verilen mahkûmiyet kararları nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet kararı dolayısıyla ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Terör örgütünün propagandasını yapma suçundan verilen mahkûmiyet kararları nedeniyle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YILMAZ YAKUT

B. No: 2016/7749 | Karar tarihi: 05.11.2020

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/7749

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

YILMAZ YAKUT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/7749)

Karar Tarihi: 5/11/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 24/12/2020-31344

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Engin YILDIRIM

Hicabi DURSUN

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Yılmaz YAKUT

Vekili : Av. Gamze YALÇİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; gözaltına alınma ve gözaltında tutma sırasında darp edilme nedeniyle kötü muamele yasağının, maddi ve manevi zararın giderilmesi amacıyla açılan tam yargı davasının hukuka aykırı olarak reddedilmesi ve makul olmayan bir sürede sonuçlandırılması nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/4/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

7. İkinci Bölüm tarafından 10/6/2020 tarihinde yapılan toplantıda, niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvurunun Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. PKK terör örgütüne mensup kişilerin cenazelerinin 28/3/2006 tarihinde Diyarbakır'da defnedilmesi sonrasında başlayan ve üç gün süren gösterilere yüzlerce kişi katılmış, bu kapsamda polis tarafından yüzlerce gözaltı işlemi yapılmıştır.

10. Başvurucu 31/3/2006 tarihinde yasa dışı gösteriye katıldığı gerekçesiyle gözaltına alınmış ve 2/4/2006 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığında (Başsavcılık) ifade vermesinden sonra serbest bırakılmıştır.

11. Başsavcılıktan Anayasa Mahkemesine gelen 1/11/2019 tarihli cevap yazısında, söz konusu olay kapsamında başvurucu hakkında (kapatılan) Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açıldığı bildirilmiştir. E.2011/52 sayılı söz konusu davada başvurucu, terör örgütüne mensup kişilerin Diyarbakır'da defnedilmesi sonrasında 28-31/3/2006 tarihleri arasında çıkan gösterilere katıldığı ve diğer göstericilerle birlikte PKK terör örgütü lehine slogan attığı gerekçesiyle terör örgütü propagandası yapma suçundan mahkûm edilmiştir. 24/3/2011 tarihli kararla başvurucu 1 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmış ve söz konusu hükmün açıklanması geri bırakılmıştır. Karara itiraz edilmediğinden karar 1/4/2011 tarihinde kesinleşmiştir.

12. Başvurucu serbest bırakıldıktan sonra Diyarbakır Barosundan üç avukatın huzurunda, gözaltına alınmasıyla başlayan sürece ilişkin olarak anlatımda bulunmuş; başvurucunun beyanı avukatların ve kendisinin imzasıyla tutanak altına alınmıştır. Ayrıca başvurucunun vücudundaki yaralanmaların türü, boyutları ve yerleri avukatlar tarafından saptanmıştır.

A. Başvurucunun Şikâyetiyle İlgili Olarak Yapılan Soruşturma

13. Başvurucu 14/4/2006 tarihinde Başsavcılığa başvurarak gözaltına alınmasıyla başlayıp

salıverilmesine kadar devam eden süre içinde kolluk görevlileri tarafından darbedildiğini iddia etmiş; Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğünde görev yapan Terörle Mücadele ve Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğündeki polislerden işkence, görevi kötüye kullanma, kasten yaralama suçlarını işledikleri gerekçesiyle şikâyetçi olmuştur.

14. Başvurucu; şikâyet dilekçesinde özetle kendisinin Özgür Gündem isimli gazetenin dağıtıcısı olması sebebiyle Diyarbakır'daki Terörle Mücadele Biriminde görev yapan polisler tarafından bilindiğini, Bağlar ilçesindeki Sento Caddesi üzerinde tek başına yürüdüğü esnada elli kadar sivil giyimli polis memuru tarafından elindeki gazetelerin alındığını, özel hazırlanmış kalaslarla öldüresiye dövüldüğünü belirtmiştir. Başvurucu; kıpırdayamayacak hâle geldiğinde minibüse konulduğunu, burada da boynuna silah dayandığını, ölümle tehdit edildiğini, gözaltında tutulduğu spor salonunda 300-400 kişiyle birlikte kaldığını, gözaltının ikinci günü getirildiği Terörle Mücadele Biriminde polisin sıra dayağına herkesle birlikte maruz kaldığını, sopalarla ve tekmelerle dövüldüğünü, bu sırada sağ kulağından kan geldiğini, yine sağ dizinin alt kısmından kan gelecek şekilde yaralandığını ileri sürmüştür. Dilekçesinin devamında başvurucu; spor salonunda kendisini muayene eden doktorun beyanı üzerine devlet hastanesi acil servisine gönderildiğini, sağlık durumu iyi olmamasına ve hastanede kalması gerektiği müşahede edilmesine rağmen polisler tarafından hastaneye yatışının engellendiğini belirtmiştir. Gözaltında kaldığı süre içinde okumasına izin verilmeden kendisine birtakım belgelerin imzalatıldığını söyleyen başvurucu, maruz kaldığı eylemlerden dolayı sorumluların cezalandırılmasını talep etmiştir.

15. Başvurucunun şikâyetiyle ilgili yürütülen soruşturmada -isimleri ve kimlikleri belirlenemeyen şüpheli emniyet görevlileri hakkında- 7/6/2007 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir. Verilen kararda 28-31/3/ 2007 tarihleri arasında meydana gelen olaylar ile ilgili yapılan soruşturmalardan bahsedilmiş; ayrıca başvurucunun beyanları ile hakkında alınan sağlık raporları üzerinden bir değerlendirme yapılarak meydana gelen yaralanmaların kolluğun zor kullanma yetkisini kullanırken oluştuğu, bunun ötesinde delil bulunmadığı ve başvurucunun gözaltında tutulduğu sırada sağlık muayenelerinin yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kararın içeriği şu şekildedir:

"24. 03.2006 tarihinde Güvenlik güçleri ile yasadışı terör örgütü mensupları arasında Bingöl ili Solhan ilçesi kırsalında çıkan silahlı çatışma sonucunda 14 teröristin ölü olarak ele geçirilmesinin ardından, bu teröristlerden bir kısmının cenazeleri ilimiz Bağlar - Medine bulvarı üzerinde bulunan Şerif Efendi camiine getirilmiş olup burada 1500-2000 kişilik bir gurup bir araya gelmiş ve terör örgütünün sözde elebaşısının poster ve pankartları açılmış ve cenaze törenine katılan kişiler tarafından yasadışı terör örgütüne destek olur mahiyette bazı sloganlar atılmıştır. Aynı tarihte yaklaşık 1000 kişilik bir gurup cenazeler defnedildikten sonra 10 Nisan Polis Amirliğine ve panzerlere yönelik saldırıda bulunmuşlar ve toplumsal olay bu şekilde başlamış 29-30 ve 31 Mart günlerinde de eylemler devam etmiştir. Bu dört günlük eylem sürecinde Emniyet Müdürlüğü ekiplerine ve halkın yoğun bulunduğu yerlerdeki iş yerlerine yönelik taşlı sopalı saldırılar olmuş bir çok resmi kurum ve özel şahsın iş yeri tahrip edilmiş ayrıca olaylara müdahale etmek isteyen güvenlik kuvvetlerine karşı çok sayıda şüpheli tarafından taşlı, sopalı, silahlı yada silahsız olarak mukavemet edilmiştir. Olaylar sırasında kanunsuz gösteri düzenlemek üzere toplanarak cadde ve karayollarını ulaşıma kapatılmış, güvenlik güçlerinin usulüne uygun ikazlarına rağmen dağılmayan topluluk engel olmak isteyen güvenlik güçlerine taş, sopa vs. ile saldırmış olup bu olaylar sırasında, göstericilerin bu saldırısı sonucu bir çok polis memuru ve vatandaş muhtelif derecelerde yaralanmıştır.

TEM Şube Müdürlüğünce bu toplumsal olaylar nedeniyle 28-31 Mart 2006 tarihleri arasında toplam 357 kişi gözaltına alınmış ve CMK 250 ile yetkili Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan işlemler sonucunda 284 şahıs tutuklanmış 73 şahıs ise serbest bırakılmıştır. Yine bu olaylar nedeniyle yaşları 18 den küçük olan 191 kişi gözaltına alınmış 91 şahıs tutuklanarak 100 şahıs serbest bırakılmıştır. tüm tutuklu ve serbest bırakılan şahısların toplamı isi 548 bu şahıslardan 173 serbest bırakılarak 375 şahıs tutuklanarak cezaevine teslim edilmiştir.

Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şube Müdürlüğü tarafından 2911 sayılı Kanununa muhalefetten dolayı evrak tanzim edilip Savcılığımızca soruşturma kapsamında 28-29-30-31 Mart tarihli olaylarla ilgili olarak gözaltına alınan tüm şahıslarla ilgili belgeler soruşturma numaraları tespit edilmiş bu soruşturma numaralarından hazırlanan muktezalar dosyaya celp edilmiştir. Bu muktezalardan bir kısmı özel yetkili Ağır Ceza Mahkemelerine (4. Ağır Ceza 5. Ağır Ceza 6Ağır Ceza Mahkemelerine) yazılmış olup 18 yaşından küçük çocuklar için ise Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesine hitaben yazılmış olup dosyamızın müştekisi olan Yılmaz Yakut hakkında da aynı şekilde (yukarıda izah edilen eylemlere iştirak iddiası ile) Özel yetkili Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açıldığı anlaşılmıştır.

Aynı olaylarla ilgili gözaltına alınan şahısların gözaltına alındıklarında polis tarafından fena muameleye tabi tutuldukları iddialarıyla ilgili olarak Cumhuriyet Başsavcılığımızca 2006/7626 hz.sayılı dosya üzerinden, göstericilerin gözaltına alındıklarında düzenlenen geçici raporlar ile gözaltında bulundukları süre içerisinde alınan ve gözaltına çıkarıldıklarında alınan raporlar Diyarbakır Adli Tıp Kurumu Şube Müdürlüğüne gönderilmiş olay tutanağı da rapora eklenmek suretiyle olay tutanağın da bildirilen olaylar nedeniyle güvenlik kuvvetlerinin orantılı güç kullanımı ile bu yaraların oluşup oluşmayacağı ve gözaltında geçtiği süre içerisinde başkaca bir fena muamele izi olup olmadığı sorulmuş alınan raporda herhangi bir orantılı güç dışında yaralamanın olmadığı gözaltında da fena muamele yapıldığına dair belirti olmadığı şeklinde rapor düzenlenmiştir. Yine müştekinin müracaatı üzerine DDH'den tedavi evrakı celbedilmiş olup, müştekinin olaydan 3-4 gün sonra DDH'ye giderek tedavi oldum şeklindeki beyanlarının aksine 01.04.2006 günü DDH'ye müracaat ettiği ve müştekinin olay sebebiyle hayati tehlike geçirmeksizin BTM ile giderilebilecek şekilde yaralanmış olduğu tespit edilmiştir. Yine müşteki kendisine kötü muamelede bulunan şahısları teşhis edemeyeceğini, şahısların ve aracın sivil bir araç olduğunu beyan etmiştir. Müştekinin 31.03.2006 tarihinde Bağlar Sento caddesinde tek başına yürüdüğü sırada kendisinin kimliği meçhul şüphelilerce yakalanılarak kötü muamelede bulunulduğunu ifade etmiş ise de hakkında düzenlenen tahkikat evrakından da anlaşılacağı üzere şüphelinin yukarıda ayrıntılı olarak izah edilen eylemlere iştirak ettiği (yada en azından olay mahallinde ve göstericiler arasında olması sebebiyle iştirak şüphesinin yoğunluğu sebebiyle göz altına alındığı ve hakkında bu iddiayla yasal işlem uygulanarak gerekli adli tahkikatın yapıldığı) sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıda ayrıntılı olarak izah edilen tüm bu olaylar sırasında olaya müdahale eden ve fakat kimlikleri tespit edilemeyen (bir kısım sivil-resmi giyimli olarak tarif edilen) iddiaya göre emniyet kuvvetlerince kendilerine şiddet uygulandığı ve kötü muamelede bulunulduğu iddiası ile yukarıda açık kimliği yazılı bulunan müştekinin müracaatı üzerin yapılan incelemede, olaya müdahale eden emniyet görevlilerinin 2559 S.Kn. ilgili maddelerinde bahsi geçen (ve genel güvenliğin sağlanması ,suçların önlenmesi görevini ifa sırasında yeterli oranda olan) zor kullanma yetkilerini kullandıkları sırada yaralanma olayının meydana geldiği, ancak tüm bu olayların 2559 S.Kn. kapsamında yasal görevin ifası ve yasaların kendilerine verdiği zor kullanma yetkisinin sınırları dahilinde kaldığı bunun

haricindeki isnatların ise soyut mahiyette olduğu gibi (müştekice resmi- sivil kıyafette olduğu iddia edilen ve kimliği tespit edilemeyen) ilgili emniyet kuvvetleri hakkında kasten (müştekiye kötü muamele kastıyla) müdahalede bulunduklarına veya olaylarda (müştekiye karşı) yasa gereği müdahale kastı dışında bir amaçla hareket ettiklerine yada müdahalede orantı sınırını aştıklarına dair yeterli delilin (olayımızda) elde edilemediği, olay tarihinde çok sayıda gösterici hakkında bahse konu eylemleri sebebiyle işlem yapılması ve gösterilerin tahkikat anında da devam etmesi sebebiyle içerisinde müştekini de bulunduğu göstericilerin muayenelerinin CMK 250. md. ile yetkili bulunan Cumhuriyet Başsavcılığının 2006/2988 sayı ve 29.03.2006 tarihli talimatı ve talebiyle TEM Şb. Müdürlüğünde bulunan şüphelilere (toplumsal olayların bu talep tarihi itibariyle halen yoğun olarak devam etmesi karşısında güvenlik gerekçeleri ve zorunluluk gerekçeleriyle DDH tarafından muayene ve tedavi için) doktor görevlendirmesi yapılmış olup bu görevli doktorlarca göstericilerin (ve müştekinin) muayeneleri yapılmış olduğu, iddiaların bu yönü açısından da herhangi bir suç unsurunun olayımızda mevcut olmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

Açıklanan sebeplerle...KAMU ADINA KOVUŞTURMA YAPILMASINA YER OLMADIĞINA... [karar verildi.]"

16. Başvurucunun verilen karara itirazı Siverek Ağır Ceza Mahkemesinin 9/10/2007 tarihli kararıyla reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir.

B. Kamu Görevlilerinin Eylemleri Sonucunda Uğranıldığı İddia Edilen Zararların Tazminine Yönelik İdari Dava Süreci

17. Başvurucu 27/3/2007 tarihinde İçişleri Bakanlığına başvurarak 28/3/2006 ile 31/3/2006 tarihleri arasında gözaltında tutulduğunu, bu süre içinde kolluk güçlerinin yoğun işkencesine maruz kaldığını belirterek 40.000 TL maddi ve 60.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

18. İçişleri Bakanlığının 30/3/2007 tarihli yazısıyla herhangi bir yargı kararı bulunmaması nedeniyle başvurucunun tazminat talebi reddedilmiştir.

19. Başvurucu bunun üzerine 25/6/2007 tarihinde tam yargı davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde özetle Diyarbakır'da örgüt üyelerinin cenazelerinin defnedilmesi sonrasında birtakım olaylar çıktığını fakat kendisinin bu olaylara karışmadığını, gazete dağıtımı yaparken polisler tarafından yakalandığını, hem yakalama anında hem de gözaltında tutulduğu Diyarbakır Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde kolluğun yoğun işkencesine maruz kaldığını belirtmiştir. Kulağında ve dizinin alt tarafında kanamalı yaralanmalar meydana geldiğini, vücudunun çeşitli yerlerinde morluklar oluştuğunu, sara nöbeti geçirmesine rağmen hastaneye sevk edilmediğini, yaralanmalarının gözaltından çıkarıldığı gün hastane raporları ve çekilen fotoğraflarla ortaya konulduğunu, yaşadıkları nedeniyle haftalarca çalışamadığını, ruhsal bir çöküntü içine girdiğini ileri süren başvurucu; idarenin çalışanı olan polislerin kusurundan kaynaklanan sebeplerden dolayı uğradığı maddi ve manevi zararların giderilmesini istemiştir. Başvurucu bu kapsamda 20.000 TL maddi ve 70.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

20. Davacının tam yargı davası Diyarbakır 2. İdare Mahkemesinin (Mahkeme) 10/12/2009 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Mahkeme kararında; başvurucunun şikâyetine ilişkin olarak Başsavcılıkça yürütülen soruşturma ve dosyadaki diğer bilgi ve belgeler itibarıyla yaralanmanın güvenlik güçlerinin işkence veya kötü muamelesinden değil yakalama sırasında kolluğun orantılı güç kullanımından kaynaklandığı, dolayısıyla idarenin tazmin

sorumluluğunu gerektiren bir durumun bulunmadığı belirtilmiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"...Davacı tarafından dava konusu olay nedeniyle sorumlular hakkında Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulması üzerine açılan soruşturma sonucu ... gerekçesiyle kamu adına kovuşturma yapılmasına gerek olmadığı kararı verildiği ve bu karar karşı yapılan itirazın Siverek Ağır Ceza Mahkemesi'nce 09.10.2007 tarih ve Değişik İş No:2007/852, Değişik İş Karar No:2007/826 sayılı kararla reddedildiği görülmektedir.

Ayrıca olaylarda yaralanan polis memurlarından ikisi tarafından imzalanan ifade-teşhis tutanaklarında, davacının güvenlik güçlerine karşı taşlı, sapanlı ve moloflu saldırıda bulunan kişilerden olduğunun teşhis edildiği anlaşılmaktadır.

Öte yandan, davacının gözaltında bulunduğu 01.04.2006 tarihinde avukatı ile görüştüğü ve fena muamaleye maruz kaldığına ilişkin herhangi bir durumun belirtilmediği görülmektedir.

Dava dosyasındaki bilgi ve belgeler ile Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 07.06.2007 tarih ve Soruşturma No:2006/9202, Karar No:2007/7453 sayılı dosyasının birlikte incelenerek değerlendirilmesinden; Bingöl İli'nde güvenlik güçleri ile çatışmaya giren 14 PKK terör örgütü mensubunun 4'ünün cenazelerinin Diyarbakır İli'nde gömülmesi sonrasında başlayan ve 28.03.2006 ve 01.04.2006 tarihleri arasında devam eden olaylar sonucunda yakalanarak gözaltına alınan davacının yaralanmasının, güvenlik güçlerince yapılan işkence ve fena muamaleden değil, güvenlik güçlerince yakalanarak gözaltına alınması sırasında yapılan orantılı güç kullanımından kaynakladığı ve yaralanmanın basit bir tıbbi müdehale ile giderilebilecek nitelikte olduğu sonuç ve kanaatine varıldığından davacıya tazminat ödenmesine hukuken olanak bulunmamaktadır.

Bu itibarla, idarenin tazmin sorumluluğunu gerektiren bir durum saptanamadığından açılan davanın reddi gerekmektedir.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine... [karar verildi.]"

21. Başvurucu verilen kararı temyiz etmiş; temyiz dilekçesinde özetle Mahkemenin ceza hâkimi gibi karar verdiğini, kamu görevlileri tarafından işkence yapılıp yapılmadığını, yapılmış ise idarenin bundaki sorumluluk payının ne olduğunu ortaya koymak yerine olaylara karıştığı kabul edilerek kolluğun eylemlerini meşrulaştırdığını, verilen kararın hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

22. Başvurucunun temyiz talebi Danıştay Onuncu Dairesi (Daire) tarafından 28/1/2015 tarihinde reddedilmiştir. Başvurucu, dava ve temyiz dilekçelerinde belirttiği hususları tekrarlayarak karar düzeltme talebinde bulunmuştur. Dairenin 26/1/2016 tarihli ret kararıyla verilen karar kesinleşmiştir. Karar 15/3/2016 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

23. Başvurucu, kararın kesinleşmesi üzerine 13/4/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

24. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka süretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilme-sini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir."

25. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Zor ve silah kullanma

Madde 16 - Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtarı yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Sözleşme Hükümleri

26. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz."

27. Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin İçtihadı

28. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de devlet görevlilerinin kastına dayanan kötü muamele yasağı ve yaşam hakkı kapsamındaki şikâyetlere ilişkin başvurularda sadece tazminat verilmesinin mağdur statüsünü ortadan kaldırmaya yetmeyeceğini, Sözleşmeci devletlerin sorumluların belirlenmesi ve cezalandırılması için etkili bir soruşturma yapmakla yükümlü olduklarını, bu kapsamda yeterli telafiyi sağlayacak etkili iç hukuk yolunun ceza soruşturması olduğunu vurgulamaktadır (Alkın/Türkiye, B. No: 75588/01, 13/10/2009 § 33; Mehmet Erkan ve diğerleri/Türkiye (k.k.), B. No: 41792/10, 28/1/2014, §§ 64, 65; Zekine Tercan ve diğerleri/Türkiye (k.k.), B. No: 64964/09, 19/9/2017, §§ 14, 15; Gafgen/Almanya [BD], B. No: 22978/05, 1/6/2010, §§ 88-90).

29. AİHM, iç hukukun yorumlanmasında öncelikli görevin ulusal otoritelere ait olduğunu vurgulamaktadır. AİHM'in görevi ulusal hukuk mercilerinin yorumlarının etkilerinin Sözleşme ile uyumlu olup olmadığını tespit etmekle sınırlıdır (Waite ve Kennedy/Almanya, B. No: 26083/94, 18/2/1999, § 54). AİHM kural olarak kendisinin ulusal mahkemelerin yerine geçerek değerlendirme yapma görevinin bulunmadığını, ulusal hukukun yorumlanmasına ilişkin sorunları çözmenin öncelikli olarak ulusal otoritelerin -özellikle ulusal mahkemelerin- yetkisinde olduğunu vurgulamaktadır. AİHM bu sebeple ulusal mahkemelerin iç hukukun yorumuna ilişkin tartışmalarına karışmayacağını belirtmektedir. Ancak AİHM keyfîliğin bulunduğu, diğer bir ifadeyle ulusal mahkemelerin iç hukuku açıkça hatalı veya keyfî ya da hakkın tesliminden kaçınacak şekilde uyguladıklarını gözlemlediği hâllerde bunu sorgulayabileceğini ifade etmektedir (Anđelković/Sırbistan, B. No: 1401/08, 9/4/2013, § 24).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Mahkemenin 5/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

31. Başvurucu, Başsavcılığa sunduğu dilekçesindekine benzer mahiyette şikâyetler ileri sürmüştür. Bunun dışında gözaltında bulunduğu esnada hakkında düzenlenen adli muayene raporlarının usule aykırı şekilde, toplu muayene edilmek suretiyle hazırlandığını, gözaltından çıkarıldıktan sonra vücudundaki yaralanmaların Diyarbakır Barosuna bağlı üç avukat tarafından tutanak altına alındığını ve fotoğraflandığını, aynı zamanda devlet hastanesinde sağlık raporu düzenlendiğini, bunlara rağmen açtığı tam yargı davasında olaylara karıştığından söz edilerek idarenin kusurunun olmadığının beyan edilmesinin kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir.

32. Başvurucu, gözaltında tutulduğu sırada kolluk görevlilerinin sarf ettiği sözlerin içeriğinden de anlaşılacağı üzere kendisinin Kürt olması ve Özgür Gündem isimli gazeteyi dağıtması sebebiyle darbedildiğini belirterek ayrımcılığa uğradığını iddia etmiştir. Başvurucu, kolluk tarafından maruz bırakıldığı eylemler nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

33. Anayasa'nın 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes ... maddî ve manevî varlığını koruma ... hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

..."

34. Anayasa'nın 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

35. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası, mağdurların eylemi veya yetkililerin saiki ne olursa olsun kötü muamele yasağının ihlal edilmemesi gerektiğini vurgular. Saikin önemi ne kadar yüksek olursa olsun en zor koşullarda bile işkence, eziyet veya insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yapılamaz. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrası gereğince savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hâllerde bile bu yasağın askıya alınmasına izin verilmemiştir. Anılan maddelerdeki hakkın mutlaklık niteliğini güçlendiren felsefi temel, söz konusu kişinin eylemi ve suçun niteliği ne olursa olsun herhangi bir istisnaya, haklılaştırıcı faktöre veya menfaatlerin tartılmasına izin vermemektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 104).

36. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen hak kapsamında ayrıca devletin -pozitif bir yükümlülük olarak- yetki alanında bulunan tüm bireylerin maddi ve manevi varlığını koruma hakkını gerek kamusal makamların ve diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır. Devlet; bireyin maddi ve manevi varlığını her türlü tehlikeden, tehditten ve şiddetten korumakla yükümlüdür (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 51).

37. Anılan koruma yükümlülüğü devlete, söz konusu kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Anılan yükümlülük, işkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutunun bir unsurunu, devletin kişilerin fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini idari ve yasal mevzuat aracılığıyla koruma hususundaki pozitif yükümlülüğünü oluşturmaktadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 82).

38. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki bu pozitif yükümlülüğünün usul boyutu da bulunmaktadır. Usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, doğal olmayan her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda bunların sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

39. Usul yükümlülüğünün bir olayda gerektirdiği soruşturma türünün bireyin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının esasına ilişkin yükümlülüklerin cezai bir yaptırım gerektirip gerektirmediğine bağlı olarak tespiti gerekir. Bu şekilde gündeme gelen yaşam

hakkı ya da kötü muamele iddialarına konu davalarda Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin sorumluların tespit ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte ceza soruşturması yapma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda, yürütülen idari ve hukuki soruşturmalar ve davalar sonucunda sadece tazminat ödenmesi, bu hak ihlalini gidermek ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 55).

40. Nitekim Anayasa Mahkemesi, kolluk görevlilerince darbedildiğini iddia eden kişi tarafından açılan tam yargı davasının incelendiği bir başvuruyu kötü muamele yasağı kapsamında ele almış ve yaptığı değerlendirmede tam yargı davasının tazminat imkânı sunmakla birlikte kötü muamele vakasının aydınlatılmasına, sorumluların tespitine ve cezalandırılmasına yönelik bir sonuç elde edilmesi için yetersiz ve etkisiz kalacağını, bu konudaki etkili yolun ceza soruşturması olduğunu belirterek -başvurucunun adli makamları harekete geçirmek için bir başvurusunun da bulunmadığı dikkate alınarak- başvuru yollarının tüketilmediği neticesine ulaşmıştır (Zeki Güngör, B. No: 2013/8491, 31/3/2016, §§ 39-45).

41. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlangıcı 23/9/2012 tarihi olup bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvurular incelenebilir (Zafer Öztürk, B. No: 2012/51, 25/12/2012, § 17).

42. Somut olayda başvurucu, gözaltına alınmasıyla başlayıp salıverilmesine kadar geçen süre içinde maruz kaldığı eylemlerin kötü muamele niteliğinde olduğunu iddia etmektedir. Diğer bir ifadeyle başvurucu, kamu makamlarının kötü muamele yasağının devlete yüklediği negatif ödevi ihlal ettiğini öne sürmektedir. Negatif yükümlülüğün ihlal edildiği iddiası bakımından etkili yol ceza soruşturmasıdır (bkz. §§ 39, 40). Tam yargı davasında mahkemenin araştırma ve yargılama yetkisi bakımından olayın gerçekleşme koşullarını, yargılamanın tüm imkân ve araçlarını ceza mahkemesi gibi geniş bir yelpazede kullanarak inceleme ve sorumluları tespit etme imkânına sahip olmadığı açıktır.

43. Başvurucunun kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin şikâyetleri konusundaki ceza soruşturması, Başsavcılığın 7/6/2007 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair kararıyla sonuçlanmıştır. Başvurucunun itirazı Siverek Ağır Ceza Mahkemesinin 9/10/2007 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Bu durumda ceza soruşturmasının Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başladığı 23/9/2012 tarihinden önce kesinleştiği anlaşılmaktadır. Öte yandan kötü muamele yasağının devlete yüklediği negatif yükümlülüğün ihlal edildiğiyle ilgili şikâyetlerde etkili yol olan ceza soruşturmasının Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinden önce kesinleştiği hâllerde söz konusu şikâyetin tam yargı davası üzerinden incelenmesi de mümkün değildir.

44. Sonuç itibarıyla somut olayda etkili yolun ceza soruşturması olduğu ve bu yolun da 23/9/2012 tarihinden önce kesinleştiği gerçeğinden hareketle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasının Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetki alanı dışında kaldığı, tazminat yargılamasının bu sürenin uzamasına etki etmediği kabul edilmelidir.

45. Başvurucunun ayrımcılık yasağına ilişkin iddiasının da ele alınması gerekir. Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi ve Sözleşme'nin 14. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine yönelik iddiaların soyut olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp mutlaka Anayasa ve Sözleşme kapsamında yer alan diğer temel hak ve

özgürlüklerle bağlantılı olarak ele alınması gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 33). Başvurucu; Özgür Gündem isimli gazetenin dağıtıcısı ve Kürt olması sebebiyle kötü muameleye maruz kaldığını ileri sürmüş ise de anılan yasak bağlamında bir inceleme yapılamaması, bu iddianın da değerlendirilememesi sonucunu doğurmuştur.

46. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Şikâyetin Nitelendirilmesi

47. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

48. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Kamu görevlileri tarafından gerçekleştirilen kötü muamele niteliğindeki eylemlere ilişkin olarak hak ihlali iddiasında bulunan tarafça açılan tam yargı davasının mağduriyetin giderilmesi adına önemli bir işleve sahip olduğu kabul edilmelidir. Bununla birlikte kötü muamele yasağının kamu görevlilerinin kasti fiilleriyle ihlal edildiği şikâyeti yönünden etkili yol ceza soruşturması olduğundan tam yargı davası üzerine bu şikâyetin incelenmesi mümkün değildir (bkz. § 42). Ancak Danıştay içtihadıyla Anayasa'nın 125. maddesine dayanılarak çerçevesi çizilen tazminat imkânının medeni bir hak niteliğinde olduğu hususunda kuşku bulunmamaktadır. Bu nedenle Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının kamu görevlilerinin kötü muamelede bulundukları iddiasıyla açılan tam yargı davalarında uygulanabilir olduğu açıktır.

2. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

49. Başvurucu, tazminat davasının ortaya konulan deliller görmezden gelinerek olumsuz sonuçlanması sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

50. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

51. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

52. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

53. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde, aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149; M.B., § 83).

54. Somut olayda Mahkeme ret ile sonuçlandırdığı kararını Başsavcılık soruşturmasının içeriğine, başvurucunun kolluğa fiziki saldırıda bulunduğuna ilişkin Teşhis Tutanağı'nın varlığına ve başvurucunun aşamalarda istikrarlı bir şekilde şikâyetini dile getirmemesine dayandırmış ve yukarıda belirtilen (bkz. § 20) gerekçe ile hüküm kurmuştur. Mahkemenin başvurucunun gözaltına alınma ve gözaltında tutulma sırasında kötü muameleye maruz kaldığı yönündeki iddialarını karşıladığı ve nihayetinde yaralanmanın kamu görevlilerinin orantılı güç kullanımından kaynaklandığını dile getirdiği görülmektedir.

55. Dosya kapsamındaki delillere göre gözaltı işlemiyle başlayan süreçte başvurucunun kamu görevlilerinin kötü muamele niteliğindeki eylemleri nedeniyle yaralandığının açık olduğunu söyleyebilmek mümkün görünmediğinden İdare Mahkemesince ulaşılan sonucun adil yargılanma hakkındaki güvenceleri etkisiz hâle getiren bir keyfîlik içerdiğinden bahsedilemez.

56. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

57. Başvurucu, yargılamanın makul süre içinde tamamlanmadığını ileri sürmüştür.

58. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

59. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı

kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Bakanlık İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

60. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

61. Bahsi geçen kararda özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

62. Mevcut başvuruda söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

63. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 5/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.K.

B. No: 2016/1129 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/1129

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/1129)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : A.K.

Vekili : Av. Mehmet OKATAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, öldürülme veya kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı edilme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/1/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurucu bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

4. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca sınır dışı işleminin yürütmesinin tedbiren durdurulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

5. Komisyonca tedbir talebinin ve kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Birinci Bölüm tarafından 20/1/2016 tarihinde başvurucunun ülkesine sınır dışı edilmesine ilişkin işlemin geçici olarak (tedbiren) durdurulmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve ilgili kurumlardan temin edilen bilgilere göre olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1985 doğumlu olup Kırgızistan Cumhuriyeti (Kırgızistan) vatandaşıdır.

9. Başvurucu 6/1/2014 tarihinde yasal yollardan Türkiye'ye giriş yaptığını ve İstanbul'da yaşadığını beyan etmektedir.

10. 15/5/2015 tarihinde polise yapılan bir ihbarda DAEŞ'e katılmak amacıyla iki kızın Rusya'dan geldiğinin bildirilmesi üzerine bu kişileri Atatürk Havalimanı'ndan alan araç polislerce takip edilerek bu kişilerin gittikleri ev tespit edilmiştir.

11. Evde 16/5/2015 tarihinde yapılan aramada ihbar edilen iki kızla birlikte bir erkek şahıs ve başvurucu yakalanmıştır. Evdekilerin hepsinin Kırgızistan uyruklu olduğu anlaşılmıştır.

12. Başvurucu 17/5/2015 tarihinde Güvercintepe Güvenlik Amirliğinde şüpheli sıfatıyla ifade vermiştir. Başvurucu, ifadesinin bir bölümünde Z. isimli arkadaşının Suriye'ye cihada gideceği için Rusya'dan gelen kızları kendisinin karşılaması için ricada bulunduğunu, bu kızların Suriye'ye gitmesi konusuna müdahil olamayacağını, kızları karşılamak istemediğini söylemesine rağmen arkadaşının bu kızlardan biriyle evlenebileceğini ifade etmesi karşısında karşılamayı kabul ettiğini beyan etmiştir. Başvurucu, kendisi evli olduğu için bir arkadaşının bu kızlardan biriyle evlenmesini sağlamayı amaçladığını söylemiştir.

13. İfadesinin alınması sonrasında başvurucu, İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğüne teslim edilmiştir. Başvurucunun İstanbul Valiliğinin 20/5/2015 tarihli kararıyla 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) ve (g) bentleri uyarınca sınır dışı edilmesine ve idari gözetim alınmasına karar verilmiştir.

14. Başvurucu tutulmakta olduğu geri gönderme merkezinde 19/6/2015 tarihinde uluslararası koruma talebinde bulunmuştur. Başvurucu talep dilekçesinde; ülkesinde Müslüman olarak yaşamak istemesi sebebiyle ailesinin ve kendisinin eziyete maruz kaldığını, bu nedenle eşiyle birlikte Türkiye'ye geldiğini, ülkesine dönmesi hâlinde aynı sorunlarla karşılaşacağını, bu durumun kendisi için intihar anlamına geleceğini belirtmiştir.

15. Başvurucu hakkında alınan sınır dışı işleminin iptali için İstanbul 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) 1/7/2015 tarihinde dava açmıştır.

16. Dava dilekçesinde özetle İslam inancına sahip olması sebebiyle ülkesinde kendisinin ve ailesinin takip altında olduğunu, gözaltına alınıp işkenceye uğradığını, bazı akrabalarının tutuklanması üzerine kendisinin de aynı akıbete uğrayacağından korktuğu için ailesiyle birlikte ülkesini terk ederek yasal yollarla Türkiye'ye geldiğini belirtmiştir. Geldikten sonra ikamet tezkeresi talebinde bulunduğunu ve sonucunu beklediğini beyan eden başvurucu; hiçbir suça karışmadığını, ülkesinde gönderildiği takdirde öldürülebileceğini veya işkence görebileceğini iddia etmiştir.

17. Davalı idare sunduğu cevap dilekçesinde sınır dışı etme işleminin hukuka uygun olduğunu, başvurucunun ülkeye geldikten sonra aldığı ikamet tezkeresinin süresinin 2/10/2014 tarihinde dolduğunu fakat sonrasında uzatma talebinde bulunmadığını, ayrıca

başvurucunun ülkeye gelişinden sonra uluslararası koruma başvurusu yapmadığını belirtmiştir.

18. İdare Mahkemesinin 13/11/2015 tarihli kararıyla başvurucunun açtığı dava kesin olarak reddedilmiştir. Kararda, başvurucunun sergilediği davranışlar nedeniyle kamu düzeni ve güvenliğini tehdit ettiği, ayrıca süresi dolan ikamet tezkeresini yeniletmek amacıyla başvuru yapmadığı ve ülkede kalmasını sağlayan yasal bir nedenin bulunmadığı hususlarına vurgu yapılarak tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğu belirtilmiştir.

19. Verilen karardan başvurucu 6/12/2016 tarihinde haberdar olmuş ve 7/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. İlgili hukuk için bkz. Yusuf Ahmed Abdelazim Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 37, 38; A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 28-38;

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

22. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu; inancı nedeniyle ülkesinde sürekli takip altında olduğunu, gözaltına alındığını, fiziki ve psikolojik baskılara maruz kaldığını, yakınlarının tutuklanması üzerine korkarak Türkiye'ye geldiğini, geri gönderildiği takdirde yaşamının tehlike altında olacağını, kötü muamele görme riskiyle karşı karşıya kalacağını belirtmiştir. Başvurucu, bu sebeplerle yaşam, kişi hürriyeti ve güvenliği hakları ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüş; ayrıca kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulmasını talep etmiştir.

2. Değerlendirme

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiaları kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

25. Anayasa'da yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet edişleri ve ülkeden çıkarılmalarına ilişkin konularda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere bu husus, devletin egemenlik yetkisi kapsamında kalmaktadır. Dolayısıyla devletin yabancıları ülkeye kabul etmekte veya sınır dışı etmekte takdir yetkisinin bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (A.A. ve A.A., § 54).

26. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında yaşama hakkının yanında maddi ve

manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı da güvence altına alınmıştır. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı hükmüne yer verilmiştir. Maddenin sistematiğinden de anlaşılacağı üzere birinci fıkrada genel olarak güvence altına alınan bireyin maddi ve manevi varlığı, üçüncü fıkrada kötü muamelelere karşı özel olarak korunmuştur (A.A. ve A.A., § 55).

27. Anılan maddede, devlete getirilen kötü muamelede bulunmama (negatif) yükümlülüğünün herhangi bir istisnasına yer verilmemiştir. Temel hak ve özgürlüklerin savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde kullanılmasının durdurulmasına imkân veren Anayasa'nın 15. maddesinde de maddi ve manevi varlığın bütünlüğüne dokunulamayacağı belirtilmiştir. Bu durum, kötü muamele yasağının mutlak nitelikte olduğunun açık göstergesidir (A.A. ve A.A., § 56).

28. Ancak bu yasakla korunan hakların gerçek anlamda güvence altına alındığından bahsedilebilmesi için devletin kötü muamelede bulunmaması yeterli değildir. Devletin aynı zamanda bireyleri kendi görevlilerinin ve üçüncü kişilerin kötü muamele oluşturabilecek eylemlerine karşı da koruması gerekir (A.A. ve A.A., § 57).

29. Nitekim Anayasa'nın 5. maddesinde "insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak" devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Anayasa'nın 5. ve 17. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde devletin bireyi işkence ve kötü muamele yasağına karşı koruma (pozitif) yükümlülüğünün de bulunduğu anlaşılmaktadır (A.A. ve A.A., § 58).

30. Anayasa'nın 5., 16. ve 17. maddeleri uluslararası hukuk ve özellikle de Türkiye'nin taraf olduğu Cenevre Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri ile birlikte yorumlandığında devletin egemenlik yetkisi alanında olup gönderildikleri ülkede kötü muameleye maruz kalabilecek yabancıların da maddi ve manevi varlıklarına yönelik risklere karşı korunmalarının devletin pozitif yükümlülükleri arasında yer aldığının kabulü gerekir (A.A. ve A.A., § 59).

31. Anılan pozitif yükümlülük kapsamında sınır dışı edilecek kişiye ülkesinde karşılaşabileceği risklere karşı gerçek anlamda bir koruma sağlanabilmesi için bu kişiye sınır dışı kararına karşı etkili bir karşı çıkma imkânı tanınması gerekir. Aksi hâlde sınır dışı edildiğinde kötü muameleye maruz kalma riski altında olduğunu iddia eden ve bu iddiasını delillendirme konusunda devlete göre daha kısıtlı imkânlara sahip olan yabancıya gerçek anlamda bir koruma sağlanabildiğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır (A.A. ve A.A., § 60).

32. Dolayısıyla kötü muameleye karşı koruma pozitif yükümlülüğünün -anılan yasağın koruduğu hakların doğası gereği- hakkında sınır dışı kararı verilen bir yabancıya iddialarını araştırtma ve bu kararı adil bir şekilde inceletme imkânı sağlayan usul güvencelerini de içerdiği kuşkusuzdur (A.A. ve A.A., § 61).

33. Bu çerçevede sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğinin iddia edilmesi hâlinde idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Anılan usul güvencelerinin bir gereği olarak idari makamlar tarafından alınan sınır dışı kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi, bu denetim süresince sınır dışı kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine tarafların etkili katılımının sağlanması gerekir (A.A. ve A.A., § 62).

34. Kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü, her sınır dışı işleminde yukarıda belirtilen şekilde bir araştırma yapılmasını gerektirmez. Bu yükümlülüğün ortaya çıkabilmesi için öncelikli olarak başvurucu tarafından savunulabilir (araştırılabilir/tartışılabilir/ araştırmaya değer/makul şüphe uyandıran) bir iddia ortaya konmalıdır. Bu doğrultuda başvurucu, geri gönderileceği ülkede var olduğunu iddia ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı; (varsa) bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeleri sunmalı; bu iddialar belirli bir ciddilik seviyesinde olmalıdır. Ancak savunulabilir iddianın ortaya konması somut olayın özelliğine göre farklılık gösterebileceğinden her olayda ayrıca değerlendirme yapılmalıdır (A.A. ve A.A., § 63).

35. Somut olayda başvurucu; İdare Mahkemesine sunduğu dava dilekçesinde dinî inancı nedeniyle kamu makamları tarafından sürekli takip ve baskı altında olması, işkenceye uğraması sebebiyle ülkesinden kaçtığını beyan etmiştir (bkz. § 16). Geri gönderilen ülkenin koşullarının kamu makamları tarafından resen araştırılması gerektiğine ilişkin kural, başvurucunun bu konuda açıklamada bulunma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Yryskul Beishenaliev, B. No: 2016/7458, 20/4/2017, § 51).

36. Başvurucu, iddialarını sunarken kendisiyle ilgili araştırmaya yapmaya yarar herhangi özel bir bilgi vermemiş; ülkesinden ayrılmaya zorlayan şartlara ve ne gibi sorunlar yaşadığına dair somut açıklamalar yapmamış ve -varsa- bunlara ilişkin belgeler ortaya koymamıştır. Başvurucunun kişisel durumuna ilişkin açıklama yükümlülüğünü yerine getirmediği görülmektedir. Kaldı ki başvurucu, Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra ülkesinde yaşadığını iddia ettiği sorunlara dair genel nitelikli açıklamaları ilk kez sınır dışı etme kararından sonra dile getirmiştir. Bu durum başvurucunun beyanlarının inandırıcılığı konusunda şüphe uyandırmaktadır.

37. Sonuç olarak başvurucunun ülkesine geri gönderilmesi hâlinde kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin iddialarının genel ifadelere dayandığı, araştırmaya değer nitelikte ve yeterlilikte olmadığı anlaşılmıştır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının savunulabilir nitelikte olmadığı anlaşıldığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Sınır dışı etme işlemi konusundaki tedbir kararının SONLANDIRILMASINA,

E. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİGÜL YÜKSEL (2)

B. No: 2016/9213 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/9213

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİGÜL YÜKSEL BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2016/9213)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Aligül YÜKSEL

Vekili : Av. Faruk Nafiz ERTEKİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kolluk görevlilerinin gereksiz güç kullanması sonucu gerçekleştiği ileri sürülerek ölüm olayından kaynaklanan maddi ve manevi zararların karşılanması istemiyle açılan tam yargı davasında ilgisiz ve yetersiz gerekçeyle karar verilmesi, hakkaniyete uygun yargılama yapılmaması nedenleriyle gerekçeli karar ve hakkaniyete uygun yargılanma haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/5/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirilmesine gerek görülmediğini bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden erişilen belgelere, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) Şimşek ve diğerleri/Türkiye (B. No: 35072/97, 37194/97, 26/7/2005) kararındaki tespitlere ve başvuruya konu edilen İstanbul 5. İdare Mahkemesinin (İdare Mahkemesi) E.2008/782 sayılı dava dosyasına göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun annesi İ.Y. 12/3/1995-13/3/1995 tarihlerinde yaşanan ve kamuoyunda Gazi olayları olarak bilinen hadiseler sonrasında 15/3/1995 günü o tarihte Ümraniye (İstanbul) sınırlarında bulunan Mustafa Kemal Mahallesi'nde toplanıp Gazi olayları sırasında ölenlerin cenazelerine doğru ilerleyen kalabalıkta yer almış ve bu sırada ateşli bir silahla vurularak öldürülmüştür. Meydana gelen olayda İ.Y. dışında dört kişi ölmüş, birçok şahıs da yaralanmıştır.

A. Ölüm Olayı Hakkında Yürütülen Ceza Soruşturmasına ve Sonrasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılan Başvuruya İlişkin Süreç

9. İ.Y.nin ölümü hakkında Üsküdar Cumhuriyet Başsavcılığınca (Cumhuriyet Başsavcılığı) yürütülen soruşturma 15/4/1997 tarihli takipsizlik kararıyla (kovuşturmaya yer olmadığına dair karar) son bulmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığı söz konusu kararı verirken ölümün polis memurlarınca yapılan atış sonucu meydana gelmemesi nedeniyle polis memurları hakkında kamu davası açılmasını gerektirecek yeterlikte ve nitelikte delil bulunmamasına dayanmıştır. Bu karara yapılan itiraz reddedilmiştir.

10. Gazi olayları veya Ümraniye'de yaşanan olaylar sırasında vefat eden bazı kişilerin yakınları ile başvurucu, yakınlarının polisin gereğinden fazla güç kullanması sonucu öldüğü ve ölüm olaylarıyla ilgili soruşturmaların hem yetersiz hem de etkisiz olduğu iddiasıyla 1997 yılında AİHM'e başvuru yapmıştır.

11. AİHM 26/7/2005 tarihinde;

- Başvuruculaların yakınlarının ölümüne neden olan kuvvetin kesinlikle gerekli olandan fazla olduğu ve başvuruculaların yakınlarının ölümü hakkında yürütülen soruşturmanın hızlı ve yeterli olmadığı gerekçesiyle yaşam hakkının,

- Yakınlarının ölümü konusunda etkili bir hukuk yolundan ve dolayısıyla tazminat talebi gibi diğer hukuk yollarından başvuruculaların yararlanmalarının engellendiği gerekçesiyle de yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

12. Verilen ihlal kararlarının ciddiyetini dikkate alarak başvuruculara ayrı ayrı 30.000 avro manevi tazminat ödenmesine karar veren AİHM, ölen kişilerin ailelerine yardımda bulunulup bulunulmadığına dair bir bilginin olmaması nedeniyle başvuruculaların maddi tazminat istemlerini reddetmiştir.

B. Ölüm Olayından Doğan Zararların Tazmini İstemiyle Açılan Tam Yargı Davasına İlişkin Süreç

13. Annesinin ölümü nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararların tazmini istemiyle

başvurucu tarafından İçişleri Bakanlığına başvuru yapılmış ancak bu başvuruya cevap verilmemiştir.

14. Başvurucu, olayda hizmet kusuru bulunduğunu iddia ederek 10/7/1996 tarihinde idare mahkemesi nezdinde annesinin öldürülmesi nedeniyle ortaya çıkan maddi ve manevi zararlarının tazmini istemiyle tam yargı davası açmıştır. Bu davada başvurucu; olay esnasında polisin öldürmek ve yaralamak kastıyla hareket ettiğini, kolluk amirlerinin ise olayı hukuka uygun yöntemlerle önleyemedikleri gibi emrindeki polislerin hukuka uygun davranmalarını da sağlayamadıklarını öne sürmüştür.

15. Yaptığı yargılama sonunda İdare Mahkemesi, başvurucunun annesinin izinsiz bir gösteride yer almasının idareyi tazmin yükümlülüğünden kurtarmadığı ve davalı idarenin ölüm olayından sosyal risk ilkesi gereğince sorumlu olduğu sonucuna varmıştır. Bu nedenle 25/5/1999 tarihli kararla, maddi tazminatın hesaplanabilmesi için ihtiyaç duyulan bilirkişi avansını yatırmaması ve müteveffanın ölmeden önceki işi ve gelirini gösteren belgeleri sunmaması nedeniyle başvurucunun maddi tazminat isteminden vazgeçtiği kabul edilerek maddi tazminat istemi reddedilmiş ancak başvurucuya bir miktar manevi tazminat ödenmesine hükmedilmiştir.

16. Anılan karar gerek davalı idare gerekse başvurucu tarafından temyiz edilmiştir. Yaptığı temyiz isteminde maddi tazminat talebinin reddiyle ilgili olarak herhangi bir şikâyette bulunmayan başvurucu, hükmedilen manevi tazminata faiz uygulanması gerektiğini iddia etmiştir.

17. Danıştay Onuncu Dairesi (Onuncu Daire) 11/12/2002 tarihinde, münferit olaydan kaynaklanması nedeniyle uğranılan zararın sosyal risk ilkesine göre tazmininin lazım gelmediğini ancak tazmini istenen zararın meydana gelmesinde davalı idarenin hizmet kusuru bulunup bulunmadığının araştırılması gerektiğini belirterek İdare Mahkemesince verilen kararın bozulmasına karar vermiştir.

18. Bozma sonrası yaptığı yargılama sonunda 21/10/2002 tarihinde İdare Mahkemesi kamu hizmetinin olay öncesinde, olay sırasında ve olay sonrasında hiçbir şekilde kusurlu işlemediği, bu nedenle tazmini istenen zararın meydana gelmesinde davalı idarenin hizmet kusurunun bulunmadığı, olayda maddi ve manevi tazminat sorumluluğu için gereken koşulların oluşmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. İdare Mahkemesi söz konusu kararda, yapılacak yürüyüşler sırasında çıkması muhtemel olaylara karşı hangi önlemlerin alınabileceği konusunda yapılan toplantılara ve bu toplantılarda ulaşılan sonuçlara istinaden sokağa çıkma yasağı dâhil alınan güvenlik tedbirlerine işaret etmiştir.

19. Başvurucunun anılan karara yönelik temyiz istemini inceleyen Onuncu Daire 14/4/2006 tarihinde, izinsiz gösteri yürüyüşü içinde yer almakla birlikte başvurucunun annesinin 15/3/1995 tarihinde meydana gelen olaylara katkısının olduğuna ve emniyet güçlerine aktif biçimde mukavemet ettiğine dair somut bilgi ve belgenin bulunmadığı, izinsiz gösteri yürüyüşüne katılmanın idarenin hukuki sorumluluğunu ortadan kaldıran bir sebep olarak nitelendirilemeyeceği, bu durumda ölüm olayında müteveffanın kusurunun bulunmadığını kabul edilerek annesinin ölümü nedeniyle başvurucunun uğradığı maddi ve manevi zararların sosyal risk ilkesi gereğince tazmin edilmesi gerektiği gerekçesiyle İdare Mahkemesince verilen kararın bozulmasına karar vermiştir. Davalı idarenin bu karara yönelik karar düzeltme istemi de 21/3/2008 tarihinde reddedilmiştir.

20. İdare Mahkemesi 26/5/2009 tarihinde, Onuncu Dairenin bozma ilamına karşı davanın

reddine dair önceki kararında ısrar etmiştir.

21. Başvurucunun ısrar kararına yönelik temyiz istemini inceleyen Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu (İDDK) 27/5/2013 tarihinde İdare Mahkemesince verilen 26/5/2009 tarihli kararın sonucunu farklı gerekçeyle onamıştır. Söz konusu kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

Uyuşmazlık konusu olayda, davacının annesinin dava konusu olaya katkısı ve olaylar sırasında aktif biçimde emniyet güçlerine mukavemet ettiği konusunda bilgi ve belge bulunmamaktadır.

Bu itibarla, davacının annesinin ölümü nedeniyle davacının uğradığı zararın 'sosyal risk' ilkesi uyarınca tazmini gerektiği sonucuna varılmıştır.

Ancak ... Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İkinci Dairesi'nin 26/07/2005 tarihli kararıyla davacıya uyuşmazlık konusu olay nedeniyle 30.000 Euro (otuzbin Euro) manevi tazminat ödenmesine karar verildiğinden bu davada ayrıca aynı olay nedeniyle manevi tazminat ödenmesine olanak bulunmamaktadır.

Davacının maddi tazminat istemine gelince: İstanbul 5. İdare Mahkemesi'nin 26/02/2009 günlü ara kararı ile davacı vekilinden, 3. kez, davacının miras bırakanı [İ.Y.nin] bir işte çalışıp çalışmadığının sorulduğu, çalışmış ise ücret veya maaş tutarını gösterir bilgi ve belgeler istenildiği; Davacı vekili tarafından ara kararına verilen cevapta, davacı Ali Gül Yüksel ve annesi [İ.Y.nin] 15/03/1995 tarihinde ve öncesinde bir işte çalışmadıklarının, bu nedenle herhangi bir gelirlerinin bulunmadığının belirtildiği anlaşılmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere davacının maddi tazminat talebi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İkinci Dairesi'nin 26/07/2005 tarihli kararıyla da maddi zarara uğranıldığını kanıtlayamadığından bahisle reddedilmiştir.

Dolayısıyla ortada tazmini gereken bir maddi zararın bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu itibarla davanın reddi yolundaki temyize konu İdare Mahkemesi kararında sonucu itibarıyla isabetsizlik görülmemiştir.

..."

22. Başvurucu; başka hususlar yanında AİHM tarafından hükmedilen manevi tazminatın niteliği ve gerekçesinin farklı olduğunu, bu sebeple söz konusu tazminatın manevi tazminat hesabında dikkate alınamayacağını, maddi zararın bulunmadığı sonucuna nasıl varıldığına ilişkin bir gerekçe sunulmadığını, ölmeden önce annesinin ev hanımı olarak sağladığı desteğin maddi zarar yönünden tartışılmadığını, davaya konu edilen olayda yaşamını yitiren bir başkasının yakını lehine aynı İdare Mahkemesince maddi ve manevi tazminata hükmedildiğini ve bu kararın AİHM tarafından hükmedilen tazminat dikkate alınmadan Onuncu Daire tarafından 2008 yılında onandığını ileri sürerek karar düzeltme talebinde bulunmuştur.

23. Karar düzeltme isteminde bulunmasından çok kısa bir süre sonra başvurucu, tam yargı davasıyla ilgili süreç hakkında Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmıştır. Yaptığı 2013/9507 sayılı bu başvuruda başvurucu özetle;

i. Annesinin çalışmadığı gerekçesiyle maddi tazminata hükmedilmediğine ancak gelirin tespit edilememesi durumunda dahi asgari ücretten maddi tazminata hükmedilmesi

gerektiğine,

ii. AİHM'in verdiği manevi tazminat ile tam yargı davasında talep ettiği manevi tazminatın konusunun, gerekçesinin ve niteliğinin farklı olduğuna,

iii. Tam yargı davasında yeterli inceleme yapılmadığına ve AİHM kararının tartışılmadığına,

iv. Temyiz itirazlarının dışında bir gerekçeyle İdare Mahkemesi kararının onadığına,

v. İDDK'nın tazminat hakkını kabul etmesine karşın neden tazminat ödenmemesi gerektiğine dair yeterli gerekçe sunmadığına,

vi. Tam yargısının makul sürede yapılmadığına ve yargılamanın uzunluğu nedeniyle başvurulabilecek bir yol bulunmadığına ilişkin şikâyetlerini dile getirmiştir.

24. İDDK 19/11/2015 tarihinde başvurucunun karar düzeltme istemini reddetmiştir. Sözü edilen kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

Destekten yoksun kalma tazminatının amacı, zarar verici olay meydana gelmeseydi zarar gören, malvarlığı açısından hangi durumda bulunacak idiyse, o durumun yeniden kurulmasıdır. Bu zarar, eğer destek ölmeseydi, destekten yoksun kalanın gelecekte faydalanacağı yardımı tespit etmek suretiyle belirlenir. Burada karşılanması gereken zarar, desteğin sağlayacağı yardımların toplamıdır. Bu itibarla, davacının annesinin ölümü nedeniyle muhtemel destek kaybının herhangi bir kanıta ihtiyaç duyulmaksızın davalı idarece karşılanması gerekmektedir. Burada davacıya verilecek destek, davacının destek alma yaşı ile sınırlı olacaktır. Ancak, davacı destek alma yaşından sonra da annesinin desteğine muhtaç olduğunu kanıtlar ise, destek alma yaşından sonrası içinde destekten yoksun kalma tazminatı hesaplanacaktır.

Bu açıklamalar ışığında, olay meydana geldiğinde davacı 28 yaşında olup, anne ve babası tarafından destek alma yaşını aştığından ve destek alma yaşından sonrada annesinin desteğine muhtaç olduğunu kanıtlayıcı bir bilgi ve belge sunamadığından, davacı için destekten yoksun kalma tazminatına hükmedilmesine olanak bulunmamaktadır.

..."

25. İDDK kararı başvurucuya tebliğ edilmeden önce Anayasa Mahkemesi 20/1/2016 tarihinde, başvurucunun yaptığı bireysel başvuruyu karara bağlamıştır. Başvurucunun bütün iddialarının adil yargı hakkı kapsamında incelendiği söz konusu kararda varılan sonuçlar şöyledir:

- Makul sürede yargılanma hakkı ihlal edilmiş olup bu nedenle başvurucuya 28.000 TL manevi tazminat ödenmelidir.

- Başvurucu, karar düzeltme talebi hakkında karar verilmeden başvuru yapmıştır. Bu bakımdan yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığına ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin diğer iddialar başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez niteliktedir.

26. İDDK'nın 19/11/2015 tarihli kararı başvurucuya 20/4/2016 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu bireysel başvuruyu 11/5/2016 tarihinde yapmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

27. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması" kenar başlıklı 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

28. AİHM, Refik Güzüpek/Türkiye ((k.k.), B. No: 51181/10, 26/2/2019, §§ 35-48) ve Zekine Tercan ve diğerleri/Türkiye ((k.k.), B. No: 64964/09, 19/9/2017, §§ 13-16) kararlarında başvuruculaların güvenlik güçlerince kullanılan ve yakınlarının ölümüne neden olan gücün gerekli ve orantılı olmadığı iddialarıyla açtıkları tam yargı davasına ilişkin yargısal süreci tamamlamalarının ardından yaşam hakkının ihlal edildiğini belirterek yaptıkları bazı başvurularda şikâyetlerine ilişkin olarak yeterli telafiyi sağlayabilecek iç hukuk yolunun ceza soruşturması yolu olduğunu ve tam yargı davasının başvuru süresine bir etkisinin bulunmadığını ifade etmiştir.

29. Öte yandan AİHM, Zekine Tercan ve diğerleri/Türkiye kararında yakınlarının polis memurları tarafından öldürüldüğünün tartışmaz oluğunu belirterek polis memurlarının haksız eylemlerinden kaynaklanan zararları devletin tazmin etmekle yükümlü olduğuna, idare mahkemelerinin objektif sorumluluk ilkesi uyarınca da gördükleri zarar karşılığında başvuruculara tazminat ödenmesine karar verebileceğine ve yargılama süresinin makul olamayacak ölçüde uzun olduğuna yönelik şikâyetlerini adil yargılanma hakkı kapsamında incelemiştir (anılan kararda bkz. §§ 17-21).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucu, annesinin polisler tarafından öldürüldüğünün ve yaşam hakkının ihlal edildiğinin AİHM tarafından tespit edildiğini ifade edip İDDK'ya yaptığı karar düzeltme başvurusunda dile getirdiği hususlar ile 2013/9507 sayılı bireysel başvuruda öne sürdüğü şikâyetlerini -makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası hariç- yinelemiştir.

32. Ayrıca başvurucu;

i. Olayda idarenin bir kusuru olmasa bile annesinin ölümünden doğan zararların sosyal risk ilkesi gereğince karşılanması gerektiğini,

ii. AİHM'in ihlal kararının gerekçelerinden birisinin de başvuruculara tazminat taleplerinin karşılanmaması olduğunu,

iii. İdare Mahkemesinin deliller ile varılan sonuç arasında dosya kapsamına uygun mantıksal

ve hukuksal bir bağ kuramadığını, tazminat sorumluluğunun idare yönünden neden doğmadığına dair yeterli gerekçe sunmadığını,

iv. Ne kendilerinin ne de davalı idarenin AİHM kararına dayanmasına ve söz konusu karar hakkında derece mahkemelerinin görüşlerini almamalarına rağmen İDDK'nın AİHM tarafından hükmedilen tazminatın ödenip ödenmediğini araştırmadan resmî niteliği bulunmayan ve nereden temin edildiği belli olmayan AİHM kararı çevirisini esas alarak sonuca vardığını,

v. İDDK'nın, uğradığı zararın sosyal risk ilkesi uyarınca tazmini gerektiğini kabul etmesine rağmen İdare Mahkemesinin maddi ve manevi tazminat sorumluluğu için gereken koşulların oluşmadığı gerekçesiyle davanın reddine dair kararını onadığını,

vi. İDDK'nın tazminat talebinin haklılığını kabul etmesi nedeniyle avukatlık ücreti de dâhil olmak üzere lehine yargılama giderlerine hükmedilmesi gerektiğini,

vii. Karar düzeltme taleplerinde öne sürdüğü iddialarının büyük kısmına cevap vermeyen İDDK'nın karar düzeltme talebini reddettiğini iddia etmiştir.

33. Başvurucu göre Anayasa'nın 2., 36., 125. ve 141. maddeleri ihlal edilmiştir.

B. Değerlendirme

1. İddiaların Hukuki Vasıflandırılması Yönünden

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu nedenle başvurucu esas olarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden yakınmış olsa da başvurucu tarafından açılan tam yargı davası polisin kullandığı güç sonucu annesinin öldüğü iddiasına dayandığından başvurunun yaşam hakkı kapsamında incelenmesinin olanaklı olup olmadığının tespit edilmesi gerekir.

35. Anayasa Mahkemesi, yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerini dikkate alarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelemektedir. Devletin negatif yükümlülüğü, kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin kasıtlı ve hukuka aykırı bir şekilde hiçbir bireyin yaşamına son vermeme ödevini (öldürmeme yükümlülüğü) içerirken pozitif yükümlülük hem her türlü tehlikeye karşı bireylerin yaşam hakkını korumayı (yaşamı koruma yükümlülüğü) hem de doğal olmayan her ölüm olayının tüm yönleriyle ortaya konulmasına, sorumlu kişilerin belirlenmesine ve gerektiğinde bu kişilerin cezalandırılmasına imkân tanıyan bir soruşturma yapmayı (etkili soruşturma yükümlülüğü) içermektedir. Yaşam hakkının maddi boyutu, negatif yükümlülük ile yaşamı koruma yükümlülüğünü kapsamakta iken yaşam hakkının usul boyutu, pozitif yükümlülüğün bir başka unsuru olan etkili soruşturma yükümlülüğünden ibarettir (benzer değerlendirme için bkz. Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, § 58).

36. Pozitif yükümlülüğün usule ilişkin boyutunun bir olayda gerektirdiği soruşturma türü, yaşam hakkının esasına ilişkin yükümlülüklerin cezai bir yaptırım gerektirip gerektirmediğine göre değişir. Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütme yükümlülüğü bulunmakta olup bu tür olaylarda, yürütülen idari ve hukuki soruşturmalar ve davalar sonucunda sadece tazminat ödenmesi, yaşam hakkı ihlalini gidermek ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No:

2012/752, 17/9/2013, § 55).

37. Mevcut başvuruya konu tam yargı davasında yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiği öne sürüldüğünden olayda sorumluluğu bulunanların tespit edilmesi ve cezalandırılması konusunda makul bir başarı şansı sunabilecek olan başvuru yolu etkili bir ceza soruşturması yolu olup aynı iddialarla açılan tam yargı davasıyla ilgili yargısal sürecin başvuru süresine veya Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisine bir etkisi bulunmamaktadır (benzer değerlendirme ve inceleme yöntemi için bkz. Nevzat Koçak, B. No: 2015/11217, 9/10/2019, §§ 32-50).

38. Öte yandan başvurucu, öldürmeme yükümlülüğünün ihlal edildiği iddiası ile annesinin ölümüyle ilgili olarak etkili bir ceza soruşturması yürütülmediği şikâyetini AİHM önünde dile getirmiştir. AİHM, yaptığı inceleme sonunda yaşam hakkının maddi ve usul boyutları yanında annesinin ölümü konusunda etkili bir hukuk yolundan ve dolayısıyla tazminat talebi gibi diğer hukuk yollarından başvurucunun yararlanmasının engellendiği gerekçesiyle etkili başvuru hakkının da ihlal edildiğini tespit ederek başvurucu lehine 30.000 avro manevi tazminata hükmetmiştir (bkz. §§ 11, 12). O hâlde -başvuruda yaşamı koruma yükümlülüğüyle ilgili bir meselenin de bulunmadığı gözetildiğinde- somut olay yönünden devletin yaşam hakkı kapsamındaki bütün yükümlülükleri AİHM tarafından tetkik edilmiştir.

39. Bu nedenlerle Anayasa Mahkemesi; AİHM'in Şimşek ve diğerleri/Türkiye kararının kapsam ve sonucunu, başvurucunun iddialarını dile getirme şeklini, başvurunun etkisiz yürütüldüğü saptanan ceza soruşturmasının AİHM kararından sonra yeniden ele alınmamasına veya yeniden ele alınsa dahi söz konusu ceza soruşturmasının etkisizliğine ilişkin olmadığını ve daha önemlisi Anayasa'nın 125. maddesine dayalı tazminat taleplerinin de medeni hak kapsamında olduğunu dikkate alarak başvurucunun bütün iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesinin gerekli ve yeterli olduğu sonucuna varmıştır.

40. Anayasa’nın iddiaların değerlendirilmesinde dayanak alınacak “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

2. İncelemenin Kapsamı Yönünden

41. Başvurucu, tazminat talebinin haklılığını kabul etmesi nedeniyle avukatlık ücreti de dâhil olmak üzere lehine yargılama giderlerine hükmedilmediği için adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür ancak adil yargılanma hakkı davayı kazananın avukata ödediği ücretin karşı taraftan alınarak kendisine ödenmesine hükmedilmesini garanti etmemektedir. Medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin bir yargısal sürecin veya kararın adil yargılanma hakkı kapsamında incelenebilmesi için bu yargılamanın bir uyuşmazlığın çözümüne ilişkin olması gerekir. Vekâlet ücreti ve diğer yargılama giderleri davaya konu uyuşmazlığın kendisi olmayıp asıl uyuşmazlığın bir parçası olarak görülemez. Dolayısıyla yargılama giderlerine ilişkin hüküm fıkrasının Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında incelenmesi -yargılama giderlerine hükmedilmemesinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki diğer güvencelere tesir ettiği ortaya konulmadıkça- mümkün değildir (Aksaray Tır Nakliyat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2017/36736, 19/9/2018, §§ 84, 85).

42. Başvurucu, lehine vekâlet ücreti ve diğer yargılama giderlerine hükmedilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerden hangisinin nasıl etkilendiğine dair bir açıklama yapmadığından anılan ihlal iddiası hakkında adil yargılanma hakkı

kapsamında bir inceleme yapılması mümkün olmamıştır. Bununla birlikte başvurucunun İdare Mahkemesinin deliller ile varılan sonuç arasında dosya kapsamına uygun mantıksal ve hukuksal bir bağ kuramadığına ve tazminat sorumluluğunun idare yönünden neden doğmadığına dair yeterli gerekçe sunmadığına, İDDK'nın karar düzeltme taleplerinde öne sürdüğü iddialarının büyük bir kısmına cevap vermeden ve yeterli hukuki gerekçe sunmadan karar düzeltme talebini reddettiğine, başvuruya konu edilen olaylar sırasında yaşamını yitiren bir başkasının yakınları lehine aynı İdare Mahkemesince maddi ve manevi tazminata hükmedildiğini, bu kararın 2008 yılında Onuncu Daire tarafından onandığına dair iddialarının gerekçeli karar hakkı, diğer iddialarının ise hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

3. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

43. Anayasa Mahkemesinin gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddialarını incelerken kullandığı genel ilkeler Abdullah Topçu (B. No: 2014/8868, 19/4/2017, §§ 75, 76), Sencer Başat ve diğerleri [GK] (B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34, 35, 39) ve Yasemin Ekşi (B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57) kararlarında yer almaktadır. Anılan ilkelere göre;

i. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsar. Ayrıca mahkeme kararlarının gerekçeli olarak yazılması anayasal bir zorunluluktur. Bununla birlikte anılan zorunluluk, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı olarak yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz.

ii. Mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakmış olması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir.

iii. Temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması gerekçeli karar hakkı için yeterlidir. Önemli olan, temyiz merciinin bir şekilde temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir.

44. İDDK İdare Mahkemesince verilen 26/5/2009 tarihli kararı değişik gerekçeyle 27/5/2013 tarihinde onamış, başvurucunun karar düzeltme istemini ise 19/11/2015 tarihli kararıyla reddetmiştir. Bu sebeple gerekçeli karar yönünden dikkate alınması gereken karar İDDK'nın sözü edilen kararlarıdır. İDDK sözü edilen kararlarda başvurucunun manevi zararlarının neden karşılanması gerektiğine, neden AİHM tarafından hükmedilen tazminat nedeniyle başvurucuya yeniden manevi tazminat ödenemeyeceğine ve başvurucunun neden maddi bir zarara uğramadığına etkili tüm iddialarına ilişkin ilgili ve yeterli gerekçe sunduğu görülmektedir (bkz. §§ 21, 24).

45. Öte yandan başvurucu, davaya konu edilen olaylar sırasında yaşamını yitiren bir başkasının yakını lehine aynı İdare Mahkemesince maddi ve manevi tazminata hükmedildiğini, bu kararın AİHM tarafından hükmedilen tazminat dikkate alınmadan Onuncu Daire tarafından onadığını ve böylece biribiriyle çelişen kararlar verildiğini ileri sürmüş ise defarklı kararların aynı mahkemeden çıkmış olması tek başına adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelmediği gibi derece mahkemeleri veya temyiz mercilerinin uyuşmazlıklara ilişkin olarak tarafların talepleri ve delilleri arasındaki yorum farklılıkları da

tek başına adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde kabul edilemez (Miraş Mümessillik İnş. Taah. Reklam. Paz. Bas. Yay. San. Tic. A.Ş., B. No: 2012/1056, 16/4/2013, § 36; Türkan Bal [GK], B. No: 2013/6932, 6/1/2015, § 53).Kaldı ki gerekçeli karar hakkı yönünden dikkate alınan İDDK kararlarında başvurucunun uyuşmazlığın esasına etki eden bütün iddialarına ilişkin ilgili ve yeterli gerekçe bulunmaktadır (bkz. § 44).

46. Açıklanan gerekçelerle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkı Yönünden

47. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

48. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir hususun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Kaldı ki AİHM tarafından hükmedilen manevi tazminatın devletçe ödenmediğine ilişkin bir iddiası bulunmayan başvurucu, karar düzeltme talep ederken İDDK'nın onama kararına esas aldığı AİHM kararına ilişkin beyanlarını sunabilmiştir.

49. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSNÜ MAHALLİ

B. No: 2017/4934 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/4934

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSNÜ MAHALLİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/4934)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Abdullah UÇAR

Başvurucu : Hüsnü MAHALLİ

Vekili : Av. Turan AYDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, tutuklamaya konu suçlamaların ifade özgürlüğü ve basın hürriyeti kapsamındaki eylemlere ilişkin olması nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin, hastalığa rağmen tutuklanması nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşlerine karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, kamuoyunca bilinen bir gazeteci ve yazardır.

9. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucunun bir kısım röportaj, sosyal medya mesajları ve bir televizyon programında yaptığı konuşmalarla ilgili olarak Cumhurbaşkanı'na hakaret ve kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret suçlamalarıyla 2016/152963 sayılı dosya üzerinden soruşturma başlatılmıştır.

10. Başvurucu, Başsavcılığın talimatıyla 13/12/2016 tarihinde evinde gözaltına alınmıştır.

11. Başvurucu; ifadesi alınmak üzere 15/12/2016 tarihinde Başsavcılıkta hazır edilmiştir. İfade alma işlemi sırasında başvurucunun üç müdafii de hazır bulunmuştur.

12. Başvurucunun alınan ilk ifadesi şöyledir:

"...Bana isnat etmiş olduğunuz suçlamayı anladım. Öncelikle şu hususu belirtmek isterim ki ben 2011 yılının ortalarında yaşanan ve arap baharı olarak tabir edilen döneme kadar mevcut hükümet politikalarını desteklemekteydim. Bu konuda yazı ve söylemlerim de mevcuttur ancak belirttiğim dönemlerden sonra hükûmetin bu yöndeki politikalarını eleştirmeye başladım. IŞID, El Nusra gibi terör örgütlerinin gerek sosyal medya gerek yazılı ve görsel basın gerekse diğer platformlarda yaptıkları propaganda faaliyetlerin içeriği açık kaynaklardan tespit edilebilmektedir. Ben söz konusu tespitlere dayanarak hükûmetin bu konuda daha duyarlı olmasını, bu gibi değerlendirmelerin ülkemizi ve hükûmetimizi uluslararası camiada zor durumda bırakacağını duyarlı bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak belirttim. Bu söylemlere muhatap olan hükûmetimizin ve devletimizin uluslararası camiada mağdur olmaması ve Türkiye Cumhuriyetinin devlet ve milletinin zor durumda kalmaması için uyarılarda bulundum. Atılı suçlamaya muhatap olmak benim için onur kırıcıdır. Benim Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinin saygınlığını zedeliyebilecek şekilde bir olgu itham etmem söz konusu değildir. Ben 2011 yılına kadar hükûmetimiz ile ortadoğu ülkeleri arasında dostluk ilişkilerinin kurulmasına ve geliştirilmesine aracılık ettim. Hükûmetimize bu konuda danışmanlık da yaptım. Ben ortadoğu da tanınan bir gazeteciyim. Türkiye Cumhuriyeti adına danışmanlık yaptığım için arap medyasında benim için Türk ajanı gibi söylemlerde de bulunulmuştur. 2011 yılı şubat ayında da dönemin başbakanının tavsiyesiyle Türk vatandaşı oldum. Anlattığım nedenlerle suçlamayı kabul etmiyorum, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ve Cumhurbaşkanına hakaret etmem söz konusu olamaz ve kendime hakaret olarak sayıyorum. Ayrıca benim nörolojik MS rahatsızlığım bulunmaktadır. Gözaltında iken rahatsızlanmam sonucu doktorların tedavi görmem yönündeki ısrarlarına rağmen ifade verme amacıyla adliyeye geldim. Yeniden hastanede tedavi olmam gerekmektedir. Sağlık sorunlarımı devlet büyüklerimiz de bilmektedir ..."

13. Başvurucu aynı tarihte kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret ve Cumhurbaşkanı'na hakaret suçlarından tutuklanması istemiyle İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk edilmiştir. Tutuklama talep yazısının ilgili kısmı şöyledir:

"Ulusal ölçekli yayın yapan televizyon kanallarında program sunan ve köşe yazarlığı yapan, bu şekilde belirli hedef ve takipçi kitlesi bulunan şüphelinin muhtelif tarihlerde (07/12/2016 ve öncesi) zincirleme olarak sosyal medya hesabı paylaşımları, televizyon programları ve

gazete röportajı yoluyla devletimizin politikasını belirleyen Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ve Sayın mevcut Cumhurbaşkanını (şüphelinin söyleminde geçen tarihlerde Başbakanlık yapan) kast ederek, mesnetsiz olarak ve tahkir edecek şekilde başta DEAŞ terör örgütü olmak üzere birçok terör örgütünü yaklaşık beş yıldır desteklediği ve yardım ettiği şeklinde alenen söylemlerde bulunarak söz konusu makam ve kişilerin onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte bir fiil veya olgu isnat etmek suretiyle atılı suçları işlediği anlaşılmıştır.

Şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve tutuklama nedeninin bulunduğu anlaşılmakla;

Şüphelinin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, suça dair yasada yazılı cezanın üst haddi dikkate alınarak 5271 sayılı CMK'nın 100. vd. maddeleri uyarınca ... [tutuklanmasına karar verilmesi talep edilmiştir.]"

14. Sorgu sırasında başvurucunun üç avukatı hazır bulunmuştur. Başvurucunun sorgudaki ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... hiç bir söylemimde Cumhurbaşkanımızı[n] veya Başbakanı[mızın] İŞİD'i desteklediği gibi hiç bir söylemim yoktur ... aslında bu terör gruplarının Türkiye'de yaptığı toplandıklarının ve bu toplantılardan aldıkları fotoğrafları kendileri[nin] paylaştıkları sosyal medyada ve basında yayınlanmıştır. Dolayısıyla benim kaynağım onların paylaştıklarından dolayıdır. Benim söylemek istediğim Türkiye'ye yönelik bu onur kırıcı davranışların bir Türk vatandaşı olarak benim için de onur kırıcı olduğudur. Bu tiplerin gelipte İstanbul'da veya başkaca yerlerde toplanıp para aldık diye paylaşımları Türkiye'[nin] uluslararası arenada adını lekelediğinden ben kesinlikle bu durumu kabul edemem ki El Nusra ve İŞİD bakanlar kurulu kararı ile terör örgütü ilan edilmiştir. Ben bunlara terör örgütü dediğimde veya Akp bunları destekliyor dediğimde şunu kasdetmek istiyorum, Türkiye bunu haketmiyor demek istiyorum ... 2011 yılına geldiğimizde arap baharı başladı, Türkiye, Mısır, Libya ve Tunus gibi ülkelerde müslüman kardeşler iktidara gelince Türkiye o tarihte Esed'e cephe almaya başladı, nedeni ise bu ülkelerdeki müslüman kardeşler Türkiye'ye geldiler ve dönemin Başbakanına 'sen bizim liderimizsin' diyerek Esed'den uzaklaşmasını istediler ve olay böyle başladı. Özgür suriye ordusu Antakya'da kurulmuştur. O tarihte basında kamplar yayınlandı. Ben bu söylemimde haklı çıktım ... Ben Türkiye duyarlılığı ile davrandım, IŞID, PYD, El Nusra gibi terör örgütleri Türkiye'nin başına bela olmuştur. Böyle bir durumda Suriye'ye sayın Cumhurbaşkanı teröristleri yok etmeye gidiyoruz diyor da bir şey olmuyor, bende aynı şekilde söylüyorum, Mercidabık Cerablus'dan sonra gelen bir yerdir. Mercidabık Yavuz Sultan Selim'in fethettiği yerdir, ve IŞID'ın ruhani başkentidir. Çıkardığı derginin adı da Dabıktır. Onlara göre kıyamet kopacak ancak bir tek mercidabık kalacak diye düşünüyorlar ... Sayın Cumhurbaşkanımız Suriye olaylarının başında hep şu vurguyu yaptı, alevi, esed, alevi, esad, gibi, ben kendisinden bu söylemi dillendirmesini ortadoğuda sakıncalı olacağını ve birileri tarafından kötüye kullanılacağını eski dostluğumuza binaen söyledim. Nitekim sayın Cumhurbaşkanımız bu söyleminden vazgeçti. Suriye deki din adamları sayın Cumhurbaşkanımızın bu söylemleri üzerine bir çok arap ülkelerinde olumsuz fetva verilmesine sebep olmuştur ... Ben üzerime atılı suçlamaları kabul etmiyorum. Dosyada bana okumuş olduğunuz röpörtajlar tam yayınlanmış değildir. Yarım yarım değerlendirildiğinden olumsuz anlaşılabilir. Bir bütün olarak alınarak değerlendirildiğinde aslında benim ne kadar duyarlı olduğuma ve Türkiye'ye hiç bir şekilde nerden olursa olsun bir zarar gelmemesi için çaba sarfettiğimi anlaşılacaktır. Çünkü ben bir kısım arap medyasında da yazı yazmaktayım. Amacım Türkiye Cumhuriyeti menfaatlerini korumaktır.

Ben 2002-2011 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin arap coğrafyasında tanıtılması, önemli bir yere gelmesi için binlerce makale yazdım. Binlerce röpörtaj yaptım. Türkiye içerisinde de aynı dönemde yine aynı hükümetin bütün dış politikalarını destekleyen biriyim. Bundan dolayı beni o tarihlerde dolaylı olarak danışman olarak görüşlerime değer vermişlerdir ve sormuşlardır. Böyle bir konumdan, 46 yılını bu ülkede geçirmiş, TC. vatandaşlığını 2011 yılında sayın Başbakan tarafından önerilerek alan biri olarak bu suçları işlemem mümkün değildir, bu iddialar benim için onur kırıcıdır, bana yapılmış olan bir hakarettir ...

... ayrıca Mavi Marmara ile ilgili olarak twettimde kastettiğim, Mavi Marmarayı 'satanlar' dan kastım o tarihte Mavi Marmara olayı yaşandığında protesto edip sokaklara dökülen ve İsrail konsolosluğunu taşlayan kişilerdir..."

15. Hâkimlik 15/12/2016 tarihinde başvurucunun anılan suçlardan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararda başvurucu hakkında tutuklamanın ön koşulu olan kuvvetli suç şüphesinin bulunup bulunmadığı hususunda değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmelerin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Soruşturma dosyası kapsamında toplanan deliller, kolluk tutanakları, şüphelinin görsel ve yazılı basında yapmış olduğu beyanlara ilişkin video inceleme tutanağı, röp[o]rtaj çıktıları, tw[i]tter çıktıları, alınan ifadeler ile tüm dosya kapsamı hep birlikte değerlendirilmesi neticesinde, şüphelinin ulusal ve uluslararası alanda belirli takipçi kitlesi bulunan televizyon kanallarında program sunan, köşe yazarlığı yapan bir kişi olduğu, şüphelinin dosya içerisinde mevcut 02.12.2016 tarihinde youtube'de yayınlanan sunuculuğunu A.A.nın yaptığı Halk TV'de medya mahallesi programında yapmış olduğu konuşmalarda '5 yıldır Türkiye orda Suriye'yi mahvetti, pyd'yi sen çıkarttın ortaya, İşıd'i, Nusra'yı bilmem nesi bütün terör örgütlerinin arkasında Türkiye vardır. 5 yıldır Türkiye herşeyiyle bunların arkasında, yeter Allah aşkına yeter, söylemek istediğimiz bu, yok efendim bu o ne bilmem, ne yaptı da Suriye de dram vardı da bilmem, nerede bir dram yoktu da....' şeklinde söylemlerinin olduğu, bu şekilde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının ve Hükûmet üyelerinin terör örgütlerinin arkasında olduğunu, Suriye'de yaşanan olaylardan Türkiye Cumhuriyeti yetkililerinin sorumlu ve sebep olduğunu iddia ettiği, oysa gerçek durumun bu şekilde olmadığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin Suriye'de ya da başkaca bir yerde hiç bir şekilde hiç bir terör örgütüne destek olmadığı, aksine bu örgütlerin karşısında olduğu ve bu terör örgütleri ile mücadele ettiği, örnek vermek gerekirse Suriye sınırında pyd ve deaş (işid) gibi terör örgütleri ile ülke içerisinde de Suriye'de, Irak'da mücadele ettiği, bunun bilinen bir gerçek olmasına rağmen kendisini Türkiye'de ve Ortadoğu'da tanınan ve bilinen bir gazeteci olarak belirten bir kişinin Türkiye Cumhuriyeti'ni terör örgütlerine destek olmakla ve Suriye'yi mahvederek orda akan kanda Ülkemizi, Hükûmetimizi ve Cumhurbaşkanımızı sorumlu tutarak dünyaya bu şekilde gerçek olmayan beyanda bulunarak açık bir şekilde iftira dolayısıyla onur kıracak nitelikte hakaret niteliği taşıyan beyanlarda bulunduğu, yine aynı konuşmasında 'Suriye içerisinde başta en önemli ve en büyük rol oynayan Akp iktidarıdır, Akp olmasaydı biz Suriye de hiç bir konuşmuyor olacaktık, ne pyd yi ne işidi ne nusrayı ne terör örgütünü ne göçmenleri hiç bir şey...' şeklinde söylemlerin olduğu, bu şekilde Suriye'de yaşanan olaylardan Ak Parti Hükümetinin sorumlu ve sebep olduğunu iddia ettiği, oysa durumun bu şekilde olmadığı, Türkiye Cumhuriyetinin 3 milyondan fazla Suriye vatandaşının dil, din, ırk ve mezhep ayrımı gözetmeksizin Ülkemizde misafir ettiği ve yaralarını sardığı, Dünyanın hiç bir ülkesinin yapmadığı kadar bu insanlara karşılıksız destek olduğu ve kapılarını açtığı

halen Halep'te yaşanan insanlık dışı olayların önüne geçmek için Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanımızın ve Hükûmetimizin uluslararası arenada ateşkesin sağlanması için yoğun çaba sarfettikleri, bir çok insani malzemenin Ülkemizden Suriye'ye gönderildiği bir ortamda Suriye de yaşanan olaylardan Türkiye Cumhuriyeti yetkililerinin sorumlu tutmanın ve Türkiye'yi adeta bir terör devleti olarak anlatmanın akıl ve hukuk ile de izah edilecek bir yanı olmadığı gibi kişilerin onur, şeref ve saygınlığını rencide edecek gerçek olmayan iddialar olduğu, yine şüphelinin atmış olduğu tw[i]tte 'seni ve mavi marmarayı satanlara iki laf etsene' şeklindeki tweeti ' Halep ruh hastalarının işi bitti, 5 yıldır onlara yardım edenler ne olacak' şeklindeki tw[i]tlerinin hakaret niteliğinde olduğu, yine şüphelinin dosya kapsamında mevcut bir röpörtajında Türkiye'nin emperyalist ülkeler arasında mı ? sorusuna 'şu an öyle' şeklinde yanıt verdiği, aynı söyleşide Suriye mezhep savaşına gider mi ? sorusuna 'tabi Türkiye provakasyon yaparsa gider, hani alevi Esad dediler ya Suriye'de yapmadıklarını Irak'ta başarmak istiyorlar...' şeklinde yanıt verdiği ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti politikalarının provakasyon niteliğinde olduğu ve mezhep savaşına yönelik olduğu şeklinde gerçek olmayan beyanatlarda bulunduğu, aynı söyleşide seçilerek gelen Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 2. Yavuz olmak istediğini, Esadın kendisini durdurduğunu ve projesini bozduğunu ve onun için nefret ettiğini, Türk Ordusunun Cerablusa mercidabık savaşının 600. yılında girdiğini ve Cumhurbaşkanının tarihi semboller üzerinden giderek niyetinin kötü olduğunu beyan ettiği, oysa Cerablusta Türk ordusunun deaş (işid) militanlarına yönelik operasyon yaparak kısa süre içerisinde bu bölgede işid mensuplarını temizleyerek ve söz konusu bölgenin tüm alt yapı tesislerini tamir ederek bölgeyi cerablus halkına teslim ettiği, yerel ve görsel basında yer alan haberlerde açıkça görülmüştür. Bu şekilde şüphelinin üzerine atılı suçları bakımından kuvvetli şüphe altında bulunduğu kanaatine [varılmıştır.]"

16. Kararın tutuklama koşullarına ilişkin kısmı şöyledir:

"...

3- Soruşturmanın halen devam etmekte olup delillerin henüz tam olarak toplanmamış olduğu; toplanacak delillere göre şüpheliye atılı suçun niteliğinin değişmesiyle aleyhine olarak ağırlaşma ihtimalinin bulunduğu kanaatine varılmıştır.

4- Şüpheliye atılı suç için kanunda öngörülen cezanın miktarı, şüphelinin soruşturma tutanaklarına yansıyan, sorguda da gözlemlenen savunma ve davranışları ile tutumu hâkimliğimizde serbest kalması halinde kaçacağı yolunda kuvvetli şüphe uyandırmıştır.

5- Şüpheliye atılı suç için kanunda öngörülen cezanın miktarı, şüphelinin soruşturma tutanaklarına yansıyan, sorguda da gözlemlenen savunma ve davranışları hâkimliğimizde, serbest kalması halinde delilleri yok edeceği, gizleyeceği veya değiştireceği, suçun mağduru ve tanıkları üzerinde baskı kurma girişiminde bulunacağı yolunda kuvvetli şüphe uyandırmıştır.

6- Yukarıda 4 ve 5.bentlerde belirtilen nedenlerle şüpheli hakkında tutuklama yerine CMK.nın 109.maddesinde yazılı adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasının ve bu suretle şüphelinin serbest kalmasının, suçun hiçbir karanlık nokta kalmadan tüm unsurlarıyla ortaya konulması suretiyle aydınlatılması, böylece soruşturmanın ve şüpheli hakkında atılı suçtan açılması muhtemel kamu davasının kovuşturmasının selametle sonuçlandırılması bakımından sakıncalı olacağı, maddede sayılan adli kontrol tedbirlerinin hiçbirinin bu sakıncaları giderme ve ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçları bertaraf edebilme niteliğine haiz olmadığı kanaatine varılmıştır.

7- Yukarıda açıklanan nedenler de dikkate alındığında şüpheli hakkında uygulanacak tutuklama tedbirinin, soruşturma konusu suçun ağırlığı ve önemi, şüphelinin suçunun sabit görülmesi halinde verilmesi muhtemel ceza veya güvenlik tedbirleri ile ölçülü olduğu kanaatine varılmıştır.

Bu nedenlerle şüphelinin CMK.nın 100.maddesinin 3. fıkrasının a bendi, 2.fıkrasının a ve b bentleri gereğince tutuklanmasına ... [karar verildi.]"

17. Başvurucu 16/12/2016 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliği 21/12/2016 tarihinde tutuklama kararındakilere benzer gerekçelerle itirazı reddetmiştir.

18. Başvurucu 20/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. 19/12/2016 tarihinde Başsavcılık, Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan kovuşturma yapılabilmesi için Bakanlıktan izin verilmesi talebinde bulunmuş, Adalet Bakanının 16/1/2017 tarihli Olur'u ile kovuşturma izni verilmiştir.

20. Başsavcılığın 17/1/2017 tarihli iddianamesi ile başvurucunun tutuklamaya esas alınan eylemler nedeniyle Cumhurbaşkanı'na hakaret ve kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret suçlarını işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle İstanbul 6. Asliye Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

21. İddianamede başvurucunun muhtelif tarihlerde bir kısım röportaj, sosyal medya mesajları ve bir televizyon programında yaptığı konuşmalarla Cumhurbaşkanı'nın ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinin birçok terör örgütüne finans ve silah sağlayarak desteklediğini belirttiği ve Cumhurbaşkanı'na diktatör yakıştırması yaptığı ileri sürülmüştür. Bu suçlamalara esas alınan iddianamedeki olgular şöyle özetlenebilir:

i. Halk TV'de yayınlanan Medya Mahallesi isimli programın 2/12/2016 tarihli yayınına başvurucu, konuşmacı olarak katılmıştır. Başvurucunun bu programda yaptığı konuşmalarla Cumhurbaşkanı ve Hükûmet yetkililerinin Suriye'de bulunan terör örgütlerini finans ve silah sağlayarak desteklediği ve yaşanan terör olaylarına neden olduğu yönünde açıklamalarda bulunduğu iddia edilmiştir.

- Başvurucunun suçlamaya konu programdaki konuşmalarının ilgili kısmı (iddianamede yer verildiği şekliyle) şöyledir:

"... şimdi başka bir şey kim bunu savunuyor Suriye'deki demokrasiyi özgürlüğü getireceğiz zaten öyle bir söylem yok ordaki savaşanlarda onların arkasında para veren silah veren Türkiye ... Halebe geliyorum şimdi Halebin yüzde doksanı devletin kontrolünde 2012 den itibaren Türkiye'nin desteklediği Terör örgütlerinden dolayı bu adamlar gitmişler Halep'te beş altı semti ele geçirdiler ...Beş yıldır Türkiye orda Suriyeyi mahvetti. PYD'yi sen çıkarttın ortaya IŞÎD'i, NUSRA'yı bilmem nesi bütün terör örgütlerinin arkasında Türkiye vardır. Beş yıldır Türkiye her şeyiyle bunların arkasında ..."

ii. Başvurucunun 20/10/2016 tarihinde Yurt gazetesinde yayımlanan röportajında MİT tırları ile Suriye'de bulunan terör örgütlerine silah gittiğini iddia ederek Türkiye Cumhuriyeti'nin terör örgütlerini desteklediği ve Cumhurbaşkanı'na diktatör yakıştırması yaptığı iddia edilmiştir.

- Başvurucunun suçlamaya konu röportajının ilgili kısmı (iddianamede yer verildiği şekliyle) şöyledir:

"Türkiye ne El-Nusra'dan, ne de IŞID'den kolay kolay vazgeçebilir ... Türkiye provokasyon yaparsa gider ... Türkiye bu ideolojiden vazgeçmez. Suriye'de savaşan bütün gruplara o ya da bu şekilde silah gitmiştir. Yakalanan tırlar 3 taneydi. 5 yılda Türkiye'den Suriye'ye bırak 3, bırak 300 en az 3 bin TIR gitmiştir ... Sayın Cumhurbaşkanı sloganlarla savaşıyor, detaylara girmiyor, zaten vatandaş detayları dinlemiyor bile, aklında ib kelime kalıyor. Propaganda böyledir, bütün gün vatandaşın beyninin içine giriyorlar. Hala 'tütün, tavuk bilmem ne oldu' diyor. Memleket bitmiş, tarım kimin umrunda ... Hem dış hemde iç politikası yüzde 100 diktatörlüğe gider. Diktatörlükler de hem içte hem de dışta tehlikelidir. Tıpkı Saddam Hüseyin döneminde olduğu gibi ... Türk ordusu Cerablus'a 24 Ağustos'ta girdi ve o tarih Mercidabık Savaşı'nın 600. Yılıdır. Erdoğan tarihi semboller üzerinden gidiyor, niyeti kötü; 'Yavuz gitti orada namaz kıldı, Kahire'ye gitti halife oldu, ben de onu yapacağım' dedi ama yapamadı işte. Gidip namaz kılamadı. Alevi Esad, Erdoğan'ı durdurdu. Onun için nefret ediyor Esad'dan. Projesini bozdu çünkü. Esad'dan dolayı 2. Yavuz olmayı beceremedi ..."

- Ayrıca başvurucu aynı röportajında "Türkiye emperyalist ülkeler arasında mı?" sorusuna "şu an öyle" şeklinde yanıt verdiği; "Suriye mezhep savaşına gider mi?" sorusuna "tabi Türkiye provakasyon yaparsa gider, hani alevi Esad dediler ya Suriye de yapmadıklarını Irak da başarmak istiyorlar..." şeklinde yanıt verdiği belirtilmiştir.

iii. Başvurucunun "Twitter" isimli sosyal paylaşım sitesi üzerinden Cumhurbaşkanı'na hakaret ettiği iddia edilmiştir.

- Başvurucunun suçlamaya konu 7/12/2016 ve 10/12/2016 tarihli paylaşımları (iddianamede yer verildiği şekliyle) şöyledir:

"Halep'te ruh hastalarının işi bitti. 5 yıldır onlara yardım edenler ne olacak??, Ae biçim Müslümansınız??, Boşuna uğraşmayın işiniz bitti "

"Halit Meşal 1Halep'teki durum beni çok üzüyor' demiş. Ulen seni ve Mavi Marmara'yı satanlara da iki laf etsene"

22. İstanbul 6. Asliye Ceza Mahkemesi 20/1/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/27 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

23. Mahkemenin aynı tarihte yaptığı tensip incelemesi neticesinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

24. Başvurucu 20/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

25. Mahkeme 1/3/2018 tarihli kararı ile görevsizlik kararı vererek dosyanın (9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 27. maddesi uyarınca görevli ve yetkili) İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

26. Görevsizlik kararı üzerine dosya, İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) E.2018/119 sayılı esasına kaydedilmiştir. Devam eden yargılama sonunda Mahkeme 8/11/2018 tarihli kararıyla başvurucunun Cumhurbaşkanı'na hakaret suçu yönünden 2 yıl 5 ay 5 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına hükmetmiştir. Kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret suçu yönünden de 1 yıl 8 ay 25 gün hapis cezası tayin ederek hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar vermiştir.

27. HAGB kararına başvurucu tarafından yapılan itiraz 18/1/2019 tarihinde İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesince kesin olarak reddedilmiştir.

28. Cumhurbaşkanı'na hakaret suçu yönünden verilen mahkûmiyet kararına karşı, başvurucu tarafından istinaf talebinde bulunulması üzerine talebi inceleyen İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 27. Ceza Dairesi 27/2/2020 tarihinde hükmün bozulmasına karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Mahkemece sanığın müsnet suçtan TCK.125/5 maddesi delaletiyle 125/3-a, 43, 62, 53 maddeleri uyarınca cezalandırılması yoluna gidilmiş ise de; sanık hakkında ceza tayin edilirken alt sınırdan uzaklaşma nedeninin tam olarak açıklanmadığı ve ayrıca sanığın yaptığı konuşmalarda kullandığı söz ve ibarelerin hangilerinin ağır eleştiri ve hangilerinin hakaret niteliğinde olduğunun denetime imkan verecek şekilde karar yerinde net ve ayrıntılı bir şekilde tartışılıp değerlendirilmemiş olması,

Bozmayı gerektirmiş, bu itibarla istinaf başvurusunda bulunan sanık müdafiilerinin istinaf nedenleri bu sebeple yerinde görülmüş olduğundan CMK'nın 280/1-e ve 289/1 maddeleri uyarınca diğer yönleri incelenmeksizin hükmün BOZULMASINA, Dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolunmak üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine gönderilmesine... [karar verildi.]"

29. Bozma sonrası başvurucu hakkındaki yargılama, inceleme tarihinde İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesinin E.2020/181 sayılı dosyasında derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

30. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tutuklama nedenleri" kenar başlıklı 100. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.”

31. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama kararı" kenar başlıklı 101. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir."

32. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Hakaret" kenar başlıklı 125. maddesinin (1), (3) ve (5) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir.

...

(3) Hakaret suçunun;

a) Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı,

...

İşlenmesi halinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz.

...

(5) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/15 md.) Kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi hâlinde suç, kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılır. Ancak, bu durumda zincirleme suça ilişkin madde hükümleri uygulanır"

33. 5237 sayılı Kanun'un "Cumhurbaşkanı'na hakaret" kenar başlıklı 299. maddesi şöyledir:

"(1) Cumhurbaşkanına hakaret eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun alenen işlenmesi hâlinde, verilecek ceza altıda biri oranında artırılır.

(3) Bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır."

B. Uluslararası Hukuk

34. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Şahin Alpay (GK), B. No: 2016/16092, 11/1/2018, §§ 53, 54.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

35. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

36. Başvurucu; tutuklanmasının keyfî, orantısız ve haksız olduğunu öne sürmüştür. Başvurucuya göre tutuklama kararında delillerin tam olarak toplanmadığı belirtilerek soyut gerekçelere dayanılmış, tutuklanmasını haklı gösterecek herhangi bir somut gerekçe ortaya konulamamış ve tutuklama kararında adli kontrol tedbirinin neden yetersiz kaldığı açıklanmamıştır.

37. Bakanlık görüşünde öncelikle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği belirtilmiştir. Esas bakımından Bakanlık başvurucunun kuvvetli suç şüphesi ve bir tutuklama nedeni bulunmaksızın özgürlüğünden yoksun bırakıldığı şeklindeki şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olduğunu ifade etmiştir.

38. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki beyanlarına benzer şekilde iddialarda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

39. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

40. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığına yönelen iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Genel İlkeler

41. Genel ilkeler için bkz. Şahin Alpay, §§ 77-91.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

42. Başvurucu, Cumhurbaşkanı'na hakaret ve kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret suçlarını işlediği iddiasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

43. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

44. Tutuklama kararında başvurucunun röportaj, sosyal medya mesajları ve bir televizyon programında yaptığı konuşmalara değinilerek (bkz. § 15) başvurucunun anılan konuşma ve paylaşımlarında devletin terör örgütlerine karşı verdiği mücadeleyi terör faaliyeti gibi göstermeye çalıştığı, gerçeği çarpıtmak suretiyle devletin kurumlarının terör örgütleriyle iş birliği içinde olduğu ve bir kısım terör örgütlerine devletin resmî kurumlarınca silah verildiği ve finans sağlandığı algısı oluşturmak istediği, dolayısıyla eleştiri yapma ve haber aktarma amacının ötesine geçerek Cumhurbaşkanı ve Hükûmet yetkililerine yönelik hakaret içeren ve olgusal gerçekliğe aykırı isnatlarda bulunduğu belirtilerek kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösterir delillerin bulunduğu kanaatine varılmıştır.

45. Başvurucunun tutuklanmasına dayanak gösterilen olguların temelde röportaj ve bir televizyon programında yaptığı konuşmalardan oluştuğu görülmektedir. Soruşturma makamları genel olarak başvurucunun söz konuşu konuşmalarla Cumhurbaşkanı'nın ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinin birçok terör örgütüne finans ve silah sağlayarak desteklediğini belirttiğini ve Cumhurbaşkanı'na diktatör yakıştırması yaptığını ileri sürmüştür.

46. Bu kapsamda Halk TV'de yayınlanan Medya Mahallesi isimli programdaki konuşmasında başvurucunun "... şimdi başka bir şey kim bunu savunuyor Suriye'deki demokrasiyi özgürlüğü getireceğiz zaten öyle bir söylem yok ordaki savaşanlarda onların arkasında para veren silah veren Türkiye ... Halebe geliyorum şimdi Hale[p]'in yüzde doksanı devletin kontrolünde 2012 den itibaren Türkiye'nin desteklediği terör örgütlerinden dolayı bu adamlar gitmişler Halep'te beş altı semti ele geçirdiler ...Beş yıldır Türkiye orda Suriye'yi mahvetti. PYDyi sen çıkarttın ortaya IŞÎD'i, NUSRA'yı bilmem nesi bütün terör örgütlerinin arkasında Türkiye vardır. Beş yıldır Türkiye her şeyiyle bunların arkasında ..." şeklinde değerlendirmelerde bulunduğu görülmektedir.

47. Öte yandan 20/10/2016 tarihinde Yurt gazetesinde yayımlanan röportajında ise başvurucu, devletin Suriye'de bulunan terör örgütlerine karşı verdiği mücadeleye ilişkin tepkisini " Türkiye ne El-Nusra'dan, ne de IŞID'den kolay kolay vazgeçebilir .... Türkiye provokasyon yaparsa gider ... Türkiye bu ideolojiden vazgeçmez. Suriye'de savaşan bütün gruplara o ya da bu şekilde silah gitmiştir. Yakalanan tırlar 3 taneydi. 5 yılda Türkiye'den Suriye'ye bırak 3, bırak 300 en az 3 bin TIR gitmiştir ... Sayın Cumhurbaşkanı sloganlarla savaşıyor, detaylara girmiyor, zaten vatandaş detayları dinlemiyor bile, aklında ib kelime kalıyor. Propaganda böyledir, bütün gün vatandaşın beyninin içine giriyorlar. Hala 'tütün, tavuk bilmem ne oldu' diyor. Memleket bitmiş, tarım kimin umrunda ... Hem dış hemde iç politikası yüzde 100 diktatörlüğe gider. Diktatörlükler de hem içte hem de dışta tehlikelidir. Tıpkı Saddam Hüseyin döneminde olduğu gibi ... Türk ordusu Cerablus'a 24 Ağustos'ta girdi ve o tarih Mercidabık Savaşı'nın 600. Yılıdır. Erdoğan tarihi semboller üzerinden gidiyor, niyeti kötü; 'Yavuz gitti orada namaz kıldı, Kahire'ye gitti halife oldu, ben de onu yapacağım' dedi ama yapamadı işte. Gidip namaz kılamadı. Alevi Esad, Erdoğan'ı durdurdu. Onun için nefret ediyor Esad'dan. Projesini bozdu çünkü. Esad'dan dolayı 2. Yavuz olmayı beceremedi ..." sözleriyle dile getirmiştir.

48. Başvurucunun yukarıda yer verilen açıklamaları ile Hükûmetin veya diğer kamu makamlarının bazı uygulamalarının eleştirilmesinin ya da bu uygulamalar dolayısıyla hissettiği bir tepkiyi dile getirmesinin ötesine geçerek Cumhurbaşkanı ve Hükûmet yetkililerine yönelik hakaret içeren ve olgusal gerçekliğe aykırı isnatlarda bulunduğu soruşturma mercilerince belirtilmiştir.

49. Başvurucunun söz konusu açıklamalarında kullandığı dil, bunların yayımlandığı tarihlerde toplumdaki algılanışı ve insanlar üzerindeki etkisi nazara alındığında soruşturma makamlarının başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirti bulunduğu yönündeki değerlendirmesinin keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

50. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığına, delillerin henüz toplanmaması nedeniyle delilleri yok etme, gizleme, tanıklar üzerinde baskı oluşturma şüphesinin bulunmasına, serbest kalması hâlinde kaçacağı yolunda şüphe olmasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 16).

51. Başvurucuya isnat edilen Cumhurbaşkanı'na hakaret suçu, 1 yıldan 4 yıla kadar hapis

cezası gerektiren, suçun alenen işlenmesi hâlinde ceza miktarının 1/6 oranında artırılması ve suçun zincirleme biçimde işlenmesi hâlinde de belirlenen ceza miktarının 1/4 oranından 3/4 oranına kadar artırılması öngörülen nitelikli bir suçtur (bkz. §§ 32, 33). İsnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı, kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61). Dolayısıyla dayanılan tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir (benzer yöndeki kararlar için bkz. Feyzi İşbaşaran, B. No: 2014/19529, 21/9/2017, § 47).

52. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken anayasal denetimin tutuklamaya ilişkin süreç ile tutuklama gerekçeleri üzerinden yapılması gerekir (Mehmet Baransu (2), B. No: 2015/7231, 17/5/2016, § 136).

53. Başvurucu hakkında tutuklama kararı verilirken isnat edilen suçlara ilişkin kanunda öngörülen cezanın miktarına atıf yapılarak tutuklamanın ölçülü olduğunun belirtildiği ve adli kontrolün yetersiz kalacağına değinildiği görülmektedir (bkz. § 16).

54. Son olarak başvurucu, suça konu açıklamaları ve sosyal medya paylaşımlarını yaptığının soruşturma mercilerince tespit edilmesinden hemen sonra gözaltına alınmış ve sonrasında tutuklanmıştır. Başvurucu hakkındaki soruşturma süresi 34 gün sürmüş ve başvurucu kovuşturma aşamasında tensip incelemesi neticesinde -iddianame düzenlendikten 3 gün sonra- tahliye edilmiştir. Böylece başvurucunun tutukluluk süreci 37 gün devam etmiştir. Dolayısıyla başvurucunun delillerin toplanmasını ve soruşturma sürecinin tamamlanmasını müteakip tahliye edildiği görülmektedir. Bu itibarla somut olayın koşullarında kuvvetli suç şüphesinin var olduğunun kabul edildiği, diğer tutuklama koşullarının mevcut olduğuna dair yargı organlarının genel değerlendirmelerinin somut olayın koşulları ile açıkça çelişmediği, başvurucunun tutuklu kaldığı süre de dikkate alındığında tutuklamanın süreç bakımından "gerekli" olmadığı sonucuna varılması için herhangi bir nedenin bulunmadığı değerlendirilmiştir. Dolayısıyla Hâkimliğin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez (benzer yöndeki kararlar için bkz. Feyzi İşbaşaran, § 48).

55. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklanmasının hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

B. İfade ve Basın Özgürlüklerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

56. Başvurucu, gazetecilik faaliyeti ve sosyal medyada paylaştığı mesajlar nedeniyle tutuklanmasının ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiğini iddia etmiştir.

57. Bakanlık, başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu kanaatindedir.

58. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundakine benzer açıklamalarda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

59. Anayasa Mahkemesi; tutuklama tedbirinin ifade ve basın özgürlükleri, dernek kurma

hürriyeti, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları gibi diğer temel hak ve özgürlükler üzerindeki etkisini incelerken öncelikle tutuklamanın hukuki olup olmadığını ve/veya tutukluluğun makul süreyi aşıp aşmadığını değerlendirmekte, sonrasında tutuklamanın hukukiliğine ya da tutukluluğun süresinin makullüğüne ilişkin vardığı sonucu da dikkate alarak diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğini belirlemektedir (Hidayet Karaca, §§ 111-117; Günay Dağ ve diğerleri, 17/12/2015, §§ 191-203; Mehmet Haberal, §§ 105-116; Mustafa Ali Balbay, §§ 120-134;Kemal Aktaş ve Selma Irmak, B. No: 2014/85, 3/1/2014 §§ 61-75; Faysal Sarıyıldız, B. No: 2014/9, 3/1/2014, §§ 61-75;İbrahim Ayhan, B. No: 2013/9895, 2/1/2014, §§ 60-74;Gülser Yıldırım, B. No: 2013/9894, 2/1/2014, §§ 60-74).

60. Somut olayda başvurucunun tutuklanmasının hukuki olmadığı iddiası incelendiğinde başvurucunun suç işlemiş olabileceğinden şüphelenilmesi için inandırıcı delillerin bulunduğu, ayrıca olayda tutuklama nedenlerinin mevcut olduğu ve tutuklamanın ölçülü olduğunun söylenebileceği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 42-55). Bu kapsamda yapılan değerlendirmeler dikkate alındığında başvurucunun yalnızca ifade ve basın özgürlükleri kapsamında kalan eylemleri nedeniyle soruşturmaya maruz kaldığı ve tutuklandığı iddiası yönünden farklı bir sonuca varılmasını gerekli kılan bir durum bulunmamaktadır.

61. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. ve 28. maddeleri bağlamında ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

C. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

62. Başvurucu; MS hastası olması nedeniyle tutuklu kalmasının kötü muamele yasağını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

63. Bakanlık, anılan iddia yönünden bir görüş bildirmemiştir.

2. Değerlendirme

64. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun sağlık sorunlarıyla bağlantılı olarak dile getirdiği iddialarının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

65. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Düşme kararı" kenar başlıklı 80. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

…

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi."

66. Başvurucunun ihlal iddialarının temelinde MS hastası olması olmasına rağmen infaz kurumunda tutulmasının kötü muamele yasağını ihlal ettiği iddiası yer almaktadır. Bu bağlamda başvurunun incelenmesini haklı kılan temel neden, tutuklanmasından dolayı

başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulması olup İstanbul 6. Asliye Ceza Mahkemesinin 20/1/2017 tarihli kararıyla tahliye edildiği dikkate alındığında başvurunun incelenmesini haklı kılan nedenin kalmadığı anlaşılmaktadır (benzer doğrultudaki kararlar için bkz. Salih Tuğrul, B. No: 2014/1988, 17/5/2016; Zeki Hakan Nebioğlu, B. No: 2015/2418, 8/5/2019; İbrahim Ethem Kuriş, B. No: 2016/16436, 8/1/2020).

67. Açıklanan gerekçelerle incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının düşmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Hasan Tahsin GÖKCAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. İfade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Hasan Tahsin GÖKCAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

3. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmaması nedeniyle DÜŞMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/11/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu gazeteci olup, ulusal ölçekte yayın yapan gazete ve televizyonlardaki beyan ve yazıları nedeniyle kurul halinde çalışan kamu görevlilerine ve Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan dolayı tutuklanmış ve 37 gün sonra tahliye edilmiştir. Yargılama sonunda Cumhurbaşkanına hakaret suçundan cezalandırılmış, fakat İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi Dairesince hükmün bozulmasına karar verilmiş olup, yargılama halen sürmektedir. Başvuru hakkında tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi özgürlüğü ve güvenliği ve ifade ve basın özgürlüğü haklarının ihlal edildiği iddiaları yönünden başvurunun açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle kabul edilemez olduğuna ilişkin sayın çoğunluğun görüşüne aşağıda belirteceğim gerekçelerle katılamadım.

2. Anayasada güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüğü; AİHM, Mahkememiz ve diğer ulusal mahkemeler kararlarında sıkça belirtildiği üzere hukuk devleti ve çoğulcu demokratik toplum düzeni bakımından vazgeçilmez öneme sahiptir. Yine aynı kararlarda ifade edildiği gibi ifade ve basın özgürlükleri yalnızca toplumun genel değerleri veya söylemleriyle barışık ifadeler için değil, hatta daha çok, farklı ve karşı fikirleri incitici veya rahatsız edici şekilde savunanlar yönünden geçerli ve vazgeçilmez değerdedir. Bu kapsamda kamusal faaliyetler hakkında kişilerin eleştiri ve yorum hakları söz konusu olduğu gibi gazetecilerin de mesleği icra hakları kapsamında bu tür faaliyetleri izleyerek haber veya yorum şeklinde kamu oyuna aktarma hakları bulunmaktadır. İfade ve basın özgürlüğü yalnızca ifadenin içeriğini değil, üslubunu ve yansıtma biçim ve araçlarını da kapsamaktadır. Öte yandan hak ve özgürlüğün kötüye kullanılmasını hukuk düzeni elbette korumaz. Kimse suçtan bağışık tutulamaz. Şiddete çağrı veya teşvik, kin ve nefret duygularının topluma yayılmasının önlenmesi veya başkalarının onurunun korunması amacıyla bu özgürlüklere müdahale edilmesi meşru kabul

edilmektedir. Bu anlamda suç oluşturan bir söylem nedeniyle yapılan yargılama sonunda kesinleşen mahkûmiyet kararı gereği özgürlüğün kısıtlanması meşru müdahale nedenlerindendir. Yine suç şüphesiyle tutuklama kararı verilmesi de meşru müdahale nedenleri arasındadır (AY m. 19/2, 3). Bununla birlikte Anayasanın 13. maddesi uyarınca ifade ve basın özgürlüğüne yönelik olarak tutuklama gibi ağır bir tedbire başvurulması söz konusu olduğunda yetkili merciin, tutuklamanın demokratik toplum düzeni bakımından zorunlu bir ihtiyaca karşılık geldiği ve ölçülü olduğu konusunda özenli bir inceleme yapma yükümlülüğü bulunmaktadır. Ölçülülük incelemesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile sınırlama araçları arasındaki ilişkiyi ve yararlar arasındaki dengeyi kapsamaktadır.

3. Ceza yargılamasında bir koruma tedbiri olan tutuklama kişi özgürlüğüne ağır bir müdahaledir. Ancak yasal nedenleri oluştuğunda, somut olayın koşullarında tutuklamanın ölçülü bulunması halinde bu tedbire başvurulması meşru kabul edilmektedir. Anayasanın 19/3. maddesi uyarınca suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler ancak; kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim tarafından tutuklanabilir. Anayasa Mahkemesi tutuklama kararı için ayrıca Anayasanın 13. maddesi uyarınca tutuklama müdahalesinin somut olay koşullarında demokratik toplumda gerekli ve ölçülü olmasını da zorunlu görmektedir. Tutuklama ile ulaşılmak istenen meşru amacın (kamusal yararın) özgürlüğe daha alt düzeyde müdahale içeren diğer bazı tedbirlerle de elde edilebilmesi durumunda tutuklamanın ölçülü olduğu kabul edilemez. Nitekim 5271 sayılı CMK'nın 100. maddesinde tutuklama nedenleri yer alırken, 101. maddesinde ise bu tedbire başvurulmasının ölçülü olduğunun ve adli kontrol uygulaması yerine tutuklama kararı verilmesini gerektiren nedenlerin gerekçeleriyle kararda belirtilmesi zorunluluğu ifade edilmektedir. Tutuklama tedbirinin seçilme, siyasi faaliyette bulunma ya da ifade ve basın özgürlükleri üzerindeki olası caydırıcı etkileri gözönünde tutulduğunda mahkemelerin ölçülülük incelemesinde özenli inceleme, ilgili ve yeterli gerekçe gösterme yükümlülükleri daha da artmaktadır. Tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesini kapsayan başvurularda Anayasa Mahkemesi gerek kuvvetli belirtinin varlığı ve kanunilik bağlamında, gerekse ölçülülük ilkesi yönünden belirtilen hususları denetlemekle görevlidir.

4. Somut olayda tutuklama nedenlerinin ve gazeteci olan başvuranın ifade özgürlüğünün kısıtlanmasının ölçülü olup olmadığının tutuklama kararında ne şekilde incelendiği üzerinde durulmalıdır. 5271 sayılı Kanunun 100. maddesinde tutuklama nedenleri; kaçma veya delilleri karartma şüphesinin varlığına hasredilmiş, ayrıca 3. fıkrada sayılan bazı suçlar bakımından tutuklama nedeninin var olduğunun (yasal karine mahiyetinde) kabul edilebileceği belirtilmiştir. Cumhurbaşkanına veya kamu görevlilerine hakaret suçu, anılan fıkrada belirtilen suçlardan değildir. Bu durumda asıl tutuklama nedenlerinin varlığı araştırılmalıdır. Tutuklama kararında soyut olarak kaçma şüphesinden söz edilmiş ise de bu husus kişiselleştirilmemiş, kaçmaya ilişkin şüphe duyulmasını gerektiren makul şüphe nedenleri açıklanmamıştır. Kararda ayrıca serbest kalması halinde "delilleri yok edeceği, gizleyeceği veya değiştireceği, suçun mağduru ve tanıkları üzerinde baskı kurma girişiminde bulunacağı yolunda kuvvetli şüphe uyandırdığı" belirtilmiştir. Suça konu delillerin TV yayınındaki sözler ve gazete yazısından oluştuğu, objektif materyaller olan bu delillerin de esasen o tarihte savcılığın elinde bulunduğu gözetildiğinde delillerin karartılma iddiasının yerinde bulunmadığı anlaşılmaktadır. Böyle bir olayda gazeteci olan şüphelinin tutuklanmadığında mağdur (Cumhurbaşkanı) üzerinde baskı kurabileceği yolundaki gerekçe de hukuken makul ve kabul edilebilir görünmemektedir.

5. Tutuklama kararında diğer bir tutuklama nedeni olarak; delillerin henüz tam olarak toplanmaması karşısında, “toplanacak delillere göre suç niteliğinin değişerek aleyhine ağırlaşma ihtimalinin bulunduğu” kanaatından söz edilmiştir. Yani tutuklama gerekçesinde denmektedir ki; belki ilerde yeni bir delil elde edilir de bu durumda şüphelinin CMK’nın 100/3. maddesinde yazılı olan (yasal karine olarak tutuklama nedeninin var sayıldığı) suç tiplerinden birini işlediği anlaşılabilir, bu ihtimale göre tutuklamak zorunluluğu var.Böyle bir gerekçenin mantıklı ve yasal olmadığı ve kişi özgürlüğüne ilişkin anayasal güvencelerle bağdaşmadığı açıktır. Hukuk dışı olan böyle bir mantıkla sulh ceza hakimlerinin tutuklamayacağı kimse yoktur.

6. Tutuklama kararında ölçülülük ilkesinin de tartışılmaya çalışıldığı görülmektedir. Kararda açıklanan gerekçeye göre olayda tutuklama yerine adli kontrol tedbiri uygulanırsa, suçun tüm unsurlarıyla birlikte aydınlığa kavuşturulması anlamında kovuşturmanın selametine ilişkin yararlar zarar görecektir. Ne var ki delillerin TV konuşma kayıtları ve gazete yazılarından ibaret bulunduğu, suç unsurlarının bu yazı ve kayıtlardaki sözlerde yer aldığı gözetildiğinde, suçun aydınlatılması için ne tür bir araştırmanın gerekebileceği açıklanmadan, soyut ifadelerle adli kontrolün yetersiz kalacağından söz edilmesi, ölçülülük bakımından ilgili ve yeterli bir gerekçe içermemektedir. Öte yandan adli kontrol, şüphelinin kaçmasını önleyebilecek çeşitli yöntemleri de içermesine (örn. CMK m. 109/3. maddenin a, b, k bentleri) karşın bunların adli menfaatlerin korunması bakımından neden yeterli olmadığı açıklanmış değildir. Bu durumda, hakimlikçe isnat edilen suçu işlediğine ilişkin kuvvetli belirti bulunduğu değerlendirilse dahi gazeteci olan başvuranın somut olay koşullarında tutuklanmasını zorunlu kılan nedenlerin neler olduğu ilgili ve yeterli gerekçeyle açıklanamamıştır. Dolayısıyla yapılan değerlendirme karşısında tutuklamanın hukuki olmadığı sonucuna ulaşmak gerekmektedir. Ayrıca, tutuklamanın hukuka aykırı bulunması halinde özgürlüğünden yoksun bırakılmak suretiyle başvuranın ifade ve basın özgürlüğüne yapılan müdahalenin de hak ihlaline neden olacağı söylenmelidir.

7. Açıklanan nedenlerle başvurucunun tutuklanmasının demokratik toplum bakımından gerekli ve ölçülü olmadığı kanaatına ulaştığımdan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının; hukuka aykırı tutuklama ile yapılan müdahale dolayısıyla da ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiği görüşüyle farklı oy kullandım.

Başkan Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucunun yapmış olduğu bireysel başvuru kapsamında tutuklanmasının hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiası ile ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunduğuna dair Mahkememiz çoğunluğunca ulaşılan kanaate katılmamaktayım.

2. Cumhurbaşkanı'na hakaret ve kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret suçlarını işlediği iddiasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanması sürecinde başvurucunun röportaj, sosyal medya paylaşımları ile bir televizyon programında yapmış olduğu konuşmaya dayanılmıştır.

3. Başvurucunun tutuklanması işleminin ön koşulu olan suç işlendiğine dair kuvvetli belirti olup olmadığı noktasında dosyada yer verilen bazı röportaj ve televizyon konuşmalarından hareketle Anayasa Mahkemesi çoğunluğunca başvurucunun söz konusu açıklamalarında

kullandığı dil, bunların yayımlandığı tarihlerde toplumdaki algılanışı ve insanlar üzerindeki etkisi nazara alındığında soruşturma makamlarının başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirti bulunduğu yönündeki değerlendirmesinin keyfî ve temelsiz olduğunun söylenemeyeceği kanaatine ulaşılmıştır (§ 49).

4. Yine çoğunluk kararında kuvvetli suç şüphesinin var olduğunun kabul edildiğine ve diğer tutuklama koşullarının mevcut olduğuna dair yargı organlarının genel değerlendirmelerinin somut olayın koşulları ile açıkça çelişmediği, başvurucunun tutuklu kaldığı süre de dikkate alındığında tutuklamanın süreç bakımından "gerekli" olmadığı sonucuna varılması için herhangi bir nedenin bulunmadığı değerlendirilerek Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de göz önünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğunun söylenemeyeceği kanaatine ulaşılmıştır (§ 54).

5. Mahkememiz çoğunluk kararında gerek başvurucu hakkında dosyadaki verilerden hareketle suç işlendiğine dair kuvvetli bir belirti olduğu ve gerekse tutuklama nedenlerinin varlığı ve bununla bağlantılı olarak bu tedbirin ölçülü olduğu noktasında bazı sorunlar göze çarpmaktadır.

6. Soruşturma makamları başvurucunun bahse konu konuşma ve sosyal medya paylaşımları ile Cumhurbaşkanı'nın ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinin birçok terör örgütüne finans ve silah sağlayarak destek verdiği yönünde bir izlenim oluşturduğu ve Cumhurbaşkanı'na diktatör yakıştırması yaptığı hususları üzerinde çok fazla odaklanmaktadırlar.

7. Bu bağlamda öncelikle vurgulamak gerekir ki soruşturmaya konu iddialar yıllardan beridir ülkemizin güneyindeki komşu devlet olan Suriye’de yaşanan iç savaş bağlamında gündeme gelmiştir. Bu ülkede yoğun bir iç savaş sürmekte olup bu iç savaşın çok farklı boyutlardaki etkisini en yoğun biçimde yaşayan ülke Türkiye’dir. Türkiye’de hükümetler bu iç savaşa duyarsız kalmamışlar, Suriye’den ülkemize sığınan milyonlarca insana kucak açmak başta olmak üzere Suriye sorununun birçok boyutu ile ilgili politikalar geliştirip uygulamaya geçirmişlerdir. Bu bağlamda özellikle iç savaş sonrasındaki gelişmelerle birlikte Türkiye’deki artan terör olaylarını da özellikle not etmek gerekir.

8. Kuşkusuz bu süreçte Türkiye’nin Suriye politikasına ülke içerisindeki çok farklı kesimlerden farklı tepkiler gelmiştir. Bu tepkilerin bir kısmı olumlu iken diğer bir kısmı olumsuz niteliktedir. Bu derece ağır sonuçları olan Suriye iç savaşı ile ilgili olarak ülkemizde siyasilere yönelik olarak bu biçimdeki farklı tepkilerin ortaya konulmasını da konunun bu hassasiyetini göz önünde tutarak değerlendirmek gerekir.

9. Demokratik bir ülkede bu biçimdeki kamusal politikaları uygulayanlara karşı bu bireysel başvuru kapsamındaki konuşma ve açıklamalarda olduğu gibi olumsuz tepkilerin ortaya konulması esasında rejimin demokratik niteliğinin de işlediğinin bir göstergesidir. Bu tepkilerde bu politikayı uygulamada en önemli siyasi aktör konumundaki Cumhurbaşkanının hedef alınması da bu bakımdan anlaşılabilir bir durumdur. Bu bakımdan kamu makamları, ülke gündemini yoğun biçimde meşgul eden temel bir sorun ile ilgili olarak farklı kesimlerin kendi görüşlerini ifade etmelerine izin vermelidir.

10. Bu bağlamda Suriye politikası ile ilgili olarak başvurucunun esasında gerçek olmadığı aşikar olan, siyasi polemiklere fevkalade müsait ağır eleştirilerini suç işlenmesi noktasında kuvvetli bir belirti olarak kabul etmek mümkün değildir. Somutlaştırmak gerekirse, Türkiye’nin Suriye’de terör gruplarını desteklediği, Türkiye’nin Suriye’deki rejime karşı

olduğu için bu rejimi çökertme gayreti içinde olduğu yönündeki iddialar, gerçekliği hiçbir zaman objektif biçimde ortaya konulamayacak nitelikteki siyasi beyanlar olup, suç unsuru niteliği ortaya konulmadığı sürece bu tür beyanların ağır eleştiri olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

11. Dolayısıyla çoğunluk görüşünde ifade edilen başvurucunun açıklamalarında kullandığı dilin bunların yayımlandığı tarihlerde toplumdaki algılanışı ve insanlar üzerindeki etkisi nazara alındığında soruşturma makamlarının başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirti bulunduğu yönündeki değerlendirmesinin keyfî ve temelsiz olduğunun söylenemeyeceği şeklindeki kanaate (§ 49) katılmamaktayım. Başvurucunun bu açıklamalarının başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbiri bağlamında suçun işlendiğine dair kuvvetli bir belirti olarak kabulü mümkün değildir.

12. Bununla birlikte bireysel başvuruya konu olay ve olgularda yer alan kimi ifadelerin Türkiye'nin Suriye politikasını eleştirmenin ötesinde esasında doğrudan Cumhurbaşkanına yönelik ağır eleştiri ve ithamları da kapsadığı görülmektedir. Bu bağlamda başvurucu muhatap olarak Cumhurbaşkanını göstermekte ve yürütülen politikalarla Türkiye'nin diktatörlüğe gideceğini iddia ederek bu şekilde Cumhurbaşkanına "diktatörlük" yakıştırması yapmaya çalışmaktadır.

13. Bununla birlikte başvurucunun Cumhurbaşkanına açıkça ve doğrudan "diktatör" yakıştırması yaptığı bir beyanının dosyadaki belgelerde yer almadığını, ancak bir konuşmasında Türkiye'nin yürüttüğü politikaların ülkeyi diktatörlüğe sürükleyeceği anlamına gelen açıklamaların yer aldığını belirtmek gerekir. Bu konuda dosyadaki en yakın ifade başvurucunun 20/10/2016 tarihinde Yurt gazetesinde yayımlanan röportajında şu şekilde yer almaktadır:

"Propaganda böyledir, bütün gün vatandaşın beyninin içine giriyorlar. Hala 'tütün, tavuk bilmem ne oldu' diyor. Memleket bitmiş, tarım kimin umrunda ... Hem dış hem de iç politikası yüzde 100 diktatörlüğe gider. Diktatörlükler de hem içte hem de dışta tehlikelidir. Tıpkı Saddam Hüseyin döneminde olduğu gibi".

14. Esasında bu röportajda doğrudan Cumhurbaşkanı ile ilgili bu biçimde bir yakıştırma yapılmamış olduğu gözetildiğinde çoğunluk kararındaki kabuldeki gibi bu açıklamaların suç işlemek için kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi hukuken çok rahat biçimde söylenemeyecektir.

15. Zira burada doğrudan Cumhurbaşkanına hakaret söz konusu olmayıp uygulanan politikaların ülkeyi içeride de dışarıda da yüzde yüz diktatörlüğe götüreceğine dair başvurucunun kendine göre bir iddiası mevcuttur. Oysa Anayasa Mahkemesinin Cumhurbaşkanına hakaret suçundan tutuklama nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiayı açıkça dayanaktan yoksun bulmuş olduğu bir başvuruda çok açık biçimde Cumhurbaşkanını ağıza alınamayacak sözlerle açıkça hakaret edilmesi söz konusuydu. (Bahse konu başvuru kararı ve buradaki doğrudan Cumhurbaşkanına hakaret niteliğinde sosyal medyada sarf edilen paylaşımlar için bkz.: Feyzi İşbaşaran, Başvuru No: 2014/19529, 21/9/2017, § 9).

16. Bu nedenle kanaatimizce burada başvurucunun tutuklanmasının hukukiliği ile ilgili daha sağlıklı karar verebilmek için bir sonraki aşamaya geçerek tutuklama nedenlerinin dosyada bulunup bulunmadığına ve uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığına da bakmak gerekir.

17. Sulh Ceza Hakimliğinin 15.12.2016 tarihli tutuklama kararında başvurucu hakkında tutuklamanın ön koşulu olan kuvvetli suç şüphesi olduğu ifade edildikten sonra tutuklama koşulları ile ilgili olarak soruşturmanın halen devam etmekte olduğuna, delillerin tam olarak toplanmamış olmasına ve serbest bırakılma halinde kaçma şüphesinin bulunduğuna dayanılmıştır.

18. Oysa burada atılı suçun dayanağını oluşturan delillerin sosyal medya paylaşımları, röportaj ve televizyon konuşmalarından ibaret olduğu ve bu suçu işlediği iddia edilen kişinin Türkiye'de yaşayan Suriye kökenli bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve gazeteci olduğu dikkate alındığında tutuklama koşulları bağlamında Sulh Ceza Hakimliğinin ortaya koyduğu dayanakların hukuki açıdan sorunlu olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira burada terörle bağlantılı veya karmaşık nitelikli bir suç iddiası söz konusu değildir. Soruşturma konusu suç kapsamındaki deliller zaten ifade edildiği ya da yazıldığı anda mevcut olup erişilebilir pozisyondadırlar. Soruşturma makamları da bu delilleri soruşturmanın başında zaten elde etmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla bahse konu delillerin ortaya çıkmasından sonra karartılmasından da bahsetmek mümkün değildir.

19. Sulh Ceza Hakimliğinin tutuklamanın koşulları ile ilgili hususlara yer verdiği kararında daha sonraki paragrafta ise şu gerekçeye yer verilmiştir:

"Şüpheliye atılı suç için kanunda öngörülen cezanın miktarı, şüphelinin soruşturma tutanaklarına yansıyan, sorguda da gözlemlenen savunma ve davranışları hakimliğimizde, serbest kalması halinde delilleri yok edeceği, gizleyeceği veya değiştireceği, suçun mağduru ve tanıkları üzerinde baskı kurma girişiminde bulunacağı yolunda kuvvetli şüphe uyandırmıştır". (§ 16).

20. Hakimliğin bu gerekçesi fevkalade sorunlu olup bu gerekçenin gerçeklikle bağdaşır bir yönü de bulunmamaktadır. Zira bu bireysel başvuruya konu dosyada tespit edilebildiği kadarıyla bir tanık mevcut değildir. Gazeteci olan başvurucunun serbest kalması halinde suçun mağduru olan Cumhurbaşkanı ve hükümet üyeleri üzerinde nasıl baskı kurma girişiminde bulunabileceğini anlayabilmek mümkün değildir. Üstelik Sulh Ceza Hakimliğinin tutuklama kararında "baskı kurma girişiminde bulunacağı yolunda kuvvetli şüphe"den de bahsedilmektedir. Esasında tutuklama koşulları ile ilgili bu gerekçe tutuklama kararının Hakimlikçe ne derece özensiz biçimde yazıldığını göstermektedir.

21. Bu nedenle delillerin toplandığı, karartma şüphesinin bulunmadığı, kaçma şüphesinin ortaya konulamadığı ve soruşturma konusu suçun karşılığı olan ceza miktarının azlığı göz önünde tutulduğunda başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçüsüz olduğu kanaatine ulaşmak gerekir. Daha da önemlisi, başvurucunun soruşturma tutanaklarına yansıyan, sorguda da gözlemlenen savunma ve davranışlarının serbest kalması halinde delilleri yok edeceği, gizleyeceği veya değiştireceği, suçun mağduru ve tanıkları üzerinde baskı kurma girişiminde bulunacağı yolunda nasıl bir kuvvetli şüphe uyandırdığının hakimlikçe ortaya konulamaması tutuklama kararındaki özensizlikle birlikte bu ölçüsüzlüğü açıkça göstermektedir.

22. Başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olmadığı şeklindeki kanaate ulaşılmasına paralel biçimde, gazeteci olan başvurucunun tutuklamanın hukukiliği bağlamında suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin ortaya konulması sürecinde dayanak olarak gösterilen konuşma ve yazıları nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlali yanında kaçınılmaz biçimde ifade ve basın özgürlüğünün de ihlal edildiği sonucuna varmak gerekir. Zira somut dosyada başvurucu ile ilgili yer verilen konuşma ve yazılar, toplumun

büyük bir kesiminin hoşuna gitmese, gerçeklikle ilgisi olmasa, muhatabına yönelik nezaketsiz bir biçimde ifade edilmiş olsa da Türkiye'nin temel bir politikası bağlamında ortaya konulmuş olan ağır eleştiriler niteliğindedir. Bu tür düşünce açıklamaları suç unsuru barındırmadığı sürece ifade özgürlüğünün korumasından faydalanmalıdırlar.

23. Sonuç olarak yukarıda sıralanan nedenlerle tutuklamanın hukuki olmadığı ve ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiği şikayetlerine ilişkin Anayasa Mahkemesi çoğunluk kararında ulaşılan sonuca katılmamaktayım. Başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddialarının kabul edilebilir bulunması gerektiği ve bu haklarının ihlal edildiği kanaatindeyim.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KADİR TANRIKULU

B. No: 2017/5916 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/5916

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KADİR TANRIKULU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/5916)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Kadir TANRIKULU

Vekili : Av. Hilal YILMAZ PUSAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/2/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyeti dışındaki iddialar yönünden kabul edilemezlik kararı verilmiş, başvurunun tutuklamanın hukukiliğine ilişkin kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihine kadar birçok kez uzatılmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca -aralarında yüksek mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

10. Başvurucu en son Bakırköy Adliyesinde hâkim olarak görev yapmakta iken Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) tarafından 16/7/2016 tarihli karar ile açığa alınmış; 24/8/2016 tarihli karar ile meslekten ihraç edilmiş ve bu karar 29/11/2016 tarihinde kesinleşmiştir.

11. Darbe teşebbüsü sonrasında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma kapsamında başvurucu 20/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucu 21/7/2016 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında ifade vermiştir. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu; ifadesinde özet olarak eğitim hayatı ile meslek hayatının hiçbir döneminde örgüte müzahir ev ve yurtlarda kalmadığını, HSYK seçimlerinde Yargıda Birlik Platformu ile Yargıçlar ve Savcılar Birliği (YARSAV) adaylarına oy vermekle birlikte açıktan kimseyi desteklemediğini, herhangi bir seçim çalışmasına yahut faaliyetine katılmadığını beyan etmiştir.

13. Başvurucu, Başsavcılık tarafından silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir. Başvurucu, müdafii huzurunda yaptığı savunmasında önceki anlatımlarına benzer beyanlarda bulunmuştur.

14. Başvurucu, Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğince yapılan sorgusunun ardından 22/7/2016 tarihinde, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır. Tutuklama kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçunun vasıf ve mahiyeti, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren deliller, HSYK 2. Dairesi'nin 16/7/2016 tarihindeki hakimlikten açığa alma kararı, FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü'nün cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya değiştirmeye teşebbüs eyleminin yakın ve somut bir tehdit olarak halen devam ediyor olması, 20/07/2016 tarihi itibarıyla tüm ülke genelinde bu eylem nedeniyle Olağanüstü Hal ilan edilmesi,

şüphelilerin saklanma veya kaçma şüphesini uyandıran somut olguların varlığı (aynı suç kapsamında soruşturulan aynı statüdeki bir kısım şüphelilerin kaçmış olması) fiilin kanunda karşılığı olan ceza miktarı, suçun CMK'nın 100/3 maddesinde sayılan suçlardan olması ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesinde yer alan tutuklamaya ilişkin şartların gerçekleştiği dikkate alınarak adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı anlaşılmakla şüphelilerin CMK'nın 100. vd. maddeleri gereğince AYRI AYRI TUTUKLANMASINA...[karar verildi]."

15. Başvurucu hakkında devam eden soruşturma sürecinde Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 10/10/2016 tarihli kararı ile tutukluluğun devamına hükmedilmiştir. Başvurucu, bu karara itiraz etmiş; Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliği 9/1/2017 tarihinde itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir.

16. Başvurucu, anılan kararın 18/1/2017 tarihinde tebliğ edildiğini beyan etmiştir.

17. Başvurucu 13/2/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Soruşturma sürecinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 22/6/2017 tarihli yazı ile tutukluluğun orantısız olması, soruşturmanın geldiği aşama ve mevcut delil durumu itibarıyla başvurucunun serbest bırakılması talep edilmiş; bu talebi değerlendiren Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından aynı tarihte başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

19. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 25/1/2019 tarihli iddianamesiyle başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır. İddianamede bu suçlamaya esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

- Başvurucu, HSYK'nın 24/8/2016 tarihli kararı ile meslekten ihraç edilmiştir.

- Tanık olarak ifadesi alınan O.K., başvurucu ile ilgili olarak "2014 yılı yaz Mart ayında Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcısı olarak atandım, burada yaklaşık 2 yıl aşkın bir süre ile görev yaptım. Keskin Hakimi olarak görev yaptığı belirtilen Kadir TANRIKULU ile seçim döneminde bir münasebetimiz olmadığından ve evvelinde de kendisini tanımadığımdan hakkında malumatım yoktur. O dönem Keskin Adliyesinde görev yapan isimlerini şu an hatırlayamadığım meslektaşlarımızın, kadir tanrıkulu hakkında malumat sahibi olduğunu düşünüyorum. Bu bakımdan kendilerinden bilgi alınabilir." şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Tanık olarak ifadesi alınan Ş.Y.K., başvurucu ile ilgili olarak "Kadir TANRIKULU'nu 2013-2015 yılları arasında Kırıkkale İli keskin ilçesinde birlikte çalışmamız nedeniyle tanırım. Fetö/pdy terör örgütü ile irtibat ve iltisakı noktasında herhangi bir eylem ve söylemini görmedim. 2014 yılında yapılan HSYK seçimlerinde Kadir TANRIKULU ortada kaldı, herhangi bir aday için aktif aleyhe veya lehe çalışması olmadı. Bildiğim kadarı ile kendisi evliydi. Eşi doktordu. Eşi Kırıkkale'de görev yaptığı için tanışma fırsatımız olmadı. Hatırladığım kadarı ile çocuklarından biri fetö ile irtibatlı bir anaokulunda eğitim öğretim görmekteydi." şeklinde beyanda bulunmuştur.

20. Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesi 13/2/2019 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2019/58 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

21. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

22. İlgili hukuk için bkz. Adem Türkel, B. No: 2017/632, 23/1/2019, §§ 24-39); Mustafa

Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48; ilgili Yargıtay kararları için bkz. A.L., B. No: 2016/63999, 9/1/2020, §§ 33-35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu; kuvvetli suç şüphesi olmaksızın ve görevinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin görevli olmayan bir mahkeme tarafından tutuklandığını, olayda tutuklama nedenlerinin bulunmadığını, tutuklamanın orantısız bir tedbir olduğunu ve adli kontrol tedbirinin neden yetersiz kalacağının değerlendirilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Bakanlık görüşünde; başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında ilgili makamların tutuklamaya ilişkin ilgili ve yeterli gerekçe gösterdiği, bu gerekçeler kapsamında başvurucunun tutukluluğunun keyfî olduğunun savunulamayacağı ifade edilmiştir.

26. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında; Bakanlık görüşünün aksine dosyada tutuklanmasını gerektiren bir suç şüphesinin ve tutuklama nedenin mevcut olmadığını, dolayısıyla tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

27. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

28. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

29. Başvurucunun bu bölümdeki şikâyetlerinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü

fıkrası kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

30. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen

güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

31. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

32. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

33. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

34. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu bölümdeki iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

35. Tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde dikkate alınacak genel ilkeler için bkz. Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018, §§ 54-60; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

36. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

37. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olan ve bir terör örgütü olduğu yargı organlarınca kabul edilen FETÖ/PDY mensubu olduğu suçlamasıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

38. Diğer taraftan başvurucu 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nda hâkimlerle ilgili olarak öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin, yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını iddia etmektedir.

39. Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan ([GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 102-147) kararında ilgili kanunlar çerçevesinde konuyu etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, yüksek mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek vergi mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır.

40. Somut olayda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

41. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

42. Başvurucu hakkındaki tutuklama ve tutukluluğa itirazın reddi kararlarında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut olguların bulunduğu genel olarak belirtilmiş fakat bunlara ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bununla birlikte başvurucunun HSYK tarafından açığa alınmasına değinildiği görülmektedir.

43. Bununla birlikte başvuruya konu soruşturma dosyasında başvurucu hakkında iki adet tanık beyanının bulunduğu anlaşılmıştır. Nitekim iddianamede de başvurucunun meslekten ihraç edilmiş olmasının yanı sıra bahsi geçen tanıkların beyanlarına yer verilmiştir (bkz. § 19).

44. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda görevden uzaklaştırma veya kamu görevinden ya da meslekten çıkarma şeklindeki idari kararların niteliğini dikkate alarak bu kararların verilmesinin karara muhatap olan kişilerin suç işlediklerine dair kuvvetli belirtinin bulunduğu anlamına gelmediği sonucuna varmıştır (diğerleri arasından bkz. Mustafa Baldır, § 70; Mustafa Açay, B. No: 2016/66638, 3/7/2019, § 54; E.A., B. No: 2016/78293, 3/7/2019, § 57; Ali Aktaş, B. No: 2016/14178, 17/7/2019, § 53; Mustafa Özterzi, § 104; Zafer Özer, § 58). Bu itibarla başvurucu hakkındaki görevden uzaklaştırma veya meslekten çıkarma tedbirlerine ilişkin kararlarda başvurucuyla ilgili kişisel bir tespit ve değerlendirme bulunmadığından bunların -tek başına- suç işlendiğine dair kuvvetli bir belirti olarak kabulü mümkün değildir.

45. Somut olayda ayrıca başvurucu hakkındaki tanık beyanlarının da kuvvetli suç belirtisi yönünden değerlendirilmesi gerekmektedir.

46. Başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibat veya iltisakını doğrudan ve somut olgularla ortaya koyan herhangi bir tanık beyanına rastlanmadığı gibi dinlenen tanıklardan Ş.Y.K. ile O.K. ifadelerinde; başvurucunun FETÖ/PDY'ye aidiyet, iltisak veya bu örgütle irtibatına şahit olmadıklarını belirtmelerinin yanı sıra 2014 HSYK seçimlerinde de herhangi bir faaliyette bulunmadığını, taraf tutmadığını beyan etmiştir (bkz. § 19).

47. Bu itibarla soruşturma belgelerinde yer alan tespit ve değerlendirmeler kapsamında somut olayda, suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

48. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

49. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

50. Bununla birlikte anılan tedbirin olağanüstü dönemlerde Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

4. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

51. Somut olayda Anayasa Mahkemesince soruşturma makamlarının suç işlendiğine dair belirtileri somut olgularla ortaya koymadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirine başvurdukları sonucuna varılmıştır. Bu itibarla olağanüstü hâl döneminde Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesinin başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen güvencelere aykırı bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir (benzer yönde bkz. Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, § 110; Mehmet Hasan Altan (2), § 157).

52. Açıklanan gerekçelerle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

5. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

53. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi ile (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

54. Başvurucu, 10.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

55. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında

ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

56. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

57. Başvuruda, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. 22/6/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiş ve başvurucunun tutukluluk hâli sona ermiştir.

58. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

59. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

Tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olması yanında telafi kabiliyetini haiz olması ve tüketildiğinde başvurucunun şikâyetlerini gidermede makul başarı şansı tanıması gerekir. Bir başka söyleyişle, etkili olduğu kabul edilecek olan başvuru yolunun, Anayasa’da öngörülmüş güvencelere aykırılık nedeniyle hakkın ihlal edildiğini özü itibarıyla tespit etme ve yeterli giderim sağlama imkânı sunan bir yol olması gerekmektedir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp uygulamada da etkili olduğunun gösterilmesi ya da en azından etkili olmadığının kanıtlanmamış olması gerekir (Ramazan Aras, B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 29). Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir başvuru yolunun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz. Özellikle sonradan oluşturulan ve henüz uygulaması olmayan başvuru yollarının bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir (Ramazan Korkmaz, B. No: 2016/36550, 19/7/2017, §33).

Öte yandan, başvuruculların belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda sadece bir kuşku duyması, kendilerini söz konusu hukuk yolunu tüketme girişiminde bulunma yükümlülüğünden kurtarmaz. Başvuruculardan, yorum yetkilerini kullanarak mevcut hakları geliştirme fırsatı vermek için yargı organlarına başvurmaları beklenebilir. Ancak yerleşik mahkeme içtihatları ışığında, belirtilen hukuk yolunun gerçekte olumlu sonuçlanması konusunda makul bir ihtimalin bulunmadığı durumlarda ise başvurucunun söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması başvuru yollarının tüketilmediği sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte bir hukuk yolunun başarısız olduğunu ortaya koyacak bir durum söz konusu değilse o hukuk yolunun etkili bir şekilde işlediğine ilişkin emsal davaların bulunmaması tek başına başvurucuyu bu hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünden kurtarmaz. Zira başvurucunun bu hukuk yoluna başvurması halinde mahkemelerin içtihatlarını başvurucunun lehine olacak şekilde geliştirmeleri ihtimali her zaman vardır.

Somut olayda 22.07.2016 tarihinde tutuklanan ve 13.02.2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunan başvurucunun suç isnadına bağlı tutulma durumu, 22.06.2017 tarihinde serbest bırakılmasıyla (tahliye edilmesiyle) birlikte bu tarihten itibaren sona ermiş bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesince başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun suç isnadına bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılması hali sona ermiş bulunduğundan, bireysel başvuru kapsamında tutukluluğun hukuki olmadığı yönünden yapılabilecek olan olası bir ihlal tespiti, başvurucu açısından ancak lehine bir miktar tazminata hükmedilmesi sonucunu doğurabilecektir. Bunun dışında muhtemel bir ihlal kararına bağlı olarak başvurucu açısından (örneğin tahliye edilmek gibi) bir sonuç ortaya çıkmayacaktır.

Hal böyle olunca, belirtilen duruma bağlı olarak, bireysel başvurunun ikincillik niteliği gereğince, olayda, aşama itibarıyla bireysel başvuru yolu dışında başvurucuya, tutmanın

hukuki olmadığını tespit edecek ve giderim olarak da tazminat ödenmesini sağlayabilecek başka bir hak arama yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nce, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı olarak yapılan tüm başvurularda, tutuklama kararının hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddia incelenirken ilk olarak şikâyet konusu tutuklamanın kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı, ikinci olarak kuvvetli suç şüphesinin mevcut olup olmadığı, üçüncü olarak tutuklamanın meşru bir amacının bulunup bulunmadığı (tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı), son olarak da tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığı incelenmektedir.1

Anayasa Mahkemesince yapılan bu inceleme, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100 ve 101. maddelerde yer alan hükümlerle de uyumlu bir incelemedir. Zira 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre "Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez." Yine aynı Kanunun 101. maddesinin ikinci fıkrasına göre de "Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda; a) Kuvvetli suç şüphesini, b) Tutuklama nedenlerinin varlığını, c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir."

Öte yandan, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasına (fıkranın a bendine) göre "Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, ... kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

Görüldüğü üzere 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de "tutuklama için kanunda belirtilen koşullara" atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla Kanunda (kuvvetli suç şüphesi, tutuklama nedeni, ölçülülük gibi) öngörülen koşullara aykırı olarak tutuklandığını düşünen bir kişi için Kanun tazminat isteme ve alma imkânı öngörmektedir.

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin önceki kararlarında; bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla başvurucunun tutukluluk halinin sona ermiş olması ve tutuklama tedbirinin ilişkili olduğu kamu davasında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmiş olması şartlarının bir arada gerçekleşmiş olması hallerinde, başvurucunun tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak CMK 141/1-a hükmü kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve mezkûr iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.2 Bununla birlikte, başvurucu tahliye edilmiş olsa dahi hakkında açılan kamu davasının devam ediyor olması veya hakkında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmemiş olması hallerinde ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvuruları CMK 141/1-a hükmü kapsamı dışında tutmuş ve işin esasını incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin başvurularda yukarıda belirtildiği şekilde ortaya koyduğu yaklaşımını sonradan kısmen değiştirmiş bulunmaktadır. Mahkemenin güncel yaklaşımında, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasının CMK 141. madde kapsamında tazminata konu edilebileceğinin kabul edildiği tek durum, CMK 141/1-e hükmünde düzenlenen tazminat nedenine ilişkin durumdur.

Anayasa Mahkemesinin son dönemdeki bir çok kararına göre; başvuruya konu edilen tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada başvurucu hakkında beraat kararı verilmiş veya başlatılan soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ve bu kararlar

bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla kesinleşmiş ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası, CMK 141/1 a ve e hükmünde düzenlenen tazminat yolunun tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulunmaktadır.3 Mahkeme, bu içtihadında CMK 141/1-e hükmünün yanı sıra CMK 141/1-a hükmünü de dikkate almakta ve söz konusu hükümlerde öngörülen tazminat yolunu tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası yönünden etkili bir kanun yolu olarak nitelendirmektedir.4 Tutukluluğun hukuki olmadığı iddiasına dayalı tüm başvurularda, belirtilen durum dışındaki tüm hallerde ise işin esası incelenmektedir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, CMK 141/1-a hükmünde düzenlenmiş olan, kanunlarda belirtilen koşullar dışında tutukluluğun devamına karar verilmesi halini de kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen kişilerin tazminat alabileceğini öngören CMK 141/1-d'de düzenlenen tazminat yoluyla beraber değerlendirmektedir. Bir başka söyleyişle Mahkeme, tutukluluğun kanuna aykırı bir şekilde gerekçesiz kararlarla uzatılarak makul sürenin veya kanuni sürenin aşıldığına ilişkin iddiaları, başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesine dayanarak reddetmekte ve CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (d) bentlerine birlikte dayanmaktadır.5

Belirtilen durumla birlikte, Mahkemece, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlere dayalı başvurularda da CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yoluna başvurulması gerektiği söylenmektedir. Bir başka söyleyişle, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde de davanın mahkûmiyetle sonuçlanıp sonuçlanmadığına, davanın devam ediyor olup olmadığına bakılmaksızın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.6

Anılan kararlarda bu kapsamdaki taleplerle ilgili olarak davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadığı yönündeki Yargıtay kararlarına atıf yapıldığı için gözaltı¬nın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK'nın 141. maddesindeki yolun tartışmasız bir biçimde etkili bir hukuk yolu olduğu iddia edilebilir ise de; Yargıtay tarafından istikrarlı bir biçimde tersine oluşturulmuş bir uygulama tespit edilmediği sürece, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvurularda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilirken, bu konuda Yargıtay uygulamasının var olup olmadığına bakılmasına gerek olmadığından ve biraz önce değinilen kararlarda atıf yapılan Yargıtay kararları7 somut delil olmadan gerçekleştiği iddia edilen bir gözaltına alınmayla ilgili olmadığından anılan iddiaya itibar edilmesi mümkün değildir.8

Hal böyle olunca, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olduğu iddialarının her ikisini de içeren başvurularda, Anayasa Mahkemesince, gözaltı tedbirine dair iddia yönünden tazminat yoluna başvurulması gerektiğine karar verilirken, tahliye edilmiş bir başvurucunun tutuklama tedbirine ilişkin iddiasında tazminat yolunun gösterilmemesi çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nce, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığının belirlenmesinde başvurulan uygulamaya atıf yapma yaklaşımından B.T. kararıyla vazgeçilmiştir. B.T. kararında, geri gönderme merkezlerindeki tutma koşullarının kötü muamele oluşturduğu iddiasına dayalı başvuru, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, geri gönderme merkezlerindeki koşulların kötü muamele oluşturduğu iddiasını, uygulamada başarıyla sonuçlandığını gösteren herhangi bir örneğini tespit etmemiş olmasına rağmen, tam yargı davasına konu edilebileceğini belirterek incelememiştir.

İdari gözetim altında tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı iddiasına dayalı başvuruda Mahkeme; AİHM'nin Türk hukukunda tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru olmadığına dair kararları bulunduğunu belirttikten sonra, yasal düzenlemeyle oluşturulan ve kanunun objektif anlamına bakıldığında var olduğu hususunda bir tereddüt uyandırmayan bir hukuksal yolun fiilen denenmemiş veya kullanılmamış olmasının söz konusu yolun etkili olmadığı veya bulunmadığı sonucuna ulaşılabilmesi bakımından yeterli olmayacağı tespitinde bulunmuş, bu tespit kapsamında da bu güne kadar böyle bir davanın açıldığını ve tazminata hükmedildiğini gösteren herhangi bir mahkeme kararının mevcut olmamasına dayanılarak tazminata ilişkin etkili bir başvuru yolunun bulunmadığının söylenmesinin hatalı olacağını ifade etmiştir.9

Cafer Yıldız kararında da benzer bir değerlendirmeyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Cafer Yıldız kararında, tutukluluk incelemeleri sonucunda verilen kararların tebliğ edilmemesi ya da tutukluluğa yapılan itirazın karara bağlanmaması nedeniyle tutuklama işlemine karşı başvuru imkanlarından yararlandırılmamaya ilişkin iddiaların CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi kapsamında açılacak davada incelenebileceği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mahkeme, buradaki tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal davalar bulunmamasına rağmen böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu olmadığı için bu türden şikâyetlere çözüm getirmeye elverişli nitelik taşıyan bu yola işlerlik kazandırmak ve yasal düzenlemenin kapsamını belirlemek amacıyla derece mahkemelerine başvurulmasında yarar bulunduğunu belirtmiştir.10

Tahliye edilen ve hakkında açılan kamu davası devam eden kişinin CMK 141/1-a kapsamında açacağı tazminat davasında kuvvetli suç şüphesinin ve tutukluluğun diğer kanuni şartlarının bulunmadığına ilişkin yapılacak tespitin devam eden kamu davasını etkileyebilecek olması ve tazminat davasını yürüten mahkemenin bu tür değerlendirmelerden kaçınabileceği ihtimali yahut hakkında mahkûmiyet hükmü verilen ve bu hüküm kanun yolu incelemesi aşamasında olan veya kesinleşen kişilerin açacakları tazminat davasında mahkemenin, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olup olmadığı tespitini kanun yolu merciinin verdiği veya vereceği karara rağmen yapıp yapamayacağı hususları da kanun yolunun etkililiği açısından elbette ki büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu bağlamda, kişinin tutuklanması ve tahliye edilmesi ile hakkında beraat veya mahkûmiyet hükmü verilmesi arasında belirleyici ölçüde bir bağlantı olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

Belirtilen duruma göre, bir kişinin tutuklanması hukuka uygun olmakla birlikte bu kişi kamu davasından beraat edebilir ya da tutuklanması hukuka aykırılık arz ederken hakkında açılan davada mahkûmiyet sonucuna varılabilir. Bu nedenle CMK 141/1-a kapsamında açılacak bir davada tutukluluğun hukukiliğine ilişkin olarak kişi hakkındaki ceza davasından bağımsız bir inceleme yapılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmalıdır. (Muzaffer Korkmaz, Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat Davaları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 93). Tutukluluğun hukukiliğinin incelenmesinde, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olmasının ya da davanın devam ediyor olmasının bir önemi olmamalıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesince de, mahkûmiyet kararı verilmesi veya davanın devam ediyor olması durumunda da tutuklamanın hukukiliği incelenmektedir.11 Eğer bir davanın devam ediyor olması veya davada mahkûmiyet kararı verilmesi tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesine engel teşkil ediyor olsaydı, Anayasa Mahkemesinin de böyle bir inceleme yapamaması

gerekirdi. Dolayısıyla bir davada beraat veya takipsizlik kararı verilmesi tutuklamayı kendiliğinden hukuka aykırı hale getirmeyeceği gibi mahkûmiyet kararı verilmesi de kendiliğinden tutuklamanın hukuka uygun olduğunu göstermez. Nitekim Anayasa Mahkemesi Mehmet Özdemir12 başvurusunda beraat kararı verilmiş olan başvurucunun tutuklanmasının hukuka uygun olduğuna karar vermiş iken, Ali Bulaç13 başvurusunda hakkında mahkûmiyet kararı verilen başvurucunun tutuklanmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.

Esasen CMK 141/1-a hükmünün de, tutuklamanın hukukiliği bağlamında bu hükme dayalı olarak dava açılmasını kişi hakkındaki yargısal sürecin bitmesine ve kesinleşmiş bir kararın varlığına bağlı tutmadığı anlaşılmaktadır.

Konuya ilişkin Yargıtay kararlarında da14 anılan hükümde düzenlenen tazminat nedeninin, yargısal sürecin kesinleşmesine bağlı olarak tazminata konu edilebilecek tazminat nedenleri arasında sayılmadığı görülmektedir. Söz konusu kararlara göre, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlarına karar verilen, yine mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdikleri süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılanlar hakkında, mutlaka davanın esasıyla ilgili olarak verilen kararın kesinleşmesini beklemek zorunluluğu bulunmaktadır.

Hal böyle olunca uygulamada, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik CMK 141/1-a hükmüne dayalı tazminat davasının, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu ceza davası derdestken açılamayacağına ilişkin kesin bir kabulün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, yukarıda da belirtildiği üzere tazminat davasını inceleyecek olan derece mahkemesinin tutuklama şartlarını incelemekten imtina edebileceği şeklindeki bir görüşün kabulünün de mümkün olmadığını belirtmek gerekmektedir. Zira CMK 141/1-a hükmü karşısında tazminat mahkemesinin de (ağır ceza mahkemesinin de) tutuklama koşullarının var olup olmadığını inceleyebilmesi gerekmektedir. Anılan hükme göre tutuklamanın kanunda öngörülen şartlara uygun olup olmadığını tespit etmek tazminat mahkemesinin kanundan kaynaklanan görevi durumundadır. Nitekim kovuşturma aşamasında yargılamayı yürüten herhangi bir ağır ceza mahkemesinin verdiği tutuklama veya tahliye kararı, yapılan itiraz üzerine bir başka ağır ceza mahkemesi tarafından, tutuklama şartlarının var olup olmadığı incelenerek kaldırılabilmektedir. Bu konuda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Böyle olunca da bir ağır ceza mahkemesinin veya sulh ceza hâkimliğinin verdiği tutuklama kararının hukuka aykırı olup olmadığının tazminat mahkemesince tespit edilmesinin önünde de herhangi bir engel bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Suç isnadına bağlı olarak tutukluluk halini içerenler dışındaki tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK 141/1-a'daki tazminat yolunun tüketilmesinin aranması, Anayasa Mahkemesinin tutukluluk statüsünün sona ermiş olması kaydıyla tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik iddiaların, CMK'nin 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ile (d) bentlerinde düzenlenen tazminat yoluna konu edilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımıyla da uyumluluk gösterir.15 Zira tahliye edilen ve hakkındaki kamu davası devam eden veya aleyhine verilen mahkumiyet hükmü kanun yolu aşamasında olan veya kesinleşen kişinin Anayasa Mahkemesi içtihadı doğrultusunda bireysel başvuru öncesi uzun tutukluluk iddiasına ilişkin açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesi, tutukluluğun devamına ilişkin kararların hukuka uygunluğunu inceleyecek, bu incelemeyi yaparken de kuvvetli suç

şüphesinin var olup olmadığını ve diğer tutuklama nedenleriyle birlikte devam edip etmediğini gözetecektir (Muzaffer Korkmaz, a.g.e., s.94) Nitekim Anayasa Mahkemesi'nce de tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin olup esastan incelenen başvurularda kuvvetli şüphenin var olup olmadığı, tutuklama nedenlerinin devam edip etmediği de incelenmektedir.16 Ayrıca, bu konuya ilişkin olup başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilen başvurularda da, tazminat davasına bakacak olan mahkemenin de kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını değerlendireceği varsayılmaktadır. Aksinin kabulü halinde bu tür başvurularda kişilerin tazminat davası yoluna yönlendirilmemesi gerekirdi. Sonuç olarak, eğer tazminat davasına bakacak mahkeme, uzun tutukluluk şikâyetlerinde kuvvetli şüphenin, tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını inceleyebiliyorsa, tutuklamanın hukukiliği şikâyetlerinden kaynaklanan davalarda da tutuklamanın hukukiliğini inceleyebilmelidir.

Bu noktada Mustafa Avcı kararına17 da değinmek gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, bu başvuruda başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetini, inceleme tarihi itibarıyla tahliye edilmiş olması nedeniyle CMK 141'de düzenlenen tazminat yolunun tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.1 Başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak ise Anayasa Mahkemesi; başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetiyle ilgili açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesinin hukuka aykırılığı tespit ve yeterli giderim sağlama hususlarında karar verirken tedbirin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı dışında siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale teşkil edip etmediği de dâhil olmak üzere somut olayın tüm koşullarını dikkate almak durumunda olacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, CMK'nin 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun; gözaltı, yakalama, tutuklama gibi tedbirlerinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının yanı sıra diğer temel haklara müdahale sonucunu doğurması hallerinde de etkili bir kanun yolu niteliğini haiz olduğunu ifade etmiş ve bu kabulü doğrultusunda siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden de başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.19 Bu olayda başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası zımnen tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına benzemektedir. Bu kişinin CMK 141. maddedeki yola başvurması durumunda tazminat mahkemesi ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğini tespit edebiliyorsa, diğer bir deyişle başvurucunun tutuklanmasına konu eylemlerin siyasi faaliyetler kapsamında olup olmadığını tespit edebiliyorsa, tutuklamanın hukuki olup olmadığını da elbette ki tespit edebilir. Zira deliller değerlendirmeden tutuklamanın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğinin tespit edebilmesi mümkün değildir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Anayasa Mahkemesi beraat veya takipsizlik kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde kişilerin 141. maddenin (e) veya a) bendi uyarınca tazminat alabilmelerinin mümkün olduğunu belirterek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermektedir (Fatma Maden (B. No: 2016/28719, 17/7/2018, Ertuğrul Raşit Benal, B. No:2016/25245, 17/7/2018). Anayasa Mahkemesi bu kararlarında CMK'nın 141/1-a bendine de atıf yapmaktadır. Ancak CMK'nın 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine başvurulması için, CMK'da, tutuklamayla ilgili/ilişkili davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı aranmamaktadır. Tutuklamaya konu davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı 141/1-e bendi için geçerlidir. Kanaatimizce beraat veya takipsizlik halinde CMK 141/1-e bendindeki hükmün tutuklamanın hukukiliği açısından birincil nitelikte etkili bir yol olmadığını belirtmek gerekir. 141/1-e

bendi uyarınca tazminat istenebilmesi için tutuklamanın hukuki olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Kişi beraat edince bu bent kapsamında tutuklamanın hukuki olup olmadığına ilişkin bir tespit yapılmadan otomatik olarak tazminat ödenmektedir. Oysa bir yolun etkili kabul edilmesi için o yolun hakkın ihlal edildiğini tespit edebilmesi ve ihlali giderebilmesi gerekir.20 AİHM de Mergen ve diğerleri kararında benzer gerekçelerle 141/1-e bendindeki yolun tüketilmesi gerektiği itirazını reddetmiştir. Dolayısıyla bu bağlamda 141/1- e bendinin değil, 141/1-a bendinin etkili bir yol olduğu söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bu durumu göz önüne alarak bu kararlarında 141/1-a bendine de atıf yapma gereği duymuştur. 141/1-a bendi beraat veya takipsizliğe bağlı olmadığı için tahliye durumunda da bu yolun etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan hususlar birlikte değerlendirildiğinde tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyetlerine dayalı başvurularda, tutuklamanın ilgili/ilişkili olduğu dava mahkûmiyetle sonuçlanmış olması veya kişinin tahliye edilmiş hallerinde de CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tutuklamanın hukukiliği değerlendirilirken, tutuklamanın uygulandığı tarihteki şartlara bakılmalıdır. Darbe teşebbüsü sırasında gerçekleşen vahim olayların toplumda oluşturduğu kaygı, teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin örgütlenmesinin karmaşıklığı, Bu yapılanmanın yarattığı görünür açık tehlike, darbe teşebbüsüne ilişkin faaliyetler kapsamında ülke genelinde binlerce kişi tarafından icra edilen, suç oluşturabilecek nitelikteki on binlerce eylemin aynı anda işlenmesi, çoğunluğu kamu görevlisi olan çok sayıda kişi hakkında yürütülen soruşturmalar, olayların arz ettiği vahamet dikkate alındığında tutuklama tedbirinin temelsiz ve keyfi olduğu söylenemez.

Açıkladığım gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerektiği görüşüyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

1 Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16.2.2017.

2 Reşat Ertan, 2013/5700, 15/04/2015, § 26; Mehmet Emin Güneş, 2013/5707, 16/04/2015, § 29; Mecit Gümüş, 2013/9105, 25/6/2015, §32; Hüseyin Hançer, 2013/8319, 7/1/2016,§§ 39, 40; Ömer Köse, 2014/12036, 16/11/2016, § 34

3 Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §40; Bilal Canpolat, §§ 37-43; Fatma Maden, §49; Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, §42

4 Fatma Maden, §47, Ertuğrul Raşit Benal, §40

5 Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §54; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016,§37

6 Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, § 30- 38; Ahmet Ünal, B. No: 2016/17624, 9/5/2018, § 24-26.

7 Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararı

8 Benzer durumlar bakımından, Yargıtay uygulamasında tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal kararlar bulunmamakla birlikte, böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu

değildir.

9 B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 40-60.

10 Cafer Yıldız, B.No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40.

11 Bkz. Besime Konca, B. No: 2017/5867, 3/7/2018.

12 Mehmet Özdemir, B. No: 2017/37283, 29/11/2018

13 Ali Bulaç [GK], B. No: 2017/6592, 3/5/2019

14 bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/7/2015 tarihli ve E.2014/20624, K.2015/12265 sayılı, 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararları.

15 İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, § 19, 37

16 Bkz. Örneğin, Hüsnü Aşkan, B. No: 2015/4057, 31/10/2018, § 45, Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, § 87.

17 Mustafa Avci, B. No: 2014/1545, 22/3/2018

18 Mustafa Avci, §27

19 Mustafa Avci, §35-38

20 Mergen ve diğerleri/Türkiye kararı, §36

NESİP TARIM

B. No: 2017/18634 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/18634

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NESİP TARIM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/18634)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Nesip TARIM

Vekili : Av. İlyas TARIM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tahliye umudu olmaksızın ölünceye kadar hapis cezasına mahkûm edilme nedeniyle insan haysiyeti ile bağdaşmayan ceza yasağının, infaz rejiminin aleyhe uygulanması nedeniyle de suç ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/2/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Diyarbakır 2 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin 16/12/1997 tarihli kararıyla başvurucunun (1977 doğumlu) devletin hâkimiyeti altındaki ülke topraklarından bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya yönelik silahlı eylemlerde bulunma suçundan 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesi uyarınca ölüm cezasıyla, süreçteki iyi hâl ve ikrarları indirim nedeni kabul edilmek suretiyle sonuç olarak ömür boyu ağır hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Hüküm Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 8/2/1999 tarihli kararıyla onanarak kesinleşmiştir.

10. Başvurucunun dosyaya sunduğu (düzenlendiği yıl anlaşılamayan), Ordu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından düzenlenen müddetnamede başvurucunun aldığı müebbet hapis cezasını hak ederek tahliye tarihi 1/12/2031, koşullu salıverilme tarihi 1/12/2025 olarak gösterilmiştir.

11. Bandırma Cumhuriyet Başsavcılığınca 8/4/2015 tarihinde düzenlenerek 15/4/2015 tarihinde başvurucuya tebliğ edildiği anlaşılan müddetnamede, başvurucunun aldığı müebbet hapis cezasını hak ederek tahliye tarihi 36 yıl üzerinden hesaplanarak 22/11/2031, koşullu salıverilme tarihi ise 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 17. maddesi uyarınca 30 yıl üzerinden hesaplanarak 23/11/2025 olarak gösterilmiştir.

12. Başvurucu 15/8/2016 tarihli dilekçe ile hakkında verilen cezanın uyarlanmasını ya da infazın koşullu salıverme mekanizması uygulanmak suretiyle yeniden hesaplanmasını talep etmiştir.

13. Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 2/11/2016 tarihli kararıyla talep reddedilmiştir. Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi 9/1/2017 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir.

14. Başvurucu hâlen ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunmakta olup 3/2/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. 3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı Kanun'un 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"A) Savaş ve çok yakın savaş tehdidi hâllerinde işlenmiş suçlar için öngörülen idam cezaları hariç olmak üzere, 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 7.1.1932 tarihli ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun ile 31.8.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununda yer alan idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülmüştür.

...

B) ...

Bu Kanun hükümlerine göre idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları hakkında Cezaların İnfazı Hakkında Kanun ile 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun şartla salıverilmeye ilişkin hükümleri uygulanmaz. Bunlar hakkında müebbet ağır hapis cezası ölünceye kadar devam eder."

16. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 107. maddesi şöyledir:

"(1) Koşullu salıverilmeden yararlanabilmek için mahkûmun kurumdaki infaz süresini iyi hâlli olarak geçirmesi gerekir.

(2) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar yirmidört yılını, diğer süreli hapis cezalarına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının üçte ikisini infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler.

(3) Koşullu salıverilme için infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre;

a) Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuzaltı,

b) Birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuz,

c) Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuzaltı,

d) Bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz,

e) Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla yirmisekiz,

Yıldır.

(4) Suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyet hâlinde; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuzaltı yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, süreli hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının dörtte üçünü infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler. Ancak, bu süreler;

a) Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde kırk,

b) Birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuzdört,

c) Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla kırk,

d) Bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuzdört,

e) Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuziki,

Yıldır.

(5) Koşullu salıverilme süresinin hesaplanmasında, hükümlünün onsekiz yaşını doldurucaya kadar infaz kurumunda geçirdiği bir gün, iki gün olarak dikkate alınır.

(6) Koşullu salıverilen hükümlünün tâbi tutulacağı denetim süresi, yukarıdaki fıkralara göre infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin yarısı kadardır. Ancak süreli hapislerde hakederek tahliye tarihini geçemez.

(7) Hükümlü, denetim süresinde, infaz kurumunda öğrendiği meslek veya sanatı icra etmek üzere, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında, ücret karşılığında çalıştırılabilir.

(8) Onsekiz yaşından küçük olan hükümlüler, denetim süresinde eğitimlerine, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir kurumda devam ederler.

(9) Hâkim, denetim süresinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilir. Bu kişi, kötü alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak kalması ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur; eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya yanında çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunur; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hâkime verir.

(10) Hâkim, koşullu salıverilen hükümlünün kişiliğini ve topluma uyumdaki başarısını göz önünde bulundurarak; denetim süresinin, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan veya herhangi bir yükümlülük belirlemeden geçirilmesine karar verebileceği gibi, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasını veya belirlenen yükümlülükleri denetim süresi içinde kaldırabilir.

(11) Bir hükümlünün koşullu salıverilmesi hakkında ceza infaz kurumu idaresi tarafından hazırlanan gerekçeli rapor, hükmü veren mahkemeye; hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkemeye verilir. Mahkeme, bu raporu uygun bulursa hükümlünün koşullu salıverilmesine dosya üzerinden karar verir. Mahkeme, raporu uygun bulmadığı takdirde gerekçesini kararında gösterir. Bu kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir.

(12) Koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklere, hâkimin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi hâlinde koşullu salıverilme kararı geri alınır.

(13) Koşullu salıverilme kararının geri alınması hâlinde hükümlünün;

a) Sonraki suçu işlediği tarihten itibaren kalan cezasının aynen,

b) (Değişik: 25.05.2005 – 5351/8 md.) Yükümlülüklerine aykırı davranması hâlinde, bu yükümlülüklere uymama tarihi ile hak ederek salıverilme tarihi arasındaki süreyi geçmemek koşuluyla takdir edilecek bir sürenin,

Ceza infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir. Koşullu salıverilme kararının geri alınmasından sonra aynı hükmün infazı ile ilgili bir daha koşullu salıverilme kararı verilmez.

(14) Denetim süresi yükümlülüklere uygun ve iyi hâlli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır.

(15) Koşullu salıverilme kararının geri alınmasına;

a) Hükümlü geri kalan süre içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilirse, hükmü veren ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi tarafından,

b) Hükümlünün bağlı tutulduğu yükümlülükleri yerine getirmemesi hâlinde koşullu salıverilme kararına esas teşkil eden hükmü veren ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi veya koşullu salıverilme kararını vermiş olan mahkeme tarafından,

Dosya üzerinden karar verilir. Bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır.

(16) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap, Dördüncü Kısım, “Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar” başlıklı Dördüncü Bölüm, “Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar” başlıklı Beşinci Bölüm, “Milli Savunmaya Karşı Suçlar” başlıklı Altıncı Bölüm altında

yer alan suçlardan birinin bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi dolayısıyla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz."

17. 3713 sayılı Kanun'un 17. maddesi şöyledir:

“Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar hakkında, koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması bakımından 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107 nci maddesinin dördüncü fıkrası ile 108 inci maddesi hükümleri uygulanır. (Ek cümle:14/4/2020-7242/65 md.) Ancak, süreli hapis cezaları bakımından düzenlenen koşullu salıverilme oranı, dörtte üç olarak uygulanır.

Tutuklu veya hükümlü iken firar veya ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş bulunanlar ile disiplin cezası olarak üç defa hücre hapsi cezası almış olanlar, bu disiplin cezaları kaldırılmış olsa bile şartla salıverilmeden yararlanamazlar.

Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar, hükümlerinin kesinleşme tarihinden sonra bu Kanunun kapsamına giren bir suçu işlemeleri halinde, şartla salıverilmeden yararlanamaz-lar.

Ölüm cezaları, 14/7/2004 tarihli ve 5218 sayılı Kanunun 1 inci maddesi ile değişik 3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen veya ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olan terör suçluları koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanamaz. Bunlar hakkında ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası ölünceye kadar devam eder.”

18. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 7. maddesi şöyledir:

"(1) İşlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılamaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Böyle bir ceza veya güvenlik tedbiri hükmolunmuşsa infazı ve kanuni neticeleri kendiliğinden kalkar.

(2) Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.

(3) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/2 md.) Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekerrürle ilgili olanlar hariç; infaz rejimine ilişkin hükümler, derhal uygulanır.

(4) Geçici veya süreli kanunların, yürürlükte bulundukları süre içinde işlenmiş olan suçlar hakkında uygulanmasına devam edilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Suç ve Cezada Kanunilik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu; barındırıldığı odanın niteliği, güvenlik, iletişim, sağlık, aile görüşü gibi konular yönünden uygulanan infaz rejiminin hakkında verilen hükmün kesinleştiği tarihten

sonra çıkan 5275 sayılı Kanun ile ağırlaştırıldığını belirterek suç ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvuru kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

22. Anayasa'nın "Suç ve cezalara ilişkin esaslar" kenar başlıklı 38. maddesinin birinci fıkrasının başvuru konusu olayla ilgili kısmı "...Kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez." şeklindedir. Bu durumda infaz koşullarına ilişkin değişikliklerin ceza kavramı kapsamında görülmemesi hâlinde Anayasa'nın 38. maddesi uyarınca değerlendirme yapılması mümkün değildir.

23. İnfaz koşullarının esaslı bir şekilde ağırlaştırılması infazla ilgili olan bir konuyu Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrası anlamında ceza kavramının kapsamına sokabilecek olmakla birlikte bunun bazı istisnai hâllerle sınırlı olacağının kabulü gerekir. Somut olay bu kapsamda değerlendirildiğinde başvurucunun aleyhe olacak şekilde ağırlaştırıldığından şikâyet ettiği hususlar başvurucunun barındırıldığı odanın niteliği, ceza infaz kurumundaki sosyal yaşam, iletişim hakkı gibi hususlara ilişkin olup tutulma koşulları yönünden kısmi farklılıklar içeren bu değişikliklere ilişkin şikâyetlerin Anayasa'nın 38. maddesinde geçen ceza kavramı kapsamında görülemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Ceza Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu, idam cezasından çevrilen müebbet ağır hapis cezalarının koşullu salıverme hükümlerine tabi olmadığının 4771 sayılı Kanun'un 1. maddesinde düzenlendiğini, bu kapsamda kendi cezasının da ölünceye kadar infazına devam edileceğini belirtmiş; insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

26. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir."

27. 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön koşulun birlikte olması gerekir. Bu ön koşullar başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi, bu ihlalden dolayı kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması ve bunların

sonucunda başvurucunun kendisinin mağdur olduğunu ileri sürmesidir (Fetih Ahmet Özer, B. No: 2013/6179, 20/3/2014, § 24).

28. Bireysel başvuruda bir başvurunun kabul edilebilmesi için başvurucunun sadece mağdur olduğunu ileri sürmesi yeterli olmayıp ihlalden doğrudan etkilendiğini yani mağdur olduğunu göstermesi veya mağdur olduğu konusunda Anayasa Mahkemesini ikna etmesi gerekir. Bu itibarla mağdur olduğu zannı veya şüphesi mağdurluk statüsünün varlığı için yeterli değildir (Ayşe Hülya Potur, B. No: 2013/8479, 6/2/2014, § 24).

29. Somut olayda başvurucu, her ne kadar ölüm cezasının kaldırılması ve ölüm cezasından çevrilen cezalar için koşullu salıverilme imkânı tanınmamasını düzenleyen mevzuat hükmüne atıfta bulunmuş ise de başvurunun Diyarbakır 2 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin 16/12/1997 tarihli kararıyla sonuç ceza olarak ömür boyu ağır hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, başvurucunun idam cezasının kaldırılmasına ilişkin mevzuat hükümleri kapsamına girmediği anlaşılmaktadır.

30. Bunun yanı sıra başvurucu hakkında düzenlenmiş en az iki müddetnamede hak ederek tahliye ile koşullu salıverilme tarihleri tespit edilmiştir. Başvurucu, koşullu salıverilme hükümlerinden herhangi bir kanun hükmü uyarınca yararlandırılmadığına ilişkin düzenlenmiş bir müddetname de dosyaya sunmamıştır.

31. Başvurucunun ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü ve bir kısım hükümlünün koşullu salıverilme hükümlerinden yararlandırılmamasına ilişkin yasal düzenlemelerden kişisel olarak doğrudan etkilendiğini ve ihlal iddiasına ilişkin mağdur sıfatının bulunduğunu ortaya koyamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Suç ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİLAL ÇAL

B. No: 2017/21784 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/21784

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİLAL ÇAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/21784)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Bilal ÇAL

Vekili : Av. Menekşe Merve TEKTEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/4/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Anayasa Mahkemesi Birinci Bölüm Üçüncü Komisyon tarafından başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası dışındaki diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların kabul edilemez olduğuna, başvurunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası bakımından Bölüme gönderilmesine ve adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

10. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

11. Hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucu hakkında bu kapsamda Sivas Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan soruşturma başlatılmıştır.

12. Başvurucu 16/7/2016 tarihinde gözaltına alınmış ve Sivas Sulh Ceza Hâkimliğinin 21/7/2016 tarihli kararı ile silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır.

13. Başvurucu, tutuklama kararına itiraz etmiş; Tokat Sulh Ceza Hâkimliği 10/8/2016 tarihinde itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir.

14. Devam eden soruşturma sürecinde Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin 8/3/2017 tarihli kararı ile başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

15. Başvurucu 7/4/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Sivas Cumhuriyet Başsavcılığının 29/8/2016 tarihli yetkisizlik kararı ile dosyanın Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmiştir.

17. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 10/1/2019 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle Ankara 24. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açmıştır.

18. Mahkeme 26/2/2020 tarihinde başvurucunun atılı suçtan beraatine hükmetmiştir.

19. Başvurucu hakkındaki beraat hükmü istinaf edilmeksizin 5/3/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili bölümü şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a)Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

...

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında

kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

21. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteminin koşulları" kenar başlıklı 142. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgilisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu; tutuklama kararının gerekçesinde kuvvetli suç şüphesine işaret eden somut hiçbir olgudan bahsedilmediğini, adli kontrol tedbirinin neden yetersiz kalacağı hususunun açıklanmadığını, tutuklama tedbirinin ölçülü olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşünde, tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın özel koşulları dikkate alınarak sulh ceza hâkimlikleri tarafından verilen kararların içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığının söylenemeyeceği belirtilmiştir.

25. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel hatlarıyla başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

26. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmesi halinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

27. Anayasa Mahkemesi, yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen kişilerin tutuklanmalarının hukuki olmadığı

iddialarına ilişkin olarak -bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla verilen kararların kesinleşmiş olması kaydıyla- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §§ 39-42, Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, §§ 36-43).

28. Somut olayda, başvurucu hakkında açılan davada yargılama sonunda başvurucunun beraatine karar verilmiş ve anılan karar kesinleşmiştir (bkz. §§ 18, 19). Dolayısıyla başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin iddiasıyla ilgili olarak yukarıda anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle,

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OSMAN ŞANAL

B. No: 2017/22051 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/22051

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OSMAN ŞANAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/22051)

Karar Tarihi:18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Osman ŞANAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; ceza infaz kurumunda tek kişilik odada tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının, disiplin cezasıyla cezalandırılması kararına ilişkin kanun yoluna başvuru hakkının süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle de adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlâl edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/4/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına ve bu kapsamda sunulan görüşlerine atfen başvuru hakkında görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinde tespit edilen şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, silahlı Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olduğu şüphesiyle tutuklanmış ve Düzce T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) yerleştirilmiştir.

10. Başvurucu, diğer bazı hükümlü ve tutuklularla kaldığı odada (koğuş) tutulmakta iken 25/11/2016 tarihinde İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulunun kararıyla tek kişilik odaya alınmış olup inceleme tarihi itibarıyla burada tutulmaktadır.

11. Başvurucu, tek kişilik odaya alınmasının hukuka aykırı ve gerekçesiz olduğunu belirterek Düzce İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) uygulamayı şikâyet etmiştir. İnfaz Hâkimliği 14/12/2016 tarihli kararı ile başvurucunun talebini reddetmiştir. İnfaz Hâkimliği gerekçesinde, tutuklu hakkında yapılan uygulamanın ceza infaz kurumu kurallarına ve mevzuata uygun olduğunu açıklamıştır.

12. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz 31/3/2017 tarihinde Düzce 2. Ağır Ceza Mahkemesince İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Nihai karar, başvurucuya 5/4/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Anayasa Mahkemesince, başvurucunun tek kişilik odada tutulduğu sürece ilişkin olarak İnfaz Kurumundan ayrıntılı bilgi talep edilmesi üzerine Ceza İnfaz Kurumunun gönderdiği yazılı cevaba göre;

i. Kurumda başvurucunun tutulduğu oda yaklaşık 11,25 m2 büyüklüğündedir. Odalarda havalandırma penceresi, mutfak tezgâhı, duş ve tuvalet bulunmaktadır.

ii. Başvurucu, Kurumda bulunduğu süreler içinde avukatı ve yakınları ile çok sayıda açık ve kapalı görüş gerçekleştirmiştir.

iii. Kurumda bulunduğu süreler içinde başvurucunun süreli ve süresiz yayınlardan faydalanma hakkını kullanabilmiştir.

iv. Başvurucu havalandırma bahçesinden günde en az 1 saat olmak üzere her gün inceleme tarihi itibarıyla tek başına yararlanmıştır.

v. Başvurucu Kurumda bulunduğu süre içinde kardeşinin ölümü nedeniyle psikologla görüşmüş, ayrıca düzenli olarak Devlet Hastanesinin Psikiyatri Bölümünden anksiyete (kaygı bozukluğu) tanısıyla tıbbi yardım almıştır. İnceleme tarihi itibarıyla başvurucunun iki veya üç ayda bir psikiyatri uzmanı doktor kontrolünden geçirilmek suretiyle ilaç tedavisine -azaltılarak- devam edildiği anlaşılmaktadır. Başvurucunun tek kişilik odada kalmasının tıbbi olarak sakıncalı olduğu yönünde alınmış bir rapor veya görüş bulunmamaktadır.

vi. Başvurucunun farklı tarihlerde ve farklı tıbbi bölümlerce muayene edildiği ve ilaç tedavisi gördüğü anlaşılmıştır.

14. Diğer taraftan başvurucu, bir saatlik havalandırma hakkının tam olarak kullandırılmadığını iddia etmiş, bu nedenle infaz görevlileri ile arasında 11/12/2016

tarihinde bir anlaşmazlık yaşandığını ileri sürmüştür.

15. İnfaz Kurumunca, yaşanan olaydan dolayı 23/12/2016 tarihinde başvurucunun Kurum görevlilerine karşı uygunsuz söz sarf etmek veya davranışta bulunma suçunu işlediği kanaatiyle bir ay bazı etkinliklerden alıkoyma cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

16. Başvurucu İnfaz Kurumunca verilen cezaya itiraz etmiş, İnfaz Hâkimliğinin 20/2/2017 tarihli kararıyla itirazı reddedilmiştir. İnfaz Hâkimliği kararının gerekçesi kısaca şöyledir:

"...itiraz edilen kararın Düzce T/Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nun 23/12/2016 tarih 2016/1723 sayılı Ceza verme kararı olduğu, Disiplin Kurulu Başkanlığının 23/12/2016 tarihli kararı ve kararındaki gerekçelerle 40/2 (e) maddesi uyarınca itiraz eden hakkında 1 ay bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası verildiği, dosya içerisinde bulunan tutanak, muhakkik soruşturma raporu, tanık anlatımları, ceza verme kararı, kamera kayıtlarını içerir CD, dilekçeler, iddia, savunma ile tüm dosya kapsamı bir kül halinde incelendiğinde dosyadaki kabul ve oluşa göre; yapılan disiplin soruşturması sonucu oluşan kanaatin disiplin kurulunun ceza verme kararı doğrultusunda olduğu, disiplin soruşturmasının usulüne uygun yürütüldüğü, tutukluya verilen cezanın eylemine uygun olduğu, disiplin kurulu başkanlığının ceza verme kararındaki gerekçelerinin yeterli ve yerinde görüldüğü anlaşılmakla, usul ve yasaya uygun olan ceza verme kararına yapılan itirazın reddine..."

17. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararının kendisine 22/2/2017 tarihinde tebliğ edildiğini belirterek 1/3/2017 tarihinde ret kararına itiraz etmiştir. İnfaz Hâkimliğinin 8/3/2017 tarihinde verdiği ek kararla başvurucunun itirazı süre yönünden reddedilmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"...verilen kararın ceza infaz kurumu aracılığıyla tutukluya 21/02/2017 tarihinde tebliğ edildiği, tutuklunun Hakimliğimize Ceza İnfaz Kurumu aracılığı göndermiş olduğu itiraz dilekçesinin 01/03/2017 tarihli olduğu ve 7 günlük itiraz süresi geçirildikten sonra verildiği anlaşılmakla..."

18. İnfaz Hâkimliği dosyası içinde bulunan Hâkimlik kararının başvurucuya tebliğ edildiği belgede tebliğ tarihinin 21/2/2017 olarak hazırlandığı, buna karşın tarihin 22/2/2017 olarak el yazısıyla düzeltildiği tespit edilmiştir.

19. İnfaz Hâkimliğinin ek kararına başvurucu tarafından yeniden itiraz edilmiştir. Düzce 2. Ağır Mahkemesince incelenen itiraz, başvurunun süresinde yapılmadığına yönelik İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğu şeklinde değerlendirilerek 31/3/2017 tarihinde reddedilmiştir.

20. Başvurucu 26/4/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. Kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiası hakkındaki ilgili hukuk için bkz. Raşit Konya, B. No: 2017/26780, 28/6/2018, §§ 15-30; Timur Demir, B. No: 2018/33190, 9/5/2019, §§ 14-31.

22. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun "İnfaz hâkimliğince şikâyet üzerine verilen kararlar" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İnfaz hâkiminin kararlarına karşı şikâyetçi veya ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından, tebliğden itibaren yedi gün içinde Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz yoluna gidilebilir."

23. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "İtiraz olunabilecek kararlar" kenar başlıklı 267. maddesi şöyledir:

"Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir."

24. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "İtiraz usulü ve inceleme mercileri" kenar başlıklı 268. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"Hâkim veya mahkeme kararına karşı itiraz, kanunun ayrıca hüküm koymadığı hâllerde 35 inci maddeye göre ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde kararı veren mercie verilecek bir dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. Tutanakla tespit edilen beyanı ve imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar. 263 üncü madde hükmü saklıdır.

Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu; Ceza İnfaz Kurumundaki koğuşta barındırılmakta iken talebi olmamasına ve disiplin cezası almamasına rağmen ilgili mevzuata aykırı şekilde tek kişilik odaya alındığını, söz konusu işlemin hücre cezası olduğunu ve bu nedenle hukuk devleti ilkesi ile işkence yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki nitelendirmesini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda ihlal iddiaları özü itibarıyla kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

28. Anayasa’nın "Maddî ve manevî varlığın koruması ve geliştirmesi hakkı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

29. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

30. Diğer taraftan Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 3. maddesi herhangi bir sınırlama öngörmemekte ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyetini belirtmektedir. Kötü muamele yasağının mutlak mahiyeti Anayasa’nın 15. maddesi

kapsamında belirtilen savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde dahi istisna öngörmemiştir. Aynı şekilde Sözleşme'nin 15. maddesi benzer bir düzenleme ile kötü muamele yasağına ilişkin herhangi bir istisna öngörmemiştir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 33).

31. Tutulma koşulları, tutulanlara yapılan uygulamalar, ayrımcı davranışlar, devlet görevlileri tarafından sarf edilen hakaretamiz ifadeler, kişiye normal olmayan bazı şeyleri yedirme, içirme gibi muameleler kötü muamele olarak ortaya çıkabilir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 90). Mahpuslar, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından mahrum bırakılabilirken (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) genel olarak Anayasa ve Sözleşme'nin ortak alanı kapsamında kalan diğer temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda sahip olunan haklar sınırlanabilir. Dolayısıyla verilen bir mahkûmiyet veya tutuklama kararının infazında mahkûmlar veya tutuklular için sağlanacak şartlar insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Turan Günana, §§ 35, 36).

32. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetimsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Ceza infaz kurumlarındaki yaşam, mahpuslara sunulan aktivitelerin genişliğinden mahpuslar ve ceza infaz görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahpusları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir (Turan Günana, §§ 37, 39).

33. Yukarıda ifade edilen tüm hususların yanında ilave olarak bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir.Her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (Tahir Canan, § 23).

34. Ceza infaz kurumlarında hükümlü ya da tutuklu statüsüyle tutulan kişilerin hücre hapsine alınmasının ya da diğer tutulanlardan ayrılmasının tek başına Anayasa'nın 17. maddesine aykırı bir durum oluşturmadığı Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında belirtilmiştir. Buna göre disiplinin sağlanması, güvenlik gerekçesi veya ayrı tutulan kişiyi diğer tutulan kişilerden korumak kaygısıyla bu tür uygulamalar yapılması mümkündür (Turan Günana § 43; Ahmet Yeter, B. No: 2014/5100, 16/2/2017, § 39). Ayrıca tek başına tutma tedbirinin sadece güvenlik veya disiplini sağlama kaygısıyla değil mahpusların devam eden soruşturmalarda hileli iş birliği yapmalarını veya dışarıdakilerle yeni bir suç işlemek için iş birliği yapmalarını önleme gibi amaçlarla uygulanması da mümkündür (Raşit Konya, B. No: 2017/26780, 28/6/2018, § 44).

35. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde ceza infaz kurumlarında tutulma koşullarını değerlendirirken başvurucular tarafından ileri sürülen somut olaylara ilişkin iddialarla birlikte koşulların bir bütün olarak gözetilmesi ve bu kapsamda önlemlerin şiddeti, süresi, amacı ve bireyler için sonuçlarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini de kabul etmiştir (Turan Günana, § 38). Dolayısıyla her

başvuruda somut olayın özel koşulları, alınan tedbirin niteliği ve süresi, amacı ve söz konusu kişi üzerindeki etkisi değerlendirilmelidir.

36. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bu bağlamda tek kişilik bir odada tutulmaya ilişkin koşullar olayın kendine özgü koşullarına göre kötü muamele yasağı kapsamında gerçek bir sorun olarak ortaya çıkarabilir. Bununla birlikte bu koşulların söz konusu uygulamanın niteliğinden kaynaklanan ve özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinin ötesinde asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir (Raşit Konya, § 50).

37. Somut olayda başvurucu, terör örgütü üyesi olduğu iddiasıyla tutuklanarak ilgili düzenlemeler gereğince Düzce T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna yerleştirilmiştir. Başvurucunun tutulduğu odanın hücre statüsünde bir oda olmadığı, büyüklüğü, havalandırma penceresi, tuvalet ve duş için ayrılmış uygun ve yeterli bölümleri olması gibi özellikleri dikkate alındığında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen Avrupa Cezaevi Kurallarına (bkz. Raşit Konya, §§ 14-27) uygun koşullarda bulunduğu anlaşılmaktadır.

38. Ayrıca başvurucu, açık havaya çıkma imkânından günde ortalama bir saat -inceleme tarihi itibarıyla- tek başına faydalandırılmıştır. Anayasa Mahkemesi Halil Tarkan (B. No: 2016/70779, 26/2/2020) kararında, tek kişilik odada 3 yıl 5 ay tutulan başvurucunun havalandırma imkânından diğer tutuklu veya hükümlülerle birlikte yararlandırılmamasının tek başına kötü muamele yasağını ihlal etmeyeceğine karar vermiştir. Somut başvuruda da karardan ayrılmayı gerektiren bir olgu bulunmamaktadır.

39. Diğer yandan başvurucu, tek başına tutulduğu süre boyunca ailesi avukatı ile çok sayıda açık ve kapalı görüş gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak yaklaşık 4 yıl süre ile tek kişilik odada barındırılmış olmakla birlikte ailesiyle, dış dünyayla ve diğer tutulanlarla iletişimi bütünüyle kesilmeyen başvurucunun duyusal ve sosyal olarak izole edildiği sonucuna bu aşamada ulaşılması mümkün görünmemiştir.

40. Tek kişilik odada kalma süresinin uzunluğu ve bu sürenin tutulan kişi üzerindeki etkilerinin kötü muamele yasağı açısından aranan asgari eşik seviyesine ulaşıp ulaşmadığı hususu, somut olaya özgü koşullar çerçevesinde her başvurucuya veya aynı başvurucunun her başvurusuna göre ayrı değerlendirilmektedir. Somut olayda başvurucunun şikâyet ettiği tutulma koşulları ve süresi bakımından ise söz konusu asgari eşik derecesinin aşılmadığı sonucuna varılmıştır. Başvurucunun zaman zaman psikolojik değerlendirmeye tabi tutulduğu da nazara alındığında tek kişilik odaya alınmasının diğer tutuklu/hükümlülerden farklı olarak psikolojik rahatsızlığını artırdığına ve uygulamanın asgari eşik seviyesine ulaştığına ilişkin somut bir veriye ulaşılamamıştır.

41. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağına ilişkin bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkı Kapsamındaki Mahkemeye Erişim Hakkının İhlâl Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

42. Başvurucu; Ceza İnfaz Kurumu tarafından verilen disiplin cezasının hukuka uygun olmadığını buna karşın İnfaz Hâkimliğince verilen süre aşımı kararın hatalı olması nedeniyle

cezanın kesinleştiğini, ayrıca İnfaz Hâkimliği kararına süresinde itiraz etmesine karşın itirazının incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle reddedildiğini ifade ederek Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlâl edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

43. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

44. Başvurucunun şikâyetinin özü, hakkında verilen disiplin cezasının hakkaniyete aykırı olduğu ve cezanın iptali amacıyla başvurduğu yargı sürecinde İnfaz Hâkimliği kararına süresinde itiraz etmesine rağmen Mahkemece hatalı yorum yapılarak itirazının değerlendirilmemesidir. Bu itibarla başvurucunun şikâyetlerinin adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir. Öncelikle incelenmesi gereken mesele, başvurucunun İnfaz Hâkimliğince verilen karara itirazının süre aşımı nedeniyle reddedilmesinden dolayı adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkemeye erişim hakkıdır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

45. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

46. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

47. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52). Öte yandan mahkemeye erişim hakkı ilk derece mahkemesine dava açma hakkının yanı sıra itiraz, istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise anılan yollara başvurma hakkını da içerir (Ali Atlı, B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 49).

48. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında tutuklu veya hükümlülerin ceza ve tutukevlerindeki disiplin cezaları nedeniyle yaptığı şikâyetin infaz hâkimliği tarafından incelenmesinin medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında kaldığı ve dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesinin uygulanmasının mümkün olduğu belirtilmiştir (Cihan Yeşil, B. No: 2013/8635, 6/5/2015; Emrah Yayla [GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020).

49. Somut olayda başvurucunun İnfaz Hâkimliği kararına itirazının süresinde yapılmadığı gerekçesiyle reddedilerek itirazın esasının incelenmemesinin başvurucunun mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturduğu açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

50. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

51. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin somut başvuruya ilişkin olarak Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

52. Başvurucunun İnfaz Hâkimliği kararına karşı yaptığı itirazın süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin ek kararın 4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinin atfı doğrultusunda 5271 sayılı Kanun'un 267. ve 268. maddelerine dayandığı görülmektedir. Bu kapsamda somut olayda başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

(2) Meşru Amaç

53. Yargı kararlarının tabi kılınacakları bir kanun yolu incelemesi neticesinde ortadan kaldırılma ihtimalinin hukuk düzeni içinde sürekli olarak gündemde tutulması hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Yargılamaların sürüncemede kalmasını engellemek, uyuşmazlıkların mümkün olan en kısa süre içinde nihai çözüme kavuşturulmasını, hukuk aleminde etki ve sonuçlarını doğurması beklenen kesin hükmün bir an önce teminini sağlamak düşüncesiyle yargı kararlarına karşı üst mahkemeler nezdinde yapılması öngörülen kanun yolu başvuruları kanunlarla belli sürelere bağlanmıştır. Bu itibarla kanun yoluna başvurma hakkının belli bir süre koşuluna bağlanması, yukarıda belirtilen sakıncaları bertaraf ederek hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması gibi önemli ve meşru bir amaca hizmet eder (Ertuğrul Dalbaş, B. No: 2014/7805, 25/10/2017, § 59).

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

54. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı mutlak olmayıp sınırlamalara konu olabilir. Ancak Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi uyarınca anılan sınırlamaların mahkemeye erişimi imkânsız hâle getirmemesi ya da aşırı derecede zorlaştırmaması gerekir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen hukuki veya fiilî sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, § 52).

55. Mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

56. Bu kapsamda mevzuatta öngörülen dava açma süresine ilişkin kuralların hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

57. Başvurucunun bir ay bazı etkinliklerden alıkonulması cezasına karşı İnfaz Hâkimliğine yaptığı itiraz 20/2/2017 tarihinde reddedilmiştir. Başvurucu, anılan ret kararına itiraz etmiş ancak İnfaz Hâkimliğinin 8/3/2017 tarihli ek kararıyla itirazın süresinde yapılmadığı gerekçesiyle başvurucunun talebi reddedilmiştir.

58. Başvuruya konu İnfaz Hâkimliğinin 20/2/2017 tarihli kararının başvurucuya hangi tarihte tebliğ edildiği hususunda yargı makamlarının kabulü ile başvurucu beyanları arasında farklılık bulunmaktadır. Başvurucu 22/2/2017 tarihinde tebligatı aldığını ifade etmesine karşın İnfaz Hâkimliği ve süre aşımı kararını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi başvurucuya kararın 21/2/2017 tarihinde tebliğ edildiğini açıklamıştır.

59. Başvurucuya karar tebliği İnfaz Kurumu aracılığıyla yapılmıştır. İnfaz Hâkimliği dosyasının içinde bulunan tebliğ evrakı incelendiğinde tebliğ tarihinin 21/2/2017 olarak hazırlanmasına rağmen el yazısıyla düzeltilerek 22/2/2017 olarak değiştirilmiş olduğu ve bu hâliyle başvurucu tarafından imzalandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca İnfaz Kurumunun tebliğe ilişkin olarak İnfaz Hâkimliğine ilettiği üst yazı tarihinin de 22/2/2017 olduğu görülmektedir. Bu tebliğ evrakına rağmen tebliğ tarihinin Mahkemelerce 21/2/2017 tarihi olarak yorumlanmasının gerekçesi kararda yer almadığından anlaşılamamıştır.

60. Bu durumda başvurucuya tebliğin 22/2/2017 tarihinde yapıldığı öngörülmüştür. En azından iddia edildiği gibi tebliğin 22/2/2017 tarihinde yapıldığına ilişkin güçlü bir karine mevcuttur. Dolayısıyla başvurucunun bu tarihten itibaren yedi günlük yasal süresi içinde itiraz hakkını kullandığı iddiasına ilişkin mevcut karinenin çürütülmeksizin başvurucunun itirazının süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesinden dolayı başvurucunun kanun yoluna başvuru hakkını kullanmasının engellendiği değerlendirilmiştir.

61. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

62. Diğer taraftan başvurucunun İnfaz Hâkimliğinin disiplin cezasının esası hakkında hakkaniyete aykırı karar verildiği yönündeki şikâyetlerin mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi nedeniyle itiraz mercii tarafından inceleneceği dikkate alındığında bu aşamada Anayasa Mahkemesince değerlendirilmesi mümkün görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

63. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan

kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

64. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 10.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

65. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

66. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

67. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

68. Somut olayda başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulma koşullarına ilişkin şikâyetinin İnfaz Hâkimliğince esastan incelenmemiş olması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

69. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir

karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Düzce İnfaz Hâkimliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

70. Öte yandan başvurucu tazminat talebinde bulunmuş ise de ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Düzce İnfaz Hâkimliğine (E.2017/165) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RECEP BAŞ

B. No: 2017/22400 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/22400

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RECEP BAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/22400)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Recep BAŞ

Vekili : Av. Menekşe Merve TEKTEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/4/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyeti dışındaki iddialar yönünden kısmi kabul edilemezlik kararı verilmiş, başvurunun tutuklamanın hukukiliğine ilişkin kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihine kadar birçok kez uzatılmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Başvurucu en son Tekirdağ hâkimi olarak görev yapmakta iken Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) İkinci Dairesi 16/7/2016 tarihinde başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına, HSYK Genel Kurulu ise 24/8/2016 tarihinde başvurucunun meslekten ihracına karar vermiştir.

11. Darbe teşebbüsü sonrasında Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığı (Savcılık) tarafından başlatılan soruşturma kapsamında başvurucu 17/7/2016 tarihinde Savcılıkta ifade vermiştir. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde özetle HSYK tarafından verilen açığa alma kararının doğru olmadığını, hangi gerekçeye istinaden böyle bir kararın alındığını bilmediğini, HSYK seçimi sırasında örgüt lehine herhangi bir çalışması olmadığı gibi bağımsız olduğu söylenen adaylara oy vermediğini belirtmiştir.

12. Başvurucu, Başsavcılık tarafından silahlı terör örgütüne üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarından tutuklanması istemiyle 17/7/2016 tarihinde Tekirdağ 2. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir. Başvurucu, müdafi huzurunda yaptığı savunmasında önceki anlatımlarının yanı sıra darbeye teşebbüs suçlamasını kabul etmediğini, aksi yönde hiçbir eylem yahut faaliyetinin de bulunmadığını, bahsi geçen örgüt ile hayatının herhangi bir döneminde fiilî bir temasta bulunmadığı gibi bu örgüte sempati dahi beslemediğini, örgüt tarafından organize edilen etkinlik yahut toplantılara katılmadığını ifade etmiştir.

13. Başvurucu, Tekirdağ 2. Sulh Ceza Hâkimliğince yapılan sorgusunun ardından silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 17/7/2016 tarihinde tutuklanmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...şüpheliler hakkında HSYK 2. Dairesinin 16/07/2016 tarihli hâkimlikten ve Savcılıktan uzaklaştırma kararı bulunduğu, Ankara C. Başsavcılığının ihbarı gibi somut delillere dayanan kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, mevcut delil durumu, şüphelilerin savunmaları,

arama ve el koyma tutanağı, şüphelilerin kaçma şüphesinin bulunduğu, atılı suçların CMK 100/3-a (11) maddesinde belirtilen katalog suçlardan oluşu göz önüne alındığında CMK.da tutuklama nedeni varsayılabilecek suçlardan olması, atılı suçların cezasının alt ve üst sınırları itibariyle verilmesi muhtemel ceza miktarı da gözönüne alınarak tutuklama tedbirine müracaat etmede ölçüsüzlük görülmediğinden hâkimler ve Savcılar Kanunun 94. Maddesi ve CMK 100 ve devamı maddeleri gereğince şüphelilerin Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma, Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmaya Teşebbüs Etme suçlarından AYRI AYRI TUTUKLANMALARINA ... karar verildi."

14. Devam eden soruşturma sürecinde Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 1/10/2016 tarihli yetkisizlik kararı ile dosyanın Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmiş, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı da 12/1/2017 tarihli yetkisizlik kararı ile dosyayı İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

15. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2/2/2017 tarihinde tekrar başvurucunun ifadesine başvurulmuştur. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde özetle Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olduğunu, eşi ile üniversite döneminde tanıştığını, 1988 yılında hâkimlik mesleğine başladığını, eğitim ve meslek hayatı boyunca terör örgütünün herhangi bir okulunda okumadığını, dershanesine gitmediğini, evlerinde kalmadığını, toplantılarına katılmadığını ve kimseye himmet ya da kurban parası vermediğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca oğlunu ilköğretim ve lise yıllarında örgüte müzahir okullara gönderdiğini ancak bunu yaparken örgütsel bir saikle hareket etmediğini, o dönemde birçok siyasinin de çocuklarını bu okullara gönderdiğini, ayrıca oğlunun lise öğrenimi sırasında tam burs kazanmasının söz konusu okullara devam etmesinde etkili olduğunu, bunun haricinde oğlunu örgüte müzahir herhangi bir ev ya da dershaneye göndermediğini ifade etmiştir. Mesleki hayatında vermiş olduğu kararlarda hiç kimseden emir ve talimat almadığını belirten başvurucu, örgüte bağlı herhangi biriyle görüşmediğini, özellikle 28 Şubat sürecinden sonra bazı insanlar cuma namazına bile gitmeye çekinirken kendisinin cuma namazlarına gittiğini, eşine de başörtü takması konusunda telkinde bulunduğunu ifade etmiştir. Başvurucu bunun yanı sıra 2014 yılındaki HSYK seçimi öncesinde H.U. tarafından organize edilen İtalya gezisine katıldığını, bu gezi grubunda Yargıtay ve diğer adliyelerden de hâkim ve savcıların bulunduğunu, seçim döneminde ise herhangi bir grup lehine ya da aleyhine çalışmadığını, kendisine kimsenin liste vermediğini ve kendisini aramadığını ancak hem bağımsızlardan hem Yargıçlar ve Savcılar Birliğinden hem de Yargıda Birlik Platformundan insanların ziyaretine geldiğini belirtmiştir. ByLock, Eagle, Kakao gibi programlar kullanmadığını ve Bank Asyada hesap açtırmadığını belirten başvurucu; bilgisayarında örgüt liderine ait fotoğrafların bulunduğu iddiasına ilişkin olarak ise bu fotoğrafların internet üzerinden girmiş olduğu sitelerden otomatik olarak indiren ve "crash" diye tabir edilen dosyalardan olduğunu, muhtemelen bu şekilde elde edildiğini, bunun dışında kendisinin fotoğraf yüklemesinin söz konusu olmadığını, ayrıca söz konusu fotoğrafın karşıt haber sitelerinin kullandığı bir resim olduğunu ifade etmiştir.

16. Başvurucu hakkında devam eden soruşturma sürecinde İstanbul 14. Sulh Ceza Hâkimliğinin 10/2/2017 tarihli ve İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliğinin 10/3/2017 tarihli kararları ile tutukluluğun devamına hükmedilmiştir. Söz konusu kararlarda başvurucunun meslekten ihraç edildiği hususunun yanı sıra emniyet tarafından düzenlenmiş olan rapora göre başvurucu tarafından kullanılan bilgisayarda örgüt liderine ait fotoğrafın bulunduğu tespitine dayanılmıştır. Dosya kapsamında yapılan incelemede başvurucu hakkında delil

olarak değerlendirilen bir diğer hususun ise Başbakanlık İletişim Merkezi üzerinden ya da doğrudan Savcılık kanalı ile yapılan şikâyetlere ilişkin dilekçeler olduğu anlaşılmıştır. Bahse konu dilekçelerde, başvurucunun hâkim olarak görev yaptığı yargılamalarda sanık olarak yer alan kişilerin mağduriyet yaşadıklarına ve adil bir şekilde yargılanmadıklarına yönelik şikâyetleri yer almaktadır.

17. Başvurucu hakkında 28/3/2017 tarihinde yapılan tutukluluk incelemesi neticesinde Sulh Ceza Hâkimliğince adli kontrol tedbirleri uygulanarak başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...dosya incelenmesinde; şüphelinin devam eden soruşturma kapsamında hakkındaki digital verilerin incelenmesi de dahil delillerin toplanma aşamasında olduğu ancak şüphelinin FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü tarafından şifreli haberleşme aracı olarak kullanılan bylock uygulamasını bu aşamada kullanmadığının tespit edildiği, sabit ikametgah sahibi olduğu, şüphelinin sağlık durumu, soruşturmanın geldiği aşama ve mevcut delil durumu itibariyle tutuklama tedbirinin devamı yönünden T.C. Anayasasının 13. maddesinde düzenlenen 'ölçülülük' prensibi de dikkate alınarak şüpheli hakkında bu aşamada adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasının yeterli olacağı kanaatine varılmakla, İstanbul C. Başsavcılığının talebinin kabulü ile şüpheli Recep Baş'ın silahlı terör örgütüne üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarından tahliyesine...karar vermek gerekmiş[tir.]"

18. Başvurucu 27/4/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Başvurucu hakkındaki soruşturma bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığında devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. İlgili hukuk için bkz. Adem Türkel, B. No: 2017/632, 23/1/2019, §§ 24-39; Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48 ve ilgili Yargıtay kararları için bkz. A.L., B. No: 2016/63999, 9/1/2020, §§ 33-35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu; kuvvetli suç şüphesi olmaksızın ve görevinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin görevli olmayan bir mahkeme tarafından tutuklandığını, olayda tutuklama nedenlerinin bulunmadığını, tutuklamanın orantısız bir tedbir olduğunu ve adli kontrol tedbirinin neden yetersiz kalacağının değerlendirilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde, kabul edilebilirlik yönünden yapılan değerlendirmede başvurucunun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesindeki tazminat yolunu tüketmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Esas yönünden yapılan değerlendirmede ise tutuklama kararına ve iddianamedeki delillere atıf yapılarak somut olayda suç işlendiğine ilişkin kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu belirtilmiştir.

24. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

25. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

26. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

27. Başvurucunun bu bölümdeki şikâyetlerinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

28. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

29. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

30. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

31. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının

incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu bölümdeki iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

33. Tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde dikkate alınacak genel ilkeler için bkz. Mustafa Özterzi, §§ 85-90; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

35. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

36. Diğer taraftan başvurucu 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda hâkimlerle ilgili olarak öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin, yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını iddia etmektedir.

37. Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan ([GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 102-147) kararında ilgili kanunlar çerçevesinde konuyu etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, yüksek mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek vergi mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır.

38. Somut olayda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

39. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

40. İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut olguların bulunduğu genel olarak belirtilmiş fakat bunlara ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir (bkz. § 14). Devam eden tutukluluk incelemelerinde ise

başvurucunun meslekten ihraç edilmiş olması ve örgüt liderinin fotoğraflarının bilgisayarında bulunması kuvvetli suç şüphesine dayanak somut olgu olarak ortaya konulmuştur (bkz. § 17).

41. Soruşturma kapsamında delil olarak değerlendirilen diğer hususlar ise başvurucunun çocuğunun örgüt ile iltisaklı okullarda eğitim alması, FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında hakkında soruşturma yürütülen H.U. tarafından HSYK seçimi öncesinde organize edilen yurt dışı gezisine katılması ve hâkim olarak görev yaptığı yargılamalarda mağduriyet yaşadığını iddia eden kişilerin şikâyet dilekçeleridir.

42. Buna göre Anayasa Mahkemesince tutuklamanın hukukiliği bağlamında başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirtinin bulunup bulunmadığı yönündeki incelemenin bu olgular temelinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

43. Başvurucuya yöneltilen ve tutuklamaya konu olan suçlamanın dayanaklarından biri de hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun HSYK tarafından önce görevinden uzaklaştırılması, sonrasında ise FETÖ/PDY ile bağlantısı olduğu gerekçesiyle meslekten çıkarılmasıdır.

44. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda görevden uzaklaştırma veya kamu görevinden ya da meslekten çıkarma şeklindeki idari kararların niteliğini dikkate alarak bu kararların verilmesinin karara muhatap olan kişilerin suç işlediklerine dair kuvvetli belirtinin bulunduğu anlamına gelmediği sonucuna varmıştır (diğerleri arasından bkz. Mustafa Baldır, § 70; Mustafa Açay, B. No: 2016/66638, 3/7/2019, § 54; E.A., B. No: 2016/78293, 3/7/2019, § 57; Ali Aktaş, B. No: 2016/14178, 17/7/2019, § 53; Mustafa Özterzi, § 104; Zafer Özer, § 58). Bu itibarla başvurucu hakkındaki görevden uzaklaştırma veya meslekten çıkarma tedbirlerine ilişkin kararlarda başvurucuyla ilgili kişisel bir tespit ve değerlendirme bulunmadığından bunların -tek başına- suç işlendiğine dair kuvvetli bir belirti olarak kabulü mümkün değildir.

45. Öte yandan soruşturma dosyasında yer alan ve başvurucunun hâkim olarak görev yaptığı yargılamalara dair şikâyet dilekçelerinin genel olarak adil bir yargılama yapılmadığı hususuna ilişkin olduğu, dilekçe sahipleri tarafından başvurucunun örgütsel saikle hareket ettiği olgusuna dayalı bir iddianın ortaya konulamadığı, daha ziyade görevin gereği gibi ifa edilmemesinden kaynaklanan şikâyetlerin ileri sürüldüğü görülmektedir. Nitekim bu şikâyetler ile ilgili olarak HSYK tarafından nasıl bir işlem tesis edildiği de dosyadan anlaşılmamaktadır. Dolayısıyla söz konusu dilekçelerde geçen hususların terör örgütü üyeliği suçlaması için kuvvetli belirti olarak kabulü mümkün görülmemiştir.

46. Başvurucu aleyhine delil olarak ele alınan bir diğer husus ise bilgisayarında bulunduğu belirtilen örgüt liderine ait fotoğraflardır. Başvurucu, bu fotoğrafın internette girdiği sitelerden otomatik olarak indirilmiş olduğunu, kendisinin özellikle örgüt liderinin fotoğrafını indirmediğini ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi; Mustafa Özterzi kararında, başvurucunun konutunda ve işyerinde ele geçirilen dijital materyallere dair internet geçmişi çıkarımlarından, örgütün propagandasını yaptığı bilinen sosyal medya hesapları ve internet sitelerini takip ettiği, buralarda paylaşılan bazı ses ya da video kayıtlarını izlediği, haber ve yorumları okuduğu iddialarını incelemiş; kişilerin, örgütün propagandasını yapan sosyal medya hesaplarını ve internet sitelerini çok farklı amaçlarla takip edebildiklerine ve bunun bilinen bir gerçek olduğuna dikkat çekmiştir. Kamu makamlarının, bir kimsenin örgüt propagandası yapan internet sitelerine ve sosyal medya hesaplarına girmesinin ve bu mecraları takip etmesinin, bunların örgütsel amaçla yapıldığını gösteren somut olguları

ortaya koyamadığı sürece,suç işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varmıştır (Mustafa Özterzi, § 114.) Mahkeme ayrıca A.L. kararında, başvurucunun cep telefonunda Fetullah Gülen'e ait dört adet fotoğrafın bulunmasıyla ilgili olarak da bunların telefon hafızasına özellikle indirilmiş resim dosyaları olmayıp internet sitesinde içerik gezintisi sırasında kaydedilmiş resim dosyaları olduğu yönündeki bilirkişi raporuna değinerek anılan hususu kuvvetli suç belirtisi olarak kabul etmemiştir (A.L., § 63). Anılan kararlarda ifade edilen yaklaşım çerçevesinde başvurucunun söz konusu fotoğrafları örgütsel bir amaçla bilgisayarına indirdiği yönünde bir tespitin bulunmaması dolayısıyla bunların başvurucu ile FETÖ/PDY arasında örgütsel bir ilişki yönünden kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü mümkün görülmemiştir.

47. Başvurucu, hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen bir kişi tarafından 2014 yılındaki HSYK seçimi öncesinde organize edilen bir yurt dışı gezisine katıldığını ifade etmiştir. Söz konusu geziyi organize eden kişi başvurucunun ifadesine göre FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu belirtilen yargı mensubu H.U.dur. Başvurucu bu geziye -görev yaptığı- Bakırköy Adliyesi ile Yargıtaydan hâkim ve savcıların katıldığını ifade etmiştir. Söz konusu gezinin sosyal bir etkinlik değil de örgütsel bir faaliyet olduğu yönünde herhangi bir tespit hatta iddia dahi bulunmamaktadır. Bu durumda başvurucunun salt organizasyonunu gerçekleştiren kişinin FETÖ/PDY ile irtibatının bulunduğundan bahisle bir yurt dışı gezisine katılmış olmasının bu örgüt ile ilişkisinin bulunduğuna dair bir olgu olarak kabul edilmesi mümkün değildir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mustafa Özterzi, § 106).

48. Son olarak başvurucunun çocuğunu FETÖ/PDY ile bağlantılı okullara gönderdiği belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi; İhsan Yalçın kararında, FETÖ/PDY ile bağlantılı bir okulda bir süre öğrenim gördüğü belirtilen başvurucu yönünden yaptığı değerlendirmede, örgütsel bir ilişki çerçevesinde gerçekleştirildiğine dair olgular ortaya konulmadan salt bu nitelikteki bir okula gitmenin kuvvetli suç belirtisi olarak kabulünü mümkün görmemiştir. Kararda, FETÖ/PDY ile bağlantılı okul veya dershanelerde öğrenim görmenin ancak bunun örgüte yardım etme, finansal destek sağlama ya da örgütsel eğitiminden yararlanma gibi örgütsel gayelerle gerçekleşmesi hâlinde örgütsel bir davranış olarak değerlendirilebileceğine vurgu yapılmıştır (İhsan Yalçın, B. No: 2017/8171, 9/1/2020, § 49). Mahkeme, Ş.B. kararında da aynı yönde değerlendirmelerde bulunmuştur (Ş.B., B. No: 2017/30993, 1/7/2020, § 38.) Bu çerçevede başvurucunun çocuğunu örgütsel bir amaçla FETÖ/PDY ile bağlantılı bir okula gönderdiği yönünde herhangi bir olgunun bulunmaması sebebiyle anılan hususun kuvvetli suç belirtisi olarak kabul edilmemesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Nitekim terör suçlarıyla ilgili davaların temyiz mercii olan Yargıtay 16. Ceza Dairesinin yerleşik kararlarında (E.2018/7220, K.2019/3659; E.2018/6390, K.2019/2961; E.2018/5527, K.2019/2206) anılan kişilerin çocuklarını FETÖ/PDY ile bağlantılı okul veya dershanelere göndermelerinin terör örgütü üyeliği suçu bakımından örgütsel bir faaliyet olarak kabul edilmediği görülmektedir.

49. Bu itibarla soruşturma belgelerinde yer alan tespit ve değerlendirmeler kapsamında somut olayda suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

50. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

51. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

52. Bununla birlikte anılan tedbirin Anayasa'nın olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

4. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

53. Somut olayda Anayasa Mahkemesince soruşturma makamlarının suç işlendiğine dair belirtileri somut olgularla ortaya koymadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirine başvurdukları sonucuna varılmıştır. Bu itibarla Anayasa'nın olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesinin başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen güvencelere aykırı bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir (benzer yönde bkz. Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, § 110; Mehmet Hasan Altan (2), § 157).

54. Açıklanan gerekçelerle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

5. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

55. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi ile (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

56. Başvurucu, 500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

57. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

58. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün

olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

59. Başvuruda, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. 30/11/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiş ve başvurucunun tutukluluk hâli sona ermiştir.

60. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

61. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak

ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

Tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olması yanında telafi kabiliyetini haiz olması ve tüketildiğinde başvurucunun şikâyetlerini gidermede makul başarı şansı tanıması gerekir. Bir başka söyleyişle, etkili olduğu kabul edilecek olan başvuru yolunun, Anayasa'da öngörülmüş güvencelere aykırılık nedeniyle hakkın ihlal edildiğini özü itibarıyla tespit etme ve yeterli giderim sağlama imkânı sunan bir yol olması gerekmektedir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp uygulamada da etkili olduğunun gösterilmesi ya da en azından etkili olmadığının kanıtlanmamış olması gerekir (Ramazan Aras, B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 29). Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir başvuru yolunun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz. Özellikle sonradan oluşturulan ve henüz uygulaması olmayan başvuru yollarının bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir (Ramazan Korkmaz, B. No: 2016/36550, 19/7/2017, §33).

Öte yandan, başvuruculaların belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda sadece bir kuşku duyması, kendilerini söz konusu hukuk yolunu tüketme girişiminde bulunma yükümlülüğünden kurtarmaz. Başvuruculardan, yorum yetkilerini kullanarak mevcut hakları geliştirme fırsatı vermek için yargı organlarına başvurmaları beklenebilir. Ancak yerleşik mahkeme içtihatları ışığında, belirtilen hukuk yolunun gerçekte olumlu sonuçlanması konusunda makul bir ihtimalin bulunmadığı durumlarda ise başvurucunun söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması başvuru yollarının tüketilmediği sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte bir hukuk yolunun başarısız olduğunu ortaya koyacak bir durum söz konusu değilse o hukuk yolunun etkili bir şekilde işlediğine ilişkin emsal davaların bulunmaması tek başına başvurucuyu bu hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünden kurtarmaz. Zira başvurucunun bu hukuk yoluna başvurması halinde mahkemelerin içtihatlarını başvurucunun lehine olacak şekilde geliştirmeleri ihtimali her zaman vardır.

Somut olayda 17.07.2016 tarihinde tutuklanan ve 27.04.2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunan başvurucunun suç isnadına bağlı tutulma durumu, 28.03.2017 tarihinde serbest bırakılmasıyla (tahliye edilmesiyle) birlikte bu tarihten itibaren sona ermiş bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesince başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun suç isnadına bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılması hali sona ermiş bulunduğundan, bireysel başvuru kapsamında tutukluluğun hukuki olmadığı yönünden yapılabilecek olan olası bir ihlal tespiti, başvurucu açısından ancak lehine bir miktar tazminata hükmedilmesi sonucunu doğurabilecektir. Bunun dışında muhtemel bir ihlal kararına bağlı olarak başvurucu açısından (örneğin tahliye edilmek gibi) bir sonuç ortaya çıkmayacaktır.

Hal böyle olunca, belirtilen duruma bağlı olarak, bireysel başvurunun ikincillik niteliği gereğince, olayda, aşama itibarıyla bireysel başvuru yolu dışında başvurucuya, tutmanın hukuki olmadığını tespit edecek ve giderim olarak da tazminat ödenmesini sağlayabilecek başka bir hak arama yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nce, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı olarak yapılan tüm başvurularda, tutuklama kararının hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddia incelenirken ilk olarak şikâyet konusu tutuklamanın kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı, ikinci olarak kuvvetli suç şüphesinin mevcut olup olmadığı, üçüncü olarak tutuklamanın meşru bir

amacının bulunup bulunmadığı (tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı), son olarak da tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığı incelenmektedir.1

Anayasa Mahkemesince yapılan bu inceleme, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100 ve 101. maddelerde yer alan hükümlerle de uyumlu bir incelemedir. Zira 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin(1) numaralı fıkrasına göre "Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez." Yine aynı Kanunun 101. maddesinin ikinci fıkrasına göre de "Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda; a) Kuvvetli suç şüphesini, b) Tutuklama nedenlerinin varlığını, c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir."

Öte yandan, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasına (fıkranın a bendine) göre "Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, ... kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

Görüldüğü üzere 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de "tutuklama için kanunda belirtilen koşullara" atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla Kanunda (kuvvetli suç şüphesi, tutuklama nedeni, ölçülülük gibi) öngörülen koşullara aykırı olarak tutuklandığını düşünen bir kişi için Kanun tazminat isteme ve alma imkânı öngörmektedir.

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin önceki kararlarında; bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla başvurucunun tutukluluk halinin sona ermiş olması ve tutuklama tedbirinin ilişkili olduğu kamu davasında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmiş olması şartlarının bir arada gerçekleşmiş olması hallerinde, başvurucunun tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak CMK 141/1-a hükmü kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve mezkûr iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.2 Bununla birlikte, başvurucu tahliye edilmiş olsa dahi hakkında açılan kamu davasının devam ediyor olması veya hakkında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmemiş olması hallerinde ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvuruları CMK 141/1-a hükmü kapsamı dışında tutmuş ve işin esasını incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin başvurularda yukarıda belirtildiği şekilde ortaya koyduğu yaklaşımını sonradan kısmen değiştirmiş bulunmaktadır. Mahkemenin güncel yaklaşımında, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasının CMK 141. madde kapsamında tazminata konu edilebileceğinin kabul edildiği tek durum, CMK 141/1-e hükmünde düzenlenen tazminat nedenine ilişkin durumdur.

Anayasa Mahkemesinin son dönemdeki bir çok kararına göre; başvuruya konu edilen tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada başvurucu hakkında beraat kararı verilmiş veya başlatılan soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ve bu kararlar bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla kesinleşmiş ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası, CMK 141/1 a ve e hükmünde düzenlenen tazminat yolunun tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulunmaktadır.3 Mahkeme, bu içtihadında CMK 141/1-e hükmünün yanı sıra CMK 141/1-a hükmünü de dikkate almakta ve söz konusu hükümlerde öngörülen tazminat yolunu tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası yönünden etkili bir kanun yolu olarak nitelendirmektedir.4 Tutukluluğun hukuki olmadığı iddiasına dayalı tüm başvurularda, belirtilen durum dışındaki tüm hallerde ise işin esası incelenmektedir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, CMK 141/1-a hükmünde düzenlenmiş olan, kanunlarda belirtilen koşullar dışında tutukluluğun devamına karar verilmesi halini de kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen kişilerin tazminat alabileceğini öngören CMK 141/1-d'de düzenlenen tazminat yoluyla beraber değerlendirmektedir. Bir başka söyleyişle Mahkeme, tutukluluğun kanuna aykırı bir şekilde gerekçesiz kararlarla uzatılarak makul sürenin veya kanuni sürenin aşıldığına ilişkin iddiaları, başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesine dayanarak reddetmekte ve CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (d) bentlerine birlikte dayanmaktadır.5

Belirtilen durumla birlikte, Mahkemece, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlere dayalı başvurularda da CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yoluna başvurulması gerektiği söylenmektedir. Bir başka söyleyişle, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde de davanın mahkûmiyetle sonuçlanıp sonuçlanmadığına, davanın devam ediyor olup olmadığına bakılmaksızın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.6

Anılan kararlarda bu kapsamdaki taleplerle ilgili olarak davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadığı yönündeki Yargıtay kararlarına atıf yapıldığı için gözaltı¬nın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK'nın 141. maddesindeki yolun tartışmasız bir biçimde etkili bir hukuk yolu olduğu iddia edilebilir ise de; Yargıtay tarafından istikrarlı bir biçimde tersine oluşturulmuş bir uygulama tespit edilmediği sürece, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvurularda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilirken, bu konuda Yargıtay uygulamasının var olup olmadığına bakılmasına gerek olmadığından ve biraz önce değinilen kararlarda atıf yapılan Yargıtay kararları7 somut delil olmadan gerçekleştiği iddia edilen bir gözaltına alınmayla ilgili olmadığından anılan iddiaya itibar edilmesi mümkün değildir.8

Hal böyle olunca, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olduğu iddialarının her ikisini de içeren başvurularda, Anayasa Mahkemesince, gözaltı tedbirine dair iddia yönünden tazminat yoluna başvurulması gerektiğine karar verilirken, tahliye edilmiş bir başvurucunun tutuklama tedbirine ilişkin iddiasında tazminat yolunun gösterilmemesi çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nce, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığının belirlenmesinde başvurulan uygulamaya atıf yapma yaklaşımından B.T. kararıyla vazgeçilmiştir. B.T. kararında, geri gönderme merkezlerindeki tutma koşullarının kötü muamele oluşturduğu iddiasına dayalı başvuru, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, geri gönderme merkezlerindeki koşulların kötü muamele oluşturduğu iddiasını, uygulamada başarıyla sonuçlandığını gösteren herhangi bir örneğini tespit etmemiş olmasına rağmen, tam yargı davasına konu edilebileceğini belirterek incelememiştir.

İdari gözetim altında tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı iddiasına dayalı başvuruda Mahkeme; AİHM'nin Türk hukukunda tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru olmadığına dair kararları bulunduğunu belirttikten sonra, yasal düzenlemeyle oluşturulan ve kanunun objektif anlamına bakıldığında var olduğu hususunda bir tereddüt uyandırmayan bir hukuksal yolun fiilen denenmemiş veya kullanılmamış olmasının söz konusu yolun etkili olmadığı veya bulunmadığı sonucuna ulaşılabilmesi bakımından yeterli olmayacağı tespitinde bulunmuş, bu tespit kapsamında da bu güne kadar

böyle bir davanın açıldığını ve tazminata hükmedildiğini gösteren herhangi bir mahkeme kararının mevcut olmamasına dayanılarak tazminata ilişkin etkili bir başvuru yolunun bulunmadığının söylenmesinin hatalı olacağını ifade etmiştir.9

Cafer Yıldız kararında da benzer bir değerlendirmeyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Cafer Yıldız kararında, tutukluluk incelemeleri sonucunda verilen kararların tebliğ edilmemesi ya da tutukluluğa yapılan itirazın karara bağlanmaması nedeniyle tutuklama işlemine karşı başvuru imkanlarından yararlandırılmamaya ilişkin iddiaların CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi kapsamında açılacak davada incelenebileceği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mahkeme, buradaki tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal davalar bulunmamasına rağmen böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu olmadığı için bu türden şikâyetlere çözüm getirmeye elverişli nitelik taşıyan bu yola işlerlik kazandırmak ve yasal düzenlemenin kapsamını belirlemek amacıyla derece mahkemelerine başvurulmasında yarar bulunduğunu belirtmiştir.10

Tahliye edilen ve hakkında açılan kamu davası devam eden kişinin CMK 141/1-a kapsamında açacağı tazminat davasında kuvvetli suç şüphesinin ve tutukluluğun diğer kanuni şartlarının bulunmadığına ilişkin yapılacak tespitin devam eden kamu davasını etkileyebilecek olması ve tazminat davasını yürüten mahkemenin bu tür değerlendirmelerden kaçınabileceği ihtimali yahut hakkında mahkûmiyet hükmü verilen ve bu hüküm kanun yolu incelemesi aşamasında olan veya kesinleşen kişilerin açacakları tazminat davasında mahkemenin, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olup olmadığı tespitini kanun yolu merciinin verdiği veya vereceği karara rağmen yapıp yapamayacağı hususları da kanun yolunun etkililiği açısından elbette ki büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu bağlamda, kişinin tutuklanması ve tahliye edilmesi ile hakkında beraat veya mahkûmiyet hükmü verilmesi arasında belirleyici ölçüde bir bağlantı olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

Belirtilen duruma göre, bir kişinin tutuklanması hukuka uygun olmakla birlikte bu kişi kamu davasından beraat edebilir ya da tutuklanması hukuka aykırılık arz ederken hakkında açılan davada mahkûmiyet sonucuna varılabilir. Bu nedenle CMK 141/1-a kapsamında açılacak bir davada tutukluluğun hukukiliğine ilişkin olarak kişi hakkındaki ceza davasından bağımsız bir inceleme yapılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmalıdır. (Muzaffer Korkmaz, Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat Davaları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 93). Tutukluluğun hukukiliğinin incelenmesinde, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olmasının ya da davanın devam ediyor olmasının bir önemi olmamalıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesince de, mahkûmiyet kararı verilmesi veya davanın devam ediyor olması durumunda da tutuklamanın hukukiliği incelenmektedir.11 Eğer bir davanın devam ediyor olması veya davada mahkûmiyet kararı verilmesi tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesine engel teşkil ediyor olsaydı, Anayasa Mahkemesinin de böyle bir inceleme yapamaması gerekirdi. Dolayısıyla bir davada beraat veya takipsizlik kararı verilmesi tutuklamayı kendiliğinden hukuka aykırı hale getirmeyeceği gibi mahkûmiyet kararı verilmesi de kendiliğinden tutuklamanın hukuka uygun olduğunu göstermez. Nitekim Anayasa Mahkemesi Mehmet Özdemir12 başvurusunda beraat kararı verilmiş olan başvurucunun tutuklanmasının hukuka uygun olduğuna karar vermiş iken, Ali Bulaç13 başvurusunda hakkında mahkûmiyet kararı verilen başvurucunun tutuklanmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.

Esasen CMK 141/1-a hükmünün de, tutuklamanın hukukiliği bağlamında bu hükme dayalı olarak dava açılmasını kişi hakkındaki yargısal sürecin bitmesine ve kesinleşmiş bir kararın varlığına bağlı tutmadığı anlaşılmaktadır.

Konuya ilişkin Yargıtay kararlarında da14 anılan hükümde düzenlenen tazminat nedeninin, yargısal sürecin kesinleşmesine bağlı olarak tazminata konu edilebilecek tazminat nedenleri arasında sayılmadığı görülmektedir. Söz konusu kararlara göre, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlarına karar verilen, yine mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdikleri süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılanlar hakkında, mutlaka davanın esasıyla ilgili olarak verilen kararın kesinleşmesini beklemek zorunluluğu bulunmaktadır.

Hal böyle olunca uygulamada, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik CMK 141/1-a hükmüne dayalı tazminat davasının, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu ceza davası derdestken açılamayacağına ilişkin kesin bir kabulün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, yukarıda da belirtildiği üzere tazminat davasını inceleyecek olan derece mahkemesinin tutuklama şartlarını incelemekten imtina edebileceği şeklindeki bir görüşün kabulünün de mümkün olmadığını belirtmek gerekmektedir. Zira CMK 141/1-a hükmü karşısında tazminat mahkemesinin de (ağır ceza mahkemesinin de) tutuklama koşullarının var olup olmadığını inceleyebilmesi gerekmektedir. Anılan hükme göre tutuklamanın kanunda öngörülen şartlara uygun olup olmadığını tespit etmek tazminat mahkemesinin kanundan kaynaklanan görevi durumundadır. Nitekim kovuşturma aşamasında yargılamayı yürüten herhangi bir ağır ceza mahkemesinin verdiği tutuklama veya tahliye kararı, yapılan itiraz üzerine bir başka ağır ceza mahkemesi tarafından, tutuklama şartlarının var olup olmadığı incelenerek kaldırılabilmektedir. Bu konuda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Böyle olunca da bir ağır ceza mahkemesinin veya sulh ceza hâkimliğinin verdiği tutuklama kararının hukuka aykırı olup olmadığının tazminat mahkemesince tespit edilmesinin önünde de herhangi bir engel bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Suç isnadına bağlı olarak tutukluluk halini içerenler dışındaki tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK 141/1-a'daki tazminat yolunun tüketilmesinin aranması, Anayasa Mahkemesinin tutukluluk statüsünün sona ermiş olması kaydıyla tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik iddiaların, CMK'nin 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ile (d) bentlerinde düzenlenen tazminat yoluna konu edilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımıyla da uyumluluk gösterir.15 Zira tahliye edilen ve hakkındaki kamu davası devam eden veya aleyhine verilen mahkumiyet hükmü kanun yolu aşamasında olan veya kesinleşen kişinin Anayasa Mahkemesi içtihadı doğrultusunda bireysel başvuru öncesi uzun tutukluluk iddiasına ilişkin açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesi, tutukluluğun devamına ilişkin kararların hukuka uygunluğunu inceleyecek, bu incelemeyi yaparken de kuvvetli suç şüphesinin var olup olmadığını ve diğer tutuklama nedenleriyle birlikte devam edip etmediğini gözetecektir (Muzaffer Korkmaz, a.g.e., s.94) Nitekim Anayasa Mahkemesi'nce de tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin olup esastan incelenen başvurularda kuvvetli şüphenin var olup olmadığı, tutuklama nedenlerinin devam edip etmediği de incelenmektedir.16 Ayrıca, bu konuya ilişkin olup başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilen başvurularda da, tazminat davasına bakacak olan mahkemenin de kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını değerlendireceği varsayılmaktadır. Aksinin kabulü halinde bu tür başvurularda kişilerin

tazminat davası yoluna yönlendirilmemesi gerekirdi. Sonuç olarak, eğer tazminat davasına bakacak mahkeme, uzun tutukluluk şikâyetlerinde kuvvetli şüphenin, tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını inceleyebiliyorsa, tutuklamanın hukukiliği şikâyetlerinden kaynaklanan davalarda da tutuklamanın hukukiliğini inceleyebilmelidir.

Bu noktada Mustafa Avcı kararına17 da değinmek gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, bu başvuruda başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetini, inceleme tarihi itibarıyla tahliye edilmiş olması nedeniyle CMK 141'de düzenlenen tazminat yolunun tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.18 Başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak ise Anayasa Mahkemesi; başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetiyle ilgili açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesinin hukuka aykırılığı tespit ve yeterli giderim sağlama hususlarında karar verirken tedbirin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı dışında siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale teşkil edip etmediği de dâhil olmak üzere somut olayın tüm koşullarını dikkate almak durumunda olacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, CMK'nin 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun; gözaltı, yakalama, tutuklama gibi tedbirlerinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının yanı sıra diğer temel haklara müdahale sonucunu doğurması hallerinde de etkili bir kanun yolu niteliğini haiz olduğunu ifade etmiş ve bu kabulü doğrultusunda siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden de başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.19 Bu olayda başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası zımnen tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına benzemektedir. Bu kişinin CMK 141. maddedeki yola başvurması durumunda tazminat mahkemesi ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğini tespit edebiliyorsa, diğer bir deyişle başvurucunun tutuklanmasına konu eylemlerin siyasi faaliyetler kapsamında olup olmadığını tespit edebiliyorsa, tutuklamanın hukuki olup olmadığını da elbette ki tespit edebilir. Zira deliller değerlendirmeden tutuklamanın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğinin tespit edebilmesi mümkün değildir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Anayasa Mahkemesi beraat veya takipsizlik kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde kişilerin 141. maddenin (e) veya a) bendi uyarınca tazminat alabilmelerinin mümkün olduğunu belirterek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermektedir (Fatma Maden (B. No: 2016/28719, 17/7/2018, Ertuğrul Raşit Benal, B. No:2016/25245, 17/7/2018). Anayasa Mahkemesi bu kararlarında CMK'nın 141/1-a bendine de atıf yapmaktadır. Ancak CMK'nın 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine başvurulması için, CMK'da, tutuklamayla ilgili/ilişkili davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı aranmamaktadır. Tutuklamaya konu davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı 141/1-e bendi için geçerlidir. Kanaatimizce beraat veya takipsizlik halinde CMK 141/1-e bendindeki hükmün tutuklamanın hukukiliği açısından birincil nitelikte etkili bir yol olmadığını belirtmek gerekir. 141/1-e bendi uyarınca tazminat istenebilmesi için tutuklamanın hukuki olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Kişi beraat edince bu bent kapsamında tutuklamanın hukuki olup olmadığına ilişkin bir tespit yapılmadan otomatik olarak tazminat ödenmektedir. Oysa bir yolun etkili kabul edilmesi için o yolun hakkın ihlal edildiğini tespit edebilmesi ve ihlali giderebilmesi gerekir.20 AİHM de Mergen ve diğerleri kararında benzer gerekçelerle 141/1-e bendindeki yolun tüketilmesi gerektiği itirazını reddetmiştir. Dolayısıyla bu bağlamda 141/1- e bendinin değil, 141/1-a bendinin etkili bir yol olduğu söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bu durumu göz önüne alarak bu kararlarında 141/1-a

bendine de atıf yapma gereği duymuştur. 141/1-a bendi beraat veya takipsizliğe bağlı olmadığı için tahliye durumunda da bu yolun etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan hususlar birlikte değerlendirildiğinde tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyetlerine dayalı başvurularda, tutuklamanın ilgili/ilişkili olduğu dava mahkûmiyetle sonuçlanmış olması veya kişinin tahliye edilmiş hallerinde de CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tutuklamanın hukukiliği değerlendirilirken, tutuklamanın uygulandığı tarihteki şartlara bakılmalıdır. Darbe teşebbüsü sırasında gerçekleşen vahim olayların toplumda oluşturduğu kaygı, teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin örgütlenmesinin karmaşıklığı, Bu yapılanmanın yarattığı görünür açık tehlike, darbe teşebbüsüne ilişkin faaliyetler kapsamında ülke genelinde binlerce kişi tarafından icra edilen, suç oluşturabilecek nitelikteki on binlerce eylemin aynı anda işlenmesi, çoğunluğu kamu görevlisi olan çok sayıda kişi hakkında yürütülen soruşturmalar, olayların arz ettiği vahamet dikkate alındığında tutuklama tedbirinin temelsiz ve keyfi olduğu söylenemez.

Açıkladığım gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerektiği görüşüyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

1 Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16.2.2017.

2 Reşat Ertan, 2013/5700, 15/04/2015, § 26; Mehmet Emin Güneş, 2013/5707, 16/04/2015, § 29; Mecit Gümüş, 2013/9105, 25/6/2015, §32; Hüseyin Hançer, 2013/8319, 7/1/2016,§§ 39, 40; Ömer Köse, 2014/12036, 16/11/2016, § 34

3 Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §40; Bilal Canpolat, §§ 37-43; Fatma Maden, §49; Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, §42

4 Fatma Maden, §47, Ertuğrul Raşit Benal, §40

5 Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §54; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016,§37

6 Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, § 30- 38; Ahmet Ünal, B. No: 2016/17624, 9/5/2018, § 24-26.

7 Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararı

8 Benzer durumlar bakımından, Yargıtay uygulamasında tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal kararlar bulunmamakla birlikte, böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu değildir.

9 B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 40-60.

10 Cafer Yıldız, B.No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40.

11 Bkz. Besime Konca, B. No: 2017/5867, 3/7/2018.

12 Mehmet Özdemir, B. No: 2017/37283, 29/11/2018

13 Ali Bulaç [GK], B. No: 2017/6592, 3/5/2019

14 bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/7/2015 tarihli ve E.2014/20624, K.2015/12265 sayılı, 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararları.

15 İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, § 19, 37

16 Bkz. Örneğin, Hüsnü Aşkan, B. No: 2015/4057, 31/10/2018, § 45, Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, § 87.

17 Mustafa Avci, B. No: 2014/1545, 22/3/2018

18 Mustafa Avci, §27

19 Mustafa Avci, §35-38

20 Mergen ve diğerleri/Türkiye kararı, §36

TRAKYA KALIP VE PLASTİK KAPAK İMALATI SANAYİ VE TİC. LTD. ŞTİ.

B. No: 2017/30526 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/30526

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TRAKYA KALIP VE PLASTİK KAPAK İMALATI SANAYİ VE TİC. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/30526)

Karar Tarihi:18/11/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 20/1/2021-31370

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Trakya Kalıp ve Plastik Kapak İmalatı Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.

Vekili : Av. Özge IĞDIR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sahte fatura kullanma sebebine dayalı olarak resen tarh edilen vergi ziyaı cezalı katma değer vergisinin iptali istemiyle açılan davada fatura düzenleyicisi mükellefin faaliyetinin gerçek olduğu yolunda başka mahkemeler tarafından verilen kararların dikkate alınmaması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/8/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. İstanbul Rami Vergi Dairesinin mükellefi olan başvurucu, plastik paketleme malzeme imalatı işi ile uğraşmaktadır.

9. Başvurucuya ait 2010 yılı yasal defter ve belgeler üzerinde inceleme yapılmıştır. Anılan incelemede başvurucunun alış belgeleri arasında K. Limitet Şirketinden (Şirket) aldığı faturalara rastlandığı, bu faturaların yasal defterlere kaydının yapıldığı ve ilgili dönem beyannamelerine intikal ettirildiği hususları tespit edilmiştir. Şirket hakkında düzenlenen 28/11/2013 tarihli vergi tekniği raporunda;

Toptan plastik hurda faaliyetinde bulunmak üzere 11/2/2009 tarihinde tesis edilen mükellefiyetinin 31/8/2012 tarihi itibarıyla resen terkin edildiği, defter ve belge isteme yazısı tebliğ edildiği hâlde ibraz ödevinin yerine getirilmediği belirtilmiştir. Şirket nezdinde yapılan yoklamalarda işyerinin küçük olduğu, şube ve deposunun olmadığı, nakliye aracının bulunmadığı, stok emtiasının olmadığı tespit edilmiştir. Şirketin 2011 yılında mükellefiyeti resen terkin edildikten sonra tekrar mükellef olmak için dilekçe verdiği, mükellefiyeti başladıktan sonra 2012 yılında mükellefiyetinin resen terkin edildiği ifade edilmiştir. Resen terkinden önce yeni adresinde yapılan yoklamada faal olmadığı görülmüştür. 2009 ile 2012 yılları arasında mal ve hizmet alımı yaptığı firmalar hakkında sahte fatura düzenlediği hususunda vergi tekniği raporları bulunduğu, öte yandan 2010 ile 2012 yılları arasında alım yapılan firmaların %98'inin hakkında olumsuzluk (düzenleme yönünde) bulunan mükellefler olduğu belirtilmiştir. Yine mükellefin 2009 yılı ile 2012 yılı arasında çok yüksek satış rakamları bildirmesine rağmen mal ve hizmet alımına ilişkin bildirdiği rakamların satış rakamlarına oranla düşük olduğu ve bu tespitlerden hareketle de başvurucunun düzenlediği tüm faturaların sahte olduğu kanaati ifade edilmiştir.

10. Yukarıda yer verilen tespitlere bağlı olarak Şirketin düzenlediği faturalar sahte olarak kabul edilmiş ve başvurucunun Şirketten yapmış olduğu alımların sahte fatura ticareti niteliğinde olması nedeniyle hakkında 16/12/2015 tarihli vergi inceleme raporu düzenlenmiş ve 2010/8 dönemine ilişkin olarak 30/12/2015 tarihinde vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi tarhiyatı yapılmıştır.

11. Başvurucu, cezalı tarhiyatın iptali istemiyle 27/1/2016 tarihinde İstanbul 14. Vergi Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde alım yapmış olduğu Şirketten kendisi gibi alış yapan başka mükelleflerin açmış olduğu davalarda Şirketin düzenlediği faturaların sahte olmadığına karar verildiğini belirterek anılan mahkeme kararlarını dilekçesine eklemiştir. Bununla beraber Şirket ile olan ticari ilişkisinin gerçek olduğunu, ödemelerin banka aracılığıyla yapıldığını ifade etmiştir.

12. Mahkeme, başvurucunun açmış olduğu davayı 30/6/2016 tarihli kararı ile reddetmiştir. Kararda Şirket hakkında yukarıda değinilen tespitlere yer verildikten sonraŞirketin defter

ve belgelerini ibraz etmediği, 2010, 2011 ve 2012 yıllarındaki alışlarının %98'inin hakkında olumsuzluk (düzenleme yönünde) bulunan mükelleflerden yapıldığı, hakkında olumsuzluk bulunmayan bir kurumdan yapılan alımların ise toplam alışlara oranının uyuşmazlık konusu dönemde binde 7 gibi cüzi bir oranda olduğu şeklindeki tespitlerden hareketle Şirketin gerçek ticari muamele gerçekleştirmediğinin kabulü gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle Şirket tarafından düzenlenip başvurucunun katma değer vergisi beyannamesinde indirim konusu yapmış olduğu faturaların gerçek ticari muameleye dayanmadığı ifade edilerek dava konusu cezalı tarhiyatta hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

13. Başvurucu 23/9/2016 tarihinde mahkeme kararına karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Dilekçesinde, Şirket tarafından düzenlenen faturalara alımlarına ilişkin açılan davalarda Şirketin düzenlediği faturaların gerçek kabul edildiğini ifade etmiş ve emsal gösterdiği kararları dilekçesine eklemiştir.

14. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi (Bölge İdare Mahkemesi) 28/12/2016 tarihinde mahkeme kararını kaldırmış ve davayı kabul etmiştir. Kararda, Şirket hakkında düzenlenen vergi tekniği raporundaki tespitlere yer verdikten sonra Şirketin yapılan yoklamalarda aktif olarak yer alması, işçisinin bulunması ve sahte fatura düzenlediğine yönelik yeterli ve somut tespit bulunmaması karşısında Şirket tarafından indirim konusu yapılan katma değer vergilerinin yer aldığı faturaların gerçek bir alım satıma dayalı olmadığı sonucuna varılmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir.

15. Davalı idare 9/2/2017 tarihinde kararın düzeltilmesini talep etmiştir.

16. Karar düzeltme isteminin de 19/4/2017 tarihli kararla kısmen kabul edilerek Bölge İdare Mahkemesinin davanın vergi ziyaı cezasına ilişkin verdiği iptal kararının kaldırılmasına, mahkeme kararın kısmen onanmasına, davanın vergi ziyaı cezasının tekerrür nedeniyle artırılan kısmına ilişkin olarak ise istemin reddine karar verildiği görülmektedir. Sonuç olarak davanın bir kat vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi tarhiyatına ilişkin kısmı reddedilmiştir.

17. Nihai karar başvurucuya 10/7/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu 2/8/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Başvurucu, aynı mükelleften alınan faturalarla ilgili yapılan tarhiyatlara karşı başka şirketler tarafından açılan davalarda verilen kararlardan bahsederek aynı maddi olgunun farklı değerlendirildiğini vurgulamaktadır. Bu kararlardan Danıştay Dokuzuncu Dairesinin 23/5/2019 tarihli ve E.2016/19509, K.2019/2360 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava konusu istem: Davacı adına, Bornova Vergi Dairesi Müdürlüğünün 5070705575 vergi numaralı mükellefi K. Şirketinden aldığı faturaların sahte olduğu yolunda düzenlenen vergi inceleme raporuna dayanılarak 2011/Mart, Haziran, Ağustos ve Ekim dönemleri için re'sen tarh edilen bir kat vergi ziyaı cezalıkatma değer vergisi ile213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 353/1. maddesi uyarınca kesilen özel usulsüzlük cezasının kaldırılmasıistemine ilişkindir.

İlk Derece Mahkemesi kararının özeti:K. Şirketi hakkındaki 28/11/2013 tarih ve 2013-A-959/27 sayılı vergi tekniği raporunda yer alan bilgi ve belgelerin değerlendirilmesinden, şirketin 2011 yılında iş yerinde yapılan yoklamalarda faal olduğu, çalışan işçilerinin ve emtiasının bulunduğu,mükellefin katma değer vergisi dahil cirosu ileBa/Bs formaları analiz edildiğinde dengeli bir tablo ortaya çıktığı, defter ve belgelerinde noter tasdikinin bulunduğu, diğertespitlerin söz konusu faturaların sahte ve muhteviyatı

itibariyle yanıltıcı olduklarınısomut olarak ortaya koyamadığı, vergi incelemesinden beklenilen amacı gerçekleştirmekten uzak ve eksik incelemeye dayalı vergi inceleme raporuna istinaden tarh olunanvergi vekesilen cezalarda hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle davanın kabulünekarar verilmiştir.

...

Temyizen incelenen karar usul ve hukuka uygun olup, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir."

20. Aynı Dairenin 28/3/2018 tarihli ve E.2015/9487, K.2015/11557 sayılı kararı ise şöyledir:

" ... Bornova Vergi Dairesi Müdürlüğünün 5070705575 vergi numaralı mükellefiK.Plastik Kimya Sanayi ve Dış Tic. Ltd. Şti.'den aldığı faturaların sahte olduğu yolunda düzenlenen vergi inceleme raporuna dayanılarak2009/Mayıs dönemi için re'sen tarh edilenkatma değer vergisiile kesilen bir kat vergi ziyaı cezasınınkaldırılması istemiyle açılan davayı kabul eden İstanbul 8. Vergi Mahkemesi'nin 25/05/2015 tarih ve E:2014/2445, K:2015/1481 sayılı kararının; dilekçede ileri sürülen sebeplerle bozulması istenilmektedir.

...

temyiz isteminin reddine ve kararın onanmasına..."

IV. İLGİLİ HUKUK

21. 25/10/1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Türkiye'de yapılan aşağıdaki işlemler katma değer vergisine tabidir:

1. Ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler,

..."

22. 3065 sayılı Kanun'un 29. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Mükellefler, yaptıkları vergiye tabi işlemler üzerinden hesaplanan katma değer vergisinden, bu Kanunda aksine hüküm olmadıkça, faaliyetlerine ilişkin olarak aşağıdaki vergileri indirebilirler:

a) Kendilerine yapılan teslim ve hizmetler dolayısıyla hesaplanarak düzenlenen fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen katma değer vergisi,

..."

23. 3065 sayılı Kanun'un 34. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Yurt içinden sağlanan veya ithal olunan mal ve hizmetlere ait Katma Değer Vergisi, alış faturası veya benzeri vesikalar ve gümrük makbuzu üzerinden ayrıca gösterilmek ve bu vesikalar kanuni defterlere kaydedilmek şartıyla indirilebilir.

..."

24. 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun "Re'sen vergi tarhı" kenar başlıklı 30. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Resen vergi tarhı, vergi matrahının tamamen veya kısmen defter, kayıt ve belgelere veya

kanuni ölçülere dayanılarak tespitine imkan bulunmayan hallerde takdir komisyonları tarafından takdir edilen veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlarca düzenlenmiş vergi inceleme raporlarında belirtilen matrah veya matrah kısmı üzerinden vergi tarh olunmasıdır. İnceleme raporunda bu maddeye göre belirlenen matrah veya matrah farkı resen takdir olunmuş sayılır.

Aşağıdaki hallerden herhangi birinin bulunması durumunda, vergi matrahının tamamen veya kısmen defter, kayıt ve belgelere veya kanuni ölçülere dayanılarak tespitinin mümkün olmadığı kabul edilir.

...

4. Defter kayıtları ve bunlarla ilgili vesikalar, vergi matrahının doğru ve kesin olarak tesbitine imkan vermiyecek derecede noksan, usulsüz ve karışık olması dolayısiyle ihticaca salih bulunmazsa.

...

6. (Ek: 30/12/1980-2365/4 md.) Tutulması zorunlu olan defterlerin veya verilen beyannamelerin gerçek durumu yansıtmadığına dair delil bulunursa.

..."

25. 213 sayılı Kanun'un 134. maddesinin "Maksat" kenar başlıklı birinci fıkrası şöyledir:

"Vergi incelemesinden maksat, ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak tespit etmek ve sağlamaktır..."

26. 213 sayılı Kanun'un "Vergi ziyaı cezası" kenar başlıklı 344. maddesinin birinci fıkrası ile ikinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"341 inci maddede yazılı hallerde vergi ziyaına sebebiyet verildiği takdirde, mükellef veya sorumlu hakkında ziyaa uğratılan verginin bir katı tutarında vergi ziyaı cezası kesilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

28. Başvurucu, Şirket tarafından düzenlenen faturaların sahte olmadığına ilişkin emsal kararlar bulunduğunu belirtmiştir. Belirtilen bu emsal kararlar uyarınca Şirketin sahte fatura düzenleyicisi olmadığı, dolayısıyla bu faturalara bağlı olarak kesilen vergi cezalarının iptal edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Buna rağmen cezalar yönünden davasının reddedildiğini ve söz konusu durumda bariz takdir hatası bulunduğunu iddia ederek adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

29. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No:

2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de yukarıda yer verilen şikâyetlerinin özü yargılama sürecinde maddi olayın değerlendirilmesinde açık ve bariz takdir hatası yapılarak davasının reddedilmesidir. Bu itibarla başvurucunun ihlal iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmiştir.

31. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

32. Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verir. Bu nedenle bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediğine, bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşler hakkında bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfîliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir (Naci Karakoç, B. No: 2013/2767, 2/10/2013, § 22).

33. Öte yandan benzer konularda aynı derecedeki yargı mercileri arasındaki içtihat farklılıkları tek başına adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde kabul edilemeyeceği gibi derece mahkemeleri ile itiraz ya da temyiz mercilerinin uyuşmazlıklara ilişkin olarak tarafların talepleri ve delilleri arasındaki yorum farklılıkları da tek başına adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde kabul edilemez (Miras Mümessillik İnş. Taah. Reklam Paz. Bas. Yay. San. ve Tic. A.Ş., B. No: 2012/1056, 16/4/2013, § 36).

34. Somut olayda derece mahkemeleri Şirket hakkında düzenlenen vergi tekniği raporunda yer alan tespitleri değerlendirerek farklı sonuçlara varmış olmakla birlikte olayda farklılığın kanun hükümlerinin yorumundan kaynaklanmadığı, olguların farklı değerlendirilmesinin söz konusu olduğu, dolayısıyla içtihat farklılığı olarak nitelendirilemeyeceği anlaşılmaktadır. Bir başka ifadeyle derece mahkemeleri arasında K. Şirketi hakkında yapılan tespitlerin bu Şirketin gerçek bir faaliyetinin bulunmadığını göstermeye yetip yetmediği hususunda bir değerlendirme farklılığı bulunmaktadır. Bununla birlikte derece mahkemelerince -ulaşılan sonuçlar birbirinden farklı olmakla birlikte- varılan sonuca hangi nedenle ulaşıldığını başvurucu ve üçüncü kişiler tarafından objektif olarak anlaşılmasına imkân verecek yeterli gerekçeler sunulmaktadır.

35. Başvurucu, Şirket tarafından düzenlenen faturaların sahte olmadığına ilişkin emsal kararlar bulunmasına karşın Şirketin düzenlediği faturalar nedeniyle kesilen cezaların kaldırılmadığını iddia ederek derece mahkemelerinin kararlarında bariz takdir hatası bulunduğunu ileri sürmektedir. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme

karar gerekçesinde bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir hususun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KENAN ARSLAN VE YUSUF SÖNMEZ

B. No: 2017/30700 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/30700

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KENAN ARSLAN VE YUSUF SÖNMEZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/30700)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucular : 1. Kenan ARSLAN

2. Yusuf SÖNMEZ

Başvurucular Vekili : Av. Bilgin BAYRAMCI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın makul sürede bitirilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının; ihtiyati haczin uzun sürmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 18/7/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca 2017/30777 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının hukuki irtibat nedeniyle 2017/30700 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2017/30700 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu Kenan Arslan 1954, başvurucu Yusuf Sönmez ise 1951 doğumludur. Emekli olan başvurucular Tokat'ta ikamet etmektedir.

10. Z. Bankası (Banka) 25/9/1998 tarihinde aralarında başvurucuların da bulunduğu davalılar aleyhine alacak davası açmıştır. Dava dilekçesinde, ilçe şubesinde görevli olan davalıların mevzuat ve genelgelere aykırı hareket ederek usulsüz kredi kullandırmalarından dolayı bankanın uğradığı 72.130.215.192 TL zararın davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsili talep edilmiştir. Banka 8/7/1999 tarihinde açtığı ikinci dava ile ilk davadaki iddiaya dayalı olarak ayrıca 14.074.338.407 TL'nin de davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsilini istemiştir. Turhal 1. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) açılan ikinci davayı ilk dava ile birleştirmiştir.

11. Davacı Banka, alacağı tahsilinin sağlanması için başvuruculaların mal varlığı hakkında ihtiyati haciz tedbiri uygulanmasını talep etmiştir. Mahkeme 22/9/1998 tarihinde başvurucu Yusuf Sönmez yönünden, 6/10/1998 tarihinde ise başvurucu Kenan Arslan yönünden ihtiyati haciz talebini kabul etmiştir. Mahkeme; teminatsız olarak başvuruculaların menkul, gayrimenkul malları ile üçüncü şahıslardaki hak ve alacakları üzerine ihtiyati haciz uygulanmasına karar vermiştir.

12. Zile Cumhuriyet Başsavcılığı 15/11/2001 tarihinde diğer şüphelilerle ile birlikte başvuruculaların resmî evrakta sahtecilik, görevi kötüye kullanma ve dolandırıcılık suçunu işledikleri iddiasıyla cezalandırılmalarını talep etmiştir. Zile Ağır Ceza Mahkemesi 28/1/2009 tarihinde davanın zamanaşımına uğramış olması nedeniyle başvurucular hakkında düşme kararı vermiştir. Yargıtay 11. Ceza Dairesi 13/5/2013 tarihinde kararı onamıştır.

13. Mahkeme 12/4/2012 tarihinde davayı reddetmiştir. Mahkeme gerekçesinde; dava konusunun bir kısmının lehlerine kredi kullandırılan mudilerden icra kanalıyla tahsil edildiğini, bir kısmının tahsilatının ise devam ettiğini belirtmiştir. Mahkeme; tahsilatı yapılamayan alacakların aciz vesikasına bağlanmadığını ve aciz vesikasına bağlanmayan alacağın tahsil imkânının olup olmadığının kesinleşmemesi nedeniyle de karar tarihi itibariyle alacağın davalılardan tahsil imkânı bulunmadığını açıklamıştır.

14. Davacı Banka kararı temyiz etmiştir. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi (Daire) 25/1/2013 tarihinde kararı bozmuştur. Daire, Bankanın asıl kredi borçluları ile birlikte kredilerin verilmesinde kusurları olduğunu iddia ettiği davalılardan tahsilde tekerrür olmamak üzere alacağı isteme hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. Daire; dava dışı kişiler hakkında devam etmekte olan ceza davasının sonucunun araştırılması, kredilerin verilmesi sırasındaki davalıların görevlerinin gözönüne alınması ve lüzumu hâlinde uzman bilirkişi görüşüne de başvurularak davalıların kusurlarının araştırılıp bir karara varılması gerektiğini açıklamıştır.

15. Mahkeme 30/12/2014 tarihinde bozma kararına uyarak davayı kısmen kabul etmiştir. Mahkeme, davalılar hakkındaki ceza dosyasını getirterek incelemiş ve kredilerin verilmesinden doğan zarardan sorumluluğa ilişkin davalıların kusur durumunu gösterir bilirkişi raporu almıştır. Bilirkişi raporundaki kusur ve hesaplamaları hükme esas alan Mahkeme, kullandırılan krediler nedeniyle toplam 11.160,10 TL'nin başvurucu Yusuf Sönmez ile birlikte bir kısım davalılardan dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte müştereken ve müteselsilen tahsiline karar vermiştir. Mahkeme, başvurucu Kenan Arslan yönünden bir hüküm kurmamıştır.

16. Mahkemenin kararı taraflarca temyiz edilmiştir. Daire 10/3/2016 tarihinde kararı bozmuştur. Daire bozma kararında; başvurucu Kenan Arslan yönünden olumlu veya olumsuz bir hüküm kurulmamasını ve reddedilen kısım için davalılar yararına vekâlet ücretine hükmedilmemesini bozma nedeni olarak göstermiş, tarafların sair temyiz itirazlarını ise reddetmiştir.

17. Mahkeme 7/12/2016 tarihinde Dairenin bozma kararına uyarak yeniden hüküm tesis etmiştir. Mahkeme, başvurucu Yusuf Sönmez yönünden bozma kararı olmadığından kısmen kabule ilişkin önceki hükmünü tekrardan kurmuş, başvurucu Kenan Arslan yönünden davayı reddetmiş ve davanın reddedilen kısmı için de davalılar lehine vekâlet ücretine hükmetmiştir. Davacı Banka 31/1/2017 tarihinde, başvurucular 27/1/2017 tarihinde kararı temyiz etmiştir.

18. Davacı Banka vekili 16/2/2017 tarihinde tüm tedbir ve hacizlerin kaldırılmasını Mahkemeden talep etmiştir. Banka talep dilekçesinde; davalıların sorumlu olduğu kredilerin ödendiğini ve Bankanın bir alacağının kalmadığını ifade etmiştir. Başvurucular 17/2/2017 tarihinde sundukları dilekçe ile Mahkemenin 22/9/1998 ve 6/10/1998 tarihlerinde verdiği ihtiyati haciz kararlarının kaldırılmasını istemiştir. Başvurucular, Bankanın alacağının kalmadığını ve on dokuz yıl süren davada tedbirin hak kaybını ziyadesiyle uzatıp mağduriyete neden olduğunu belirtmiştir.

19. Mahkeme 20/2/2017 tarihindeki ek kararıyla 22/9/1998 ve 6/10/1998 tarihlerinde verilen tedbir kararlarının kaldırılmasına hükmetmiştir. Mahkeme ek kararında, ihtiyati tedbire konu koşulların değiştiğini ve ihtiyati tedbir nedenlerinin ortadan kalktığını belirtmiştir. Ek karar 24/2/2017 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiştir.

20. Taraflarca temyiz edilmiş olan Mahkemenin 7/12/2016 tarihli kararı, Daire tarafından 27/4/2017 tarihinde onanmıştır.

21. Dairenin onama kararı 19/6/2017 tarihinde başvuruculara tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucular 18/7/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

23. İlgili hukuk için bkz. Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018, §§ 23-39; İbrahim Geçer, B. No: 2014/19056, 19/2/2019, §§ 17-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

25. Başvurucular, makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bireysel başvurular sonrasında 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

27. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi, yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

28. Anayasa Mahkemesi, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin mevzuata önceki içtihadında yer vermiştir (Ferat Yüksel, B. No: 2014/13828, 12/9/2018, §§ 11-14).

29. Ferat Yüksel kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır (Ferat Yüksel, § 26).

30. Ferat Yüksel kararında özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

31. Mevcut başvuruda söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

33. Başvurucular, yaklaşık on dokuz yıl haksız bir şekilde ihtiyati haciz uygulandığını ve bu

süreçte mal varlığından yararlanma imkânlarının kısıtlandığını belirtmiştir. Başvurucular, yargılama süreci nedeniyle kendilerine şüpheyle bakıldığını; hayatlarının kısıtlandığını ve adaletin geciktiğini ifade etmiştir. Başvurucular bu iddialar kapsamında mülkiyet, adil yargılanma, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakları ile çalışma ve sözleşme hürriyetlerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaın ihtiyati haczin uzun sürmesi kapsamında ileri sürdükleri şikâyetler esas itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirdiğinden başvuruculaın tüm iddialarının mülkiyet hakkı bağlamında incelenmesi uygun görülmüştür.

35. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

36. Başvuruya konu olayda; başvurucular aleyhine açılan dava kapsamında başvurucu Yusuf Sönmez aleyhine 22/9/1998 tarihinde, başvurucu Kenan Arslan aleyhine 6/10/1998 tarihinde ihtiyati haciz kararı verilmiştir. Mahkeme 7/12/2016 tarihinde başvurucu Yusuf Sönmez yönünden davayı kısmen kabul etmiş, başvurucu Kenan Arslan yönünden ise davayı reddetmiştir. Karar taraflarca temyiz edilmiştir. Bu arada Mahkemece başvuruculaın mal varlığı üzerindeki ihtiyati haciz tedbiri 20/2/2017 tarihinde kaldırılmış ve bu karar 24/2/2017 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiştir. Daire 27/4/2017 tarihinde Mahkeme kararını onamıştır. Başvurucular onama kararı sonrası bireysel başvuruda bulunmuştur.

37. Başvurucular; ihtiyati haczin kaldırılması kararının tebliğinden itibaren otuz gün içinde değil, Dairenin 27/4/2017 tarihindeki onama kararından sonra 18/7/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Buna karşın başvuruculaın ihtiyati haczin kaldırılmasından sonra bireysel başvuruda bulunmaları beklenecektir. Şöyle ki başvuruculaın şikâyete konu ettikleri ihtiyati haczin uzun sürmesi nedeniyle uğradıkları zararın giderimine ilişkin herhangi bir hukuk yolu mevcut değildir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti., §§ 60-63; İbrahim Geçer, §§ 47-49). Dolaysısıyla başvurucular yönünden artık kaldırılmış bir ihtiyati haciz kararı sonrasında nihai kararın beklenmesini gerektirir bir neden kalmamıştır.

38. Tüm bu hususlar gözönüne alındığında; ihtiyati haczin kaldırılmasına ilişkin ek kararın başvurucular vekiline tebliğ edildiği 24/2/2017 tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunulması gerekirken, bu süre geçtikten sonra 18/7/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FEYZULLAH CANER

B. No: 2017/31906 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/31906

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FEYZULLAH CANER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/31906)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Feyzullah CANER

Vekili : Av. İbrahim Fırat MİDAM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; mahkeme kararının uygulanmaması nedeniyle kararın icrası hakkının, parasal haklara ilişkin davada hukuka aykırı karar verilmesi hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/8/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonunca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmeyeceğini belirtmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüğünde polis memuru olarak görev yapmaktayken Emniyet Genel Müdürlüğü (İdare) tarafından 21/6/2012 tarihli Emniyet Hizmetleri Bomba Uzmanı Branşlı Personel Yönergesi'nin "Branştan çıkarma" kenar başlıklı 12. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ı) bendi "Kesintisiz on iki (12) ay süre ile branşı dışında çalışanlar" hükmü gereğince bomba uzmanı branşından çıkarılmıştır.

8. Başvurucu, bomba uzmanı branşından çıkarılmasına ilişkin işlemin iptali ve işlem sebebiyle yoksun kalınan parasal haklarının tazmini talebiyle Ankara 6. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 6/2/2017 tarihli kararıyla davanın reddine karar vermiştir.

9. Başvurucunun istinaf başvurusu sonucunda Ankara Bölge İdare Mahkemesi Birinci Dava Dairesinin (Bölge İdare Mahkemesi) 21/6/2017 tarihli kararıyla bomba uzmanı branşından çıkarılmasına ilişkin işlemin iptaline, parasal haklar yönünden ise davanın reddine kesin olmak üzere karar verilmiştir. Karar gerekçesinde, başvurucunun Emniyet Genel Müdürlüğü Kriminal Dairesi Başkanlığında polis memuru unvanıyla bomba uzmanı olarak görev yaparken Esentepe Şehit Erkan Ataman Polis Merkezine aynı unvanla atanmasına ilişkin işlemin iptali talebiyle Ankara 11. İdare Mahkemesinde açtığı davada iptal kararı verildiği, 12 ay süreyle branşı dışında çalışmasına ilişkin durumun başvurucuya atfedilecek bir kusur olmadığı gerekçesiyle tesis edilen işlemin hukuka uygun olmadığı, parasal hakların ödenebilmesi için ise mevzuatta fiilen çalışma şartının aranmış olması sebebiyle parasal haklara ilişkin talebin reddedilmesi gerektiği belirtilmiştir.

10. Nihai karar başvurucuya 1/8/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu 7/8/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Başvurucunun uygulanmadığını ileri sürdüğü kararın gereklerinin yerine getirilip getirilmediği ve başvurucu hakkında konuya ilişkin olarak bir işlem yapılıp yapılmadığı hususlarında Anayasa Mahkemesince idareden bilgi istenmiştir. İdare tarafından gönderilen 20/7/2020 tarihli yazı ve eklerinde; bireysel başvuruya konu Bölge İdare Mahkemesi kararının 28/7/2017 tarihinde İdareye tebliğ edildiği, başvurucunun 23/8/2017 tarihinde mahkeme kararı gereğince bomba imha uzmanı branşına aktarıldığı belirtilmiştir. Söz konusu yazı ekinde Bölge idare Mahkemesi karının tebliğ edildiğine ilişkin tebliğ alındısı ile başvurucunun bomba imha uzmanı branşına aktarıldığına ilişkin işlemin bulunduğu görülmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Kararların sonuçları" kenar başlıklı 28. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesi şöyledir:

"Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği

düşünüldü:

A. Kararın İcrası Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, İdarenin Bölge İdare Mahkemesi kararını uygulamadığı gerekçesiyle kararın icrası hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

16. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında; herkesin yargı organlarına davacı veya davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uyma zorunluluğunu ve mahkeme kararlarının değiştirilemeyeceği ile uygulanmasının geciktirilemeyeceğini ifade eden 138. maddesinin de adil yargılanma hakkının kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Arman Mazman, B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 57).

17. Anayasa’nın 36. maddesinde ifade edilen hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, sadece yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunmada bulunma hakkını değil yargılama sonunda hakkı olanı elde etmeyi de kapsayan bir haktır (AYM, E.2009/27, K.2010/9, 14/1/2010).

18. Kararın icrası hakkı, mahkemeye erişim hakkı ve karar hakkı ile birlikte adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan mahkeme hakkının bir unsurunu oluşturmaktadır (Filiz Fırat, B. No: 2014/10305, 5/12/2017, § 29). Mahkeme kararlarının uygulanması yargılamanın dışında olmakla birlikte onu tamamlayan ve yargılamanın sonuç doğurmasını sağlayan bir unsurdur. Karar uygulanmazsa yargılamanın da bir anlamı olmayacaktır. Bu nedenle yargı kararlarının uygulanması mahkeme hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Buna göre yargılama sonucunda mahkemenin bir karar vermiş olması yeterli değildir, ayrıca bu kararın etkili bir şekilde uygulanması da gerekir. Hukuk sisteminde, nihai mahkeme kararlarını taraflardan birinin aleyhine sonuç doğuracak şekilde uygulanamaz hâle getiren düzenlemeler bulunması veya mahkeme kararlarının icrasının herhangi bir şekilde engellenmesi hâllerinde mahkeme hakkı da anlamını yitirecektir (benzer yönde değerlendirmeler için Ahmet Yıldırım, B. No: 2012/144, 2/10/2013, § 28).

19. Somut olayda başvurucu tarafından Bölge idare Mahkemesinin iptal kararının İdare tarafından uygulanmamış olduğu iddia edilmekteyse de İdarenin 20/7/2020 tarihli yazı ekinde (bkz. § 12) Bölge İdare Mahkemesi kararının 28/7/2017 tarihinde İdareye tebliğ edildiği ve kararın 23/8/2017 tarihinde uygulandığı belirtilmiş olup başvuruya konu kararın 30 gün süre içinde uygulandığı tespit edilmiştir.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun kararın icrası hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; benzer bir davada parasal haklara ilişkin talebi kabul eden idare mahkemesi kararına karşı yapılan istinaf isteminin Bölge İdare Mahkemesi tarafından reddedildiğini fakat kendisinin parasal haklara ilişkin talebinin kabul edilmediğini, kararın hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin özünün parasal hak talebinin reddedilmesine yönelik kararın sonucuna ilişkin olması nedeniyle iddiaların bir bütün olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

23. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

24. Öte yandan benzer konularda ya da aynı hukuki metne ilişkin olarak aynı derecedeki bağımsız yargı mercileri arasındaki yorum ve içtihat farklılıkları tek başına adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde kabul edilemeyeceği gibi derece mahkemeleri veya temyiz mercilerinin uyuşmazlıklara ilişkin olarak tarafların talepleri ve delilleri arasındaki yorum farklılıkları da tek başına adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde kabul edilemez (Miraş Mümessillik İnş. Taah. Reklam. Paz. Yay. San. Tic. A.Ş., B. No: 2012/1056, 16/4/2013, § 36).

25. Mahkeme içtihatlarındaki değişme yargı organlarının takdir yetkisi kapsamında kalmakta olup böyle bir değişiklik özü itibarıyla önceki çözümün tatminkâr bulunmaması anlamına gelir (aynı yöndeki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararı için bkz. S.S. Balıklıçeşme Beldesi Tarım Kalkınma Kooperatifi ve diğerleri/Türkiye, B. No: 3573/05 … 17293/05, 30/11/2010, § 28). Ancak aynı hususta daha önce çıkan kararlardan farklı bir hüküm kurulması hâlinde mahkemelerce, bu farklılaşmaya ilişkin makul bir açıklama getirilmesi gerekmektedir (aynı yöndeki AİHM kararı için bkz. Stoilkovska/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, B. No: 29784/07, 18/7/2013, § 49).

26. Başvuruya konu somut olayda başvurucu, benzer davada Bölge İdare Mahkemesinin parasal hakların kabulüne karar veren idare mahkemesi kararını hukuka uygun bulurken başvurucunun parasal haklara ilişkin talebinin Bölge İdare Mahkemesi tarafından reddedildiğini belirtmektedir.

27. Bölge İdare Mahkemesi başvurucuya parasal haklarının ödenmesine karar verilebilmesi için mevzuatta fiilen çalışmanın arandığını belirterek başvurucunun parasal hakka ilişkin talebinin reddine karar vermiştir. Dosya kapsamında Bölge İdare Mahkemesi tarafından parasal hakların ödenmesine ilişkin koşulun ne olduğu belirtilmiş, başvurucunun mevzuatta aranan bu şartı gerçekleştirmediği ifade edilmiştir. Bölge İdare Mahkemesi kararının temelsiz ve keyfî olmadığı değerlendirilmiştir.

28. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk

kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup kararda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kararın icrası hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞABAN APAK

B. No: 2017/36028 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/36028

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞABAN APAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/36028)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ali Rıza SÖNMEZ

Başvurucu : Şaban APAK

Vekili : Av. Sinem KARA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/10/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların ise kabul edilemez olduğuna 9/6/2020 tarihinde karar verilmiştir.

5. Komisyon ayrıca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar vermiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

10. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

11. Adalet Bakanlığı İdari ve Mali İşler Başkanlığında şoför olarak görev yapmakta iken darbe teşebbüsü sonrasında başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına ve 29/10/2016 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden ihraç edilmesine karar verilmiştir.

12. Başvurucu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan başlatılan soruşturma kapsamında 5/8/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır. 12/8/2016 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğü Mali Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğünde kolluk görevlisi tarafından başvurucunun ifadesi alınmıştır.

13. Başvurucu ifadesinde özetle Balıkesir'in Susurluk ilçesinde ambulans şoförü olarak 24 yıl çalıştıktan sonra oğlunun Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini kazanması sebebiyle 2011 yılında Ankara'ya tayin istediğini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna naklen atandığını, yaklaşık üç yıl burada çalıştıktan sonra talebi olmaksızın Bakanlıkta görevlendirildiğini, Bank Asyadaki hesabının 2001 yılından beri bulunduğunu ve 2015 yılında bu Bankadaki tüm hesaplarını kapattırdığını, sohbet adı verilen toplantılara katılmadığını, oğlunun Erciş hâkimi olarak görev yapmakta iken FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan yürütülen bir soruşturma sonucunda tutuklandığını, üzerine atılı suçlamaları kabul etmediğini ifade etmiştir.

14. Başvurucu, Başsavcılıkça silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle 16/8/2016 tarihinde -başka şüphelilerle birlikte- Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

15. Başvurucu sorgudaki ifadesinde Emniyette vermiş olduğu beyanlarını tekrar ederek isnat edilen suçlamaları kabul etmediğini belirtmiştir. Başvurucunun müdafii; suçlamaları

kabul etmediklerini, müvekkilinin yaşı ve rahatsızlıkları nedeniyle serbest bırakılmasını talep etmiştir.

16. Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliği 16/8/2016 tarihinde başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"[Başvurucunun da aralarında olduğu] Şüphelilerin üzerilerine yüklenen suçun vasıf ve mahiyeti, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren deliller, şüphelilerin saklanma veya kaçma şüphesini uyandıran somut olguların varlığı, delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme şüphesi bulunması, fiilin kanunda karşılığı olan cezanın miktarı, suçların CMK'nın 100/3 maddesinde sayılan suçlardan olması ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5.maddesinde yer alan tutuklamaya ilişkin şartların gerçekleştiği dikkate alınarak adli kontrol uygulanmasının yetersiz kalacağı anlaşılmakla şüphelilerin CMK'nın 100. vd. maddeleri gereğince ayrı ayrı tutuklanmalarına ... [karar verildi.]"

17. Başvurucu 23/8//2016 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiştir. Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği 29/8/2016 tarihinde "Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin ... tutuklama kararının gerekçesinde hukuka aykırı bir isabetsizlik bulunmayıp tutuklama tarihinden bu yana şüpheli lehine herhangi bir değişiklik olmadığı ..." gerekçesiyle itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

18. Başsavcılığın başvurucunun tutukluluk hâlinin gözden geçirilerek tutukluluğunun devamına karar verilmesini talep etmesi üzerine Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği 3/8/2017 tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Anılan kararı 14/8/2017 tarihinde öğrenen başvurucu 21/8/2017 tarihinde karara itiraz etmiştir. Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliği itirazın 13/9/2017 tarihinde kesin olarak reddine karar vermiştir.

19. Söz konusu karar başvurucuya 25/9/2017 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 23/10/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. 3/11/2017 tarihinde alınan Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) raporunda; başvurucunun Bank Asyanın Ankara, Bursa ve Balıkesir şubelerinde toplam dokuz tane hesabının bulunduğu, bu hesapların 24/5/2001 ile 22/10/2013 tarihleri arasında açıldığı, başvurucunun belirtilen hesaplara 2014 yılının Şubat ayından başlayarak aynı yılın Kasım ayına kadar sırasıyla 750 TL, 1.000 TL , 400 TL, 300 TL, 1.000 TL ve 150 TL para yatırdığı,2015 yılının Ocak ayından başlayarak aynı yılın Nisan ayına kadar sırasıyla 350 TL, 700 TL, 350 TL ve 800 TL para yatırdığı, 2015 yılının Temmuz ayında 5.000 TL, Ağustos ayında ise 6.500 TL hesaplarından para çektiği, adı geçen Bankanın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) devredilmesinden sonra da 2015 yılının Eylül ayında hesabına 7.000 TL para yatırdığı belirtilmiştir. Bahse konu raporda anılan hesaplardan bir tanesinin 3/5/2006 tarihinde, bir diğerinin 19/11/2013 tarihinde, geriye kalan yedi tanesinin ise 3/12/2015 tarihinde kapatıldığına yer verilmesinin yanı sıra ayrıca başvurucunun haklarında FETÖ/PDY soruşturması yürütülen A.A.ya 21/5/2014 tarihinde bir defa 70 TL, S.R.V.ye ise 22/4/2015 tarihinde bir defa 350 TL'yi EFT yoluyla gönderdiği de ifade edilmiştir.

21. Soruşturma devam ederken Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliği tutuklulukta geçirilen süreyi ve delillerin toplanmış olmasını dikkate alarak 17/1/2018 tarihli kararı ile başvurucunun tahliyesine karar vermiştir. Bununla birlikte Hâkimlik başvurucu hakkında yurt dışına çıkışının yasaklanmasına ve haftanın belirli günlerinde yerleşim yerine en yakın adli kolluk birimine başvurarak imza atmak suretiyle adli kontrol tedbirinin uygulanmasına hükmetmiştir.

22. Başsavcılık 29/5/2019 tarihli iddianame ile başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır. İddianamede öncelikle FETÖ/PDY hakkında genel bilgilere, sonrasında başvurucuya yönelik suçlama ve delillere yer verilmiştir. Başsavcılık -FETÖ/PDY'nin kendi üyeleri arasındaki iletişim yöntemlerinden biri olan ByLock isimli şifreli haberleşme programını kullandığı tespit edilmese de- başvurucunun FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer almak suretiyle silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğini iddia etmiştir. İddianamede suçlamaya esas alınan olgular özetle şöyledir:

i. Başvurucunun Bank Asyanın üç ayrı şubesinde çok sayıda hesabının bulunduğu, anılan hesaplarda yapılan incelemede sürekli olarak artışın tespit edildiği, 31/12/2013 tarihinde 6.574,89 TL olan bakiyenin 31/5/2015 tarihinde 13.017,66 TL'ye ulaştığı belirtilmiştir.

ii. Başvurucunun para transferi ilişkisinde bulunduğu A.A. ve S.R.V. isimli kişilerin FETÖ/PDY soruşturmalarında adlarının geçtiği ifade edilmiştir.

iii. Adana Cumhuriyet Başsavcılığınca FETÖ/PDY'ye üye olma suçu iddiasıyla yürütülen bir soruşturmada şüpheli olarak kolluk biriminde ifadesi alınan A.Y.nin başvurucuya ilişkin olarak "...bu grupta ben, ... isimli şahıslar bulunmaktaydı. Bu şahıslar da HSYK'da memur olarak görev yapmaktaydılar. Bu gruba da konuşmacı olarak R. hoca isimli şahıs gelirdi. 1 yıl kadar R. hoca konuşmacı olarak geldi....sohbet toplantılarında fethullah gülenin faaliyetleri hakkında konuşurdu. Kitaplardan alıntılar yapardı. Ara sırada vaazlarının bulunduğu CD'leri izletirdi. ...Ayrıca benimle aynı grupta olmayıp başka gruplarda da olanların bir kısmını tanımaktayım. Bu şahıslar HSYK'da çalışan ..., Şaban APAK ve soyismini bilmediğim HSYK'da şoför olarak çalışan H. isimli şahıs, benim şefim olan ... isimli şahıslar vardı..." şeklinde anlatımda bulunduğu ileri sürülmüştür.

23. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"... şüpheli hakkında FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne irtibat ve iltisaklı olduğu yönünde tanık beyanlarının yer aldığı, şüphelinin FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün finans kaynağı olan kapatılan Bank Asya nezdinde birçok hesabının bulunduğu ve hesaplarında 31.12.2013 - 31.05.2015 tarihleri arasında kayda değer biçimde bakiye artışının bulunduğu, dolayısıyla şüphelinin gerek çalıştığı T.C. Adalet Bakanlığında gerekse de özel hayatında FETÖ/PDY silahlı terör örgütü yapısı içerisinde yer aldığı, şüphelinin FETÖ/PDY silahlı terör örgütü yapısı içerisindeki eylemlerinin devamlılık, çeşitlilik ve yoğunluk arz eder tarzda olduğu ve şüphelinin bu eylemlerini örgütün amacını ve stratejisini bilerek gerçekleştirdiği, bu suretle şüphelinin üzerine atılı 'silahlı terör örgütüne üye olmak' suçunu işlediği yönünde kamu davası açmayı gerektirir yeterli delil, emare ve şüphe bulunduğu..."

24. İddianame Ankara 18. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) 10/6/2019 tarihinde kabul edilerek E.2019/260 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

25. Mahkeme 25/9/2019 tarihinde yapılan duruşmada başvurucunun savunmasını almıştır. Başvurucunun savunması şöyledir:

"Ben A.Y.yi kurumdan tanırım. Şahıs veri hazırlama memuruydu. Kendisi HSK Teftiş Kurulu Başkanlığında çalışırdı. Tanıkla benim samimiyetim yoktur. Benim hakkımda neden aleyhe beyanda bulundu bilemiyorum. Ben örgüt üyesi değilim. Herhangi bir örgüt toplantısına katılmış değilim. Ben örgüt evlerinde de kalmış değilim. ...Bank Asya'da hesabım vardır. Bu hesap 2001 yılından beri olan bir hesaptır. Kızımın düğünü vardı, düğün için para

biriktiriyordum. Yoksa örgüt talimatı ile açılmış para yatırılmış bir hesap değildir. Ben Bylock kullanmadım. Suçsuzum, beraatimi talep ederim."

26. Kovuşturma aşamasında dinlenen tanık A.Y.nin beyanı şu şekildedir:

"[Başvurucunun] HSK'da şoför olduğunu biliyorum. Sanığın FETÖ üyesi olduğu konusunda bilgim yoktur. Sohbetlere gittiği konusunda da bilgim yoktur. Ben kendisinin örgütsel bir faaliyetini görmedim duymadım dedi.

Soruşturma aşamasındaki ifadesi okundu, çelişki nedeniyle soruldu: Ben esasında orada sanığı sohbette gördüm anlamında birşey söylemedim, ben sanığın örgüt üyesi olduğunu bilmem, ben 2013-2014 yıllarında HSK'da memurdum, ben o tarihte sanığı biryerde gördüm ancak nerede gördüğümü hatırlamıyorum. Ben sanığıda sohbete gidiyor şeklinde hatırlamış olabilirim ancak ben kendisini sohbette görmedim. Benim hakkımda mahkeme kararı verdi. 2 yıl 6 ay ceza aldım. Etkin pişmanlıktan yararlandım. Dosyam şuan Yargıtay'dadır. Sanık benden önce ihraç edilmiştir, ben bu nedenle kendisini sohbetlere katılmıştır diye düşünerek soruşturma aşamasında o şekilde ifade verdim yoksa kendisini sohbette görmüş değilim. Örgütsel bir faaliyetini görmedim."

27. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

28. İlgili hukuk için bkz. Özcan Güney, B. No: 2017/20709, 15/11/2018, §§ 30-38.

29. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 9/4/2018 tarihli ve 2017/4240, K.2018/1056 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... 22/1/2014 ve 31/1/2014 tarihlerinde örgüt liderinin talimatı doğrultusunda anılan örgütle irtibatlı Bank Asya'daki hesabına para yatıran sanığın faaliyetlerinin, silahlı terör örgütünün hiyerarşik yapısına dahil olduğunu gösterir biçimde çeşitlilik, devamlılık ve yoğunluk içermemesi karşısında örgüt üyesi olarak kabul edilmesine yasal olanak bulunmadığından, konusu suç oluşturmayan ancak örgüt liderinin talimatı doğrultusunda amaca hizmet eden söz konusu faaliyetlerinin örgüte yardım etme suçunu oluşturacağı gözetilmeksizin suç vasfında yanılgıya düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması ... bozulmasına... [karar verildi.]"

30. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 13/11/2018 tarihli ve E.2018/1603, K.2018/4170 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"BDDK'nın 29.05.2015 tarihli kararı ile temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilen ve 22 Temmuz 2016 tarihli kararı ile de 5411 sayılı Bankacılık Kanunun 107. maddesinin son fıkrası gereğince faaliyet izni kaldırılıncaya kadar yasal bankacılık faaliyetlerine devam eden, FETÖ/PDY silahlı terör örgütü ile iltisaklı Asya Katılım Bankası AŞ'de gerçekleştirilen rutin hesap hareketlerinin örgütsel faaliyet ya da örgüte yardım etmek kapsamında değerlendirilemeyeceği gözetilerek..."

31. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 9/7/2019 tarihli ve E.2019/552, K.2019/4862 sayılı ilamının ilgili kısmı şöyledir:

"...Vicdani kanının oluştuğu duruşma sürecini yansıtan tutanaklar, belgeler ve gerekçe içeriğine göre; örgüt liderinin talimatı üzerine hesap açtığı, işlem yaptığı yönünde delil

bulunmayan sanığın Bank Asya nezdindeki mutad hesap kayıtlarının örgütsel faaliyet olarak kabul edilemeyeceği belirlenerek yapılan incelemede..."

32. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 3/7/2019 tarihli ve E.2019/2951, K.2019/4682 sayılı ilamının ilgili kısmı şöyledir:

"..örgüt liderinin talimatı üzerine hesap açtığı, işlem yaptığı yönünde delil bulunmayan sanığın Bank Asya nezdindeki mutad hesap kayıtlarının örgütsel faaliyet olarak değerlendirilemeyeceği..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

34. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen gerekçesiz bir kararla tutuklanmasına karar verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda mevcut olmadığını, tüm bu nedenlerle tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

35. Bakanlık görüşünde öncelikle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği belirtilmiştir. Esas bakımından yapılacak inceleme yönünden ise Bakanlık; başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelemeye tabi tutulmasını ve başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı değerlendirilirken tutuklama kararının verildiği andaki genel koşulların gözardı edilmemesi gerektiğini, darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalmasının söz konusu olabileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda Bakanlık başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinde somut delillere dayalı kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı görüşündedir.

36. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

37. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

38. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

39. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla başvurucun tutuklamanın hukuki olmadığına yönelen bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

40. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

41. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

42. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

43. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

44. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

45. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Başvurucu, FETÖ/PDY üyesi olma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

47. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

48. Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğuna genel olarak değinilmiş ancak herhangi bir olguya ilişkin başka açıklamaya yer verilmemiştir (bkz. § 16).

49. İddianamede ise suçlamaya ilişkin olarak başvurucunun Bank Asyanın üç ayrı şubesinde çok sayıda hesabının bulunduğuna ve anılan hesaplarda yapılan incelemede sürekli olarak artışın olduğuna, başvurucuyla para transferi ilişkisi bulunan kişilerin FETÖ/PDY soruşturmalarında yer aldığına ve bir tanığın başvurucuya ilişkin beyanlarına dayanılmıştır (bkz. § 22). Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının bu olgular temelinde incelenmesi gerekmektedir.

50. Anayasa Mahkemesi FETÖ/PDY liderinin veya yöneticilerinin çağrıları üzerine Bank Asyaya para yatırmanın tutuklama için yeterli ölçüde kuvvetli belirti olduğunu ifade etmiştir (Metin Evecen, § 59; Ali Biray Erdoğan, B. No: 2016/16189, 18/4/2018, § 40; Mehmet Fatih Süzer [GK], B. No: 2016/68269, 18/7/2018, § 49; Aziz Mahmut İstegün, B. No: 2017/32195, 6/2/2019, §§ 59, 62; İsmail Şahan, B. No: 2016/54509, 28/11/2019, §§ 62, 63; Muammer Koçan, B. No: 2016/56282, 26/9/2019, § 81; Resul Darama, B. No: 2018/251, 18/7/2019, § 48; Cengiz Türkmen, B. No: 2016/43843, 3/7/2019, §§ 18, 55). Metin Evecen, Ali Biray Erdoğan, Mehmet Fatih Süzer, Cengiz Türkmen kararlarına konu olaylarda başvuruculların Bank Asyadaki hesabında herhangi bir meblağ bulunmamasına rağmen örgüt liderinin talimatı sonrasında para artışının olduğu tespit edilmiştir. Diğer kararlara konu olaylarda ise FETÖ/PDY liderinin veya yöneticilerinin çağrıları üzerine başvuruculların Bank Asya hesaplarında ciddi miktarda para artışı söz konusudur.

51. Somut olayda başvurucu; Bank Asyada 2001 yılından bu yana hesabının bulunduğunu, kızının düğünü için bu hesapta para biriktirdiğini savunmuştur (bkz. §§ 13, 25). Başvurucunun hesaplarının aktif olduğu süreçte hesaplarına hem para yatırma hem de para çekme şeklinde bankacılık faaliyetlerinin bulunduğu görülmektedir. FETÖ/PDY'nin liderinin veya yöneticilerinin Bank Asyaya destek olunması yönünde çağrılar yaptıkları süreçten sonraki hesap hareketleri incelendiğinde de hesaba para yatırma ve hesaptan para çekme faaliyetlerinin devam ettiği, anılan hesaplara yüklü bir para transferinin söz konusu olmadığı anlaşılmıştır. Nitekim bu süre zarfında başvurucunun 2014 yılı itibarıyla hesaplarına toplam 3.600 TL, 2015 yılı itibarıyla ise toplam 2.200 TL para yatırdığı görülmektedir. Öte yandan başvurucunun Bank Asyanın TMSF'ye devredildiği tarihten

sonra da hesabına 7.000 TL yatırdığı tespit edilmiştir (bkz. § 20).

52. Yukarıda belirtilenlere göre başvurucunun Bankadaki hesap hareketleri incelendiğinde bu para yatırma/çekme eylemlerinin örgütsel bir talimat uyarınca gerçekleştirildiğini söylemek mümkün görünmemektedir. Soruşturma mercileri tarafından başvurucunun FETÖ/PDY'nin liderinin veya yöneticilerinin Bank Asyaya destek olunması şeklindeki talimatı sonrasında bu talimattan önceki dönemle uyumlu olmayan veya olağan dışı bir hesap hareketliliğinin bulunduğu ortaya konulamamıştır (İhsan Yalçın, B. No: 2017/8171, 9/1/2020, § 53).

53. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun Bank Asyadaki hesap hareketlerinin FETÖ/PDY ile örgütsel bir ilişki içinde veya örgüte yardım amacıyla hareket edildiği hususunda kuvvetli bir belirti olarak değerlendirilmemesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Nitekim Yargıtay da FETÖ/PDY liderinin talimatı doğrultusunda anılan örgütle irtibatlı olan Bank Asyaya para yatırmanın örgüte yardım suçunu oluşturacağını belirtmiş ancak Bankadaki rutin hesap hareketlerinin ise örgütsel faaliyet ya da örgüte yardım etmek kapsamında değerlendirilemeyeceğini vurgulamıştır (İhsan Yalçın, § 54; bkz. §§ 30-32).

54. Diğer taraftan soruşturma makamlarınca suçlamaya esas alınan olgular arasında para transferlerine ilişkin olarak MASAK tarafından gönderilen kayıtlarda başvurucunun para transferi ilişkisinde bulunduğu A.A. ve S.R.V. isimli kişilerin FETÖ/PDY soruşturmalarında adlarının geçmesinin olduğu görülmektedir. Anılan para transferlerinin birer defa 70 TL ve 350 TL miktarlarında gerçekleşmiş olması (bkz. § 20), bu EFT'lerin haklarında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma geçiren kişilerle yoğun para transferi olarak değerlendirilmeyecek olması nedeniyle örgütsel bir ilişki bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü mümkün değildir. Kaldı ki bu para transferlerinin örgütsel bir yönünün olduğuna dair soruşturma makamlarının objektif bir gözlemciyi ikna edecek ölçüde somutlaştırılmış herhangi bir tespiti veya iddiası da bulunmamaktadır.

55. Soruşturma mercilerinin başvurucu hakkında tanık A.Y.nin vermiş olduğu beyanları da suçlamaya dayanak bir olgu olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Tanığın soruşturma aşamasındaki ifadesinden başvurucunun örgüte mensubiyeti bulunan başka bir memur grubuyla sohbet adı verilen toplantılara katıldığını dolaylı bir şekilde belirttiği anlaşılmaktadır (bkz. § 22/iii). Söz konusu tanık anlatımı yer, zaman, kişi ve eylem bilgileri ihtiva etmemektedir. Kaldı ki aynı tanık, kovuşturma aşamasında ise başvurucuyu sohbet toplantılarında görmediğini beyan etmiştir (bkz. § 26). Dolayısıyla tanık A.Y.nin anlatımlarının başvurucu ile FETÖ/PDY arasındaki herhangi bir düzeyde ilişkinin mevcut olup olmadığının belirlenmesi bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak değerlendirilebilecek bir nitelik taşımadığı kanaatine varılmıştır.

56. Bu itibarla dosya kapsamına göre somut olayda tutuklama için gerekli olan suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı kanaatine ulaşılmıştır.

57. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

58. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

59. Bununla birlikte anılan tedbirin Anayasa'nın olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

4. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

60. Tutuklama tedbirinin uygulanması suretiyle bireylerin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına keyfî olarak müdahale edilmemesini sağlayacak güvencelerin başında suç işlendiğine dair belirtinin ortaya konulması yer almaktadır. Suç işlendiğine dair belirtinin bulunması tutuklama tedbiri için ön koşul olduğundan aksi durumun kabulü, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin tüm güvencelerin anlamsız hâle gelmesi sonucunu doğurur. Dolayısıyla -hangi nedenle benimsenmiş olursa olsun- olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde de kişilerin suç işlediklerine dair belirti bulunmadan tutuklanmaları durumun gerektirdiği ölçüde bir tedbir olarak kabul edilemez (Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, § 109; Mehmet Hasan Altan (2), § 156).

61. Somut olayda Anayasa Mahkemesince soruşturma makamlarının suç işlediğine dair belirtileri somut olgularla ortaya koymadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirine başvurdukları sonucuna varılmıştır. Bu itibarla Anayasa'nın olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını, sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesinin başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen güvencelere aykırı bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Şahin Alpay, § 110; Mehmet Hasan Altan (2), § 157).

62. Açıklanan gerekçelerle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Burhan ÜSTÜN ve Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamışlardır.

5. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

63. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

64. Başvurucu türünü belirtmeksizin 3.000.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur. Ayrıca ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılmasını istemiştir.

65. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine

getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

66. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

67. Başvuruda, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. 17/1/2018 tarihinde tahliyesine karar verilen başvurucunun tutukluluk hâli sona ermiştir. Bu durumda tazminat dışında ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gereken bir hususun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

68. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

69. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle İHLAL EDİLDİĞİNE Burhan ÜSTÜN ve Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 18. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/260) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

Başvurucu, Adalet Bakanlığı İdari ve Mali İşler Başkanlığı'nda şoför olarak görev yapmakta iken 15 Temmuz 2016 tarihinde yapılan darbe teşebbüsü sonrasında görevden uzaklaştırılmasına, 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden ihraç edilmiş, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nca FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan başlatılan soruşturma kapsamında 05.08.2016 tarihinde gözaltına alınmış, Ankara 3.Sulh Ceza Hakimliğince 16.08.2016 tarihinde tutuklanmış, 17.01.2018 tarihinde tahliyesine karar verilmiştir.

Başvurucunun tutuklanmasına ilişkin deliller;

a) Başvurucunun Bank Asya'nın Ankara, Bursa ve Balıkesir şubelerinde çok sayıda hesabının bulunduğu, söz konusu hesaplarda yapılan incelemede sürekli olarak artış ve hareketliliğin tespit edildiği,

b) Başvurucunun para transferi ilişkisinde bulunduğu A.A. ve S.R.V isimli kişilerin, FETÖ/PDY soruşturmalarında isimlerinin geçtiği,

c) Adana Cumhuriyet Başsavcılığınca FETÖ/PDY'ye üye olma suçu iddiasıyla yürütülen bir soruşturmada şüpheli olarak kolluk biriminde ifadesi alınan A.Y.'nin başvurucu hakkındaki beyanında "kendisinin ve başvurucunun örgüt toplantılarına katıldıklarını, orada örgüt liderinin faaliyetleri hakkında konuşulduğunu, kitaplarından alıntı yapıldığını vaazlar verilerek, CD'ler izletildiğini" beyan etmiştir

d) Başvurucu darbe teşebbüsü sonrasında görevden uzaklaştırılmış ve 29.10.2016 tarihli KHK ile görevden ihraç edilmiştir.

Başvurucu hakkında darbe teşebbüsünü takip eden günlerde soruşturma yapılmış, yukarıda sıralanan deliler değerlendirilerek başvurucunun FETÖ/PDY silahlı terör örgütü yapısı içerisindeki eylemlerinin devamlılık, çeşitlilik ve yoğunluk arz ettiğinden tutuklanmasına karar verilmiştir.

Başvurucu ile ilgili suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti tespit edilirken, dosyadaki delillerin tek tek irdelenerek bunların tutuklama için kuvvetli belirti olmadığı sonucuna varmanın doğru olmadığını düşünüyorum. Aksine başvurucunun tutuklanma zamanıda dikkate alınarak, hakkındaki delillerin bir bütün olarak değerlendirildiğinde eylemlerin çeşitliliği, devamlılığı, yoğunluğu ve ısrarı suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olmadığını göstermez.

Yukarıda izah ettiğim nedenlerle dosyada suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunduğu kanaatine vardığımdan başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına aykırı olmadığından çoğunluğun ihlal görüşüne katılmıyor, başvurunun reddine karar verilmesini düşünüyorum.

Üye Burhan ÜSTÜN

KARŞIOY

Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve

özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

Tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olması yanında telafi kabiliyetini haiz olması ve tüketildiğinde başvurucunun şikâyetlerini gidermede makul başarı şansı tanıması gerekir. Bir başka söyleyişle, etkili olduğu kabul edilecek olan başvuru yolunun, Anayasa'da öngörülmüş güvencelere aykırılık nedeniyle hakkın ihlal edildiğini özü itibarıyla tespit etme ve yeterli giderim sağlama imkânı sunan bir yol olması gerekmektedir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp uygulamada da etkili olduğunun gösterilmesi ya da en azından etkili olmadığının kanıtlanmamış olması gerekir (Ramazan Aras, B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 29). Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir başvuru yolunun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz. Özellikle sonradan oluşturulan ve henüz uygulaması olmayan başvuru yollarının bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir (Ramazan Korkmaz, B. No: 2016/36550, 19/7/2017, §33).

Öte yandan, başvuruculara belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda sadece bir kuşku duyması, kendilerini söz konusu hukuk yolunu tüketme girişiminde bulunma yükümlülüğünden kurtarmaz. Başvuruculardan, yorum yetkilerini kullanarak mevcut hakları geliştirme fırsatı vermek için yargı organlarına başvurmaları beklenebilir. Ancak yerleşik mahkeme içtihatları ışığında, belirtilen hukuk yolunun gerçekte olumlu sonuçlanması konusunda makul bir ihtimalin bulunmadığı durumlarda ise başvurucunun söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması başvuru yollarının tüketilmediği sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte bir hukuk yolunun başarısız olduğunu ortaya koyacak bir durum söz konusu değilse o hukuk yolunun etkili bir şekilde işlediğine ilişkin emsal davaların bulunmaması tek başına başvurucuyu bu hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünden kurtarmaz. Zira başvurucunun bu hukuk yoluna başvurması halinde mahkemelerin içtihatlarını başvurucunun lehine olacak şekilde geliştirmeleri ihtimali her zaman vardır.

Somut olayda 16.08.2016tarihinde tutuklanan ve 23.10.2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunan başvurucunun suç isnadına bağlı tutulma durumu, 17.01.2018 tarihinde serbest bırakılmasıyla (tahliye edilmesiyle) birlikte bu tarihten itibaren sona ermiş bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesince başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun suç isnadına bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılması hali sona ermiş bulunduğundan, bireysel başvuru kapsamında tutukluluğun hukuki olmadığı yönünden yapılabilecek olan olası bir ihlal tespiti, başvurucu açısından ancak lehine bir miktar tazminata hükmedilmesi sonucunu doğurabilecektir. Bunun dışında muhtemel bir ihlal kararına bağlı olarak başvurucu açısından (örneğin tahliye edilmek gibi) bir sonuç ortaya çıkmayacaktır.

Hal böyle olunca, belirtilen duruma bağlı olarak, bireysel başvurunun ikincillik niteliği gereğince, olayda, aşama itibarıyla bireysel başvuru yolu dışında başvurucuya, tutmanın hukuki olmadığını tespit edecek ve giderim olarak da tazminat ödenmesini sağlayabilecek başka bir hak arama yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nce, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı olarak yapılan tüm başvurularda, tutuklama kararının hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddia incelenirken ilk olarak şikâyet konusu tutuklamanın kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı, ikinci olarak kuvvetli suç şüphesinin mevcut olup olmadığı, üçüncü olarak tutuklamanın meşru bir amacının bulunup bulunmadığı (tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı), son olarak da

tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığı incelenmektedir.1

Anayasa Mahkemesince yapılan bu inceleme, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100 ve 101. maddelerde yer alan hükümlerle de uyumlu bir incelemedir. Zira 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin(1) numaralı fıkrasına göre "Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez." Yine aynı Kanunun 101. maddesinin ikinci fıkrasına göre de "Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta ki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda; a) Kuvvetli suç şüphesini, b) Tutuklama nedenlerinin varlığını, c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir."

Öte yandan, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasına (fıkranın a bendine) göre "Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, ... kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

Görüldüğü üzere 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de "tutuklama için kanunda belirtilen koşullara" atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla Kanunda (kuvvetli suç şüphesi, tutuklama nedeni, ölçülülük gibi) öngörülen koşullara aykırı olarak tutuklandığını düşünen bir kişi için Kanun tazminat isteme ve alma imkânı öngörmektedir.

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin önceki kararlarında; bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla başvurucunun tutukluluk halinin sona ermiş olması ve tutuklama tedbirinin ilişkili olduğu kamu davasında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmiş olması şartlarının bir arada gerçekleşmiş olması hallerinde, başvurucunun tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak CMK 141/1-a hükmü kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve mezkûr iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.2 Bununla birlikte, başvurucu tahliye edilmiş olsa dahi hakkında açılan kamu davasının devam ediyor olması veya hakkında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmemiş olması hallerinde ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvuruları CMK 141/1-a hükmü kapsamı dışında tutmuş ve işin esasını incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin başvurularda yukarıda belirtildiği şekilde ortaya koyduğu yaklaşımını sonradan kısmen değiştirmiş bulunmaktadır. Mahkemenin güncel yaklaşımında, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasının CMK 141. madde kapsamında tazminata konu edilebileceğinin kabul edildiği tek durum, CMK 141/1-e hükmünde düzenlenen tazminat nedenine ilişkin durumdur.

Anayasa Mahkemesinin son dönemdeki bir çok kararına göre; başvuruya konu edilen tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada başvurucu hakkında beraat kararı verilmiş veya başlatılan soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ve bu kararlar bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla kesinleşmiş ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası, CMK 141/1 a ve e hükmünde düzenlenen tazminat yolunun tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulunmaktadır.3 Mahkeme, bu içtihadında CMK 141/1-e hükmünün yanı sıra CMK 141/1-a hükmünü de dikkate almakta ve söz konusu hükümlerde öngörülen tazminat yolunu tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası yönünden etkili bir kanun yolu olarak nitelendirmektedir.4 Tutukluluğun hukuki olmadığı iddiasına dayalı tüm başvurularda, belirtilen durum dışındaki tüm hallerde ise işin esası incelenmektedir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, CMK 141/1-a hükmünde düzenlenmiş olan, kanunlarda belirtilen koşullar dışında tutukluluğun devamına karar verilmesi halini de kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen kişilerin tazminat alabileceğini öngören CMK 141/1-d'de düzenlenen tazminat yoluyla beraber değerlendirmektedir. Bir başka söyleyişle Mahkeme, tutukluluğun kanuna aykırı bir şekilde gerekçesiz kararlarla uzatılarak makul sürenin veya kanuni sürenin aşıldığına ilişkin iddiaları, başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesine dayanarak reddetmekte ve CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (d) bentlerine birlikte dayanmaktadır.5

Belirtilen durumla birlikte, Mahkemece, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlere dayalı başvurularda da CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yoluna başvurulması gerektiği söylenmektedir. Bir başka söyleyişle, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde de davanın mahkûmiyetle sonuçlanıp sonuçlanmadığına, davanın devam ediyor olup olmadığına bakılmaksızın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.6

Anılan kararlarda bu kapsamdaki taleplerle ilgili olarak davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadığı yönündeki Yargıtay kararlarına atıf yapıldığı için gözaltı¬nın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK'nın 141. maddesindeki yolun tartışmasız bir biçimde etkili bir hukuk yolu olduğu iddia edilebilir ise de; Yargıtay tarafından istikrarlı bir biçimde tersine oluşturulmuş bir uygulama tespit edilmediği sürece, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvurularda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilirken, bu konuda Yargıtay uygulamasının var olup olmadığına bakılmasına gerek olmadığından ve biraz önce değinilen kararlarda atıf yapılan Yargıtay kararları7 somut delil olmadan gerçekleştiği iddia edilen bir gözaltına alınmayla ilgili olmadığından anılan iddiaya itibar edilmesi mümkün değildir.8

Hal böyle olunca, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olduğu iddialarının her ikisini de içeren başvurularda, Anayasa Mahkemesince, gözaltı tedbirine dair iddia yönünden tazminat yoluna başvurulması gerektiğine karar verilirken, tahliye edilmiş bir başvurucunun tutuklama tedbirine ilişkin iddiasında tazminat yolunun gösterilmemesi çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nce, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığının belirlenmesinde başvurulan uygulamaya atıf yapma yaklaşımından B.T. kararıyla vazgeçilmiştir. B.T. kararında, geri gönderme merkezlerindeki tutma koşullarının kötü muamele oluşturduğu iddiasına dayalı başvuru, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, geri gönderme merkezlerindeki koşulların kötü muamele oluşturduğu iddiasını, uygulamada başarıyla sonuçlandığını gösteren herhangi bir örneğini tespit etmemiş olmasına rağmen, tam yargı davasına konu edilebileceğini belirterek incelememiştir.

İdari gözetim altında tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı iddiasına dayalı başvuruda Mahkeme; AİHM'nin Türk hukukunda tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru olmadığına dair kararları bulunduğunu belirttikten sonra, yasal düzenlemeyle oluşturulan ve kanunun objektif anlamına bakıldığında var olduğu hususunda bir tereddüt uyandırmayan bir hukuksal yolun fiilen denenmemiş veya kullanılmamış olmasının söz konusu yolun etkili olmadığı veya bulunmadığı sonucuna ulaşılabilmesi bakımından yeterli olmayacağı tespitinde bulunmuş, bu tespit kapsamında da bu güne kadar

böyle bir davanın açıldığını ve tazminata hükmedildiğini gösteren herhangi bir mahkeme kararının mevcut olmamasına dayanılarak tazminata ilişkin etkili bir başvuru yolunun bulunmadığının söylenmesinin hatalı olacağını ifade etmiştir.9

Cafer Yıldız kararında da benzer bir değerlendirmeyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Cafer Yıldız kararında, tutukluluk incelemeleri sonucunda verilen kararların tebliğ edilmemesi ya da tutukluluğa yapılan itirazın karara bağlanmaması nedeniyle tutuklama işlemine karşı başvuru imkanlarından yararlandırılmamaya ilişkin iddiaların CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi kapsamında açılacak davada incelenebileceği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mahkeme, buradaki tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal davalar bulunmamasına rağmen böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu olmadığı için bu türden şikâyetlere çözüm getirmeye elverişli nitelik taşıyan bu yola işlerlik kazandırmak ve yasal düzenlemenin kapsamını belirlemek amacıyla derece mahkemelerine başvurulmasında yarar bulunduğunu belirtmiştir.10

Tahliye edilen ve hakkında açılan kamu davası devam eden kişinin CMK 141/1-a kapsamında açacağı tazminat davasında kuvvetli suç şüphesinin ve tutukluluğun diğer kanuni şartlarının bulunmadığına ilişkin yapılacak tespitin devam eden kamu davasını etkileyebilecek olması ve tazminat davasını yürüten mahkemenin bu tür değerlendirmelerden kaçınabileceği ihtimali yahut hakkında mahkûmiyet hükmü verilen ve bu hüküm kanun yolu incelemesi aşamasında olan veya kesinleşen kişilerin açacakları tazminat davasında mahkemenin, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olup olmadığı tespitini kanun yolu merciinin verdiği veya vereceği karara rağmen yapıp yapamayacağı hususları da kanun yolunun etkililiği açısından elbette ki büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu bağlamda, kişinin tutuklanması ve tahliye edilmesi ile hakkında beraat veya mahkûmiyet hükmü verilmesi arasında belirleyici ölçüde bir bağlantı olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

Belirtilen duruma göre, bir kişinin tutuklanması hukuka uygun olmakla birlikte bu kişi kamu davasından beraat edebilir ya da tutuklanması hukuka aykırılık arz ederken hakkında açılan davada mahkûmiyet sonucuna varılabilir. Bu nedenle CMK 141/1-a kapsamında açılacak bir davada tutukluluğun hukukiliğine ilişkin olarak kişi hakkındaki ceza davasından bağımsız bir inceleme yapılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmalıdır. (Muzaffer Korkmaz, Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat Davaları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 93). Tutukluluğun hukukiliğinin incelenmesinde, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olmasının ya da davanın devam ediyor olmasının bir önemi olmamalıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesince de, mahkûmiyet kararı verilmesi veya davanın devam ediyor olması durumunda da tutuklamanın hukukiliği incelenmektedir.11 Eğer bir davanın devam ediyor olması veya davada mahkûmiyet kararı verilmesi tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesine engel teşkil ediyor olsaydı, Anayasa Mahkemesinin de böyle bir inceleme yapamaması gerekirdi. Dolayısıyla bir davada beraat veya takipsizlik kararı verilmesi tutuklamayı kendiliğinden hukuka aykırı hale getirmeyeceği gibi mahkûmiyet kararı verilmesi de kendiliğinden tutuklamanın hukuka uygun olduğunu göstermez. Nitekim Anayasa Mahkemesi Mehmet Özdemir12 başvurusunda beraat kararı verilmiş olan başvurucunun tutuklanmasının hukuka uygun olduğuna karar vermiş iken, Ali Bulaç13 başvurusunda hakkında mahkûmiyet kararı verilen başvurucunun tutuklanmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.

Esasen CMK 141/1-a hükmünün de, tutuklamanın hukukiliği bağlamında bu hükme dayalı olarak dava açılmasını kişi hakkındaki yargısal sürecin bitmesine ve kesinleşmiş bir kararın varlığına bağlı tutmadığı anlaşılmaktadır.

Konuya ilişkin Yargıtay kararlarında da14 anılan hükümde düzenlenen tazminat nedeninin, yargısal sürecin kesinleşmesine bağlı olarak tazminata konu edilebilecek tazminat nedenleri arasında sayılmadığı görülmektedir. Söz konusu kararlara göre, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlarına karar verilen, yine mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdikleri süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılanlar hakkında, mutlaka davanın esasıyla ilgili olarak verilen kararın kesinleşmesini beklemek zorunluluğu bulunmaktadır.

Hal böyle olunca uygulamada, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik CMK 141/1-a hükmüne dayalı tazminat davasının, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu ceza davası derdestken açılamayacağına ilişkin kesin bir kabulün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, yukarıda da belirtildiği üzere tazminat davasını inceleyecek olan derece mahkemesinin tutuklama şartlarını incelemekten imtina edebileceği şeklindeki bir görüşün kabulünün de mümkün olmadığını belirtmek gerekmektedir. Zira CMK 141/1-a hükmü karşısında tazminat mahkemesinin de (ağır ceza mahkemesinin de) tutuklama koşullarının var olup olmadığını inceleyebilmesi gerekmektedir. Anılan hükme göre tutuklamanın kanunda öngörülen şartlara uygun olup olmadığını tespit etmek tazminat mahkemesinin kanundan kaynaklanan görevi durumundadır. Nitekim kovuşturma aşamasında yargılamayı yürüten herhangi bir ağır ceza mahkemesinin verdiği tutuklama veya tahliye kararı, yapılan itiraz üzerine bir başka ağır ceza mahkemesi tarafından, tutuklama şartlarının var olup olmadığı incelenerek kaldırılabilmektedir. Bu konuda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Böyle olunca da bir ağır ceza mahkemesinin veya sulh ceza hâkimliğinin verdiği tutuklama kararının hukuka aykırı olup olmadığının tazminat mahkemesince tespit edilmesinin önünde de herhangi bir engel bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Suç isnadına bağlı olarak tutukluluk halini içerenler dışındaki tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK 141/1-a'daki tazminat yolunun tüketilmesinin aranması, Anayasa Mahkemesinin tutukluluk statüsünün sona ermiş olması kaydıyla tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik iddiaların, CMK'nin 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ile (d) bentlerinde düzenlenen tazminat yoluna konu edilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımıyla da uyumluluk gösterir.15 Zira tahliye edilen ve hakkındaki kamu davası devam eden veya aleyhine verilen mahkumiyet hükmü kanun yolu aşamasında olan veya kesinleşen kişinin Anayasa Mahkemesi içtihadı doğrultusunda bireysel başvuru öncesi uzun tutukluluk iddiasına ilişkin açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesi, tutukluluğun devamına ilişkin kararların hukuka uygunluğunu inceleyecek, bu incelemeyi yaparken de kuvvetli suç şüphesinin var olup olmadığını ve diğer tutuklama nedenleriyle birlikte devam edip etmediğini gözetecektir (Muzaffer Korkmaz, a.g.e., s.94) Nitekim Anayasa Mahkemesi'nce de tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin olup esastan incelenen başvurularda kuvvetli şüphenin var olup olmadığı, tutuklama nedenlerinin devam edip etmediği de incelenmektedir.16 Ayrıca, bu konuya ilişkin olup başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilen başvurularda da, tazminat davasına bakacak olan mahkemenin de kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını değerlendireceği varsayılmaktadır. Aksinin kabulü halinde bu tür başvurularda kişilerin

tazminat davası yoluna yönlendirilmemesi gerekirdi. Sonuç olarak, eğer tazminat davasına bakacak mahkeme, uzun tutukluluk şikâyetlerinde kuvvetli şüphenin, tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını inceleyebiliyorsa, tutuklamanın hukukiliği şikâyetlerinden kaynaklanan davalarda da tutuklamanın hukukiliğini inceleyebilmelidir.

Bu noktada Mustafa Avcı kararına17 da değinmek gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, bu başvuruda başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetini, inceleme tarihi itibarıyla tahliye edilmiş olması nedeniyle CMK 141'de düzenlenen tazminat yolunun tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.18 Başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak ise Anayasa Mahkemesi; başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetiyle ilgili açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesinin hukuka aykırılığı tespit ve yeterli giderim sağlama hususlarında karar verirken tedbirin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı dışında siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale teşkil edip etmediği de dâhil olmak üzere somut olayın tüm koşullarını dikkate almak durumunda olacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, CMK'nin 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun; gözaltı, yakalama, tutuklama gibi tedbirlerinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının yanı sıra diğer temel haklara müdahale sonucunu doğurması hallerinde de etkili bir kanun yolu niteliğini haiz olduğunu ifade etmiş ve bu kabulü doğrultusunda siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden de başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.19 Bu olayda başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası zımnen tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına benzemektedir. Bu kişinin CMK 141. maddedeki yola başvurması durumunda tazminat mahkemesi ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğini tespit edebiliyorsa, diğer bir deyişle başvurucunun tutuklanmasına konu eylemlerin siyasi faaliyetler kapsamında olup olmadığını tespit edebiliyorsa, tutuklamanın hukuki olup olmadığını da elbette ki tespit edebilir. Zira deliller değerlendirmeden tutuklamanın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğinin tespit edebilmesi mümkün değildir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Anayasa Mahkemesi beraat veya takipsizlik kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde kişilerin 141. maddenin (e) veya a) bendi uyarınca tazminat alabilmelerinin mümkün olduğunu belirterek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermektedir (Fatma Maden (B. No: 2016/28719, 17/7/2018, Ertuğrul Raşit Benal, B. No:2016/25245, 17/7/2018). Anayasa Mahkemesi bu kararlarında CMK'nın 141/1-a bendine de atıf yapmaktadır. Ancak CMK'nın 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine başvurulması için, CMK'da, tutuklamayla ilgili/ilişkili davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı aranmamaktadır. Tutuklamaya konu davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı 141/1-e bendi için geçerlidir. Kanaatimizce beraat veya takipsizlik halinde CMK 141/1-e bendindeki hükmün tutuklamanın hukukiliği açısından birincil nitelikte etkili bir yol olmadığını belirtmek gerekir. 141/1-e bendi uyarınca tazminat istenebilmesi için tutuklamanın hukuki olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Kişi beraat edince bu bent kapsamında tutuklamanın hukuki olup olmadığına ilişkin bir tespit yapılmadan otomatik olarak tazminat ödenmektedir. Oysa bir yolun etkili kabul edilmesi için o yolun hakkın ihlal edildiğini tespit edebilmesi ve ihlali giderebilmesi gerekir.20 AİHMde Mergen ve diğerleri kararında benzer gerekçelerle 141/1-e bendindeki yolun tüketilmesi gerektiği itirazını reddetmiştir. Dolayısıyla bu bağlamda 141/1- e bendinin değil, 141/1-a bendinin etkili bir yol olduğu söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bu durumu göz önüne alarak bu kararlarında 141/1-a

bendine de atıf yapma gereği duymuştur. 141/1-a bendi beraat veya takipsizliğe bağlı olmadığı için tahliye durumunda da bu yolun etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan hususlar birlikte değerlendirildiğinde tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyetlerine dayalı başvurularda, tutuklamanın ilgili/ilişkili olduğu dava mahkûmiyetle sonuçlanmış olması veya kişinin tahliye edilmiş hallerinde de CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tutuklamanın hukukiliği değerlendirilirken, tutuklamanın uygulandığı tarihteki şartlara bakılmalıdır. Darbe teşebbüsü sırasında gerçekleşen vahim olayların toplumda oluşturduğu kaygı, teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin örgütlenmesinin karmaşıklığı, Bu yapılanmanın yarattığı görünür açık tehlike, darbe teşebbüsüne ilişkin faaliyetler kapsamında ülke genelinde binlerce kişi tarafından icra edilen, suç oluşturabilecek nitelikteki on binlerce eylemin aynı anda işlenmesi, çoğunluğu kamu görevlisi olan çok sayıda kişi hakkında yürütülen soruşturmalar, olayların arz ettiği vahamet dikkate alındığında tutuklama tedbirinin temelsiz ve keyfi olduğu söylenemez.

Açıkladığım gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerektiği görüşüyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

1 Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16.2.2017.

2 Reşat Ertan, 2013/5700, 15/04/2015, § 26; Mehmet Emin Güneş, 2013/5707, 16/04/2015, § 29; Mecit Gümüş, 2013/9105, 25/6/2015, §32; Hüseyin Hançer, 2013/8319, 7/1/2016,§§ 39, 40; Ömer Köse, 2014/12036, 16/11/2016, § 34

3 Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §40; Bilal Canpolat, §§ 37-43; Fatma Maden, §49; Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, §42

4 Fatma Maden, §47, Ertuğrul Raşit Benal, §40

5 Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §54; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016,§37

6 Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, § 30- 38; Ahmet Ünal, B. No: 2016/17624, 9/5/2018, § 24-26.

7 Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararı

8 Benzer durumlar bakımından, Yargıtay uygulamasında tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal kararlar bulunmamakla birlikte, böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu değildir.

9 B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 40-60.

10 Cafer Yıldız, B.No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40.

11 Bkz. Besime Konca, B. No: 2017/5867, 3/7/2018.

12 Mehmet Özdemir, B. No: 2017/37283, 29/11/2018

13 Ali Bulaç [GK], B. No: 2017/6592, 3/5/2019

14 bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/7/2015 tarihli ve E.2014/20624, K.2015/12265 sayılı, 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararları.

15 İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, § 19, 37

16 Bkz. Örneğin, Hüsnü Aşkan, B. No: 2015/4057, 31/10/2018, § 45, Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, § 87.

17 Mustafa Avci, B. No: 2014/1545, 22/3/2018

18 Mustafa Avci, §27

19 Mustafa Avci, §35-38

20 Mergen ve diğerleri/Türkiye kararı, §36

İBRAHİM HALİL SÖNMEZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/37210 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/37210

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM HALİL SÖNMEZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/37210)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : İbrahim Halil SÖNMEZ ve diğerleri

(Bkz. ekli tablonun (B) sütunu)

Başvurucular Vekili : Bkz. Ekli Tablonun (C) Sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli listenin (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2017/37210 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2017/37210 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl (OHAL) kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvuruya İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, kamu kurumlarında (İdareler) ve bu İdarelere hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken yapılan tespitler ve ilgili birimlerce başvurucuların terör örgütü ile iltisaklı olduklarının İdarelere bildirilmesi üzerine başvurucuların iş akitleri İdarelerce ve Şirketçe feshedilmiştir.

14. Başvurucular, iş akitlerinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve İdareler aleyhine dava açmıştır. Davalı İdareler ve Şirket cevap dilekçesinde; ilgili birimlerin yazıları ekinde davacıların bilgilerinin de yer aldığı listede bulunan kişilerin terör örgütü yapılanması ile irtibatı ve iltisakı olduğu tespitine yer verildiğini, başvurucuların iş akitlerinin bu kapsamda ve 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi gereği feshedildiğini belirterek davanın reddini savunmuştur.

15. Ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilk derece mahkemelerince davaların kabulüne

karar verilmiştir. İlk derece mahkemesi kararlarında; başvuruculaların terör örgütleri ile bağlantılı ya da ilişkili olduklarına yönelik somut herhangi bir bilginin sunulmadığı, haklı ve geçerli bir fesih nedeni bulunmadığı ve bu nedenle yapılan fesihlerin geçersiz olduğu gerekçesine yer verilmiştir. Bir kısım davada ise karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir.

16. Anılan kararlara karşı istinaf yoluna başvurulması üzerine ekli tablonun (E) sütununda belirtilen bölge adliye mahkemelerinin ilgili daireleri (Bölge Adliye Mahkemesi) istinaf istemlerini kabul ederek davaların reddine karar vermiştir. Kararlarda; şüphe feshi kavramı üzerine durulmuş ve ilgili birimlerin yazıları ile başvuruculaların terör örgütü yapılanmalarıyla irtibatı olduğunun bildirildiği, davalı işveren bakımından iş sözleşmelerinin artık katlanılamaz derecede bir yük ve sıkıntı teşkil ettiği vurgulanmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi bazı başvurucularla ilgili kararlarında ise başvurucularla ilgili olarak terör örgütü üyeliğinden adli işlemler yapıldığının anlaşıldığı belirtilmiş ancak bu işlemlerin neler olduğu ile ilgili hiçbir bilgiye ve değerlendirmeye yer verilmemiştir.

17. Temyiz yolu açık kararlara karşı yapılan temyiz başvuruları Yargıtay ilgili Hukuk Dairesince (Daire) reddedilmiş ve Bölge Adliye Mahkemesinin kararları kesin olmak üzere onanmıştır.

18. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker ([GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-35).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

21. Başvuruculardan Havva Seda Timurbuğa, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

22. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Mahkeme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvuruculların İddiaları

23. Başvurucular; işverence iş akdine 667 sayılı KHK gereği son verildiği belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduklarına dair kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmadığını iddia etmiştir. Başvurucular; İdarelerin iş akdinin 667 sayılı KHK kapsamında feshedildiği yönündeki beyanı yeterli görülerek ve bu beyana üstünlük tanınarak işe iade davasının istinaf merciince reddedildiğini, bu durumun adil yargılanma haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucuların temel iddiası, asıl işveren tarafından terör örgütü ile iltisaklı olarak gösterilmesinin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davasının reddedilmesidir. Bu nedenle başvurucuların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

27. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker, § 55).

28. Mahkemenin, önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker, § 56).

29. Diğer taraftan mahkemelerin, önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker, § 57).

30. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker, § 58).

31. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 69).

32. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi, feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker, § 69).

33. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını, iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 71).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Somut olayda da Bölge Adliye Mahkemesi, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucular hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle Bölge Adliye Mahkemesi yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini

yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruculara tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvurucuların mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Her ne kadar başvuruya konu kararların bir kısmında bazı başvurucular hakkında adli işlem olduğu belirtilmişse de bu işlemlerin neler olduğu ve şüpheyi haklı kılıp kılmadığı olgusal olarak değerlendirilmediğinden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

36. Ekli listenin 2. sırasında yer alan 2018/37088 No.lu başvuru yönünden başvurucu Recep Erdem, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

37. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri bağlamında medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğine dair temel ilkeler Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve bu konuda kararlar verilmiştir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No.: 2012/13, 2/7/2013; Güher Ergun ve Tosun Tayfun Ergun, B. No.: 2012/12, 17/9/2013). Başvuru konusu olayda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

38. Ekli listenin 2. sırasında yer alan 2018/37088 No.lu başvuruya yönelik somut olayda, 24/8/2016 tarihinde açılan davanın Dairenin 22/10/2018 tarihli kararı ile kesinleştiği anlaşılmıştır.

39. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde; davanın, üç dereceli bir yargılama sisteminde toplam 2 yıl 1 ay 28 gün sürdüğü, yargılama sürecinin bütünü dikkate alındığında başvurucu Recep Erdem'in haklarını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

40. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

41. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden

yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

42. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesine ve zararlarının tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

43. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

44. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

45. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı ve mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

46. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

47. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

48. İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

49. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (F) sütununda gösterilen miktarlardaki harcın ve avukatla temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Havva Seda Timurbuğa'nın adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Ekli listenin 2. sırasında yer alan 2018/37088 nolu başvuruya yönelik makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculaların tazminat talebinin REDDİNE,

F. Ekli tablonun (F) sütununda belirtilen harçların ilgili satırda gösterilen başvuruculara ÖDENMESİNE, ekli tablonun (C) sütununda isimleri yer alan avukatlar tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERKAN TEKİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/38589 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/38589

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERKAN TEKİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/38589)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucular : 1. Erkan TEKİN

2. Osman TÜRKYILMAZ

3. Şeyma CANGİN

4. Zehra BATĞI

Başvurucular Vekili : Av. Can KARGIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ilave tediye alacağının tahsili amacıyla açılan davanın Yargıtay daireleri arasında süregelen görüş ayrılığından kaynaklı olarak reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde başvuruların Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Komisyonlarca muhtelif tarihlerde, başvuruların kabul edilebilirlik incelemelerinin

Bölümler tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. 2017/38589 numaralı bireysel başvuru ile farklı tarihlerde yapılan 2017/39458, 2017/40297 ve 2017/40298 numaralı bireysel başvuruların konu yönünden hukuki irtibatlarının bulunması nedeniyle 2017/38589 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin bu dosya üzerinden yürütülmesine ve diğer başvuru dosyalarının kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucular Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfında (Vakıf) hizmet akdine dayalı olarak çalışmaktadırlar.

8. Başvurucular, kamu personeli olduklarını ileri sürerek 4/7/1956 tarihli ve 6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması Hakkında Kanun uyarınca her bir yıllık çalışma süresi içinde ödenmesi gereken iki aylık tutarındaki ilave tediye alacağının ödenmesi amacıyla Vakıf aleyhine davalar açmıştır.

9. İlk derece mahkemeleri, yapmış olduğu yargılamalar sonunda davaların reddine karar vermiştir. Mahkemeler; gerekçeli kararında sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının vakıf statüsü, mevcut hukuki yapısı, gelirleri ve konuya ilişkin yargı kararlarıyla birlikte değerlendirildiğinde, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan ayrı bir özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olduğu, kamu kurumu vasfında olmadığı, vakıf çalışanlarının da fon personeli olarak telakki edilemeyeceği yönünden 6772 sayılı Kanun kapsamındaki kamu kurumlarından olmadığını açıklamışlardır.

10. Başvuruculaların temyiz ve istinaf talepleri reddedilerek kararlar kesinleşmiştir.

11. Nihai karalar tebliğ edilmiş, başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. Konu hakkında ilgili hukuk için bkz. Yasemin Bodur, B. No: 2017/29896, 25/12/2018, §§ 14-32.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

14. Başvurucular, Yargıtayın 7. ve 9. Hukuk Dairelerinin benzer davalarda ilave tediye ödenmesi gerektiği yönünde kararlar verdiğini bildirmişlerdir. Başvurucular; benzer uyuşmazlıkların farklı şekilde sonuçlanmasının daha önceden bu uyuşmazlıkların temyiz incelemesini yapan Yargıtay Daireleri arasındaki görüş ayrılığından kaynaklandığını, bu bağlamda Yargıtayın 7. ve 9. Hukuk Dairelerinin kendisi ile aynı statüde bulunan kişileri kamu işçisi olarak kabul edip ilave tediye alacağına hak kazandıkları yönündeki kararlarına rağmen 22. Hukuk Dairesinin bu kişileri kamu işçisi olarak kabul etmemesi nedeniyle ilave tediye alacağı isteklerinin reddine karar verdiğini savunmuşlardır. Başvurucular, Yargıtay Daireleri arasındaki bu içtihat farkı nedeniyle yargıya olan güvenin zedelendiğini belirterek

adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

15. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

''Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

16. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların iddialarının özünün adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkına ilişkin olduğu ve bu kapsamda bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

18. Anayasa Mahkemesi daha önce benzer bir şikâyeti Yasemin Bodur başvurusunda incelemiş ve sonuca bağlamıştır (Yasemin Bodur, §§ 38-45).

19. Somut başvurunun konusu, benzer koşullarda çalışan işçiler tarafından açılan davaların Yargıtay ve bölge adliye mahkemeleri hukuk daireleri arasındaki görüş ayrılığı nedeniyle farklı sonuçlandığı ve bu hususun hakkaniyete aykırı olduğu iddiasıdır.

20. Başvurucular; 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun 7. maddesi uyarınca muhtaç olan vatandaşlar ile herhangi bir nedenle ülkede bulunan aynı durumdaki kişilere yardım etmek, sosyal adaleti sağlayan tedbirler almak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı temin etmek amacı taşıyan Vakıfta hizmet sözleşmesine bağlı olarak çalışmaktadır. Başvurucular; anılan Vakfın niteliği, kuruluş amacı ve yönetim şekli itibarıyla kendilerinin kamu işçisi olduğunu ileri sürerek kamu personeline belirli şartlar altında yapılan ilave tediyeden yararlanmak amacıyla dava açmıştır.

21. Başvurucular tarafından dosyaya eklenen karar örneklerinden aynı işyerinde çalışan işçiler tarafından aynı nedene dayalı olarak açılan davaların bir kısmı işçiler lehine sonuçlanmışken bir kısmının da işçiler aleyhine sonuçlandığı saptanmıştır. Yine Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden temin edilen belge ve bilgilerden ülkenin başka yerlerinde faaliyette bulunan benzer vakıflarda çalışan personel tarafından açılan davaların bu tür uyuşmazlıkların öteden beri temyiz mercii olan Yargıtay 9. Hukuk Dairesi ve sonradan bu görev verilen (kapatılan) Yargıtay 7. Hukuk Dairesi tarafından kabul edildiği görülmüştür. Her iki Daire de niteliği itibarıyla 6772 sayılı Kanun kapsamında saydıkları vakıf çalışanlarının kamu işçisi olduğunu ve şartları uygunsa idare tarafından ödenmesine karar verilen ilave tediye alacağından yararlanacaklarına dair kararlar vermiştir. Buna karşılık 2011 yılında kurulan Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, anılan vakıfların özel hukuk tüzel kişisi statüsüne sahip olduğunu ve dolayısıyla kamu personeli sıfatı bulunmayan çalışanlarının ilave tediyeden yararlanmayacağını istikrarlı olarak hüküm altına almıştır. Başvuruculların hizmet akdi ile çalıştıkları Vakfın niteliğini de ele alan içtihadı birleştirme kararını değerlendiren Yargıtay daireleri, önceki görüşleri doğrultusunda kararlar vermeye

devam etmiştir (Yasemin Bodur, bkz. §§ 20, 22).

22. 16/5/2018 tarihli ve 7144 sayılı Kanun'un 7.maddesi ile 3294 sayılı Kanun'un 7. maddesine eklenen fıkrayı değerlendiren Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 30/5/2018 tarihli kararı sonrasında Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, yürürlüğe giren kanunların geçmişe ve kesin nitelik kazanmış hukuksal durumlara etkili olamamasının hukukun genel ilkelerinden kazanılmış hakların korunması ilkesinin gereği olduğunu açıklayarak 7144 sayılı Kanun'un 7. maddesinin yürürlük tarihinden önceki döneme ilişkin davalar bakımından sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının özel hukuk tüzel kişiliğine sahip, ayrı işyeri niteliğinde ve bağımsız işveren olduğunun belirlendiği ve tarafları bağlayıcı Yargıtay içtihadı birleştirme kararının bulunduğu gerekçesiyle ilave tediye istemlerinin reddine karar vermiştir.

23. Yargıtay daireleri arasındaki derin ve süregelen içtihat farkının istinaf denetimi yapan bölge adliye mahkemeleri hukuk daireleri arasında da sürdürüldüğü saptanmıştır. Öte yandan Yargıtay, işveren konumundaki vakıfların hukuki statüsünün belirlenmesi amacıyla içtihadı birleştirme yoluna gitmiş ancak anılan kararda vakıfların özel hukuka tabi tüzel kişi olduğu tespiti varsa da çalışan personelin ilave tediye alacağına ilişkin bir değerlendirme yapılmamıştır. Nitekim Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, bu belirlemenin kendi görüşü doğrultusunda olduğuna ilişkin açıklamalar yaparken Yargıtay 9. Hukuk Dairesi ise içtihadı birleştirme kararının ilave tediye alacağına ilişkin olarak olumsuz bir etkisinin olmadığı kanaatiyle görüşünde herhangi bir değişiklik yapmamıştır.

24. Yargıtay daireleri ve bölge adliye mahkemeleri, vermiş olduğu birbirine zıt kararlarda vardıkları sonuca hangi nedenle ulaşıldığının başvurucular ve üçüncü kişiler tarafından objektif olarak anlaşılmasına imkân verecek yeterli gerekçeler sunmaktadır.

25. Anayasa Mahkemesi Vakıf çalışanlarının ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda yedi yıldan beri süren içtihat farklılığının derinleşmiş ve sürekli bir nitelik kazandığını tespit etmiştir. Dairelerin ve buna bağlı olarak alt dereceli mahkemelerin vardıkları sonucun davaların somut özelliğinden kaynaklanmaması ve hukuki belirsizliğe yol açan bu durumun ortadan kaldırılmasını sağlayacak içtihadı birleştirme kararı gibi elverişli bir mekanizma bulunmasına rağmen bunun işletilmemesi neticesinde uyuşmazlığın çözümünde görev alan Daire ve Kurula göre farklı ve birbiriyle çelişkili kararlar ortaya çıkmıştır. Başka bir anlatımla derin ve süregelen farklılıkları ortadan kaldırmaya elverişli bir mekanizma niteliğindeki içtihadın birleştirilmesi yolunun işletilmemesi nedeniyle varılan sonucun başvurucu için öngörülemez olduğu ve bu hususun hükümden bağımsız olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği belirtilerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir (Yasemin Bodur, §§ 46-53).

26. Somut olayda da bu ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

28. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

29. Başvurucular; ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

30. 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasına göre esas inceleme kapsamında bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve varsa ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı belirlenmektedir. Aynı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ise ihlal kararı verilmesi hâlinde gerekli görüldüğü takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Buna göre ihlal sonucuna varıldığında ilgili temel hak ve hürriyetin ihlal edildiğine karar verilmesinin yanında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağının belirlenmesi, diğer bir ifadeyle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmesi de gerekir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, § 54).

31. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hak ve hürriyetin ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle devam eden ihlalin durdurulması, ihlale konu kararın veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, § 55).

32. Bununla birlikte 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilirken idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez. Anayasa Mahkemesi ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceğine hükmederken idarenin, yargısal makamların veya yasama organının yerine geçerek işlem tesis edemez. Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceğine hükmederek gerekli işlemlerin tesis edilmesi için kararı ilgili mercilere gönderir (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 57).

33. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemler, yargısal işlemler veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (Mehmet Doğan, § 57).

34. İhlalin derece mahkemelerinin ilgili kanunu yorumlamasından kaynaklandığı bazı hâllerde tazminata hükmedilmesi ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilmesi için yeterlidir. Ancak bireysel başvurunun amacına uygun olarak benzer ihlallere yol açan yorumun aynı yargı kolundaki en üst yargı mercii tarafından ele alınarak uygulamadaki içtihat dağınıklığına engel olacak nitelikte birtakım tedbirlerin alınması da gerekmektedir.

35. Anayasa Mahkemesince Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil

yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Somut olayda ihlalin aynı hukuki nedene dayalı olarak benzer konumdaki kişiler tarafından açılan davalarda aradan geçen uzun zamana rağmen bölge adliye mahkemeleri hukuk daireleri arasındaki görüş farkının ortadan kaldırılıp uygulama birliğinin sağlanmamasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle ihlal, başvurucunun aynı anda iki farklı yorumu yürürlükte bulunan ve bu nedenle belirlilik kriterini taşımayan bir hukuk kuralına tabi tutulmasından kaynaklanmaktadır.

36. Anayasa Mahkemesince yapılan ihlal tespitinin derece mahkemesi kararının sonucuna yönelik olmadığının ve derece mahkemesince varılan sonuçtan bağımsız olduğunun altı çizilmelidir. Hâl böyle olunca ihlalin giderilmesi için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Aksi durum yani ihlalin giderim şekli olarak yargılamanın yenilenmesine hükmedilmesi, bu yorumlardan birine üstünlük tanınarak taraflardan biri lehine tercihte bulunulması anlamına gelebilecektir. Bu da var olan ihlali gidermeyeceği gibi derece mahkemesinde görülen uyuşmazlığın diğer tarafı aleyhine yeni ihlallerin doğmasına yol açabilecektir. Dolayısıyla somut olayda, yargılamanın yenilenmesi ihlalin sonuçlarını ortadan kaldıracak nitelikte bir yol olarak kabul edilemeyeceğinden başvurucuların manevi tazminat talep etmedikleri de dikkate alınarak yalnızca ihlalin tespitine karar verilmesi gerekir.

37. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harcın başvuruculara ayrı ayrı; 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması yönünden içtihadı birleştirme kararına gerek bulunup bulunmadığı hususunda bilgi edinilmesi ve takdiri için Yargıtay Birinci Başkanlığına GÖNDERİLMESİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harcın başvuruculara AYRI AYRI; 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ EFENDİ PEKSAK (4)

B. No: 2018/871 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/871

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ EFENDİ PEKSAK BAŞVURUSU (4)

(Başvuru Numarası: 2018/871)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Fatih HATİPOĞLU

Başvurucu : Ali Efendi PEKSAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, özel soruşturma usulüne uyulmayarak doğal hâkim ilkesine aykırı şekilde yetkili olmayan mahkemelerce tutukluluk incelemesi yapılması ya da itirazın değerlendirilmesi, tutukluluğun makul süreyi aşması, tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması, tutukluluk incelemelerinin süresinde yapılmaması ve tutukluluğun devamı kararına itirazının geç değerlendirilmesi nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; özensiz olarak yürütülen soruşturma sonunda iddianame düzenlenmesi ve savunma hakkının kısıtlanması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 19/12/2017 ve 16/1/2018 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Yapılan incelemede aralarında konu ve kişi bakımında irtibat bulunması nedeniyle 2018/2952 numaralı başvurunun 2018/871 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

7. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

8. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

9. Bakanlık verilerine göre yüz altmıştan fazla Yüksek Mahkeme (Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay) üyesi hakkında tutuklama tedbiri uygulanmış, bunlardan bir kısmı sonradan tahliye edilmiştir. Soruşturma ve/veya kovuşturma mercilerince kaçak oldukları değerlendirilen yaklaşık otuz Yüksek Mahkeme üyesi hakkında ise yakalama emri çıkarılmıştır.

10. Türk yargı organları yakın dönemde verdikleri birçok kararda FETÖ/PDY'nin silahlı bir terör örgütü olduğunu kabul etmişlerdir. Bu kapsamda Yargıtay Ceza Genel Kurulu 26/9/2017 tarihinde (E.2017/16.MD-956, K.2017/370) ve -terör suçlarına ilişkin davaların temyiz mercii olan- Yargıtay 16. Ceza Dairesi 24/4/2017 ve 14/7/2017 tarihlerinde verdiği kararlarda (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21) FETÖ/PDY'nin silahlı bir terör örgütü olduğu sonucuna varmıştır.

11. FETÖ/PDY'nin (genel özelliklerine ilişkin olarak bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 26) yargı kurumlarındaki örgütlenmesine ve faaliyetlerine ilişkin olarak soruşturma ve kovuşturma belgeleri ile tedbir/disiplin kararlarında yer alan, başta haklarında soruşturma yürütülen yargı mensuplarının beyanları olmak üzere maddi olgulara dayalı bulunan iddia ve tespitlere önceki kararlarda ayrıntılı şekilde yer verilmiştir (Selçuk Özdemir, § 22).

B. Başvurucuya İlişkin Süreç

12. Kocaeli Adliyesinde hâkim olarak görev yapan başvurucu hakkında 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ağır cezalık suçüstü hâli bulunduğu değerlendirilerek FETÖ/PDY'nin hiyerarşik yapılanmasında yer aldığı iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır.

13. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) 16/7/2016 tarihinde başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına, 24/8/2016 tarihinde ise meslekten ihraç edilmesine karar vermiştir.

14. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının HSYK kararıyla görevden uzaklaştırılanlar hakkında soruşturma işlemlerinin yapılması yönündeki yazısı üzerine başvurucu, Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığının talimatıyla 16/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

15. Başvurucu 19/7/2016 tarihinde, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından tutuklanması istemiyle Kocaeli 1. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

16. Başvurucunun sorgusu Kocaeli 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 20/7/2016 tarihinde yapılmıştır.

17. Kocaeli 1. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

18. Başvurucu, tutuklama kararına itiraz etmiş; Kocaeli 2. Sulh Ceza Hâkimliği 25/7/2016 tarihinde benzer gerekçelerle itirazı reddetmiştir.

19. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 20/4/2017 tarihli iddianameyle başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, Türkiye Büyük Millet Meclisini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından cezalandırılması istemiyle hakkında kamu davası açmıştır.

20. İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi 22/5/2017 tarihinde iddianameyi kabul etmiş ve E.2017/143 sayılı dosya üzerinden yargılama başlamıştır. Mahkeme aynı tarihte tensiple birlikte başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına, Mahkemenin görevsiz olduğuna ve yargılamanın yapılması için dosyanın ilk derece mahkemesi sıfatıyla Yargıtay 16. Ceza Dairesine gönderilmesine karar vermiştir.

21. Başvurucunun anılan görevsizlik ve tutukluluk hâlinin devamı kararına yaptığı itiraz İstanbul 27. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesince ortaya konulan gerekçelere atfen 7/6/2017 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

22. Görevsizlik kararı üzerine yargılamaya Yargıtay 16. Ceza Dairesinin E.2017/10 sayılı dosyası üzerinden devam olunmuştur. Daire 19/6/2017 tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

23. Başvurucunun anılan karara yaptığı itiraz Yargıtay 17. Ceza Dairesi tarafından 14/7/2017 tarihinde reddedilmiştir.

24. Yargıtay 16. Ceza Dairesi 18/7/2017 tarihinde Dairenin görevsizliğine karar vererek görev uyuşmazlığının çözümlenmesi için dosyanın Yargıtay Ceza Genel Kuruluna gönderilmesine karar vermiştir. Daire görevsizlik kararı ile birlikte başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına da karar vermiştir.

25. Başvurucu 2/8/2017 tarihinde tutukluluk hâlinin devamına dair karara itiraz etmiş, Yargıtay 16. Ceza Dairesi 7/8/2017 tarihinde kararında düzeltmeye yer olmadığına karar vererek dosyayı incelenmek üzere itiraz mercii olan Yargıtay 17. Ceza Dairesine göndermiştir.

26. Yargıtay 17. Ceza Dairesi 14/8/2017 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

27. Yargıtay Ceza Genel Kurulu 10/10/2017 tarihinde İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesinin görevsizlik kararının kaldırılmasına ve ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılamayı yapmak üzere dosyanın İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

28. Anılan görevsizlik kararı üzerine yargılamaya İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2017/216 sayılı dosyası üzerinden devam olunmuş, Mahkeme 22/11/2017 tarihinde tensiben başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına da karar vermiştir.

29. Başvurucu (2018/871 sayılı başvuru yönünden) 19/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

30. Başvurucunun anılan karara 22/12/2017 tarihinde yaptığı itiraz İstanbul 27. Ağır Ceza Mahkemesince 8/1/2018 tarihinde reddedilmiştir.

31. Başvurucu itirazın reddine dair kararı 11/1/2018 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir.

32. Başvurucu (2018/2952 sayılı başvuru yönünden) 16/1/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

33. İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi 13/2/2018 tarihinde yaptığı ilk duruşmada başvurucunun savunmasını almıştır. Mahkeme anılan duruşma sonunda başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına da karar vermiştir.

34. İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi 17/1/2019 tarihinde yaptığı duruşmada terör örgütüne üye olma suçundan başvurucunun 12 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkeme anılan duruşma sonunda hükümle birlikte başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına da karar vermiştir.

35. Başvurucu anılan kararı istinaf etmiş, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi E.2019/480 sayılı dosya üzerinden yaptığı inceleme sonunda 17/9/2019 tarihinde başvurucunun istinaf talebini esastan reddetmiştir. Başvurucu söz konusu kararı temyiz etmiştir. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla dava Yargıtay'da derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

36. İlgili hukuk için bkz. Mustafa Özterzi, B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

37. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Sulh Ceza Hâkimliklerinin Yapısına ve Özel Soruşturma Usulü Uygulanmamasına İlişkin İddialar

a. Başvurucunun İddiaları

38. Başvurucu, hâkim olması nedeniyle hakkındaki soruşturmanın kanunda öngörülen özel soruşturma usulüne göre yapılması gerekirken buna uyulmayarak tutukluluk incelemelerinin ve tutukluluk hâlinin devamına dair kararlara yaptığı itirazlarının yetkisiz olan sulh ceza hâkimliklerince değerlendirilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca soruşturma usulünün

değiştirilmesine ilişkin kanun hükmünde kararname (KHK) düzenlemesinin de Anayasa'ya aykırı olduğunu iddia etmiştir.

b. Değerlendirme

39. Başvuru konusu olayda ileri sürülen sulh ceza hâkimliğinin bağımsız ve tarafsız olmadığı ve özel soruşturma usulü uygulanmaması iddialarıyla ilgili olarak daha önce bireysel başvuruda bulunulduğu ve başvurucunun anılan şikâyetleriyle ilgili olarak 2016/59363 sayılı dosya üzerinden Birinci Bölüm Birinci Komisyon tarafından yapılan inceleme sonunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmezlik kararı verildiği tespit edildiğinden başvurunun bu şikâyet yönünden de mükerrer başvuru niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurunun mükerrer olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

2. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

41. Başvurucu; tahliye taleplerinin kabul edilmediğini, tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçeden yoksun olduğunu, bu kararlarda tutuklama nedenlerinin somut olgulara dayalı olarak açıklanmadığını, kendisi yönünden bir kişiselleştirme yapılmadığını ve adli kontrolün yetersiz kalma nedenlerinin gösterilmediğini, tutukluluğa yönelik itirazlarının da gerekçesiz bir şekilde reddedildiğini, dolayısıyla somut hiçbir neden gösterilmeden matbu gerekçelerle sürdürülen tutukluluğun makul süreyi aştığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ek beyan dilekçesinde ise tutukluluğunun uzun sürdüğüne dair şikâyetiyle ilgili olarak Kocaeli 3. Ağır Ceza Mahkemesinde açtığı tazminat davasının reddedildiğini bildirmiş ve buna ilişkin kararı dosyaya sunmuştur.

b. Değerlendirme

42. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

43. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesince mahkûmiyet hükmü verilmiş ise hüküm kesinleşmemiş olsa da 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, §§ 24-27; Ekrem Atıcı, B. No: 2014/15609, 8/3/2018, §§ 27-30).

44. Bireysel başvuruda bulunduktan sonra başvurucunun 17/1/2019 tarihinde mahkûmiyetine karar verilmiştir. Ayrıca başvurucunun ek beyan dilekçesiyle sunduğu karar incelendiğinde başvurucunun tutukluluğunun uzun sürdüğüne dair şikâyetiyle ilgili olarak Kocaeli 3. Ağır Ceza Mahkemesinde açtığı davanın Mahkemece, esasa ilişkin davanın derdest olduğu ve bu aşamada tazminat konusunda karar verilemeyeceği, davanın esasa ilişkin kararın kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde açılabileceği belirtilerek istinaf kanun yolu açık olmak üzere reddedildiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aştığına ilişkin iddiası 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi

kapsamında açılacak davada incelenebilir. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre tutukluluğun makul süreyi aştığının tespiti hâlinde görevli mahkemece başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yoludur ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır.

45. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmaksızın Yapıldığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

46. Başvurucu; tutukluluk incelemelerinin, tutukluluk hâlinin devamına dair kararlara yaptığı itirazlarının ve tahliye taleplerinin duruşmasız olarak değerlendirildiğini ve uzun süredir hâkim önüne çıkmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

47. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

48. Anayasa Mahkemesi Salih Sönmez (B. No: 2016/25431, 28/11/2018) kararında tutukluluk incelemelerinin duruşmasız yapılması ve/veya makul sürede hâkim/mahkeme önüne çıkarılmama şikâyetini incelemiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararda başvurucunun inceleme tarihi itibarıyla hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış olması hususunu nazara alarak verilecek bir ihlal kararının başvurucunun yeniden hâkim önüne çıkarılmasını sağlamayacağını ve serbest kalması sonucunu doğurmayacağını belirtmiş ve bu durumda yalnızca kişinin uzun süre hâkim/mahkeme önüne çıkarılmamasıyla ilgili bir hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinileceği sonucuna varmıştır.

49. Öte yandan Anayasa Mahkemesi anılan kararda bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerektiğini belirterek 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu tespitini yapmış ve başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varmıştır.

50. Somut olayda başvurucu 20/7/2016 tarihinde tutuklanmış ve tutuklandıktan sonra ilk kez kovuşturma aşamasında 13/2/2018 tarihinde yapılan duruşmada mahkeme önüne çıkmış ve itirazlarını etkili bir biçimde ileri sürme fırsatına sahip olmuştur. Başvurucunun hâkim/mahkeme önüne çıkmadığı süre yaklaşık 1 yıl 6 ay 23 gündür. Dolayısıyla somut başvuru yönünden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

51. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapıldığına ilişkin iddiası ile ilgili olarak yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yaptığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Tutukluluk İncelemelerinin Süresinde Yapılmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

52. Başvurucu, İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesince iddianamenin ve buna bağlı olarak tutukluluk durumunun -5271 sayılı Kanun'da belirtilen on beş günlük süreden- on yedi gün sonra değerlendirildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

53. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca hürriyeti kısıtlanan bir kimsenin kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkı bulunmaktadır. Burada belirtilen bir yargı merciine başvurma hakkı, suç isnadıyla hürriyetinden yoksun bırakılan kimseler bakımından tahliye talebinin yanı sıra tutuklama, tutukluluğun devamı ve tahliye talebinin reddi kararlarına karşı yapılan itirazların incelenmesi sırasında da uygulanması gereken bir güvencedir (Mehmet Haberal, B. No: 2012/849, 4/12/2013, §§ 122, 123).

54. Bununla birlikte 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesine göre şüpheli veya sanığın istemi olmaksızın tutukluluğun resen incelenmesi durumunda, hürriyeti kısıtlanan kişiye tanınan yargı merciine başvurma hakkı kapsamında bir değerlendirme yapılmadığından bu incelemeler Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamına dâhil değildir (Firas Aslan ve Hebat Aslan, B. No: 2012/1158, 21/11/2013, § 32; Faik Özgür Erol ve diğerleri, B. No: 2013/6160, 2/12/2015, § 24).

55. Açıklanan gerekçelerle tutukluluğun gözden geçirilmesi yönünden resen yapılan bu incelemeler Anayasa'nın 19. maddesinin kapsamına dâhil olmadığından başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

5. Tutukluluğa İtirazının Geç Değerlendirildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

56. Başvurucu, İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesinin 22/11/2017 tarihinde verdiği tutukluluk hâlinin devamına dair karara 22/12/2017 tarihinde yaptığı itirazın İstanbul 27. Ağır Ceza Mahkemesince -8/1/2018 tarihinde- 17 gün sonra değerlendirildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

57. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

58. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi, yakalanan veya tutuklanan kişilere yakalama ve tutuklama işlemine karşı kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmamaları durumunda maddi ve manevi her türlü zararlarının tazminini isteyebilmelerine imkân sağlamaktadır. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla tahliyesine karar verilen ya da hükümlü hâle gelen başvurucular yönünden anılan yolun tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Cafer Yıldız, B. No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No:

2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40; Ali Efendi Peksak, B. No: 2017/29428, 17/7/2019, §§ 101-112).

59. Somut olayda Mahkeme 17/1/2019 tarihinde yaptığı duruşmada başvurucunun mahkûmiyetine ve hükmen tutukluluk durumunun devamına karar vermiştir. Dolayısıyla anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır.

60. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

61. Başvurucu; tutuklu dosya olmasına rağmen Savcılık tarafından özensiz şekilde yürütülen soruşturma sonunda iddianame düzenlendiğini ve soruşturma sürecinde -yeni olay ve olguların ortaya çıkması ve farklı suçlamalar yöneltilmesi nedeniyle- ek ifadesinin alınması gereken durumlarda savunma hakkı tanınmadığını, ayrıca bir kısım talebine ilişkin olarak Mahkemece bir karar verilmediğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

62. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Buna göre somut olayda başvurucunun iddialarının özü adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin olup başvurucunun bu bölümdeki şikâyetlerinin Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında incelenmesi gerekir.

63. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için ihlale neden olduğu iddia edilen işlem veya eylem için öngörülen idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

64. Somut olayda başvurucu hakkındaki yargılamanın sonuçlanmadığı (bkz. § 35), adil yargılanma hakkı kapsamında ileri sürülen bu iddiaların yargılama sürecinde ve kanun yolunda incelenmesi imkânının bulunduğu anlaşılmaktadır.

65. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Sulh ceza hâkimliklerinin yapısına ve özel soruşturma usulü uygulanmamasına ilişkin şikâyetler yönünden başvurunun mükerrer olması nedeniyle REDDİNE,

2. Tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapıldığına ilişkin şikâyetler yönünden başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Resen yapılan tutukluluk incelemelerinin süresinde yapılmadığına ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Tutukluluğa itirazının geç değerlendirilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

6. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OLCAY KALAYCI

B. No: 2018/1574 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/1574

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OLCAY KALAYCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/1574)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Olcay KALAYCI

Vekili : Av. Yıldırım Kemal AKINCI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının, birleşen davalardan her biri için aleyhe yüklenen vekâlet ücreti nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/12/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucunun T. Eğitim Vakfı Haydarpaşa Öğrenci Yurdu kantininde 7/11/2008 tarihinde kantin sorumlusu olarak başladığı iş akdi 20/9/2010 tarihinde feshedilmiştir.

8. Başvurucu 11/10/2010 tarihinde T. Eğitim Vakfı, Müflis D. Gıda Sanayı Ticaret A.Ş. (Eski unvanı K. Et Hazır Yemek Gıda Üretim ve Dağıtım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.) ve C. N. aleyhine Üsküdar 1. İş Mahkemesinde (1. İş Mahkemesi) iş sözleşmesinden kaynaklanan 26.330 TL talepli alacak davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde iş akdinin haksız feshedildiğini, ihbar tazminatının ödenmediğini, çalışma süresinin Sosyal Güvenlik Kurumuna eksik bildirildiğini, dinî bayramlar hariç saat 9.00-01.00 arasında çalıştığını, öğle tatili kullandırılmadığını belirterek ihbar ve kıdem tazminatları ile fazla çalışma ve genel tatil ücretine hükmedilmesini istemiştir.

9. Başvurucu, 1. İş Mahkemesinde açılan davaya konu fesih sebebiyle aynı davalılar aleyhine 7/5/2012 tarihinde Üsküdar 3. İş Mahkemesinde (3. İş Mahkemesi) bu defa temerrüt ihtarnamesinde belirtilen dört aylık ücret alacağının ödenmeyen kısmı olan 1.894,88 TL için alacak davası açmıştır.

10. 3. İş Mahkemesi 30/10/2012 tarihli kararıyla, davanın 1. İş Mahkemesindeki dava ile birleştirilmesine, birleşen dosyanın 1. İş Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

11. 1. İş Mahkemesinde görülmekte olan dava İstanbul Anadolu 5. İş Mahkemesi (5. İş Mahkemesi) esasına kaydedilmiş, 5. İş Mahkemesi 19/11/2013 tarihli kararıyla davanın kısmen kabul kısmen reddine karar vermiştir.

12. Temyiz incelemesi sonucunda Yargıtay 9. Hukuk Dairesi (Daire) 13/10/2014 tarihli kararıyla davanın adi ortaklık sebebiyle zorunlu dava arkadaşı olan T. Otomatik Satış Sistemleri Gıda İşletme Pazarlama Sanayi Dış Ticaret A.Ş.ye dava dilekçesinin gönderilerek taraf teşkilinin sağlanması ve işyeri vekili olan davalılardan C.N.ye karşı açılan davanın husumet yokluğu sebebiyle reddedilmesi gerektiği gerekçesiyle 5. İş Mahkemesi kararını bozmuştur.

13. 5. İş Mahkemesi 15/12/2015 tarihinde Daire kararına uyulmak suretiyle davanın kısmen kabul kısmen reddine karar vermiştir.

14. Dairenin 27/10/2016 tarihli kararıyla 5. İş Mahkemesi kararının ücret alacağı ve ihbar tazminatı yönünden bozulmasına karar verilmiştir.

15. 5. İş Mahkemesi 16/5/2017 tarihli kararıyla davanın kısmen kabul kısmen reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; birleşen 3. İş Mahkemesinde açılan dava yönünden davalı C.N. adına açılan davanın husumetten reddine, C.N.nin kendisini vekil ile temsil ettirmesinden dolayı başvurucu aleyhine 1.980 TL vekâlet ücretine, ücret alacağı talebinden 1.784 TL'nin kabulüne ve 1.784 TL başvurucu lehine vekâlet ücretine, reddedilen kısım için başvurucu aleyhine 110 TL vekâlet ücretine hükmedilmiştir. Asıl dava yönünden ise davanın C.N. yönünden husumetten reddine, başvurucu aleyhine 1.980 TL vekâlet ücretine, 3.059,63 TL kıdem tazminatına, 180,43 TL genel tatil alacağına, 2.401,93 TL hafta tatili alacağına, 8.165,69 TL fazla çalışma alacağına, ihbar tazminatı talebinin reddine kabul edilen miktar üzerinden başvurucu lehine 1.980 TL, reddedilen miktar üzerinden 1.980 TL başvurucu aleyhine vekâlet ücretine hükmedilmiştir.

16. Başvurucu; davaların birleştirilerek tek dava hâline geldiğini, her bir dava yönünden ayrı ayrı vekâlet ücretine hükmedilmesinin hukuka aykırı olduğunu da belirterek diğer itirazlarıyla birlikte mahkeme kararını temyiz etmiştir. Temyize konu karar Dairenin 9/11/2017 tarihli kararıyla onanmıştır.

17. Nihai karar 4/12/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 28/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

18. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 297. maddesinin (2) numaralı bendi şöyledir:

"Hükmün sonuç kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir."

19. 2/1/2017 tarihli ve 29936 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nin 8. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bir davanın takibi sırasında ..., başka bir davanın bu davayla birleştirilmesi ... durumunda, her dava için ayrı ücrete hükmolunur."

B. Yargıtay İçtihadı

20. Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 1/10/2013 tarihli ve E.2013/1505, K.2013/23916 numaralı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...6100 sayılı HMK'nun 297/2. maddesi gereğince bir davada istek sonuçlarından her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenilen borç ve tanınan hakların, mümkünse sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gerekli olup, davaların birleştirilmesi durumunda da, asıl ve birleşen davaların birbirinden bağımsız, müstakil davalar olması nedeniyle, hüküm kısmında her bir dava hakkında o davaya ilişkin vekalet ücretleri ve mahkeme masraflarıyla birlikte ayrı ayrı hüküm kurulması zorunludur. Somut olayda, mahkemece asıl ve birleşen davada talep edilen alacak miktarları yönünden, mahkeme masrafları ve vekalet ücretleri ile birlikte ayrı ayrı hüküm kurulmamış olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.

..."

21. Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin 1/2/2018 tarihli ve E.2016/8338, K.2018/690 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Bilindiği üzere 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun297/2. maddesinde; hüküm kısmında isteklerden her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların açık şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesinin zorunlu olduğu düzenlenmiştir. Öte yandan birleşen davalar birlikte görülmekle birlikte ayrı dava olma özelliğini korumaya devam eder. Bu nedenle her bir dava hakkında ayrı ayrı hüküm kurulması gerektiğinde kuşku yoktur.

Ne var ki, somut olayda asıl ve birleşen dava hakkında ayrı ayrı hüküm kurulmamış olması (ecrimisil yönünden istenilen dönemler ve taraflar da gözetilmek suretiyle) doğru olmadığı

gibi6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun(HMK) 297/2. Maddesi gözetilerek her bir dava hakkında harç, yargılama masrafı ve vekalet ücreti bakımından da ayrı ayrı hüküm kurulması gerektiğinin düşünülmemesi doğru değildir.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

24. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

25. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Bakanlık İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

26. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

27. Bahsi geçen kararda özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

28. Mevcut başvuruda söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum

bulunmamaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

30. Başvurucu; 5. İş Mahkemesinin lehine 15.591,73 TL işçilik alacağına hükmettiğini, buna karşılık birleştirilen her bir davada taraf vekilleri için ayrı ayrı vekâlet ücretine hükmederek toplamda 6.050 TL vekâlet ücretine karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

31. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun birleşen davaların her biri için vekâlet ücretine hükmedilmesine yönelik şikâyetinin mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

33. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

34. Taraflardan birinin yargılamadaki başarı oranına göre kazanılan veya kaybedilen değer oranında lehine veya aleyhine mahkeme masraflarının ödenmesine hükmedilmesine yönelik düzenlemeler mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahaleler meşru görülebilir. Ancak bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklememiş olması gerekir (Özkan Şen, §§ 61, 62).

35. Vekâlet ücreti, davayı vekille takip eden ve davası kabul edilen lehine hükmedilen bir ücrettir. Dava aşamasında kimin lehine ya da aleyhine olacağı önceden belli olmayan bu ücret yükümlülüğü, bir usul kuralı olup mahkemeye erişim hakkı ile ilişkilidir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38).

36. Mahkemeye erişim hakkı, kural olarak mutlak bir hak olmayıp sınırlandırılabilen bir haktır. Bununla birlikte getirilecek sınırlandırmaların hakkın özünü zedeleyecek şekilde hakkı kısıtlamaması, meşru bir amaç izlemesi, açık ve ölçülü olması, başvurucu üzerinde ağır bir yük oluşturmaması gerekir (Serkan Acar, § 38).

37. Vekâlet ücreti bir yargılama gideri olup kural olarak bu tür giderler mahkemeye erişim

hakkına müdahale teşkil eder. Ancak gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hâle getirmedikçe ya da aşırı derecede zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez (Serkan Acar, § 39).

38. Başvurucu, somut olayda iş sözleşmesinin haksız olarak feshedilmesi nedeniyle ödenmeyen işçilik alacaklarının tahsili istemiyle asıl işveren, alt işveren ve işveren vekiline karşı dava açmıştır. Söz konusu feshe dayalı olarak temerrüt ihtarnamesindeki ödenmeyen ücret alacağına ilişkin aynı davalılar aleyhine açtığı ikinci dava açılan ilk dava ile birleştirilmiştir. İlk derece mahkemesi yapmış olduğu yargılama sonucunda bir kısım işçi alacağının ödenmediği saptamasında bulunarak hem asıl hem de birleştirilen davanın kısmen kabulüne karar vermiş ve redde konu miktar yönünden kendisini vekille temsil ettiren her bir davalı lehine ve her bir dava için ayrı olmak üzere vekâlet ücretine hükmetmiştir.

39. Başvurucu tarafından açılan davaların kaybedilmesi durumunda kaybedilen kısım yönünden aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesi öngörülebilir bir durumdur. 6100 sayılı Kanun'da, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nde ve Yargıtay içtihatlarında birleştirilerek görülen davaların ayrı dava özelliklerini devam ettirdiği, her dava için açıkça ayrı hüküm kurulması ve ayrı vekâlet ücretine hükmedilmesi gerektiği belirtilmiştir (bkz. §§ 20-21). Bu durumda başvurucunun açtığı davalar yönünden kendisine ayrı bir muamele yapılarak birleşen davalar için tek bir dava gibi vekâlet ücretine hükmedilmesini gerektiren bir durumun bulunduğu söylenemez.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerine BIRAKILMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZLEM GÜMÜŞTAŞ VE SEZİN UÇAR

B. No: 2018/2014 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/2014

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZLEM GÜMÜŞTAŞ VE SEZİN UÇAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/2014)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Abdullah UÇAR

Başvurucular : 1. Özlem GÜMÜŞTAŞ

2. Sezin UÇAR

Başvurucular Vekili : Av. İpek BOZKURT

Av. Kader TONÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/1/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal

edildiğine yönelik iddiaların ise kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamışlardır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Marksist Leninist Komünist Parti (MLKP) terör örgütü 1970'li yıllarda kurulan ve Marksist Leninist ilkelere dayalı komünist bir sistem kurmak amacıyla mevcut anayasal düzeni silah zoruyla yıkmayı hedefleyen bir terör örgütüdür. Bu örgüt, kurulduğu yıllardan 12 Eylül askerî darbesine kadar hedefini gerçekleştirmek için birçok silahlı eylemde bulunmuş; bu silahlı eylemlerini 12 Eylül askerî darbesinden sonra da zaman zaman devam ettirmiştir (Ahmet Urhan, B. No: 2014/13961, 9/10/2019, § 10).

9. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık), İstanbul Barosuna kayıtlı avukat olan ve aynı hukuk bürosunda çalışan başvurucuların da aralarında bulunduğu bazı kişiler hakkında MLKP terör örgütüne üye oldukları gerekçesiyle soruşturma başlatılmıştır.

10. Anılan soruşturma kapsamında Cumhuriyet savcısının talimatıyla 19/10/2017 tarihinde birlikte kaldıkları ikametgâhta gözaltına alınan başvurucuların savunması 25/10/2017 tarihinde Cumhuriyet savcısı tarafından alınmıştır. Başvurucuların Savcılıktaki ifade alma işlemi sırasında müdafileri de hazır bulunmuştur.

11. Başvurucular savunmalarında özetle suçlamaya konu edilen cenaze törenlerine örgütün talimatı doğrultusunda katılmadıklarını, cenazelerine katıldıkları kişilerden bir kısmını müvekkilleri olmaları nedeniyle, diğerlerini ise Suriye'de MLKP ve YPG saflarında girdikleri silahlı çatışmada öldürülmeleri nedeniyle tanıdıklarını, katıldıkları cenazelerde, etkinliklerde ve sosyal medya üzerinden yapmış oldukları paylaşımlarda suç teşkil eden herhangi bir eylemde bulunmadıklarını savunmuşlardır.

12. Cumhuriyet savcısı 25/10/2017 tarihinde başvurucuları MLKP terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmaları istemiyle İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk etmiştir. Bu sırada başvurucuların müdafileri de hazır bulunmuştur.

13. Hâkimlik 26/10/2017 tarihinde, başvurucuların silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheli Özlem Gümüştaş'ın MLKP terör örgütü üyesi olan ve terör örgütü içerisinde faaliyet yürütürken ölen örgüt mensuplarının (S.B., Ş.Ö., Y.E., E.A.) ilimizde ve farklı illerde yapılan cenaze ve anma eylemlerine aktif olarak katıldığı, sosyal medya hesabından terör örgütü üyesi şahıslara ait resim ve haber içeriklerini paylaşarak terör örgütü sempatisini belirtir paylaşımlar yaptığı, aleyhine iki tanık beyanı bulunduğu, şüpheli Sezin Uçar'ın MLKP terör örgütü üyesi olan ve terör örgütü içerisinde faaliyet yürütürken ölen örgüt mensuplarının (I.H., S.B., Ş.Ö., Y.E., E.A., V.G., Ü.Y., S.Ç.) ilimizde ve farklı illerde yapılan cenaze ve anma eylemlerine aktif olarak katıldığı, sosyal medya hesabından terör örgütü üyesi şahıslara ait resim ve haber içeriklerini paylaşarak terör örgütü sempatisini belirtir paylaşımlar yaptığı tespit edilmiştir. Bu nedenlerden dolayı şüphelilerin Yargıtay yerleşik kararına göre de yasa dışı terör örgütü olarak kabul edilen MLKP terör örgütü ile terör

örgütü alt yapılanmaları ESP (Ezilenlerin Sosyalist Partisi), SKM (Sosyalist Kadın Meclisi), SGDF (Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu) ve MLKP terör örgütü fikir ve ideolojisi doğrultusunda yayın yapan internet sitelerinin çağrıları ve duyuruları üzerine yukarıda belirtilen eylemlere aktif olarak katıldıkları ve açıklandığı üzere eylemlerde diğer birçok suçun da işlendiği ancak şüpheli eylemlerinin bütün halinde terör örgütü adına faaliyet göstermek olarak değerlendirilip ayrıca, şüphelilerin geçmiş örgütsel arşiv ve UYAP/KİHBİ kayıtları da incelendiğinde terör örgütü içerisinde düzenli ve süreklilik gösterecek şekilde örgütsel faaliyetlerine riayet ederek örgütün koymuş olduğu kurallara uyarak başta terör örgütü propagandası suçu olmak üzere sair suçları işleyen şüphelilerin süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gerektiren eylem ve faaliyetleriyle artık sempatizanlık düzeyini aşıp örgütle organik bağ kurdukları, alt yapı ve taban oluşumuna, yine geri cephe ve kent çalışmalarına yönelik yoğunluk, süreklilik ve çeşitlilik gösteren kent faaliyetlerinde bulundukları, MLKP terör örgütü üyesi olan ve terör örgütü adına faaliyet yürüttükleri sırada ölen örgüt mensupların ülkemiz genelinde yapılan cenaze ve anma eylemlerine aktif olarak iştirak etmeleri sebebiyle de soruşturma dosyasındaki bütün eylemlerin örgüt üyeliği kapsamında değerlendirildiği, bu şekilde tüm şüphelilerin üzerine atılı suçu işledikleri yönünde kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut deliller bulunduğu, yüklenen suçun yasada öngörülen ceza miktarı, işlendiği iddia edilen suçun önemli ve ciddi sayılan katalog suçlardan olması nedeniyle tutuklama nedenin 'Kanun gereğince' var sayıldığı, Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ve 5271 sayılı CMK'nun 100 ve devam eden maddeleri uyarınca şüphelilerin tutuklanmasına engel bir hallerinin 'tutuklama yasağı ve yargılama engeli bulunmaması hali gibi' bulunmadığı, almaları muhtemel ceza göz önüne alındığında kaçma şüphelerinin bulunduğu, soruşturmanın henüz tamamlanmaması nedeniyle şüphelilerin delilleri yok etme, gizleme, tanık ve mağdurlar üzerinde baskı oluşturma şüphesinin bulunduğu, işin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik önlemi değerlendirildiğinde, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 13. maddesinde ifade olunan 'ölçülülük' ilkesi uyarınca, daha hafif koruma önlemi olan adli kontrol tedbiri uygulanmasının bu aşamada soruşturmaya konu suç ve bu şüpheliler açısından 'yetersiz' kalacağı ve amaca hizmet etmeyeceği kanaatine varılarak şüpheliler ve müdafilerinin serbest bırakılma istemlerinin reddi ile tüm şüphelilerin üzerine atılı olan Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçundan 5271 sayılı CMK'nın 100 ve devamı maddeleri uyarınca ... [tutuklanmalarına karar verildi.]"

14. Başvuruculaların tutuklama kararına yaptığı itiraz İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliğince 6/11/2017 tarihinde benzer gerekçelerle kesin olarak reddedilmiştir.

15. Anılan karar başvuruculara 11/12/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucular 10/1/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Başsavcılığın 3/3/2018 tarihli iddianamesi ile başvuruculaların silahlı terör örgütüne üye olma ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından cezalandırılmaları istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açılmıştır. İddianamede öncelikle MLKP'nin terör örgütü olduğundan bahsedilmiş, sonrasında ise başvuruculaların suçlamaya konu edilen eylemlerine yer verilmiştir. Anılan eylemler her bir başvurucu yönünden aşağıdaki gibi özetlenebilir:

A. Başvurucu Özlem Gümüştaş Yönünden

i. İddianameye göre G.K.nin MLKP terör örgütüne katılarak Suriye'ye gittiğini iddia eden ve kolluk birimine başvuran G.K.nin kardeşi ve babası teşhis ettikleri başvurucuyla ilgili olarak

şu şekilde beyanlarda bulunmuşlardır:

"… kardeşim G.K. ile ilgili bilgi almak amacıyla Fatih'te bulunan ESP İl Merkezine gittiğimizde görüştüğümüz ve avukat olduğunu öğrendiğim, bize konu ile ilgili araştırma yaptıktan sonra bilgi ileteceğini, konu ile ilgili polise gitmememiz gerektiğini, Rojava devriminin çok büyük evrensel devrim olduğunu, orada kazanılmışlık olduğunu, hatta avukat arkadaşlarının bile oraya gittiğini, çocukları Suriye'ye giden birçok ailenin kendilerine başvurduğunu, ESP İl Başkanlığında çalışan yöneticilerin dahi YPG'nin özel daveti ile oraya gittiğini söyleyen şahıstır."

"… oğlum G.K. ile ilgili bilgi almak amacıyla Fatih'te bulunan ESP İl Merkezine gittiğimde beni görüştürdükleri ve avukat olduğunu öğrendiğim, bana konu ile ilgili araştırma yaptıktan sonra bilgi ileteceğini, konu ile ilgili polise gitmemem gerektiğini söyleyen şahıstır."

ii. Suriye'nin Ayn-el Arap (Kobani) bölgesinde çıkan silahlı çatışmada öldürülen MLKP terör örgütü üyesi S.B.yi anmak amacıyla MLKP terör örgütünün kendi güdümünde yayın yapan internet sitesinden 14/12/2014 tarihinde yayımlanan "S.B. için taziye çadırları açılacak" şeklinde çağrısı ve talimatı doğrultusunda 14/12/2014 tarihinde İstanbul'un Kadıköy ilçesinde yaklaşık 80 kişinin katıldığı bir etkinlik düzenlenmiştir. Söz konusu etkinlik sırasında "yaşasın partimiz MLKP, kadınlar partiye MLKP'ye" şeklinde sloganlar atılmış; öldürülen örgüt mensubu adına kurulan taziye çadırı çevresine "Kobane şehidi S.B. ölümsüzdür" ve "Kobane kadın devrimidir savunacağız" yazılı pankartlar, öldürülen örgüt üyesinin fotoğrafı ve söz konusu fotoğrafın üzerinde bulunduğu dövizler açılmış; örgütü simgeleyen işaretler ve örgütün ismi mumlarla oluşturulmuştur. Başvurucunun da söz konusu etkinliğe katılan grubun içinde yer aldığı ve onlarla birlikte hareket ettiği iddia edilmiştir.

iii. Anılan örgüt üyesinin öldürülmesi nedeniyle tekrar anma etkinliklerinin düzenlenmesine ilişkin 20/12/2014 tarihinde örgütün güdümündeki internet sitesinden yapılan çağrı üzerine aynı tarihte Tunceli'de bir etkinlik düzenlenmiştir. Söz konusu etkinlik sırasında içlerinde yüzü kapalı kişilerin de bulunduğu grup tarafından "Komutan Sarya yaşıyor, MLKP savaşıyor", "Çelikten irade, granitten disiplin, zaferden ölüme yaşasın MLKP", "S.B. Ölümsüzdür" ve "Biji berxwedane Kobanê (yaşasın Kobani direnişi)" şeklinde sloganlar atılmış; "Kobanê kadın devrimidir, savunacağız" ve "Rojava devrimini ölümüne savunacağız, S.B. ölümsüzdür" yazılı pankartlar, örgütü simgeleyen bayraklar ve öldürülen örgüt mensubunun fotoğrafının üzerinde bulunduğu dövizler açılmıştır. Ayrıca öldürülen örgüt mensupları için saygı duruşunda da bulunulmuştur. Başvurucunun da söz konusu etkinliğe katılan grubun içinde yer aldığı ve onlarla birlikte hareket ettiği iddia edilmiştir.

iv. Suriye'nin Ayn-el Arap bölgesinde çıkan silahlı çatışmada öldürülen MLKP terör örgütü üyesi E.A. ve YPG üyesi Ö.E.nin cenaze törenlerini düzenlemek amacıyla MLKP terör örgütünün kendi güdümünde yayın yapan internet sitesinden 25/2/2015 tarihinde yayımlanan "Kobanê şehitleri yarın Adana'da uğurlanacak" şeklindeki çağrısı ve talimatı doğrultusunda 26/2/2015 tarihinde Adana'da yaklaşık 4.500 kişinin katıldığı bir etkinlik düzenlenmiştir. Söz konusu etkinlik sırasında içlerinde yüzleri kapalı, elleri eldivenli ve ayakkabılarının üzerine çorap geçirilmiş kişilerin de bulunduğu grup tarafından ölen örgüt mensuplarının cenazeleri mezarlığa götürülürken MLKP ve YPG/YPJ terör örgütlerini simgeleyen bayraklar, Abdullah Öcalan'ın posterleri, öldürülen örgüt mensubunun fotoğrafları ile "E.A. (Alişen Dersim) ölümsüzdür" ve üzerinde E.A.nın fotoğrafının

bulunduğu "zaman gösteriyor ki yaşamımızı artık savaşa göre şekillendirmeliyiz" yazılı pankartlar açılmış; yürüyüş esnasında sık sık "şehid namirin", "E.A. ölümsüzdür", "E.A. yaşıyor, komünistler savaşıyor", "barikattan cepheye yaşasın MLKP", "devrimin zaferi için yaşasın MLKP" gibi sloganlar atılmıştır. Cenazelerin defnedilmesi sonrasında MLKP terör örgütü güdümündeki internet sitesinden "Kobanê şehitleri şiirlerle sonsuzluğa uğurlandı" şeklinde paylaşımda bulunulmuştur. Başvurucunun da söz konusu etkinliğe katılan grubun içinde yer aldığı ve onlarla birlikte hareket ettiği iddia edilmiştir.

v. Kolluk kuvvetleri ile aralarında çıkan silahlı çatışmada öldürülen MLKP terör örgütü üyeleri Ş.Ö. ve Y.E.nin cenaze törenlerini düzenlemek amacıyla MLKP terör örgütünün kendi güdümünde yayın yapan internet sitesinden 22/12/2015 tarihinde yayımlanan "E. ve Ö. yarın Gazi Mahallesi'nden uğurlanacak" şeklindeki çağrısı ve talimatı doğrultusunda 22/12/2015 tarihinde İstanbul'da yaklaşık 2000 kişinin katıldığı bir etkinlik düzenlenmiştir. Söz konusu etkinlik sırasında, öldürülen örgüt üyelerinin tabutlarının üzerine örgütü simgeleyen bayrak örtülmüş, cenazeleri Adli Tıp Kurumundan alınıp mezarlığa götürülürken "yaşasın partimiz MLKP, bedel ödedik bedel ödeteceğiz, katil devlet hesap verecek, komünist devrimciler ölümsüzdür, şehit namırın” şeklinde sloganlar atılmış, öldürülen örgüt mensupları Ş.Ö ve Y.E.nin fotoğrafları ile "Ş.Ö. ölümsüzdür", "Y.E. ölümsüzdür", "devrim şehitleri ölümsüzdür" yazılı pankartlar ve örgütü simgeleyen bayraklar açılmıştır. Yürüyüş esnasında grup içinden yüzleri kapalı, uzun namlulu silah taşıyan yaklaşık 15-20 kişi tarafından "kadın devriminin cüretkar savaşçıları yolunuz yolumuzdur, kavgamızın rehberi komünist kadınların dirilişi" yazılı pankartlar açılmış, cenazelerin defnedilmesinin ardından havaya ateş edilmiştir. Etkinlik sonrasında MLKP terör örgütü güdümündeki internet sitesinden "kadınlar devrim sözüyle E. ve Ö.yü yıldızlara uğurladı" şeklinde paylaşımda bulunulmuştur. Başvurucunun da söz konusu etkinliğe katılan grubun içinde yer aldığı ve onlarla birlikte hareket ettiği iddia edilmiştir.

vi. Başvurucunun 8/6/2017 tarihinde A.D.K. isimli MLKP terör örgütü mensubunun Suriye'de çıkan çatışmada öldürülmesi nedeniyle anma etkinliklerine katılan kişilerin gözaltına alınması üzerine Facebook isimli sosyal paylaşım sitesindeki kişisel hesabında "Gezi ayaklanmasının ruhu ve bilinciyle Rojava siperlerine koşan A.D.K.yi ananlar, ölümsüzleşenlerin mücadelesine sahip çıkanlar tutuklanmak isteniyor." şeklinde dile getirdiği tepkisini paylaşarak terör örgütü propagandası yaptığı iddia edilmiştir.

B. Başvurucu Sezin Uçar Yönünden

i. Suriye'nin Ayn-el Arap (Kobani) bölgesinde çıkan silahlı çatışmada öldürülen MLKP terör örgütü üyesi S.B.yi anmak amacıyla MLKP terör örgütünün kendi güdümünde yayın yapan internet sitesinden 14/12/2014 tarihinde yayımlanan "S.B. için taziye çadırları açılacak" şeklindeki çağrısı ve talimatı doğrultusunda 14/12/2014 tarihinde İstanbu'un Kadıköy ilçesinde yaklaşık 80 kişinin katıldığı bir etkinlik düzenlenmiştir. Söz konusu etkinlik sırasında "yaşasın partimiz MLKP, kadınlar partiye MLKP’ye" şeklinde sloganlar atılmış, öldürülen örgüt mensubu adına kurulan taziye çadırı çevresine "Kobane şehidi S.B. ölümsüzdür" ve "Kobane kadın devrimidir savunacağız" yazılı pankartlar, öldürülen örgüt üyesinin fotoğrafı ve söz konusu fotoğrafın üzerinde bulunduğu dövizler açılmış; örgütü simgeleyen işaretler ve örgütün ismi mumlarla oluşturulmuştur. Başvurucunun da söz konusu etkinliğe katılan grubun içinde yer aldığı ve onlarla birlikte hareket ettiği iddia edilmiştir.

ii. Suriye'nin Rojava bölgesinde Til Temir kentinde çıkan silahlı çatışmada öldürülen MLKP

terör örgütü üyesi İ.H.yi anmak amacıyla MLKP terör örgütünün kendi güdümünde yayın yapan internet sitesinden 8/3/2015 tarihinde yayımlanan "MLKP'li İ.H. İstanbul'da anılacak" şeklinde çağrısı ve talimatı doğrultusunda 8/3/2015 tarihinde İstanbul'un Kadıköy ilçesi HDP Kadıköy ilçe örgütü binası önünde bir etkinlik düzenlenmiştir. Söz konusu etkinlik sırasında "yaşasın rojava kadın devrimimiz", "avaşin yoldaş yaşıyor komünistler savaşıyor", "I.H. ölümsüzdür", "yaşasın YPJ yaşasın MLKP" şeklinde sloganlar atılmış; "Rojava kadın devrimidir savunacağız. enternasyonalist devrimci I.H. (Avaşin Tekoşin Güneş) ölümsüzdür" yazılı pankartlar ve öldürülen örgüt mensubunun fotoğrafının üzerinde bulunduğu dövizler açılmıştır. Etkinlik sonrasında MLKP terör örgütü güdümündeki internet sitesinden "Kadınlar I.H.ye söz verdi" şeklinde paylaşımda bulunulmuştur. Başvurucunun da söz konusu etkinliğe katılan grubun içinde yer aldığı, elinde bahse konu dövizler bulunduğu ve onlarla birlikte hareket ettiği iddia edilmiştir.

iii. MLKP terör örgütünün üyesi S.B.nin Suriye'de çıkan çatışmada öldürülmesi nedeniyle anma etkinliklerinin düzenlenmesine ilişkin 20/12/2014 tarihinde örgütün güdümündeki internet sitesinden yapılan çağrı üzerine aynı tarihte Tunceli'de bir etkinlik düzenlenmiştir. Söz konusu etkinlik sırasında içlerinde yüzü kapalı kişilerin de bulunduğu grup tarafından "Komutan Sarya yaşıyor, MLKP savaşıyor", "Çelikten irade, granitten disiplin, zaferden ölüme yaşasın MLKP", "S.B. Ölümsüzdür" ve "Biji berxwedane Kobanê (yaşasın kobani direnişi)" şeklinde sloganlar atılmış; "Kobanê kadın devrimidir, savunacağız" ve "Rojava devrimini ölümüne savunacağız, S.B. ölümsüzdür" yazılı pankartlar, örgütü simgeleyen bayraklar ve öldürülen örgüt mensubunun fotoğrafının üzerinde bulunduğu dövizler açılmıştır. Ayrıca öldürülen örgüt mensupları için saygı duruşunda da bulunulmuştur. Başvurucunun da söz konusu etkinliğe katılan grubun içinde yer aldığı ve onlarla birlikte hareket ettiği iddia edilmiştir.

iv. Kolluk kuvvetleri ile aralarında çıkan silahlı çatışmada öldürülen MLKP terör örgütü üyeleri Ş.Ö. ve Y.E.nin cenaze törenlerini düzenlemek amacıyla MLKP terör örgütünün kendi güdümünde yayın yapan internet sitesinden 22/12/2015 tarihinde yayımlanan "E. ve Ö. yarın Gazi Mahallesi'nden uğurlanacak" şeklindeki çağrısı ve talimatı doğrultusunda 22/12/2015 tarihinde İstanbul'da yaklaşık 2.000 kişinin katıldığı bir etkinlik düzenlenmiştir. Söz konusu etkinlik sırasında, öldürülen örgüt üyelerinin tabutlarının üzerine örgütü simgeleyen bayrak örtülmüş, cenazeleri Adli Tıp Kurumundan alınıp mezarlığa götürülürken "yaşasın partimiz MLKP, bedel ödedik bedel ödeteceğiz, katil devlet hesap verecek, komünist devrimciler ölümsüzdür, şehit namırın” şeklinde sloganlar atılmış, öldürülen örgüt mensupları Ş.Ö ve Y.E.nin fotoğrafları ile "Ş.Ö. ölümsüzdür", "Y.E. ölümsüzdür", "devrim şehitleri ölümsüzdür" yazılı pankartlar ve örgütü simgeleyen bayraklar açılmıştır. Yürüyüş esnasında grup içinden yüzleri kapalı, uzun namlulu silah taşıyan yaklaşık 15-20 kişi tarafından "kadın devriminin cüretkar savaşçıları yolunuz yolumuzdur, kavgamızın rehberi komünist kadınların dirilişi" yazılı pankartlar açılmış; cenazelerin defnedilmesinin ardından havaya ateş edilmiştir. Etkinlik sonrasında MLKP terör örgütü güdümündeki internet sitesinden "kadınlar devrim sözüyle E. ve Ö.yü yıldızlara uğurladı" şeklinde paylaşımda bulunulmuştur. Başvurucunun da söz konusu etkinliğe katılan grubun içinde yer aldığı ve onlarla birlikte hareket ettiği iddia edilmiştir.

v. MLKP terör örgütü üyeleri olan ve 22/8/2016 tarihinde Tunceli ili Ovacık ilçesinde çıkan silahlı çatışmada öldürülen V.G. ile Ü.Y.nin 26/8/2016 tarihinde düzenlenen cenaze törenine katılan grubun içinde başvurucunun da yer aldığı ve onlarla birlikte hareket ettiği iddia edilmiştir. Cenaze töreni sonrasında MLKP terör örgütü güdümündeki internet sitesinden

aynı tarihte "Dersim şehitleri uğurlandı. Bayraklarını asla yere düşürmeyeceğiz." şeklinde paylaşımda bulunulduğu belirtilmiştir.

vi. MLKP terör örgütü üyesi olan ve Suriye'nin Minbiç kentinde çıkan çatışmada öldürülen S.Ç.nin 27/6/2016 tarihinde düzenlenen cenaze törenine katılan "I.dan S.ye yürüyoruz zafere" yazılı pankart açan grubun içinde başvurucunun da yer aldığı ve onlarla birlikte hareket ettiği iddia edilmiştir. Cenaze töreni sonrasında MLKP terör örgütü güdümündeki internet sitesinden aynı tarihte "I.dan S.ye yürüyoruz zafere" şeklinde paylaşımda bulunulduğu belirtilmiştir.

vii. Başvurucunun, Facebook isimli sosyal paylaşım sitesinde bulunan kişisel hesabında 8/3/2015 tarihinde MLKP terör örgütünü simgeleyen bayrağı elinde tutan bir örgüt üyesinin, 15/3/2015 tarihinde I.H. isimli öldürülen örgüt üyesinin, 20/12/2014 tarihinde S.B. isimli öldürülen örgüt üyesinin, 10/12/2014 tarihinde Y.S. isimli öldürülen örgüt üyesinin fotoğrafları ile 1/9/2017 tarihinde H.A. isimli öldürülen örgüt üyesinin anma ve taziye haberini paylaşarak terör örgütü propagandası yaptığı iddia edilmiştir.

18. İstanbul 27. Ağır Ceza Mahkemesi 19/3/2018 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E. 2018/89 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

19. Mahkeme 5/10/2018 tarihinde yaptığı duruşmada başvuruculaların tahliyesine karar vermiş; başvurucular aynı gün serbest bırakılmıştır.

20. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. İlgili hukuk için bkz. Şerzan Sümer, B. No: 2018/16001, 9/7/2020, §§ 26-33.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucular; suç şüphesi ve bunu haklı kılan somut olgu ya da deliller olmamasına rağmen mesleklerinden kaynaklanan güvencelere de riayet edilmeksizin yasal düzenlemelere aykırı olarak haklarında tutuklama kararı verildiğini, adli kontrol tedbirlerinin neden yetersiz kalacağına ilişkin hiçbir gerekçe gösterilmediğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda bulunmadığını, katıldıkları bazı etkinlikler ile sosyal medya hesaplarından yaptıkları paylaşımlar nedeniyle suçlandıklarını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

24. Başvurucular ayrıca tutuklamaya dayanak oluşturan sosyal medya paylaşımları ile katıldıkları ileri sürülen protesto eylemlerinin soruşturma makamlarınca terör örgütü propagandası yapma ve terör örgütüne üye olma suçlarının delili olarak değerlendirilmesinin ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir.

25. Bakanlık görüşünde, başvurucular hakkında verilen tutuklama kararında açıklanan gerekçeler dikkate alındığında tutuklamaya esas alınan delillerin objektif bir gözlemciyi suçun işlendiği hususunda ikna edebilecek nitelikte olduğu ve tutuklama anında da makul

şüphenin bulunduğu olgularına dikkat çekilmiştir. Bakanlık ayrıca terör suçlarının soruşturulmasının kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bıraktığını, bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmaması gerektiğini de belirtmiştir.

26. Bakanlık somut olayda başvuruculaların suç işlemiş olabileceğinden şüphelenilmesi için inandırıcı delillerin bulunduğunu, tutuklama nedenlerinin mevcut olduğunu ve tutuklama kararlarının ölçülü olduğunu belirterek bu kapsamda başvuruculaların yalnızca ifade özgürlüğü kapsamında kalan eylemleri nedeniyle soruşturmaya maruz kaldığına ve tutuklandığına ilişkin iddiaları yönünden farklı bir sonuca varılmasını gerekli kılan bir durumun bulunmadığını da ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

27. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

28. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaların bu bölümdeki iddialarının özü, haklarında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olmadığına ilişkindir. Başvurucular bu bağlamda tutuklamaya konu suçlar bakımından kuvvetli suç belirtisinin bulunmadığını ileri sürerken suçlamaya -ve dolayısıyla tutuklamaya- konu edilen eylemlerin ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakları kapsamındaki fiiller olduğunu iddia etmiştir. Başvuruculaların anılan iddiası bağlamında tutuklamaya konu fiillerin temel hak ve özgürlüklerin kullanımıyla ilgili olup olmadığı hususu, bunların kuvvetli suç belirtisi teşkil edip etmediği konusunda yapılacak incelemeyle doğrudan bağlantılıdır. Esasen başvurucular da ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiğine yönelik şikâyetlerini tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiası temelinde dile getirmiştir. Bu itibarla başvuruculaların bu bölümdeki iddialarının bir bütünlük içinde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir. Dolayısıyla tutuklamayla bağlantılı olarak diğer temel hak ve özgürlükler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasının gerekli olmadığı değerlendirilmiştir (aynı yöndeki değerlendirme ve uygulamalar için bkz. Ayhan Bilgen, §

126; Meral Danış Beştaş (2), B. No: 2017/5845, 4/7/2018, § 102; Selahattin Demirtaş (3), B. No: 2017/38610, 9/6/2020, § 233).

1. Uygulanabilirlik Yönünden

30. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

31. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191).

32. Soruşturma mercilerince başvuruculara yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvuruculaın MLKP terör örgütünün hiyerarşik yapılanması içinde yer almaları ve dolayısıyla bu terör örgütüne üye olmalarıdır. Anayasa Mahkemesi 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünden sonra doğrudan darbe teşebbüsüyle bağlantılı olarak yürütülen soruşturmalarda veya doğrudan teşebbüsle bağlantılı olmasa bile teşebbüsün arkasındaki yapılanma olduğu anlaşılan Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması ile (FETÖ/PDY) bağlantılı soruşturmalarda uygulanan tutuklama tedbirlerinin hukukiliğini incelerken bu suçlamaların olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 237-242; Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

33. Anayasa Mahkemesi Aydın Yavuz ve diğerleri kararında darbe teşebbüsünden sonra ilan edilen olağanüstü hâle ilişkin yaptığı değerlendirmede 21/7/2016 tarihinde ilan edilen olağanüstü hâlin temel olarak darbe teşebbüsü nedeniyle olduğunu, bununla birliktebu süreçte ülkenin maruz kaldığı terör saldırılarının da olağanüstü hâl ilanında ve olağanüstü hâlin devam ettirilmesinde etkisinin bulunduğunu, dolayısıyla bu dönemde uygulanan tedbirlerin genel olarak 15 Temmuz darbe teşebbüsünün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin yanı sıra terörden kaynaklanan tehdit ve tehlikenin de bertaraf edilmesine yönelik olduğunu ifade etmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 226-229).

34. Bu itibarla başvurucular hakkında MLKP silahlı terör örgütü ile bağlantılı bir suçtan uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesinin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerekir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Figen Yüksekdağ Şenoğlu, B. No: 2017/3366, 9/7/2020, §§ 51, 52). Bu inceleme sırasında öncelikle başvuruculaın tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Genel İlkeler

35. Genel ilkeler için bkz. Gülser Yıldırım (2), §§ 110-124).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

36. Somut olayda öncelikle başvurucuların tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucular MLKP terör örgütünün üyesi olma suçundan 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmışlardır.

37. Diğer taraftan başvurucular, bir avukat olarak mesleklerinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin tutuklandıklarını iddia etmektedirler.

38. 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 58. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, avukatların avukatlık veya Türkiye Barolar Birliği ya da baroların organlarındaki görevlerinden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlardan dolayı haklarında soruşturma yapılmasının Bakanlığın iznine bağlı olduğu ve soruşturmanın suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcılığı tarafından yapılacağı düzenlenmiştir. Aynı maddenin (2) numaralı fıkrasında ise duruşmanın inzibatına ilişkin hükümlerin saklı olduğu ve bu hükümlere göre avukatların tutuklanamayacağı gibi haklarında disiplin hapsi ve para cezası da verilemeyeceği belirtilmiştir.

39. 1136 sayılı Kanun'un 61. maddesinde ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren bir suç dolayısıyla suçüstü durumunda soruşturmanın, bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından genel hükümlere göre yapılacağı ifade edilmiştir. Aynı Kanun'un 62. maddesinde ise bu Kanun ve diğer kanunlar gereğince avukat sıfatı ile veya Türkiye Barolar Birliğinin ya da baroların organlarında görevli olarak kendisine verilmiş bulunan görev ve yetkiyi kötüye kullanan avukatın 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 257. maddesi hükümlerine göre cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

40. Buna göre 1136 sayılı Kanun'da avukatlar yönünden özel soruşturma prosedürlerinin yalnızca avukatlık veya Türkiye Barolar Birliği ya da baroların organlarındaki görevlerinden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlardan dolayı öngörüldüğü ve bu hâllerde soruşturmanın Bakanlığın iznine bağlı olduğu, bunun dışında kişisel suçları bakımından özel soruşturma usulünün bulunmadığı anlaşılmaktadır. Başvurucular hakkındaki tutukluluğa ilişkin belgeler başta olmak üzere soruşturma dosyasında yer alan tespit ve değerlendirmeler ile Yargıtay 16. Ceza Dairesinin isnat konusu suçun görev suçu olarak nitelendirilemeyeceği yönündeki içtihadı karşısında söz konusu suçun kişisel suç olarak nitelendirilmesinin temelsiz ve keyfî bir yaklaşım olduğu söylenemez (aynı yöndeki değerlendirme için bkz. Alparslan Altan, [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 123). Nitekim Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan ([GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020) kararında ilgili Kanunlar çerçevesinde konuyu hâkimler yönünden etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, Yüksek Mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek Vergi Mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır (ayrıntı için bkz. Yıldırım Turan, §§ 102-147).

41. Somut olayda avukat olan başvuruculaların yaptığı görevle ilgili bulunmayıp kişisel suç niteliğindeki tutuklamaya konu edilen terör örgütü üyesi olma suçu yönünden anılan kararlarda yer alan değerlendirmelerden ve varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvuruculaların mesleğinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmediğinden bahisle kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Şerzan Sümer, § 47).

42. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

43. Başvuruculaların haklarında verilen tutuklama kararında, başvurucularla ilgili bazı olgu ve olaylara değinilerek MLKP silahlı terör örgütünün üyesi olma suçu yönünden kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu sonucuna varılmıştır (bkz. § 13). İddianamede ise suçlamaya esas alınan unsurlar her bir başvurucu yönünden ayrı ayrı belirtilmiştir. Bu itibarla Anayasa Mahkemesince, başvuruculaların suç işlediklerine dair kuvvetli belirtinin bulunup bulunmadığı yönündeki incelemenin anılan olgular temelinde yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

44. Soruşturma mercilerince başvuruculaların bazı terör örgütü mensuplarının cenazeleriyle ilgili bir kısım tören ve etkinliklere katıldıkları ifade edilmiştir. Bu kapsamda;

i. Başvurucular; MLKP terör örgütü üyesi iken Kobani'de girdiği silahlı çatışmada ölen S.B. için örgüte bağlı internet sitesinden yapılan çağrı üzerine 14/12/2014 tarihinde İstanbul'da yapılan bir etkinliğe katılmışlardır. Başvuruculaların adı geçen kişi için örgüt tarafından 20/12/2014 tarihinde Tunceli'de düzenlenen bir anma etkinliğine de katıldıkları ve etkinlikte terör örgütü lehine sloganlar atıldığı tespit edilmiştir.

ii. Kobani'deki çatışmalarda ölen MLKP üyesi E.A. ve YPG üyesi Ö.E. için terör örgütünün çağrıları üzerine bir takım etkinlikler düzenlenmiştir. Bu bağlamda E.A.nın cenazesinin teslim alınması ve defnedilmesi sırasında Adana'da gerçekleşen olaylarda terör örgütünü öven sloganlar atılmıştır. Başvuruculaların da bu eyleme katıldıkları belirlenmiştir.

iii. MLKP terör örgütü tarafından gerçekleştirildiği değerlendirilen bazı bombalı eylemlerin faillerinin tespiti ve yakalanması amacıyla güvenlik güçlerince 22/12/2015 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen operasyonda çıkan silah çatışma sonucunda Ş.Ö. ve Y.E. isimli örgüt mensupları hayatlarını kaybetmiş, dört polis memuru ise yaralanmıştır. Anılan örgüt mensuplarının cenazelerinin teslimi sırasında çok sayıda kişi tarafından örgüt lehine sloganların atıldığı ve pankartların açıldığı belirlenmiştir. Örgütün internet sitesinden çağrısı üzerine söz konusu etkinliklerin yapıldığı anlaşılmıştır. Güvenlik birimleri defin sonrasında cenazeye katılan kişilerden bazılarının havaya ateş ettiklerini tespit etmişlerdir. Başvurucu Özlem Gümüştaş'ın da anılan etkinliklere (silah kullanma dışında) katıldığı belirlenmiştir.

iv. MLKP terör örgütü içinde faaliyet gösteren ve Kobani'de girdiği silahlı çatışmada ölen Alman uyruklu bir kişi için örgüte bağlı internet sitesinden yapılan çağrı üzerine 8/3/2015 tarihinde İstanbul'da yapılan bir etkinliğe başvurucu Sezin Uçar'ın da katıldığı belirlenmiştir.

v. Başvurucu Sezin Uçar'ın MLKP terör örgütü içerisinde faaliyet yürütürken Tunceli ili Ovacık ilçesinde 22/8/2016 tarihinde yaşanan çatışmalar sonucunda hayatlarını kaybeden V.G. ve Ü.Y. isimli örgüt mensuplarının 26/8/2016 günü Tunceli ilinde MLKP terör

örgütünün organizesinde yapılan cenaze törenine katıldığı tespit edilmiştir.

vi. Başvurucu Sezin Uçar'ın MLKP terör örgütü içerisinde faaliyet yürütürken Suriye'nin Minbiç kentinde yaşanan çatışmalar sonucunda ölen S.Ç. için MLKP terör örgütünün çağrısı üzerine 27/6/2016 tarihinde düzenlenen etkinliğe katıldığı belirlenmiştir.

45. Başvurucular cenaze merasimi veya anma töreni şeklinde bir kısım etkinliğe katıldıkları terör örgütü mensuplarıyla ilgili genel olarak bu kişileri avukat-müvekkil ilişkisi dolayısıyla tanıdıklarını ifade etmişlerdir. Bir terör örgütü mensubunun cenaze törenine katılmanın her durumda örgütsel ilişkiyi gösteren bir unsur olduğunu söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte belirli durumlarda terör örgütü mensuplarıyla ilgili cenaze merasimlerine katılmanın veya bir takım anma etkinliklerinde bulunmanın örgütsel ilişki bakımından bir olgu olarak değerlendirilmesi de söz konusu olabilir. Bu bağlamda her bir somut olayın kendi koşulları içinde ve olayın özellikleri göz önüne alınarak değerlendirilmesi gerekir.

46. Somut olayda avukat olan başvuruculaların MLKP terör örgütü üyesi iken çeşitli yerlerdeki çatışmalarda ölen terör örgütü mensupları için düzenlenen birçok etkinliğe katılmaları söz konusudur. Yine başvuruculaların katıldıkları bu etkinlikler İstanbul, Tunceli ve Adana gibi farklı illerde gerçekleştirilmiştir. Öte yandan bu tören ve anma etkinlikler MLKP terör örgütünün internet üzerinde yaptığı çağrılar üzerine tertip edilmiştir. Dahası bunlarda örgütün propagandası niteliğinde bir takım faaliyetlerde bulunulmuş; hatta birinde silahla ateş dahi açılmıştır. Bu itibarla başvuruculaların anılan tören ve etkinliklere katılma eylemlerinin -avukat müvekkil ilişkisinin ötesinde- örgütsel bir bağlantıya işaret eden yönünün bulunduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

47. Nitekim Yargıtay da terör örgütü propagandasına dönüştürülmeyen insani mülahazalarla gerçekleştirilen taziye ziyaretleri gibi eylemlerin silahlı terör örgütü faaliyeti kapsamında kabul edilemeyeceğini belirtmekle birlikte, terör örgütü yöneticilerinin talimatı veya örgütün çağrıları doğrultusunda gerçekleştirilen ve terör örgütünün propagandasına dönüşen şiddet eylemleri ve faaliyetlerini bu kapsamda görmemektedir. Bununla ilgili olarak Yargıtay 16. Ceza Dairesi 28/5/2019 tarihli ve E.2019/3165, K.2019/4105 sayılı kararında "... 2014-2016 yılları arasında silahlı terör örgütü PKK/KCK'ya müzahir yayın organlarınca yapılan çağrılar üzerine gerçekleştirilen, şiddet içeren ve terör örgütünün propagandasına dönüşen terör örgütü mensuplarının cenaze definlerine ve yasadışı gösteri yürüyüşlerine katılan sanığın süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk içeren eylemleri nedeniyle silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğine dair kabulde isabetsizlik [olmadığı]" değerlendirmesinde bulunmuştur.

48. Öte yandan MLKP terör örgütüne katılıp Suriye'ye gitmesinden endişe ettikleri bir yakınlarıyla ilgili olarak bilgi almak için başvurucu Özlem Gümüştaş ile görüşen tanıklar C.K. ve G.K. başvurucunun kendilerine konuyla ilgili araştırma yaptıktan sonra bilgi ileteceğini ve polise gitmemeleri gerektiğini söylediğini ifade etmişlerdir. Tanık G.K. ayrıca başvurucunun kendisine Rojava devriminin çok büyük evrensel devrim olduğunu, orada kazanılmışlık olduğunu, hatta avukat arkadaşlarının bile oraya gittiğini, çocukları Suriye'ye giden birçok ailenin kendilerine başvurduğunu, ESP İl Başkanlığında çalışan yöneticilerin dahi YPG'nin özel daveti ile oraya gittiğini söylediğini de dile getirmiştir.

49. Başvurucu Sezin Uçar yönünden ise sosyal medya üzerinden yapılan bazı paylaşımlarda da terörle ilgili hususların bulunduğu görülmektedir. Bu kapsamda başvurucunun 20/10/2014 tarihinde -cenaze merasimine de katılmış olduğu- MLKP terör örgütü üyesi S.B.nin görüntüsünün olduğu pankartı paylaştığı; 10/12/2014 tarihinde MLKP terör örgütü

üyesi olan ve bir çatışmada ölen Y.S. isimli kişinin fotoğrafını paylaştığı; 8/3/2015 tarihinde MLKP terör örgütünün flamasını taşıyan bir örgüt mensubunun fotoğrafını paylaştığı; 15/3/2015 tarihinde MLKP terör örgütü üyesi olan ve Rojovada 7/3/2015 tarihinde ölen I.H. isimli kişinin görüntüsünü paylaştığı; 1/9/2017 tarihinde ise28/8/2017 tarihinde etkisiz hale getirilen MLKP terör örgütü kırsal alan sorumlusu H.A. ile ilgili anma ve taziye haberi paylaştığıtespit edilmiştir.

50. Buna göre başvuruculaın MLKP terör örgütünün internet üzerinden yaptığı çağrılar üzerine silahlı çatışmalarda ölen teröristlerle ilgili olarak farklı şehirlerde gerçekleştirilen ve terör örgütünün propagandasının yapıldığı birçok cenaze töreni ve anma etkinliğine katılmalarının yanı sıra tanık beyanları ve sosyal medya paylaşımlarının soruşturma mercilerince bir bütün olarak MLKP terör örgütüyle bağlantılı bir suçlama bakımından kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğunu söylemek mümkün değildir.

51. Diğer taraftan başvurucular hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

52. Başvuruculaın tutuklanmasına karar verilen terör örgütüne üye olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (bkz. § 24; Gülser Yıldırım (2), § 148).

53. Somut olayda Hâkimlikçe başvuruculaın tutuklanmasına karar verilirken suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı itibarıyla kaçma şüphesinin bulunmasına, delillerin karartılması ihtimaline, isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesindeki katalog suçlar arasında yer almasına, suçun konusunun ağırlığı ve önemi dikkate alındığında adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacak olmasına ve suça ilişkin yaptırımın niteliğine göre tutuklamanın ölçülü olmasına dayanıldığı görülmektedir.

54. Buna göre somut olayın koşullarında Hâkimlik tarafından verilen kararların içeriği değerlendirildiğinde başvurucular yönünden özellikle delilleri etkileme ihtimaline ve kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

55. Başvurucular hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

56. Öncelikle örgüt suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64).

57. Somut olayda başvuruculaın terörle bağlantılı bir suç nedeniyle tutuklandıkları dikkate alındığında Hâkimliğin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucular hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin

ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

58. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların tutuklamalarının hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

59. Buna göre başvurucuların kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞÜKRÜ İLCİ

B. No: 2018/3449 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/3449

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞÜKRÜ İLCİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/3449)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Şükrü İLCİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması, tahliye taleplerinin incelenmemesi, tutukluluk incelemelerinin kanuni süresi içinde yapılmaması, tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması, tutukluluk incelemelerinde alınan savcılık görüşünün bildirilmemesi nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; hukuka aykırı arama kararları ve vekille görüşlerin kayıt altına alınması nedeniyle savunma hakkı ile adil yargılanma hakkının; gözaltı sürecinde ve ceza infaz kurumundaki bazı uygulamalar nedeniyle nedeniyle de kötü muamele yasağının, eşitlik ilkesi ile masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/1/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl süreci yeniden uzatılmayarak 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

7. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

8. Başvurucu, en son Edirne Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmıştır.

9. Başvurucu, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) 16/7/2016 tarihli kararı ile görevinden uzaklaştırılmış; 24/8/2016 tarihli kararı ile meslekten ihraç edilmiş ve bu karar 29/11/2016 tarihinde kesinleşmiştir.

10. Edirne Cumhuriyet Başsavcılığı (Savcılık) tarafından başlatılan soruşturma kapsamında 16/7/2016 tarihinde başvurucu gözaltına alınmıştır. Savcılık tarafından 17/7/2016 tarihinde başvurucunun ifadesi alınmış, ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur.

11. Başvurucu, Savcılık tarafından silahlı terör örgütüne üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarından tutuklanması istemiyle 17/7/2016 tarihinde Edirne Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir. Başvurucunun sorgusu Edirne Sulh Ceza Hâkimliğince aynı tarihte yapılmış, sorgu sırasında başvurucunun müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu, emniyetteki ifadesine benzer şekilde beyanlarda bulunmuştur.

12. Hâkimlik başvurucunun tutuklanması talebinin reddine ve adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermiş ancak bu karara Savcılığın yaptığı itiraz üzerine 18/7/2016 tarihinde Edirne Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun atılı suçlardan tutuklanmasına karar vermiştir.

13. Başvurucu, tutuklama kararına itiraz etmiş ancak itirazı Kırklareli Sulh Ceza Hâkimliğince 21/7/2016 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

14. Edirne Cumhuriyet Başsavcılığı 31/10/2016 tarihli karar ile yetkisizliğine ve başvurucu hakkındaki soruşturma dosyasının Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı da 12/1/2017 tarihli karar ile yetkisizliğine ve başvurucu hakkındaki soruşturma dosyasının İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar

vermiştir.

15. Başvurucu hakkında devam eden soruşturma sürecinde Edirne Sulh Ceza Hâkimliğinin 17/8/2016, 9/9/2016, 6/10/2016 tarihli; Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliğinin 9/11/2016 tarihli; Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin 5/12/2016 tarihli; Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 6/1/2017 tarihli; İstanbul 14. Sulh Ceza Hâkimliğinin 10/2/2017, 15/9/2017 tarihli; İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliğinin 9/3/2017 tarihli; İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin 7/4/2017 tarihli; İstanbul 13. Sulh Ceza Hâkimliğinin 3/5/2017 tarihli; İstanbul 11. Sulh Ceza Hâkimliğinin 5/6/2017 tarihli; İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 4/7/2017 tarihli; İstanbul 7. Sulh Ceza Hâkimliğinin 1/8/2017 tarihli; İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliğinin 24/8/2017 tarihli; İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin 6/10/2017 tarihli; İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 6/11/2017 tarihli; İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 28/12/2017 tarihli kararları ile başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir. Başvurucunun İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin kararına karşı yapmış olduğu itiraz İstanbul 12. Sulh Ceza Hâkimliğinin 21/12/2017 tarihli kararı ile kesin olarak reddedilmiştir.

16. Başvurucu 22/1/2018 tarihinde bireysel başvuru yapmıştır.

17. Başsavcılık 28/5/2018 tarihli iddianame ile başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açmıştır.

18. İstanbul 24. Ağır Ceza Mahkemesi 10/7/2018 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve 2018/183 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

19. Devam eden kovuşturma sürecinde 30/10/2018 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine ve hakkında adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar verilmiştir.

20. İstanbul 24. Ağır Ceza Mahkemesi yaptığı yargılama sonucunda 15/11/2019 tarihinde, başvurucunun silahlı terör örgütü üyeliğinden 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkûmiyet kararının gerekçesinde başvurucu hakkında ByLock tespiti, aleyhe tanık beyanları ile arama ve elkoyma işlemleri neticesinde elde edilen dijital verilere dayanıldığı anlaşılmıştır.

21. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla istinaf incelemesinde derdesttir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

23. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeyemeyecek durumda olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

24. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak -UYAP üzerinden temin edilen ve sunduğu belgelerden- geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Gözaltında Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu; gözaltında alındıktan sonra adliye koridorlarında teşhir edilmek suretiyle 14 saat bekletildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

26. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

27. Bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde etkili bir soruşturmanın yapılması gerekmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını da sağlamaya elverişli olmalıdır (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25).

28. Devletin sahip olduğu etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında, işkence veya kötü muamele olduğunu gösteren yeterli kesin belirtiler mevcut olduğunda -kişilere müdahale üçüncü kişilerden gelmiş olsa dahi- şikâyet ya da ihbarda bulunulmadığında bile resen soruşturma açılmasının sağlanması gerektiği açıktır (Tahir Canan, § 25).

29. Başvuruya konu olayda başvurucu, genel olarak kamu görevlileri tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığını ileri sürmektedir. Başvurucunun anılan iddialarını herhangi bir adli ve/veya idari merciye ilettiğine dair bir bilgi ya da belge sunmadığı da gözetildiğinde hukuk sisteminde mevcut başvuru yollarını tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Ceza İnfaz Kurumunda Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

31. Başvurucu; tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumunda iyileştirme ve sosyal faaliyetlerden faydalanma hakkı ile bilgisayar kullanımı ve mektuplaşma hakkı kapsamında ayrımcılık yapıldığını, bu faaliyetlerin yasaklandığını, ayrıca 24/12/2017 tarihli ve 696 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile tek tip kıyafet zorunluluğu getirildiğini, bu düzenlemenin potansiyel mağduru olmasından bahisle masumiyet karinesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

i. İyileştirme ve Sosyal Faaliyetlerden Faydalanma Hakkı ile Bilgisayar Kullanımı ve Mektuplaşma Hakkına İlişkin İddia

32. Anayasa'nın 10. maddesi şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

...

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun

olarak hareket etmek zorundadırlar."

33. Ayrımcılık yasağının ihlal edilip edilmediğinin tartışılabilmesi için kural olarak kişinin hangi temel hak ve özgürlüğü konusunda ayrıca hangi temele dayalı olarak ayrımcılığa maruz kaldığının tespiti gerekir. Ayrımcılık iddiasının ciddiye alınabilmesi için başvurucunun kendisiyle benzer durumdaki başka kişilere yapılan muamele ile kendisine yapılan muamele arasında bir farklılığın bulunduğunu ifade etmesi yeterli olmayıp ayrıca bu farklılığın meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. bir ayrımcılık temeline dayandığını makul delillerle ortaya koyması gerekir (Adnan Oktar [2], B. No: 2013/514, 2/10/2013, § 46).

34. Somut olayda başvurucunun hangi nedenle ve hangi hak kapsamında kendisine ayrımcılık uygulandığına dair herhangi bir açıklama yapmadığı gibi somut bir olay ya da olgudan bahsetmediği anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları bakımından incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. 696 Sayılı KHK ile Getirilen Tek Tip Kıyafet Zorunluluğu Düzenlemesinin Mağduru Olunduğuna İlişkin İddia

36. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesine göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem veya işlemden başvurucunun kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42-45).

37. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a eklenen hüküm kapsamında olan terör suçlularına tek tip kıyafet uygulamasına ilişkin ilgili yönetmelik henüz yayımlanmadığından uygulamaya geçilmemiştir. Dolayısıyla somut olayda, başvurucunun ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü kamusal işlem veya eylemden kişisel olarak etkilenmediği anlaşılmaktadır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Gözaltı Kararının Hukuka Aykırı Olduğuna İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

39. Başvurucu, gözaltına alınmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

40. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur

(Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

41. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddiaları ile olağanüstü hâl şartları altında geçici bir süre için azami olarak otuz güne kadar uygulanan gözaltı süresinin uzunluğunun makul olup olmadığı şikâyetlerine ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47; Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, §§ 30-37). Somut olayda başvurucunun bu kapsamda kalan iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

43. Başvurucu; somut delillere dayalı kuvvetli suç şüphesi ve tutuklama nedenleri olmadan tutuklandığını, tutuklanmasının ölçülü olmadığını, Savcılık görevinden kaynaklanan özel güvencelere riayet edilmeksizin tutuklandığını iddia etmiştir.

b. Değerlendirme

44. Başvuru konusu olayda ileri sürülen tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden daha önce bireysel başvuruda bulunulduğu ve başvurucunun anılan şikâyetiyle ilgili olarak 2017/14898 sayılı dosya üzerinden Birinci Bölüm Birinci Komisyon tarafından yapılan inceleme sonunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmezlik kararı verildiği tespit edildiğinden başvurunun bu şikâyet yönünden mükerrer başvuru niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

45. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının mükerrer başvuru olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

3. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

46. Başvurucu; tutukluluğunun şablon gerekçelerle devamına karar verildiğini, tutukluluğunun makul süreyi aştığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

47. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§

48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, § 26). Somut olayda 30/102018 tarihinde tahliyesine, 15/11/2019 tarihinde de mahkûmiyetine karar verilen başvurucu yönünden anılan içtihattan ayrılmayı gerektiren bir durum olmadığı anlaşılmıştır.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

49. Başvurucu; soruşturma dosyasında gizlilik kararının bulunması nedeniyle hakkındaki suçlamaları öğrenemediğini, savunmasını hazırlayamadığını, iddia makamı ile eşit şartlarda bulunmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

50. Somut olayda kısıtlama kararının ne zaman kaldırıldığı belli değil ise de 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca en geç iddianamenin kabul edildiği 10/7/2018 tarihinde kanun gereği kısıtlamanın sona erdiği değerlendirilmiştir.

51. Anayasa Mahkemesi, soruşturma dosyalarına erişime yönelik olarak verilen kısıtlama kararlarının tutuklu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına karşı itirazda bulunma hakkı üzerindeki etkisini birçok kararında incelemiştir. Bu kararlarda, öncelikle yakalanan veya tutuklanan kişiye yakalama ya da tutuklama sebeplerinin ve hakkındaki iddiaların bildirilmesi gerektiği ancak buradaki bildirim yükümlülüğünün isnat edilen suçlamalara esas tüm bilgi ve delilleri kapsamadığı belirtilmiş; bu bağlamda başvurucunun tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurları bilip bilmediği dikkate alınmıştır (Günay Dağ ve diğerleri, §§ 168-176; Hidayet Karaca, §§ 105-107; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 248-257).

52. Somut olayda ifade ve sorgu tutanakları, tutukluluğa ilişkin kararlar, başvurucu veya müdafileri tarafından verilen tutukluluğa ilişkin dilekçeler ile soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendiğinde başvurucunun tutukluluğa temel teşkil eden bilgi ve belgelerden haberdar ve bunların içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olduğu, tutukluluk durumuna karşı itirazlarını sunma konusunda kendisine yeterli imkânın tanındığı görülmüştür.

53. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

5. Tutukluluk İncelemesinin Kanuni Süresi İçinde Yapılmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

54. Başvurucu, otuz günlük kanuni süre içinde verilmesi gereken gözden geçirme kararlarında kanuni süreye riayet edilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

55. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda, 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesine göre yapılan değerlendirmelerin resen yapıldığını ve bu değerlendirmelerin Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası ile hürriyeti kısıtlanan kişiye tanınan yargı merciine itiraz edebilme hakkı kapsamında değerlendirilemeyeceğini belirtmiş; bu

kapsamdaki şikâyetler bakımından konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararları vermiştir (Firas Aslan ve Hebat Aslan, B. No: 2012/1158, 21/11/2013, § 32; Faik Özgür Erol ve diğerleri, B. No: 2013/6160, 2/12/2015 § 24, Ali Kavlak, B. No: 2016/8018,10/12/2019, § 120). Somut olayda başvurucunun bu kapsamda kalan iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

56. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

6. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmaksızın Yapıldığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

57. Başvurucu; makul süre içinde mahkeme huzuruna çıkarılmadığını, tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmadan, kendisi ve müdafii dinlenmeksizin yapıldığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

58. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

59. Anayasa Mahkemesi Salih Sönmez (B. No: 2016/25431, 28/11/2018) kararında tutukluluk incelemelerinin duruşmasız yapılması ve/veya makul sürede hâkim/mahkeme önüne çıkarılmama şikâyetini incelemiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararda başvurucunun inceleme tarihi itibarıyla hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış olması hususunu nazara alarak verilecek bir ihlal kararının başvurucunun yeniden hâkim önüne çıkarılmasını sağlamayacağı ve serbest kalması sonucunu doğurmayacağını belirtmiş ve bu durumda yalnızca kişinin uzun süre hâkim/mahkeme önüne çıkarılmamasıyla ilgili bir hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinileceği sonucuna varmıştır.

60. Öte yandan Anayasa Mahkemesi anılan kararda bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerektiğini belirterek 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu tespitini yapmış ve başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varmıştır.

61. Somut olayda başvurucu 18/7/2016 tarihinde tutuklanmış ve tutuklandıktan sonra ilk kez kovuşturma aşamasında 10/7/2018 tarihinde yapılan duruşmada mahkeme önüne çıkmış ve itirazlarını etkili bir biçimde ileri sürme fırsatına sahip olmuştur. Başvurucunun hâkim/mahkeme önüne çıkmadığı süre yaklaşık iki yıldır. Dolayısıyla somut başvuru yönünden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

62. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapıldığına ilişkin iddiası ile ilgili olarak yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yaptığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

7. Tutukluluğa İtiraz İncelemesinde Alınan Savcılık Görüşünün Bildirilmediğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

63. Başvurucu, tutukluluğun devamı kararlarına karşı yaptığı itirazların incelenmesi sırasında alınan Savcılık görüşlerinin kendisine tebliğ edilmediğini belirterek silahların eşitliği ilkesi bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

64. Anayasa Mahkemesi Devran Duran (B. No: 2014/10405, 25/5/2017, §§ 106-112) kararında; tutukluluk incelemeleri sırasında alınan savcılık görüşünün şüpheli veya sanıklara bildirilmemesinin anayasal önem taşımadığını, içeriğinde başvurucunun cevap vermesini gerektirmeyen ve daha önce ileri sürülmemiş yeni bir olgudan bahsedilmeyen durumlarda savcılık görüşünün başvurucuya bildirilmemesinin önemli bir zarara neden olmadığını ifade etmiştir.

65. Somut olayda, tutukluluk incelemeleri sırasında alınan Savcılık görüşünün bildirilmediği ileri sürülmüşse de başvuru formu ve eklerinde başvurucu, bu görüş yazısında kendisinin cevap vermesini gerekli kılan ve daha önce haberdar olmadığı yeni bir olgu bulunduğunu dile getirmemiştir. Ayrıca tutukluluğun devamı kararlarının Savcılık görüşüne dayanılarak verildiği yönünde bir tespit de bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun iddiaları bakımından anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

66. Açıklanan gerekçelerle anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle başvurunun bu kısmının kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

67. Başvurucu; ceza infaz kurumunda avukatı ile yaptığı görüşmelerin kayıt altına alındığını, avukatıyla gizlilik içinde görüşme imkânı verilmediğini, arama ve elkoyma işlemlerinin usulüne uygun yapılmadığını, etkili bir savunma yapamadığını ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

68. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkindir.

69. Somut olayda hakkındaki yargılama ilk derece mahkemesinde devam ederken başvurucunun bireysel başvuruda bulunduğu, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla da yargılamanın istinaf aşamasında derdest olduğu görülmektedir (bkz. § 22). Bu kapsamda başvurucunun bu başlık altındaki şikâyetlerine ilişkin olarak hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

70. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Gözaltındayken bazı uygulamalar nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. İyileştirme ve sosyal faaliyetlerden faydalanma hakkı ile bilgisayar kullanımı ve mektuplaşma hakkı yönünden kötü muamele yasağı ile bağlantılı olarak eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. 696 sayılı KHK ile getirilen tek tip kıyafet zorunluluğu yönünden kötü muamele yasağı ile bağlantılı olarak eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Gözaltı kararının hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin iddianın mükerrer başvuru olması nedeniyle REDDİNE,

6. Tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

7. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

8. Tutukluluk incelemesinin kanuni süresi içinde yapılmadığına ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

9. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapıldığına ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

10. Tutukluluğa itiraz incelemesinde alınan savcılık görüşünün bildirilmediğine ilişkin iddianın anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA

11. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.A. VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/9118 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/9118

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.A. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/9118)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Fatih ALKAN

Başvurucular : A.A. ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekilleri : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamudaki görevlerinden çıkarılan hukukçuların baro levhasına/staj listesine yazılmalarına ilişkin verilen kararların mahkemelerce iptal edilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2018/30241 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden

yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık bir kısım başvuru için görüş bildirmiştir.

7. Bir kısım başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle başvuru tarihi itibarıyla olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler, Olağanüstü Hâl İlanı ve Bu Süreçte Uygulanan Tedbirler

9. Başvuruya konu olaylara ilişkin genel bilgiler ile olağanüstü hâl ilanı ve bu süreçte uygulanan tedbirler için bkz. Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 11-19.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

10. Başvurucular, kamu görevlisi (hâkim-savcı/devlet memuru) olarak görev yaptıkları sırada Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) ile irtibat ya da iltisak içinde oldukları gerekçesiyle ilgili olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamelerine (OHAL KHK'ları) dayanılarak kamu görevinden çıkarılmıştır.

11. Kamu görevinden çıkarılmalarının akabinde başvurucular, baro levhasına/staj listesine avukat/avukat stajyeri olarak yazılma talebiyle ilgili barolara başvurmuştur. Başvuruculların talebi, baro levhasına/staj listesine kaydedilebilmek için aranan kanuni şartların bulunduğu gerekçesiyle Türkiye Barolar Birliği (TBB) tarafından kabul edilmiştir.

12. Söz konusu kararlar, Bakanlık tarafından uygun bulunmayarak bir daha görüşülmek üzere TBB'ye geri gönderilmiştir (geri gönderme kararının gerekçesi için bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 26).

13. TBB Yönetim Kurulu, önceki kararlarında ısrar ederek başvuruculların baro levhasına/staj listesine yazılmasına karar vermiştir (ısrar kararının gerekçesi için bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 27).

14. Bakanlık, başvuruculların baro levhasına/staj listesine yeniden yazılmalarına ilişkin TBB kararının kesinleşmesi üzerine Ankara İdare Mahkemelerinde (Mahkemeler) TBB'ye karşı iptal davaları açmıştır. Başvurucular, davalı TBB yanında iptal davasında müdahil olarak yer almıştır.

15. Mahkemeler, dava konusu işlemlerin iptaline karar vermiştir. Derece mahkemelerinin birbirine yakın olan gerekçelerinde özetle:

i. 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ile 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve sair düzenlemeler dikkate alındığında avukatlık mesleğinin kamu hizmeti yönünün güçlendirildiği ve idare hukuku anlamında kamu hizmeti veren diğer serbest mesleklerden önemli ve farklı bir konuma taşındığının görüldüğü ifade edilmiştir.

ii. OHAL KHK'ları gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyecekleri, meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan, sıfat

ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları vurgulanmıştır. Söz konusu düzenlemeler gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin avukat olarak baro levhasına/staj listesine yazılmalarına ve avukat unvanını kullanmalarına imkân bulunmadığı belirtilmiştir.

16. İstinaf başvuruları, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi tarafından kesin olarak reddedilmiştir.

17. Başvurucular muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bkz. Tamer Mahmutoğlu, §§ 37-67.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

20. Bazı başvurucular bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

21. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvuruyu İnceleme Usulü

22. İlkeleri ve gerekçesi Anayasa Mahkemesinin Tamer Mahmutoğlu (aynı kararda bkz. §§ 71-76) kararında açıklandığı üzere Anayasa'nın 15. maddesinde düzenlenen temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi mevcut başvuru koşullarında dikkate alınmayacaktır.

C. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucular; OHAL KHK'larına dayanılarak bir daha kamu görevinde istihdam edilmemek üzere kamu görevlerinden çıkarılmış olmalarının serbest avukatlık mesleğini yapabilmeleri yönünden engel oluşturmadığını, buna rağmen Bakanlık tarafından açılan iptal davalarında hukuka aykırı şekilde aleyhlerine karar verildiğini, derece mahkemelerince taleplerinin dikkate alınmadığını ileri sürmüştür. Başvurucular; söz konusu uygulamalar ve kararlar nedeniyle özel sektörde dahi çalışmalarının engellendiğini, kendilerinin ve ailelerinin geçimlerini sağlayabilecek bir işte çalışma ve asgari insan onuruna yakışır şekilde yaşama haklarının ellerinden alındığını, OHAL KHK'larının amacının ve kapsamının ötesine geçilerek idari işlemler tesis edildiğini ve kararlar verildiğini, hukuk fakültesi mezunu olmalarına rağmen elde ettikleri ve yapmaya hak kazandıkları avukatlık mesleğini icra edemediklerini, gelir elde etme imkânından mahrum bırakıldıklarını belirtmişler ve özel hayata saygı hakkı ile diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşlerinde; OHAL KHK'ları kapsamında alınan somut tedbirin avukatlık mesleğinin önem ve özelliği, kamu hizmeti niteliği ve avukatın hak ve yetkileri ile işlevsel olarak kamu görevi ifa ettiği hususları gözardı edilerek bir daha "kamu hizmetinde çalışamamak" yerine dar yorumlanmak suretiyle idare hukuku esaslarına göre "kamu

görevlisi olarak çalışamamak" şeklinde değerlendirilmesinin OHAL KHK'larının amacıyla bağdaşmayacağı belirtilmiş ve müdahalenin demokratik toplumda gerekli ve ölçülü olduğu iddia edilmiştir.

25. Bakanlık görüşüne karşı cevap veren bir kısım başvurucular, başvuru formlarında yer alan beyanlarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

26. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

28. Başvuruculaların iddialarının baro levhasına/staj listesine yazılma taleplerinin TBB tarafından uygun bulunmasına ilişkin verilen kararın İdare Mahkemesince iptal edilmesine, dolayısıyla serbest avukatlık yapmalarının engellenmesine ilişkin olduğu görülmektedir. Tamer Mahmutoğlu kararında; ihlal edildiği ileri sürülen özel hayata saygı hakkının uygulanabilir olduğu sonucuna ulaşılması durumunda başvuruculaların iddialarının anılan hak bağlamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (Tamer Mahmutoğlu, §§ 82, 83). Somut başvurular yönünden de bu yaklaşımdan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

a. Uygulanabilirlik Yönünden

29. Mesleki hayata yönelik bu tür tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat bağlamında uygulanabilir olduğu hususunda belirlenen ölçütler Tamer Mahmutoğlu (aynı kararda bkz. §§ 84-96) kararında açıklanmıştır. Söz konusu kararda kabul edildiği şekilde, somut başvuruların sonuca dayalı nedenlerle özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

31. Anayasa Mahkemesi mevcut başvuruda uygulanacak genel ilkeleri, başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Tamer Mahmutoğlu (aynı kararda bkz. §§ 103-108) kararında ortaya koymuştur. Buna göre, Anayasa uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların kanunla öngörülmüş olması gerektiği hatırlatılmış ve Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre de Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütünün karşılanması için müdahalenin öncelikle şeklî anlamda bir kanuna dayanması gerektiği belirtilmiştir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 31; Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 75; Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 65;

Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 66; Tamer Mahmutoğlu, § 103).

32. Bununla birlikte temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olmasının yeterli olmayacağı, kanunilik ölçütünün aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olduğu, bu noktada kanunun niteliğinin önem kazandığı vurgulanmıştır. Kanunla sınırlama ölçütünün sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini ifade ettiği, böylece uygulayıcının keyfî davranışlarının önüne geçildiği gibi kişinin hukuku bilmesine de yardımcı olduğu, bu yönüyle hukuk güvenliğini teminat altına aldığı belirtilmiştir (Halime Sare Aysal [GK], B. No: 2013/1789, 11/11/2015, § 62; Fatih Saraman, § 66; Turgut Duman, § 67; Tamer Mahmutoğlu, § 104).

33. Kararda, kanunun bu gerekliliklere uygun olduğunun söylenebilmesi için yeterince ulaşılabilir olması, vatandaşların belirli bir olaya uygulanabilir nitelikteki hukuk kurallarının varlığı hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmesi, ayrıca ilgili normun keyfîliğe karşı uygun bir koruma sağlaması, yetkili makamlara verilen yetkinin genişliğini ve icra edilme biçimlerini yeterli bir netlikte tanımlaması gerektiği ifade edilmiştir (Halime Sare Aysal, § 63; Fatih Saraman, § 67; Turgut Duman, § 68; Tamer Mahmutoğlu, § 105).

34. Hukukun kendisinin -beraberinde getireceği idari pratiğin dışında- söz konusu işlemin meşru amacını da gözönünde tutarak keyfî müdahalelere karşı bireyi korumak için yetkili makamlara bırakılan takdir yetkisinin kapsamını yeterince açık bir şekilde göstermesi gerektiği hatırlatılmıştır. Başka bir anlatımla hukuk sisteminin kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde müdahalelerde bulunma yetkisinin verildiğini açık ifadelerle ortaya koyacak nitelikte olması ve bu bağlamda ilgili müdahalenin muhataplarına müdahaleye zemin hazırlayan koşullar ile müdahalenin sonuçları açısından bir öngörüde bulunabilmelerine imkânı tanıması gerektiği belirtilmiştir (Halime Sare Aysal, § 64; Fatih Saraman, § 68; Turgut Duman, § 69; Tamer Mahmutoğlu, § 106).

35. Öte yandan her ihtimale çözüm getiremeyecek olan yasal mevzuatın sağladığı koruma seviyesinin büyük ölçüde ilgili metnin düzenlediği alan ve içeriğiyle birlikte muhataplarının niteliği ve sayısıyla yakından bağlantılı olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle kuralın karmaşık olmasının ya da belirli ölçülerde soyutluk içermesinin ve buna bağlı olarak hukuki yardım ile tam olarak anlaşılabilir hâle gelmesinin tek başına hukuken öngörülebilirlik ilkesine aykırı görülemeyeceği, bu kapsamda hak ya da özgürlüğe müdahale eden kuralın belirli ölçülerdeki takdir alanını elbette uygulayıcıya bırakabileceği vurgulanmıştır. Ancak bu takdir alanının sınırlarının da yeterli açıklıkta belirlenmesinin ve kuralın öngörülebilirliğini sağlayacak şekilde asgari bir kesinlik içermesinin zaruri olduğuna dikkat çekilmiştir (Halime Sare Aysal, § 65; Fatih Saraman, § 69; Turgut Duman, § 70; Tamer Mahmutoğlu, § 107).

36. Ayrıca söz konusu koşulların yerine getirilip getirilmediğini denetleyecek merci olan yargı organlarının müdahalelere dayanak olarak gösterilen kanuni düzenlemelerin erişilebilir, öngörülebilir ve kesin nitelikte olup olmadığını irdelemekle, en başta da ilgili kanuni düzenlemeleri önlerine gelen davalarda anılan çerçevede kalarak uygulamakla yükümlü olduğuna vurgu yapılmıştır (Tamer Mahmutoğlu, § 108).

37. Bu çerçevede ele alınan Tamer Mahmutoğlu kararında derece mahkemelerince verilen iptal kararına dayanak olarak kabul edilen olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamelerinin dava sürecinde kanunlaştığı belirlenmiş ancak temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına dayanak gösterilen kanunların şeklen var olmasının kanunilik ölçütünün karşılandığının kabulü için tek başına yeterli olmayacağı ifade edilmiştir. Belirtildiği üzere kanunun müdahaleye imkân sağlayacak şekilde maddi içeriğinin bulunması, sınırlamanın

erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini içermesi gerekmektedir.

38. Kararda -söz konusu genel ilkeler doğrultusunda- TBB tarafından tesis edilen işlemin yargı kararıyla iptal edilmesi suretiyle başvurucunun özel hayatına saygı hakkına müdahalede bulunulduğu tespit edilmiş ve müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla kamu hizmeti kapsamında olduğu açık olan avukatlığın istihdam boyutuyla da ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvuruya konu olayda da idari, ticari veya sınai bir sözleşme ile çalıştırılma durumunun mevcut olmadığı, kamu görevlisi olmayan, bir idari sözleşmeyle veya ticari ya da sınai nitelikteki bir özel hukuk sözleşmesiyle kamu hizmetinde çalıştırılmayan ve mesleklerini serbest şekilde icra eden avukatların kamu hizmetinde istihdam edildiklerinin kabulünün mümkün olmayacağı değerlendirilmiştir. Bu bakımdan serbest avukatlık mesleğinin nitelikleri ve ilgili OHAL KHK'larında istihdam edilmeme yasağının söz konusu olduğu dikkate alınmış ve derece mahkemelerince verilen iptal kararına dayanak olarak gösterilen hükümlerin müdahalenin kanuni dayanağı olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır (Tamer Mahmutoğlu, §§ 114-116).

39. Bu gerekçelerle başvurucunun idari, ticari ya da sınai bir sözleşme kapsamında kamu hizmetinde çalıştırılma durumunun olmadığı, başvurucunun istihdam edilmesinden bahsedilemeyeceği ve serbest avukatlığın bir istihdam ilişkisine dayanmadığı dikkate alınarak serbest avukatlık faaliyetini kamu hizmetinde istihdam edilme yasağı kapsamında kabul eden derece mahkemelerince anılan düzenlemelerin makul olmayacak biçimde genişletici ve öngörülemez bir yoruma tabi tutulduğu kanaatine ulaşılmıştır. Bu doğrultuda da başvurucunun baro levhasına yazılmamasına yönelik olarak gerçekleştirilen müdahalelerin kanuni dayanağının bulunmadığına ve Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir (Tamer Mahmutoğlu, §§ 117-119).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Somut başvurularda da kamu görevinden çıkarılan başvuruculların baro levhasına/staj listesine kaydedilmelerine ilişkin işlemlerin Mahkemeler tarafından avukatlık mesleğinin kamu görevi olduğu ve ilgili OHAL KHK'ları gereği kamu görevinden ihraç edilen başvuruculların bir daha kamu görevinde istihdam edilemeyecekleri gerekçesiyle iptal edildiği görülmektedir. Dolayısıyla başvuruculların özel hayata saygı haklarına müdahalede bulunulmuştur.

41. Yukarıda anılan Tamer Mahmutoğlu kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmadığından -aynı gerekçelerle- başvuruculların özel hayata saygı haklarına yönelen müdahalelerin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

42. Başvurulara konu müdahalelerin kanunilik koşulunu sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahaleler açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

43. Açıklanan gerekçelerle başvuruculların Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı haklarının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

d. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

44. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

45. Başvurucular; ihlalin tespit edilmesini, yargılamanın yenilenmesine ve lehlerine tazminata hükmedilmesine karar verilmesini talep etmiştir.

46. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

47. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

48. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) §§ 57-59, 66, 67).

49. İncelenen başvurularda, serbest avukatlık mesleğini icra etmekten alıkoyan müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmadığı gerekçesiyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu ihlallerin, mevcut düzenlemelerin derece mahkemelerince öngörülemez şekilde yorumlanmasından, dolayısıyla doğrudan derece mahkemelerinin kararlarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

50. Bu durumda özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun şekilde yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun D sütununda belirtilen Mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

51. Öte yandan somut başvurularda bireysel başvuru tarihi itibarıyla mevcut olan koşullar dikkate alınarak karar verildiğini hatırlatmak gerekir. Dolayısıyla bireysel başvuru tarihinden sonra ortaya çıkan yeni hukuki durumların değerlendirilmesi konusunda Baro Yönetim Kurullarının takdir yetkisinin olduğu açıktır.

52. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

53. Ekli tablonun (F) sütununda isimleri yer alan avukatlar tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ve ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama giderlerinin ilgili satırda gösterilen başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvuruculaın kimliklerinin gizli tutulması taleplerinin KABULÜNE,

B. Talepte bulunan başvuruculaın adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütunundaki ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculaın tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Ekli tablonun (F) sütununda isimleri yer alan avukatlar tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin AYRI AYRI ÖDENMESİNE, ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama giderinin ilgili satırda gösterilen başvuruculara ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BERKAY USTABAŞ

B. No: 2018/10108 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/10108

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BERKAY USTABAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/10108)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ali Rıza SÖNMEZ

Başvurucu : Berkay USTABAŞ

Vekili : Av. Erman ÖZTÜRK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/4/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1993 doğumlu olup olay tarihinde İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde öğrencidir.

9. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) başvurucunun da aralarında yer aldığı şüpheliler hakkında Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C) silahlı terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatılmıştır.

10. Anılan soruşturma kapsamında Başsavcılık tarafından İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliğinden başvurucunun konutunda yetmiş iki saat süreyle geçerli olmak üzere arama ve elkoyma kararı verilmesi talebinde bulunulmuştur. Hâkimliğin 18/12/2017 tarihli kararıyla söz konusu talep kabul edilmiştir.

11. Başvurucunun evinde 20/12/2017 tarihinde kolluk görevlileri tarafından arama yapılmış ve arama sonunda bir kısım yayına ve bir adet CD'ye el konulmuştur.

12. Başvurucunun adresinde bulunamaması ve yapılan tüm aramalara rağmen kendisine ulaşılamaması nedeniyle savunmasının alınması amacıyla İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliğince 27/12/2017 tarihinde başvurucu hakkında yakalama emri çıkartılmıştır.

13. Başvurucu, hakkında başlatılan soruşturmayı öğrendiğini belirterek ifade vermek üzere kendiliğinden 5/1/2018 tarihinde Başsavcılığa müracaat etmiş ve aynı tarihte başvurucunun ifadesi alınmıştır. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafileri de hazır bulunmuştur. Başvurucunun ifadesi şu şekildedir:

"12 Mart 2014 tarihinde, Gezi Parkı eylemleri sırasında yaralandıktan sonra bir süre hastanede geçirdikten sonra vefat eden Berkin Elvan isimli şahsın cenaze merasimine katıldım. Bu cenaze merasimine yaklaşık 2 Milyon kişi katılmıştı. Cenaze merasimi sırasında çeşitli sloganlar attım, ancak hatırlamıyorum, ancak yasa dışı slogan atmadım, çünkü ben yasa dışı bir kişi değilim, cenaze merasimi sırasında bana göstermiş olduğunuz fotoğraftaki sakallı şahıs ben değilim, bu sebeple kolluk kuvvetlerinin tuttuğu tutanağa göre 'Devrimci Yol ve Devrimci Gençlik' ve 'Berkinin hesabı sorulacak' şeklindeki pankartları taşımadım, bunların dışında herhangi bir pankart taşımadım, gösteri sırasında herhangi bir yere taş atmadım, kolluk kuvvetlerine saldırmadım, 20/12/2017 tarihinde evimde yapılan aramada '12 Eylül Adaleti, Geleceği Kazanacağız, Taksim Eksenli Direnişin Ekonomi Politiği, Dev Genç Savunması, Devrimci Yol, THKP-C ve Devrimci Yol'dan Bu güne Bu Tarih Bizim Devrim, Parasız Eşit Özgür, Demokratik Üniversite için Öğrenci Faaliyetleri, KHK'ya ihraçlara, Başkanlığa Hayır, Geceyi Kuşatarak Devleşiyor Rüyalarımız, Düşmanların Parçalarken Kanlı Bedenini, Senin Göz Bebeklerin Güneşteydi ve Giderken Bize Miras Bıraktığın O Küçük Çocuk Büyüdü Artık, Günü Geldi Şimdi Marşlar Göğüs Kafesimizi Yırtıp Çıkıyor Alanlara, Yolculuk' isimli dergi kitap ve dergi sayfaları benim evimde bulunmuş, ben bunları kabul ediyorum, ancak ben kendimi Demokrat bir insan olarak tanımlıyorum, insan haklarına ve demokrasiye ilişkin bazı hassasiyetler taşıdığımdan ötürü bu tür dergileri okudum ve evimde bulundurdum, ben kesinlikle DHKP-C terör örgütü üyesi değilim, buna dair suçlamayı kabul etmiyorum."

14. Başsavcılık, silahlı terör örgütü (DHKP-C) üyesi olma suçundan tutuklanması istemiyle başvurucuyu aynı gün İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Tutuklama talep

yazısı şöyledir:

"...Dosya içerisinde bulunan araştırma tutanağı, savcı görüşme, yakalama, üst arama ve muhafaza altına alma tutanağı, evde ele geçirilen örgütsel dokümanlar, fotoğraf tutanağı, şüphelinin savunma tutanakları ve diğer muameleli evraklar birlikte değerlendirildiğinde;

Şüphelinin üzerine atılı suçları işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, şüpheliye isnat edilen suçların 5271 sayılı CMK'nın [Ceza Muhakemesi Kanunu] 100/3 maddesinde sayılan katalog suçlardan olması sebebiyle somut olayda bir tutuklama nedeninin de bulunduğu, şüphelinin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, işleniş şekli, suçun kanunda öngörülen cezasının alt ve üst sınırı dikkate alındığında tutuklama tedbirinin ölçülülük sınırları içerisinde kaldığı ve yukarıdaki gerekçelerle 5271 sayılı CMK'nın 109. maddesinde yazılı adli kontrol tedbirlerinin somut olayda yetersiz kalacağı anlaşılmakla şüphelinin 5271 sayılı CMK'nın 100. vd. maddeleri uyarınca tutuklanmasına ...[karar verilmesi talep olunur.]"

15. Başsavcılığın talep yazısının içeriği ve başvurucuya yönelik suçlama, sorgu işlemi öncesinde İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından başvurucuya anlatılmıştır. Bu sırada başvurucunun müdafileri de hazır bulunmuştur. Hâkimlik, sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...şüphelinin başkaca şüpheliler ile birlikte Berkin Elvan'ın cenaze töreninden sonra yapılan eylem ve gösterilere katılarak 'Berkin Elvan'ın hesabı mahşere kalmayacak, hesabını soracağız Halk Cephesi' yazılı pankartı açan grup ile birlikte hareket ederek slogan attıklarının tespit edildiği, şüphelinin evinde yapılan aramada bir kısmının toplatılmasına ve el konulmasına karar verilmiş çok sayıda örgütsel nitelikteki kitap, dergi ve dökümanın ele geçirildiği buna göre, atılı suçun niteliği, mevcut delil durumu, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin varlığı, atılı suçun yasada öngörülen cezasının üst sınırı, atılı suçun katalog suçlardan olması nazara alınarak, şüphelinin atılı suçu işlediği hususunda kuvvetli suç şüphesinin oluştuğu, bu aşamada adli kontrol hükümlerinin uygulanmasının yetersiz kalacağı anlaşıldığından CMK'nun 100 ve devamı maddeleri uyarınca şüphelinin tutuklanmasına ... [karar verildi.]"

16. Başvurucu tutuklama kararına itiraz etmiş, İstanbul 6. Sulh Ceza Hâkimliği 24/1/2018 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...şüphelinin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, şüphelinin ikametinde ele geçen örgütsel dökümanlar ve Berkin Elvan'ın cenaze töreninde slogan ve pankart açtığına ilişkin tespitlere göre kuvvetli suç şüphesi bulunduğu, atılı suçun CMK 100/3. Maddesinde sayılan tutuklama nedenlerinin var sayıldığı katalog suçlardan olması, ön görülen ceza miktarı ve tutuklulukta geçen süre nazara alındığında tutukluluğun devamının ölçülü olduğu, tutukluluk halinin sonlandırılmasını gerektirecek nitelikte yeni bir delilin bulunmadığı, tutuklama nedenlerinin ortadan kalkmadığı anlaşıldığından İstanbul 5.Sulh Ceza Hakimliğinin tutuklama kararına yapılan itirazın reddine, şüphelinin tutukluluk halinin devamına ... [karar verildi.]"

17. Başsavcılık 5/2/2018 tarihli iddianamesiyle başvurucu ve on bir şüpheli hakkında silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan cezalandırılmaları istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır. DHKP-C silahlı terör örgütüne ilişkin genel açıklamaların da yer aldığı iddianamede ilk olarak DHKP-C'nin hangi amaç ve saikle kurulduğuna, hangi

alanlarda faaliyet gösterdiğine, hiyerarşik yapısına, hukuka aykırı hangi tür eylemlerde bulunduğuna ve başvurucunun eylemlerine değinilmiştir. Ayrıca tutuklamaya esas alınmayan eylemler nedeniyle başvurucunun da aralarında bulunduğu bir kısım şüpheliye isnat edilen 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet etme suçu da iddianameye konu edilmiştir.

18. Bu bağlamda iddianamede başvurucuya yöneltilen suçlamaya konu edilen ve örgüt bağlantısına delil olarak gösterilen olgular şöyle özetlenebilir:

i. [İstanbul'daki Gezi Parkı olaylarında yaralanıp sonrasında hayatını kaybeden] Berkin Elvan'ın 12/3/2014 tarihinde gerçekleştirilen cenaze töreni esnasında ve sonrasında yaşanan olaylarla ilgili kayıt altına alınan görüntülere ilişkin yapılan tespitte protesto eylemi yapan grubun içinde yer alıp onlarla birlikte hareket ettiği, anılan grubun ellerinde "Devrimci Yol" ve "Devrimci Gençlik" yazan flamalar ve "Berkinin Hesabı Sorulacak" yazılı pankart taşıdıklarının belirlendiği iddia edilmiştir.

ii. Başvurucunun ikametgâhında yapılan aramada 12 Eylül Adaleti ibareli bir adet CD, Erzurum 1 No.lu Hâkimliğinin 21/5/2013 tarihli kararı ile toplatılmasına, dağıtım ve satışının yasaklanmasına karar verilen bir adet "Devrimci Yol Bitmeyen Sevdamız" isimli kitap, Erzurum 1 No.lu Hâkimliğinin 2013/295 D. İş sayılı kararı ile toplatılmasına, dağıtım ve satışının yasaklanmasına karar verilen bir adet "THKP-C ve Devrimci Yoldan Bugüne, Bu Tarih Bizim Devrim" isimli kitap, bir adet "Geleceği Kazanacağız Gençlik Mücadelesi Üzerine Tartışma Notları" isimli kitap, bir adet "Taksim Eksenli Direnişin Ekonomi Politiği-Devrimci Hareket" isimli kitap, bir adet "1960'lardan 1980'lere Gençlik ve Mücadelesi, Dev-Genç Savunması" isimlikitap, 2017 tarihli bir adet "Parasız, Eşit Özgür, Demokratik Üniversite İçin Öğrenci Faaliyetleri KHK'ya İhraçlara Başkanlığa Hayır" isimli dergi, 26/9/2017 tarihli yirmi adet "Yolculuk, Gerçeğin Devrimci Sesi" isimli gazete, "Geceyi Kuşatarak Devleşiyor Rüyalarımız- Düşmanların Parçalarken Kanlı Bedenini Senin Gözbebeklerin Güneşteydi ve Giderken Bize Miras Bıraktığın O Küçük Çocuk Büyüdü Artık-Günü Geldi Şimdi Marşlar Göğüs Kafesimizi Yırtıp Çıkıyor Alanlara" yazılarının yer aldığı, elinde bulunan silahı havaya kaldırmış insan resmi ve arkalarında insan silüetlerinin olduğu "Devrimci Hareket" başlığını taşıyan arkalı önlü bir adet dergi sayfasının bulunduğu ve ele geçirilen bu yayınların suç unsuru içerdiği iddia edilmiştir.

iii. Emniyet kayıtları tetkik edildiğinde 11/6/2013 tarihinde Taksim Gezi Parkı (İstanbul) ile ilgili düzenlenen gösterilere katılarak güvenlik güçlerine ve çevreye saldırıda bulunan yetmiş iki kişiyle birlikte yakalanıp sevk edildiği İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığında yürütülen soruşturma kapsamında serbest bırakıldığına, ayrıca 5/12/2018 tarihinde Bahçelievler'de (İstanbul) iki arkadaşı ile birlikte sprey boya, "Liseli Dev Genç" ve "Liseli Öğrenci Birliği" imzalı bildiriler ile yakalanıp Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan soruşturmada serbest bırakıldığına ilişkin bilgilerin bulunduğunun tespit edildiği belirtilmiştir.

19. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"Tahkikat sonucunda; şüphelilerin alınan ifadeleri, evrak içinde bulunan fotoğraflar, düzenlenen tutanaklar ve soruşturma evrakının incelenmesinde şüphelilerden A., Berkay ve A.O.nun DHKP/C terör örgütünün yönlendirmesi ve direktifleri altında gruplar halinde ve farklı yerlerde halkı kışkırtmak ve toplumsal bir algı oluşturmak amacıyla eylem düzenledikleri, terör örgütünün yaşam ve düşünce tarzını tam bir bağlılıkla benimsedikleri,

terör örgütünün direktifleri ve fikirleri doğrultusunda eylemlerde bulunarak örgüt hiyerarşisine tabi oldukları, atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçunu yukarıda anlatıldığı şekilde işledikleri;

Bunun yanında tüm şüphelilerin fikir ve eylem birliği içinde 2911 sayılı yasa anlamında terör örgütüne ait renk, flama ve pankartları açmak suretiyle kanuna aykırı gösteri düzenledikleri, olay mahalline gelen kolluk görevlileri eylemlerinin yasal olmadığını, dağılmaları gerektiğini belirtmelerine rağmen, şüphelilerin kolluk görevlilerinin uyarılarını dikkate almadıkları, eylemlerini sürdürdükleri, kolluk görevlilerinin yeniden şüphelileri eylemlerini sonlandırmaları konusunda uyardıkları, şüphelilerin eylemlerinisürdürmek için kolluk görevlilerine direndikleri, kolluk görevlilerinin bunun üzerine güç kullanarak şüphelilerin eylemlerini sonlandırmalarını sağladıkları yönünde kamu davası açmayı gerektirir yeterli delil elde edildiği..."

20. İddianame İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) 21/2/2018 tarihinde kabul edilerek E.2018/35 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

21. Mahkeme 20/3/2018 tarihinde yaptığı tutukluluk incelemesi neticesinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

22. Başvurucu anılan karara itiraz etmiş, İstanbul 27. Ağır Ceza Mahkemesince 10/4/2018 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir.

23.Başvurucu 13/4/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

24. Mahkeme 18/4/2018 tarihinde yapılan duruşmada başvurucunun savunmasını almıştır. Başvurucunun savunmasının ilgili bölümü şöyledir:

"...ben, Berkin Elvan'ın cenazesine katıldığımı kabul ediyorum, bu cenaze sırasında demokratik hakkım olarak, yasal sınırlar içerisinde slogan attığımı kabul ediyorum, yaklaşık iki milyon kişi cenazede vardı, ben de bu kişilerle beraberdim, ben, iddianamede belirtilen Berkin'in hesabı sorulacak, devrimci yol, devrimci gençlik şeklinde bir pankart taşımadım, bunu özellikle savcılık ifademde belirtmeme rağmen pankart taşıdığım şeklinde ifade yazılmıştır, Sulh Ceza Hakimliği'nde bana isnat edilmeyen Halk Cephesi isimli pankartı taşıdığım isnadı ile tutuklama kararı verildi, 3,5 aydan beri tutukluyum, ayrıca evimden çıktığı iddia edilen örgütsel döküman diye bahsedilen kitaplar ve notların tamamı tarihsel dökümanlar ve belgelerdir, evimden çıkan 12 Eylül CD'sinden dolayı iddianamede isnat yapılmıştır, benim evimde yüzlerce kitap vardır, sadece iki tane yasaklı kitaptan dolayı isnat yapılmıştır, ayrıca tutanakta belirtilen kitaplar, 2006 yılında basılmış olup, 2013 yılında toplatma kararı olduğunu öğrendim, toplatma kararı bulunan kitaplar, 12 Eylül ile ilgili yazılmış olan kitaplardır, yani tarihsel dökümanlardır, Türkiye'nin siyasi tarihini öğrenebilmemiz için bizim 1960'larda ve 1980 ihtilalinin ne olduğunu öğrenmemiz gerekir, bu yüzden evimdeki kitaplar, benim tarih merakımdan kaynaklı Türkiye'nin yakın tarihine ışık tutan kitaplardır, görüntülerdeki kişiyi kabul etmiyorum, ben, kesinlikle pankart tutmadım, ayrıca görüntülerdeki şahıs bana benzememektedir, bunu tespit imkanı çok zordur, evimde bulunan elinde silahı havaya kaldırmış vaziyetteki insan resmi bir dergi sayfasıdır, evimde çıkan dergiler ve tarihsel yazılar, propaganda ya da örgüt üyeliğine delalet teşkil etmez, benim evimde yüz tane tarih kitabı vardır, benim evimde her türden görüşe ve siyasi görüşe ait kitap vardır, ancak tutanağa sadece belirli görüşteki kitaplar geçirilmiştir..."

25. Cumhuriyet savcısı 15/1/2019 tarihinde sunduğu esas hakkında mütalaasında

başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma ve 2911 sayılı Kanun'a muhalefet etme suçlarından ayrı ayrı cezalandırılmasını talep etmiştir.

26. Mahkeme aynı tarihte yaptığı duruşma sonucunda mevcut delil durumunu, tutuklulukta geçirilen süreyi, delillerin toplanmış olmasını ve Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki mütalaasını açıklamasını dikkate alarak başvurucunun tahliyesine karar vermiştir. Bununla birlikte Mahkeme başvurucu hakkında yurt dışına çıkışının yasaklanması şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasına hükmetmiştir.

27. Mahkeme, isnat edilen DHKP-C silahlı terör örgütüne üye olma suçunun başvurucu tarafından işlendiğinin sabit olmadığı gerekçesiyle 15/4/2019 tarihinde başvurucunun beraatine karar vermiştir. Aynı kararda Mahkemece yargılama konusu 2911 sayılı Kanun'a muhalefet etme suçundan ise yüklenen suçun dosya kapsamındaki deliller çerçevesinde işlendiğinin sabit olduğu gerekçesiyle başvurucunun 5 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve bu cezanın ertelenmesine karar verilmiştir. Gerekçeli kararın başvurucuya ilişkin kısmı şöyledir:

"a- Sanık Berkay Ustabaş'ın Üzerine Atılı Silahlı Terör Örgütü Üyeliği Suçu Bakımından Yapılan Değerlendirmede:

Her ne kadar sanığın silahlı terör örgütü üyeliği suçunu işlediği bahisle TCK 314/2 ve 3713 sayılı Kanun'un 5/1 maddeleri uyrarınca cezalandırılması istemiyle mahkememize kamu davası açılmışsa da sanığın cezalandırılmasına yeter her türlü şüpheden uzak, kesin, somut ve yeterli delil elde edilemediğinden ve üzerine atılı silahlı terör örgütü üyeliği suçunun sanık tarafından işlendiği sabit olmadığından sanığın 5271 sayılı CMK'nun 223/2-e maddesi gereğince beraatine karar vermek gerekmiştir.

b- Sanık Berkay Ustabaş'ın Üzerine Atılı Kanuna Aykırı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Düzenleme Yönetme Bunların Hareketlerine Katılma Suçu Bakımından Yapılan Değerlendirmede:

Kolluk görevlileri tarafından Berkin Elvan isimli şahsın cenazesini esnasında ve sonrasında toplanan grubun dağılmaları gerektiği, yapılan eylemin kanuna aykırı olduğu dağılmadıkları takdirde zor kullanılarak dağıtılacakları ve dağılmaları için makul bir süre verileceğine yönelik anonslar yapılmasına rağmen grubun dağılmadığı ve kanuna aykırı eyleme devam ettikleri, sanık Berkay Ustabaş'ın Berkin Elvan isimli şahsın cenaze töreni esnasında ve sonrasında yaşanan olaylara katıldığına dair deliller kısmında da belirtildiği üzere mobese görüntülerinin bulunduğu, sanığın eylem yapan grubun içinde olduğu ve birlikte hareket ettiği, ellerinde 'DEVRİMCİ YOL.DEVRİMCİ GENÇLİK' diye adlandırılan flamalar ve 'BERKİNİN HESABI SORULACAK' yazılı pankart taşıdıklarının tespit edildiği, sanık Berkay Ustabaş'ın da sarı zemin üzerinde kırmızı yıldız bulunan pankartı taşıdığı, ayrıca sanığın ikametinde yapılan aramada çok sayıda yasaklı kitap ele geçirildiği, twitter isimli sosyal medya hesabından Savcılık talimatı üzerine ikametinde yapılan arama saatinden yaklaşık 30-40 dakika sonra saat 03:36 da 'gece saat 03:00 sıralarında evim polisler tarafından basıldı. Şunu dost düşman herkes aklına kazısın: baskılar bizi yıldıramaz!' şeklinde tweet attığı, sanığın kolluk görevlilerinin tüm uyarılarına rağmen kanuna aykırı gösteri yürüyüşüne katıldığı anlaşılmakla suçtan kurtulmaya yönelik beyanlarına itibar edilmeyerek eylemine uyan suç tarihi itibari ile (2911 sayılı kanunun22/7/2010 tarihli6008/2 md. İle değişik hali gereğince) 33/1 maddesi uyarınca cezalandırılmasına karar vermek gerekmiştir.

Sanığın geçmişi, daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkum

edilmemiş olması, suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkememizce bir kanaat oluştuğundan TCK'nun 51. maddesi gereğince sanığa verilen hapis cezasının ertelenmesine karar vermek gerekmiştir "

28. Anılan beraat kararına karşı Cumhuriyet savcısı tarafından istinaf başvurusunda bulunulmuştur. Bu başvuruda başvurucuya yönelik aşağıdaki hususlar ileri sürülmüştür:

" ...

Sanığın savunmasında özetle; Berkin Elvan'ın cenazesine katıldığını, slogan attığını ve pankart taşıdığını, aramada ele geçen eşyaların kendisine ait olduğunu, üzerine atılı suçlamaları kabul etmediğini beyan etmiş ise de; sanığın suçtan kurtulmaya yönelik savunmalarına itibar edilemeyeceği, sanığın terör örgütünün faaliyetleri kapsamında düzenlenen eylemlere önceden planlanmış şekilde örgütün talimatı uyarınca katıldığı, terör örgütünün yönlendirmesi ve direktifleri doğrultusunda eylemlerde bulunarak örgüt hiyerarşisi altında DHKP-C oluşumunun hedef ve çıkarları doğrultusunda örgüt üyesi olarak faaliyet gösterdiği,

... tüm bu hususlar dikkate alındığında sanıkların eylemlerine uyan silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan ayrı ayrı cezalandırılmaları gerekirken sanıklar hakkında yazılı gerekçeyle beraat kararı verilmesi usul ve yasaya aykırıdır."

29. Cumhuriyet savcısınca yapılan istinaf başvurusu İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesinin 29/9/2020 tarihli kararı ile esastan reddedilmiştir. Anılan hüküm, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığınca 8/10/2020 tarihinde temyiz edilmiştir. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla temyiz aşamasında derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

30. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tutuklama nedenleri" kenar başlıklı 100. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

..."

31.5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama kararı" kenar başlıklı 101. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir."

32. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Silâhlı örgüt" kenar başlıklı 314. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

34. Başvurucu; kuvvetli suç şüphesi ve somut deliller bulunmadan gerekçesiz bir şekilde hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma ve kaçma şüphesi olmadığı hâlde koşulları oluşmadan verilen tutuklama kararı dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

35. Bakanlık görüşünde öncelikle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği belirtilmiştir. Esas bakımından yapılacak inceleme yönünden ise Bakanlık; başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinde somut delillere dayalı kuvvetli suç şüphesinin bulunduğunu, tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını ifade etmiştir. Bakanlık ayrıca soruşturmada tutuklama tedbiri uygulayan mercilerin bu hususta yetkili/görevli oldukları, tutuklamaya dair verilen kararın -ilgili gerekçeler kapsamında- temel hak ve özgürlüklerin ihlaline sebebiyet veren bariz takdir hatası ya da açık bir keyfîlik içerdiğinin söylenemeyeceği görüşündedir.

B. Değerlendirme

36. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

37. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

38. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığına yönelen bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

39. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

40. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

41. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir.

Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

42. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun DHKP-C terör örgütünün hiyerarşik yapılanması içinde yer alması ve dolayısıyla bu terör örgütüne üye olmasıdır. Anayasa Mahkemesi 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünden sonra doğrudan darbe teşebbüsüyle bağlantılı olarak yürütülen soruşturmalarda veya doğrudan teşebbüsle bağlantılı olmasa bile teşebbüsün arkasındaki yapılanma olduğu anlaşılan FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmalarda uygulanan tutuklama tedbirlerinin hukukiliğini incelerken bu suçlamaların olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 237-242; Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

43. Anayasa Mahkemesi Aydın Yavuz ve diğerleri kararında darbe teşebbüsünden sonra ilan edilen olağanüstü hâle ilişkin yaptığı değerlendirmede 21/7/2016 tarihinde ilan edilen olağanüstü hâlin temel olarak darbe teşebbüsü nedeniyle gerçekleştiğini, bununla birlikte bu süreçte ülkenin maruz kaldığı terör saldırılarının da olağanüstü hâl ilanında ve olağanüstü hâlin devam ettirilmesinde etkisinin bulunduğunu, dolayısıyla bu dönemde uygulanan tedbirlerin genel olarak 15 Temmuz darbe teşebbüsünün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin yanı sıra terörden kaynaklanan tehdit ve tehlikenin de bertaraf edilmesine yönelik olduğunu ifade etmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 226-229).

44. Bu itibarla başvurucu hakkında DHKP-C silahlı terör örgütü ile bağlantılı bir suçtan uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesinin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerekir. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

45. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

46. Genel ilkeler için Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Zafer Özer B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Somut olayda ilk olarak başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, DHKP-C silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

48. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

49. İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olgu olarak başvurucunun katıldığı ileri sürülen protesto eylemine ilişkin olarak dosya kapsamındaki görüntü inceleme tutanağına ve konutunda yapılan aramada ele geçirilen yayınlara dayanıldığı anlaşılmaktadır (bkz. § 15).

50. İddianamede ise suçlamaya ilişkin olarak başvurucunun İstanbul'daki Gezi Parkı olaylarında yaralanıp sonrasında hayatını kaybeden Berkin Elvan'ın 12/3/2014 tarihinde yapılan cenaze töreni esnasında ve sonrasında protesto eylemi yapan grubun içinde yer alarak onlarla birlikte hareket ettiğine, başvurucunun bu esnada "Devrimci Yol" ve "Devrimci Gençlik" yazan flamalar ile "Berkinin Hesabı Sorulacak" yazılı pankart taşıdığına, konutunda yapılan aramada suç unsuru içeren ve bir kısmı hakkında toplatılmasına, dağıtımının ve satışının yasaklanmasına karar verilen çeşitli dergi, gazete ve kitapların ele geçirilmesine, örgütsel terör arşivine göre başvurucunun katıldığı ileri sürülen ve başka soruşturmalara konu edilen iki ayrı protesto eylemine ilişkin kayıtların bulunmasına dayanılmıştır (bkz. § 18). Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının bu olgular temelinde incelenmesi gerekmektedir.

51. Başvurucu yönünden suçlamaya esas alınan olgulardan biri başvurucunun konutunda yapılan aramada çeşitli yayınlar ile bir adet CD'nin ele geçirilmesidir. Soruşturma mercileri ele geçirilen bu yayınların suç unsuru taşıdığını ifade etmektedir. Bununla birlikte başvurucunun bunları örgütsel bir faaliyetin propaganda aracı olarak kullandığına, bu kapsamda üçüncü kişilere verdiğine ve dağıttığına yönelik olarak soruşturma belgelerinde bir tespit ve iddia bulunmamaktadır. Kaldı ki soruşturma mercileri bu yayınların ve CD'nin örgütsel bir faaliyette kullanıldığını da ileri sürmemişlerdir. Ayrıca aramada ele geçirilen CD'nin incelenip incelenmediğine ve bu anlamda içeriğinde suç unsuru taşıyan bilgi ve belgenin olduğuna dair herhangi bir açıklamada da bulunulmamıştır. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun evinde yapılan aramada söz konusu yayınların ve CD'nin bulunmasının tek başına başvurucunun DHKP-C terör örgütü ile bağlantılı bir suç işlediğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilemeyeceği değerlendirilmiştir.

52. Öte yandan başvurucuya yöneltilen suçlamaya ilişkin olarak dayanılan diğer bir olgu -Gezi Parkı olaylarında yaralanıp sonrasında hayatını kaybeden Berkin Elvan'ın- 12/3/2014 tarihinde yapılan cenaze töreni esnasında ve sonrasında düzenlenen protesto eylemine katılarak "Devrimci Yol" ve "Devrimci Gençlik" yazan flamalar ile "Berkin'in Hesabı Sorulacak" yazılı pankart taşıyan bir grup içinde görüntüsünün tespit edildiğinin iddia edilmiş olmasıdır. Somut olayda başvurucu, anılan cenaze törenine katıldığını ancak herhangi bir pankart taşımadığı gibi suç teşkil edecek başkaca bir davranışının da bulunmadığını savunmuştur. Soruşturma makamları belirtilen cenaze töreninin öncesi ve sonrasında gelişen protesto eyleminin, terör örgütü propagandasına dönüşen bir organizasyon olduğunu -dolaylı olarak- ifade etmekte iseler de soruşturma belgelerinde söz konusu protesto eyleminin DHKP-C terör örgütünün çağrısı ve talimatları doğrultusunda gerçekleştirildiği hususunda açık bir bilgi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 140-142) ve Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri ([GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, §§ 89-95) kararlarındaki ilkeler gözönüne alındığında, başvurucunun anılan cenaze töreni sırasında ve sonrasında örgütsel

propaganda içeriği taşıyan herhangi bir konuşma yaptığına ve terör örgütü veya onun eylemleri lehine slogan atma faaliyetine iştirak ettiğine yönelik objektif bir gözlemciyi ikna edecek ölçüde somutlaştırılmış bir tespitin bulunmamasına nazaran salt protesto eylemine dönüşen cenaze törenine katılmanın terörle bağlantılı bir suç yönünden kuvvetli belirti olarak kabulü mümkün görülmemiştir.

53. Soruşturma mercilerinin emniyet birimlerinin kayıtlarına göre başvurucunun çeşitli tarihlerdeki -soruşturma konusu olmayan- bazı protesto eylemlerine ilişkin kayıtların bulunmasını da başvurucu hakkında suçlamaya dayanak bir olgu olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Söz konusu eylemler Başsavcılıklarca farklı soruşturmaların konusu yapılarak yasal gereğine tevessül edilmiştir (bkz. § 18/iii). Dolayısıyla emniyet kayıtlarında yer alan bilgilerin somut olayın koşullarında başvurucu ile DHKP-C arasındaki organik bağı gösterecek düzeyde kuvvetli belirti olarak değerlendirilemeyeceği kanaatine varılmıştır.

54. Bu itibarla başvurucunun savunması ve dosya kapsamına göre somut olayda tutuklama için gerekli olan suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

55. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

56. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

57. Bununla birlikte anılan tedbirin Anayasa'nın olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

4. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

58. Tutuklama tedbirinin uygulanması suretiyle bireylerin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına keyfî olarak müdahale edilmemesini sağlayacak güvencelerin başında suç işlendiğine dair belirtinin ortaya konulması yer almaktadır. Suç işlendiğine dair belirtinin bulunması tutuklama tedbiri için ön koşul olduğundan aksi durumun kabulü, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin tüm güvencelerin anlamsız hâle gelmesi sonucunu doğurur. Dolayısıyla -hangi nedenle benimsenmiş olursa olsun- olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde de kişilerin suç işlediklerine dair belirti bulunmadan tutuklanmaları durumun gerektirdiği ölçüde bir tedbir olarak kabul edilemez (Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, § 109; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 156).

59. Somut olayda Anayasa Mahkemesince soruşturma makamlarının suç işlediğine dair belirtileri somut olgularla ortaya koymadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirine başvurdukları sonucuna varılmıştır. Bu itibarla Anayasa'nın olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını, sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesinin başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen güvencelere aykırı bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Şahin Alpay, § 110; Mehmet Hasan Altan (2), § 157).

60. Açıklanan gerekçelerle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

5. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

61. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

62. Başvurucu tahliyesine karar verilmesi istemiyle birlikte 20.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

63. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

64. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

65. Başvuruda, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvurucunun 15/1/2019 tarihinde tahliyesine karar verilmiş olduğundan tutukluluk hâli sona ermiştir. Bu durumda tazminat dışında ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gereken bir hususun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

66. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

67. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat

talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

68. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle İHLAL EDİLDİĞİNE Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/35) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

Tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olması yanında telafi kabiliyetini haiz olması ve tüketildiğinde başvurucunun şikâyetlerini gidermede makul başarı şansı tanıması gerekir. Bir başka söyleyişle, etkili olduğu kabul edilecek olan başvuru yolunun, Anayasa’da öngörülmüş güvencelere aykırılık nedeniyle hakkın ihlal edildiğini özü itibarıyla tespit etme ve yeterli giderim sağlama imkânı sunan bir yol olması gerekmektedir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp uygulamada da etkili olduğunun gösterilmesi ya da en azından etkili olmadığının kanıtlanmamış olması gerekir (Ramazan Aras, B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 29). Bununla birlikte soyut olarak makul bir

başarı sunma kapasitesi bulunan bir başvuru yolunun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz. Özellikle sonradan oluşturulan ve henüz uygulaması olmayan başvuru yollarının bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir (Ramazan Korkmaz, B. No: 2016/36550, 19/7/2017, §33).

Öte yandan, başvuruculaların belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda sadece bir kuşku duyması, kendilerini söz konusu hukuk yolunu tüketme girişiminde bulunma yükümlülüğünden kurtarmaz. Başvuruculardan, yorum yetkilerini kullanarak mevcut hakları geliştirme fırsatı vermek için yargı organlarına başvurmaları beklenebilir. Ancak yerleşik mahkeme içtihatları ışığında, belirtilen hukuk yolunun gerçekte olumlu sonuçlanması konusunda makul bir ihtimalin bulunmadığı durumlarda ise başvurucunun söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması başvuru yollarının tüketilmediği sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte bir hukuk yolunun başarısız olduğunu ortaya koyacak bir durum söz konusu değilse o hukuk yolunun etkili bir şekilde işlediğine ilişkin emsal davaların bulunmaması tek başına başvurucuyu bu hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünden kurtarmaz. Zira başvurucunun bu hukuk yoluna başvurması halinde mahkemelerin içtihatlarını başvurucunun lehine olacak şekilde geliştirmeleri ihtimali her zaman vardır.

Somut olayda 05.01.2018 tarihinde tutuklanan ve 13.04.2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunan başvurucunun suç isnadına bağlı tutulma durumu, 15.01.2019 tarihinde serbest bırakılmasıyla (tahliye edilmesiyle) birlikte bu tarihten itibaren sona ermiş bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesince başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun suç isnadına bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılması hali sona ermiş bulunduğundan, bireysel başvuru kapsamında tutukluluğun hukuki olmadığı yönünden yapılabilecek olan olası bir ihlal tespiti, başvurucu açısından ancak lehine bir miktar tazminata hükmedilmesi sonucunu doğurabilecektir. Bunun dışında muhtemel bir ihlal kararına bağlı olarak başvurucu açısından (örneğin tahliye edilmek gibi) bir sonuç ortaya çıkmayacaktır.

Hal böyle olunca, belirtilen duruma bağlı olarak, bireysel başvurunun ikincillik niteliği gereğince, olayda, aşama itibarıyla bireysel başvuru yolu dışında başvurucuya, tutmanın hukuki olmadığını tespit edecek ve giderim olarak da tazminat ödenmesini sağlayabilecek başka bir hak arama yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nce, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı olarak yapılan tüm başvurularda, tutuklama kararının hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddia incelenirken ilk olarak şikâyet konusu tutuklamanın kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı, ikinci olarak kuvvetli suç şüphesinin mevcut olup olmadığı, üçüncü olarak tutuklamanın meşru bir amacının bulunup bulunmadığı (tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı), son olarak da tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığı incelenmektedir.1

Anayasa Mahkemesince yapılan bu inceleme, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100 ve 101. maddelerde yer alan hükümlerle de uyumlu bir incelemedir. Zira 5271 sayılı Kanun’un 100. Maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre “Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.” Yine aynı Kanunun 101. maddesinin ikinci fıkrasına göre de “Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda; a) Kuvvetli suç şüphesini, b) Tutuklama nedenlerinin varlığını, c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir.”

Öte yandan, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasına (fıkranın a bendine) göre "Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, ... kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

Görüldüğü üzere 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de "tutuklama için kanunda belirtilen koşullara" atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla Kanunda (kuvvetli suç şüphesi, tutuklama nedeni, ölçülülük gibi) öngörülen koşullara aykırı olarak tutuklandığını düşünen bir kişi için Kanun tazminat isteme ve alma imkânı öngörmektedir.

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin önceki kararlarında; bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla başvurucunun tutukluluk halinin sona ermiş olması ve tutuklama tedbirinin ilişkili olduğu kamu davasında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmiş olması şartlarının bir arada gerçekleşmiş olması hallerinde, başvurucunun tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak CMK 141/1-a hükmü kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve mezkûr iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.2 Bununla birlikte, başvurucu tahliye edilmiş olsa dahi hakkında açılan kamu davasının devam ediyor olması veya hakkında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmemiş olması hallerinde ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvuruları CMK 141/1-a hükmü kapsamı dışında tutmuş ve işin esasını incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin başvurularda yukarıda belirtildiği şekilde ortaya koyduğu yaklaşımını sonradan kısmen değiştirmiş bulunmaktadır. Mahkemenin güncel yaklaşımında, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasının CMK 141. madde kapsamında tazminata konu edilebileceğinin kabul edildiği tek durum, CMK 141/1-e hükmünde düzenlenen tazminat nedenine ilişkin durumdur.

Anayasa Mahkemesinin son dönemdeki bir çok kararına göre; başvuruya konu edilen tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada başvurucu hakkında beraat kararı verilmiş veya başlatılan soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ve bu kararlar bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla kesinleşmiş ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası, CMK 141/1 a ve e hükmünde düzenlenen tazminat yolunun tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulunmaktadır.3 Mahkeme, bu içtihadında CMK 141/1-e hükmünün yanı sıra CMK 141/1-a hükmünü de dikkate almakta ve söz konusu hükümlerde öngörülen tazminat yolunu tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası yönünden etkili bir kanun yolu olarak nitelendirmektedir.4 Tutukluluğun hukuki olmadığı iddiasına dayalı tüm başvurularda, belirtilen durum dışındaki tüm hallerde ise işin esası incelenmektedir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, CMK 141/1-a hükmünde düzenlenmiş olan, kanunlarda belirtilen koşullar dışında tutukluluğun devamına karar verilmesi halini de kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen kişilerin tazminat alabileceğini öngören CMK 141/1-d'de düzenlenen tazminat yoluyla beraber değerlendirmektedir. Bir başka söyleyişle Mahkeme, tutukluluğun kanuna aykırı bir şekilde gerekçesiz kararlarla uzatılarak makul sürenin veya kanuni sürenin aşıldığına ilişkin iddiaları, başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesine dayanarak reddetmekte ve CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (d) bentlerine birlikte dayanmaktadır.5

Belirtilen durumla birlikte, Mahkemece, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlere dayalı başvurularda da CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yoluna başvurulması gerektiği söylenmektedir. Bir başka söyleyişle, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde de

davanın mahkûmiyetle sonuçlanıp sonuçlanmadığına, davanın devam ediyor olup olmadığına bakılmaksızın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.6

Anılan kararlarda bu kapsamdaki taleplerle ilgili olarak davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadığı yönündeki Yargıtay kararlarına atıf yapıldığı için gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK'nın 141. maddesindeki yolun tartışmasız bir biçimde etkili bir hukuk yolu olduğu iddia edilebilir ise de; Yargıtay tarafından istikrarlı bir biçimde tersine oluşturulmuş bir uygulama tespit edilmediği sürece, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvurularda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilirken, bu konuda Yargıtay uygulamasının var olup olmadığına bakılmasına gerek olmadığından ve biraz önce değinilen kararlarda atıf yapılan Yargıtay kararları7 somut delil olmadan gerçekleştiği iddia edilen bir gözaltına alınmayla ilgili olmadığından anılan iddiaya itibar edilmesi mümkün değildir.8

Hal böyle olunca, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olduğu iddialarının her ikisini de içeren başvurularda, Anayasa Mahkemesince, gözaltı tedbirine dair iddia yönünden tazminat yoluna başvurulması gerektiğine karar verilirken, tahliye edilmiş bir başvurucunun tutuklama tedbirine ilişkin iddiasında tazminat yolunun gösterilmemesi çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nce, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığının belirlenmesinde başvurulan uygulamaya atıf yapma yaklaşımından B.T. kararıyla vazgeçilmiştir. B.T. kararında, geri gönderme merkezlerindeki tutma koşullarının kötü muamele oluşturduğu iddiasına dayalı başvuru, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, geri gönderme merkezlerindeki koşulların kötü muamele oluşturduğu iddiasını, uygulamada başarıyla sonuçlandığını gösteren herhangi bir örneğini tespit etmemiş olmasına rağmen, tam yargı davasına konu edilebileceğini belirterek incelememiştir.

İdari gözetim altında tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı iddiasına dayalı başvuruda Mahkeme; AİHM'nin Türk hukukunda tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru olmadığına dair kararları bulunduğunu belirttikten sonra, yasal düzenlemeyle oluşturulan ve kanunun objektif anlamına bakıldığında var olduğu hususunda bir tereddüt uyandırmayan bir hukuksal yolun fiilen denenmemiş veya kullanılmamış olmasının söz konusu yolun etkili olmadığı veya bulunmadığı sonucuna ulaşılabilmesi bakımından yeterli olmayacağı tespitinde bulunmuş, bu tespit kapsamında da bu güne kadar böyle bir davanın açıldığını ve tazminata hükmedildiğini gösteren herhangi bir mahkeme kararının mevcut olmamasına dayanılarak tazminata ilişkin etkili bir başvuru yolunun bulunmadığının söylenmesinin hatalı olacağını ifade etmiştir.9

Cafer Yıldız kararında da benzer bir değerlendirmeyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Cafer Yıldız kararında, tutukluluk incelemeleri sonucunda verilen kararların tebliğ edilmemesi ya da tutukluluğa yapılan itirazın karara bağlanmaması nedeniyle tutuklama işlemine karşı başvuru imkanlarından yararlandırılmamaya ilişkin iddiaların CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi kapsamında açılacak davada incelenebileceği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mahkeme, buradaki tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal davalar bulunmamasına rağmen böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu olmadığı için bu türden şikâyetlere çözüm getirmeye

elverişli nitelik taşıyan bu yola işlerlik kazandırmak ve yasal düzenlemenin kapsamını belirlemek amacıyla derece mahkemelerine başvurulmasında yarar bulunduğunu belirtmiştir.10

Tahliye edilen ve hakkında açılan kamu davası devam eden kişinin CMK 141/1-a kapsamında açacağı tazminat davasında kuvvetli suç şüphesinin ve tutukluluğun diğer kanuni şartlarının bulunmadığına ilişkin yapılacak tespitin devam eden kamu davasını etkileyebilecek olması ve tazminat davasını yürüten mahkemenin bu tür değerlendirmelerden kaçınabileceği ihtimali yahut hakkında mahkûmiyet hükmü verilen ve bu hüküm kanun yolu incelemesi aşamasında olan veya kesinleşen kişilerin açacakları tazminat davasında mahkemenin, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olup olmadığı tespitini kanun yolu merciinin verdiği veya vereceği karara rağmen yapıp yapamayacağı hususları da kanun yolunun etkililiği açısından elbette ki büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu bağlamda, kişinin tutuklanması ve tahliye edilmesi ile hakkında beraat veya mahkûmiyet hükmü verilmesi arasında belirleyici ölçüde bir bağlantı olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

Belirtilen duruma göre, bir kişinin tutuklanması hukuka uygun olmakla birlikte bu kişi kamu davasından beraat edebilir ya da tutuklanması hukuka aykırılık arz ederken hakkında açılan davada mahkûmiyet sonucuna varılabilir. Bu nedenle CMK 141/1-a kapsamında açılacak bir davada tutukluluğun hukukiliğine ilişkin olarak kişi hakkındaki ceza davasından bağımsız bir inceleme yapılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmalıdır. (Muzaffer Korkmaz, Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat Davaları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 93). Tutukluluğun hukukiliğinin incelenmesinde, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olmasının ya da davanın devam ediyor olmasının bir önemi olmamalıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesince de, mahkûmiyet kararı verilmesi veya davanın devam ediyor olması durumunda da tutuklamanın hukukiliği incelenmektedir.11 Eğer bir davanın devam ediyor olması veya davada mahkûmiyet kararı verilmesi tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesine engel teşkil ediyor olsaydı, Anayasa Mahkemesinin de böyle bir inceleme yapamaması gerekirdi. Dolayısıyla bir davada beraat veya takipsizlik kararı verilmesi tutuklamayı kendiliğinden hukuka aykırı hale getirmeyeceği gibi mahkûmiyet kararı verilmesi de kendiliğinden tutuklamanın hukuka uygun olduğunu göstermez. Nitekim Anayasa Mahkemesi Mehmet Özdemir12 başvurusunda beraat kararı verilmiş olan başvurucunun tutuklanmasının hukuka uygun olduğuna karar vermiş iken, Ali Bulaç13 başvurusunda hakkında mahkûmiyet kararı verilen başvurucunun tutuklanmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.

Esasen CMK 141/1-a hükmünün de, tutuklamanın hukukiliği bağlamında bu hükme dayalı olarak dava açılmasını kişi hakkındaki yargısal sürecin bitmesine ve kesinleşmiş bir kararın varlığına bağlı tutmadığı anlaşılmaktadır.

Konuya ilişkin Yargıtay kararlarında da14 anılan hükümde düzenlenen tazminat nedeninin, yargısal sürecin kesinleşmesine bağlı olarak tazminata konu edilebilecek tazminat nedenleri arasında sayılmadığı görülmektedir. Söz konusu kararlara göre, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlarına karar verilen, yine mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdikleri süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılanlar hakkında, mutlaka davanın esasıyla ilgili olarak verilen kararın kesinleşmesini beklemek zorunluluğu bulunmaktadır.

Hal böyle olunca uygulamada, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik CMK 141/1-a hükmüne dayalı tazminat davasının, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu ceza davası derdestken açılamayacağına ilişkin kesin bir kabulün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, yukarıda da belirtildiği üzere tazminat davasını inceleyecek olan derece mahkemesinin tutuklama şartlarını incelemekten imtina edebileceği şeklindeki bir görüşün kabulünün de mümkün olmadığını belirtmek gerekmektedir. Zira CMK 141/1-a hükmü karşısında tazminat mahkemesinin de (ağır ceza mahkemesinin de) tutuklama koşullarının var olup olmadığını inceleyebilmesi gerekmektedir. Anılan hükme göre tutuklamanın kanunda öngörülen şartlara uygun olup olmadığını tespit etmek tazminat mahkemesinin kanundan kaynaklanan görevi durumundadır. Nitekim kovuşturma aşamasında yargılamayı yürüten herhangi bir ağır ceza mahkemesinin verdiği tutuklama veya tahliye kararı, yapılan itiraz üzerine bir başka ağır ceza mahkemesi tarafından, tutuklama şartlarının var olup olmadığı incelenerek kaldırılabilmektedir. Bu konuda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Böyle olunca da bir ağır ceza mahkemesinin veya sulh ceza hâkimliğinin verdiği tutuklama kararının hukuka aykırı olup olmadığının tazminat mahkemesince tespit edilmesinin önünde de herhangi bir engel bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Suç isnadına bağlı olarak tutukluluk halini içerenler dışındaki tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK 141/1-a'daki tazminat yolunun tüketilmesinin aranması, Anayasa Mahkemesinin tutukluluk statüsünün sona ermiş olması kaydıyla tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik iddiaların, CMK'nin 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ile (d) bentlerinde düzenlenen tazminat yoluna konu edilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımıyla da uyumluluk gösterir.15 Zira tahliye edilen ve hakkındaki kamu davası devam eden veya aleyhine verilen mahkumiyet hükmü kanun yolu aşamasında olan veya kesinleşen kişinin Anayasa Mahkemesi içtihadı doğrultusunda bireysel başvuru öncesi uzun tutukluluk iddiasına ilişkin açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesi, tutukluluğun devamına ilişkin kararların hukuka uygunluğunu inceleyecek, bu incelemeyi yaparken de kuvvetli suç şüphesinin var olup olmadığını ve diğer tutuklama nedenleriyle birlikte devam edip etmediğini gözetecektir (Muzaffer Korkmaz, a.g.e., s.94) Nitekim Anayasa Mahkemesi'nce de tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin olup esastan incelenen başvurularda kuvvetli şüphenin var olup olmadığı, tutuklama nedenlerinin devam edip etmediği de incelenmektedir.16 Ayrıca, bu konuya ilişkin olup başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilen başvurularda da, tazminat davasına bakacak olan mahkemenin de kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını değerlendireceği varsayılmaktadır. Aksinin kabulü halinde bu tür başvurularda kişilerin tazminat davası yoluna yönlendirilmemesi gerekirdi. Sonuç olarak, eğer tazminat davasına bakacak mahkeme, uzun tutukluluk şikâyetlerinde kuvvetli şüphenin, tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını inceleyebiliyorsa, tutuklamanın hukukiliği şikâyetlerinden kaynaklanan davalarda da tutuklamanın hukukiliğini inceleyebilmelidir.

Bu noktada Mustafa Avcı kararına17 da değinmek gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, bu başvuruda başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetini, inceleme tarihi itibarıyla tahliye edilmiş olması nedeniyle CMK 141'de düzenlenen tazminat yolunun tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.18 Başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak ise Anayasa Mahkemesi; başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetiyle ilgili açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesinin hukuka aykırılığı tespit ve yeterli giderim sağlama hususlarında karar verirken tedbirin kişi hürriyeti ve

güvenliği hakkı dışında siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale teşkil edip etmediği de dâhil olmak üzere somut olayın tüm koşullarını dikkate almak durumunda olacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, CMK'nin 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun; gözaltı, yakalama, tutuklama gibi tedbirlerinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının yanı sıra diğer temel haklara müdahale sonucunu doğurması hallerinde de etkili bir kanun yolu niteliğini haiz olduğunu ifade etmiş ve bu kabulü doğrultusunda siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden de başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.19 Bu olayda başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası zımnen tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına benzemektedir. Bu kişinin CMK 141. maddedeki yola başvurması durumunda tazminat mahkemesi ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğini tespit edebiliyorsa, diğer bir deyişle başvurucunun tutuklanmasına konu eylemlerin siyasi faaliyetler kapsamında olup olmadığını tespit edebiliyorsa, tutuklamanın hukuki olup olmadığını da elbette ki tespit edebilir. Zira deliller değerlendirmeden tutuklamanın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğinin tespit edebilmesi mümkün değildir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Anayasa Mahkemesi beraat veya takipsizlik kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde kişilerin 141. maddenin (e) veya a) bendi uyarınca tazminat alabilmelerinin mümkün olduğunu belirterek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermektedir (Fatma Maden (B. No: 2016/28719, 17/7/2018, Ertuğrul Raşit Benal, B. No:2016/25245, 17/7/2018). Anayasa Mahkemesi bu kararlarında CMK'nın 141/1-a bendine de atıf yapmaktadır. Ancak CMK'nın 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine başvurulması için, CMK'da, tutuklamayla ilgili/ilişkili davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı aranmamaktadır. Tutuklamaya konu davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı 141/1-e bendi için geçerlidir. Kanaatimizce beraat veya takipsizlik halinde CMK 141/1-e bendindeki hükmün tutuklamanın hukukiliği açısından birincil nitelikte etkili bir yol olmadığını belirtmek gerekir. 141/1-e bendi uyarınca tazminat istenebilmesi için tutuklamanın hukuki olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Kişi beraat edince bu bent kapsamında tutuklamanın hukuki olup olmadığına ilişkin bir tespit yapılmadan otomatik olarak tazminat ödenmektedir. Oysa bir yolun etkili kabul edilmesi için o yolun hakkın ihlal edildiğini tespit edebilmesi ve ihlali giderebilmesi gerekir.20 AİHM de Mergen ve diğerleri kararında benzer gerekçelerle 141/1-e bendindeki yolun tüketilmesi gerektiği itirazını reddetmiştir. Dolayısıyla bu bağlamda 141/1- e bendinin değil, 141/1-a bendinin etkili bir yol olduğu söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bu durumu göz önüne alarak bu kararlarında 141/1-a bendine de atıf yapma gereği duymuştur. 141/1-a bendi beraat veya takipsizliğe bağlı olmadığı için tahliye durumunda da bu yolun etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan hususlar birlikte değerlendirildiğinde tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyetlerine dayalı başvurularda, tutuklamanın ilgili/ilişkili olduğu dava mahkûmiyetle sonuçlanmış olması veya kişinin tahliye edilmiş hallerinde de CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tutuklamanın hukukiliği değerlendirilirken, tutuklamanın uygulandığı tarihteki şartlara bakılmalıdır. Başvurucunun olay tarihinde katıldığı eylem nedeniyle 2911 sayılı yasaya muhalefetten cezalandırılmıştır. Başvurucu hakkında olay tarihi itibariyle katıldığı eylemde "DEVRİMCİ YOL.DEVRİMCİ GENÇLİK" yazan flamalar ile "BERKİNİN HESABI SORULACAK" yazılı pankartları taşıyan grup içerisinde görüntüsünün tespit edildiğine

ilişkin iddia evinde yapılan aramada ele geçirilen belgeler dikkate alındığında tutuklama tedbirinin temelsiz ve keyfi olduğu söylenemez.

Açıkladığım gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerektiği görüşüyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

1 Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16.2.2017.

2 Reşat Ertan, 2013/5700, 15/04/2015, § 26; Mehmet Emin Güneş, 2013/5707, 16/04/2015, § 29; Mecit Gümüş, 2013/9105, 25/6/2015, §32; Hüseyin Hançer, 2013/8319, 7/1/2016,§§ 39, 40; Ömer Köse, 2014/12036, 16/11/2016, § 34

3 Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §40; Bilal Canpolat, §§ 37-43; Fatma Maden, §49; Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, §42

4 Fatma Maden, §47, Ertuğrul Raşit Benal, §40

5 Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §54; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016,§37

6 Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, § 30- 38; Ahmet Ünal, B. No: 2016/17624, 9/5/2018, § 24-26.

7 Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararı

8 Benzer durumlar bakımından, Yargıtay uygulamasında tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal kararlar bulunmamakla birlikte, böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu değildir.

9 B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 40-60.

10 Cafer Yıldız, B.No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40.

11 Bkz. Besime Konca, B. No: 2017/5867, 3/7/2018.

12 Mehmet Özdemir, B. No: 2017/37283, 29/11/2018

13 Ali Bulaç [GK], B. No: 2017/6592, 3/5/2019

14 bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/7/2015 tarihli ve E.2014/20624, K.2015/12265 sayılı, 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararları.

15 İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, § 19, 37

16 Bkz. Örneğin, Hüsnü Aşkan, B. No: 2015/4057, 31/10/2018, § 45, Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, § 87.

17 Mustafa Avci, B. No: 2014/1545, 22/3/2018

18 Mustafa Avci, §27

19 Mustafa Avci, §35-38

20 Mergen ve diğerleri/Türkiye kararı, §36

TURGAY GÖKKOYUN (2)

B. No: 2018/10156 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/10156

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TURGAY GÖKKOYUN BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2018/10156)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Turgay GÖKKOYUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılama devam ederken kamu görevinden ihraç edilme sebebiyle davanın konusunun kalmadığından bahisle uyuşmazlığın esasına yönelik talebin karara bağlanmaması nedeniyle karar hakkının; aleyhe yargılama giderlerine hükmedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/4/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, emniyet amiri olarak görev yaptığı dönemde 4. sınıf emniyet müdürlüğü rütbesine terfi için girmiş olduğu yazılı sınavdan 70 puan almasına rağmen sözlü sınavda 45 puan verilmesi sonucunda başarısız sayılmıştır.

7. Başvurucu, başarısız sayılması işleminin iptali talebiyle Mardin İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Mardin İdare Mahkemesi 13/10/2015 tarihinde dava konusu işlemin yürütmesinin durdurulmasına karar vermiştir.

8. Yürütmenin durdurulması kararı üzerine yeniden sözlü sınava giren başvurucuya 20 puan verilmiş ve başvurucu ikinci kez başarısız sayılmıştır.

9. Başvurucu söz konusu başarısız sayılmaya ilişkin işlemin iptali talebiyle Kırıkkale İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 17/2/2017 tarihinde karar verilmesine yer olmadığı kararı vermiştir. Karar gerekçesinde; başvurucunun dava tarihinden sonra 17/8/2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname uyarınca kamu görevinden çıkarıldığı gerekçesiyle davanın konusunun kalmadığını belirtmiş, başvurucu lehine 185,80 TL yargılama gideri ve 990 TL avukatlık ücretine hükmetmiştir.

10. Davalı Emniyet Genel Müdürlüğü (İdare) mahkeme kararına karşı yargılama giderleri ve vekâlet ücreti bakımından Ankara Bölge İdare Mahkemesi 3. İdare Dava Dairesine (Bölge İdare Mahkemesi) istinaf talebinde bulunmuştur. Bölge İdare Mahkemesi, istinaf başvurusunun kabulü ile 185,80 TL yargılama giderinin başvurucu üzerinde bırakılmasına; 990 TL vekâlet ücretinin ve 39 TL yargılama giderinin başvurucudan alınarak davalı İdareye verilmesine kesin olmak üzere karar vermiştir.

11. Nihai karar 21/3/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 16/4/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

13. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

14. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, görevden çıkarma işleminin kesin nitelikte olmadığından Mahkeme tarafından verilen kararın hukuka aykırı olduğunu belirterek Anayasa'nın 38. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

16. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No:

2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun idari işlemin iptali talebiyle açtığı davanın kamu görevinden ihraç edilmesi gerekçe gösterilerek esasının incelenmeksizin reddedilmemesi gerektiğine ilişkin iddiasının adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

17. Başvurucunun rütbe terfi sınavında başarısız sayılmasına ilişkin işlemin iptali talebiyle açtığı davada Mahkeme tarafından başvurucunun kamu görevinden ihraç olduğu gerekçesiyle dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir.

18. Başvurucunun davanın esasının incelenmemesine yönelik mahkeme kararına karşı istinaf başvurusu yaptığına ilişkin bir beyanı bulunmamaktadır. Dosya kapsamından istinaf incelemesinin davalı İdarenin başvurusu üzerine gerçekleştiği ve sadece yargılama giderleri ile sınırlı olarak bir inceleme yapıldığı görülmektedir. Başvurucunun bireysel başvuru formunda karar hakkına yönelik şikâyetlerini öncelikle istinaf aşamasında ileri sürmesi gerekirken bu yolu kullanmadan şikâyetini doğrudan bireysel başvuruya konu ettiği tespit edilmiştir.

19. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

20. Somut olayda başvurucunun hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu, davanın konusuz kalmasında kendisinin bir kusurunun bulunmaması sebebiyle yargılama giderlerinin aleyhine hükmedilmemesi gerektiğini belirterek anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun yargılama giderlerinin aleyhe yükletilmesine ilişkin şikâyetinin adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

24. Başvurucunun ileri sürdüğü ihlal iddialarının niteliği nazara alınarak başvurunun kabul edilebilirlik kriterlerinden olan anayasal ve kişisel önemden yoksun olma kriteri yönünden incelenmesi gerekir.

25. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında anayasal açıdan önem taşımayan ve başvurucunun önemli bir zarara uğramadığı başvuruların esastan

incelenmeksizin reddedilebileceği hüküm altına alınmıştır.

26. Anılan hükümle anayasal ve kişisel önemden yoksun başvuruların esastan incelenmemesine imkân tanıyan ek bir kabul edilebilirlik kriteri getirilmiştir. Dolayısıyla diğer tüm kabul edilebilirlik kriterlerini taşısa hatta esas hakkında incelemeye geçildiğinde ihlal kararı verilebilecek nitelikte olsa bile 6216 sayılı Kanun'da belirtilen nitelikteki bir başvuru kabul edilemez bulunabilecektir (K.V. [GK], B. No: 2014/2293, 1/12/2016, § 55).

27. 6216 sayılı Kanun'da anayasal ve kişisel önemden yoksun başvuruların kabul edilemez bulunabilmesi için iki koşul öngörülmüştür. Anayasal önem olarak adlandırılabilecek olan birinci koşul başvurunun Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşımaması, kişisel önem olarak adlandırılabilecek olan ikinci koşul ise başvurucunun önemli bir zarara uğramamasıdır (K.V. § 57).

28. Anayasa hükümlerinin yorumlanması açısından önem taşıma unsurunun başta Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru yoluyla daha önce yorumlamadığı meseleleri kapsadığında kuşku bulunmamaktadır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, bir meseleyle ilgili olarak daha önce Anayasa'nın ilgili hükümlerini yorumlamış olsa bile değişen durumları dikkate alarak yeniden yorumlama ihtiyacı duyabilir. Bu durumda da o meseleye ilişkin başvurunun anayasal öneminin bulunduğunu kabul etmek gerekir (K.V., § 63).

29. Anayasa'nın uygulanması açısından önem taşıma unsurunda ise Anayasa hükümlerinin uygulanması açısından başvurunun önem taşıdığının söylenebilmesi için kamu makamları ve derece mahkemelerinin belli bir meseleye ilişkin uygulamalarının Anayasa Mahkemesi yorumlarından farklı olması ve bu farklılığın da önemli olması gerekir (K.V., § 64).

30. Kişisel önemin bulunmaması koşulu ise -başvurucunun içinde bulunduğu koşullar da dâhil olmak üzere- her olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak ve objektif verilerden hareket edilerek Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilir (K.V., §§ 66, 67).

31. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen iddialara ilişkin birçok başvuruda mahkemeye erişim hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir (Mürsel Malkoç [GK], B. No: 2013/9466, 27/10/2015, § 27; Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52; Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, §§ 38, 39).

32. Buna göre Anayasa Mahkemesinin sıklıkla uygulanmış açık bir içtihadının bulunduğu mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun genel bir soruna işaret etmediği gibi Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından da önem taşıdığının ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle anayasal ve kişisel önemden yoksun olduğu anlaşılan başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın anayasal önemden yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İLYAS TUNÇ

B. No: 2018/13388 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/13388

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İLYAS TUNÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/13388)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : İlyas TUNÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, tutukluluğa itirazı inceleyen mahkemenin tarafsız olmaması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; yargı organlarının genel tutumu nedeniyle masumiyet karinesinin; hukuk kurallarına aykırı olarak hakkında yeniden soruşturma açılması ve yapılan işlemler dolayısıyla aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırmama ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 3/5/2018 ve 4/1/2019 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Yapılan incelemede kişi ve konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2019/985 numaralı bireysel başvurunun 2018/13388 numaralı bireysel başvuru ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/13388 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. İlgili Süreç

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiştir. Kamu makamları ve soruşturma mercileri -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

10. Bu kapsamda FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarında eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmalarına yönelik soruşturmalar yapılmış ve çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır.

1. Hatay Adliyesindeki Dava

11. Hatay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından öğretmen olarak görev yapmakta olan başvurucu hakkında FETÖ/PDY yapılanmasıyla bağlantılı olarak soruşturma başlatılmış ve 31/8/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucu 2/9/2016 tarihinde silahlı terör örgütü kurma, yönetme ve üye olma suçlarından tutuklanması istemiyle Hatay Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

13. Başvurucunun sorgusu Hatay 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından aynı tarihte yapılmış, başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucu; ifadesinde terör örgütü ile herhangi bir bağlantısı olmadığını, herhangi bir şekilde toplantılarına katılmadığını, yayınlarına abone olmadığını, himmet adı altında herhangi bir yardımda da bulunmadığını, ByLock programını hiçbir zaman indirmediğini ve kullanmadığını ifade ederek isnat edilen suçlamaları kabul etmediğini belirtmiştir.

14. Sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"... üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçunun vasıf ve mahiyeti mevcut delil durumu, dosya kapsamı, dosyaya ekli bylock raporu göz önüne alındığında, atılı suçu işlediği hususunda kuvvetli emareler bulunması, atılı suçun CMK'nun 100/3 maddesinde düzenlenen suçlardan olması, soruşturmanın geniş kapsamlı olması ve çok sayıda şüphelinin bulunması nedeniyle delillerin tam olarak toplanıp değerlendirilmesinin zaman alacağı hususu da göz önüne alındığında delillerin tam olarak toplanmaması ve dosya kapsamı itibariyle delillerin karartılma şüphesinin bulunması nedeniyle, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan CMK'nun l00 ve devamı maddeleri gereğince TUTUKLANMASINA, ... [karar verildi.]"

15. Hatay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan 6/9/2016 tarihli iddianameyle başvurucu ile birlikte toplam 41 şüpheli hakkında terör örgütüne üye olma suçlamasıyla kamu davası açılmıştır. FETÖ/PDY'ye ilişkin genel açıklamaların da yer aldığı iddianamede FETÖ/PDY'nin hangi amaç ve saikle kurulduğuna, hangi alanlarda faaliyet gösterdiğine, hiyerarşik yapısına, hukuka aykırı hangi tür eylemlerde bulunduğuna ve soruşturma sürecine değinilmiş; başvurucun da bu kapsamda cezalandırılması istenmiştir.

16. Hatay 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 1/10/2016 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2016/333 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

17. Mahkeme 29/1/2018 tarihli kararıyla başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve tahliyesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgi kısmı şöyledir:

"... oluşturulması, dahil olunması, kullanılması ve teknik özellikleri itibariyle münhasıran FETÖ/PDY silahlı terör örgütü mensuplarınca kullanılan kriptolu iletişim ağı ByLock'u yoğun olarak kullandığı, FETÖ/PDY terör örgütü liderinin bylock ile ilgili 'tüm üyelerimiz bylock üzerinden haberleşsin, kullanmayanlar hizmete ihanet etmiş olur' şeklindeki emir ve talimatına uyduğu, örgüt liderinin talimatı üzerine örgütün finans kuruluşu olan Asya Katılım Bankasına para yatırdığı, örgütün Çorludaki izdivaç işlerinden sorumlu olduğu, örgüte ait eğitim kurumlarında çalıştığı anlaşıldığından silahlı terör örgütü üyesi olmak suçunu işlediği kanaatine varılmıştır. ..."

18. Başvurucu, hakkında verilen mahkûmiyet hükmüne karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

19. İstinaf incelemesi sonunda Adana Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 15/1/2019 tarihli kararıyla ilk derece mahkemesince verilen mahkûmiyet hükmünün bozulmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgi kısmı şöyledir:

"... Yapılan UYAP sorgulaması ile dosya kapsamında yer alan belgelerden; sanık İlyas Tunç hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığının halen açık görülen 2018/15075 sayılı soruşturma dosyası, Tekirdağ 3. Ağır Ceza Mahkemesinin halen derdest görülen 2018/342 sayılı kovuşturma dosyası ile Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesinde halen açık görülen 2018/1673 sayılı istinaf dosyasının bulunduğu, söz konusu derdest soruşturma ve kovuşturma dosyaları ile dairemizde istinaf aşamasında bulunan incelemeye konu dosyanın dairemizde birleştirilmesine hukuki olanak bulunmaması karşısında, sanığa iddianame ile yüklenen silahlı terör örgütüne üye olma suçunun temadi eden suçlardan olduğu nazara alındığında; istinafa ve bahsedilen soruşturma ile kovuşturma dosyalarına konu suçlar, iddianame ve yakalanma tarihleri göz önünde bulundurularak delillerin birlikte değerlendirilmesi suretiyle zaman ve mahiyet itibarı ile aynı faaliyetlere ilişkin olup olmadığı, söz konusu faaliyetler arasında hukuki veya fiili kesinti bulunup bulunmadığının tespiti bakımından; mümkünse bahse konu dosyaların birleştirilmesi, mümkün olmadığı takdirde anılan dosyaların onaylı örneğinin dosya içerisine konulmasından sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdirinde zorunluluk bulunduğu gözetilmeden, eksik araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması,

Sanığın bylock kullanıcısı olup olmadığının atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçunun vasfı açısından belirleyici nitelikte olması karşısında; mahkemece sanığın bylock iletişim sistemini kullandığı kabul edilen hatlardan 505 747 ... numaralı hattın sanığın müdafii

huzurunda tespit olunan kolluk ifadesinde ve mahkeme huzurunda yapmış olduğu savunmalarında 'eşi olan A.T. tarafından kullanıldığını' beyan etmesi, bu hususun aşamalarda araştırılmadığının ve bu hatta ilişkin bylock tespit ve değerlendirme tutanağının getirtilmediğinin anlaşılması karşısında; ilk derece mahkemelerinde bulunan davalar ile istinaf incelemesine konu davanın dairemizde birleştirilmesinin hukuken mümkün olmadığı da gözetilerek; sanığın eşi olan Arife Tunç hakkında aynı suçtan herhangi bir dava açılıp açılmadığı araştırılarak, dava açılmamış ise açtırılması sağlanıldıktan sonra sanık hakkında bulunan dava ile eşi A.T. hakkında açılan veya açılacak dava dosyalarının birleştirilerek, temin edilecek bylock tespit ve değerlendirme tutanağı içeriği ile bylock kullanılan 505 ... numaralı hatta ilişkin HTS kayıtları analiz edilerek gerekirse bu hat ile görüşme yapılan numaraları kullanan kişiler tanık olarak dinlenilerek, bu hattın kimin tarafından kullanıldığı tereddüte mahal vermeyecek şekilde kesin olarak belirlendikten sonra, sanığın ve eşinin hukuki durumlarının buna göre tayin ve takdirinde zorunluluk bulunduğu gözetilmeden, eksik araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması,

Kabule göre de;

Soruşturma aşamasında sanıktan ele geçen dijital materyallere ilişkin inceleme raporu getirtilip değerlendirilerek, CMK'nın 217. maddesi gereğince duruşmada sanık ve müdafiine okunup diyecekleri sorulduktan sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken, daha evvel istenilmesine rağmen bu hususa ilişkin inceleme raporu temin edilmeden eksik araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması [bozmayı gerektirmiştir.]"

20. Dava, istinaf mahkemesinin bozma kararı sonrasında Hatay 2. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2019/102 sayılı dosyasında derdesttir ve yargılama tutuksuz olarak devam etmektedir.

2. Ankara Adliyesindeki Dava

21. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucu hakkında yürütülen diğer bir soruşturmada 9/1/2018 tarihli iddianame ile silahlı terör örgütüne üye olma, kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılığa teşebbüs ve resmî belgede sahtecilik suçlarından Ankara Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

22. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2018/341 sayılı dosyasında tutuksuz olarak yapılan yargılamada 11/7/2018 tarihli duruşmada örgüt üyeliği suçundan "Hatay 2. Ağır Ceza Mahkemesine 2016/333 Esas sayılı dava açılmış olması ve örgüt üyeliği suçunun temadi eden suçlardan olup hukuki ve fiili kesinti olmadığı için eylemin sübutu halinde tek suç oluşacağı" gerekçesiyle kamu davasının reddine, resmî belgede sahtecilik ve dolandırıcılık suçlarından ise başvurucunun beraatına karar verilmiştir.

23. Başvurucu hakkında verilen beraat hükmüne karşı katılan Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (ÖSYM) vekili istinaf yoluna başvurmuştur.

24. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla Ankara Bölge Adliye Mahkemesinde anılan davanın istinaf incelemesi devam etmektedir.

B. Başvuruya İlişkin Süreç

25. Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından FETÖ/PDY'ye ilişkin olarak başlatılan soruşturma kapsamında başvurucu 5/3/2018 tarihinde gözaltına alınmıştır.

26. Başvurucu 13/3/2018 tarihinde müdafii huzurunda Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığında

ifade vermiştir. Başvurucu ifadesinde özetle, FETÖ/PDY ile bir ilgisinin bulunmadığını savunmuştur. Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığınca aynı tarihte, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle Tekirdağ Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

27. Başvurucunun sorgusu Tekirdağ 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından aynı tarihte yapılmış, başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucu; ifadesinde 2010-2016 yılları arasında Çorlu'da bulunduğunu, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak İngilizce öğretmenliği yaptığını, hakkında isnatta bulunan kişileri tanımadığını, bir yanlışlık olduğunu düşündüğünü, bu kişilerin vermiş olduğu beyanları ve teşhis tutanaklarını kabul etmediğini, herhangi bir kod adı kullanmadığını, FETÖ/PDY terör örgütüyle herhangi bir irtibatı olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca 2016 yılında Hatay'a tayin olduğunu, 2016 yılının 31 Ağustos ayında gözaltına alındığını ve 18 ay tutuklu kaldığını, Hatay 2. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sonucunda 6 yıl 3 ay ceza verildiğini, bu kararı temyiz ettiğini, hakkında terör örgütü üyeliğinden iki kez tutuklama yapılamayacağını ve atılı suçlamayı kabul etmediğini belirtmiştir.

28. Sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"Şüphelinin beyanı, Tekirdağ İl Emniyet Müdürlüğünün tahkikat evrakı, çok sayıda tanık beyanı ve teşhis tutanağı nazara alındığında şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, şüphelinin üzerine atılı suç için kanunda öngörülen ceza miktarı ve suçun CMK 100/3-a-11 maddesinde sayılan suçlardan olması nedeniyle kaçma ve delilleri karartma şüphesinin bulunduğu, tutuklama nedenine göre adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacağı anlaşılmakla şüphelinin üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçundan CMK nun 100 ve devamı maddeleri gereğince TUTUKLANMASINA ... [karar verildi.]"

29. Başvurucu, tutuklama kararına itiraz etmiş; Tekirdağ 2. Sulh Ceza Hâkimliği 15/3/2018 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

30. Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığı devam eden soruşturmada başvurucuyu 22/3/2018 tarihinde bu kez silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçundan tutuklanması istemiyle yeniden Tekirdağ Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

31. Başvurucunun sorgusu Tekirdağ 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından aynı tarihte yapılmış, başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucu; ifadesinde önceki beyanlarını tekrar ederek hakkında devam eden yargılamada tahliye kararı verildiğini, yeniden tutuklanamayacağını ve atılı suçlamayı kabul etmediğini belirtmiştir.

32. Sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"Şüpheli ve diğer şüphelilerin beyanı, teşhis tutanakları, tanık beyanları nazara alındığında şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, şüphelinin üzerine atılı suç için kanunda öngörülen ceza miktarı ve suçun CMK 100/3-a-11 maddesinde sayılan suçlardan olması nedeniyle kaçma ve delilleri karartma şüphesinin bulunduğu, tutuklama nedenine göre adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacağı anlaşılmakla şüphelinin üzerine atılı silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçundan CMK'nın 100 ve devamı maddeleri gereğince TUTUKLANMASINA ... [karar verildi.]"

33. Başvurucu, tutuklama kararına itiraz etmiş; Tekirdağ 1. Sulh Ceza Hâkimliği 26/3/2018

tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

34. Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan 5/4/2018 tarihli iddianameyle başvurucu ile birlikte toplam 8 şüpheli hakkında silahlı terör örgütü kurma veya yönetme ile terör örgütüne üye olma suçlamalarıyla kamu davası açılmıştır. FETÖ/PDY'ye ilişkin genel açıklamaların da yer aldığı iddianamede ilk olarak FETÖ/PDY'nin hangi amaç ve saikle kurulduğuna, hangi alanlarda faaliyet gösterdiğine, hiyerarşik yapısına, hukuka aykırı hangi tür eylemlerde bulunduğuna ve şüphelinin eylemlerine değinilmiştir. İddianamede suçlamaya esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

i. Başvurucunun örgütsel hiyerarşik yapı içerisinde şema-1'de gösterilen müdür yardımcısı konumunda yer aldığı, örgütsel gizliliği ve deşifre olmayı engellemek amaçlı olarak Tahsin kod ismini kullanan üst düzey bir örgüt mensubu olduğu ve kendisinden üst konumlarda bulunan müdür ve alt konumda bulunan öğretmen ve öğrenciler (asker şahıslar) ile görüşmeler yaptığı belirtilmiştir.

ii. Başvurucunun üst konumlarda bulunması nedeni ile asker şahıslardan toplanan himmet ve kurban adı altındaki paraların bir üst konumdaki örgüt mensubuna devrettiği, ayrıca örgütsel konumu gereği himmet ve kurban parası toplama faaliyetine dâhil olan örgüte maddi destek sağlayan bir örgüt mensubu olduğu ileri sürülmüştür.

iii. Başvurucunun ... isimli askerlerin sorumlusu ve yine bu yapılanma içerisinde faaliyet yürüten Ş.K. ve E.K. isimli asker abilerinin sorumlusu olarak bir dönem faaliyetler yürüttüğü bildirilmiştir.

iv. Başvurucunun FETÖ yapılanması içerisinde kendi sorumluluğunda bulunan önem arz eden birimlerde görev yapan bazı askerî personellerle görüşmeler yaptığı, yine örgütsel konumu gereği diğer illerde bulunan ve ataması yapılan asker şahıslarla en son görev yaptıkları veya okuldan mezun oldukları illere giderek, orada bulunan mahrem yapı sorumlusu olan şahıslar ve askeri personeller ile yüz yüze görüşme yaparak irtibat sağladığı belirtilmiştir.

v. Askerî personellerin ile gelmesi akabinde başvurucunun sabit hatlar üzerinden onlarla irtibat kurduğu ve yapılanma içerisinde kendisinden alt konumda bulunan öğretmenlere belirli periyotlarla görüşmeler yapmak üzere askerî personeli onlara devrettiği ileri sürülmüştür.

vi. Başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisaklı olduğu ve yukarıdaki faaliyetlerde bulunduğu yönünde tanık beyanları ile teşhis tutanaklarının yer aldığı belirtilmiştir.

35. İddianamede başvurucuya yöneltilen ve yukarıda ifade edilen eylemlere ilişkin olarak ifadesi alınan ve teşhis işlemi yaptırılan yaklaşık yirmi beş tanığın beyanına dayanılmıştır.

36. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"... şüphelinin, FETÖ/PDY bağını ortaya koyacak şekilde; FETÖ mahrem yapılanması içerisinde müdür yardımcısı konumu ile öğretmen konumunda bulunan şahısların üzerinde yönetici konumunda faaliyet yürütmek, örgütlü yapı içerisinde Tahsin kod ismini kullanmak, örgüt tarafından özel olarak hazırlanan evlerde mahrem yapılanma içerisinde askerlerden sorumlu olan müdür, müdür yardımcısı, öğretmen ve öğrenci (asker şahıslar) konumunda bulunan şahıslar ile örgütsel toplantılar düzenlemek, şüphelinin örgütsel konumu gereği himmet ve kurban parası toplama faaliyetine dahil olan örgüte maddi destek sağlamak,

mahrem yapı sorumlusu olan şahıslar ve askeri personeller ile yüz yüze görüşme yaparak irtibat sağlamak, askeri personellerin ilimize gelmesi akabinde sabit hatlar üzerinden irtibat kurmak, yapılanma içerisinde kendisinden alt konumda bulunan öğretmenlere belirli periyotlarla örgütsel görüşmeler yapmak üzere devretmek suretiyle örgüt ile organik iradi bağını ve bu bağa ilişkin kastını ortaya koyduğu tespit edilmiştir.

Bu şekilde şüphelinin, silahlı terör örgütünün ideolojisini benimsediği, eylem ve faaliyetlerinde süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk bulunduğu görülmekle, şüphelinin silahlı terör örgütü FETÖ' nün hiyerarşik yapısına dahil bir örgüt üyesi olduğu anlaşılmıştır."

37. Tekirdağ 3. Ağır Ceza Mahkemesi 17/4/2018 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2018/342 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

38. Başvurucu sonraki tarihlerde yaptığı itiraz sonuçlarının kendisine tebliğ edilmediğini belirterek 3/5/2018 tarihinde bireysel başvuru yapmıştır.

39. Tekirdağ 3. Ağır Ceza Mahkemesi 8/1/2019 tarihli kararıyla başvurucu hakkında açılan kamu davasının 5271 sayılı CMK'nın 223/7 maddesi gereğince reddine ve başvurucunun da tahliyesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgi kısmı şöyledir:

"...

Sanık İlyas Tunç hakkında TCK'nın 314-1. ve TCK'nın 314/2. maddeleri uyarınca terör örgütü kurma yönetme ve terör örgüt üyeliği suçlarından dolayı TCK'nın 314/1-2 ve 3713 sayılı TMK'nın 5. maddesi ila TCK'nın 63, 53/1 ve 58/9. maddeleri gereğince cezalandırılması talebi ile mahkememize 5/4/2018 tarih ve 2018/308 sayılı iddianame ile kamu davası açılmış olup; iddianamede sanığın örgütteki konumunun çizilmiş olan askeri yapılanmaya ait şemada müdür yardımcısı olduğu ve bu kişinin konumuna yönelik hakkında iddianamede şüpheli olarak beyanlarına yer verilen N.M., E.Y., G.A., H.A., İ.Y., K.T., M.K., M..A.Y., M.A.Ç., M.Ş., M.S., N.A., Ö.D., R.Ş., S..B., M.Ö., M.Ş., M.N., N.B., Ş.K., E.D., M.D., S.U., E.K.nın sanığı teşhis ettikleri , bu teşhisler ve ifadelerinde; ortak olarak sanığı Tahsin olarak bildiklerini, bu kişinin örgüt mahiyetinde kendisine ilgilenmesi için devredilen askerlere evlerine giderek sohbet verdiği ve böylece bu kişiler ile ilgilenen daha sonra da örgüt içerisinde bu kişiler ile ilgilenecek olan yeni kişiye devir işlemini yaptığı ,yine birlik içerisinde mevcut olan tüm askeri personel hakkında özel yaşamları, içki içip içmediği ve kumar oynayıp oynamadıklarına yönelik bilgi topladığı, yine mahiyetinde ilgilenmesi gereken askerleri sohbet toplantılarına çağırmak için sabit/ankesörlü numaralar üzerinden aradığı, bu kişinin bekar askeri personelin örgüt içerisinde evlilik yapmasına dair bayanlar ile bu asker kişilerin evlilik işlemlerini de organize ettiği belirtilmiştir. TCK 314/1 maddesi olan 'Terör Örgütü Kurma ve Yönetme' şuçunun oluşabilmesi için bir kişinin Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 18/7/2017 tarih, 2016/7162 Esas -2017/4786 karar sayılı ilamında belirtildiği şekilde; 'Örgütü yönetmek; Fail, hiyerarşik olarak örgüt üyeleri üzerinde bulunuyor, geniş bir alanda iş bölümü yapabiliyor, örgüt üyeleri üzerinde sevk ve idarede bulunabiliyor, örgütsel faaliyetlerin organizasyonunda, icrasında, harekete geçiren, engelleyen veya durduran olarak rol üstlenebiliyor, bu faaliyetleri denetleyebiliyor ise yönetici olarak kabul edilebilecektir.' şeklinde belirtilmiştir. Gerek iddianamedeki anlatım gerekse iddianamede yer alan beyanlar bir bütün halinde değerlendirildiğinde sanığın eylemlerinin sınırlı bir bölüm olan ve FETÖ/PDY terör örgütünün yapısı çerçevesinde kendisine sadece askerler üzerinde bir sorumluluk alanı verildiği ve bu kişiler üzerinde de sadece evlerine gidip bu kişilere sohbet verdiği, yine bu kişilerin burada görevlerini bitirip tayin dönemlerinde yeni tayin oldukları yerden gelen abi isimli kişiye teslim ettiği şeklinde

eylemlerinin olduğu, bu eylemlerinin hiçbirisinin sanığın kendi tasarrufu ile gerçekleştiremediği anlaşılmakla; sanığın eylemlerinin TCK'nın 314/2. maddesinde tanımlanan terör örgütüne üye olmak suçunu oluşturduğu, sanığın savunmasında belirtildiği üzere hakkında aynı fiiller nedeni ile terör örgüt üyeliği suçundan dolayı Hatay Cumhuriyet Başsavcılığına ait 8/9/2016 tarih ve 2016/4277 Esas sayılı iddianame ile Hatay 2. Ağır Ceza Mahkemesinin2016/333 Esas sayılı dava dosyası ile kamu davasının açıldığı, kamu davasının yapılan yargılaması sonucunda mahkemenin 20/01/2018 tarih ve 2018/52 karar sayılı ilamı ile sanığın eyleminin bir bütün olarak örgüt üyeliği suçunu oluşturduğunun kabulü ile TCK'nın 314/2. ve 3713 sayılı Yasa'nın 5. ve TCK'nın 62. maddelerinin tatbiki ile neticeten 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, yine sanığın beyanında anılan karara yönelik yasal süresi içerisinde İstinaf kanun yolunu başvurduğu ve anılan dosyanın halen Adana Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 2018/2048 Esas sayısında kayıtlı olduğu; silahlı terör örgütüne üye olma suçunun temadi eden suçlardan olması nazara alındığında sanığın eyleminin tek bir örgüt üyeliği suçu olduğu, her ne kadar mahkememizde sanık hakkında terör örgüt kurma ve yönetme ile terör örgütüne üye olma suçlarından kamu davası açılmış olsa da eylemin tek bir suç olarak kabul edilmesi gerektiğinden açılan kamu davasının 5271 Sayılı CMK’nın 223/7. maddesi gereğince reddine, dosyadaki mevcut delil durumu ve tutuklulukta geçen süre de dikkate alınarak sanığın tahliyesine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

40. Başvurucu hakkında Tekirdağ 3. Ağır Ceza Mahkemesince davanın reddi yönünde verilen karar, istinaf edilmeden 16/1/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

41. İlgili hukuk için bkz. Şahin Alpay (GK), B. No: 2016/16092, 11/1/2018, §§ 55-64.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

42. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

43. Başvurucu; FETÖ/PDY ile ilgili olarak hakkında soruşturma başlatılan herkesin suçlu olduğu yönünde algı oluştuğunu, mahkemeler üzerinde baskı oluşturulduğunu ve bu nedenle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

44. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

45. Anayasa Mahkemesine başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunmak suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını kanıtlamak ve dayanılan Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını ortaya koymak başvurucuya düşer. Başvurucunun kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların neler olduğunu başvuru dilekçesinde belirtmesi şarttır. Başvuru dilekçesinde kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı;

bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20).

46. Somut olayda başvurucu; başvuru formları ve eklerinde siyasetçi ve/veya kamu görevlisinin hangi söz veya eylemleriyle kendisini ne şekilde suçlu ilan ettiğini, hangi basın organında çıkan hangi haberin bu kapsamda olduğunu somut olarak belirtmemiştir. Başvuru formları ve eklerinde anılan ihlal iddialarına yönelik olarak iddianın konusunu belirtir şekilde somut bilgi, belge ve kanıt bulunmamaktadır. Bu itibarla başvuruya konu ihlal iddialarıyla ilgili deliller sunarak olaya ilişkin iddialarını kanıtlamak ve hangi Anayasa hükmünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunmak suretiyle hukuki iddialarını ortaya koymak yükümlülüğü başvurucuya ait olmasına rağmen başvurucu tarafından bu yükümlülük yerine getirilmemiştir.

47. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddialarının temellendirilmemiş olduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Aynı Fiil Nedeniyle Yeniden Yargılanmama veya Cezalandırmama İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

48. Başvurucu; aynı olay ve suçlamalarla ilgili olarak daha önce yargılanmasına başlanmış ve hatta mahkûmiyet kararı verilmiş olan eylemler hakkında yeniden soruşturma başlatıldığını, evrensel hukuk ilkelerine aykırı olarak soruşturma ve kovuşturma makamlarınca hakkında yetersiz gerekçelerle kararlar verildiğini ileri sürerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

49. Bakanlık görüşünde başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

50. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamında aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesi yönünden incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

51. Anayasa Mahkemesi Ünal Gökpınar kararında, aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama ve cezalandırılmama hakkının Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı çerçevesinde anayasal güvence altında olduğuna hükmetmiştir (Ünal Gökpınar [GK] B. No: 2018/9115, 27/3/2019, §§ 40-50). Kararda aşağıdaki değerlendirmelere yer verilmiştir:

"49. Aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesi, yukarıda değinildiği üzere bireylerin, haklarında yürütülen bir ceza yargılaması sürecinin varlığı hâlinde tekrar yargılanmamalarını veya cezalandırılmamalarını güvence altına almaktadır. Böylelikle adil yargılanma hakkı kapsamındaki cezai süreçler yönünden hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak hukuk güvenliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla hukuk devleti ilkesinde mündemiç olan aynı suç nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesinin Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının bir unsuru olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Nitekim ne bis in idem ilkesi Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'de ayrı bir hak olarak düzenlenmiş ise de AİHM

kararlarında bu ilkenin adil yargılanma hakkı ile bağlantılı özel bir güvence olduğu vurgulanmıştır (§ 33). Bazı uluslararası sözleşmelerde de ne bis in idem ilkesi açık bir biçimde adil yargılanma hakkının bir güvencesi olarak kabul edilmiştir (§§ 29-30)."

52. Aynı fiilden dolayı yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesinin uygulanabilmesi için hukuka aykırı fiillere bağlanan iki ayrı cezanın birlikte uygulanıp uygulanmadığı ve dolayısıyla aynı kişinin iki kere yaptırıma tabi tutulması sonucuna yol açılıp açılmadığı değerlendirilmelidir. Ayrıca ne bis in idem ilkesine uygunluk yönünden müdahalenin yol açtığı söz konusu mükerrerliğin aynı fiilden kaynaklanıp kaynaklanmadığı hususunun da irdelenmesi gerekir (bkz. AYM, E.2017/95, K.2017/119, 12/7/2017, § 13).

53. Somut olayda başvurucu hakkında sonradan açılan soruşturma öncesinde başlatılan kovuşturmanın Anayasa Mahkemesince bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla devam ettiği görülmektedir (bkz. § 20). Başvurucu hakkında sonradan başlatılan soruşturma sonucu açılan davada ise; başvurucu hakkında aynı eylemler nedeniyle dava bulunduğu, eylemlerin tek bir suç olarak kabul edilmesi gerektiği gerekçesiyle davanın reddi kararı verilmiştir (bkz. § 39). Bu nedenle somut olayda aynı fiil nedeniyle yeniden soruşturulmama ve yargılanmama hakkına yönelik olarak bu aşamada bir ihlalin olmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

54. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Tutukluluğun Devamı Kararına Yönelik İtirazı İnceleyen Mahkemelerin Tarafsız Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

55. Başvurucu; genel olarak idarenin ve Hâkim ve Savcılar Kurulu'nun yaptığı açıklamalarla mahkemeler üzerinde baskı oluşturulduğunu, bağımsızlık ve tarafsızlıklarına gölge düşürüldüğünü belirterek tutukluluğa karşı itiraz yolunu etkin bir biçimde kullanamadığını ifade etmiştir. Başvurucunun iddiasının bu kısmı Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamında değerlendirilmiştir.

56. Bakanlık görüşünde başvurucunun bu bölümdeki iddialarına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

b. Değerlendirme

57. Anayasa'nın 9. maddesinde, yargı yetkisinin bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağı açıkça hükme bağlanmış; 138. maddesinde ise mahkemelerin bağımsızlığından ne anlaşılması gerektiği açıklanmıştır. Buna göre "Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz." Bağımsızlık, mahkemenin bir uyuşmazlığı çözümlerken yasamaya, yürütmeye, davanın tarafları ile çevreye ve diğer yargı organlarına karşı bağımsız olmasını, onların etkisi altında olmamasını ifade etmektedir (AYM, E.2014/164, K.2015/12, 14/1/2015).

58. Bir mahkemenin idareye ve davanın taraflarına karşı bağımsız olup olmadığının belirlenmesinde üyelerinin atanma şekli ve onların görev süreleri, dış baskılara karşı

teminatların varlığı ve mahkemenin bağımsız olduğu yönünde bir görüntü sergileyip sergilemediği önem arz etmektedir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 28).

59. Mahkemelerin tarafsızlığı kavramı, görülecek davalar karşısında bizzat mahkemenin kurumsal yapısı ile davaya bakmakla görevli hâkimin tutumu üzerinden açıklanmaktadır. Öncelikle mahkemelerin kuruluşu ve yapılanmasıyla ilgili yasal ve idari düzenlemelerin tarafsız olmadığı izlenimini vermemesi gerekir. Esasında kurumsal tarafsızlık, mahkemelerin bağımsızlığı ile bağlantılı bir konudur. Tarafsızlık için öncelikle bağımsızlık ön koşulu gerçekleşmeli ve ek olarak kurumsal yönden de taraf görüntüsü verecek bir yapılanma oluşmamalıdır (AYM, E.2014/164, K.2015/12, 14/1/2015).

60. Mahkemelerin tarafsızlığını ifade eden ikinci unsur, hâkimlerin görülecek davaya ilişkin öznel tutumlarıyla ilgilidir. Davaya bakacak olan hâkimin davanın taraflarına karşı eşit, yansız ve ön yargısız olması, hiçbir telkin ve baskı altında kalmadan hukuk kuralları çerçevesinde vicdani kanaatine göre karar vermesi gerekir. Aksi yöndeki davranışlar ise hukuk düzenince disiplin ve ceza hukuku alanındaki yaptırımlara tabi kılınmıştır (AYM, E.2014/164, K.2015/12, 14/1/2015).

61. Yukarıda yer alan ilkeler ışığında somut olay değerlendirildiğinde, yapıldığı iddia edilen açıklamaların tek başına mahkemelerin tarafsızlığına ya da bağımsızlığına işaret eden bir durum olarak kabulü mümkün değildir. Bu bağlamda şüpheli veya sanıklar hakkında uygulanan koruma tedbirlerine ilişkin olarak yargı makamları ya da idare tarafından birtakım değerlendirmeler yapılması kural olarak mahkemelerin tarafsızlığına aykırı bir durum şeklinde yorumlanamaz. Söz konusu açıklama ve değerlendirmelerin mahkemelerin tarafsızlığını açıkça ihlal eder boyutta olduğu kimi durumlarda bu yönde bir incelemenin yapılması söz konusu olsa da, somut olayda başvurucunun ismi açıkça belirtilmeden genel olarak yapıldığı iddia edilen açıklamalarda böyle bir durum mevcut değildir.

62. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Gözaltının Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

63. Başvurucu, atılı suç açısından makul şüphenin varlığını gösteren maddi olgular bulunmadan gözaltına alındığını ve uzun süre gözaltında kaldığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

64. Bakanlık görüşünde başvuruculların bu bölümdeki iddialarına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

b. Değerlendirme

65. Anayasa Mahkemesi, yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu veya kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı iddiaları ile olağanüstü hâl şartları altında geçici bir süre için azami olarak otuz güne kadar uygulanan gözaltı süresinin uzunluğunun makul olup olmadığı şikâyetlerine ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No:

2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47; Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, §§ 30-37). Somut olayda başvurucuların bu kapsamda kalan iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

66. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

67. Başvurucu; tutuklanmasının ceza yargılama usullerine aykırı olduğunu, daha önce tutuklu olarak yargılanıp hakkında verilen mahkûmiyet kararıyla birlikte tahliye edilmesine rağmen yeniden soruşturma açılarak hukuka aykırı olarak tutuklamanın ön şartı olan kuvvetli suç şüphesi ve tutuklama nedenleri somut olgularla ortaya konulmadan, yetersiz gerekçe ile tutuklandığını, tutuklanmasını gerektirecek bir delil olmadığını, tutuklanmasının ölçülü olmadığını ileri sürmüştür.

68. Bakanlık görüşünde, somut delillere dayanan kuvvetli suç şüphesi bulunmadığı ve delil durumunda değişiklik olmadığı hâlde aynı suçtan tekrar tutuklandığı iddiasının yerinde olmadığını değerlendirmektedir. Buna göre başvurucu hakkında soruşturma yürütülen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi, ayrıca başvurucunun üyesi olduğu iddia edilen terör örgütünün yapılanma ve toplanma biçimleri de gözönünde bulundurulduğunda dosyada mevcut olan somut delillere dayanılarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı görüşündedir.

b. Değerlendirme

69. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

70. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

71. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

72. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Uygulanabilirlik Yönünden

73. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY üyeliği iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017 § 57).

74. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242).

ii. Kabul Edilebilirlik Yönünden

75. Tekirdağ 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 26/3/2018 tarihli tutukluluğa itirazın reddine ilişkin kararının kendisine tebliğ edilmediğini beyan eden başvurucuya, anılan kararın tebliğ edildiğine dair bir tebligat belgesine dosya içerisinde rastlanılmamıştır.

76. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

iii. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

77. Genel ilkeler için bkz. §§ 54-59; Şahin Alpay §§ 77-91.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

78. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılandığı davada mahkûmiyet kararıyla birlikte tahliye edildikten sonra bir başka ilde başlatılan yeni bir soruşturma kapsamında 13/3/2018 ve 22/3/2018 tarihlerinde bu kez silahlı terör örgütüne üye olma ve silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçlamalarıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi

uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

79. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

80. Başsavcılığın tutuklama talep yazılarında başvurucu yönünden tutuklamaya esas olmak üzere suç şüphesinin varlığını gösteren olguların bulunduğu belirtilmiş ancak bu konuda bir açıklama yapılmamıştır. Tutuklama kararlarında ise soruşturma kapsamında alınan diğer şüphelilerin beyanlarına, teşhis tutanaklarına ve tanık beyanlarına dayanılmıştır (bkz. §§ 28, 32).

81. Başvurucu hakkında düzenlenen iddianamede ise başvurucunun örgütsel hiyerarşik yapısı içerisinde müdür yardımcısı konumunda yer aldığı, örgütsel gizliliği ve deşifre olmayı engellemek amaçlı olarak Tahsin kod ismini kullandığı, kendisinden üst konumlarda bulunan müdür ve alt konumda bulunan öğretmen ve öğrenciler (asker şahıslar) ile görüşmeler yaptığı, asker şahıslardan toplanan himmet ve kurban adı altındaki paraları bir üst konumdaki örgüt mensubuna devrettiği, ayrıca örgütsel konumu gereği himmet ve kurban parası toplama faaliyetine dahil olan örgüte maddi destek sağlayan bir örgüt mensubu olduğu, bir kısım askerlerin ve yine bu yapılanma içerisinde faaliyet yürüten Ş.K. ve E.K. isimli asker abilerinin sorumlusu olarak bir dönem faaliyetler yürüttüğü, kendi sorumluluğunda bulunan önem arz eden birimlerde görev yapan bazı askeri personellerle görüşmeler yaptığı, örgütsel konumu gereği diğer illerde bulunan ve ataması yeni yapılan asker şahıslarla en son görev yaptıkları veya okuldan mezun oldukları illere giderek orada bulunan mahrem yapı sorumlusu olan şahıslar ve askeri personeller ile yüz yüze görüşme yaparak irtibat sağladığı belirtilmiştir. Ayrıca askeri personellerin şehre gelmesi akabinde başvurucunun sabit hatlar üzerinden irtibat kurduğu ve yapılanma içerisinde kendisinden alt konumda bulunan öğretmenlere belirli periyotlarla görüşmeler yapmak üzere devrettiği ileri sürülmüştür. Başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisaklı olduğu ve yukarıdaki faaliyetlerde bulunduğu yönünde soruşturma kapsamında alınan diğer şüphelilerin beyanları, teşhis tutanakları ve tanık beyanlarının yer aldığı belirtilmiştir (bkz. §§ 34-36).

82. Hatay Cumhuriyet Başsavcılığınca silahlı terör örgütüne üye olma suçundan başlatılan soruşturma sonucunda başvurucu ve bir kısım şüpheliler hakkında soruşturma makamlarınca ByLock kullanıcısı olduğu gerekçesiyle tutuklama kararı verilmiş ve bu suçtan Hatay'da dava açılmıştır (bkz. §§ 14-15).Hatay 2. Ağır Ceza mahkemesinde görülen davada başvurucunun ByLock kullanıcısı olması, örgüt liderinin talimatı üzerine örgütün finans kuruluşu olan Asya Katılım Bankasına para yatırması, örgütün Çorlu'daki izdivaç işlerinden sorumlu olması ve örgüte ait eğitim kurumlarında çalışması olgularına dayanılarak (bkz. § 17) hakkında mahkûmiyet kararı verilmiştir. 15/7/2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında askerlerin bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar başlatılmıştır. Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülmekte olan diğer soruşturmalarda alınan şüpheli ve tanık beyanlarında başvurucuyla ilgili birtakım beyanların geçmesi ve fotoğraf üzerinden teşhis etmeleri karşısında başvurucu hakkında yeniden soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda temelde aynı olaylardan kaynaklanmış olmakla birlikte sonradan ortaya çıkan yeni deliller (yönetici düzeyinde konumu bulunduğu, kod isim kullandığı ve asker şahıslarla yakından ilgilendiğine dair tanık beyanları ve teşhis

tutanakları) kapsamında yeniden soruşturma başlatılmış olması ve ulaşılan yeni deliller neticesinde yapılan değerlendirmede başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirti bulunduğu sonucuna varılmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

83. Buna göre soruşturma mercilerince, FETÖ/PDY yapılanmasıyla irtibatının olduğuna dair somut olgu isnadı barındıran tanık anlatımlarının ve kod ismi kullanmasının somut olayın koşullarına göre suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfi bir yaklaşım olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Nitekim Anayasa Mahkemesi şüpheliler ile FETÖ/PDY arasında örgütsel bir bağlantı bulunduğuna işaret eden ve belirli olaylara ilişkin somut olgular içeren tanık beyanlarının kuvvetli suç belirtisi olarak kabul edilebileceğine dair çok sayıda karar vermiştir (bu yöndeki kararlar için bkz. Selçuk Özdemir, § 75; Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, § 58; Recep Uygun, B. No: 2016/76351, 12/6/2018, § 43; İsmail Çıtak, B. No: 2016/78629, 28/11/2019, § 52).

84. Öte yandan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının ve tutuklamanın ölçülülüğünün değerlendirilmesi gerekir.

85. Başvurucu hakkında daha önce devam olunan yargılamada 29/1/2018 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir. Tahliye kararı veren mahkemenin başvurucunun kaçma şüphesinin veya delilleri etkileme riskinin devam ettiği yönünde bir kanaatinin olduğunu söylemek mümkün değildir. Nitekim Mahkeme tahliye ile birlikte yalnızca yurt dışı çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirini yeterli görmüştür. Ayrıca başvurucu hakkında verilen tahliye kararına karşı Başsavcılık tarafından bir itirazda da bulunulmamıştır.

86. Buna karşın başvurucunun tahliyesine karar verildiği tarihten yaklaşık bir buçuk ay sonra Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan yeni bir soruşturma kapsamında yukarıda da değinildiği üzere genel olarak aynı olgulardan hareketle birlikte ortaya çıkan yeni deliller kapsamında yeniden tutuklama tedbiri uygulanmıştır. Başvurucu, tahliye edildikten kısa bir süre sonra yargılaması devam eden aynı suçlardan gözaltına alınmış ve sonrasında isnat edilen suçların "kanunda öngörülen ceza miktarı, katalog suçlar arasında yer olması nedeniyle kaçma ve delilleri karartma şüphesinin bulunması ve suçlara ilişkin yaptırımın alt sınırları dikkate alındığında adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı" gerekçesiyle tutuklanmıştır. Esasen ilk derece mahkemesinin karar ve değerlendirmelerinden de anlaşılacağı üzere sonraki tutuklama tedbirlerine konu suçlama ilk tutuklama tedbirine konu suç ile temelde aynı olgulara dayanmaktadır. Buna göre gerçekte her iki tutuklama tedbiri aynı suça ilişkindir.

87. Bu durumda -yargılandığı davada tahliye edilmiş olan- başvurucu bakımından temelde aynı suça ilişkin olgulardan hareketle başlatılan bir soruşturma kapsamında yeniden tutuklama tedbirinin uygulanmasını zorunlu kılan tutuklama nedenlerinin neler olduğunun ve neden tutuklama tedbirinin ölçülü görüldüğünün tutuklamaya ilişkin kararlarda yeterince ifade edildiğini veya somut olayın özelliklerinden anlaşıldığını söylemek mümkün değildir (benzer yöndeki karar için bkz. Abdullah Kılıç, B. No: 2016/25356, 8/1/2020, § 85; Cihan Acar, B. No: 2017/26110, 27/2/2020, § 75).

88. Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında uygulanan bireysel başvuruya konu tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

89. Bununla birlikte anılan tedbirin Anayasa'nın olağanüstü dönemlerde temel hak ve

özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

iv. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

90. Anayasa'nın 15. maddesine göre savaş, seferberlik hâllerinde veya olağanüstü durumlarda temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulabilmesi ve bunlar için Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkündür. Ancak Anayasa'nın 15. maddesi, bu hususta kamu otoritelerine sınırsız bir yetki tanımamaktadır. Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen güvencelere aykırı tedbirlerin Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunmaması, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırı bulunmaması ve durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir. Anayasa Mahkemesince Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme bu ölçütlerle sınırlı olacaktır. Mahkeme bu incelemenin usul ve esaslarını ortaya koymuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 192-211, 344).

91. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı savaş, seferberlik ve olağanüstü hâl gibi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında değildir. Dolayısıyla bu hak yönünden olağanüstü hâllerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkündür (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 196, 345).

92. Ayrıca anılan hakkın milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 4. maddesinin (2) numaralı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında olmadığı gibi somut olayda başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yapılan söz konusu müdahalenin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe (olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden bir güvenceye) aykırı olduğu da saptanmamıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 199, 200, 346; Turhan Günay [GK], B. No: 2016/50972, 11/1/2018, § 86).

93. Bununla birlikte kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı devletin bireylerin özgürlüğüne keyfî olarak müdahale etmemesini güvence altına alan temel bir haktır (Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 62). Kişilerin keyfî olarak hürriyetinden yoksun bırakılmaması, hukukun üstünlüğüyle bağlı olan bütün siyasal sistemlerin merkezinde yer alan en önemli güvenceler arasındadır. Bireylerin özgürlüklerine yönelik müdahalenin keyfî olmaması, olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de uygulanması gereken temel bir güvencedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 347).

94. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü yönetim rejimlerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturan tedbirin meşru olup olmadığı hususunda yapılacak son inceleme, bunun durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesidir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 202).

95. Başvurucu hakkında yargılandığı davada mahkûmiyet hükmüyle birlikte tahliye kararı verilmesinden sonra temelde aynı olgulardan hareketle başlatılan yeni bir soruşturma kapsamında uygulanan tutuklama tedbirinin olağanüstü hâl döneminin koşullarında durumun gerektirdiği bir tedbir olarak kabulü oldukça zordur. Bu bağlamda tutuklamaya

karar veren Sulh Ceza Hâkimliği, başvurucu hakkında temelde aynı suçlamaya yönelik olarak görülmekte olan davada Ağır Ceza Mahkemesince verilen tahliye kararının gerekçesinde yer alan değerlendirmelerden neden ayrıldığını ya da olağanüstü hâl durumunun başvurucunun tutuklanmasını neden gerekli kıldığını açıklayan bir gerekçe sunmamıştır. Anayasa Mahkemesi de darbe teşebbüsünden yaklaşık dokuz ay sonra uygulanan bu ikinci tutuklama tedbirini, somut olayın yukarıda etraflıca açıklanan özellikleri dolayısıyla olağanüstü hâlin gerekli kıldığı bir önlem olarak değerlendirmemektedir (benzer yöndeki karar için bkz. Abdullah Kılıç, § 93; Cihan Acar, § 83).

96. Bu nedenle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurucunun her iki tutuklama kararı yönünden de Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

97. Öte yandan başvurucu; tutuklamaya ve tutukluluğun devamına ilişkin kararlardaki gerekçelerin yeterli ve ilgili olmadığını, kararları veren Mahkemenin her seferinde aynı matbu gerekçelerle tahliye taleplerini reddettiğini, tutukluluğun makul süreyi aştığını ileri sürmüşse de başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiş olması karşısında Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamında tutukluluk süresinin makul olup olmadığı yönünden bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

98. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi ile (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

99. Başvurucu, başvurusunda 2.000.000 TL maddi ve 500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

100. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

101. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır.

Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

102. Başvuruda, ikinci tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvurucu, yargılandığı dava kapsamında hapis cezasıyla cezalandırılmış ve dolayısıyla suç isnadına bağlı tutukluluğu sona ermiştir (bkz. § 38). Bu durumda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

103. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

104. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırmama ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Tutukluluğun devamı kararına yönelik itirazı inceleyen mahkemenin tarafsız olmamasından dolayı kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Gözaltının hukuka aykırı olması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Tutuklamanın hukuki olmamasından dolayı kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Tekirdağ 3. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/342) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

Tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olması yanında telafi kabiliyetini haiz olması ve tüketildiğinde başvurucunun şikâyetlerini gidermede makul başarı şansı tanıması gerekir. Bir başka söyleyişle, etkili olduğu kabul edilecek olan başvuru yolunun, Anayasa'da öngörülmüş güvencelere aykırılık nedeniyle hakkın ihlal edildiğini özü itibarıyla tespit etme ve yeterli giderim sağlama imkânı sunan bir yol olması gerekmektedir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp uygulamada da etkili olduğunun gösterilmesi ya da en azından etkili olmadığının kanıtlanmamış olması gerekir (Ramazan Aras, B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 29). Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir başvuru yolunun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz. Özellikle sonradan oluşturulan ve henüz uygulaması olmayan başvuru yollarının bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir (Ramazan Korkmaz, B. No: 2016/36550, 19/7/2017, §33).

Öte yandan, başvuruculların belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda sadece bir kuşku duyması, kendilerini söz konusu hukuk yolunu tüketme girişiminde bulunma yükümlülüğünden kurtarmaz. Başvuruculardan, yorum yetkilerini kullanarak mevcut hakları geliştirme fırsatı vermek için yargı organlarına başvurmaları beklenebilir. Ancak yerleşik mahkeme içtihatları ışığında, belirtilen hukuk yolunun gerçekte olumlu sonuçlanması konusunda makul bir ihtimalin bulunmadığı durumlarda ise başvurucunun söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması başvuru yollarının tüketilmediği sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte bir hukuk yolunun başarısız olduğunu ortaya koyacak bir durum söz konusu değilse o hukuk yolunun etkili bir şekilde işlediğine ilişkin emsal davaların bulunmaması tek başına başvurucuyu bu hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünden kurtarmaz. Zira başvurucunun bu hukuk yoluna başvurması halinde mahkemelerin içtihatlarını başvurucunun lehine olacak şekilde geliştirmeleri ihtimali her zaman vardır.

Somut olayda başvurucu hakkında Hatay'da görülen davada yargılama neticesinde eylemin sabit görülerek 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Bu karar aynı şahıs hakkında Tekirdağ'da yürütülen soruşturma sonucu açılan dava ile birleştirilmesi gerekliliği nedeniyle istinaf tarafından bozulmuştur. Başvurucu hakkında Tekirdağ'da örgüt yöneticiliği iddiasıyla yürütülen soruşturmada 22.03.2018 tarihinde tutuklanmıştır. Tekirdağ Sulh Ceza Hakimliğince tutuklanmasından sonra başvurucu 03.05.2018 tarihinde bireysel başvuru yoluna gelmiştir. Başvurucu 29.01.2018 tarihinde tahliye edilmiştir. Anayasa

Mahkemesince başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun suç isnadına bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılması hali sona ermiş bulunduğundan, bireysel başvuru kapsamında tutukluluğun hukuki olmadığı yönünden yapılabilecek olan olası bir ihlal tespiti, başvurucu açısından ancak lehine bir miktar tazminata hükmedilmesi sonucunu doğurabilecektir. Bunun dışında muhtemel bir ihlal kararına bağlı olarak başvurucu açısından (örneğin tahliye edilmek gibi) bir sonuç ortaya çıkmayacaktır.

Hal böyle olunca, belirtilen duruma bağlı olarak, bireysel başvurunun ikincillik niteliği gereğince, olayda, aşama itibarıyla bireysel başvuru yolu dışında başvurucuya, tutmanın hukuki olmadığını tespit edecek ve giderim olarak da tazminat ödenmesini sağlayabilecek başka bir hak arama yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nce, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı olarak yapılan tüm başvurularda, tutuklama kararının hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddia incelenirken ilk olarak şikâyet konusu tutuklamanın kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı, ikinci olarak kuvvetli suç şüphesinin mevcut olup olmadığı, üçüncü olarak tutuklamanın meşru bir amacının bulunup bulunmadığı (tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı), son olarak da tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığı incelenmektedir.1

Anayasa Mahkemesince yapılan bu inceleme, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100 ve 101. maddelerde yer alan hükümlerle de uyumlu bir incelemedir. Zira 5271 sayılı Kanun’un 100. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre “Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.” Yine aynı Kanunun 101. maddesinin ikinci fıkrasına göre de “Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda; a) Kuvvetli suç şüphesini, b) Tutuklama nedenlerinin varlığını, c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir.”

Öte yandan, 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasına (fıkranın a bendine) göre "Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, ... kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

Görüldüğü üzere 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de “tutuklama için kanunda belirtilen koşullara" atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla Kanunda (kuvvetli suç şüphesi, tutuklama nedeni, ölçülülük gibi) öngörülen koşullara aykırı olarak tutuklandığını düşünen bir kişi için Kanun tazminat isteme ve alma imkânı öngörmektedir.

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin önceki kararlarında; bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla başvurucunun tutukluluk halinin sona ermiş olması ve tutuklama tedbirinin ilişkili olduğu kamu davasında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmiş olması şartlarının bir arada gerçekleşmiş olması hallerinde, başvurucunun tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak CMK 141/1-a hükmü kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve mezkûr iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabule dilemez bulmuştur.2 Bununla birlikte, başvurucu tahliye edilmiş olsa dahi hakkında açılan kamu davasının devam ediyor olması veya hakkında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmemiş olması hallerinde ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvuruları CMK 141/1-a hükmü kapsamı dışında tutmuş ve işin esasını incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin başvurularda yukarıda belirtildiği şekilde ortaya koyduğu yaklaşımını sonradan kısmen değiştirmiş bulunmaktadır. Mahkemenin güncel yaklaşımında, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasının CMK 141. madde kapsamında tazminata konu edilebileceğinin kabul edildiği tek durum, CMK 141/1-e hükmünde düzenlenen tazminat nedenine ilişkin durumdur.

Anayasa Mahkemesinin son dönemdeki bir çok kararına göre; başvuruya konu edilen tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada başvurucu hakkında beraat kararı verilmiş veya başlatılan soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ve bu kararlar bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla kesinleşmiş ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası, CMK 141/1 a ve e hükmünde düzenlenen tazminat yolunun tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulunmaktadır.3 Mahkeme, bu içtihadında CMK 141/1-e hükmünün yanı sıra CMK 141/1-a hükmünü de dikkate almakta ve söz konusu hükümlerde öngörülen tazminat yolunu tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası yönünden etkili bir kanun yolu olarak nitelendirmektedir.4 Tutukluluğun hukuki olmadığı iddiasına dayalı tüm başvurularda, belirtilen durum dışındaki tüm hallerde ise işin esası incelenmektedir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, CMK 141/1-a hükmünde düzenlenmiş olan, kanunlarda belirtilen koşullar dışında tutukluluğun devamına karar verilmesi halini de kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen kişilerin tazminat alabileceğini öngören CMK 141/1-d'de düzenlenen tazminat yoluyla beraber değerlendirmektedir. Bir başka söyleyişle Mahkeme, tutukluluğun kanuna aykırı bir şekilde gerekçesiz kararlarla uzatılarak makul sürenin veya kanuni sürenin aşıldığına ilişkin iddiaları, başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesine dayanarak reddetmekte ve CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (d) bentlerine birlikte dayanmaktadır.5

Belirtilen durumla birlikte, Mahkemece, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlere dayalı başvurularda da CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yoluna başvurulması gerektiği söylenmektedir. Bir başka söyleyişle, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde de davanın mahkûmiyetle sonuçlanıp sonuçlanmadığına, davanın devam ediyor olup olmadığına bakılmaksızın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.6

Anılan kararlarda bu kapsamdaki taleplerle ilgili olarak davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadığı yönündeki Yargıtay kararlarına atıf yapıldığı için gözaltı¬nın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK'nın 141. maddesindeki yolun tartışmasız bir biçimde etkili bir hukuk yolu olduğu iddia edilebilir ise de; Yargıtay tarafından istikrarlı bir biçimde tersine oluşturulmuş bir uygulama tespit edilmediği sürece, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvurularda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilirken, bu konuda Yargıtay uygulamasının var olup olmadığına bakılmasına gerek olmadığından ve biraz önce değinilen kararlarda atıf yapılan Yargıtay kararları7 somut delil olmadan gerçekleştiği iddia edilen bir gözaltına alınmayla ilgili olmadığından anılan iddiaya itibar edilmesi mümkün değildir.8

Hal böyle olunca, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olduğu iddialarının her ikisini de içeren başvurularda, Anayasa Mahkemesince, gözaltı tedbirine dair iddia yönünden tazminat yoluna başvurulması gerektiğine karar verilirken, tahliye edilmiş bir başvurucunun tutuklama tedbirine ilişkin iddiasında tazminat yolunun gösterilmemesi çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nce, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığının belirlenmesinde başvurulan uygulamaya atıf yapma yaklaşımından B.T. kararıyla vazgeçilmiştir. B.T. kararında, geri gönderme merkezlerindeki tutma koşullarının kötü muamele oluşturduğu iddiasına dayalı başvuru, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, geri gönderme merkezlerindeki koşulların kötü muamele oluşturduğu iddiasını, uygulamada başarıyla sonuçlandığını gösteren herhangi bir örneğini tespit etmemiş olmasına rağmen, tam yargı davasına konu edilebileceğini belirterek incelememiştir.

İdari gözetim altında tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı iddiasına dayalı başvuruda Mahkeme; AİHM'nin Türk hukukunda tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru olmadığına dair kararları bulunduğunu belirttikten sonra, yasal düzenlemeyle oluşturulan ve kanunun objektif anlamına bakıldığında var olduğu hususunda bir tereddüt uyandırmayan bir hukuksal yolun fiilen denenmemiş veya kullanılmamış olmasının söz konusu yolun etkili olmadığı veya bulunmadığı sonucuna ulaşılabilmesi bakımından yeterli olmayacağı tespitinde bulunmuş, bu tespit kapsamında da bu güne kadar böyle bir davanın açıldığını ve tazminata hükmedildiğini gösteren herhangi bir mahkeme kararının mevcut olmamasına dayanılarak tazminata ilişkin etkili bir başvuru yolunun bulunmadığının söylenmesinin hatalı olacağını ifade etmiştir.9

Cafer Yıldız kararında da benzer bir değerlendirmeyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Cafer Yıldız kararında, tutukluluk incelemeleri sonucunda verilen kararların tebliğ edilmemesi ya da tutukluluğa yapılan itirazın karara bağlanmaması nedeniyle tutuklama işlemine karşı başvuru imkanlarından yararlandırılmamaya ilişkin iddiaların CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi kapsamında açılacak davada incelenebileceği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mahkeme, buradaki tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal davalar bulunmamasına rağmen böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu olmadığı için bu türden şikâyetlere çözüm getirmeye elverişli nitelik taşıyan bu yola işlerlik kazandırmak ve yasal düzenlemenin kapsamını belirlemek amacıyla derece mahkemelerine başvurulmasında yarar bulunduğunu belirtmiştir.10

Tahliye edilen ve hakkında açılan kamu davası devam eden kişinin CMK 141/1-a kapsamında açacağı tazminat davasında kuvvetli suç şüphesinin ve tutukluluğun diğer kanuni şartlarının bulunmadığına ilişkin yapılacak tespitin devam eden kamu davasını etkileyebilecek olması ve tazminat davasını yürüten mahkemenin bu tür değerlendirmelerden kaçınabileceği ihtimali yahut hakkında mahkûmiyet hükmü verilen ve bu hüküm kanun yolu incelemesi aşamasında olan veya kesinleşen kişilerin açacakları tazminat davasında mahkemenin, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olup olmadığı tespitini kanun yolu merciinin verdiği veya vereceği karara rağmen yapıp yapamayacağı hususları da kanun yolunun etkililiği açısından elbette ki büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu bağlamda, kişinin tutuklanması ve tahliye edilmesi ile hakkında beraat veya mahkûmiyet hükmü verilmesi arasında belirleyici ölçüde bir bağlantı olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

Belirtilen duruma göre, bir kişinin tutuklanması hukuka uygun olmakla birlikte bu kişi kamu davasından beraat edebilir ya da tutuklanması hukuka aykırılık arz ederken hakkında açılan davada mahkûmiyet sonucuna varılabilir. Bu nedenle CMK 141/1-a kapsamında açılacak bir davada tutukluluğun hukukiliğine ilişkin olarak kişi hakkındaki ceza davasından bağımsız bir inceleme yapılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmalıdır. (Muzaffer Korkmaz,

Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat Davaları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 93). Tutukluluğun hukukiliğinin incelenmesinde, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olmasının ya da davanın devam ediyor olmasının bir önemi olmamalıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesince de, mahkûmiyet kararı verilmesi veya davanın devam ediyor olması durumunda da tutuklamanın hukukiliği incelenmektedir.11 Eğer bir davanın devam ediyor olması veya davada mahkûmiyet kararı verilmesi tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesine engel teşkil ediyor olsaydı, Anayasa Mahkemesinin de böyle bir inceleme yapamaması gerekirdi. Dolayısıyla bir davada beraat veya takipsizlik kararı verilmesi tutuklamayı kendiliğinden hukuka aykırı hale getirmeyeceği gibi mahkûmiyet kararı verilmesi de kendiliğinden tutuklamanın hukuka uygun olduğunu göstermez. Nitekim Anayasa Mahkemesi Mehmet Özdemir12 başvurusunda beraat kararı verilmiş olan başvurucunun tutuklanmasının hukuka uygun olduğuna karar vermiş iken, Ali Bulaç13 başvurusunda hakkında mahkûmiyet kararı verilen başvurucunun tutuklanmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.

Esasen CMK 141/1-a hükmünün de, tutuklamanın hukukiliği bağlamında bu hükme dayalı olarak dava açılmasını kişi hakkındaki yargısal sürecin bitmesine ve kesinleşmiş bir kararın varlığına bağlı tutmadığı anlaşılmaktadır.

Konuya ilişkin Yargıtay kararlarında da14 anılan hükümde düzenlenen tazminat nedeninin, yargısal sürecin kesinleşmesine bağlı olarak tazminata konu edilebilecek tazminat nedenleri arasında sayılmadığı görülmektedir. Söz konusu kararlara göre, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlarına karar verilen, yine mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdikleri süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılanlar hakkında, mutlaka davanın esasıyla ilgili olarak verilen kararın kesinleşmesini beklemek zorunluluğu bulunmaktadır.

Hal böyle olunca uygulamada, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik CMK 141/1-a hükmüne dayalı tazminat davasının, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu ceza davası derdestken açılamayacağına ilişkin kesin bir kabulün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, yukarıda da belirtildiği üzere tazminat davasını inceleyecek olan derece mahkemesinin tutuklama şartlarını incelemekten imtina edebileceği şeklindeki bir görüşün kabulünün de mümkün olmadığını belirtmek gerekmektedir. Zira CMK 141/1-a hükmü karşısında tazminat mahkemesinin de (ağır ceza mahkemesinin de) tutuklama koşullarının var olup olmadığını inceleyebilmesi gerekmektedir. Anılan hükme göre tutuklamanın kanunda öngörülen şartlara uygun olup olmadığını tespit etmek tazminat mahkemesinin kanundan kaynaklanan görevi durumundadır. Nitekim kovuşturma aşamasında yargılamayı yürüten herhangi bir ağır ceza mahkemesinin verdiği tutuklama veya tahliye kararı, yapılan itiraz üzerine bir başka ağır ceza mahkemesi tarafından, tutuklama şartlarının var olup olmadığı incelenerek kaldırılabilmektedir. Bu konuda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Böyle olunca da bir ağır ceza mahkemesinin veya sulh ceza hâkimliğinin verdiği tutuklama kararının hukuka aykırı olup olmadığının tazminat mahkemesince tespit edilmesinin önünde de herhangi bir engel bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Suç isnadına bağlı olarak tutukluluk halini içerenler dışındaki tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK 141/1-a'daki tazminat yolunun tüketilmesinin aranması,

Anayasa Mahkemesinin tutukluluk statüsünün sona ermiş olması kaydıyla tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik iddiaların, CMK'nin 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ile (d) bentlerinde düzenlenen tazminat yoluna konu edilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımıyla da uyumluluk gösterir.15 Zira tahliye edilen ve hakkındaki kamu davası devam eden veya aleyhine verilen mahkumiyet hükmü kanun yolu aşamasında olan veya kesinleşen kişinin Anayasa Mahkemesi içtihadı doğrultusunda bireysel başvuru öncesi uzun tutukluluk iddiasına ilişkin açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesi, tutukluluğun devamına ilişkin kararların hukuka uygunluğunu inceleyecek, bu incelemeyi yaparken de kuvvetli suç şüphesinin var olup olmadığını ve diğer tutuklama nedenleriyle birlikte devam edip etmediğini gözetecektir (Muzaffer Korkmaz, a.g.e., s.94) Nitekim Anayasa Mahkemesi'nce de tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin olup esastan incelenen başvurularda kuvvetli şüphenin var olup olmadığı, tutuklama nedenlerinin devam edip etmediği de incelenmektedir.16 Ayrıca, bu konuya ilişkin olup başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilen başvurularda da, tazminat davasına bakacak olan mahkemenin de kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını değerlendireceği varsayılmaktadır. Aksinin kabulü halinde bu tür başvurularda kişilerin tazminat davası yoluna yönlendirilmemesi gerekirdi. Sonuç olarak, eğer tazminat davasına bakacak mahkeme, uzun tutukluluk şikâyetlerinde kuvvetli şüphenin, tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını inceleyebiliyorsa, tutuklamanın hukukiliği şikâyetlerinden kaynaklanan davalarda da tutuklamanın hukukiliğini inceleyebilmelidir.

Bu noktada Mustafa Avcı kararına17 da değinmek gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, bu başvuruda başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetini, inceleme tarihi itibarıyla tahliye edilmiş olması nedeniyle CMK 141'de düzenlenen tazminat yolunun tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.18 Başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak ise Anayasa Mahkemesi; başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetiyle ilgili açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesinin hukuka aykırılığı tespit ve yeterli giderim sağlama hususlarında karar verirken tedbirin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı dışında siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale teşkil edip etmediği de dâhil olmak üzere somut olayın tüm koşullarını dikkate almak durumunda olacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, CMK'nin 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun; gözaltı, yakalama, tutuklama gibi tedbirlerinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının yanı sıra diğer temel haklara müdahale sonucunu doğurması hallerinde de etkili bir kanun yolu niteliğini haiz olduğunu ifade etmiş ve bu kabulü doğrultusunda siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden de başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.19 Bu olayda başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası zımnen tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına benzemektedir. Bu kişinin CMK 141. maddedeki yola başvurması durumunda tazminat mahkemesi ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğini tespit edebiliyorsa, diğer bir deyişle başvurucunun tutuklanmasına konu eylemlerin siyasi faaliyetler kapsamında olup olmadığını tespit edebiliyorsa, tutuklamanın hukuki olup olmadığını da elbette ki tespit edebilir. Zira deliller değerlendirmeden tutuklamanın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğinin tespit edebilmesi mümkün değildir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Anayasa Mahkemesi beraat veya takipsizlik kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde kişilerin 141. maddenin (e) veya a) bendi uyarınca tazminat alabilmelerinin mümkün olduğunu belirterek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle

kabul edilemezlik kararı vermektedir (Fatma Maden (B. No: 2016/28719, 17/7/2018, Ertuğrul Raşit Benal, B. No:2016/25245, 17/7/2018). Anayasa Mahkemesi bu kararlarında CMK'nın 141/1-a bendine de atıf yapmaktadır. Ancak CMK'nın 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine başvurulması için, CMK'da, tutuklamayla ilgili/ilişkili davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı aranmamaktadır. Tutuklamaya konu davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı 141/1-e bendi için geçerlidir. Kanaatimizce beraat veya takipsizlik halinde CMK 141/1-e bendindeki hükmün tutuklamanın hukukiliği açısından birincil nitelikte etkili bir yol olmadığını belirtmek gerekir. 141/1-e bendi uyarınca tazminat istenebilmesi için tutuklamanın hukuki olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Kişi beraat edince bu bent kapsamında tutuklamanın hukuki olup olmadığına ilişkin bir tespit yapılmadan otomatik olarak tazminat ödenmektedir. Oysa bir yolun etkili kabul edilmesi için o yolun hakkın ihlal edildiğini tespit edebilmesi ve ihlali giderebilmesi gerekir.20 AİHM de Mergen ve diğerleri kararında benzer gerekçelerle 141/1-e bendindeki yolun tüketilmesi gerektiği itirazını reddetmiştir. Dolayısıyla bu bağlamda 141/1- e bendinin değil, 141/1-a bendinin etkili bir yol olduğu söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bu durumu göz önüne alarak bu kararlarında 141/1-a bendine de atıf yapma gereği duymuştur. 141/1-a bendi beraat veya takipsizliğe bağlı olmadığı için tahliye durumunda da bu yolun etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan hususlar birlikte değerlendirildiğinde tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyetlerine dayalı başvurularda, tutuklamanın ilgili/ilişkili olduğu dava mahkûmiyetle sonuçlanmış olması veya kişinin tahliye edilmiş hallerinde de CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tutuklamanın hukukiliği değerlendirilirken, tutuklamanın uygulandığı tarihteki şartlara bakılmalıdır. Darbe teşebbüsü sırasında gerçekleşen vahim olayların toplumda oluşturduğu kaygı, teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin örgütlenmesinin karmaşıklığı, Bu yapılanmanın yarattığı görünür açık tehlike, darbe teşebbüsüne ilişkin faaliyetler kapsamında ülke genelinde binlerce kişi tarafından icra edilen, suç oluşturabilecek nitelikteki on binlerce eylemin aynı anda işlenmesi, çoğunluğu kamu görevlisi olan çok sayıda kişi hakkında yürütülen soruşturmalar, olayların arz ettiği vahamet dikkate alındığında tutuklama tedbirinin temelsiz ve keyfi olduğu söylenemez.

Açıkladığım gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerektiği görüşüyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

1 Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16.2.2017.

2 Reşat Ertan, 2013/5700, 15/04/2015, § 26; Mehmet Emin Güneş, 2013/5707, 16/04/2015, § 29; Mecit Gümüş, 2013/9105, 25/6/2015, §32; Hüseyin Hançer, 2013/8319, 7/1/2016,§§ 39, 40; Ömer Köse, 2014/12036, 16/11/2016, § 34

3 Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §40; Bilal Canpolat, §§ 37-43; Fatma Maden, §49; Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, §42

4 Fatma Maden, §47, Ertuğrul Raşit Benal, §40

5 Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §54; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016,§37

6 Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, § 30- 38; Ahmet Ünal, B. No: 2016/17624, 9/5/2018, § 24-26.

7 Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararı

8 Benzer durumlar bakımından, Yargıtay uygulamasında tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal kararlar bulunmamakla birlikte, böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu değildir.

9 B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 40-60.

10 Cafer Yıldız, B.No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40.

11 Bkz. Besime Konca, B. No: 2017/5867, 3/7/2018.

12 Mehmet Özdemir, B. No: 2017/37283, 29/11/2018

13 Ali Bulaç [GK], B. No: 2017/6592, 3/5/2019

14 bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/7/2015 tarihli ve E.2014/20624, K.2015/12265 sayılı, 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararları.

15 İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, § 19, 37

16 Bkz. Örneğin, Hüsnü Aşkan, B. No: 2015/4057, 31/10/2018, § 45, Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, § 87.

17 Mustafa Avci, B. No: 2014/1545, 22/3/2018

18 Mustafa Avci, §27

19 Mustafa Avci, §35-38

20 Mergen ve diğerleri/Türkiye kararı, §36

FEHMİ KORKMAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/18920 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/18920

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FEHMİ KORKMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/18920)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Fehmi KORKMAZ ve diğerleri (bkz. ekli tablonun B sütunu)

Başvurucular Vekili : Av. Mehdi Özdemir

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun A sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2018/18920 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2018/18920 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

10. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

11. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

12. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

13. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

14. Başvurucular, Mardin ve Diyarbakır Büyükşehir Belediyelerine (Belediye) hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken başvurucuların terör örgütü ile iltisaklı olduklarının bildirilmesi üzerine şirket başvurucuların iş akdini feshetmiştir.

15. Başvurucular, iş akdinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve Belediyeler aleyhine dava açmıştır. Davalı Belediyeler cevap dilekçesinde, 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi gereği hazırlanan listede bulunan kişilerin terör örgütü yapılanması ile irtibatı ve iltisakı olduğu tespitine yer verildiğini başvuruculuların iş akitlerinin bu kapsamda feshedildiğini belirterek davanın reddini savunmuştur. Davalı Şirket ise işe alım ve iş akdinin feshinin asıl işveren konumundaki Belediyenin tasarrufunda olduğunu belirtmiştir.

16. Mardin 1. Asliye Hukuk Mahkemesi (İş Mahkemesi sıfatıyla) ve Diyarbakır İş Mahkemeleri, açılan davaların reddine karar vermiştir. Mahkeme kararlarında; başvuruculuların millî güvenliği tehdit eden yapılar ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği aynı maddenin (2)

numaralı fıkrası uyarınca da bu kişilerin bir daha kamu hizmetinde çalıştırılmasının mümkün olmadığı gerekçesine yer verilmiştir.

17. Başvurucular, karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi Hukuk Daireleri (Bölge Adliye Mahkemesi) başvurucuların istinaf istemlerini reddetmiştir. Kararda; şüphe feshi kavramı üzerine durulmuş ve başvurucuların PKK terör örgütü yapılanması ile irtibatı olduğunun bildirilmesi üzerine davalı işveren bakımından iş sözleşmesinin devam etmesinde yasal engel bulunduğu vurgulanmıştır.

18. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19 İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker ([GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-35).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucular; işverence iş akdine 667 sayılı KHK gereği son verildiği belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduğuna dair kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmadığını iddia etmiştir. Başvurucular; emniyetten alınan yazı nedeniyle iş akitlerine son verildiği belirtilmişse de sözleşmelerinin sona erdiği tarihte emniyetten herhangi bir yazı alınmadığını, mahkeme kararının yeterli araştırma yapılmadan verildiği ve gerekçesiz olduğunu belirterek hakkaniyete uygun yargılanma ve gerekçeli karar hakkının; haksız ve geçersiz bir şekilde iş akitlerinin sona erdirilmesi nedeniyle çalışma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

22. Bakanlık görüşünde özetle somut olayda ilk derece mahkemelerinin şüphe feshi kapsamında verdiği kararların istinaf merciince değerlendirildiği ve başvurucuların bireysel başvurudaki iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde olduğu belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

23. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucuların temel iddiası; Belediye tarafından gönderilen bilgilerin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvurucuların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

26. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker, §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker § 55).

27. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker § 56).

28. Diğer taraftan mahkemelerin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker § 57).

29. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı; davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte, yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker § 58).

30. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker § 69).

31. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker § 69).

32. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını, iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker § 71).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

33. Somut olayda da anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucular hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruculara tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvuruculara mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvuruculara Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

35. Adil yargılanma hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvuruculara diğer ihlal iddialarının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

36. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

37. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesine ve zararlarının tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

38. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

39. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

40. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı ve mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

41. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

42. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini

ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere esas numaraları ekli tablonun D sütununda gösterilen Mardin 1. Asliye Hukuk ve Diyarbakır İş Mahkemelerine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

43. İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

44. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun E sütununda gösterilen miktarlardaki harcın başvuruculara ayrı ayrı, 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. Ekli tablonun E sütununda gösterilen harcın başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mardin 1. Asliye Hukuk ve Diyarbakır İş Mahkemelerine (Esas numaraları ekli tablonun D sütununda gösterilmiştir.) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NESRİN DEMİREL

B. No: 2018/20671 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/20671

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NESRİN DEMİREL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/20671)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucu : Nesrin DEMİREL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamudaki görevinden çıkarılan hukukçunun baro levhasına yazılması yönünde verilen kararın mahkemece iptal edilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/6/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. 1995 yılında hukuk fakültesini bitiren başvurucunun Kahramanmaraş Barosuna kayıtlı olarak avukat olarak çalışırken talebi üzerine Baro Yönetim Kurulunun 1/5/2008 tarihli kararıyla baro levhasından kaydı silinmiştir.

10. Kocaeli Defterdarlığı Muhakemat Müdürlüğünde avukat olarak görev yapan başvurucu, 15 Temmuz darbe girişiminin akabinde 1/9/2016 tarihli ve 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. maddesiyle terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerine ilişkin açıklanan listede ismine yer verilmek suretiyle 1/9/2016 tarihinde kamu görevinden çıkarılmıştır.

11. Kamu görevinden çıkarılmasının ardından başvurucu, baro levhasına avukat olarak yeniden yazılma talebiyle Kocaeli Barosuna (Baro) başvurmuştur.

12. Baro, 20/10/2016 tarihinde Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) gönderdiği yazı ile başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olma suçu kapsamında bir soruşturmanın bulunup bulunmadığını sormuştur. Başsavcılık tarafından gönderilen 28/10/2016 tarihli cevap yazısında başvurucu hakkında yürütülen herhangi bir ceza soruşturmasının olmadığı belirtilmiştir.

13. Başvurucunun talebi, yasal şartlara uygun olduğu gerekçesiyle Baro Yönetim Kurulunun 16/11/2016 tarihli kararıyla kabul edilmiştir. Söz konusu karar Türkiye Barolar Birliği (TBB) Yönetim Kurulunun 2/12/2016 tarihli kararıyla uygun bulunmuştur.

14. TBB tarafından verilen karar, Bakanlık tarafından yerinde görülmeyerek bir daha görüşülmek üzere 5/1/2017 tarihinde TBB'ye geri gönderilmiştir. TBB Yönetim Kurulu, 20/1/2017 tarihli kararıyla, önceki kararında ısrar ederek başvurucunun baro levhasına yazılma talebinin kabulüne karar vermiştir. Israr kararında; Bakanlığın geri gönderme gerekçesinin usule ve yasaya uygun olmadığı ifade edilmiştir.

15. Bakanlık, başvurucunun baro levhasına yazılmasına ilişkin TBB Yönetim Kurulu tarafından verilen ısrar kararına karşı 21/2/2017 tarihinde Ankara 2. İdare Mahkemesi nezdinde (Mahkeme) iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde; 15 Temmuz darbe teşebbüsünün akabinde Devlet kurumlarının FETÖ/PDY ile iltisakı, irtibatı veya mensubiyeti değerlendirilen kişilerden hızlı bir şekilde arındırılabilmesi amacıyla çıkarılan KHK'lar ile meslekten veya kamu görevinden çıkarılanların bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceğinin hükme bağlandığı belirtilmiştir. Yargının kurucu unsurlarından olan avukatlık mesleğinin önem ve değerine vurgu yapılarak 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 1. maddesinde avukatlık mesleğinin kamu hizmeti olarak tanımlandığı, kamu hizmetinin bir kısmının işlevsel anlamda kamu görevi ifa eden serbest meslek grubundaki kişilerce yerine getirildiği, avukatların verdiği hizmetin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu nedenle 672 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarılan başvurucunun avukatlık mesleğini icra etmesinin mümkün olmadığı, dolayısıyla levhaya yazılma talebinin de reddi gerektiğinden TBB Yönetim Kurulu tarafından verilen

ısrar kararında hukuki isabet bulunmadığı ileri sürülmüştür.

16. Davalı TBB tarafından sunulan 21/4/2017 tarihli cevap dilekçesinde; başvurucunun baro levhasına yazılma talebinin kabul edilmesine ilişkin verilen kararın ve bu yönde tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğu, avukatlığın sunulan hizmet açısından bir kamu hizmeti; mesleki faaliyet olarak ise serbest meslek faaliyeti olduğu, yürütülen hizmetin kamu hizmeti olmasından hareketle kamu görevlilerinin tabi olduğu kurallara tabi kılınmasının avukatlık mesleğinin niteliği ve gerekleriyle bağdaşmayacağı belirtilmiştir.

17. Başvurucu, Mahkemeye sunduğu dilekçe ile davalı TBB yanında davaya müdahale talebinde bulunmuş ve talebi Mahkemece kabul edilmiştir. Başvurucu anılan dilekçesinde, hukuk fakültesinden mezun olduktan sonra stajını tamamlayarak 1996 yılında Kahramanmaraş Barosundan avukatlık ruhsatını aldığını, eşinin Cumhuriyet savcısı olarak atanması sonrası serbest avukatlık yapmayı tercih etmediğini, ilgili sınavlarda başarılı olması üzerine Hazine avukatı olarak atamasının yapıldığını belirtmiştir. Hiçbir örgütle ilişkisi olmamasına rağmen KHK ile ihraç edildiğini, tüm ekonomik imkânlarının sona ermesi üzerine yeniden baro levhasına kayıt yaptırarak avukatlık yapmaya başladığını vurgulamıştır. KHK hükümlerinin daha önceden hak ettiği avukatlık ruhsatını iptal etmediğini, geçerli olan ruhsata dayanarak baro levhasına kaydının yeniden yapıldığını, bu işlemin kurucu değil açıklayıcı bir işlemden ibaret olduğunu ileri sürmüştür. Avukatlığın serbest meslek faaliyeti olduğunu, levhaya yeniden kaydını yapılmasının kamu hizmetine istihdam olarak kabul edilemeyeceğini, Bakanlığın iddialarının hukuken dayanağının mevcut olmadığını vurgulayan başvurucu, davanın kabulü hâlinde çalışma hürriyeti ile eşitlik ilkesinin ihlal edileceğini iddia etmiştir.

18. Mahkeme, 11/10/2017 tarihli kararıyla dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; millî güvenliğe karşı büyük bir tehdit oluşturan FETÖ/PYD ile iltisakı, irtibatı ve mensubiyeti değerlendirilen örgüt üyelerinden Devlet kurumlarının hızlı bir şekilde arındırılması amacıyla yürürlüğe konulan 672 sayılı KHK'nın meslekten ve kamu görevinden ihraç edilenlerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceğine ilişkin tedbir de içerdiği vurgulanmıştır. Avukatlık mesleğinin önem ve özelliği, kamu hizmeti niteliği ve avukatın hak ve yetkileri ile işlevsel olarak kamu görevi ifa ettiği hususları gözardı edilerek dar bir yorumla kamu görevlisi olarak kabul edilemeyeceği şeklinde değerlendirilmenin terörle mücadeleyi sekteye uğratacağı gibi anılan KHK'nın amacıyla da bağdaşmayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda, anılan KHK kapsamında alınan tedbirin sadece idare hukuku esaslarına göre kamu görevlisi olarak çalışanlarla sınırlı tutulması memur ve hâkim olma niteliğini kaybedenlerin avukat olması sonucunu doğuracağı ve yargının kurucu unsurlarından ve esasen kamu hizmeti niteliğinde bulunan avukatlık mesleğinin itibarını da zedeleyeceği vurgulanmıştır.

19. TBB ve başvurucu, söz konusu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi 19/4/2018 tarihli kararıyla istinaf talebinin kesin olarak reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; İdare Mahkemesince verilen kararın usule ve hukuka uygun olduğu, kaldırılmasını gerektiren bir nedenin bulunmadığı belirtilmiştir.

20. Nihai karar 1/6/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucu, 25/6/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

22. Ayrıca başvurucu hakkında terör örgütüne üye olmak suçundan yürütülen soruşturmada

Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı (S.No.2017/25004) 3/10/2017 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Başvurucunun FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün kuruluş amaçlarını, faaliyet ve eylemlerini benimseyerek gönüllü olarak örgüt hiyerarşisine dahil olmayı tercih edip örgütle organik bağ kurarak sürekli ve yoğun faaliyette bulunduğuna dair delil elde edilemediği belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

23. İlgili hukuk (ulusal mevzuat, Anayasa Mahkemesince ve idari yargı mercilerince verilen yargı kararları, uluslararası düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları) için bkz. Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 37-67.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruyu İnceleme Usulü

25. Başvuru konusu tedbirin OHAL ilanına neden olan tehditlerin veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açık olmakla birlikte söz konusu tedbir OHAL döneminin sona ermesinin akabinde de uygulanmıştır. Tedbirlerin OHAL'in süresini aştığı durumlara ilişkin yapılacak incelemelerde Anayasa'nın 15. maddesi dikkate alınamayacağından somut başvuru, Anayasa'nın olağan dönemde hak ve özgürlükleri sınırlama ve güvence rejimi bakımından temel öneme sahip olan 13. maddesi bağlamında incelenecektir (Tamer Mahmutoğlu, § 76).

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu;

i. Hiçbir örgütle ilişkisi olmamasına rağmen haksız bir şekilde kamu görevinden ihraç edildiğini, hayatını idame ettirebilmek ve çocuklarının eğitiminin devamının sağlamak amacıyla serbest avukatlık yapmak istediğini belirtmiştir. Daha ağır suçlarla itham edilenlerin mesleklerini icra etmelerine izin verildiğini ancak hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesine rağmen serbest avukat olarak çalışma imkânının hukuka aykırı şekilde ortadan kaldırıldığını ve derece mahkemelerince ön kabule dayalı olarak karar verildiğini iddia etmiştir.

ii. Kişilerin diğer insanlarla ilişki kurma ve geliştirme fırsatını en çok çalışma yaşamında bulduğunu, bu nedenle meslek hayatının da özel hayat kapsamında kaldığını, işten çıkarma ve çalışma olanaklarının sınırlandırılmasının da doğrudan özel hayatı etkilediğini ifade etmiştir. Avukatlığın hem kamu hizmeti niteliğine sahip serbest meslek olduğunu hem de kamu hizmeti sunan avukatın kamu görevlisi olarak kabul edilemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca baro levhasına yeniden yazılmasının kamu hizmetine istihdam mahiyetinde olmadığını, mevzuatta da serbest avukatlık mesleğini yapmasını engel teşkil edecek bir düzenlemenin mevcut olmadığını vurgulamıştır. Söz konusu uygulama ve kararlar nedeniyle özel sektörde dahi çalışmasının engellendiğini, kendisinin ve ailesinin geçimini sağlayabilecek bir işte çalışmasının ve asgari insan onuruna yakışır şekilde yaşama hakkının elinden alındığını ifade etmiştir. Bu gerekçelerle özel hayata saygı, adil yargılanma, kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri

sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde, özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialar konusunda şu değerlendirmelere yer verilmiştir:

i. Başvurucu tarafından sunulan belgelerde işlemin temelinde yer alan kamu görevinden çıkarma işlemi ile ilgili olarak Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonuna yaptığı başvurunun sonucuna ilişkin ve Anayasa Mahkemesi iptal kararı çerçevesinde ilave tedbirler aleyhine dava açılamayacağı hükmü iptal edildiğinden bu tarihten sonra başvuranın hangi hukuk yollarına başvurduğu hakkında bilgilendirme yapmadığı belirtilmiştir

ii. Başvurucunun beyanlarının incelenmesinden, ileri sürülen şikâyetlerin özel hayata saygı değil çalışma özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, öte yandan esas incelemesi yapılması hâlinde, başvurucunun özel hayata saygı hakkına bir müdahale olduğu kabul edilse dahi, 672 sayılı KHK'nın 2. maddesi dikkate alındığında müdahalenin yasaya dayandığı, müdahalenin amacının kamu düzenini ve özelde adalet hizmetleri ve bu hizmetlerden yararlananları korumak olduğu ifade edilmiştir. Mevzuat ve avukatlık mesleğinin yargı içindeki önemi gözetildiğinde avukatlık mesleğinin kamu hizmeti sayılması gerektiği değerlendirmesine yer verilmiştir.

28. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı sunduğu beyanında; bireysel başvuruda belirttiği iddialarını tekrarlamakla birlikte OHAL İşlemlerini İnceleme Komisyonunun meslekten ihracına ilişkin itirazını 18/7/2019 tarihli karar ile kabul ettiğini ve 28/8/2019 tarihinde Kocaeli Defterdarlığı Muhakemat Müdürlüğünde Hazine avukatı olarak tekrar göreve başladığını bildirmiştir. Ancak Komisyonun göreve iade kararının baro levhasından silinmesi yönündeki idari işleme bir etkisinin olmadığını, hâlen serbest avukatlık yapma olanağının baro levhasından kaydı silindiği için mümkün olmadığını, baro levhasından silinmesine yönelik işlemle ilgili hukuk yollarının tüketildiğini belirtmiştir. Komisyonun meslekten ihracından yaklaşık 3 yıl sonunda iade kararı verdiğini, bu süreçte geçimini sağlamak ve eğitimleri devam eden çocuklarına bakmak amacıyla serbest avukatlık yapmak istediğini, borçlanarak avukatlık bürosu açtığını ancak adil bir yargılama yapılmadığı için 17 yıldır avukatlık yapmasına rağmen haksız bir şekilde mesleğini yapmasının engellenerek açlığa mahkûm edildiğini ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

29. Anayasa’nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

31. Başvurucunun iddialarının baro levhasına yazılmasına ilişkin TBB kararının İdare Mahkemesince iptal edilmesine, dolayısıyla serbest avukatlık yapmasının engellenmesine ilişkin olduğu görülmektedir. Kişilerin mesleki hayatlarının onların özel hayatlarıyla sıkı bir ilişkisinin olduğu ve meslek hayatına yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin söz konusu olduğu dava süreçlerinde özel hayata saygı hakkının gündeme geldiği yadsınamaz. Bununla birlikte öncelikle bu tür işlemlerin mesleki hayata yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin

hangi durumlarda özel hayat kapsamında görülmeye uygun olduğu veya başvuru konusu edilen uyuşmazlıkların hangilerinin bu bağlamda uygulanabilir kabul edileceği hususlarında ölçütler belirlenmesi ve bu ölçütler dikkate alınarak değerlendirmeler yapılması gerekmektedir (Tamer Mahmutoğlu, § 82).

32. Başvuru dosyası incelendiğinde başvurucunun mesleki hayatına yönelik olarak alınan tedbirin özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmadığı görülmektedir. Bununla birlikte başvurucunun mesleki hayatına yönelik müdahalenin onun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı anlaşılmaktadır. Zira alınan tedbirin başvurucunun başkaları ile ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânının önemli ölçüde zayıflamasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı değerlendirilmektedir. Bu durumda sonuca dayalı nedenlerle başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır (bkz. Tamer Mahmutoğlu, §§ 84-96).

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

34. Özel hayata saygı hakkına yönelik negatif ve pozitif yükümlülükler arasındaki sınırların kesin biçimde tanımlanması ve birbirinden ayrılması her zaman mümkün değildir. Devlet için öngörülen negatif yükümlülükler, her durumda özel hayata saygı hakkına keyfî surette müdahaleden kaçınmayı gerekli kılar. Pozitif yükümlülükler de özel hayata saygı hakkının korunmasını ve bireyler arası ilişkiler alanında olsa da özel hayata saygının güvencelerini sağlamaya yönelik olaya özgü tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, § 46; Tamer Mahmutoğlu, § 98).

35. Başvurucunun serbest avukatlık yapmasına imkân tanıyan TBB kararı, derece mahkemelerince iptal edilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun özel hayatına yönelen müdahalenin kamu gücünü kullanan mahkemelerce verilen karardan kaynaklandığı dikkate alındığında başvurunun devletin negatif yükümlülükleri bağlamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmektedir (Tamer Mahmutoğlu, § 99)

(i) Müdahalenin Varlığı

36. Başvurucunun baro levhasına yazılması yönünde TBB tarafından tesis edilen işlemin yargı kararıyla iptal edilmesi ve bu suretle serbest avukatlık faaliyetinden alıkonulması nedeniyle başvurucunun özel hayata saygı hakkına müdahalede bulunulduğu sonucuna varılmıştır.

(ii) Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

37. Anayasa’nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin

gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

38. Yukarıda belirlenen müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 20. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halil Berk, B. No: 2017/8758, 21/3/2018, § 49; Süveyda Yarkın, B. No: 2017/39967, 11/12/2019, § 32; Şennur Acar, B. No: 2017/9370, 27/2/2020, § 34; R.G. [GK], B. No: 2017/31619, 23/7/2020, § 82).

(1) Genel İlkeler

39. Anayasa uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların öncelikle kanunla öngörülmüş olması gerekir. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre de Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütünün karşılanması için müdahale şeklî anlamda bir kanuna dayanmalıdır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 31; Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 75; Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 65; Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 66; Tamer Mahmutoğlu, § 103).

40. Bununla birlikte temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli değildir. Kanunilik ölçütü aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olup bu noktada kanunun niteliği önem kazanmaktadır. Kanunla sınırlama ölçütü sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini ifade etmekte; böylece uygulayıcının keyfî davranışlarının önüne geçtiği gibi kişinin hukuku bilmesine de yardımcı olmakta; bu yönüyle hukuk güvenliği teminatı sağlamaktadır (Halime Sare Aysal [GK], B. No: 2013/1789, 11/11/2015, § 62; Fatih Saraman, § 66; Turgut Duman, § 67; Tamer Mahmutoğlu, § 104).

41. Kanunun bu gerekliliklere uygun olduğunun söylenebilmesi için yeterince ulaşılabilir olması, vatandaşların belirli bir olaya uygulanabilir nitelikteki hukuk kurallarının varlığı hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmesi, ayrıca ilgili normun keyfîliğe karşı uygun bir koruma sağlaması, yetkili makamlara verilen yetkinin genişliğini ve icra edilme biçimlerini yeterli bir netlikte tanımlaması gerekmektedir (Halime Sare Aysal, § 63; Fatih Saraman, § 67; Turgut Duman, § 68; Tamer Mahmutoğlu, § 105).

42. Hukukun kendisi -beraberinde getireceği idari pratiğin dışında- söz konusu işlemin meşru amacını da gözönünde tutarak keyfî müdahalelere karşı bireyi korumak için yetkili makamlara bırakılan takdir yetkisinin kapsamını yeterince açık bir şekilde göstermelidir. Diğer bir anlatımla hukuk sistemi, kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde müdahalelerde bulunma yetkisinin verildiğini açık ifadelerle ortaya koyacak nitelikte olmalı ve bu bağlamda ilgili müdahalenin muhataplarına müdahaleye zemin hazırlayan koşullar ile müdahalenin sonuçları açısından bir öngörüde bulunabilmeleri imkânı tanımalıdır (Halime Sare Aysal, § 64; Fatih Saraman, § 68; Turgut Duman, § 69; Tamer Mahmutoğlu, § 106).

43. Öte yandan her ihtimale çözüm getiremeyecek olan yasal mevzuatın sağladığı koruma seviyesi, büyük ölçüde ilgili metnin düzenlediği alan ve içeriğiyle birlikte muhataplarının niteliği ve sayısıyla yakından bağlantılıdır. Bu nedenle kuralın karmaşık olması ya da belirli ölçülerde soyutluk içermesi ve buna bağlı olarak hukuki yardım ile tam olarak anlaşılabilir

hâle gelmesi tek başına hukuken öngörülebilirlik ilkesine aykırı görülemez. Bu kapsamda hak ya da özgürlüğe müdahale eden kural, belirli ölçülerdeki takdir alanını elbette uygulayıcıya bırakabilir. Fakat bu takdir alanının sınırlarının da yeterli açıklıkta belirlenmesi ve kuralın öngörülebilirliği sağlayacak şekilde asgari bir kesinlik içermesi zaruridir (Halime Sare Aysal, § 65; Fatih Saraman, § 69; Turgut Duman, § 70; Tamer Mahmutoğlu, § 107).

44. Nihayetinde söz konusu koşulların yerine getirilip getirilmediğini denetleyecek merci olan yargı organları, müdahalelere dayanak olarak gösterilen kanuni düzenlemelerin erişilebilir, öngörülebilir ve kesin nitelikte olup olmadığını irdelemekle, en başta da ilgili kanuni düzenlemeleri önlerine gelen davalarda anılan çerçevede kalarak uygulamakla yükümlüdürler (Tamer Mahmutoğlu, § 108).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

45. Somut olaya konu olan ve derece mahkemelerince verilen kararlardan kaynaklanan müdahalede, 672 sayılı KHK'da yer alan hükümlerin dayanak alındığı belirtilmektedir. Derece mahkemelerince verilen iptal kararına dayanak olarak kabul edilen 672 sayılı KHK, 7080 sayılı Kanun ile kanunlaşmıştır. Dolayısıyla başvurucunun baro levhasına yazılmasına ilişkin olarak TBB tarafından tesis edilen işlemin iptal edilmesi suretiyle özel hayata saygı hakkına gerçekleştirilen müdahalenin şeklî anlamda bir kanuna dayandırıldığı söylenebilir. Ancak belirtildiği üzere temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına dayanak gösterilen kanunların şeklen var olması, kanunilik ölçütünün karşılandığının kabulü için tek başına yeterli değildir. Ayrıca kanunun müdahaleye imkân sağlayacak şekilde maddi içeriğinin bulunması, sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini içermesi gerekir (bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 110).

46. Derece mahkemelerince dayanak olarak gösterilen düzenlemede, kamudaki görevlerinden çıkarılanların bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmeyecekleri, meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları ifade edilmektedir. Derece mahkemelerine göre kamu hizmeti yönü güçlendirilen avukatlık mesleği idare hukuku anlamında kamu hizmeti veren diğer serbest mesleklerden önemli ve farklı bir konuma taşındığından söz konusu düzenlemelere göre başvurucunun baro levhasına yazılması mümkün değildir (bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 112).

47. Müdahalenin dayanağı olarak gösterilen kanun hükmünde yer verilen kamu hizmeti kavramı ve bu kavramın kapsamı yoruma açık ve geniştir. Bu husus yargı kararlarında da vurgulanmaktadır (Danıştay Onuncu Dairesinin 6/2/2002 tarihli ve E.1999/2407, K.2002/347 sayılı kararı). Başta 1136 sayılı Kanun olmak üzere ilgili yasal düzenlemeler dikkate alındığında avukatlığın kamu hizmeti içeren serbest bir meslek olduğu tartışmasızdır. Ayrıca Danıştay ve Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararlarda da avukatlık mesleğinin hem bir kamu hizmeti niteliğinin olduğu hem de serbest meslek yönünün bulunduğu vurgulanmaktadır. Söz konusu kararlarda; sadece yürütülen hizmetin kamu hizmeti olmasından hareketle avukatlığın kamu görevlilerinin tabi olduğu kurallara tabi kılınmasının mesleğin niteliği ve gerekleri ile örtüşmeyeceği, kamu hizmeti olarak kabul edilmiş olsa da serbest avukatlık mesleğinin devlet memuriyeti görev ve hizmetleriyle aynı nitelikte görülemeyeceği ve aynı ölçütlere tabi tutulamayacağı da belirtilmektedir (bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 113).

48. Bu bağlamda müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla kamu hizmeti kapsamında olduğu açık olan avukatlığın istihdam boyutuyla da ele

alınması gerekir.

49. Kamu hizmetinde istihdam kavramının kamu görevlilerini kapsadığı konusunda bir tereddüt bulunmamakla birlikte özel hukuk sözleşmeleri ile de kamu hizmetinde istihdam mümkün kılınabilir. Ancak kamu görevlisi olmayan, bir idari sözleşmeyle veya ticari ya da sınai nitelikteki bir özel hukuk sözleşmesiyle kamu hizmetinde çalıştırılmayan ve mesleklerini serbest şekilde icra eden avukatların kamu hizmetinde istihdam edildiklerinin kabulü mümkün değildir. Zira belirtilen durumlar olmadığı müddetçe avukatlık kural olarak kamu hiyerarşisine dâhil olmayan serbest bir meslektir. Serbest avukatlığın devletin namına ve hesabına yapılan bir iş olmaması, serbest avukatların baro levhasına kaydolduktan sonra çalışıp çalışmama ve müvekkillerini seçme konusunda kural olarak bağımsız olmaları, devletten herhangi bir maaş almamaları, gelirlerinin müvekkillerinden aldıkları vekâlet ücretinden oluşması, zorunlu müdafilik veya arabuluculuk gibi görevlendirmeler dışında serbest avukatlara devletin mali olarak bir katkısının bulunmaması, serbest avukatlar tarafından yapılan iş ve işlemlerin sonuçlarından devletin mali veya hukuki sorumluluğunun bulunmaması, müvekkilleri ile aralarındaki sözleşmeden kaynaklanan tüm haklara kendilerinin sahip olmaları, yükümlülüklere de kendilerinin katlanması bu yöndeki tespit ve vurguları pekiştirmektedir (bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 115).

50. Serbest avukatlık mesleğinin anılan nitelikleri ve ilgili düzenlemelerde istihdam edilme yasağının söz konusu olduğu dikkate alındığında derece mahkemelerince verilen iptal kararına dayanak olarak gösterilen hükümlerin müdahalenin kanuni dayanağı olarak kabul edilmesi mümkün görünmemektedir. Başka bir anlatımla, somut olayda idari, ticari veya sınai bir sözleşme ile çalıştırılma söz konusu olmadığından başvurucunun baro levhasına yazılması yönünde TBB tarafından tesis edilen işlem, ilgili yasal düzenlemelerde yer alan kamu hizmetinde istihdam edilme yasağı kapsamında kalmamaktadır. Aksine bir yorum ilgili düzenlemelerin yalnızca avukatlık yönünden değil kamu hizmeti kapsamında görülebilecek hekimlik, mühendislik gibi serbest şekilde de icra edilebilen diğer meslekler yönünden uygulanmasına neden olabilir (bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 116).

51. Belirtildiği üzere özel hayata saygı hakkına yönelik bir müdahalenin Anayasa'nın öngördüğü güvencelere uygun kabul edilebilmesinin ilk ve temel koşulu müdahalenin kanuni dayanağının bulunmasıdır. Somut olayda ise başvurucunun idari, ticari ya da sınai bir sözleşme kapsamında kamu hizmetinde çalıştırılma durumunun olmadığı, başvurucunun istihdam edilmesinden bahsedilemeyeceği ve serbest avukatlığın bir istihdam ilişkisine dayanmadığı dikkate alındığında, serbest avukatlık faaliyetini kamu hizmetinde istihdam edilme yasağı kabul eden derece mahkemelerince anılan düzenlemelerin keyfîliğe yol açtığı izlenimi oluşturacak şekilde genişletici ve öngörülemez bir yoruma tabi tutulduğu değerlendirilmektedir. Neticede başvurucunun baro levhasına yazılmamasına yönelik olarak gerçekleştirilen müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

52. Yukarıda yer verilen tespitler uyarınca başvuruya konu müdahalenin kanunilik koşulunu sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

53. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

c. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

54. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

55. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesini, yargılamanın yenilenmesine ve lehine tazminata hükmedilmesine karar verilmesini talep etmiştir.

56. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

57. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

58. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

59. İncelenen başvuruda, serbest avukatlık mesleğini icra etmekten alıkoyan müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmadığı gerekçesiyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu ihlalin mevcut düzenlemelerin derece mahkemelerince öngörülemez şekilde yorumlanmasından, dolayısıyla doğrudan derece mahkemelerinin

kararlarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

60. Bu durumda özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun şekilde yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

61. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

62. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL başvuru harcından oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. İdare Mahkemesine (E.2017/544, K.2017/3271) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET KARA

B. No: 2018/24379 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/24379

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET KARA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/24379)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Abdullah UÇAR

Başvurucu : Mehmet KARA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/7/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası dışındaki diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların kabul edilemez olduğuna, adli yardım talebinin kabulüne ve tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası bakımından başvurunun Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl süresi 19/7/2018 tarihinde yeniden uzatılmayarak son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da darbe girişimiyle doğrudan bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

B. Başvurucuya İlişkin Süreç

10. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Bilişim ve Bilgi Güvenliği İleri Teknolojiler Araştırma Merkezi (BİLGEM) Siber Güvenlik Enstitüsünde elektronik mühendisi/araştırmacı olarak görev yapmakta olan başvurucu, Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığınca FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan hakkında yürütülen bir soruşturma kapsamında 24/5/2018 tarihinde gözaltına alınmıştır.

11. Başvurucu 30/5/2018 tarihinde Kocaeli Emniyet Müdürlüğünde ifade vermiştir. İfade alma işlemi sırasında başvurucunun müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucunun ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Ben 1986 yılında Adana ili Seyhan ilçesinde dünyaya geldim. İlkokulu Seyhan ilçesinde bulunan Kazım Karabekir İlkokulunda, Ortaokul ve Liseyi Yüreğir ilçesinde bulunan Adana Ticaret Odası Anadolu Lisesinde okudum. Ortaokul ve Lisede öğrenim görürken ailem Seyhan ilçesinde ikamet ettiğinden günü birlik servis ile okula gidip geliyordum. Lise son sınıfta Seyhan ilçesinde faaliyet gösteren Final Dershanesine gittim. 2004 yılında liseden mezun oldum. O sene girmiş olduğum ÖSYM sınavından aldığım puan ile İTÜ Elektronik Mühendisliği Bölümünü kazandım ve kayıt oldum. Okul için Mecidiyeköy'de bekar evi tuttum. Bir sene burada tek başıma kaldım. Daha sonra Çeliktepe'de tuttuğum bir artı bir dairede kalmaya başladım. 2009 yılında mezun oldum. 2010 yılı başlarında sınava girerek kazandığım Halkbankası bilgi işlem bölümünde işe başladım. 2011 yılı kasım ayı içerisinde buradan ayrılarak, Türk Telekom A.Ş'ye geçtim. Türk Telekom'un Ankara ilinde faaliyet gösteren Bilgi Güvenliği Mühendisliği Teknolojileri Bölümünde çalıştım. Ankara'da çalıştığım sırada halen evli olduğum S.Y. ile tanıştım ve 2014 yılı ağustos ayında evlendim. Bu evliliğimizden 2016 ağustos doğumlu bir kızımız vardır. Türk Telekom isimli firmadan 2013 yılı eylül ayı içerisinde ayrıldım. İnternette TÜBİTAK kurumuna personel alınacağı

ilanını gördüm ve CV doldurarak internet üzerinden TÜBİTAK kurumuna attım. Daha sonra telefon ile TÜBİTAK kurumundan arandım ve İnsan Kaynakları Bölümüne davet edildim. Burada bana mülakat yapıldı ancak benimle kimlerin mülakat yaptığını hatırlamıyorum. Mülakat sonucu olumlu olunca beni 2 hafta sonra yapılacak teknik mülakata davet ettiler. 2 hafta sonra bu mülakata da gittim. Burada benimle mülakatı daha sonra birim amirim olacak Y.Ç. isimli çalışan yaptı. Yapılan ikinci mülakatta olumlu olunca 2013 yılı eylül ayı içerisinde TÜBİTAK Bilgem Siber Güvenlik Enstitüsünde çalışmaya başladım. 2016 yılı ağustos ayına kadar aynı birimde araştırmacı olarak çalıştım. 2016 yılı ağustos ayında yayınlanan Kanun Hükmünde Kararname ile TÜBİTAK kurumu ile ilişiğim kesildi...

A.B. isimli şahıs ile aynı Kurumda çalışıyorduk. Kendisini bu nedenle tanırım, başka hiçbir bağlantım ve ilişkim yoktur. Ş. Ş. ismi tanıdık geliyor ancak şuan hatırlayamıyorum...

Benim kesinlikle bu yapı ile bağlantım yoktur. Bana isnat edilenleri kabul etmiyorum..."

12. Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı 31/5/2018 tarihinde tutuklanması istemiyle başvurucuyu Kocaeli 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk etmiştir. Başvurucunun sorgusu Hâkimlik tarafından aynı tarihinde yapılmıştır. Sorgu sırasında başvurucunun müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucunun sorgu sırasındaki ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Ben emniyet karakolunda ayrıntılı ifademi verdim. Aynısını kabul ve tekrar ederim. Benim bir dönem sadece birkaç sohbete katılmışlığım vardır. Başkaca hiçbir irtibatım olmamıştır. Ş.Ş. isimli kişiyi şuan hatırlayamıyorum. Ancak bu kişi benim köylüm olan M.A.E. vasıtası ile benimle irtibata geçmiş olabilir. Sohbetleri bu kişinin verdiğini sanıyorum. Ancak sohbetlere düzenli olarak katılmadığım için ben sohbetlere kimin gelip gittiğini tam olarak hatırlayamamakla birlikte, hatırladığım kadarıyla N.P., M.A.E. ve A.B. isimli kişiler katılırdı. Benim aile yapım itibari ile bu örgüte her hangi bir yakınlığım yoktur. Örgütle ilgili başkaca her hangi bir faaliyetim olmamıştır..."

13. Sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 31/5/2018 tarihinde tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Şüphelinin 15 Temmuz darbeye teşebbüs eylemini gerçekleştiren FETÖ/PDY silahlı terör örgütü yöneticisi olduğu hususunda soruşturma dosyası içerisinde bulunan HTS kayıtları ve etkinlik pişmanlıktan yararlanmak amacıyla ifade veren A.B. ve Ş.Ş. isimli kişilerin somut olgulara dayalı ve itibar edilebilir nitelikteki beyanları ile şüphelinin hayatın olağan akışına aykırı beyanları itibari ile kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren delillerin mevcut olduğu, tutuklama talebine konu edilen suçlarla ilgili eylemin vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, öngörülen ceza miktarının yüksek oluşu, suç ve şüpheli hakkında delillerin henüz toplanamamış olması, atılı suçların CMK'nun 100/3-a maddesinde belirtilen ve tutuklama nedeni varsayılan katalog suçlardan oluşu, şüphelinin üyesi olduğu iddia edilen örgütün tertiplediği teşebbüs eylemi nedeniyle açık ve yakın tehlikenin henüz tam anlamıyla ortadan kalkmamış bulunması, öngörülen ceza miktarı ile talep edilen tedbir karşılaştırıldığında tutuklama tedbirinin bu aşamada ölçülü kabul edilmesinin gerektiği ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı kanaatiyle ve tutuklama koşullarının oluştuğu kabul edilerek; CMK.nun 100. ve devamı maddeleri gereğince tutuklanmasına... [karar verildi]."

14. Başvurucu 6/6/2018 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, Kocaeli 2. Sulh Ceza Hâkimliği tutuklama kararını yerinde bularak 12/6/2018 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...dosya kapsamındaki mevcut delil durumu ile şüpheliye verilmesi muhtemel ceza ile müsnet suçun cezasının alt ve üst sınırı dikkate alındığında adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı anlaşılmakla; Kocaeli 1. Sulh Ceza Hakimliğinin kararındaki gerekçelere göre yerinde görülmeyen itirazın reddine... [karar verildi]."

15. Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığının 6/6/2018 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle hakkında aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

16. İddianamede ilk olarak FETÖ/PDY'nin hangi amaç ve saikle kurulduğuna, hangi alanlarda faaliyet gösterdiğine, hiyerarşik yapısına, ne tür hukuka aykırı eylemlerde bulunduğuna ve Tübitak içerisindeki yapılanmasına değinilmiş, devamında ise başvurucu yönünden değerlendirmeler yapılmıştır.

17. İddianamede, başvurucunun gerek organik olarak gerekse örgütsel nitelikli eylemleri bakımından FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer aldığı ileri sürülmüştür. Bu suçlamalara esas alınan olgular özetle şöyledir:

i. Kocaeli 5. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanan Ş.Ş. adlı kişinin etkin pişmanlık kapsamında verdiği 30/1/2018 tarihli dilekçesinde kendisinin yöneticisi olduğu sohbet grubuna başvurucunun sonradan dâhil olduğunu, 2013-2014 yıllarında söz konusu örgütsel toplantılara katıldığını belirterek fotoğraf üzerinden başvurucuyu teşhis etmesi

ii. Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığınca FETÖ/PDY'ye üye olma suçu iddiasıyla yürütülen bir soruşturmada şüpheli olarak ifadeleri alınan A.B. ve N.P.nin verdikleri ifadelerinde örgüt evinde birlikte kaldıkları 2013-2014 yıllarında aynı iş yerinde çalıştıkları başvurucunun da Şamil kod adlı Ş.Ş.nin yöneticiliğini yaptığı örgütsel toplantılara düzenli olarak katıldığını belirterek fotoğraf üzerinden başvurucuyu teşhis etmeleri

iii. HTS analiz raporunda başvurucunun sohbet grubu yöneticileri ve diğer FETÖ/PDY şüphelileri ile telefon görüşmelerinin olması

18. Kocaeli 4. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 13/6/2018 tarihinde iddianameyi kabul etmiş ve E.2018/293 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır. Mahkeme aynı tarihte tensiple birlikte başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına da karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tutuklu sanık Mehmet Kara'nın üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, delillerin henüz toplanmamış olması, dosyada mevcut tutanaklar, sanığın soruşturma beyanları ve tüm dosya kapsamına göre kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunması, atılı suçun öngördüğü ceza miktarı, atılı suçun CMK nun 100/3 maddesinde sayılan suçlardan olması, sanığın kaçma ve delilleri karartma şüphesinin bulunmasına göre tutukluluk halinin devamına... [karar verildi]."

19. Başvurucu anılan karara itiraz etmiş; Kocaeli 5. Ağır Ceza Hâkimliği, kararı yerinde bularak itirazı 4/7/2018 tarihinde reddedilmiştir.

20. Başvurucu 31/7/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Başvurucu hakkındaki yargılamanın 8/8/2018 tarihli birinci celsesinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

22. Mahkeme 14/5/2019 tarihli ve E.2018/293 ve K.2019/201 sayılı kararıyla başvurucunun beraatine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Her ne kadar sanık Mehmet Kara hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmış olup Türk Ceza Kanununun 314/2, 53/1, 3713 sayılı Kanunun 5/1 maddesi uyarınca cezalandırılmasına karar verilmesini talep edilmiş ise; sanığın FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün gizli haberleşme aracı olan bylock programını kullanmadığı, örgüt liderinin talimatına uyarak örgütün bankasına para yatırmadığı, sanıktan ele geçirilen dijital materyallere ait dijital materyal çıkartım raporunda her hangi bir suç unsurunun bulunmadığının belirtilmesi, etkin pişmanlık hükümleri kapsamında savunması alınan M.O.Ç.nin beyanında '2007-2008 tarihlerinde sanık Mehmet'i 2-3 kez gördüm, bunu da örgütsel bir faaliyet içinde değil, kardeşini ziyarete geldiğinde görmüştüm, bu dönemden sonra ben ne sanıkla ne de kardeşiyle bir daha görüşmedim, kendileriyle herhangi bir irtibatım da olmadı, olayla ilgili bilgim ve görgüm bundan ibarettir' şeklindeki somut olguya dayanmayan beyanın sanığın savunmasını doğrular nitelikte olduğu ve sanığın bir dönem sohbetlere katılmasının sanığın konumu ve kişisel özellikleri de nazara alındığında sanığın bu ilişkisinin sempati ve iltisak boyutunu aşan, örgüt üyesi olduğunu ispat etmeye yeterli örgütsel faaliyet kapsamında değerlendirilemeyeceği bu kapsamda sanığın örgüt üyesi olduğuna örgütle organik bağ kurarak sürekli, çeşitli, ve yoğunluk gerektiren eylemlerde bulunduğuna örgütün kuruluş amaçlarını faaliyet ve eylemlerini benimseyerek gönüllü olarak örgüt hiyerarşisine dahil olmayı tercih ettiğine dair savunmasının aksini ispatlayan mahkumiyetine yeterli açık, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediğinden sanığın örgütsel tavırla hareket ettiğine dair mahkememizce kanaat oluşmadığından ve sanığın suç kastı ortaya konulamadığından sanık hakkında CMK 223/2-c-e maddesi gereğince beraatine... [karar verildi]."

23. Savcılık, başvurucu hakkındaki tanık beyanlarına dayanarak mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği düşüncesiyle karara karşı istinaf talebinde bulunulması üzerine talebi inceleyen Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 17/9/2020 tarihinde hükmün bozulmasına karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

UYAP üzerinden yapılan incelemede, sanık hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 2020/13301 sayılı ihbar dosyasında ihbar edilen sıfatıyla soruşturmanın yürütüldüğü anlaşılmakla; Silahlı terör örgütüne üye olma suçu temadi eden suçlardan olup yakalanma ile temadi kesileceğinden delillerin bir bütün halinde değerlendirilmesinin sağlanması ve mükerrer yargılamanın ve cezalandırmanın önlenmesi bakımından, her iki iddianın birlikte görülmesi gerektiği nazara alındığında, söz konusu dosyanın akıbeti araştırılıp, sanık hakkında dava açılıp açılmadığı belirlenerek dava açılmamış ise anılan soruşturma dosyasının getirtilip denetime olanak verecek şekilde incelenmesi, dava açılmış olması halinde ise mezkur dosyanın iş bu dosya ile birleştirilmesi suretiyle tüm deliller birlikte değerlendirildikten sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayininde zorunluluk bulunması,

Hukuka aykırı, o yer Cumhuriyet Savcısının istinaf istemi bu nedenle yerinde görüldüğünden, CMK'nin 280/1-d maddesi uyarınca hükmün BOZULMASINA,

... dosyanın yeniden incelenerek karar verilmek üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine gönderilmesine ... [karar verildi.]"

24. Bozma sonrası başvurucu hakkındaki yargılama inceleme tarihinde Mahkemenin E. 2020/155 sayılı dosyasında derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

25. İlgili hukuk için bkz. Özkan Mumcu, B. No: 2015/2556, 23/1/2019, §§ 20-33.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

27. Başvurucu, kuvvetli suç şüphesini gösteren somut olgular ortaya konulmadan ve adli kontrol tedbirinin neden yetersiz kalacağı tartışılmadan tutuklanmasına karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Bakanlık görüşünde öncelikle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği belirtilmiştir. Esas bakımından Bakanlık verilen tutuklama kararlarında adli mercilerin tutuklamaya yönelik gerekçelerinin belirtilmiş olduğunu, tutuklamaya dair verilen kararlara ilişkin gerekçeler kapsamında başvurucunun tutukluluğunun keyfî olduğunun savunulamayacağını değerlendirmiştir. Ayrıca terör suçlarının soruşturulmasının kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bıraktığını, bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmaması gerektiğini belirtmiştir.

29. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevabında başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

B. Değerlendirme

30. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

31. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

32. Başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

33. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

34. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama FETÖ/PDY'ye üye olma iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57; Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 237, 238).

35. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Genel İlkeler

36. Genel ilkeler için bkz. Özkan Mumcu, §§ 59-64; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

37. Başvurucu; darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında, silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

38. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

39. Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında, başvurucu ile aynı nitelikteki suçtan haklarında soruşturma yürütülen A.B. ve Ş.Ş.nin etkin pişmanlık kapsamındaki beyanlarına ve HTS kayıtlarına değinilerek isnat edilen suçların işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut olguların dosyada bulunduğu belirtilmiştir (bkz. § 13).

40. Başvurucu hakkında düzenlenen 6/6/2018 tarihli iddianamede, örgüte mensubiyeti bulunduğu değerlendirilen ve kendisi ile aynı işyerinde çalışan A.B. ve N.P. ile sohbet

yöneticisi konumunda olan Ş.Ş.nin etkin pişmanlık kapsamında verdikleri ifadelerde başvurucunun 2013 ve 2014 yıllarında örgütsel toplantılara katıldığına yönelik anlatımlar bulunduğu görülmektedir (bkz. § 17). Söz konusu tanık anlatımları yer, zaman, kişi ve eylem bilgileri ihtiva etmekte; bu anlamda yargı mercilerinin denetim yapmasına elverişi bir nitelik taşımaktadır.

41. Bununla birlikte bu anlatımların bir kısmının FETÖ/PDY'nin illegal yüzünü ortaya koyan operasyonlara başlandığı, bu yapının kamuoyu ve medya tarafından tartışılır hâle geldiği, üst düzey hükûmet yetkilileri ve kamu görevlileri tarafından yapılan açıklamalarda paralel yapı veya terör örgütü olduğuna ilişkin tespitler ve uyarıların yapıldığı, Millî Güvenlik Kurulu tarafından da aynı değerlendirmelerin paylaşıldığı, süreçten sonrasına da ait olduğu gözardı edilmemelidir (M.T. [GK], B. No: 2018/10424, 4/6/2020, § 103). Bu doğrultuda başvurucunun tutuklanmasında söz konusu tanık anlatımlarının yargı makamlarınca kuvvetli bir belirti olarak kabul edilmesi yönündeki değerlendirmelerinin keyfî ya da temelsiz olduğu söylenemeyecektir (benzer yöndeki kararlar için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, § 58; Recep Uygun, B. No: 2016/76351, 12/6/2018, § 43). Nitekim Anayasa Mahkemesi Selçuk Özdemir başvurusunda; FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde, hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının olduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, § 75).

42. Bu itibarla başvurucu yönünden suç şüphesinin varlığını doğrulayan belirtilerin dosya kapsamında bulunduğu görülmektedir.

43. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar gözardı edilmemelidir.

44. Darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda, delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Yine FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir, §§ 78, 79).

45. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017,§ 148).

46. Somut olayda Hâkimlikçe başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına ve delillerin henüz toplanmamış olmasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 13).

47. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Hâkimlik tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

48. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

49. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY'yle bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri de -gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi- dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

50. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Hâkimliğin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının (bkz. § 13) keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

51. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

52. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET UZ

B. No: 2018/25298 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/25298

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET UZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/25298)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Mehmet UZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 10/10/2012 tarihinde açtığı davada yargısal süreç Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 28/6/2018 tarihli onama kararıyla sona ermiştir.

9. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 5 yıl 8 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

17. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata

yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 100.000 TL maddi, 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Çerkezköy İş Mahkemesine (E.2012/303, K.2015/412) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HURİYE ÖZTÜRK

B. No: 2018/25582 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/25582

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HURİYE ÖZTÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/25582)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucu : Huriye ÖZTÜRK

Vekili : Av. Sevil BİLGE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamudaki görevinden ihraç edilen hukukçunun baro levhasına yazılmasına ilişkin verilen kararın mahkemece iptal edilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu Ereğli Orman İletme Müdürlüğü Muhakemat Müdürlüğü bünyesinde avukat olarak çalışmakta iken 1/9/2016 tarihli ve 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. maddesiyle, millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerine ilişkin açıklanan listede başvurucunun ismine de yer verilmiş ve bu suretle başvurucu 1/9/2016 tarihinde kamu görevinden ihraç edilmiştir. Ayrıca başvurucu; terör örgütüne üye olmak suçundan 1/8/2016 tarihinde tutuklanmış, itiraz sonucu Bartın Sulh Ceza Hâkimliğinin 14/11/2016 tarihli kararıyla tahliye olmuştur.

10. Kamu görevinden çıkarılmasının ardından başvurucu, baro levhasına avukat olarak yazılma talebiyle Zonguldak Barosuna (Baro) başvurmuştur. Başvurucunun talebi Baro Yönetim Kurulunun 18/1/2017 tarihli kararıyla kabul edilmiştir. Anılan karar Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı Yönetim Kurulunun 3/2/2017 tarihli kararıyla uygun bulunmuştur.

11. Söz konusu karar, Bakanlık tarafından uygun bulunmayarak bir daha görüşülmek üzere 24/2/2017 tarihinde TBB'ye geri gönderilmiştir. TBB Yönetim Kurulu, 4/3/2017 tarihli kararıyla, önceki kararında ısrar ederek başvurucunun baro levhasına yazılmasına karar vermiştir. Israr kararının gerekçesinde; başvurucu hakkında ceza soruşturması veya kovuşturmasının bulunmadığı belirtilmiştir. Ayrıca 672 sayılı KHK ile belirlenen "bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler" hükmünün avukatın kamu görevlisi olmaması ve baroya kaydın istihdam olarak nitelendirilememesi dikkate alındığında somut olaya uymadığı vurgulanmıştır.

12. Bakanlık, başvurucunun baro levhasına yeniden yazılmasına ilişkin TBB Yönetim Kurulu tarafından verilen kararın iptal edilmesi istemiyle Ankara 13. İdare Mahkemesi nezdinde 15/3/2017 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde; başvurucunun 672 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararname eki liste ile kamu görevinden çıkarıldığı, anılan KHK kapsamında alınan tedbirlerin sadece idare hukuku esaslarına göre kamu görevlisi olarak çalışanlar ile sınırlı tutularak memur ve hâkim olma niteliğini kaybedenlerin avukat olarak levhaya yazılmasının hukuk devleti ilkelerine aykırı olacağı gibi avukatlık mesleğinin itibarını zedeleyeceği belirtilmiştir. İlgili mevzuat hatırlatıldıktan sonra avukatlığın kamu hizmeti niteliğinde bulunduğu, dolayısıyla anılan Kanun Hükmünde Kararnamede belirtilen kamu hizmetinde istihdam edilme yasağının avukatlık mesleği için de geçerli olduğu ileri sürülmüştür.

13. Davalı TBB tarafından sunulan cevap dilekçesinde; 24/3/2017 tarihli ısrar kararında belirtilen hususlara yer verilmiş ve avukatlığa engel hâlleri taşımadığı, avukatın bir kamu görevlisi olmadığı ve baroya kaydın istihdam olarak nitelendirilemeyeceği ileri sürülmüştür. Başvurucunun baro levhasına yazılma talebinin kabul edilmesine ilişkin verilen kararın ve bu yönde tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğu ve davanın reddine karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

14. Başvurucu, Mahkemeye sunduğu dilekçe ile davalı TBB yanında davaya müdahale talebinde bulunmuş ve davanın reddini talep etmiştir.

15. Mahkeme, 17/1/2018 tarihli kararıyla dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; 7/4/1969 tarih ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 1. ve 2. maddelerinde yer alan düzenlemeler dikkate alındığında avukatlık mesleğinin kamu hizmeti ifa eden serbest meslek olduğu vurgulanmıştır. 672 sayılı OHAL KHK'sı gereğince, kamu görevinden çıkarılan kişilerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyecekleri, meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları yönündeki düzenleme gözetildiğinde kamu görevinden çıkarılan kişinin avukat olarak baro levhasına yazılmasına ve avukat unvanını kullanmasına imkân bulunmadığı değerlendirmesine yer verilmiştir

16. Söz konusu karara karşı TBB ve başvurucu tarafından yapılan itiraz Bölge İdare Mahkemesi 12. İdare Dava Dairesinin 3/6/2018 tarihli kararıyla, derece mahkemesinin kararının yasaya uygun olduğu gerekçesiyle kesin olarak reddedilmiştir.

17. Nihai karar başvurucuya 23/7/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu 17/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bkz. Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 37-67.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruyu İnceleme Usulü

21. Başvuru konusu tedbirin OHAL ilanına neden olan tehditlerin veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açık olmakla birlikte söz konusu tedbir OHAL döneminin sona ermesinin akabinde de uygulanmıştır. Tedbirlerin OHAL'in süresini aştığı durumlara ilişkin yapılacak incelemelerde Anayasa’nın 15. maddesi dikkate alınamayacağından somut başvuru, Anayasa’nın olağan dönemde hak ve özgürlükleri sınırlama ve güvence rejimi bakımından temel öneme sahip olan 13. maddesi bağlamında incelenecektir (Tamer Mahmutoğlu, § 76).

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu; Kamu görevinden hiçbir gerekçe gösterilmeden çıkarıldığını ve hakkında hukuka aykırı sürecin kesinleşmesi beklenmeden avukatlık yapma hakkının elinden alındığını belirtmiştir. Avukatlık stajını mezuniyetinin akabinde tamamladığını ve avukatlık yapma konusunda kazanılmış hakkının bulunduğunu vurgulayan başvurucu hiçbir yargılama yapılmadan mesleğinden süresiz olarak çıkarılması diğer insanlar tarafından terörist olarak damgalanmasına neden olduğu ve mesleğini baroya kayıt yaptırmak suretiyle serbest olarak yapmasının engellendiği de gözetildiğinde bir sosyal çevre oluşturmasının, geçimini sağlamasının ve insan onuruna yakışır asgari koşullarda yaşamını sürdürmesinin imkânsız olduğunu iddia etmiştir. Kendisi gibi soruşturma geçiren serbest avukatların mesleklerini icra etmeye devam ettiklerini, aynı şekilde KHK ile ihraç edilen doktorların da özel

hastanelerde çalışmalarının mümkün olduğunu, Devletin eşit davranmayarak kendisine serbest avukat olarak çalışmasına izin vermediğini, ayrıca derece mahkemelerin iddia ve taleplerini karşılamadan adil bir yargılama yapmadıklarını belirten başvurucu; özel hayata saygı, kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme, mülkiyet, adil yargılanma hakları ile eşitlik ilkesi ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde, başvurucunun adil yargılanma, çalışma hakkı ve masumiyet karinesi kapsamında ileri sürdüğü ihlal iddiaları hakkında kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Görüş yazısında, başvurucunun diğer ihlal iddialarına ilişkin olarak ise şu değerlendirmelere yer verilmiştir: OHAL KHK'sı kapsamında meslekten veya kamu görevinden çıkarma, adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran olağanüstü tedbir niteliğinde olduğu vurgulanmıştır. Avukat ve avukatlık mesleğinin, yargının kurucu unsurlarından 1136 sayılı Kanun kapsamında kamu hizmeti olarak tanımlandığı belirtilerek kamu hizmeti kavramının idare hukuku kuralları bağlamında dar yorumlanmasının avukatlık mesleğinin itibarını da zedeleyeceği değerlendirmesine yer verilmiştir.

24. Başvurucu bakanlık görüşüne karşı beyanında; başvuru formunda ileri sürdüğü iddialarını tekrarlamakla birlikte avukatlığın kamu hizmeti niteliğinde serbest meslek olduğunu, avukatları kamu hizmeti ifa eden kamu görevlileri, baroya kaydın da kamuda istihdam olarak kabul edilemeyeceğini vurgulamıştır. OHAL KHK'larının olağanüstü hâl dönemine ilişkin ve bu süreyle sınırlı tedbirler öngörebileceğini, OHAL KHK'sı ile daha önceden hak kazandığı avukatlık ruhsatıyla özel sektörde bile çalışamayacak şekilde ömür boyu yasak getirilmesinin Anayasa'ya ve İnsan Hakları Sözleşmesine aykırı olduğunu ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

25. Anayasa’nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

27. Başvurucunun iddialarının baro levhasına yazılmasına ilişkin TBB kararının İdare Mahkemesince iptal edilmesine, dolayısıyla serbest avukatlık yapmasının engellenmesine ilişkin olduğu görülmektedir. Kişilerin mesleki hayatlarının onların özel hayatlarıyla sıkı bir ilişkisinin olduğu ve meslek hayatına yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin söz konusu olduğu dava süreçlerinde özel hayata saygı hakkının gündeme geldiği yadsınamaz. Bununla birlikte öncelikle bu tür işlemlerin mesleki hayata yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat kapsamında görülmeye uygun olduğu veya başvuru konusu edilen uyuşmazlıkların hangilerinin bu bağlamda uygulanabilir kabul edileceği hususlarında ölçütler belirlenmesi ve bu ölçütler dikkate alınarak değerlendirmeler yapılması gerekmektedir (Tamer Mahmutoğlu, § 82).

28. Başvuru dosyası incelendiğinde başvurucunun mesleki hayatına yönelik olarak alınan

tedbirin özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmadığı görülmektedir. Bununla birlikte başvurucunun mesleki hayatına yönelik müdahalenin onun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı anlaşılmaktadır. Zira alınan tedbirin başvurucunun başkaları ile ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânının önemli ölçüde zayıflamasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı değerlendirilmektedir. Bu durumda sonuca dayalı nedenlerle başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır (bkz. Tamer Mahmutoğlu, §§ 84-96).

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

30. Özel hayata saygı hakkına yönelik negatif ve pozitif yükümlülükler arasındaki sınırların kesin biçimde tanımlanması ve birbirinden ayrılması her zaman mümkün değildir. Devlet için öngörülen negatif yükümlülükler, her durumda özel hayata saygı hakkına keyfî surette müdahaleden kaçınmayı gerekli kılar. Pozitif yükümlülükler de özel hayata saygı hakkının korunmasını ve bireyler arası ilişkiler alanında olsa da özel hayata saygının güvencelerini sağlamaya yönelik olaya özgü tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825 , 24/3/2016, § 46; Tamer Mahmutoğlu, § 98).

31. Başvurucunun serbest avukatlık yapmasına imkân sağlayan ve TBB tarafından verilen karar derece mahkemelerince iptal edilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun özel hayatına yönelen müdahalenin kamu gücünü kullanan mahkemelerce verilen karardan kaynaklandığı dikkate alındığında başvurunun devletin negatif yükümlülükleri bağlamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmektedir (Tamer Mahmutoğlu, § 99).

i Müdahalenin Varlığı

32. Başvurucunun baro levhasına yazılması yönünde TBB tarafından tesis edilen işlemin yargı kararıyla iptal edilmesi, söz konusu kararın Bölge İdare Mahkemesinin 9/10/2018 tarihli kararıyla kesinleşmesi ve bu suretle serbest avukatlık faaliyetinden alıkonulması nedeniyle başvurucunun özel hayata saygı hakkına müdahalede bulunulduğu sonucuna varılmıştır.

ii Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

33. Anayasa’nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

34. Yukarıda belirlenen müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 20. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından

öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (R.G. [GK], B. No: 2017/31619, 23/7/2020, § 82; Halil Berk, B. No: 2017/8758, 21/3/2018, § 49; Süveyda Yarkın, B. No: 2017/39967, 11/12/2019, § 32; Şennur Acar, B. No: 2017/9370, 27/2/2020, § 34).

(1) Genel İlkeler

35. Anayasa uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların öncelikle kanunla öngörülmüş olması gerekir. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre de Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütünün karşılanması için müdahale şeklî anlamda bir kanuna dayanmalıdır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 31; Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 75; Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 65; Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 66; Tamer Mahmutoğlu, § 103).

36. Bununla birlikte temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli değildir. Kanunilik ölçütü aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olup bu noktada kanunun niteliği önem kazanmaktadır. Kanunla sınırlama ölçütü sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini ifade etmekte; böylece uygulayıcının keyfî davranışlarının önüne geçtiği gibi kişinin hukuku bilmesine de yardımcı olmakta; bu yönüyle hukuk güvenliği teminatı sağlamaktadır (Halime Sare Aysal [GK], B. No: 2013/1789, 11/11/2015, § 62; Fatih Saraman, § 66; Turgut Duman, § 67; Tamer Mahmutoğlu, § 104).

37. Kanunun bu gerekliliklere uygun olduğunun söylenebilmesi için yeterince ulaşılabilir olması, vatandaşların belirli bir olaya uygulanabilir nitelikteki hukuk kurallarının varlığı hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmesi, ayrıca ilgili normun keyfîliğe karşı uygun bir koruma sağlaması, yetkili makamlara verilen yetkinin genişliğini ve icra edilme biçimlerini yeterli bir netlikte tanımlaması gerekmektedir (Halime Sare Aysal, § 63; Fatih Saraman, § 67; Turgut Duman, § 68; Tamer Mahmutoğlu, § 105).

38. Hukukun kendisi -beraberinde getireceği idari pratiğin dışında- söz konusu işlemin meşru amacını da gözönünde tutarak keyfî müdahalelere karşı bireyi korumak için yetkili makamlara bırakılan takdir yetkisinin kapsamını yeterince açık bir şekilde göstermelidir. Diğer bir anlatımla hukuk sistemi, kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde müdahalelerde bulunma yetkisinin verildiğini açık ifadelerle ortaya koyacak nitelikte olmalı ve bu bağlamda ilgili müdahalenin muhataplarına müdahaleye zemin hazırlayan koşullar ile müdahalenin sonuçları açısından bir öngörüde bulunabilmeleri imkânı tanımalıdır (Halime Sare Aysal, § 64; Fatih Saraman, § 68; Turgut Duman, § 69; Tamer Mahmutoğlu, § 106).

39. Öte yandan her ihtimale çözüm getiremeyecek olan yasal mevzuatın sağladığı koruma seviyesi, büyük ölçüde ilgili metnin düzenlediği alan ve içeriğiyle birlikte muhataplarının niteliği ve sayısıyla yakından bağlantılıdır. Bu nedenle kuralın karmaşık olması ya da belirli ölçülerde soyutluk içermesi ve buna bağlı olarak hukuki yardım ile tam olarak anlaşılabilir hâle gelmesi tek başına hukuken öngörülebilirlik ilkesine aykırı görülemez. Bu kapsamda hak ya da özgürlüğe müdahale eden kural, belirli ölçülerdeki takdir alanını elbette uygulayıcıya bırakabilir. Fakat bu takdir alanının sınırlarının da yeterli açıklıkta belirlenmesi ve kuralın öngörülebilirliği sağlayacak şekilde asgari bir kesinlik içermesi zaruridir (Halime Sare Aysal, § 65; Fatih Saraman, § 69; Turgut Duman, § 70; Tamer Mahmutoğlu, § 107).

40. Nihayetinde söz konusu koşulların yerine getirilip getirilmediğini denetleyecek merci olan yargı organları, müdahalelere dayanak olarak gösterilen kanuni düzenlemelerin erişilebilir, öngörülebilir ve kesin nitelikte olup olmadığını irdelemekle, en başta da ilgili kanuni düzenlemeleri önlerine gelen davalarda anılan çerçevede kalarak uygulamakla yükümlüdürler (Tamer Mahmutoğlu, § 108).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Somut olayda derece mahkemelerince verilen iptal kararına dayanak olarak kabul edilen 672 sayılı KHK, 7080 sayılı Kanun ile kanunlaşmıştır. Dolayısıyla başvurucunun baro levhasına yazılmasına ilişkin olarak TBB tarafından tesis edilen işlemin iptal edilmesi suretiyle özel hayata saygı hakkına gerçekleştirilen müdahalenin şeklî anlamda bir kanuna dayandırıldığı söylenebilir. Ancak belirtildiği üzere temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına dayanak gösterilen kanunların şeklen var olması, kanunilik ölçütünün karşılandığının kabulü için tek başına yeterli değildir. Ayrıca kanunun müdahaleye imkân sağlayacak şekilde maddi içeriğinin bulunması, sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini içermesi gerekir (bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 110).

42. Derece mahkemelerince dayanak olarak gösterilen düzenlemede, kamudaki görevlerinden çıkarılanların bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmeyecekleri, meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları ifade edilmektedir. Derece mahkemelerine göre kamu hizmeti yönü güçlendirilen avukatlık mesleği idare hukuku anlamında kamu hizmeti veren diğer serbest mesleklerden önemli ve farklı bir konuma taşındığından söz konusu düzenlemelere göre başvurucunun baro levhasına yazılması mümkün değildir (bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 112).

43. Müdahalenin dayanağı olarak gösterilen kanun hükmünde yer verilen kamu hizmeti kavramı ve bu kavramın kapsamı yoruma açık ve geniştir. Bu husus yargı kararlarında da vurgulanmaktadır (Danıştay Onuncu Dairesinin 6/2/2002 tarihli ve E.1999/2407, K.2002/347 sayılı kararı). Başta 1136 sayılı Kanun olmak üzere ilgili yasal düzenlemeler dikkate alındığında avukatlığın kamu hizmeti içeren serbest bir meslek olduğu tartışmasızdır. Ayrıca Danıştay ve Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararlarda da avukatlık mesleğinin hem bir kamu hizmeti niteliğinin olduğu hem de serbest meslek yönünün bulunduğu vurgulanmaktadır. Söz konusu kararlarda; sadece yürütülen hizmetin kamu hizmeti olmasından hareketle avukatlığın kamu görevlilerinin tabi olduğu kurallara tabi kılınmasının mesleğin niteliği ve gerekleri ile örtüşmeyeceği, kamu hizmeti olarak kabul edilmiş olsa da serbest avukatlık mesleğinin devlet memuriyeti görev ve hizmetleriyle aynı nitelikte görülemeyeceği ve aynı ölçütlere tabi tutulamayacağı da belirtilmektedir (bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 113).

44. Bu bağlamda müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla kamu hizmeti kapsamında olduğu açık olan avukatlığın istihdam boyutuyla da ele alınması gerekir.

45. Kamu hizmetinde istihdam kavramının kamu görevlilerini kapsadığı konusunda bir tereddüt bulunmamakla birlikte özel hukuk sözleşmeleri ile de kamu hizmetinde istihdam mümkün kılınabilir. Ancak kamu görevlisi olmayan, bir idari sözleşmeyle veya ticari ya da sınai nitelikteki bir özel hukuk sözleşmesiyle kamu hizmetinde çalıştırılmayan ve mesleklerini serbest şekilde icra eden avukatların kamu hizmetinde istihdam edildiklerinin kabulü mümkün değildir. Zira belirtilen durumlar olmadığı müddetçe avukatlık kural olarak

kamu hiyerarşisine dâhil olmayan serbest bir meslektir. Serbest avukatlığın devletin namına ve hesabına yapılan bir iş olmaması, serbest avukatların baro levhasına kaydolduktan sonra çalışıp çalışmama ve müvekkillerini seçme konusunda kural olarak bağımsız olmaları, devletten herhangi bir maaş almamaları, gelirlerinin müvekkillerinden aldıkları vekâlet ücretinden oluşması, zorunlu müdafilik veya arabuluculuk gibi görevlendirmeler dışında serbest avukatlara devletin mali olarak bir katkısının bulunmaması, serbest avukatlar tarafından yapılan iş ve işlemlerin sonuçlarından devletin mali veya hukuki sorumluluğunun bulunmaması, müvekkilleri ile aralarındaki sözleşmeden kaynaklanan tüm haklara kendilerinin sahip olmaları, yükümlülüklere de kendilerinin katlanması bu yöndeki tespit ve vurguları pekiştirmektedir (bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 115).

46. Serbest avukatlık mesleğinin anılan nitelikleri ve ilgili düzenlemelerde istihdam edilme yasağının söz konusu olduğu dikkate alındığında derece mahkemelerince verilen iptal kararına dayanak olarak gösterilen hükümlerin müdahalenin kanuni dayanağı olarak kabul edilmesi mümkün görünmemektedir. Başka bir anlatımla, somut olayda idari, ticari veya sınai bir sözleşme ile çalıştırılma söz konusu olmadığından başvurucunun baro levhasına yazılması yönünde TBB tarafından tesis edilen işlem, ilgili yasal düzenlemelerde yer alan kamu hizmetinde istihdam edilme yasağı kapsamında kalmamaktadır. Aksine bir yorum ilgili düzenlemelerin yalnızca avukatlık yönünden değil kamu hizmeti kapsamında görülebilecek hekimlik, mühendislik gibi serbest şekilde de icra edilebilen diğer meslekler yönünden uygulanmasına neden olabilir (bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 116).

47. Belirtildiği üzere özel hayata saygı hakkına yönelik bir müdahalenin Anayasa'nın öngördüğü güvencelere uygun kabul edilebilmesinin ilk ve temel koşulu müdahalenin kanuni dayanağının bulunmasıdır. Somut olayda ise başvurucunun idari, ticari ya da sınai bir sözleşme kapsamında kamu hizmetinde çalıştırılma durumunun olmadığı, başvurucunun istihdam edilmesinden bahsedilemeyeceği ve serbest avukatlığın bir istihdam ilişkisine dayanmadığı dikkate alındığında, serbest avukatlık faaliyetini kamu hizmetinde istihdam edilme yasağı kabul eden derece mahkemelerince anılan düzenlemelerin keyfîliğe yol açtığı izlenimi oluşturacak şekilde genişletici ve öngörülemez bir yoruma tabi tutulduğu değerlendirilmektedir. Neticede başvurucunun baro levhasına yazılmamasına yönelik olarak gerçekleştirilen müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

48. Yukarıda yer verilen tespitler uyarınca başvuruya konu müdahalenin kanunilik koşulunu sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

49. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

c. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

50. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata

hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

51. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesini, yargılamanın yenilenmesine ve lehine tazminata hükmedilmesine karar verilmesini talep etmiştir.

52. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

53. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

54. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) §§ 57-59, 66, 67).

55. İncelenen başvuruda, serbest avukatlık mesleğini icra etmekten alıkoyan müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmadığı gerekçesiyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu ihlalin mevcut düzenlemelerin derece mahkemelerince öngörülemez şekilde yorumlanmasından, dolayısıyla doğrudan derece mahkemelerinin kararlarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

56. Bu durumda özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun şekilde yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama

yapılmak üzere Mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

57. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

58. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL başvuru harcı ile 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 13. İdare Mahkemesine (E.2017/746, K.2018/71) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesine ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ANDREW CRAIG BRUNSON

B. No: 2018/28400 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/28400

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ANDREW CRAIG BRUNSON BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/28400)

Karar Tarihi: 18/11/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 7/1/2021-31357

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Andrew Craig BRUNSON

Vekili : Av. İsmail Cem HALAVURT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın ve konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuki olmaması ile tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/10/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl süresi 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

10. İzmir'de bulunan Diriliş Kilisesi'nde pastör (yönetimindeki belirli bir bölgede veya kilisede rahiplik yapan kimse) sıfatıyla faaliyette bulunan ve Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı olan başvurucu hakkında İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından FETÖ/PDY'nin hiyerarşik yapılanmasında yer aldığı iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır.

11. Başvurucu, Başsavcılık tarafından 9/12/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başsavcılık, başvurucuyu 9/12/2016 tarihinde, silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan tutuklanması istemiyle İzmir 5. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Hâkimlik aynı tarihte başvurucunun isnat edilen suçtan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Şüpheli ANDREW CRAIG BRUNSON'a isnat edilen Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçunun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, delillerin henüz toplanamamış olması, dolayısıyla yasada belirtilen bir tutuklama nedeninin var olması, atılı suç için belirlenen ceza miktarı dikkate alındığında şüphelinin kaçma şüphesinin bulunduğu, tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde tutuklamanın ölçülü olduğu ve tutuklamadan beklenen gayenin adli kontrol değerlendirildiğinde tutuklamanın ölçülü olduğu ve tutuklamadan beklenen gayenin adli kontrol hükümleri ile sağlanamayacak olması dikkate alınarak şüphelinin CMK 100 ve müteakip maddeleri uyarınca TUTUKLANMASINA... [karar verildi.]"

13. Soruşturma ilerledikçe başvurucu hakkındaki suçlama genişletilmiş ve Başsavcılık, devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Türkiye Büyük Millet Meclisini (TBMM) ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarından tutuklanması istemiyle başvurucuyu 24/8/2017 tarihinde İzmir 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (yeniden) sevk etmiştir. Hâkimlik aynı tarihte başvurucunun isnat edilen suçlardan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Dosyada mevcut bilgi alma tutanakları, İl Emniyet Müdürlüğü raporu, emniyet araştırma

raporu, arama el koyma tutanakları, inceleme tutanakları, gizli tanık beyanları ve diğer deliller birlikte değerlendirildiğinde şüpheli ANDREW CRAIG BRUNSON'ın devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askeri casusluk amacıyla temin etme, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Türkiye Büyük Millet Meclisini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Anayasal Düzeni Ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarını işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin olduğu, suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, soruşturmanın genişliği ve kapsamı itibariyle delillerin toplanma aşamasında olduğu, şüpheliye isnat edilen suçun alt ve üst hadleri, atılı suçun CMK'nın 100 maddesinde sayılan katalog suçlardan olduğu, atılı suça nazaran tutuklama tedbirinin ölçülü bulunması ve adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacağı dikkate alındığında CMK'nın 100 ve devamı maddeleri gereğince TUTUKLANMASINA...[karar verildi.]"

14. Başvurucu, soruşturma sürecinde farklı tarihlerde verdiği ifadelerinde özetle kendisinin Amerika Birleşik Devletleri'nde rahip olduğunu, bağlı bulunduğu kilisenin gönüllülük esasına göre Türkiye'de görev yapacak din adamına ihtiyaç olduğunu bildirilmesi üzerine 1993 yılında eşiyle önce İstanbul'a daha sonra da İzmir'e geldiğini, burada Diriliş Kilisesi'ni faaliyete geçirdiğini, amacının belirli bir mezhebe hitap etmekten ziyade kutsal kitap olan İncil'i herkese anlatmak olduğunu, kilise dışında herhangi bir faaliyetinin olmadığını beyan etmiştir. Başvurucu ayrıca -iddiaların aksine- belli bir etnik yapıya özel amaçla vaaz vermediğini, Önderler Toplantısı diye bir toplantı hatırlamadığını ancak bir kısım konferansa katıldığını, bu toplantılarda veya başka bir konferansta FETÖ/PDY yapılanması ile ilgili olarak diyalog kurulmasının faydalı olabileceği şeklinde bir konuşma yapmadığını dile getirmiştir. Başvurucu bunların yanı sıra FETÖ/PDY üyesi olan herhangi bir kişiyle görüşmediğini, böyle bir kişiyle irtibatı görülmüşse de bu kişinin anılan terör örgütü ile bağlantısından haberinin olmadığını, işi gereği bazı avukatlarla görüştüğünü fakat bunların FETÖ/PDY üyesi olduğunu bilemeyeceğini, bu görüşmelerin bir kısmının eşinin özel hukuka ilişkin sorunları nedeniyle olduğunu ifade etmiştir. Başvurucu son olarak askerî darbe girişiminden haberi olmadığını, askerî darbe girişiminin başarısız olması nedeniyle üzülmediğini, bu yönde arkadaşına çektiği mesajın yanlış anlaşıldığını, mesajın yalnızca toplumun yaşadığı kaos sonucu dine yönelmesi ile ilgili bir beklentiyi konu edindiğini, ayrıca Suruç ve Kobani bölgelerindeki tüm etnik gruplara yardım ettiklerini, bu faaliyetlerin yalnızca insani amaçlarla yürütüldüğünü ve terörle ilişkilendirilemeyeceğini beyan etmiştir.

15. Başsavcılık 5/3/2018 tarihli iddianame ile başvurucunun örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme ve devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçlarından cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır. Bununla birlikte başvurucu hakkında Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve TBMM'yi ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçlarından kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar verilmiştir.

16. İddianamede başvurucuya yöneltilen suçlamalara ilişkin dayanılan olgular şöyle özetlenebilir:

i. Başvurucunun İzmir'deki Protestan Kilisesi önderlerinin katılımıyla 9/10/2013 tarihinde gerçekleştirilen Önderler Toplantısı'nda FETÖ/PDY ile diyalog kurulmasının faydalı olacağını söylediği ifade edilmiştir.

ii. İddianamede Dua kod adlı gizli tanığın beyanlarına yer verilmiştir. İzmir'de bulunan bazı kiliselerde ülke güvenliği aleyhine faaliyette bulunulduğu ve FETÖ/PDY ile PKK silahlı terör örgütleriyle bağlantılı çalışmalar yapıldığı iddiasıyla bu kişinin daha önceden de kolluk birimlerine müracaat ettiği belirtilmiştir. Gizli tanık Dua'nın iddianamede yer alan beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"...2003-2004 yıllarında PKK'lıların ve ayrımcı Kürtlerin kiliseler vasıtasıyla kendilerini akladıkları ve bu yolla yurt dışına iltica ettiklerine dair yaygın bir inanış vardı. Özellikle cezaevinden çıkan PKK'lılar, takipten kurtulmak amacıyla kiliselere başvurup 'biz Hristiyan olduk' diyerek kilisenin sağladığı örtüyle yurt dışına iltica ediyorlardı. Andrew Craig Brunson [başvurucu] da bu faaliyetlerin içindeydi. Lozan Antlaşmasına göre Türkiye'de kilise açılması yasaktır. Bu nedenle daha sonradan FETÖ/PDY örgüt üyesi olduğunu öğrendiğim, fotoğraflarını görürsem teşhis edebileceğim Ramazan isimli bir avukat bunlarla toplantı yaptı ve onlara bu yasağı aşmanın yolunun dernekleşmek olduğunu söyledi. Bunlar da çözümün FETÖ'nün elemanları tarafından sağlanacağını düşünerek, kendi aralarında 'bizim işimizi bunlar çözer' şeklinde konuşuyorlardı. Bu tarihten sonra Türkiye'nin dört bir tarafında çeşitli kiliseler açılmaya başladı. Bu kiliseyi F.B. satın aldı ve adı İzmir Protestan Kilisesi oldu. Bir müddet sonra o da Andrew Craig Brunson'a satarak devretti. Andrew Craig Brunson kilisesinde ve evlerde yapılan özel toplantılarda Kürtlere yönelik özel ayinler düzenlemektedir ... Diriliş Kilisesinin Güneydoğuda Kürtlere yönelik ayrı bir cemaati vardır. Andrew yönetici olduğu için kendisi kontrol eder. Kürtlerin özellikle bu şekilde Hıristiyanlık dinine yönlendirilmesindeki amaç Kürdistan'ın kurulmak üzere olduğu inancıyla Kürtleri Hıristiyanlaştırarak ayrıştırmaktır ...

...

Ayrıca ben Andrew'in FETÖ terör örgütü ile birleşmek lazım şeklinde bir konuşma yaptığına dair bir şey duymadım. Ancak zaten bu yapı, yukarıda izah ettiğim gibi FETÖ/PDY yapılanmasıyla yakın ilişkidedir. Dinler arası diyalog adı altında her türlü karşılaştıkları problemi cemaat vasıtasıyla çözüyorlardı ..."

iii. Ayrıca 9/12/2016 tarihinde yapılan fotoğraf teşhisi sonucunda gizli tanık Dua'nın Ramazan ismiyle tanımış olduğu B.B. isimli kişiyi teşhis ettiği, adı geçen bu kişinin ise FETÖ/PDY'nin geçmişte Ege Bölgesi imamı olduğu, ülke genelinde yürütülen birçok soruşturma kapsamında firari (kaçak) olarak arandığı, il imamları haricinde hiçbir örgüt üyesinin kendisiyle görüşemediği ve örgüt lideri Fethullah Gülen'le doğrudan görüşebilen beş kişiden biri olduğu ifade edilmiştir.

iv. Başvurucunun mobil telefonu ve bu telefona takılı SIM kart üzerinde yapılan inceleme sonucunda tespit edilen bazı mesajlara değinilmiştir. Söz konusu mesajların içerikleri -İngilizce'den tercüme edildiği şekliyle- şöyledir:

- Dan S. Adlı Kişiyle Yapılan Yazışmaların İçeriği:

22/4/2015 tarihinde [başvurucu]: Merhaba Dan. Sanıyorum ki bir merasim veya uzlaşma toplantısı sebebiyle orada olacak. Ermeni soykırımının 100. Yıldönümü. Bugün Suriyeli Kürt işini bitirdik. 15 erkek ve kadın var. Ihop’ta sana hürmetler. Andrew.

22/4/2015 tarihinde [Dan S.]: Çok iyi.

22/4/2015 tarihinde [başvurucu]: Whatsapp’a bak. Bir fotoğraf gönderdim.

23/4/2015 tarihinde [Dan S.]: İnanılmaz. Bunu basabilir miyiz?

26/6/2015 tarihinde [Dan S.]: Selam Andrew. Kobani'deki son saldırıda bağlantılarımız ne durumda?

26/6/2015 tarihinde [başvurucu]: Öldürülenlerden en az beş tanesi yeni inananların yakınlarıydı. Diğer yakınlar ya yaralı ya da kayıp.

26/6/2015 tarihinde [Dan S.]: Tanrım, onlara yardım et. Bana haber vermeye devam et.

16/9/2015 tarihinde [Dan S.]: Hassan'dan bir mesaj aldım. Bu hafta ABD'den bir çok kişi gelecekmiş. Karşılaşma ve çatışma olacağını söylüyor.

16/9/2015 tarihinde [başvurucu]: Hat çok çekmeyen bir yerdesin sanırım. Ghassan ile görüştün mü? Acaba bu onunla anlaştığımızdan sonra mı oldu. Bu iptal edeceğimiz anlamına mı geliyor?

28/1/2016 tarihinde [başvurucu]: General Dan. Neredesin? Seni birkaç dakika yakalayabilir miyim? Seni bir saat içinde ararım. Türkiye'de misin yoksa ABD'de mi?

28/1/2016 tarihinde [başvurucu]: Türkiye

28/1/2016 tarihinde [Dan S.]: Tamam

28/1/2016 tarihinde [Dan S.]: Kasım 1-4 arası benim için uygun. Senin için de uygun olduğunu görüyorum. 1 saate kadar arayacağım.

17/3/2016 tarihinde [başvurucu]: Merhaba Albay Dan. Neredesin? Factime'ı gördüm ve geri aradım ancak ulaşamadım.

16/7/2016/ tarihinde saat 00.06'da [Dan S.]: Çocuklar iyi misiniz? Evet. Bu durumda kim kazandı bellki değil. Sizin ziyaretiniz için hazırlanıyoruz.

16/7/2016/ tarihinde saat 00.09'da [Dan S.] Sizi düşünüyorum çocuklar. Güvende kalın.

21/7/2016 tarihinde [Dan S.]: Size ulaşmaya çalışıyorum. İyi misiniz?

21/7/2016 tarihinde [başvurucu]: Merhaba Dan. Teşekkürler. Evet. Ben iyiyim. Sana cevap veremediğim için üzgünüm. Dün Norine'le [başvurucunun eşi] buluşmak için Amerika'ya uçuyordum. Üç haftalığına çocuklarla olmak için Amerika'ya gelmeyi aylar önce programladık ve Türkiye için ilginç bir zamanda bu oldu. Türkleri sallayacak bazı olayları bekliyorduk-İsa'ya dönmek için gerekli koşullar oluştu. Darbe teşebbüsü bir şoktu. Birçok Türk geçmişte de olduğu gibi askeriyeye güvendi ancak bu sefer çok geçti. Ve darbe teşebbüsünden sonra bu başka bir sallama. Sanırım olaylar daha da kötüye gidecek. Sonunda biz kazanacağız. Seninle yakında iletişime geçmek üzere. Merhaba Dan. Kanada'da mısın? Ne zaman konuşabiliriz.

- Mau Adlı Kişiyle Yapılan Yazışmaların İçeriği:

21/7/2015 tarihinde [Mau]: Dün Suruç'ta olanları yeni öğrendim. Herkese dua ediyorum.

22/7/2015 tarihinde [Mau]: Nasılsınız ?

23/7/2015 tarihinde [başvurucu]: Merhaba Mau. İyiyiz. Dairemiz saldırının olduğu binanın birkaç bina ötesinde. O dönemde kilise kampımızı yapıyorduk. Soru sonuçlar ne olacak. Doğuda yüksek tansiyon var. Tabi ki dünyanın bu kısmında her zaman zorun var. Bazıları Kürtleri şiddet için provake ediyor, yani burada bir müdahale olabilir. Kim bilir? Umarım seninle ilgili herşey yolundadır. Tarihler kesinleştiğinde haber ver. Esenlikler. Andrew.

v. İddianamede bu görüşmeler ve bunların yapıldığı sırada başvurucunun kullandığı cep telefonunun sinyal bilgisi gözönüne alınarak şu değerlendirmelere yer verilmiştir:

- Başvurucunun darbe girişiminin ardından Dan S. adlı kişiyle yaptığı yazışmalar yönünden "... şüphelinin askeri darbe girişiminin başarısız olmasından üzüntü duyduğunu, 'sonunda biz kazanacağız' ibaresiyle, ileride ülke içinde çıkması muhtemel iç karışıklıktan, bağlı bulunduğu illegal yapılanmanın stratejisi kapsamında faydalanmayı düşündüğünü umduğu ve bunu belirttiği şeklinde değerlendirilmiştir."

- Başvurucunun yazışmalarının yanı sıra telefon sinyal bilgileri yönünden "... Şüphelinin soruşturma aşamasında ele geçirilen ve üzerinde taşıdığı 0532 2... Numaralı telefon hattından alınan HTS dökümünde; 2014-2017 yılları arasında 1306 kez Urfa ilinin Suruç ilçesinde, 192 kez Urfa ilinin başka ilçelerinde, 2 kez Diyarbakır ilinde olduğu anlaşılmaktadır... 23.07.2015 günü Andrew BRUNSON'un Suruç'ta bulunmakla birlikte, Kobani'deki şiddet olaylarının ve Diyarbakır ili Sur ilçesindeki hendek operasyonlarının olduğu zaman diliminde de, kendisinin İzmir ilinde görevli bulunmasına rağmen, bu bölgeden çok uzaklarda yer alan, kendi görevi ile hiçbir bağlantısı olmayan Sur ilçesinde bulunduğu, yine bölgede PKK terör örgütünün oluşturmaya çalıştığı kaotik ve şiddet ortamına rağmen bu bölgede bulunmakta ısrar etmesi karşısında iddianamenin genelinde irdelenen, şüphelinin bağlı olduğu illegal yapılanmanın hedef ve stratejisi kapsamında görev yaptığı anlaşılmıştır."

vi. İddianamede başvurucuya yöneltilen suçlamayla ilgili olarak çok sayıda tanığın beyanlarına yer verilmiştir. Bu beyanların ilgili kısmı şöyledir:

- Tanık M.C.nin Beyanı:

"...Ben bundan yaklaşık 13 yıl önce İzmir ilinde bulunan Yeni Doğuş Kilisesinde Hıristiyan oldum. O tarihten bugüne kadar düzenli olarak kiliseye gitmekteyim ve ibadetimi yapmaktayım. Ben Alsancak semtinde bulunan Diriliş Kilisesinde 2007 yılında Andrew Craig Brunson ve Erik W. ile tanıştım. Bu şahıslardan Andrew'in 23 yıldır Türkiye'de papazlık yaptığını, Erik W'nin ise sürekli yurt dışına gidip geldiğini biliyorum. Türkiye'ye geldiğinde ibadet dışında kilisede Kürt Kilisesi oluşturup, Kürtlere ibadet yaptırıp, Kürt şahısları Hristiyan yapıyordu. Bu şahısların Kürt Halkına yönelik çok ciddi planlarının olduğunu gitmiş olduğum ibadetlerde açıkça görüyordum. Kürt Halkıyla çok ilgileniyorlardı. Ayrıca Erik W. ileri derecede Kürtçe ve Osmanlıca bilmektedir. Hatta ben Erik W'nin özel yetiştirilip Türkiye'ye gönderildiğini düşünüyorum, çünkü çok donanımlı ve bilgili bir kişi. Bu şahsın Andrew'den de yetkili olduğunu düşünüyorum. Erik W. Türkiye'ye geldiğinde özellikle Güneydoğu illerinde faaliyet yürütmektedir. Bunu da bu şahsın Türkiye'de görüştüğü ve kendisinin de Hıristiyan olduğu, ayrıca Deniz Kuvvetlerinde subay veya uzman olarak hatırladığım M.T.den duydum ... Ben yukarıda isimlerini vermiş olduğum Andrew Craig BRUNSON ve Erik W. isimli şahısların Amerikan İstihbarat birimlerine çalıştığını düşünüyorum. Bu şahıslar Türkiye'de bulunan Kürtlere her zaman destek oluyor ve Güney Kürdistan'ın kurulacağını söylüyorlardı..."

- Tanık L.K.nın Beyanı:

"...İlk olarak yerini kendim öğrendiğim Basmane semti yakınlarında bulunan Yenidoğuş Kilisesine gitmiştim. Buraya beni herhangi bir kimse davet etmedi. Burada ayinler ve tapınmalara katılmaya başladım. Yaklaşık olarak 3-4 sene bu kiliseye gitmeye devam ettim. Bu kilisede Pastör olan kişi ilk gittiğimde Andrew Brunson isimli şahıstı. Bu şahsın 3

vatandaşlığı bulunmaktaydı. Bunlar İspanya, Amerikan ve Alman vatandaşlıklarıydı. Macaristan asıllı bir bayan ile evliydi ve ismi Norin idi... Bu topluluk içerisinde benim gibi Türk kökenli kişiler olduğu gibi Kürt kökenli ve her ulustan insanlar da bulunuyordu. Kürt kökenli olan kişiler arasında yaşadığımız ülkeyi seven insanlarolduğu gibi bölücü görüşe sahip, terör sempatizanı olan 8-10 kişilik bir grup da bulunuyordu. Bu grupta yer alan şahısların isimleri: B.K., Salih isimli soy ismini bilmediğim şahıs, M.D. isimli şahıs, H.M. ve D.Ö. isimli bayanlar, soyadını bilmediğim Agit isimli şahıs ile yabancı uyruklu B.M. isimli şahıs ile yine yabancı uyruklu Elizabeth isimli bayandır. Kilise pastörü olan Andrew Brunson'un bu bölücü görüşe sahip kişilere özel bir ilgisi vardı. Hatta bir suç işleseler bile bu kişilere sahip çıkmaya, kiliseden uzaklaştırmamaya çalışıyordu... Andrew 2008-2009 yıllarında Yenidoğuş Kilisesinden teröre destek olduğu için kovuldu. Çünkü Yenidoğuş prespiteryan bir kiliseydi ve teröre destek verilmesini istemiyordu...Andrew Brunson buradan kovulduktan sonra yaklaşık olarak 1-1.5 ay yurtdışında kaldı...Andrew Türkiye'ye geldikten sonra 1 hafta içerisinde Alsancak'ta bulunan Bornova sokağında yeni bir kilise açtı. Andrew açtığı bu kiliseye Diriliş adını verdi. Ben bu adamın ne amaçta olduğunu öğrenmek, ne yapmak istediğinin boyutlarını görmek için bu kiliseye gitmeye başladım. Bölücü görüşe sahip grupta aynı şekilde Diriliş kilisesine gelmeye başladı. Hatta Yenidoğuş Kilisesine giden grubun yüzde 80 gibi bir oranı Diriliş kilisesine gelmeye başladı. Bu kiliseye yeni gelmeye başlayan bizlere Agit ve Mehmet olarak tanıtılan ancak gerçek isimlerinin bunlar olmadığını bilmediğim şahıslar ve bizimle Yenidoğuştan beri birlikte olan B. isimli 3 şahıs vardı. Bunlardan ilk ikisi Suriyeli şahıslardı ve bunların Suriye'de terör örgütüne üye olduğunu öğrendik. Hatta Agit'in Bomba eğitimi almış bir terörist olduğunu da duymuştuk. Yine bu şahıslardan Agit, Mehmet, Salih Abi diye bilinen bir şahıs ve Andrew ile eşi Norin dönem dönem gündemdeki olaylara göre Kobane, Suruç gibi yerlere gidiyorlardı. Bu şahıslar çekinmeden Facebook hesaplarından bu geziler ve örgüt ile ilgili paylaşım yapıyorlardı. Bu resimlerde Mehmet, Agit ve tanımadığım terör örgütü üyeleri Leşker diye tabir ettiğiniz terörist kıyafetlerini giymiş, 'Kürdistan' bayrakları açmış, zafer işaretleri yapıyorlardı. Andrew de aralarında poz vermiş olarak duruyordu. Ben bu paylaşımları Facebook isimli siteden indirerek aldım. Şu an yanımda olan bu fotoğraf ve görüntüleri sizlere kendi rızam ile teslim ediyorum.

...

Ben bu kiliselerde kaldığım süre içerisinde Andrew in temel görevinin bölücü kesimi toplamak, korumak ve beslemek olduğunu anladım. Kilisenin alt katında ayin yapılırdı, üst katta ise iki oda bulunmaktaydı. Bu odalara cemaatin girmesi kesinlikle yasak olduğu halde Kürt olan cemaate bu odalarda toplantılar düzenlenirdi. Ben bu toplantılara katılamadığımdan toplantıya katılanları takip etmeye başladım. Bir gün yine Agit, B.K., Bedros, Mehmet, K.T. ile isimlerini bilmediğim birkaç kişinin kilise üst katında yapılacak toplantıya katılacaklarını ayinden önce öğrenince, ayin bitiminde dışarı çıktım. Üst kattaki odanın ışığı haricinde kilisenin bütün ışıkları söndürüldü, yaklaşık 4 saat kadar bu toplantı sürdü, çıkışta isimlerini verdiğim şahıslar tek tek kiliseden ayrılmaları üzerine benim toplantının yapıldığı bu odaya karşı ilgim artı. İlerleyen süreçte yasak olan bu odaya girmek için fırsat aradım. İlk fırsatta kilise üst katında tuvaletin karşısında bulunan bu odaya girdiğimde, sağ tarafta kitapların bulunduğu raflar olduğunu, masa ve sandalyelerin bulunduğunu, masa üzerinde katlanmış Türkiye haritalarının olduğunu, bu haritaların bazılarının üzerlerinde elle çizim ve işaretlerin yapılmış olduğunu, sınırların değiştirilmiş olduğunu gördüm. Masanın ilerisinde oda içerisinde yerde kolilerin olduğunu gördüm. Merak ederek ağzı kapalı olan kolilerden bir tanesini açtığımda, içerisinde PKK'ya ait

yasadışı broşürlerin bulunduğunu gördüm. Bu broşürlerden masa üzerinde de vardı. Ben aşağıdan ayak seslerinin geldiğini duyunca hemen odadan telefonla görüşüyormuş gibi çıktığımda Norin'e yakalandım. Sonradan Norin'e özel telefonda görüşme yaptığımı bu odaya ondan girdiğimi anlattım. Bu odaya girenlere ceza verildiği halde bana bu söylemimden dolayı ceza vermedi. Ancak bana bu olayda Norin çok kızdı. İlk ayinde bununla ilgili olarak cemaatte bulunan herkese o odaya bir daha girilmeyeceğini söylediler.

...

Bu kiliseye ait Konak ilçesinde Diş Hastanesinden yukarıya doğru, varyant olarak bilinen yere çıkarken eski bir konak vardı. Burayı Koreli bir iş adamının alarak kilisenin kullanımına verdiği söylendi. Burada yurtdışı veya şehir dışından gelen misafirler konaklardı. Ben bunları oranın görevlisi olan A.R.Ç. isimli şahıstan öğrendim. A.R.Ç. bir keresinde konuşma sırasında istemeden burada toplantı düzenlendiğini ağzından kaçırdı. Bende bu durumdan şüphelendiğim için bu eve ilgi göstermeye başladım. Burada düzenleneceği söylenen kutsal kitap seminerine neler olup bittiğini anlamak için gönüllü olarak yazıldım ve burada yaklaşık 4.5 ay kadar kaldım. Bu süre zarfında eğitim verildiği gibi yine PKK lehine olabilecek çalışmalar düzenleniyordu. Bu toplantılarda Andrew konuşmacı olarak Kürt halkının Türkiye'de ezilen halk olduğunu, Kürt halkından ziyade PKK'nın özgürlük mücadelesi verdiğini ve buna destek verilmesi gerektiğini söylüyordu. Ben daha yakından faaliyetlerini görebilmek için Suruç ve Kobane'ye de gelmek istediğimi söylediğimde örgüt ile bağlantılarını açık olarak göreceğimizi, belki görüntü alabileceğimizi bildikleri için bana gelmemin mümkün olmadığını söylediler... 2015 yılında bu kiliseden ayrılmış olsam da 2016 yılında yaşanan darbe girişiminden sonra firari olan FETÖ üyelerinin bu kilise yöneticileri olan Andrew'in ekibi tarafından konakta yani size yerini tarif ettiğim evde bir dönem saklandığını, evin çok yakınında oturan Tuncay isimli 24-25 yaşlarındaki arkadaşımdan duymuştum. Bu şahsın soyadını bilmiyorum ancak konu ile ilgili olarak kendisini sizlere bilgi vermesi adına temin edebilirim.

...

Özetlemem gerekirse Kilisenin Pastörü olan Andrew BRUNSON, bu şahsın eşi olan Norin, Pastör yardımcısı K.T., Suriyeli M.B. ve Agit olarak tanıtılan kişiler, B.K. isimli şahıs, D.Ö. isimli şahıs, Salih isimli soy ismini bilmediğim şahıs, B.M. ve H.M., Elizabeth isimli yabancı uyruklu şahıs, Abdullah isimli soy ismini bilmediğim şahıs, Creise ve Per isimli yabancı uyruklu şahısların bu kiliseyi paravan olarak kullanmak suretiyle PKK adına faaliyet yürütüp, örgüte yardım ve yataklık ettiklerine şahit oldum. Benim burada bulunduğum süre içerisinde defalarca örgütün propagandasını yaptıklarına ve örgütsel seyahatler yaptıklarına şahit oldum. Ancak örgütün hangi eyleminde nasıl görev aldıkları hakkında bir bilgiye sahip değilim."

- Tanık G.D.nin Beyanı (İddianamede Aktarıldığı Şekliyle):

"...Kendisinin 2005 yılında Bayraklı'da bulunan St. Antuan Kilisesinde Yardımcı Papaz olarak görev yapmaya başladığını, bu kilisede 2011 yılına kadar görev yaptığını, bu süreçte diğer kiliselerle ve önderleri ile ilişki içerisinde bulunduğunu, İzmir merkezindefaaliyet yürüten Diriliş Kilisesinde Papaz olan Andrew Craig Brunson isimli şahıs ile de bu sebepten 2006 yılından 2011 yılına kadar bir arkadaşlığının söz konusu olduğunu, şüpheli ile Diriliş Kilisesinde ve farklı başka yerlerde bir çok kez karşılaşarak sohbet etme fırsatı bulduğunu, esasında birbirlerini pek sevmediklerini, bunun sebebinin şüphelinin bir defasında Diriliş Kilisesindeki sohbet esnasında Diyarbakır'dan Kürdistan diye söz etmesi üzerine kendisinin

bu cümleye tepki göstermesi ve orası Türkiye Cumhuriyet toprağıdır demesi üzerine, şüphelinin kendisine 'Asimile ettiğiniz için öyle' demesi olduğunu, bu nedenle sadece mesleki saygı nedeni ile görüştüklerini, kendisinin tarihini tam hatırlamamakla beraber 2009 veya 2010 yıllarında Tunceli'den ... bir grubu İzmir'de misafir ettiğini ve bu şahısları Vaftiz ederek Hıristiyanlığı girişlerini sağladığını, bunutüm Hristiyan cemaatinin bildiğini, hatta bu 25 kişiden 5 veya 6 tanesinin daha sonra İltica yoluyla Kanada ve Amerika'ya gittiğini bildiğini, bu şahısların isimlerini bilmediğini ancak araştırılması durumunda her kilisenin vaftiz ettiği şahısların isimlerini tuttuğu bir Vaftiz Kayıt Defteri olduğunu bu isimlere oradan ulaşılabileceğini, şüphelinin Doğu kökenli vatandaşlara yönelmek için PKK terör örgütünü benimseyerek bu şahıslara daha kolay ulaştığını, çünkü kendisinin ayin yaptığı Diriliş Kilisesinde bu ayinler PKK terör örgütünün sembolü olan sözde bayrakları ve flamalarını giyen, bu sözde bayraklarının ve renklerinin bulunduğu tişörtlerle ayinlere gelen birçok cemaat üyesinin mevcut olduğunu, ayinlerinde birkaç defa bu konulara şahit olduğunu, ayinler harici kilisede ara ara konserler verildiğini, bu konserlerde yine PKK sempatizanı şahısların örgüt lehine konuşmalarda ve sloganlarda bulunarak katılımları olduğunu belirtmiştir. Şüpheli Andrew Craig BRUNSON ile ilgili dikkatini çeken diğer bir hususun ise, şüpheliyi bir çok kez Kilisede, Alsancak'ta ismini şu anda hatırlamadığı farklı kafelerde ve birkaç defa da sahilde kendisi kilise cemaati olmayan ama şekil, görünüm itibari ile Fetöcü olarak nitelenen kimselerin dış görünümlerine benzeyen şahıslar ile gezdiğini veya oturduğuna şahit olduğunu belirttiği, bir seferinde merakı nedeniyle kendisine bu arkadaşlar kim diye sorduğunda Hıristiyanlığı merak eden arkadaşlar dediğini, ancak kendisinin bu şahısların FETÖ/PDY terör örgütünden olabileceklerine kanaat getirdiğini ... [ifade etmiştir.]"

- Gizli Tanık Göktaşı'nın Beyanı (İddianamede Aktarıldığı Şekliyle):

"Şüpheli Andrew'in Başpastörlüğünü yaptığı Diriliş Kilisesine Suriye Devleti vatandaşları ile Kürt şahısların dikkat çekici bir yoğunlukla geldiğini, bu şahısların liderliğini açık kimliğini bilmediği Suriyeli Mehmet olarak bilinen bir şahıs ile B.Y. isimli birkişinin yaptığını, ilerleyen zamanda bu iki şahsın PKK sempatizanı olduğunu, dağdan indiklerini öğrendiğini, bu şahısların aleni olarak her konuşmalarında PKK'lı olduklarını beyan ettiklerini, bu şahısların haftanın hemen hemen her günü kiliseye geldiklerini, hatta bazılarının (özellikle Suriye uyruklu, Türk vatandaşlığı alamayan şahısların) kilisede kaldıklarını, bu şahısların niçin bu kiliseye geldiklerine ilk başta bir anlam veremediğini, sürekli PKK yanlısı, Kürt yanlısı konuşmalar yaptığını, bu şahısları koruduğu ve PKK'ya ilgi duyduğunu anladığını, Kilisede sürekli PKK yanlısı şahısların gelerek siyasi konuşmalar yaptıklarını, Türk Devleti, askerimiz ve polisimiz hakkında olumsuz konuşmaların kendisinin ve kiliseye gelen bazı arkadaşların hoşuna gitmediğini, bu durumdan çok rahatsız olduğunu...kilisede aralıklarla tarihi önceden belli olmadan Liderler toplantısı yapıldığını, bu toplantıya asla cemaatten kimsenin giremediğini, bu toplantıların bazen Andrew'in evinde de yapıldığını duyduğunu, toplanma amacını bilmediklerini, bu toplantıya Andrew, eşi Norin, Kürt liderleri olan B.Y., Suriyeli Mehmet, Agit ile görse tanıyabileceği Kürt liderlerin ve kilisenin yaşlılar heyetinin katıldığını ... [ifade etmiştir.]"

vii. İddianamede; tanık G.D.nin yukarıda yer verilen ifadesinde geçen başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatı olduğunu düşündüğü kişilerle görüştüğü yönündeki açıklaması üzerine tanığa FETÖ/PDY kapsamında soruşturulan bir kısım şüphelinin fotoğrafının gösterildiği, tanığın FETÖ/PDY'nin Ege Bölgesi imamı olan B.B.nin yardımcısı konumundaki firari M.S. adlı kişiyi -başvurucuyla yakın temasta birisi olduğunu belirterek- teşhis ettiği ifade

edilmiştir.

viii. İddianamede ayrıca başvurucunun yabancı uyruklu K.C.A. ile yakın irtibatının bulunduğu, bu kişinin mobil telefonuyla başvurucunun mobil telefonundan farklı yerlerde aynı saat aralıklarında ortak sinyal alındığı belirtilmiştir. Başvurucunun adı geçen kişiyle irtibatının devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme amacına müteallik olduğu ifade edilmiştir. Bu suçlama iddianamede şöyle yer almıştır:

"...Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yollarında çalışan 700-800 görevlinin kimlik bilgileri ve şuan nerede görev yaptıkları gibi, ancak ülkenin bir şekilde işgal edilmesi durumunda, lojistik bir ulaşım ağı olarak demir yollarının kullanılması ve direniş gösterebilecek çalışanlar tarafından demir yollarının sabote edilmesinin önüne geçmek amacıyla ihtiyaç duyulacak mahiyette bilgilerin tespitini yapan, buna ilişkin liste hazırlayan, 15/07/2016 günü gerçekleştirilmeye çalışılan askeri darbe girişiminden haberdar olduğu anlaşılan ve Dua kod adlı gizli tanığın beyanına göre, bir Türk Vatandaşına gerçekleşmesi beklenilen askeri darbe girişiminden zelzele tanımlaması ile bahsederek, sözde zelzelenin oluşturacağı yıkım ve sonrası doğacak olumsuzluklara karşı hayatta kalması amacıyla, bir takım özel askeri hayati idame malzemelerini bir Türk vatandaşı şahsa veren dosyası tefrik edilen şüpheli K.C.A. ile yakın irtibat halinde olduğu, K.C.A. ile birlikte faaliyet icra ettikleri yönünde kuvvetli deliller bulunduğu,

...

Şüpheli Andrew Craig BRUNSON'un kullandığı, inceleme işlemi bitirilen 0532 2... nolu GSM hattının HTS dökümlerinin kontrolünde, hakkında soruşturma yürütülen K.C.A. ile soruşturma kapsamında anlam yüklenecek şekilde, düzenli periyotlarla 3 kez aynı yerde bulunduğunun anlaşıldığı, Dua kod isimli gizli tanığın ifadesi kapsamında ve teslim ettiği soruşturması tefrik edilen şüphelilerin bilgisayarlarından elde edilen bilgilerden oluşan flash belleğin içinde yine şüpheli K.C.A.ya ait bilgisayardan elde edildiği anlaşılan 'irtibat kurulacak askerler' şeklinde bir listenin çıkması, şüphelinin K.C.A. ile yoğun irtibat halinde bulunması, listedekilerin askeri şahıs olması ve askeri okullarda öğretmen olmaları göz önüne alındığında, şüphelinin casusluk faaliyeti olarak nitelendirilebilecek ve din adamlığı ile hiçbir şekilde bağdaşmayacak faaliyetler içinde bulunduğunun anlaşıldığı..."

ix. İddianamenin değerlendirme kısmında ise misyonerlik adı altında illegal faaliyette bulunan oluşumların ve FETÖ/PDY'nin kuruluş, amaç, işleyiş ve hiyerarşik yapılanma bakımından benzerlik gösterdiğine dikkat çekilmiş; bu bağlamda örgütün dinler arası diyalog yaklaşımına vurgu yapılmıştır. Ardından başvurucunun Diriliş Kilisesi ve Türkiye'nin doğu bölgesindeki faaliyetlerinin PKK terör örgütüyle koordineli bir şekilde yürütüldüğü ve bu faaliyetlerin Kürt kökenli vatandaşların ayrışmasını sağlama amacını taşıdığı ileri sürülmüştür. Buna göre başvurucu, belirtilen amaca ulaşma yolunda dinler arası diyalog söylemine dayanmış ve misyonerlik görünümü altında esasen FETÖ/PDY ve PKK silahlı terör örgütleri ile eş güdümlü hareket etmiştir.

17. İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi 15/3/2018 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve başvurucu hakkındaki yargılama, Mahkemenin E.2018/172 sayılı dosyası üzerinden sürdürülmüştür.

18. Mahkeme 16/4/2018 tarihinde yaptığı duruşmada başvurucunun savunmasını almıştır. Başvurucunun savunmasının ilgili kısmı şöyledir:

"...İlk önce bu FETÖ/PDY ve PKK örgütüne üye olmamakla beraber örgütlerin amacı çerçevesinde faaliyet gösterdiği iddiası, ilk önce FETÖ'ye bakmak istedim, ilk önce bu benim inancıma bir hakaret, ben Hristiyan'ım, ben bir din adamıyım ve ben İslami bir harekete katılmazdım, onların amaçları benim amaçlarımdan tamamen farklı, ben İsa'ya öğrenci yetiştirmek istiyorum, onlar bunu yapmak istemiyor, onlarla birlikte hiç iş birliği yapmazdım, beni görevlendiren Evangelical Presbyterian Church mezhebi bunu da kabul etmezdi asla, o zaman bu benim inancıma aykırı, daha önce de tüm savunmalarımda belirttiğim gibi herhangi bir FETÖ örgütü üyesiyle tanışıklığım yoktur.

...

İkinci şey Dan S. isimli arkadaşım ile yaptığım görüşmeyle alakalı olarak, arkadaşım Dan ile yapılan mesajlaşma, öncelikle mesajlaşmanın Türkçe çevirisini kabul etmiyorum, yanlış çevrildi ve en azından iki cümle düşürüldü orjinalden, soruşturma aşamasında savcı ifade alırken metnin İngilizce orjinalini görme şansım olmadı ancak mesajlaştığımı kabul ettim ve ediyorum, orjinal çevirisini mahkemenize sunuyorum, bu sunuldu mu, tamam, burada daha önce de belirttiğim üzere yapılan yazışma sosyal politik bir durum değerlendirmesidir, şimdi onu okuyacağım size. Türkçesini okuyorum, merhaba Dan, teşekkürler, evet ben iyiyim, daha önce yanıt veremediğim için üzgünüm, dün Norin ile buluşmak için Amerika'ya seyahat ediyordum, aylar önce çocuklarımız ile üç hafta birlikte olmak için Amerika'da olmayı planlamıştık ve Türkiye'deki bu enteresan zamana denk geldi, Türkleri sarsacak bir şeylerin olacağını bekliyorduk, İsa'ya kalabalık bir iman bir dönmek için gerekli durumların oluşması, bu darbe girişimi bir şoktu, birçok Türk gerekirse kendi demokrasi versiyonunu korumak için bir noktada askeriyenin geçmişte yaptığı gibi araya girmesine güvendiler, ama bu kez çok geç ve çok az, ve darbe sonrası temizliği ve tek adam yönetiminin ivme kazanması, bu da ayrı bir sarsılma, işlerin daha karanlığa gireceğini düşünüyorum ve aynı zamanda yücelik ve mucizelerin belirdiğini de göreceğiz, sonuçta kazanan bizleriz, yakında seninle irtibat kurmayı umuyorum ve bunu anlatmak istiyorum.

...

Bunun dışında gizli tanık beyanlarıyla B.B. ve M.S. ile görüştüğüm iddiası, ben bu isimleri tanımam bilmem, bu isimde hiç kimseyi tanımadım ve onlarla görüşmedim, dosyadan anladığım kadarıyla bu insanlar kod ismi kullanıyor olabilirler, daha önce de belirttim ben herhangi bir FETÖ örgütü mensubu tanımıyorum.

Dua kod adlı gizli tanığın ifadeleri asılsızdır ve uydurmadır, ben Ramazan isimli bir avukat tanımıyorum, Ramazan isimli bir avukat ile bir toplantıya katılmış değilim, böyle bir toplantı olmadığı gibi toplantıda bizim işimizi FETÖ'cüler çözer şeklinde bir ifade de hiçbir yerde hiçbir zaman duymadım, B.B. isimli şahısı tanıdığım ve onunla irtibat kurduğum şeklindeki beyan tamamen asılsızdır, tanığın beyanları tamamen mantıksızdır, Türk hukuk sistemini veya mevzuatı bilmem mümkün değildir, dolayısıyla bizim işimizi bunlar çözer şeklinde bir beyanda bulunmam mümkün değildir.

...

M.S. ile ilgili görüştüğüm iddiası da asılsızdır, bunu söyleyen tanık G.D. ve sonra onun ifadesine cevap vermek istiyorum, ama şimdi diyeyim G.D. isimli tanığı tanımıyorum, 2006-2011 yılları arasında benimle Diriliş kilisesinde herhangi bir görüşmesi olmadı, yaptığı teşhiste M.S.yi teşhis etmiş ancak ben M.S. ile aynı ortamda hiç bulunmadım, zaten verdiği ifade tamamen yalanlar üzerine kurulu olduğu için itibar edilmemesi gerekir... G.D.

inanılmaz senaryo anlatıyor ona göre PKK bayrakları birçok kişiyi PKK destekleyen tişörtleri cemaat üyesi giymiş, birçok zaman böyle bir şey olduğunu PKK destekleyen konuşmalar yapıldığı PKK'yı destekleyen konserlerde slogan atılıyor vs, öyle bir şey anlatıyor, birincisi bu adam Diriliş Kilisesine katılmadı, bir de Diriliş Kilisesinde konser hiç yapılmadı, hayır konserler yapıldı ve böyle şeylere tanık oldum, Diriliş Kilisesinde hiç konser yapılmadı ve o bizim kilisemize benim orada olduğum hiçbir toplantı da G.D. katılmadı. İkinci hem Yeni Doğuş Kilisesi ve Diriliş Kilisesine katılanların çoğu Kürt değil, ben hatırlamaya çalıştım ha bunlar hep değişen rakamlar çünkü gelen giden var her zaman ama Diriliş Kilisesinde ben 5 ya da 7 tane Kürt kökenli vatandaş hatırlıyorum o kadar, yani çoğu gelen Türk kökenli çoğu gelen Türk kökenli ise öyle her zaman böyle şeyler varsa PKK sloganı konuşmalar varsa, kimse bir şey şikayet etmez miydi, bir fotoğraf çekip onu emniyete götürsünler bunu şikayet etmeleri gerekiyordu ama öyle bir şey olmadı... Biz bu koruma istiyoruz polisin orada olduğunu biliyoruz, bize baktıklarını biliyoruz ve biz onlardan istedik ve bu şeyleri PKK'yı destekleyen böyle onun anlattığı çılgın şeyleri yapmak yani herkesin önünde birçok kişinin tişörtü var PKK'yı destekleyen sloganlar yapılıyor, konuşmalar yapılıyor, bayraklar var, hani açık bir kilisede açık toplantılarda polisin koruduğu toplantılarda böyle bir şeyin olması mümkün mü, yani bana göre mümkün değil ve böyle polis korumasını isteyen bir kilise PKK'lı destekleyen kilise bunu yapmazdı, aslında bunu gizlemeye çalışırdı, G.D.nin anlattığı şeyleri yapan kilise sürekli polis korumasını istemezdi, yaptıklarımız gizli değildi, her şey açıktı, o yüzden diyorum yani evet böyle iddialar va ama bunu destekleyen madem birçok sefer geldi ve bunu gördü neden bir fotoğraf çekmedi.

...

İddianamede belirtilen 09/10/2013 tarihli önderler toplantısına katıldığım ve FETÖ ile diyalog kurulmasının faydalı olacağını belirttiğim iddiası, ben bu toplantıya katıldım aslında ev sahipliği yaptık, çünkü bizim kiliseler toplandı 10-12 kişi, ben toplantıyı yönetmedim, bu toplantılar ayda bir yapılan bir rutin bir toplantıdır, İzmir'in Protestan kiliseleri önderleri geliyor, isteyen gelir, toplantıları amacı kiliselerin din konularındaki paylaşımlarıdır, paylaşımlarıydı, bu toplantılarda bu tarz bir konunun konuşulma ihtimali yoktur, o toplantıda böyle bir konuşma veya cümle geçmedi, zaten bizim siyasi olaylardan uzak durma gibi bir yaklaşımımız vardır, diğer önderlerin de olduğu bir toplantıda bunları söylemem mümkün değildir.

...

Deniyor ki Kürtlere her zaman destek oluyor ve Güney Kürdistan'ın kurulacağını söylüyorlardı ben bunu hiç söylemedim, böyle bir şey duymadım ve bir şey vurgulamak istiyorum bu insanlar ifadelerde söylüyor, her PKK'yı destekleyen her Kürtleri destekleyen bölücülük hiç bir kayıt yok, yani bu bazı tanıklara göre yıllarca süren bir şey oldu, ha Yeni Doğuş kilisesinin kurulduğundan beri böyle bir şey yapıyorduk onlara göre, her zaman sloganlar her zaman PKK'ya destekleyen konuşmalar hiç kimse bir kayıt sunmuyor, çünkü öyle şeyler olmadı ama ben onun tersini sunabilirim, çünkü kilisemize bunun tersi anlatıldı biz PKK'yı hiç desteklemedik, bölücüleri istemedik kilisemizde.

...

[Gizli tanık] Göktaşı, kilisemize hizmette hiç bulunmadı. O diyor B.Y. yönetiyordu, konuşma yapıyordu, vaaz veriyordu, kilise onun elinde kaldı ve ama B.Y.ye hiçbir zaman kilisede bir görev verilmedi, sorumluluk verilmedi. O zaman bu bir yalan adam gençliğinden beri boyacı olarak çalışıyor, bir kaç çocuğun babası ve hemen hemen sağır biri. O Göktaşı diyor onlar

dağdan indikleri diyor, öyle bir şey duymadım ben... Kilisemize siyasi konuşmaları engellemeye, önlemeye çalıştım ben. Kiliseye siyaset girmesin hep dedik ve kesinlikle PKK'yı destekleyen konuşmaları ben kabul etmem ve bunu bir çok vaazda da tamamen farklı bir şey anlattım burada kardeşlik olsun ve sevgi olsun.

...

Şimdi tanık L.K.nin ifadesine geçmek istiyorum. L.K. Yeni Doğuş Kilise'sine katıldı düzenli olarak yani katıldı ama ara veriyordu. Kiliseden birkaç defa ayrıldı. Sonra dönüp de devam etmek için izin isterdi ve af dilerdi... L.K.ya göre bölücü görüşe sahip tüm şahıslar ibadet esnasında kürsüye çıkıp örgüt propagandası yapabiliyordu. Yani kilisemize herkes kürsüye çıkamıyordu ve dediğim gibi özellikle bir konuşma yapmak için bu sayı çok kısıtlıydı. Başkalarının istedikleri zaman öne çıkıp konuşmalarına kesinlikle izin verilmiyor bizim kilisemizde. Kürsüye çok az kişi çıktı ve sadece izinle. Örgüt propagandası hiç yapılmadı, mümkün değil. Her toplantı da birçok ziyaretçi var. Sokaktan gelen dediğim gibi kapılar açık, meraktan girer giren kişi var. Örgüt propagandası yapıldıysa kimse bunu kaydederdi... L.K. yasak oda dediği odaya girmiş ona göre ve orada haritalar görmüş, PKK broşürleri görmüş diyor. Ama bu odaya giren çok kişi vardı. Başkaları da bu şeyleri görürdü olsaydı. L.K. neden haritalardan bir tanesi almadı, çünkü bu çok provokatif bir şey. Yoksa PKK'lı broşür neden almadı, alsaydı bir tane. Hemen emniyete delil olarak sunabilirdi. Ama almadı çünkü yoktu. L.K.ya göre ayak sesi duydu ve çıktı ama gelen kişi kandırmak için aklı çalışıyor diyor sanki telefonda bir görüşme yaptı o yüzden girdi aklı o kadar çalışıyor. Ama bir PKK'lı broşürü alacak kadar aklı çalışmıyor. Bu inandırıcı bir şey değil. Bu odaya girenleri ceza verildiği söyledi, veriliyordu. O odaya giren kimseye ceza verilmedi, hiç olmadı. Diyor sonra o girdikten sonra bir anons yapıldı artık o odaya girilmeyecek, böyle bir anons hiç yapılmadı.

...

L.K. dua evini anlatıyor ama sanki gizliymiş sanki A.R.Ç.den gizli tutulması gereken bir şey öğrenmiş. A.R.Ç. kaçırdığı bir şey ağzından ve bu toplantı yapılıyor demiş. Aslında bütün kilisemiz dua evi biliyordu. Dernek altında açıldı. Dua toplantılar hep yapılıyordu ve İzmir'deki diğer kiliselerde biliyordu çünkü herkesi açılışa davet ettik. Bu yani orada toplantıya isteyen gelebilirdi kilisemizden gelmek isteyen herkes gelebilirdi açıktı ve orada yaptığımız dört yürek adlı derse gelince L.K. sanki gizli yapılan şeylerin takip etmek için katılmış aslında ben L.K.yi davet ettim ve ben onun masraflarını karşıladım, kendisi oradayken. Derslerde hep PKK'yı destekleyen konuşmalar yapılmış diyor L.K.. Dersler videoya çekildi, kaydedildi. L.K.nın anlattığı siyasi konuşmalar hiç yapılmadı...

...

Yine K.C.A. isimli şahısı tanımam. Özellikle K.C.A. burada vurgulanıyor ama ikisi için bunu söylüyorum. Bu şahsın yaptığı faaliyetleri bilmem, kendisiyle hiç karşılaşmadım ve görüşmedim. Benim telefonumla K.C.A.nın telefon sinyallerinin üç kez birer yıl arayla çakışması hiçbir şekilde hukuka ayrı faaliyet içinde olduğumu göstermez. Benim evim 2011 yılından beri Alsancak'ta. Alsancak'ta baz istasyonu kapsamında olan bir yerdedir. Bağlı olduğum Diriliş Kilisesi Alsancak'ta aynı baz istasyonu kapsamındadır. Evin ve kilisenin bulunduğu yer merkezi olup birçok insan baz istasyonundan sinyal alınabileceği bir yerdir ..."

19. Mahkeme 16/4/2018, 7/5/2018 ve 25/7/2018 tarihli duruşmalarda, soruşturma

aşamasında dinlenen tanıkların yanı sıra bazı yeni tanıkları dinlemiştir. Soruşturma aşamasında dinlenen tanıklar, kovuşturma aşamasında da aynı yönde ifade vermiştir. İlk kez dinlenen tanıklardan bazılarının beyanlarının ilgili kısmı şöyledir:

- Tanık A.D.nin Beyanı (Duruşma Tutanağının Çözümünde Yer Aldığı Şekliyle):

" ...O.T. diye Kargiyat Genel Sekreteri var. Karabağlar'da merkezi bulunan. Bu arkadaşımız Ege bölgede B.B.den sonra gelen çok önemli bir kişilik. Direkt Fethullah Gülen ile beraber irtibatı olan, genelde bizim doğu mahallelerinde özellikle siyasal anlamda PKK yanlısı mahallelerde etkisi olan bir arkadaşımız O.T. Ben onun yanında bulunuyordum. FETÖ ile olan veya cemaatle her neyse onunla iltisakım O.T. üzerinden ben onun yanında onunla beraber bazı para trafiklerinde para götür getirmelerinde sürekli onun yanındaydım. Andrew Craig Brunson'u da Şanlıurfa'da Türkiye'nin büyük mülteci çadırı yapılıyordu. Suruç'ta. Suruç'ta o dönem biz Suriye tarafına sürekli geçip geliyorduk. Zaten Urfa Suruç Suriye bir tel örgüdür. Orada iki tarafın da birbirinin akrabası olduğu için bir müddet orada bulundum ben. Çadır kentin yapım aşamasında, yapımından sonra sürekli orada ticaret yapıyorduk. O esnada bir defa görmüşlüğüm var. O.T. ile bir defa oraya gelmişti. O.T. genelde bizim sürekli sürekli görüştüğü irtibat halinde olduğu Enver Müslüm var.

…

[Mahkeme Başkanı]: O.T. ile dosyamız sanığı Andrew Craig Brunson'un kesiştiği yer neresi?

[Tanık]: Sonuçta O.T. etkili bir adam kendi de aile itibari ile Kürt olmasından dolayı, oradan gelen kişilerin buraya getiriliyor, O.T. burada finansman ayağında buna yardım mı deriz hibe mi deriz buradan para yardımını sağlayan kişiydi… O.T. ve B.B. her hafta görüşüyordu O.T. ile her hafta rutin bir yemek şeyi oluyordu birkaç kişi daha var söz hakkı olanlar, Kürt çocuklarını tam böyle tabiriyle söyleyeyim Suriye'den gelen mülteci olmuş eğitime elverişli Kürt çocukların yurt dışına gidebilmesi için maddi desteği O.T. sağlıyordu.

[Mahkeme Başkanı]: Andrew Craig Brunson'la beraber gördün mü onları hiç birbirlerini tanıyorlar mıydı?

[Tanık]: Gördüm ama para verirken görmedim.

[Mahkeme Başkanı]: Peki ne de gördün toplantı mı yoksa?

[Tanık]: Sohbet halinde Alsancak'ta.

[Mahkeme Başkanı]: Yemek mi yediler ayak üstü mü gördün, bir yerde mi buluştular?

[Tanık]: Yok yok oturuyorlardı ben genelde zaten çok nadir hallerde beni birinin yanında oturtmazdı, yani İzmir'de çok önemli adamların bile mesela adını bile tanımadığım adamların ofisine götürürdü beni, otururdum ofisinde ama belli bir kaç kişi vardı görüştüğü ya çok nadir halde bana der ki sen dur ben geliyorum arabada dur ya da şurada dur,

[Mahkeme Başkanı]: Sen şoförlüğünü mü yapıyordun?

[Tanık]: Yok ben araba sürmüyorum yanında oturuyordum.

[Mahkeme Başkanı]: Yanında oturuyordun kendisine refakat ediyordun, Andrew Craig BRUNSON'la yaptığı görüşmede de senin orada olmanı istemedi öyle mi?

[Tanık]: Evet.

[Mahkeme Başkanı]: Ama görüşmelerine tanıksın,

[Tanık]: Tabi

[Mahkeme Başkanı]: Kaç defa görüştüler?

[Tanık]: Benim bildiğim bir defa.

[Mahkeme Başkanı]: Sen bir keresini gördün

[Tanık]: Evet.

[Mahkeme Başkanı]: Andrew ile ilişkisi böyle kardeşim diye mi tanıttığı biri miydi?

[Tanık]: Hayır görüşmesi gereken kişi.

[Mahkeme Başkanı]: ... Andrew Craig Brunson'u Ö.K. ile de gördüğünü söyledin, Ö.K. demişsin FETÖ-PDY terör örgütünün önde gelen liderlerinden birisidir,

[Tanık]: Ayakkabıcılarda çünkü bölüm bölüm ya ayakkabıcılarda ilk 3-4 kişiden 5 kişiden biridir, önemli bir adam yani kaçırdılar mesela onu buradan, ailesiyle falan karısını çocuğunu hepsini götürdüler, hatta en son beni aradığında...

[Mahkeme Başkanı]: Darbe sonrasında mı kaçtılar bunlar?

[Tanık]: Tabi

[Mahkeme Başkanı]: Andrew Craig Brunson'la görüşmesinin konusunu biliyor musun?

[Tanık]: Bilmiyorum

[Mahkeme Başkanı]: Sadece yine tanık mı oldun yani geliş gidişine mi tanık oldun,

[Tanık]: Sadece orada görüşmelerine tanık oldum sonra sorduğumda ya çok iyi bir adamdır, herkese faydası var, insanın dinine bakmamak lazım diye konuyu geçiştirdi.

[Mahkeme Başkanı]: Bunu geçiştiren Ö.K. öyle mi?

[Tanık]: Senin ne işin var hani diye söylediğimde o da dedi ki tanıdığımı anladığı için dedi ki ya boşver iyi bir adam, çok da şey hani üstelemeden konuyu iyilik, insanlık, merhamet, hoşgörü babında yapıştırıp geçti.

[Mahkeme Başkanı]: Andrew Craig Brunson'a yapılan yardımlardan bahsettin, Suruçtan buraya gelen Kürt çocukları ile ilgili olarak onun da yürüttüğü faaliyetler nedeniyle yardım yapıldığını söylüyorsun, doğru mu anladım?

[Tanık]: Doğrudur.

[Mahkeme Başkanı]: Yani para mı ayırıyor Andrew Craig Brunson'a?

[Tanık]: Ha bu buranın yardım işleri nasıl ki bize kardeşim Güney Afrika da zenci ailelerine para veriyor bir milyon lira okul yaptırıyoruz mesela öyle tipler vardır anlatırdık sekreter de hatırlardı, falan Hristiyan o kadar insancıl ki biz burada okul yaptırıyoruz bir milyon lira veriyor, biz de veriyoruz yani ne var ki Allah rızası için illa aynı dinde olmamız gerekmiyor o da müslümanlara da faydası var o adamın diye, para giderdi,

[Mahkeme Başkanı]: Böyle mi denirdi ?

[Tanık]: Tabi ama bir defa gittiğini biliyorum görsel olarak bu da paralıydı diğerinde de oraya verdim diye söyledi.

[Mahkeme Başkanı]: O.T. söyledi?

[Tanık]: O.T. ama M.S.'den aldık, çünkü parayı dağıtır izni onda.

[Mahkeme Başkanı]: Bu konuda eminsin?

[Tanık]: Tabi Tabi.

[Mahkeme Başkanı]: Bu Suruç 'ta 18 -35 arası mı söyledin 17-35 yaş arası,

[Tanık]: Genelde gördüğüm insanlar oluyor, çünkü birkaç gün kalıyordum,

[Mahkeme Başkanı]: Kişilerin seçilmesini söyledin, özellikle Ezidi kökenli bunlar Andrew Craig Brunson'la mı irtibatlandırılırdı yani onun kilisesine mi gönderilirdi?

[Tanık]: Kilisesini bilmem de kendisine gönderilir İzmir'de çok nadir bize oradan birkaç kişi geliyordu sebebi de şu; Etüt merkezi kurulmuştu Kürt Mahallerinde daha çok PKK meyilli olanlarda, hani orada değişim, dönüşüm olsun dile Hoca buradaki ailelerin çocuğu değil de orada sahipsiz çocukları yetiştirmek yani boş kavanozu doldurmak daha kolaydır mantığıyla benim olduğum süreçte en azından en fazla 30 kişi gelmiştir, 3 evde istihdam edilmiştir, İşçievlerinde, Karabağlar sitenin Unlu mamüllerin üstündeki 2 kat bizimdi, bir de Gediz de bu üç yerde istihdam eder, genç böyle dinamik hareketli çocuklar, kız hiç yoktu içinde bu gördüklerimde, hep erkekti, diğerlerini de şey bu tarafa giderdi yani Andrew Craig BRUNSON'un tarafına."

- Tanık E.Ç.nin Beyanı (Duruşma Tutanağı'nın Çözümünde Yer Aldığı Şekliyle):

"... Andrew Brunson'un desteklediği bazı misyoner grupların PKK sempatizanı olduğunu biliyorum, yani bunu kendileri de zaten açıkta alenen ifade ediyorlar, söylüyorlar. Yani bu kişilerin desteklenip lider konuma getirilip, onlar için özel dernekler, özel kiliseler kurulup onları görevlendirmenin tabi ki terör örgütüne ve yandaşlarına büyük katkı sağladığını düşünüyorum, yani Kürt kökenlik PKK sempatizanlarına.

[Mahkeme Başkanı]: Andrew Craig, bu söylemlerden, bu ifadelerden haberdar mıydı? Yani onun yanında rahatlıkla bu PKK sempatizanı ifadeleri kullanabiliyorlar mıydı?

[Tanık]: Zaten desteklediği kişiler ifademde belirttiğim isimler var, onlar zaten çekinmeden söylüyorlar, gelen misyonerlere de açıkça yani PKK'nın bir terör örgütü olmadığını, yani onların desteklenmesi gerektiğini falan ben bazı kişilerden duydum yani böyle söylüyor diye, ya kendi azından da defalarca kez duydum. Hatta bu nedenlerle kiliseler içerisinde çatışmalar başladı, Kürt ve Türk yani PKK sempatizanları ve Türk milliyetçisi insanlar tarafından çatışmalar başlamıştı zaten, Andrew Brunson'la ben daha önce de konuştum, iki kere üç kere falan beraber oturduk, bu konuların yanlış olduğunu, yani bu yapılmaması gerektiğini hani bölücülüğe yol açtığını defalarca kez konuştuk.

[Mahkeme Başkanı]: Neydi onun görüşü, ne ifade ediyordu, bundan rahatsız değil miydi?

[Tanık]: Bence rahatsız değildi sadece etnik bir grubun oluşturabileceği yani özgür bir şeklide yani ifade özgürlüğü taşıyabileceğini, yani onların bu şekilde bir kilise kurabileceğini, bunları ifade ediyordu, yani onları destekliyordu ve bizi aslında rahatsız ediyordu çünkü bu gerçekten bölünmelere yol açıyordu. Yani hem kiliselerde hem de kiliselerin içerisindeki bayraklar, renkler bu dışarıdaki insanlar tarafından tamamıyla bir provoke sembolleri taşıyordu ..."

20. Mahkeme 25/7/2018 tarihli duruşma sonunda başvurucunun tutukluluğunun devamına karar vermiştir. Bu karara karşı başvurucu tarafından yapılan itiraz üzerine Mahkeme

25/7/2018 tarihinde yurt dışına çıkış yasağı ve konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirleri uygulanmak suretiyle başvurucunun tahliyesine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Her ne kadar 18/07/2018 tarihli oturumda sanık ve müdafii tarafından yapılan tahliye talebi red edilmiş ise de CMK 104 ve 105. maddeleri uyarınca mahkememizce dosya üzerinde yapılan yeniden değerlendirme neticesinde sanığın savunmasının alınmış oluşu, sanığa isnat olunan suçlar yönünden delillerin büyük oranda toplanmış oluşu, sanık ve müdafii tarafından iletilen sağlık mazereti, sanık her ne kadar yabancı ülke vatandaşı ise de tutukluluktan elde edilecek faydanın etkin adli kontrol hükümleri ile sağlanabilecek oluşu hususları nazara alınarak aşağıda yazılı olduğu koşullarda tahliyesine karar verilmiştir.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

1-Tutuklu sanık Andrew Craig Brunson'un sanığın savunmasının alınmış oluşu, sanığa isnat olunan suçlar yönünden delillerin büyük oranda toplanmış oluşu, sanık ve müdafii tarafından iletilen sağlık mazereti, sanık her ne kadar yabancı ülke vatandaşı ise de tutukluluktan elde edilecek faydanın etkin adli kontrol hükümleri ile sağlanabilecek oluşu gözönüne alınarak TUTUKLU BULUNDUĞU SUÇLAR YÖNÜNDEN TAHLİYESİNE,

-Başka suçtan tutuklu ya da hükümlü bulunmadığı takdirde derhal tahliyesi yolunda tutuklu bulunduğu cezaevi idaresine müzekkere yazılmasına,

2-Tahliye edilen sanık Andrew Craıg Brunson hakkında kovuşturma konusu ve iddia içeriğine göre, mevcut delil durumuna nazaran CMK'nın 109-110 maddeleri uyarınca ADLİ KONTROL ALTINA ALINMASINA,

Adli kontrol süresince;

A)CMK'nun 109/3-j maddesi uyarınca sanık Andrew Craıg Brunson'un koğuşturma aşamasında ikametgahı olarak bildirmiş olduğu ... adresinde kaim KONUTUNU TERK ETMEKTEN YASAKLANMASINA,

-Sanık hakkında konulan bu yoldaki adli kontrol tedbirinin elektronik kelepçe veya bu kontrole imkan sağlayan teknik cihaz ve donanımlarla sağlanmasına,

-Adli kontrol talebine konu konut adresine ilişkin değişiklik talebinin ancak talep üzerine mahkememizce uygun görüldüğü takdirde uygulanacağının bildirilmesine,

B)Sanık Andrew Craıg Brunson hakkında CMK’nın 109/3-a fıkrası hükümlerine tevfikan YURT DIŞINA ÇIKIŞ YASAĞI KONULMASINA... [karar verildi.]"

21. Başvurucu, İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesine sunduğu 30/7/2018 tarihli dilekçe ile hakkında verilen adli kontrol kararının kaldırılmasını talep etmiştir. Mahkeme, talebi reddederek itiraz yönünden incelenmesi için dosyanın İzmir 3. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

22. İzmir 3. Ağır Ceza Mahkemesi 31/7/2018 tarihli kararıyla itirazı reddetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesinin tensipten bu yana devam eden celselerinde tanıkların dinlendiği, sanığın savunmasının alındığı, delillerin toplanmaya devam ettiği anlaşılmakla tanık beyanları, dosyadaki mevcut delil durumu, sanığa atılı suçların niteliği, ön görülen ceza miktarı ve sanığın tutuklulukta geçirdiği süre nazara alınarak sanık hakkında verilen

tahliye kararı ile adli kontrol tedbirlerinin atılı suçlar ve öngörülen cezalarla orantılı olduğu, bu tedbirlerin değiştirilmesini gerektirecek her hangi bir delilin de dosyaya ibraz edilmediği nazara alındığında sanık müdafisinin tüm adli kontrol kararlarının kaldırılmasına ilişkin talebi yerinde görülmediğinden reddine karar vermek gerekmiştir ..."

23. Başvurucu, İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesine sunduğu 14/8/2018 tarihli dilekçe ile hakkında verilen adli kontrol kararının kaldırılmasını ikinci kez talep etmiştir. Mahkeme, talebi reddederek itiraz yönünden incelenmesi için dosyanın aynı şekilde İzmir 3. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

24. İzmir 3. Ağır Ceza Mahkemesi 17/8/2018 tarihli kararıyla itirazı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesinde devam eden yargılamada dinlenen tanık beyanları, 'Dua kod adlı' gizli tanığın hazırlık aşamasında sunduğu dijital veriler, bu tanığın, sanığın FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün Ege Bölgesi eski imamı olan B.B. ile görüştüğü ve ilişkisi olduğuna ilişkin beyanları ve fotoğraf teşhisi, sanığın PKK mensupları ile görüştüğüne ilişkin beyanlar, bu konuda dosyaya giren resim, dosyada bulunan HTS kayıtları, belirtilen tanık dışında dinlenen gizli tanık ve tanık beyanları, 15 Temmuz darbe girişiminden sonra sanığın değişik kişilerle yaptığı ve iddianamede belirtilen mesajlaşmalar, halen delillerin toplanmakta oluşu ve ilgili makamlara yazılan yazı cevaplarının beklenmesi de nazara alındığında sanık hakkında atılı suçlara yönelik kuvvetli suç şüphesi ve sanığın yabancı uyruklu olması nedeniyle kaçma şüphesinin bulunduğu, sanık hakkında daha önce mahkemesince verilen tahliye kararı ile adli kontrol tedbirlerinin atılı suçlar ve öngörülen cezalar yönünden mevcut delil durumu nazara alındığında orantılı olduğu, önceki incelemeden bu yana sanık hakkındaki adli kontrol tedbirlerinin kaldırılmasını gerektirir yeni bir delilin de dosyaya ibraz edilmediği, tanıkların doğru söyleyip söylemediğinin mahkemece denetlendiği, kaldı ki TCK'da yalancı tanıklık yapmanın suç olduğunun düzenlendiği ve müeyyidesinin gösterildiği nazara alındığında sanık müdafisinin tüm adli kontrol tedbir kararlarının kaldırılmasına ilişkin talebi yerinde görülmediğinden reddine karar vermek gerekmiştir."

25. Anılan karar başvurucuya 3/9/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

26. Başvurucu 2/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

27. Yapılan yargılama sonunda Mahkemenin 12/10/2018 tarihli kararıyla başvurucunun örgüt üyesi olmamakla birlikte terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım etme suçundan 3 yıl 1 ay 15 gün hapis cezasına mahkûm edilmesine ve yurt dışına çıkış yasağı ile konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirlerinin kaldırılmasına karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Sanığın [başvurucunun] daha sonra pastörlüğünü yürüteceği Diriliş Kilisesi'nin kuruluşu aşamasında karşılaşılabilecek problemleri aşabilmenin yolu olarak bir dönem dini bir cemaat kisvesine bürünmüş bulunan FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütünü işaret ederek çevresine 'bizim işimizi ancak bunlar çözer' dediği, Türkiye de kilise açılması yasak olmamakla beraber İmar mevzuatında yer alan bir takım hükümlerden kaynaklanan yerel yönetim ve mülki idare amirliklerinin uygulamaya yönelik tasarrufları nedeniyle bazı bürokratik zorlukların yaşanabildiği, ancak ... [yapılan yasal bir düzenleme] sebebiyle dernekleşmeye giderek yeni kiliselerin ve temsilciliklerin kurulmasının önünün açıldığı, sanığın bu süreçte FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütünün sıkça vurgu yaptığı dinler arası

diyalog retoriğinin getirdiği toplumsal hoşgörü altında, karşılaştıkları her türlü problemi FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü vasıtasıyla çözme eğiliminde olduğu ve FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü Ege Bölge imamı firari şüphelisi B.B. adlı avukattan bu konuda görüş ve destek aldığı Dua kod adlı gizli tanığın ifadeleri ile anlaşılmıştır.

...

Öte yandan sanık FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü firari şüphelisi B.B. adlı şahıs ile tanışmadığını ve görüşmediğini savunmuş olmasına karşın Dua kod adlı gizli tanığın ifadesi bunun aksini ortaya koyması açısından da kıymetlidir, üstelik sanığın bu kişi ile irtibatını ifade eden tek tanık Dua kod adlı gizli tanık değildir. Tanık A.D. ve Tanık G.D. de mezkur biçimdeki ifadelerinde sanığın B B. adlı şahıs ile tanışıklıklarını ortaya koyan beyanlarda bulunmuşlardır. Bu itibarla sanığın inkara yönelik savunmasına itibar olunmamıştır. Sanığın FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü Ege Bölge imamı firari şüphelisi B.B. adlı avukat ile irtibatını ortaya koyan mezkur tanık ifadeleri sanığın inkara yönelik savunmasını çürütmek[tedir] ... Tanık G.D. sanığın FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü mensubu olduğu anlaşılan şahıslar ile gezdiği veya oturduğu, çevresine bu kişileri Hristiyanlığı merak eden arkadaşlar olarak tanıttığına dair tanıklıkta bulunmuştur. Tanık G.D. mahkememiz huzurundaki ifadelerinde sanığın birlikte oturup kalktığı bu kişileri kriminolojik dış görünümleri ile betimlemekle beraber sanığın yanında gördüğü kişilerden ikisinin FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü firari şüphelileri M.S. ve B.B. olduğunu dile getirmiş ve de M.S.yı İzmir İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde kendisine gösterilen fotoğraftan ayrıca teşhis etmiştir. Ege Bölgesi Sorumlusu olan B.B.nin yardımcısı konumunda olduğu ileri sürülen ve hakkında İzmir Cumhuriyet Başsavcılığın[da] ... soruşturma dosyaları bulunan firari şüpheli M.S. ile sanığın irtibatlı olduğuna dair bir diğer önemli ifade Tanık A.D.ye aittir. Tanık A.D. ifadesinde sanığın M.S. ile olan ilişkisine dair çok önemli bir ayrıntıya yer vermiştir. Tanık FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü elebaşısı Fetullah Gülen ile doğrudan temas kurabilen sayılı kişilerden biri olduğunu ve Ege Bölge Sorumlusu B.B.nin de üstünde bir konumunu bulunduğunu dile getirdiği KAGİAD Genel Sekreteri O.T. ile M.S.nın Suruç'ta ki mülteci kampından özel olarak seçilerek İzmir'e gönderilip bir kısmı sanığın pastörü olduğu kiliseye gönderilen Kürt kökenli ezidi gençlerin masraflarını karşılamak üzere sanığa yüklü miktarda para yardımı yaptıklarını ifade etmiştir. Tanık A.D. bu para alış verişinin birine bizzat tanıklık ettiğini de aktarmıştır. Tanığın ifadelerinde isimleri geçen KAGİAD Genel Sekreteri O.T. ile M.S.nın etkin konumlarına ilişkin anlatımları bu kişilerin FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü içindeki yerlerinin ve onlarla bu düzeyde irtibat kurabilen sanığın da bu örgüt için ehemmiyetini ortaya koymaktadır. Burada dikkat çekici bir diğer nokta ise FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütünün Suriye'den göç eden ve çeşitli kamplara yerleştirilen Kürt kökenli gençlerin içinde eğitime uygun görülenlerinin özel olarak seçilerek İzmir'e gönderilmeleri sonrası bunların bir kısmının kendi eğitimlerine alınmaları ve diğerlerinin Diriliş Kilisesine gönderilmeleridir ...

...

Sanık tüm safahatta dinlenen tanıkların bazısı için kendileri ile iyi geçinemedikleri veya bir dönem katıldıkları kilise ile sorunlu olarak yollarını ayırdıkları bu nedenle yanlı beyanda bulundukları savunmasını getirmiştir. Sanığın bu şekildeki tezi dinlenen bir kısım tanık tarafından ve bazı vakıalara hasren kabul edilmiş ise de tanıklar sanık ve pastörü olduğu Diriliş Kilisesi ile yollarını ayırmış olmalarının temel gerekçesinin sanığın kilise içinde Türk Devletinin aleyhine olabilecek konuşmalara ve faaliyetlere izin vermiş olması ve Kürt

kökenli kişilere tanınan ayrıcalık olduğu antitezini ileri sürmüşlerdir. Bu durumda sanığın tanıklar ile husumetli olduğu nedenle tanık beyanlarının yanlı olduğunun kabul edilmesi yolundaki savunması haklı bir zemine oturmadığından mahkememizce de kabul görmemiştir. Kaldı ki sanık hakkında mezkur ifadeleri ileri süren tanıkların çoğunluğu Hristiyanlığı seçmiş ve sanığın kilisesine katılarak ders almış, kimisi rahiplik sıfatını kazanmış kimselerdir.

...

İddianame de sanığa yöneltilen suçlamalar ve tanık beyanlarında geçen terör örgütü irtibatına ilişkin iddialar yalnızca FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütüne hasredilmemiş olup yapılan yargılama neticesinde Sanığın söz konusu terör örgütleri ile girdiği bu iletişim ve etkileşimin sonucu PKK/YPG Silahlı Terör Örgütü ile ilgili olarak;

...

Tanıklar E.Ç., G.D. ve L.K.'ın da ifadelerinde Diriliş Kilisesi içinde Kürt Kilisesi kurulduğunu, Kürt Kökenli vatandaşlara belirli günlerde özel ayinler düzenlediğini ve hatta tanıklar E.Ç. ve L.K.'ın ifadelerinde ayrıca Kürt Kilisesi adına kartvizit ve broşür hazırlandığını, Kürtçe İncil bastırılarak dağıtıldığını dile getirmiş olmaları karşısında Diriliş Kilisesi içerisinde bir Kürt Kilisesi'nin varlığı kesinlik kazanan bir vakıa haline gelmiştir. Söz konusu ayinlerin 2014 yılından itibaren Suriyeli mültecilere yönelik olarak başladığını dile getiren sanığın bu yollu savunması vakıanın tevil yollu ikrarından öteye bir değer taşımamaktadır. Zira kilise içinde özel olarak düzenlenen bir ayine katılanların uyruklukları sorgulama konusu değildir. Esasen adına Kürt Kilisesi veya ne ad verilirse verilsin ya da belli bir zümreye ne amaç ile özel ibadet düzenlenirse düzenlensin bunun tek başına etnisiteye dayalı bir ayrımcılığı desteklemek anlamına gelmeyeceği herkes gibi mahkememizce de yadsınamaz bir gerçek olarak kabul edilmekle beraber tanıkların başkaca anlatımlarında geçen diğer hususlar da eklendiğinde Kürt Kilisesinin varlığının ifade ettikleri anlam kazanmış ve sanığın bu etnisiteye dayalı ayrımcılığı besleyerek PKK/YPG gibi örgütlere yardım sayılabilecek faaliyet içerisinde bulunduğunu kabul etmek gerekmiştir. Mahkememizi bu kabule götüren diğer tanık anlatımları şunlardır;

Diriliş Kilisesinde ki ayinlere PKK Terör örgütünün sembolü olan sözde bayrakları ve flamalarını giyen, bu sözde bayraklarının ve renklerinin bulunduğu tişörtlerle gelen birçok cemaat üyesinin katıldığı, PKK Terör örgütü lehine konuşmalar yapıldığı ve sloganlar atıldığı hususları da yine Tanık G.D.nin aktardığı konulardır.

Tanık E.Ç. da ifadesinde sanığın Diriliş Kilisesinde Kürt kökenli cemaatin lideri konumuna getirdiği Suriyeli Mehmet lakaplı M.A. adlı kişinin ayinlerde Türkiye'yi katil devlet olarak tanımladığını, PKK'nın YPG'nin terör örgütü olmadıklarını desteklenmeleri gerektiğini ifade ettiğini, sanığın bundan haberdar olduğunu, kendisinin bu durumu defalarca sanık ile konuştuğunu, sanığın bunları ifade özgürlüğü olarak değerlendirdiğini ayrıca bütün milletlerin kurulma özgürlüğü bulunduğunu söylediğini belirtmiştir.

Tanık L.K. ise ifadesinde Diriliş Kilisesi üst katında bulunan herkesin giremeyeceği bir odada Türkiye haritalarının ve PKK'ya ait yasa dışı broşürlerin bulunduğunu, bu haritaların bazılarının üzerilerinde elle çizim ve işaretlemelerin yapılmış olduğunu ve sınırların değiştirilmiş olduğunu, Kiliseye bağlı Dua Evi'nde düzenlenen seminere konuşmacı olarak katılan Andrew Craig Brunson'un Kürt halkının Türkiye'de ezilen halk olduğunu, Kürt halkından ziyade PKK nın özgürlük mücadelesi verdiğini ve buna destek verilmesi

gerektiğine dair konuşmalar yaptığını, sanığın bölücü görüşe sahip kişilerin kilisedeki ibadetler esnasında kürsüye çıkıp örgüt propagandası yapmalarına göz yumduğunu, sanık ve eşinin Kobane ve Suruç gibi yerlere birlikte gidip geldikleri Suriyeli Mehmet (M.A.) ve AGİT (S.A.) adlı PKK'lı kişiler ile sözde Kürt bayrakları altında çekilmiş zafer işaretleri yapan fotoğraflarını paylaştıklarını belirtmiştir. Dua kod adlı gizli tanık ifadelerinde 2003-2004 yıllarında PKK'lıların ve ayrımcı Kürtlerin kiliseler vasıtasıyla kendilerini akladıklarını, özellikle cezaevinden çıkan PKK'lıların, takipten kurtulmak amacıyla kiliselere başvurup 'biz Hristiyan olduk' diyerek kilisenin sağladığı örtüyle yurt dışına iltica ettiklerini. sanık Andrew Craig Brunson da bu faaliyetlerin içinde olduğunu dile getirmiştir. Göktaşı kod adlı gizli tanık da ifadesinde Andrew Craig Brunson ve eşi[nin] ... kiliseye gelen ve PKK'lı olduklarını her ortamda söyleyen şahısları Türk vatandaşı ya da diğer ülke vatandaşı cemaat üyeleri ile evlendirerek şahısların ülkemizde kalmalarını sağladıklarını, Dağdan indiğini, PKK'lı olduğunu söyleyen bir takım kişilerin kiliseye sürekli olarak gelip gittiklerini, yatacak yerleri olmayanların kilisede ya da dua evi olarak bilinen Konak semtinde diş hastanesi yakınında bulunan evde barındırıldıklarını, Sanık Andrew Craig Brunson'un evinde zaman zaman Liderler Toplantılarının yapıldığını, bu toplantılara yalnızca B.Y., Suriyeli Mehmet (M.A.) ve AGİT (S.A.) ve diğer bazı Kürt liderler ile kilisenin yaşlılar heyetinin katıldığını belirtmiştir. Tanık A.D. daha önce de değinilen ifadelerinde sanığın Suruç'ta bulunduğu süreç içinde FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü mensupları ile birlikte Suriye'nin Ayn El Arap kentinde Kobani adı ile anılan yerde ilan edilen sözde Kürt özerk yönetiminin lideri E.M. adlı kişi ile görüştüğünü aktarmıştır. Tüm bu anlatılanlar ile birlikte değerlendirildiğinde sanığın öncülüğünde kurulan Kürt Kilisesinin Suriyeli mültecilerin dil bilmezlik sorununu aşmak için oluşturulmuş bir pratikten daha fazla anlam taşıdığı, PKK/YPG terör örgütlerinin özgürlük savaşçıları olarak tanıtıldığı, Türkiye'nin milli misak ile belirlenen sınırları içerisinde kalan topraklarının en azından bir kısmını Kürdistan olarak kabul eden bir anlayışın kilise katılanlarına empoze edildiği, halkların kendi kaderlerini tayin etme haklarını bulunduğu şeklindeki evrensel söylemlerin popülist çekiciliğini kullanarak açık açık bu örgütlerin desteklenmesi gerektiğinin dillendirildiği, sanığın bunu düşünce açıklamasından öteye taşıyarak dile getirdiği bu düşüncesini hayata geçirmek için terör sorunun yoğunlaştığı bir bölgede adeta siyasi bir aktör gibi Kürt yöneticilerle temas kurduğu, bölgeden kilisesine sevk edilen bir etnik kitleyi misyonerlik adı altında eğitime aldığı ... geldikleri yerde bu örgütün zulmüne uğramış bazı Suriyeli mültecilerin dahi kilisede PKK terör örgütüne verilen destekten rahatsızlık duyarak kilisedeki toplantılara katılmaktan vazgeçtikleri anlaşılmıştır. Böyle bir siyasi mülahazanın egemen olduğu kilisede sanığın ve destek verdiği kişilerin din öğreticiliğini aşan gayelerinin olduğu, tıpkı yukarıda FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü ile olduğu gibi sanığın ... PKK terör örgütü ve uzantıları ile girdiği iletişim ve etkileşim içinde bu örgütlere yardım ettiğikabul edilmiştir ..."

28. Başvurucu ve İzmir Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

29. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 9/1/2020 tarihli kararıyla istinaf başvurusunu reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...mahkemenin kararında usule veya esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığı, delillerde veya işlemlerde herhangi bir eksiklik olmadığı, ispat bakımından değerlendirmenin yerinde olduğu, eylemin doğru olarak nitelendirildiği ve kanunda öngörülen suç tipine uyduğu, cezaların kanuni bağlamda uygulandığı anlaşıldığından, istinaf başvurusunda bulunan Cumhuriyet Savcısı ve sanık müdafinin ileri sürdükleri nedenler

yerinde görülmemiş[tir.]

30. Başvurucu ve İzmir Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı, istinaf başvurusunun reddi kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur.

31. Başvurucu hakkındaki dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla temyiz aşamasında derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

32. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tutuklama kararı" kenar başlıklı 101. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir."

33. 5271 sayılı Kanun'un "Adli kontrol" kenar başlıklı 109. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, 100 üncü maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüphelinin tutuklanması yerine adlî kontrol altına alınmasına karar verilebilir.

...

(3) Adlî kontrol, şüphelinin aşağıda gösterilen bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulmasını içerir

a) Yurt dışına çıkamamak.

b) Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak.

...

j) Konutunu terk etmemek.

..."

34. 5271 sayılı Kanun'un "Adlî kontrol kararı ve hükmedecek merciler" kenar başlıklı 110. maddesi şöyledir:

"(1) Şüpheli, Cumhuriyet savcısının istemi ve sulh ceza hâkiminin kararı ile soruşturma evresinin her aşamasında adlî kontrol altına alınabilir.

(2) Hâkim, Cumhuriyet savcısının istemiyle, adlî kontrol uygulamasında şüpheliyi bir veya birden çok yeni yükümlülük altına koyabilir; kontrolun içeriğini oluşturan yükümlülükleri bütünüyle veya kısmen kaldırabilir, değiştirebilir veya şüpheliyi bunlardan bazılarına uymaktan geçici olarak muaf tutabilir.

(3) 109 uncu madde ile bu madde hükümleri, gerekli görüldüğünde, görevli ve yetkili diğer yargı mercileri tarafından da, kovuşturma evresinin her aşamasında uygulanır."

35. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Suç işlemek amacıyla örgüt kurma" kenar başlıklı 220. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek

yardım eden kişi, örgüt üyesi olarak cezalandırılır. Örgüt üyeliğinden dolayı verilecek ceza, yapılan yardımın niteliğine göre üçte birine kadar indirilebilir."

36. 5237 sayılı Kanun'un "Silâhlı örgüt" kenar başlıklı 314. maddesi şöyledir:

"(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır."

37. Ayrıca konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiriyle ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yaklaşımına dair kararlar için bkz. Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 44-52.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

38. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına ve Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

39. Başvurucu, suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini ve makul olmayan bir süre boyunca tutuklu kaldığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

40. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

41. Başvurunun süresinde yapılmış olması, her aşamada dikkate alınması gereken usule ilişkin ön şartlardan birisidir (Yasin Yaman, B. No: 2012/1075, 12/2/2013, § 18).

42. Suç isnadına bağlı özgürlükten yoksun bırakılma hâllerinde, derece mahkemesince hüküm verilmeden önce tutukluluk hâli sona eren bir kişinin en geç tahliye edildiği tarihten itibaren otuz günlük yasal süresi içinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunarak tutuklulukla ilgili şikâyetlerini ileri sürmesi gerekmektedir (Cüneyt Kartal, B. No: 2013/6572, 20/3/2014, § 22).

43. Somut olayda başvurucunun yargılandığı davada Mahkeme 25/7/2018 tarihinde başvurucunun -adli kontrol hükümleri uygulanmak suretiyle- tahliyesine karar vermiş, başvurucu anılan karar uyarınca aynı gün ceza infaz kurumundan tahliye edilmiştir. Bu durumda başvurucunun tutuklama tedbiriyle ilgili şikâyetler bakımından tutukluluğunun sona erdirildiği 25/7/2018 tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunması gerekmektedir. Bu itibarla 2/10/2018 tarihinde yapılan başvuruda tutuklamayla ilgili iddialar yönünden süre aşımı bulunduğu sonucuna varılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Konutu Terk Etmeme Şeklindeki Adli Kontrol Tedbirinin Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

45. Başvurucu; suç işlediğine dair deliller mevcut olmadığı ve ayrıca kaçma şüphesi bulunmadığı hâlde hakkında konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulandığını, ölçüsüz olan bu tedbir nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

46. Bakanlık görüşünde; başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin süresi ve uygulanış biçimi gözetildiğinde bu tedbirin özgürlükten yoksun kalma sonucunu doğurmadığı, bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden konu bakımından yetkisizlik kararı verilmesinin uygun olacağı belirtilmiştir. Bakanlık ayrıca adli kontrol tedbirlerinin tutuklamaya göre kişi özgürlüğünü daha az kısıtladığına dikkat çekmiş, başvurucu hakkındaki deliller ve isnat edilen suçun kanunlarda öngörülen cezasının ağırlığı dikkate alındığında uygulanan adli kontrol tedbirinin hukuki olduğu yönünde görüş bildirmiştir.

2. Değerlendirme

47. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

48. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

49. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013 § 16). Bu itibarla başvurucunun bu bölümdeki iddiasının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Genel İlkeler

50. Anayasa Mahkemesi konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil edip etmediğini Esra Özkan Özakça kararında incelemiştir. Bu bağlamda ilk olarak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale için kişinin rızası olmaksızın en azından rahatsızlık verecek uzunlukta bir süre boyunca belirli bir yerde fiziki olarak tutulması

gerektiği belirtilmiş, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının bireylerin fiziksel özgürlüğünü güvence altına aldığı yönündeki içtihada (Galip Öğüt [GK], B. No: 2014/5863, 1/3/2017, §§ 34, 35) vurgu yapılmıştır.

51. Anayasa Mahkemesi ikinci olarak kişilerin hareket serbestisi üzerindeki kısıtlamanın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil edip etmediğinin tespitinde temel ölçütün tedbirin derece ve yoğunluğu olduğu yönündeki içtihada değinmiştir. Buna göre kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bağlamında hareket serbestisine yönelik kısıtlama, seyahat hürriyetine yönelik bir müdahaleye göre çok daha ileri derecede ve yoğun olmalıdır. Sınırlamalardaki derece ya da yoğunluğun değerlendirilmesinde ise söz konusu tedbirin çeşidi, süresi, etkileri ve uygulanma tarzı gibi çeşitli faktörler ile bireyin gündelik hayatının devlet tarafından ne ölçüde denetim altında tutulduğunun dikkate alınması gerekir (Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 44).

52. Anayasa Mahkemesi sonrasında konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin niteliğine ilişkin belirlemelerde bulunmuştur. Buna göre konutu terk etmemenin tutuklamaya alternatif bir tedbir olduğunun altı çizilmiş, bu tedbirin şüpheli veya sanığın mahkeme tarafından belirlenen konutunu mazereti olmaksızın veya izin almaksızın terk etmemesi olarak tanımlandığına dikkat çekilmiştir. Şüpheli veya sanık hakkında konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri uygulandığında bu kişilerin konutlarının dışına çıkmaları -mazeretli olmaları veya öncesinde izin almaları dışında- tedbir süreci boyunca mümkün olmamaktadır. Bu durumda kişiler, haklarındaki tedbir sona erinceye kadar yaşamlarını sürekli olarak konutlarında sürdürmek zorundadır (Esra Özkan Özakça, § 75).

53. Bu bağlamda yapılan değerlendirmede; konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin kişilerin fiziksel özgürlük alanını yalnızca ikamet ettiği konutun içiyle sınırlandırması, elektronik kelepçe takılmak suretiyle infazının söz konusu olması, gün boyunca kesintisiz olarak devam etmesi ve tedbir şartlarının ihlali hâlinde kişi hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasına karar verilebilmesi nedeniyle anılan tedbirin -niteliği, uygulanış şekli ve özellikleri itibarıyla- hareket serbestisi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat hürriyetine nazaran oldukça ileri bir boyutta olduğu ve kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Esra Özkan Özakça, § 76).

54. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukukiliğine ilişkin yapılacak incelemeye esas tutulacak ölçütler de Anayasa Mahkemesince belirlenmiştir. Anılan tedbirin tutuklamaya alternatif bir adli kontrol tedbiri olması dikkate alındığında -tıpkı tutuklama tedbirinde olduğu gibi- kanun tarafından öngörülme, kuvvetli suç belirtisinin bulunması, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebeplerinin mevcut olması ve ölçülülük ilkesine uygunluk kriterleri yönünden incelemeye tabi tutulacağı ifade edilmiştir. Sayılan kriterlerin takdiri öncelikle konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirini uygulayan yargı mercilerine aittir. Zira bu konuda taraflarla ve delillerle doğrudan temas hâlinde olan yargı mercileri Anayasa Mahkemesine kıyasla daha iyi konumdadır. Bununla birlikte yargı mercilerinin belirtilen hususlardaki takdir aralığını aşıp aşmadığı Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olacaktır. Anayasa Mahkemesinin bu kapsamdaki denetimi, somut olayın koşulları dikkate alınarak özellikle tedbirin uygulanmasına ilişkin süreç ve bu hususta yargı mercii kararının gerekçeleri üzerinden yapılacaktır (Esra Özkan Özakça, §§ 78-84).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

55. Başvurucu, örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçu ile devletin gizli

kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçlarından yürütülen kovuşturma kapsamında Ağır Ceza Mahkemesi tarafından verilen bir kararla 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesi uyarınca konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirine tabi tutulmuştur. Dolayısıyla başvurucu hakkında bir adli kontrol yükümlülüğü olarak uygulanan konutu terk etmeme tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

56. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan adli kontrol tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce ön koşul olarak suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

57. İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun savunmasının alındığını, delillerin büyük ölçüde toplandığını ve tutukluluktan elde edilecek faydanın adli kontrol tedbirleri ile sağlanabilecek olduğunu belirterek -başvurucunun tahliyesiyle birlikte- konutu terk etmeme suretiyle adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir (bkz. § 20).

58. Başvurucunun adli kontrol kararının kaldırılmasına ilişkin başlattığı hukuki süreç sonunda verilen ve inceleme konusu şikâyet açısından nihai karar niteliğinde olan İzmir 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 17/8/2018 tarihli kararında ise özellikle gizli tanık Dua'nın başvurucunun FETÖ/PDY'nin Ege Bölgesi imamı olan B.B. ile görüştüğüne ilişkin ifadesi ile bu kişiyi fotoğrafı üzerinden teşhis etmesinin, ayrıca başvurucunun darbe girişiminin ardından Dan S. adlı kişiyle yaptığı yazışma içeriğinin dikkate alındığı görülmüştür. Anılan kararda delillerin toplanma aşamasının devam ettiği, ilgili makamlara gönderilen yazıların cevaplarının beklendiği belirtilmiş; ardından başvurucu hakkında atılı suçlar yönünden kuvvetli suç şüphesi ile yabancı uyruklu olmasına binaen kaçma şüphesinin bulunduğu, adli kontrol tedbirlerinin mevcut delil durumu dikkate alındığında orantılı olduğu ve adli kontrol tedbirlerinin kaldırılmasını gerektirir nitelikte yeni bir delilin mevcudiyetinden bahsedilemeyeceği ifade edilerek başvurucunun itirazı reddedilmiştir (bkz. § 24).

59. Somut olayda başvurucu hakkında konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirine esas suçlamaya ilişkin olarak yargı mercilerinin dayandıkları olgular arasından özellikle tanık beyanlarının dikkate alınması gerektiği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda;

i. FETÖ/PDY ile ilgili olarak;

- Başvurucunun pastörlük görevini üstlendiği Diriliş Kilisesi'nin kuruluşu aşamasında ve sonraki süreçlerde karşılaştığı her türlü problemi FETÖ/PDY vasıtasıyla çözme eğiliminde olduğu, bu kapsamda örgütün Ege Bölgesi imamı olan (firari) B.B. adlı avukattan görüş ve destek aldığı belirtilmiştir (gizli tanık Dua'nın beyanına atfen).

- Başvurucunun FETÖ/PDY mensubu olduğu düşünülen kişilerle görüştüğü yönünde tanık G.D.nin anlatımları bulunmaktadır. Tanık, FETÖ/PDY'nin Ege Bölgesi imamı olan B.B.nin yardımcısı konumundaki firari M.S. adlı kişiyi soruşturma aşamasında teşhis etmiştir.

- Başvurucunun FETÖ/PDY üyeleriyle görüştüğüne dair başka bir tanık beyanı da vardır. Tanık A.D. örgütün İzmir'deki en üst yöneticisi konumunda bulunduğunu belirttiği O.T. adlı kişinin başvurucuyla iki kez görüştüğüne şahit olduğunu, bu görüşmelerden ilkinin Suruç'ta bulunan mülteci kampında, ikincisinin İzmir'de gerçekleştiğini belirtmiştir. Tanık A.D. Suruç'taki mülteci kampında yaşayan gençlerin seçilerek İzmir'e gönderildiğini, bu kişilerden özellikle Ezidi kökenli olanlarının ise başvurucunun kilisesine yönlendirildiğini ve süreçte oluşan masrafları karşılamak üzere başvurucuya O.T. tarafından para yardımı yapıldığını ifade etmiştir. Tanık A.D. başvurucunun FETÖ/PDY kapsamında hakkında soruşturma yürütülen ve kaçak olan Ö.K. adlı kişiyle de görüştüğünü ancak görüşmenin

içeriğini bilmediğini söylemiştir.

ii. PKK ile ilgili olarak;

- Diriliş Kilisesi'ndeki bir grubun sürekli PKK propagandası yaptığı ve başvurucunun bu kişileri tepkilere rağmen himaye ettiği (gizli tanık Göktaşı'nın ve tanıklar E.Ç., G.D. ve L.K.nın beyanlarına atfen), ayrıca başvurucunun bir konuşmasında PKK'nın özgürlük mücadelesi verdiği ve bu mücadeleye destek verilmesi gerektiğine dair ifadeler kullandığı belirtilmiştir (tanık L.K.nın ifadesine atfen).

- Gizli tanık Göktaşı, başvurucunun himaye ettiği ileri sürülen gruba Suriyeli Mehmet [Mohammad Ahmad] ile B.Y. adlı kişilerin liderlik ettiğini, bu kişilerin örgütün dağ kadrosundan geldiğini ve yaptıkları her konuşmada PKK'lı olduklarını aleni olarak beyan ettiklerini ifade etmiştir. Tanık; kilisede aralıklarla toplantı yapıldığını, bu toplantılara başvurucu ve eşinin yanı sıra Suriyeli Mehmet ve B.Y. ile Agit isimli kişinin de katıldığını, kendisinin ve kilise cemaatinden çoğu kişinin toplantılara dâhil edilmediğini belirtmiştir.

- Tanık L.K.; gizli tanık Göktaşı'nın beyanına benzer şekilde Diriliş Kilisesi'ndeki bazı odalarda aralıklarla özel toplantılar düzenlendiğini, kendisinin katılamadığı bu toplantılara örgütün Suriye'deki yapılanması içinde patlayıcı eğitimi aldığını duyduğu Agit adlı kişi ile örgüt propagandası yapan diğer kişilerin katıldığını, bu odalardan birine gizli olarak girdiğini ve odada görüp açtığı koli içinde PKK'ya ait broşürleri bulduğunu ifade etmiştir. Tanık L.K., başvurucu ve Agit adlı kişinin içinde bulunduğu bir grubun zaman zaman Kobani ve Suruç gibi yerlere seyahat ettiğini de vurgulamıştır.

- Tanık G.D. Diriliş Kilisesi'nde düzenlenen bazı ayinlere katılan birçok cemaat üyesinin PKK terör örgütünün sembollerini taşıdığını veya bu sembolleri içeren elbiseler giydiğini belirterek ayinlerde örgüt lehine konuşmalar yapıldığını ve sloganlar atıldığını dile getirmiştir.

60. Buna göre başvurucunun FETÖ/PDY ve PKK terör örgütleriyle örgütsel bir iş birliği içinde bulunduğuna yönelik (kimliği açık) tanıklar A.D., E.Ç., L.K., G.D. ile gizli tanıklar Dua ve Göktaşı'nın birbirlerini teyit eden beyanlarının olduğu görülmektedir. Başvurucu da genel olarak -ifadelerini kabul etmemekle birlikte- bu kişileri tanıdığını belirtmiştir. Tanık beyanlarında yer alan açıklamalar soyut bir şekilde kanaat ve değerlendirmelerin dile getirilmesi niteliğinde değil aksine belirli olaylarla ilgili gözlem ve bilgilerin aktarılması mahiyetindedir. Bu bağlamda tanık ifadelerinde değinilen olayların yer, zaman ve eylem bilgisi ihtiva ettiği gözardı edilmemelidir. Gizli tanık Dua'nın başvurucunun FETÖ/PDY'nin Ege Bölgesi imamı B.B. ile görüştüğüne dair ifadesine istinaden bu kişiyi fotoğrafı üzerinden teşhis etmesi, aynı şekilde tanık G.D.nin soruşturma makamlarınca B.B.nin yardımcısı konumunda olduğu belirtilen firari M.S. adlı kişiyi fotoğrafı üzerinden teşhis etmesi de gözetildiğinde belirtilen hususların tedbirin uygulanmasında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabulünün temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir.

61. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

62. Somut olayda başvurucuya isnat edilen örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçu ile devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçlarının niteliğine ve mevcut delil durumuna bağlı olarak İzmir 2. Ağır Mahkemesince konutu terk etmeme suretiyle adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar verildiği, inceleme konusu şikâyet açısından nihai karar niteliğinde olan İzmir 3. Ağır Ceza

Mahkemesinin 17/8/2018 tarihli kararında ise başvurucunun yabancı uyruklu olmasına binaen kaçma şüphesinin bulunduğunun ifade edildiği görülmektedir.

63. Terörle bağlantılı suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi ve özellikle kişilerin kaçmalarının engellenmesinde tutuklama tedbiri ile konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalabileceği akılda tutulmalıdır. Başvurucunun iş birliği yaptığı ileri sürülen terör örgütlerinden FETÖ/PDY yüz elliyi aşkın ülkede faaliyet gösteren ve ciddi seviyede uluslararası ittifaklar kurabilen bir yapılanmadır. PKK'nın da başta Türkiye'ye komşu bazı ülkeler olmak üzere çok sayıda ülkede örgütlenmiş bir terör örgütü olduğu bilinmektedir. Bu durumda anılan örgütlerle bağlantılı bir suç işlediği ileri sürülen kişilerin yurt dışına kaçmasının ve yurt dışında barınmasının diğer kişilere göre daha kolay olduğu gözönüne alınmalıdır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Yıldırım Ataş, B. No: 2014/4459, 26/10/2016, § 60; Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 78, 79).

64. Öte yandan başvurucunun konutu terk etmeme suretiyle adli kontrol altına alınmasına karar verilen örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66).

65. Dolayısıyla somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Ağır Ceza Mahkemeleri tarafından verilen kararların içeriği birlikte gözetildiğinde başka bir ülkenin vatandaşı olan ve FETÖ/PDY ile PKK terör örgütleriyle bağlantılı suçtan hakkında kovuşturma yürütülen başvurucu açısından özellikle kaçma şüphesine yönelik olarak adli kontrol tedbiri nedenlerinin olgusal temelleri olduğu sonucuna varılmıştır.

66. Başvurucu hakkındaki adli kontrol tedbirinin ölçülü olup olmadığının da tespiti gerekir. Bu tedbirin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır.

67. Terör suçlarının soruşturulması/kovuşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Bu itibarla somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesinin başvurucu hakkında uyguladığı adli kontrol tedbirinin ölçülü olmadığı söylenemez.

68. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması ve tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ÜLGER VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/30878 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/30878

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ÜLGER VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/30878)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Hikmet Murat AKKAYA

Başvurucular : Ahmet ÜLGER ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Vekili : Bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2018/30878 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/30878 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Bazı başvurucular bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeyemeyecek durumda olduklarını belirterek ve ilgili belgeleri sunarak adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak ise suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 4 yıl 6 ayı aşan yargılama sürelerinin

makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun I sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ve ekli tabloda belirtilen harç ile vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ve ekli tabloda gösterilen harç ile vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA KANDEMİR

B. No: 2018/30995 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/30995

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA KANDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/30995)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Mustafa KANDEMİR

Vekili : Av. Murat DELFER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 10/3/2010 tarihinde açtığı davada yargısal süreç Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 28/5/2018 tarihli kararıyla sona ermiştir.

9. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine 31/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 8 yıl 2 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

17. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi zararının karşılanmasını talep etmiş manevi tazminat talebinde bulunmamıştır.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucunun maddi tazminat talebinin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Nurdağı Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2010/42, K.2014/184) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET KARABULUT VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/31689 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/31689

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET KARABULUT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/31689)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : Ahmet KARABULUT ve diğerleri (bkz. ekli liste)

Vekili : Av. Ertan GÜNDÜZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2018/31689 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 4 yıl 10 ay ila 14 yıl 4 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlalle ileri sürülen maddi zarar arazında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddi gerekir.

21. Aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine; dosyadaki belgelerden tespit edilen ve ekli tablonun (E) sütununda gösterilen harçtan oluşan yargılama giderinin ilgili sütunda gösterildiği şekilde başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ilgili sütunda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE, başvuruculara maddi tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. Ekli tablonun (E) sütununda gösterilen harçların başvuruculara ilgili sütunda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE, aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda gösterilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET FATİH IŞIKADA

B. No: 2018/34292 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/34292

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET FATİH IŞIKADA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/34292)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Mehmet Fatih IŞIKADA

Vekili : Av. Murat ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 1/3/2011 tarihinde açtığı davada yargısal süreç Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 17/9/2018 tarihli onama kararıyla sona ermiştir.

9. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine 16/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 7 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

17. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 15.472,25 TL maddi, 30.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Tespit edilen ihlalle ileri sürülen zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer

taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harçtan ve 3.000 TL vekalet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bursa 6. İş Mahkemesine (E.2016/492, K.2018/193) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OĞUZ DURGUT

B. No: 2018/34754 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/34754

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OĞUZ DURGUT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/34754)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Oğuz DURGUT

Vekili : Av. Esra AKÖZEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 14/3/2012 tarihinde açtığı işe iade davasında yargısal süreç Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 24/9/2018 tarihli onama kararıyla sona ermiştir.

9. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine 23/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

15. İşe iade davalarında yargılamanın uzaması her iki taraf için de hukuki belirsizliğin devamına sebep olduğundan bu davaların ivedilikle sonuçlandırılması ayrı bir öneme sahiptir. Bu durum iş sözleşmesi feshedilen fakat bir an önce eski işine dönme beklentisi taşıyan ve bu yüzden yeni bir işe başlamakta tereddüt eden işçi açısından önemli olduğu gibi sözleşmesini feshettiği işçi yerine yeni bir işçi istihdam ederek iş organizasyonunu tamamlamak isteyen işveren açısından da önemlidir. Dolayısıyla iş sözleşmesinin feshine

ilişkin uyuşmazlıkların kısa sürede sonuçlandırılması hem çalışanın hem de işverenin yararınadır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 60).

16. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesindeki sürelerin düzenleyici nitelikte süreler olduğu, yapılması gereken duruşmalar ve duruşma aralıkları, bilirkişi raporlarının beklenmesi, şahitlerin dinlenmesiyle tebligat işlemleri gözönünde bulundurulduğunda bu sürelerin aşılabileceği görülmektedir. Bu nedenle öngörülen süreyi aşan her yargılamanın süresinin makul olmadığı ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiği söylenemez. Bununla birlikte işe iade davalarının başvurucu açısından taşıdığı değer ile davanın kısa sürede bitirilmesindeki başvurucunun kişisel yararı gözönüne alındığında bu davaların süre yönünden diğer davalarla aynı nitelikte olduğu da söylenemez (Nesrin Kılıç, § 67).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 6 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

21. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 50.000 TL maddi, 20.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

22. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

24. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır.

Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

25. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Orhangazi 1. Asliye Hukuk (İş) Mahkemesine (E.2016/311, K.2018/193) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞEVKİ KONAKÇI

B. No: 2018/35071 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35071

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞEVKİ KONAKÇI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/35071)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Şevki KONAKÇI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ile uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuya karşı 22/1/2013 tarihinde açılan davanın yargılaması 2/10/2018 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine 21/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 5 yıl 8 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık

bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 20.000 TL maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında somut başvurunun özelliği de dikkate alınarak başvurucuya net 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 5.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu

sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 5. Tüketici Mahkemesine (E.2018/18, K.2018/632) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İLHAMİ GÜNEŞ

B. No: 2018/35083 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35083

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İLHAMİ GÜNEŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/35083)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : İlhami GÜNEŞ

Vekili : Av. Şayen DEMİREL ÖZSOY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi, davanın süresinde açılmasına rağmen reddedilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 7/6/2013 tarihinde açtığı davanın yargılaması 18/9/2018 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine 13/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 5 yıl 3 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

16. Başvurucu, başvuruya konu davayı idari yargının görevsizlik kararı vermesi üzerine süresinde açtığını, dava açma süresi olarak idari yargıda açılan davanın tarihinin esas alınması gerektiğini belirterek davanın süresinde açılmadığı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyeti yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. Diğer İhlal İddiaları

17. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu tarafından açılan davanın süresinde açılmadığı gerekçesiyle reddine karar verildiği görüldüğünden söz konusu iddialar bakımından diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 200.000 TL maddi ve 125.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zarar karşılığında başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR

OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Antalya 4. İş Mahkemesine (E.2016/416, K.2017/369) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NAİL YERLİKAYA

B. No: 2018/35854 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35854

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NAİL YERLİKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/35854)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Şermin BİRTANE

Başvurucu : Nail YERLİKAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, üç kişilik cezaevi ziyaretçi listesi oluşturma talebinin reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) terör örgütüne üye olma suç isnadıyla 13/8/2016 tarihinde tutuklanarak Çorum L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Kurum) konulmuştur.

10. 18/7/2018 tarihinde OHAL uygulamasının kaldırılması üzerine başvurucu 27/8/2018 tarihinde üç kişilik ceza infaz kurumu ziyaretçi listesi sunarak nişanlısıyla görüşme talebinde bulunmuştur. Kurum İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığınca 17/9/2018 tarihinde başvurucunun görüşmek istediği kişi hakkında kolluk araştırması yaptırıldığı, Çorum İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü tarafından yapılan araştırma sonucuna göre söz konusu kişinin ziyaretçi listesine eklenmesinin uygun görülmediği belirtilerek talebin reddine karar verilmiştir.

11. Çorum İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünün 11/9/2018 tarihli yazısında başvurucunun görüşmek istediği kişi hakkında Gaziantep 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin FETÖ/PDY terör örgütüne üye olma suç isnadıyla ifadesinin alınması için yakalanması, ifadesi alındıktan sonra serbest bırakılması talimatlı yakalama kararı bulunduğu, kişinin 1/8/2018 tarihinde Kastamonu'da yakalanarak gözaltına alındığı ve adli kontrol şartıyla serbest bırakıldığı ifade edilmiştir.

12. Başvurucu; nişanlısı hakkındaki sakıncalı durumun ne olduğunun kendisine bildirilmediğini, talep etmesine rağmen kolluk araştırması yazısı ve içeriği hakkında bilgi verilmediğini, nişanlı olan iki insanın görüşmesinin hiçbir gerekçe olmadan engellenmesinin aile kurumu, hukuk ve vicdanla bağdaşmadığını belirterek Çorum İnfaz Hâkimliğine başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun şikâyeti, Çorum İnfaz Hâkimliğinin 26/9/2018 tarihli kararı ile başvurucunun Kuruma kabulünden itibaren süresi içinde ziyaretçi ismi bildirmediği, ayrıca ziyaretçi listesine yazdırmak istediği kişinin kolluk araştırmasına göre güvenlik açısından sakıncalı olduğunun anlaşıldığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

13. Başvurucunun anılan karara itirazı 13/11/2018 tarihinde Çorum 1. Ağır Ceza Mahkemesince kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Bu karar başvurucuya 22/11/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 27/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Terör örgütüne üyelik suçundan dolayı yargılandığı davada Çorum 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/1/2018 tarihli kararıyla başvurucunun 7 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına hükmedilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un "Hükümlüyü ziyaret" kenar başlıklı 83. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Hükümlü, belgelendirilmesi koşuluyla eşi, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı tarafından haftada bir kez ve ayrıca kuruma kabullerinde, zorunlu hâller dışında bir daha değiştirilmemek üzere, ad ve adreslerini bildirdiği en fazla üç kişi tarafından, yarım saatten az ve bir saatten fazla olmamak üzere çalışma saatleri

içinde ziyaret edilebilir.”

17. 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'in (Ziyaret Yönetmeliği) 5. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi şöyledir:

“Hükümlü ve tutuklular, bu Yönetmeliğin 9 uncu maddesinde sayılan ve eşi, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ve vasisi ile kayyımı dışında kalan üç ziyaretçisinin açık kimlik ve adreslerini kuruma bildirir. ....”

18. Anılan Yönetmelik'in "Ziyaret Edebilecek Kişiler" kenar başlıklı 9. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Hükümlü ve tutuklular, birinci fıkrada sayılanlar dışında kalan üç ziyaretçisinin adı ve soyadı ile bilmesi hâlinde adresini ceza infaz kurumuna kabulünden ve kendisine bu hususun tebliğ edildiği tarihten itibaren 60 gün içinde bildirir. Bu ziyaretçiler, ölüm, ağır hastalık, doğal afet, hükümlü ve tutuklunun nakli ya da ziyaretçinin ziyaret olanağını ortadan kaldıracak yerleşim yeri değişikliği gibi zorunlu hâller dışında değiştirilemez. Ceza infaz kurumu yönetimince, gerekli görülmesi hâlinde bildirilen ziyaretçiler hakkında, ziyarette bulunmalarında sakınca bulunup bulunmadığı konusunda kolluk aracılığıyla araştırma yaptırılır. Sakıncalı görülenlere ziyaret izni verilmez ve yeni ziyaretçinin bildirilmesi istenir.”

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

20. Başvurucu, yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

21. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu; talebinin herhangi bir arkadaş görüşmesi olarak algılanmaması gerektiğini, birlikte aile kuracağı nişanlısıyla görüşmeyi talep ettiğini, ülke genelinde pek çok ceza infaz kurumunda kendisiyle aynı suçtan tutuklu veya hükümlü olan kişilere görüşme hakkı tanınmasına karşın kendisinin nişanlısıyla görüşmesinin yasaklanmasının eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağına aykırı olduğunu belirtmiştir. Nişanlısı hakkındaki kolluk araştırması yazısı ve içeriğinin tarafına bildirilmediğini, hakkındaki yargılama hâlen devam etmesine rağmen önyargılarla talebinin reddedildiğini, bu nedenlerle etkili başvuru hakkı ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde; başvurucunun görüşmeyi talep ettiği kişinin terör örgütüne üye olma suç isnadıyla yakalanıp gözaltına alındıktan sonra adli kontrol şartıyla serbest bırakıldığı, dolayısıyla söz konusu kişinin ceza infaz kurumunun güvenliği açısından sakınca

teşkil edebilecek bir suç ithamı ile soruşturulmakta olduğu, başvurucunun ziyaretçi listesi oluşturma talebinin reddi şeklindeki müdahalenin mevzuata uygun olduğu ve meşru amaç taşıdığı bildirilmiştir.

24. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, bulunduğu ceza infaz kurumunda ve diğer ceza infaz kurumlarında kendisiyle aynı suçtan tutuklu veya hükümlü olanların yine aynı suçtan tutuklu/hükümlü olan eşleriyle ve diğer yakınlarıyla açık, kapalı görüş veya telefon görüşmesi yapabildiğini, dolayısıyla nişanlısının aynı suç isnadıyla yargılanmakta olmasının Kurum güvenliği yönünden sakıncalı olacağı şeklindeki görüşün doğru olmadığını, kaldı ki Kurumun açık, kapalı görüşleri ve telefon görüşmelerini dinleyerek denetleyebileceğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca, Çorum İnfaz Hâkimliği kararında ziyaretçi listesi oluşturma talebinin süresinde olmadığı gerekçesine yer verildiğini, bunun da doğru olmadığını belirtmiştir. Başvurucu Kuruma kabulü sırasında kendisine ziyaretçi listesi vermesi gerektiği konusunda tebligat yapılmadığını, OHAL koşullarında üç kişilik ziyaretçi hakkının yasaklanmış olduğunu, OHAL döneminin bitmesinin ardından Kurum idaresinin bu konuda talebi olanların dilekçe vermesi yönünde duyuru yapması üzerine 28/7/2018 tarihinde dilekçesini verdiğini, Kurumun da bu dilekçeyi süresinde kabul ettiğini, talebinin süre yönünden değil kolluk araştırması yönünden reddedildiğinin açık olduğunu vurgulamıştır.

2. Değerlendirme

25. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı Anayasa'nın 20. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.”

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Anayasa Mahkemesinin benzer kararları dikkate alındığında başvurucunun ziyaretçi listesi oluşturma isteminin reddedilmesi nedeniyle görüşme hakkının kısıtlandığı ve bu suretle dış dünya ile sağlıklı bir ilişki kurmasının engellendiği yolundaki iddiası Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir (Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, § 28; Ethem Zariç, B. No: 2014/4137, 9/11/2017, § 27).

27. Öte yandan eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri süren başvurucunun, kendisiyle aynı durumdaki başka kişilere yapılan muamele ile kendisine yapılan muamele arasında bir farklılığın bulunduğunu ve bu farklılığın meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayırımcı bir nedene dayandığını makul delillerle ortaya koyması gerekir. Somut olayda başvurucu, benzer olaylar ile kendi durumunun aynı olduğunu ortaya koyamamıştır. Bu nedenle başvurucunun ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiası ayrıca incelenmemiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

29. Somut olayda uyuşmazlık, başvurucunun ziyaretçi listesi oluşturma talebinin reddedilmesinden kaynaklanmaktadır. Başvuruya konu kararın ceza infaz kurumunda önce tutuklu daha sonra hükümlü olarak bulunan başvurucunun dış dünya ile iletişim kurması ve sosyal ilişkilerinin sınırlandırılması yönünde etkiler doğurması nedeniyle özel hayata saygı hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna varılmıştır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

30. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

31. Yukarıda belirlenen müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 20. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halil Berk, B. No: 2017/8758, 21/3/2018, § 49; Süveyda Yarkın, B. No: 2017/39967, 11/12/2019, § 32; Şennur Acar, B. No: 2017/9370, 27/2/2020, § 34).

(1) Kanunilik

32. Başvurucunun ziyaretçi listesi oluşturma talebinin reddi işlemine dayanak teşkil eden mevzuat hükümleri dikkate alındığında müdahalenin kanunlar tarafından öngörülme ölçütüne uygun olduğu değerlendirilmiştir (Mehmet Zahit Şahin, §§ 47-56).

(2) Meşru Amaç

33. Müdahalenin kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi genel amacı çerçevesinde ceza infaz kurumlarında güvenliğin ve disiplinin sağlanması şeklinde meşru amaç taşıdığı anlaşılmaktadır (Mehmet Zahit Şahin, § 57).

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

34. Anayasa'nın 19. maddesi gereğince hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatının sınırlanması hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz bir sonucudur. Öte yandan hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (Mehmet Zahit Şahin, § 36).

35. Hükümlü ve tutukluların ziyaret hakkı değerlendirilirken ceza infaz kurumunun güvenliğinin ve düzeninin sağlanması ile hükümlü ve tutukluların dış dünyayla iletişim kurmaları ve sosyalleşmeleri suretiyle iyileştirilmesi ilkeleri arasında makul bir dengenin kurulması gerekir (Mehmet Zahit Şahin, § 62).

36. Hükümlü ve tutukluların temel haklarına yapılan müdahalelere gerekçe olarak gösterilebilecek makul nedenlerin somut olayın tüm koşulları çerçevesi dâhilinde, olaya özgü olgu ve bilgilerle gerekçelendirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra yapılacak

değerlendirmede kişinin itham edildiği suçun ve tutuklama sebeplerinin de dikkate alınması gerekmektedir (Mehmet Zahit Şahin, § 63). Bu bağlamda başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel ekseni, müdahaleye neden olan idari makamlar ve derece mahkemelerinin kararlarında dayandıkları gerekçelerin özel hayata saygı hakkının kısıtlanması bakımından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük ilkesine uygun olduğunu inandırıcı bir şekilde ortaya koyup koyamadığı olacaktır (Mehmet Zahit Şahin, § 64; Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015, § 68).

37. Demokratik bir toplumda, güvenliğin ve disiplinin sağlanması amacıyla ceza infaz kurumlarına gelebilecek ziyaretçi sayısının sınırlandırılması mümkün olmakla birlikte hükümlü ve tutukluların öznel durumlarının da dikkate alınması ve bu hususta somut olayın koşullarının gerektirdiği esnekliğin temin edilmesi gerekir. Bu anlamda ceza infaz kurumlarında güvenliğin ve disiplinin sağlanmasındaki kamu yararı ile tutuklu ve hükümlülerin sosyal ilişkiler kurabilmelerindeki bireysel yarar arasında makul bir denge gözetilmelidir (Mehmet Sevik, B. No: 2017/24068,18/7/2019, § 34).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Ziyaret Yönetmeliği'nde ceza infaz kurumu yönetimince gerekli görülmesi hâlinde bildirilen ziyaretçiler hakkında ziyarette bulunmalarında sakınca bulunup bulunmadığı hakkında kolluk aracılığıyla araştırma yaptırılacağı, sakıncalı görülenlere ziyaret izni verilmeyeceği ve yeni ziyaretçinin bildirilmesi isteneceği düzenlenmiştir.

39. Somut olayda başvurucunun ziyaretçi listesi oluşturma şeklindeki talebinin Kurum İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı tarafından görüşmeyi talep ettiği kişi hakkında yapılan kolluk araştırması dikkate alınarak reddedildiği görülmektedir. Kolluğun söz konusu araştırmasında ise başvurucunun ziyaretçi listesine eklemek istediği nişanlısının FETÖ/PDY terör örgütüne üye olma suç isnadıyla yargılanmakta olduğuna dayanıldığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte gerek Kurum İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı kararında gerekse derece mahkemesi kararlarında başvurucunun nişanlısının söz konusu suç isnadıyla yargılanmakta olmasının ceza infaz kurumunun düzeni ve güvenliği yönünden nasıl bir sakınca oluşturduğu, hangi gerekçeyle ziyaretçi olarak kabulüne izin verilmemesinin gerekli görüldüğü hususlarında hiçbir açıklamaya yer verilmemiştir. İnfaz Hâkimliği kararında söz konusu kişinin kolluk araştırmasına göre güvenlik açısından sakıncalı olduğunun anlaşıldığı belirtilmekle beraber "anılan suç isnadı nedeniyle yargılanıyor olmak" hususunun tek başına kurum güvenliği ve düzeni yönünden risk oluşturduğunun kabulü için yeterli bir gerekçe olduğu söylenemez. Zira başvurucunun da belirttiği üzere anılan suç isnadı ile tutuklu veya hükümlü olarak bulunan kişilerin aynı suç isnadından tutuklu veya hükümlü olan eşleriyle kapalı, açık görüş veya telefon yoluyla görüştürüldükleri bilinmektedir. Başvurucunun görüşmek istediği nişanlısının kurum güvenliği ve düzeni bakımından nasıl bir risk oluşturacağının somut bilgilere dayalı olarak açıklanması gerekir. Buna göre idarenin söz konusu kararında ve derece mahkemelerinin kararlarında ceza infaz kurumunda disiplinin ve güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin somut bilgilere dayalı olarak ortaya konulduğundan söz edilemez.

40. Bu durumda başvurucunun ziyaretçi listesi oluşturma talebinin reddedilmesi suretiyle özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin ilgili ve yeterli gerekçelere dayandırılmadığı, müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekli bir müdahale olmadığı sonucuna varılmıştır.

41. Öte yandan İnfaz Hâkimliği kararında başvurucunun ziyaretçi listesi oluşturma talebini

Kuruma kabulünden itibaren altmış günlük süre içinde yapmadığı gerekçesine de yer verilmiştir. Olayın koşulları içinde bu gerekçenin de değerlendirilmesi gerekmektedir.

42. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Sevik kararında 5275 sayılı Kanun'da ziyaretçi isim listesinin bildirilmesi için herhangi bir hak düşürücü süre öngörülmediği, Ziyaret Yönetmeliği'nde belirtilen sürenin hak düşürücü değil düzenleyici süre olarak yorumlanabileceği vurgulanmıştır. Anılan kararda, idarenin ve derece mahkemelerinin Ziyaret Yönetmeliği'ndeki altmış günlük sürenin hak düşürücü olduğu şeklindeki yorumlarının başvurucunun ceza infaz kurumunda kaldığı süre boyunca ziyaretçi belirleme ve kabul etme hakkından yararlanamaması sonucuna yol açtığı, başvurucunun talebinin salt altmış günlük sürenin geçtiğinden bahisle reddedilmesinin özel hayata saygı hakkı ile kamu güvenliği amacı arasında adil denge sağlamaktan uzak olduğu belirtilmiştir (Mehmet Sevik, §§ 36, 37).

43. Somut olayda idare tarafından başvurucunun talebinin süre yönünden değil kolluk araştırması sonucuna göre reddedildiği açıktır. Başvurucunun talebinin süresinde olmadığı gerekçesi İnfaz Hâkimliği kararında yer almıştır. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Sevik kararında belirtildiği üzere derece mahkemesinin Ziyaret Yönetmeliği'ndeki altmış günlük sürenin hak düşürücü olduğu şeklindeki yorumu başvurucunun ceza infaz kurumunda kaldığı süre boyunca ziyaretçi belirleme ve kabul etme hakkından yararlanamaması sonucuna yol açmıştır. Bu şekilde ziyaret hakkına getirilen kısıtlamanın hükümlü ve tutukluların dış dünyayla iletişim kurması ve sosyalleşmesi suretiyle iyileştirilmesi ilkelerine uygun düştüğü söylenemez (Mehmet Sevik, § 37). Bu nedenle başvurucunun ziyaretçi listesi oluşturma talebinin reddedilmesi suretiyle özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin bu gerekçe yönünden de demokratik toplum düzeninde gerekli bir müdahale olmadığı sonucuna varılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. maddesi Yönünden

45. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

46. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 200.000 TL tutarında manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

47. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine

getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

48. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

49. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

50. İncelenen başvuruda ulaşılan ihlal, asıl olarak idarenin işleminden kaynaklanmış ancak derece mahkemelerinin de özel hayata saygı hakkına ilişkin güvenceleri gözetmeyen ve bu bağlamda ilgili ve yeterli gerekçe içermeyen kararlar vererek ihlali gideremedikleri anlaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin hem idarenin işleminden hem mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

51. Bu durumda özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun şekilde yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

52. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için özel hayata saygı hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 6.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Çorum İnfaz Hâkimliğine (E.2018/1560, K.2018/1562) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 6.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDURRAHİM SARIOĞLU VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/36023 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDURRAHİM SARIOĞLU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36023)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : Abdurrahim SARIOĞLU ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, baro levhasına yazılma işlemine ilişkin iptal davasında hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2018/36023 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, bir kısım başvurular için görüş bildirmiştir.

7. Bir kısım başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler ve Olağanüstü Hâl İlanı ve Bu Süreçte Uygulanan Tedbirler

9. Başvuruya konu olaylara ilişkin genel bilgiler ile olağanüstü hâl ilanı ve bu süreçte uygulanan tedbirler için bkz. M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 11-19.

B. Somut Başvuruya İlişkin Olay ve Olgular

10. Başvurucular, kamu görevlisi (hâkim-savcı/devlet memuru) olarak görev yaptıkları sırada Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile bağlantısı bulundukları gerekçesiyle ilgili kanun hükmünde kararnameler (KHK) gereğince meslekten ihraç edilmiştir.

11. Kamu görevinden ihraç edilmelerinin ardından başvurucular, baro levhasına/staj listesine avukat/avukat stajyeri olarak yazılma talebiyle ilgili barolara (Baro) başvurmuştur. Başvurucuların talebi, baro levhasına/staj listesine kaydedilebilmek için aranan kanuni şartların taşındığı gerekçesiyle Türkiye Barolar Birliği (TBB) tarafından kabul edilmiştir.

12. Söz konusu kararlar, Bakanlık tarafından uygun bulunmayarak bir daha görüşülmek üzere TBB'ye geri gönderilmiştir.

13. TBB Yönetim Kurulu, önceki kararlarında ısrar ederek başvurucuların baro levhasına/staj listesine yazılmasına karar vermiştir.

14. Bakanlık, başvurucuların baro levhasına/staj listesine yeniden yazılmalarına ilişkin TBB kararının kesinleşmesi üzerine Ankara İdare Mahkemelerinde (Mahkeme) TBB'ye karşı iptal davası açmıştır. Başvurucular, davalı TBB yanında iptal davasında müdahil olarak yer almıştır.

15. Mahkeme, dava konusu işlemlerin iptaline karar vermiştir. Derece mahkemelerinin gerekçeleri birbirine yakın olup özetle şu hususlara dayanmaktadır: Kararlarda öncelikle avukatlık mesleğinin, kamu hizmeti niteliğinde olduğu ve avukatların işlevsel anlamda kamu görevi ifa ettiği belirlenmiştir. Anılan kararlarda; başvurucuların ihraç edilmelerine sebep olan KHK'lar gereğince ihraç edilenlerin yeniden kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceklerinin düzenlendiği, avukatlık mesleğinin de bir kamu görevi olduğu gerekçesiyle kamu görevinden ihraç edilen başvurucuların avukatlık mesleğinde görevlendirilemeyecekleri ifade edilmiştir.

16. İstinaf başvuruları, Bölge İdare Mahkemesi tarafından kesin olarak reddedilmiştir.

17. Başvurucular, muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bkz. M.B.,§§ 34-56.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

20. Bazı başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

21. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucular; avukatlık mesleğini icra edebilmek için ilgili mevzuatta aranan tüm şartları taşıdıklarını, avukatlık mesleğinin kamu hizmeti olduğu fakat kamu görevi olmadığını ve ihraç edilmiş olmalarının avukatlık mesleğini yapmalarına engel olmadığını belirtmiştir. Başvurucular; Mahkeme tarafından delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin ortadan kaldırılması ve tazminat taleplerinde bulunmuştur.

23. Bakanlık görüşünde, başvuruculaların ilgili KHK ile kamu görevinden ihraç edildiklerini ve bir daha kamu görevine alınmamanın yine ilgili KHK gereğince öngörülen bir tedbir mahiyetinde olduğunu belirtmiştir. Kamu görevinden çıkarılma işlemine karşı yargı yolunun açık olduğu ve bu yargı yoluna başvuran başvurucular açısından olağan kanun yollarının tüketilmediğini ifade etmiştir. Bakanlık; şikâyetlerin kanun yolu şikâyeti kapsamında kaldığını, Mahkeme kararında yeterli gerekçe bulunduğunu ve avukatlık mesleğinin önemi gereği kamu hizmeti kavramının idare hukuku kapsamında dar yorumlanmaması gerektiğini vurgulamıştır.

24. Bir kısım başvurucular; bakanlık görüşüne karşı başvuru formlarındaki beyanlarını tekrarlamış, başvuru yollarını tüketerek bireysel başvuruda bulunduklarını ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

25. Anayasa’nın iddianın incelenmesinde dayanılacak olan "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaların baro levhasına/staj listesine yazılmalarına ilişkin kararlar Mahkeme tarafından iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi tarafından baro levhasına yazılma kararının iptal edilmesine ilişkin M.B. başvurusu Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiş olup somut başvurulardaki iddiaların da bu kapsamda incelenmesi gerektiği

değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, M.B. başvurusuna ilişkin kararında Anayasa'nın 36. maddesinin baro levhasına kaydedilmeye ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanabilir olduğu sonucuna varmıştır (aynı kararda bkz. §§ 64-78).

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

29. Anayasa Mahkemesi, eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren M.B. kararında belirlemiştir. Kamu görevinden ihraç edilen başvurucunun baro levhasına yazılma işleminin Mahkeme kararı ile iptal edilmesine ilişkin başvuruda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. İptal ile sonuçlanan Mahkeme kararında 23/7/2016 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'de düzenlenen "Birinci fıkra uyarınca görevine son verilenler bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez..." hükmünden yola çıkılarak, avukatlık mesleğinin maddi anlamda bir kamu hizmeti olduğu değerlendirilerek başvurucunun avukatlık mesleğine kabul şartlarını taşımadığı hükmüne varıldığı belirtilmiştir (M.B., §§ 92-96).

30. Söz konusu başvuruya ilişkin kararda; derece mahkemelerince yapılan yargılamanın adil yargılanma ilkelerini ihlal edip etmediğinin değerlendirilmesinde incelenmesi gereken meselenin, derece mahkemesinin vardığı bu sonucun ilgili mevzuatın hakkın tesliminden kaçınacak ölçüde öngörülemez bir biçimde yorumlanmasına dayanıp dayanmadığının tespit edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kamu hizmeti kavramını yorumlamanın ve bu bağlamda anılan hükmün avukatlığı da kapsayıp kapsamadığını değerlendirmenin öncelikli olarak derece mahkemelerine ait bir yetki olduğu vurgulanmış, bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumunun açıkça öngörülemez olduğunun veya hakkın teslimini açıkça reddedecek şekilde hatalı bulunduğunun tespiti durumunda usule ilişkin güvencelerin de anlamsız hâle geleceği gerekçesiyle söz konusu durumun etkilerini incelemenin Anayasa Mahkemesinin görevinde olduğu belirtilmiştir (M.B., § 97).

31. Anılan başvuruda 667 sayılı KHK gereğince görevlerine son verilenlerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceklerine ilişkin kuraldaki istihdam kavramının bağımlı çalışmayı gerektirdiği, anılan kuraldan devlete bağlı olarak çalışmayı gerektirmeyen avukatlık mesleğini de kapsadığı hususunun açıkça anlaşılamadığı vurgulanmıştır. Ayrıca serbest çalışan avukatlar ile devlet arasında devlet memurununkine benzer bir güven ilişkisi aramanın Anayasa ile oluşturulan demokratik hukuk düzeninde anlamlı olmadığının altı çizilmiştir (M.B., § 101).

32. Hak ve özgürlükleri sınırlandıran hükümlerin kamu makamlarınca geniş yorumlanması bireyler açısından öngörülemez sonuçlar doğurabileceğinden hukuk devletine aykırılık teşkil etmenin yanında adil yargılanma hakkını da zedeler. Adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuk kurallarının öngörülebilir olmasını zorunlu kılmaktadır. Türk anayasal sisteminde hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenleme yapma yetkisi yasama organına aittir.

Hak ve özgürlüğü kısıtlayıcı bir kanunun kapsamını genişletici yorum ve uygulamalar kanun koyucunun getirmediği bir sınırlandırmanın idari ve yargısal makamlarca ihdas edilmesi sonucunu doğurabilir. Bu açıdan hak ve özgürlükleri sınırlandıran kurallara ilişkin yorum ve uygulamaların kuralın kapsamını genişletici nitelikte olmaması ve öngörülebilir sınırlar içinde kalması önem taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle derece mahkemelerinin, hak ve özgürlükleri sınırlayıcı kuralların kapsamının geniş yorumlanması hususunda oldukça ihtiyatlı davranması gerekir. Aksi durum keyfî uygulamaların yaygınlaşmasına ve bireylerin kamu otoritelerine karşı güvencesiz bir konuma düşmesine yol açar (M.B., § 104).

33. Sonuç olarak M.B. başvurusuna ilişkin kararda; başvurucunun kamu görevinden ihraç edildikten sonra kamu hizmeti sayılan avukatlık mesleğinde istihdam edilmesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle avukatlık mesleğine kabul edilme şartlarını taşımadığı yolunda ulaşılan kanaatin, kanun hükmünün öngörülebilir olmayan genişletici yorumuna dayandığı belirtilmiştir. Bu yorumun başvurucunun medeni hakkıyla ilgili olarak açılan davada usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirdiği ve başvurucu aleyhine karar verilmesinde belirleyici olduğu, dolayısıyla bunların bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği kanaatine varılmıştır.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Somut olayda da kamu görevinden çıkarılan başvuruculların baro levhasına/staj listesine kaydedilmelerine ilişkin işlemlerin Mahkeme tarafından avukatlık mesleğinin kamu görevi olduğu ve ilgili KHK'lar gereği kamu görevinden ihraç edilen başvuruculların bir daha kamu görevinde istihdam edilemeyecekleri gerekçesiyle iptal edildiği tespit edilmiştir. Bu durumda yukarıda anılan kararlarda ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmadığından başvuruculların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

c. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

35. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

36. Başvurucular; ihlalin tespit edilmesini istemiş, yeniden yargılanma ve tazminat talebinde bulunmuştur.

37. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı

anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

38. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

39. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

40. İncelenen başvuruda, Mahkemenin olayda uygulanan hukuk kuralını usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirecek şekilde ve öngörülemez biçimde yorumlaması sebebiyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

41. Bu durumda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

42. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

43. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama giderinin ilgili satırda gösterilen başvuruculara ödenmesine, 3.000 TL vekâlet ücretinin ekli tablonun (F) sütununda isimleri yer alan avukatlar tarafından temsil edilen başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvurucuların adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculların tazminata ilişkin taleplerin REDDİNE,

E. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama giderlerinin ilgili satırda gösterilen başvuruculara ÖDENMESİNE, 3.000 TL vekâlet ücretinin ekli tablonun (F) sütununda isimleri yer alan avukatlar tarafından temsil edilen başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SONGÜL CENGİZ ORAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/36542 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36542

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SONGÜL CENGİZ ORAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36542)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Songül CENGİZ ORAL ve diğerleri (bkz. ekli tablonun B

sütunu)

Başvurucular Vekili : Av. Ekrem TAŞKİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2018/36542 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2018/36542 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, Kızıltepe Belediyesine (Belediye) hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken Kızıltepe Belediye Başkanlığı İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğünün fesih yazısı ve ekli listesiyle başvurucuların terör örgütü ile iltisaklı olduklarının bildirilmesi üzerine Belediye, iş akitlerinin feshedilmesini Şirketten istemiştir. Şirket, bu talep üzerine başvurucuların iş akdini feshetmiştir.

14. Başvurucular, iş akdinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve Belediye aleyhine dava açmıştır. Davalı Belediye cevap dilekçesinde, 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi gereği millî güvenliği tehdit eden yapılar ile irtibatı ve iltisakı olabileceği değerlendirilen kişilerin KHK gereği ilişiğinin kesildiğini, işten çıkarma kararını verenin belediye değil çıkarılan KHK gereğince Bakanlar Kurulu olduğunu, husumetin yanlış yere yönlendirildiğini belirterek davanın reddini savunmuştur. Davalı Şirket ise işe alım ve iş akdinin feshinin asıl işveren konumundaki Belediyenin tasarrufunda olduğunu belirtmiştir.

15. Kızıltepe Asliye Hukuk Mahkemesi, İş Mahkemesi sıfatıyla baktığı davaların reddine karar vermiştir. Mahkeme kararlarında; başvuruculaın Millî Güvenliği tehdit eden yapılar ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği aynı maddenin (2) numaralı fıkrası uyarınca da bu kişilerin bir daha kamu hizmetinde çalıştırılmasının mümkün olmadığı gerekçesine yer verilmiştir.

16. Başvurucular, karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) başvuruculaın istinaf istemlerini reddetmiştir. Kararda; şüphe feshi kavramı üzerine durulmuş ve Belediye Başkanlığı İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğünün fesih yazısı ile başvuruculaın PKK terör örgütü yapılanması ile irtibatı olduğunun bildirilmesi üzerine davalı işveren bakımından iş sözleşmesinin devam etmesinde yasal engel bulunduğu vurgulanmıştır.

17. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker ([GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-35).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaın İddiaları

20. Başvurucular; işverence iş akitlerine KHK gereği son verildiğinin belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduklarına dair kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmadığını, bu nedenle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ve aynı durumdaki kişilerin bir kısmı hakkında işe iade kararı verilirken kendi davalarının reddedilmesinin eşitlik ilkesini ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

21. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvuruculaın temel iddiası; Belediye tarafından gönderilen bilgilerin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvuruculaın iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

24. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker § 55).

25. Mahkemenin, önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker § 56).

26. Diğer taraftan mahkemelerin, önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz; aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker § 57).

27. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker § 58).

28. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker § 69).

29. 4857 sayılı Kanun ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle

getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker § 69).

30. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker § 71).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

31. Somut olayda da anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucular hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruculara tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvuruculara mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvuruculara Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

33. Adil yargılanma hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvuruculara diğer ihlal iddialarının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

34. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata

hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

35. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesine ve zararlarının tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

36. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

37. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

38. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı ve mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

39. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

40. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere esas numaraları ekli tablonun (D) sütununda gösterilen Kızıltepe Asliye Hukuk

Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

41. İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

42. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (E) sütununda gösterilen tutarlardaki harcın başvuruculara ayrı ayrı 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (Esas numaraları ekli tablonun (D) sütununda gösterilmiştir.) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Ekli tablonun (E) sütununda gösterilen harcın başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERKAN SEVİNÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/36748 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36748

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERKAN SEVİNÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36748)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Hikmet Murat AKKAYA

Başvurucular : Serkan SEVİNÇ ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Vekilleri : Bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2018/36748 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/36748 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Bazı başvurucular bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeyemeyecek durumda olduklarını belirterek ve ilgili belgeleri sunarak adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak ise suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate

alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 4 yıl 6 ayı aşan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun I sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ve ekli tabloda belirtilen harç ile vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ve ekli tabloda gösterilen harç ile vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NEŞE TÜRKÖZ

B. No: 2018/36759 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36759

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NEŞE TÜRKÖZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36759)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Neşe TÜRKÖZ

Vekili : Av. Mustafa Akın ACAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 23/3/2007 tarihinde açtığı sıra cetveline itiraz davasının yargılaması 15/10/2018 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucu, işçilik alacağına ilişkin davanın açılmasının üzerinden 18 yıl geçtiğini belirtmiştir. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Başvurucu, işçilik alacağına ilişkin davanın açılmasından itibaren 18 yıl geçmiş olduğunu ileri sürmüşse de somut başvuruya konu davanın sıra cetveline itiraz davası olduğu gözönünde bulundurulduğunda anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 11 yıl 6 aylık yargılama süresinin makul

olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 86.218,72 TL maddi, 40.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zarar karşılığında başvurucuya net 28.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 28.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Tekirdağ 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2016/341, K.2018/4714) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH NACİ COŞKUN

B. No: 2018/37010 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37010

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULLAH NACİ COŞKUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37010)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Abdullah Naci COŞKUN

Vekili : Av. Elif COŞKUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuya karşı 30/4/2010 tarihinde açılan davanın yargılaması 16/10/2018 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 8 yıl 5 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata

yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 20.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ

UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bakırköy 12. İş Mahkemesine (E.2017/704, K.2018/226) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAHATTİN ÇENGEL VE HANDAN GEL GÜNEŞ

B. No: 2018/37648 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37648

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAHATTİN ÇENGEL VE HANDAN GEL GÜNEŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37648)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : 1. Bahattin ÇENGEL

2. Handan GEL GÜNEŞ

Başvurucular Vekili : Av. Ayşe BATUMLU KAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 19/12/2018 ve 24/2/2020 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. 2020/9581 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibatı nedeniyle 2018/37648 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/37648 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucu Handan Gel Güneş Bakımından

a. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucunun 30/4/2014 tarihinde açtığı davanın yargılaması 11/10/2018 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

12. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri bağlamında medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğine dair temel ilkeler, Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve bu konuda karar verilmiştir (bkz. Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013). Başvuru konusu olayda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

13. Somut olayda 30/4/2014 tarihinde idare mahkemesinde açılan dava ile başlayan yargılama sürecinin 11/10/2018 tarihinde tamamlandığı anlaşılmıştır.

14. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde davanın iki dereceli bir yargılama sisteminde toplam 4 yıl 5 ay sürdüğü, yargılama süresinin bütünü dikkate alındığında başvurucunun haklarını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Başvurucu Bahattin Çengel Bakımından

a. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucunun 27/6/2014 tarihinde açtığı davanın yargılaması 15/1/2020 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma

hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

18. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

19. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

20. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 5 yıl 7 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

22. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculaların belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

23. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı

ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

24. Başvurucu Bahattin Çangel, ihlalin tespiti ile 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

25. Somut olayda başvurucu Bahattin Çengel'in makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

26. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucu Bahattin Çengel'e net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucu Bahattin Çengel'e ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucu Handan Gel Güneş bakımından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvurucu Bahattin Çengel bakımından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Başvurucu Bahattin Çengel bakımından Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu Bahattin Çengel'e net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Başvurucu Handan Gel Güneş bakımından yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına, 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucu Bahattin Çengel'e ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Mustafakemalpaşa Hukuk Mahkemesine (E.2014/463, K.2015/1019) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay 9. Hukuk Dairesine (E.2017/13537, K.2020/414) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ÇELİK VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/1816 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1816

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ÇELİK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1816)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucular : 1. Ahmet ÇELİK

2. Ahmet KILINÇASLAN

3. Mahmut KILINÇASLAN

4. Ömer KILINÇASLAN

5. Rıdvan ÇELİK

6. Serdar ÇELİK

7. Türkiye KILINÇASLAN

8. Yusuf KILINÇASLAN

Başvurucular Vekili : Av. Aydin ASLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davasında yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvuruculların 27/2/2007 tarihinde açtıkları davada Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından 4/10/2018 tarihinde karar verilmiştir. Söz konusu karara karşı taraflarca henüz kanun yoluna başvurulmamıştır.

8. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla 3/1/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculların İddiası

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 11 yıl 7 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara net 28.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 28.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ALİ ÇELİK VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/1910 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1910

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ALİ ÇELİK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1910)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucular : Mehmet Ali ÇELİK ve diğerleri bkz. ekli tablonun (C) sütunu

Vekili : Av. Aydin ASLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/1910 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (I) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine; dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Ekli tabloda belirtilen başvuru harçlarının başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÇİĞDEM ZEYNEP DUYSAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/2225 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2225

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÇİĞDEM ZEYNEP DUYSAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2225)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucular : Çiğdem Zeynep DUYSAL ve diğerleri

(bkz. ekli tablonun C sütunu)

Başvurucular Vekili : Av. İlkten YİĞİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/2225 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile ayrı ayrı 10.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara talepleri ve başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (I) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Aynı avukatla temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine; dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. Ekli tabloda belirtilen harçların başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATİH ÇETİN VE İBRAHİM PELİT

B. No: 2019/2404 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2404

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATİH ÇETİN VE İBRAHİM PELİT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2404)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Hikmet Murat AKKAYA

Başvurucular : 1. Fatih ÇETİN

2. İbrahim PELİT

Vekilleri : Av. Yusuf Kenan ALTAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular ile birlikte iki şüphelinin yağma suçu nedeniyle 18/7/2007 tarihinde gözaltına alındıkları ve aynı gün tutuklandıkları anlaşılmaktadır.

9. İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 16/6/2009 tarihli kararı, Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 10/3/2015 tarihli kararıyla bozulmuştur.

10. Bozma kararı üzerine başvurucuların da aralarında bulunduğu toplam üç sanık hakkında Mahkemece 3/6/2016 tarihinde mahkûmiyet kararı verilmiştir. Başvurucuların ve diğer bir sanığın kararı temyiz etmesi üzerine aynı Dairenin 27/11/2018 tarihli kararıyla hüküm onanarak kesinleşmiştir.

11. Nihai karar olan Yargıtay ilamına ilişkin olarak Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede, yargılama sürecinde müdafi olarak görev yapan ve bireysel başvuruda da vekil olarak başvurucuları temsil eden başvurucuların avukatı Yusuf Kenan Altan tarafından ilgili kararın 12/12/2018 günü saat 15.52.08’de açılarak okunduğu tespit edilmiştir.

12. Bununla birlikte başvurucuların vekili; Yargıtayın onama kararının tebliğini yerel mahkemeden talep etmesine rağmen tebliğinin yapılmadığını, nihai kararı 16/1/2019 tarihinde öğrendiğini, söz konusu onama kararının örneğini UYAP'tan alarak bireysel başvuru dosyasına koyduğunu belirtmektedir.

13. 16/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

15. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

17. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

18. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

19. Bireysel başvurunun süre koşuluna bağlanmasıyla hukuki istikrarın sağlanması hedeflenmektedir. Dolayısıyla anayasal bir hak arama yolu olan bireysel başvurunun yapılması için belli sürelerin öngörülmesi hukuki istikrar ilkesinin bir gereğidir ve bu süre -bireysel başvuru yapılmasını imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça- bireysel başvuru hakkına aykırılık oluşturmaz.

20. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

21. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculların nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

22. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

23. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, henüz avukatına tebliğ edilmemiş olmakla birlikte nihai karar olan gerekçeli Yargıtay ilamının ilk derece mahkemesine ulaştığı, başvurucunun avukatının ise bireysel başvuru formunda bu karardan haberdar olduklarını belirttiği tarihten daha önce ilk derece mahkemesine söz konusu ilamın tebliğe çıkarılması için birden fazla talepte bulunduğunun anlaşıldığı bir bireysel başvuruda başvuru süresinin avukatın ilk yazılı talep tarihinden itibaren işlemeye başladığını kabul etmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, gerekçeli nihai karar ilk derece mahkemesine ulaştığından başvurucunun haberdar olduğu ve bu durumda UYAP Avukat Bilgi Sistemi'ni kullandığı görülen başvurucu vekilinin nihai karar sonucunu ve gerekçesini kesin olarak öğrenme olanağına sahip bulunduğu konusunda şüphe olmadığını ifade etmiştir (Suat Bircan [GK], B. No: 2014/16800, 1/12/2016, §§ 25-27).

24. UYAP, kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

25. Yargı sisteminin parçası olarak avukatlar; sistemde vekâleti bulunan dava dosyalarını internet üzerinden UYAP'tan yararlanarak inceleyebilmekte, bu dosyalardan suret alabilmekte, elektronik imza ile sistemdeki dava dosyalarına evrak ekleyebilmekte, yeni dava dosyası açabilmekte ve harç ödeyebilmektedirler. Ayrıca nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği durumlarda başvurucu avukatları bu sistemi kullanmak suretiyle nihai kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânını da elde etmektedirler (Hüseyin Aşkan, § 27).

26. Tüm bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

27. Yargılama sürecinde nihai karar olan Yargıtay ilamına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede de ilgili kararın başvurucuların avukatı Yusuf Kenan Altan tarafından 12/12/2018 günü saat 15.52.08’de açılarak okunduğu tespit edilmiş ve buna ilişkin olarak ekran çıktısı alınıp dosya arasına konulmuştur. Dolayısıyla bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlatılması gerekir.

28. Somut olayda Yargıtay ilamının başvurucuların avukatı tarafından UYAP üzerinden okunduğu, bu kapsamda 12/12/2018 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olunduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 12/12/2018 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yönde bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

29. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 12/12/2018 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucuların otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra, 16/1/2019 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NUR TARIM SOĞUTMA GIDA KAYISIC. TARIM ÜRN. SOĞUK HAVA DEPOLARI PAKET. NAK. PAZ. SAN. VE DIŞ TİC. LTD. ŞTİ.

B. No: 2019/3318 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3318

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NUR TARIM SOĞUTMA GIDA KAYISIC. TARIM ÜRN. SOĞUK HAVA DEPOLARI PAKET. NAK. PAZ. SAN. VE DIŞ TİC. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3318)

Karar Tarihi:18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Nur Tarım Soğutma Gıda Kayısıc. Tarım Ürn. Soğuk Hava Depoları Paket. Nak. Paz. San. ve Dış Tic. Ltd. Şti.

Vekili : Av. Nurullah GÜLER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 5/1/2007 tarihinde açtığı davanın yargılaması 26/11/2018 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 11 yıl 10 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi zararlarının tazmini talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Ancak başvurucunun manevi tazminat talebi bulunmadığından başvurucu lehine tazminata hükmedilmemiştir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Tespit edilen ihlalle maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Doğanşehir Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2013/45, K.2015/267) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/202 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ AY VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/3320 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3320

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ AY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3320)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : 1. Ali AY

2. Arap AY

3. Edul YILMAZ

4. Güleser AY

5. İsmail AY

6. Mehmet AY

7. Mehmet AY

Başvurucular Vekili : Av. Resul AYDIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların 14/6/2013 tarihinde açtıkları davanın yargılaması 6/12/2018 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher

Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 5 yıl 5 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucular, ihlalin tespiti ile 20.000 TL maddi ve 20.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zarar karşılığında başvuruculara net 8.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Tespit edilen ihlalle maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR

OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 8.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderininbaşvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Şanlıurfa 3. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2013/367, K.2016/272) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

S.S. GÖLBAŞI ÇİFTLİK EVLERİ KONUT YAPI KOOPERATİFİ

B. No: 2019/3649 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3649

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

S.S. GÖLBAŞI ÇİFTLİK EVLERİ KONUT YAPI KOOPERATİFİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3649)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : S.S. Gölbaşı Çiftlik Evleri Konut Yapı Kooperatifi

Vekili : Av. Bilge YILDIZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 18/10/2004 tarihinde açtığı davanın yargılaması devam etmektedir. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ile yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2018 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

11. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 16 yıllık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 44.000 TL manevi tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 44.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 13. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2013/390,

K.2017/593) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay 14. Hukuk Dairesine (E.2018/2062, K.2018/8560) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL TEMİZ

B. No: 2019/3697 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3697

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL TEMİZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3697)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : İsmail TEMİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun

içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu hakkında 24/4/2009 tarihinde düzenlenen iddianame üzerine başlatılan ceza yargılaması 6/12/2018 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ile yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 9 yıl 8 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata

yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 10.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL başvuru harcından oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL başvuru harcından oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Adana 9. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2014/753, K.2015/4) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VOLKAN BAYAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/5055 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/5055

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

VOLKAN BAYAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/5055)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Hikmet Murat AKKAYA

Başvurucular : Volkan BAYAR ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Vekili : Bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/5055 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/5055 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan Volkan Bayar ve Burhan Güzenge bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeyemeyecek durumda olduklarını belirterek ve ilgili belgeleri sunarak adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak ise suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 4 yıl 6 ayı aşan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun I sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ve ekli tabloda belirtilen harç ile vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculardan Volkan Bayar ve Burhan Güzenge'nin adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ve ekli tabloda gösterilen harç ile vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FİDAN KAYTAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/8306 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8306

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FİDAN KAYTAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/8306)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Fidan KAYTAR ve diğerleri (bkz. ekli tablonun (B) sütunu)

Başvurucular Vekili : Av. İbrahim ÇELİKER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2019/8306 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2019/8306 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, Batman Belediyesine (Belediye) hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken Batman Valiliği OHAL Bürosunun başvurucuların terör örgütü ile iltisaklı olduklarının Belediyeye bildirilmesi üzerine Belediye iş akitlerinin feshedilmesini Şirketten istemiştir. Şirket, bu talep üzerine başvurucuların iş akdini feshetmiştir.

14. Başvurucular, iş akdinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve Belediye aleyhine dava açmıştır. Davalı Belediye cevap dilekçesinde, 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi gereği Batman Valiliği OHAL Bürosunun yazısı ekinde davacıların bilgilerinin de yer aldığı listede bulunan kişilerin terör örgütü yapılanması ile irtibatı ve iltisakı olduğu tespitine yer verildiğini, başvurucuların iş akitlerinin bu kapsamda feshedildiğini belirterek davanın reddini savunmuştur.

15. Batman İş Mahkemeleri (Mahkeme) açılan davaların reddine karar vermiştir. Mahkeme kararlarında; başvurucuların PKK terör örgütü yapılanması ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği aynı maddenin (2) numaralı fıkrası uyarınca da bu kişilerin bir daha kamu hizmetinde çalıştırılmasının

mümkün olmadığı gerekçesine yer verilmiştir.

16. Başvurucular, karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) başvuruculların istinaf istemlerini reddetmiştir. Kararda; İçişleri Bakanlığı mülkiye müfettişleri tarafından hazırlanan tevdi raporunda başvuruculların PKK terör örgütü yapılanması ile irtibatlarının olduğunun bildirildiği, bu nedenle mahkeme kararınında hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi bazı kararlarında ise asıl işverenin talebinin, alt işveren yönünden iş akdinin feshedilmesinin zorunlu hâle geldiği belirtilmiştir. Temyiz yolu açık olan kararlara karşı başvurucular, temyiz yoluna başvurmuşlarsa da Yargıtay, Bölge Adliye Mahkemesi kararlarını onamıştır.

17. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker ([GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-35).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculların İddiaları

20. Başvurucular; işverence iş akdine 667 sayılı KHK gereği son verildiği belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduğuna dair kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmadığını iddia etmiştir. Başvurucular; İçişleri Bakanlığı mülkiye müfettişleri tarafından hazırlanan raporun yeterli görülerek ve bu beyana üstünlük tanınarak işe iade davasının derece mahkemelerince reddedildiğini, bu durumun adil yargılanma ve çalışma haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

21. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvuruculların temel iddiası; İçişleri Bakanlığı mülkiye müfettişleri tarafından terör örgütü ile iltisaklı olarak gösterilmelerinin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvuruculların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

24. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker § 55).

25. Mahkemenin, önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker § 56).

26. Diğer taraftan mahkemelerin, önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker § 57).

27. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker § 58).

28. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker § 69).

29. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker § 69).

30. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker § 71).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

31. Somut olayda da anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucu hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruculara tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvurucuların mahkeme haklarının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

33. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata

hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

34. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesine ve zararlarının tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

35. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

36. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

37. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı ve mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

38. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

39. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Batman İş Mahkemelerine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

40. İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

41. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (E) sütununda gösterilen miktarlardaki harcın başvuruculara ayrı ayrı, 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Batman İş Mahkemelerine (Esas numaraları ekli tablonun (D) sütununda gösterilmiştir.) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Ekli tablonun (E) sütununda gösterilen harcın başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ AKLIK

B. No: 2019/9869 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9869

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ AKLIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9869)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Hikmet Murat AKKAYA

Başvurucu : Ali AKLIK

Vekili : Av. Mesut ATAMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu hakkında suç işlemek amacıyla örgüt kurma ve ihaleye fesat karıştırma suçlarından dolayı Balıkesir Cumhuriyet Başsavcılığınca 2/4/2010 tarihinde iddianame düzenlenmiştir.

8. Balıkesir 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/3/2018 tarihli kararıyla başvurucu hakkında beraat kararı verilmiştir. Başvurucu vekilinin vekâlet ücreti ödenmemesi nedeniyle karara karşı istinaf kanun yoluna başvurduğu anlaşılmıştır.

9. Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 6. Ceza Dairesi 23/11/2018 tarihinde kesin olarak, istinaf başvurusunun düzeltilerek esastan reddine dair karar vermiştir. Bu kapsamda karar tarihinde yürürlükte bulunan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi gereğince 4.360 TL maktu vekâlet ücretinin Hazineden alınarak başvurucuya verilmesine dair cümle eklendiği anlaşılmıştır.

10. Nihai karar olan istinaf ilamına ilişkin olarak Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede, yargılama sürecinde müdafi olarak görev yapan ve bireysel başvuruda da vekil olarak başvurucuyu temsil eden avukat Mesut Ataman tarafından ilgili kararın 12/12/2018 günü saat 11.07.10'da açılarak okunduğu tespit edilmiştir.

11. Bununla birlikte başvurucu vekili, tebligat yapılmaksızın nihai kararı 5/3/2019 tarihinde UYAP üzerinden öğrendiğini belirtmektedir.

12. 22/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

15. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollannın tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

16. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

17. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521,

4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

18. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A.C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

19. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculara nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

20. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

21. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, henüz avukatına tebliğ edilmemiş olmakla birlikte nihai karar olan gerekçeli Yargıtay ilamının ilk derece mahkemesine ulaştığı, başvurucunun avukatının ise bireysel başvuru formunda bu karardan haberdar olduklarını belirttiği tarihten daha önce ilk derece mahkemesine söz konusu ilamın tebliğe çıkarılması için birden fazla talepte bulunduğunun anlaşıldığı bir bireysel başvuruda başvuru süresinin avukatın ilk yazılı talep tarihinden itibaren işlemeye başladığını kabul etmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, gerekçeli nihai karar ilk derece mahkemesine ulaştığından başvurucunun haberdar olduğu ve bu durumda UYAP Avukat Bilgi Sistemi'ni kullandığı görülen başvurucu vekilinin nihai karar sonucunu ve gerekçesini kesin olarak öğrenme olanağına sahip bulunduğu konusunda şüphe olmadığını ifade etmiştir (Suat Bircan [GK], B. No: 2014/16800, 1/12/2016, §§ 25-27).

22. UYAP, kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde bu belgelere ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

23. Yargı sisteminin parçası olarak avukatlar; sistemde vekâleti bulunan dava dosyalarını internet üzerinden UYAP'tan yararlanarak inceleyebilmekte, bu dosyalardan suret alabilmekte, elektronik imza ile sistemdeki dava dosyalarına evrak ekleyebilmekte, yeni dava dosyası açabilmekte ve harç ödeyebilmektedirler. Ayrıca nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği durumlarda başvurucu avukatları bu sistemi kullanmak suretiyle nihai kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânını da elde etmektedirler (Hüseyin Aşkan, § 27).

24. Tüm bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

25. Yargılama sürecinde nihai karar olan Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 6. Ceza Dairesinin ilamına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede de ilgili kararın başvurucunun avukatı Mesut Ataman tarafından 12/12/2018 günü saat 11.07.10'da açılarak okunduğu tespit edilmiş ve buna ilişkin olarak ekran çıktısı alınıp dosya arasına konulmuştur. Dolayısıyla bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlatılması gerekir.

26. Somut olayda Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 6. Ceza Dairesi ilamının başvurucunun avukatı tarafından UYAP üzerinden okunduğu, bu kapsamda 12/12/2018 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olunduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 12/12/2018 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yönde bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

27. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 12/12/2018 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra, 22/3/2019 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMET DELEN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/13241 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/13241

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMET DELEN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/13241)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Hikmet Murat AKKAYA

Başvurucular : İsmet DELEN ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Vekilleri : Bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/13241 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/13241 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan Selçuk Çetin, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeyemeyecek durumda olduğunu belirterek ve ilgili belgeleri sunarak adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

12. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak ise suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği

gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 4 yıl 6 ayı aşan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olaylarda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun I sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ve ekli tabloda belirtilen harç ile vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculardan Selçuk Çetin'in adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tabloda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ve ekli tabloda gösterilen harç ile vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde

bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YADİGAR ER

B. No: 2019/17608 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17608

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YADİGAR ER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17608)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Yadigar ER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; işe iade talebiyle açılan davada delillerin hatalı değerlendirilmesi, yeterli inceleme yapılmaması ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun

içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 21/3/2016 tarihinde dava açmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi kararının temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 27/3/2019 tarihinde kararı onamış ve hüküm kesinleşmiştir. Başvurucu 16/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. İşe iade davalarında yargılamanın uzaması her iki taraf için de hukuki belirsizliğin devamına sebep olduğundan bu davaların ivedilikle sonuçlandırılması ayrı bir öneme sahiptir. Bu durum iş sözleşmesi feshedilen fakat bir an önce eski işine dönme beklentisi taşıyan ve bu yüzden yeni bir işe başlamakta tereddüt eden işçi açısından önemli olduğu gibi sözleşmesini feshettiği işçi yerine yeni bir işçi istihdam ederek iş organizasyonunu tamamlamak isteyen işveren açısından da önemlidir. Dolayısıyla iş sözleşmesinin feshine ilişkin uyuşmazlıkların kısa sürede sonuçlandırılması hem çalışan hem de işverenin yararınadır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 60).

15. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesindeki sürelerin düzenleyici

nitelikte süreler olduğu, yapılması gereken duruşmalar ve duruşma aralıkları, bilirkişi raporlarının beklenmesi, şahitlerin dinlenmesiyle tebligat işlemleri gözönünde bulundurulduğunda bu sürelerin aşılabileceği görülmektedir. Bu nedenle öngörülen süreyi aşan her yargılamanın süresinin makul olmadığı ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiği söylenemez. Bununla birlikte işe iade davalarının başvurucu açısından taşıdığı değer ile davanın kısa sürede bitirilmesindeki başvurucunun kişisel yararı gözönüne alındığında bu davaların süre yönünden diğer davalarla aynı nitelikte olduğu da söylenemez (Nesrin Kılıç, § 67).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olaydaki 3 yıllık yargılamanın süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvurucu; fesih nedeni dikkate alınarak işverenin savunmasını almadığını, delillerin hatalı değerlendirildiğini, yeterli inceleme yapılmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 20.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harcın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 11. İş Mahkemesine (E.2016/192, K.2017/336) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NİHAT KAYA

B. No: 2019/17932 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17932

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİHAT KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17932)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Nihat KAYA

Vekili : Av. Ahmet ERKUL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hizmet tespiti talebiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurucuya ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 9/12/2010 tarihinde açtığı davada yargısal süreç Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin 30/4/2019 tarihli onama kararıyla sona ermiştir.

9. Başvurucu; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle bir kısım işçilik alacağının zamanaşımına uğradığını, paranın değer kaybettiğini belirterek adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasıyla 20/5/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu,

tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olaydaki 8 yıl 4 ay 21 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvurucu; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle yıllık izin, ücret gibi işçilik alacaklarının bir kısmının zamanaşımına uğradığını, Türk lirasının değer kaybetmesi nedeniyle maddi olarak zarar gördüğünü belirterek adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucu ihlalin tespiti ile 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlal ile ileri sürülen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 3.000 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 3.000 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Batman 1. İş Mahkemesine (E.2016/96) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OSMAN TURAN

B. No: 2019/18359 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/18359

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OSMAN TURAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/18359)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Osman TURAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, alacak davasında yeterli inceleme yapılmadan gerekçesiz karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 18/2/2013 tarihinde dava açmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi Hukuk Dairesi kararını Yargıtay 15. Hukuk Dairesi 20/3/2019 tarihinde onamış ve hüküm kesinleşmiştir. Başvurucu 20/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olaydaki 6 yıl 1 aylık yargılamanın süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucu; istinaf mahkemesince eksik inceleme yapıldığını, delillerin yeterince incelenmediğini, iddiaların neden kabul edilmediğinin gerekçeli kararda açıklanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan

yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 3.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 3.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Mersin 1. Tüketici Mahkemesine (E.2013/232, K.2017/892) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET SOYCAN

B. No: 2019/18612 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/18612

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET SOYCAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/18612)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Mehmet SOYCAN

Vekili : Av. Murat SADAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işçilik alacaklarının tahsili talebiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurucuya ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 19/2/2013 tarihinde açtığı davada yargısal süreç, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 30. Hukuk Dairesinin 19/2/2020 tarihli kararıyla sona ermiştir.

9. Başvurucu, deliller yeterince incelenmeden adil olmayan şekilde karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasıyla 28/5/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olaydaki 7 yıllık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak

gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

19. Başvurucu ihlalin tespiti ile 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 12.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 12.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 17. İş Mahkemesine (E.2013/344) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÇİĞDEM ERSÖZ

B. No: 2019/18834 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/18834

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÇİĞDEM ERSÖZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/18834)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Çiğdem ERSÖZ

Vekili : Av. Esra AKÖZEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işçilik alacaklarının tahsili talebiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurucuya ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 12/12/2013 tarihinde açtığı davada yargısal süreç, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 29/3/2019 tarihli onama kararıyla sona ermiştir.

9. Başvurucu yargılamanın uzun sürdüğü iddiasıyla 28/5/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olaydaki 5 yıl 3 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

19. Başvurucu ihlalin tespiti ile 192.000 TL maddi ve 200.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlal ile ileri sürülen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bursa 3. İş Mahkemesine (E.2013/672) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HATİCE AYDIN VE ORHAN KÖMÜRCÜ

B. No: 2019/19751 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/19751

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HATİCE AYDIN VE ORHAN KÖMÜRCÜ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/19751)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : 1. Hatice AYDIN

2. Orhan KÖMÜRCÜ

Başvurucular Vekili : Av. Mehmet Nuri ÇELİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kadastro tespitine itiraz davasında yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruya konu davada 23/5/2007 tarihinde başlayan yargısal süreç halen devam etmektedir.

9. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla 31/5/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

11. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olaydaki yaklaşık 13 yıl 5 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucular, ihlalin tespiti ile 200.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Doğubayazıt Kadastro Mahkemesine (E.2007/205) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ASAF METE VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/20800 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20800

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ASAF METE VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20800)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucular : 1. Asaf METE

2. Perihan METE

3. Nesibe YAŞAR

4. Zelal METE

Başvurucular Vekili : Av. Vedat KARADUMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, rücuen tazminat talebiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular aleyhine 22/10/2009 tarihinde açılan davada yargısal süreç, Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 10/3/2020 tarihli onama kararıyla sona ermiştir.

9. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla 12/6/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

11. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 10 yıl 4 ay 18 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede

yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucular, ihlalin tespiti ile 200.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara net 14.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 14.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ergani 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2009/642, K.2014/1376) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZEYNEP BANU ARSLAN

B. No: 2019/23901 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23901

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZEYNEP BANU ARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23901)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Zeynep Banu ARSLAN

Vekili : Av. Gülcan KARAKAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının, mobbinge (psikolojik baskı) maruz kalınması nedeniyle maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, özel bir eğitim kurumunda görsel sanatlar, teknoloji ve tasarım öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Çalıştığı okuldan istifa ederek ayrılan başvurucu hakkında anılan eğitim kurumu tarafından erken fesih nedeniyle ihbar tazminatı ile cezai şartın tahsili amacıyla icra takibi başlatılmıştır. Başvurucu tarafından, mobbing altında imzalatılan istifa dilekçesinin gerçek anlamda bir istifa dilekçesi sonuçlarına bağlanmasının hukuka aykırı olduğu ve borçlu olmadığının tespitine karar verilmesi istemiyle 27/12/2013 tarihinde İstanbul 6. İş Mahkemesinde (Mahkeme) menfi tespit davası açılmıştır.

9. Mahkemenin 13/10/2015 tarihli kararı ile takibe konu olan 6.901,59 TL cezai şart tazminatı yönünden başvurucunun davalıya borçlu bulunmadığına, şartlar oluşmadığından kötü niyet tazminat talebinin reddine ve ihbar tazminatı yönünden de başvurucunun aleyhine olarak davanın reddine karar verilmiştir.

10. Taraflarca yapılan temyiz kanun yolu başvurusu üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesince 29/3/2019 tarihinde Mahkeme kararının yargılama giderlerine yönelik kısmının düzeltilerek onanmasına karar verilmiştir.

11. Nihai karar 31/5/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 1/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. İş mahkemeleri nezdinde görülen davalarda yargılama süresinin makul olup olmadığı

değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 58).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 5 yıl 3 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Maddi ve Manevi Varlığını Koruma ve Geliştirme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu; çalıştığı süre boyunca kötü muameleye maruz kaldığını, baskıya dayanamadığını, bu nedenle devlet okuluna atanma talebinde bulunduğunu ve tayini çıkınca Şırnak'taki görevine başladığını belirterek maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

20. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

21. Bedensel ve ruhsal bütünlüğe yönelik eylem ve davranışlar suç teşkil etmesi durumunda cezai bir soruşturmaya tabi tutulmakla birlikte, bu eylem ve davranışlar tazminat hukuku kapsamında da dava konusu olabilmektedir. Konuya ilişkin içtihatlar dikkate alındığında mağdurun kamu görevlisi olması veya özel hukuk hükümlerine göre çalışmasına bağlı olarak idari yargı veya adli yargıda açacağı dava yoluyla zararını giderme imkânı bulunmaktadır (YHGK, E.2012/9-1925, K.2013/1407, 25/9/2013; Danıştay Sekizinci D., E.2008/10606, K.2012/1736, 16/4/2012). Ceza hukukunda ancak kanunda açıkça belirtilen eylemler suç olabilirken tazminat hukukunda haksız fiil için böyle bir sınırlama bulunmamaktadır. Ceza hukukunda taksire dayalı sorumluluk istisnai nitelik taşımasına rağmen kasten veya taksirle başkalarına verilen zarar nedeniyle tazminat sorumluluğu kapsamında giderim imkânının daha yüksek olduğu, ceza yargılamasında objektif sorumluluğa yer verilmezken tazminat davalarında objektif sorumluluk ilkesinin etkin şekilde uygulandığı ve aynı maddi vakıalar çerçevesinde daha düşük bir ispat standardı kullanıldığı görülmektedir. Tazminat sorumluluğunda asıl gayenin zarar görenin zararının telafi edilmesi olduğu dikkate alındığında bu yolun daha yüksek başarı şansı sunabilecek etkili bir başvuru yolu olduğu anlaşılmaktadır (Işıl Yaykır, B. No: 2013/2284, 15/4/2014, § 44).

22. Somut olayda başvurucu, özel okulda görev yaptığı sürece kendisine yönelik mobbing uygulandığından şikâyet etmekteyse de bu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi gerekmekte olup başvurucunun bu yönde herhangi bir başvuru yapmadığı, yalnızca hakkında başlatılan icra takibi üzerine borcu bulunmadığının tespiti istemiyle yargı sürecine başvurduğu ve bireysel başvuruya bu yargı sürecini konu ettiği görülmektedir. Bu durumda başvurucunun kendisine psikolojik baskı

yapıldığına yönelik iddialarını, hukuk sisteminde mevcut yetkili yargısal yollarda dile getirmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

24. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak ihbar tazminatı ödemek zorunda kalması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

25. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

26. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 10.000 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

27. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

28. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

29. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlalle ileri sürülen maddi zarar arazında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddi gerekir.

30. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 6. İş Mahkemesine (E.2013/728, K.2015/544) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞENİZ ÇEVİK

B. No: 2019/25486 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/25486

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞENİZ ÇEVİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/25486)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Şeniz ÇEVİK

Vekili : Av. Mehmet TÜMKAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının; hizmet tespiti talebinin reddine karar verilmesi nedeniyle çalışma ve sosyal güvenlik haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 1995-2007 yılları arasında ücretli öğretmen olarak çalıştığının tespitine karar verilmesi istemiyle 30/12/2013 tarihinde açtığı dava, İskenderun 2. İş Mahkemesinin (Mahkeme) 21/5/2015 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Söz konusu karar Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin (Daire) 18/10/2016 tarihli kararı ile bozulmuştur.

9. Mahkemece bozmaya uyulmuş ve yapılan inceleme neticesinde 5/4/2018 tarihinde tekrar davanın reddine karar verilmiştir. Karar, Dairenin 20/5/2019 tarihli kararı ile onanmıştır.

10. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan bir karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Haklarının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, dilediği alanda çalışma hürriyetine sahip olduğunu, devlet ve kişilerin bu hürriyete uygun hareket etmek durumunda bulunduğunu, ancak hakkında tesis edilen işlemlerle bu hakkın elinden alındığını belirtilerek çalışma ve sözleşme hürriyeti ile sosyal güvenlik hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiaları çalışma ve sosyal güvenlik hakları kapsamında incelenmiştir.

14. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/2/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye’nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

15. Çalışma ve sosyal güvenlik hakları, Anayasa’nın 49. ve 60. maddelerinde güvence altına alınmış olmakla birlikte Sözleşme ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamında bulunmamaktadır (Mehmet Hadi Tunç, B. No: 2013/1958, 7/7/2015, § 28).

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

19. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

20. İş mahkemeleri nezdinde görülen davalarda yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 58).

21. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 5 yıl 4 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

23. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan bir karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

24. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

25. Başvurucu, ihlalin tespitine ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

26. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

27. Başvurucu, manevi tazminat talebinde bulunmadığından tazminata hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

28. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Çalışma ve sosyal güvenlik haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için İskenderun 2. İş Mahkemesine (E.2016/475, K.2018/119) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ADEM BOLAT VE ŞAHİNLER TEKSTİL ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

B. No: 2019/26658 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/26658

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADEM BOLAT VE ŞAHİNLER TEKSTİL ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/26658)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : 1. Adem BOLAT

2. Şahinler Tekstil Ürünleri Sanayi ve Ticaret A. Ş.

Başvurucular Vekili : Av. Alaiddin KÖLGESİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu Adem Bolat'ın yönetimindeki ve diğer başvurucu Şahinler Tekstil Ürünleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketinin sahibi olduğu aracın çarpması sonucu ölen B.Z.A.nın mirasçıları tarafından başvurucular aleyhine 7/7/2010 tarihinde Gaziosmanpaşa 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) maddi ve manevi tazminat davası açılmıştır.

9. Mahkemenin 17/11/2015 tarihli kararıyla davanın kısmen kabulüne karar verilmiş; söz konusu karar, Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin 28/3/2019 tarihli hükmü ile onanmıştır.

10. Başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 8 yıl 8 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan bir karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Başvuruculaların belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

20. Başvurucular, ihlalin tespiti ile ayrı ayrı 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı 11.200 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvuruculların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

24. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının

İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara 11.200 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Gaziosmanpaşa 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2010/460, K.2015/665) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DOĞAL TARIM ÜRÜNLERİ GIDA PAZARLAMA SANAYİ VE TİCARET A.Ş. ŞİRKETİ

B. No: 2019/28074 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/28074

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DOĞAL TARIM ÜRÜNLERİ GIDA PAZARLAMA SANAYİ VE TİCARET A.Ş. ŞİRKETİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/28074)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Doğal Tarım Ürünleri Gıda Pazarlama Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Vekili : Av. Fırat NEVRUZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu tarafından, hakkında yapılan ilamsız icra takibine itiraz edilmesi üzerine, başvurucu aleyhine 9/7/2012 tarihinde İstanbul 11. Asliye Ticaret Mahkemesinde (Mahkeme) itirazın iptali davası açılmıştır.

9. Mahkemenin 29/3/2018 tarihli kararı ile davanın kabulüne, 6.885,03 TL'ye yönelik itirazın iptaline, %40 oranındaki icra inkâr tazminatının başvurucudan tahsiline karar verilmiştir.

10. Başvurucu tarafından yapılan istinaf kanun yolu başvurusu, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. Hukuk Dairesinin 31/5/2019 tarihli kararı ile istinaf nedenleri yerinde görülmediğinden kesin olarak reddedilmiştir.

11. Nihai karar 10/7/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 7/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher

Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 6 yıl 10 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan bir karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

21. Başvurucu, ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve maddi zararının tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

22. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. Başvurucu manevi tazminat talebinde bulunmadığından tazminata hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

24. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlalle ileri sürülen maddi zarar arazında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddi gerekir.

25. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 11. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2012/180, K.2018/267) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLEkarar verildi.

ATİLLA YAMAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/28819 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/28819

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ATİLLA YAMAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/28819)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : 1. Atilla YAMAN

2. Mediha YAMAN

3. Serdar YAMAN

4. Tahir YAMAN

Başvurucular Vekili : Av. Selver AKKOYUN KORKMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculaların, oğlu/kardeşleri olan E.Y.nin öldürmesi nedeniyle maddi ve manevi tazminat istemiyle 6/3/2014 tarihinde açtıkları davada İstanbul Anadolu 27. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) 18/7/2016 tarihli karar ile davanın kısmen kabulüne karar vermiştir.

9. Mahkemenin söz konusu kararı Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 24/6/2019 tarihli kararı ile onanmıştır.

10. Başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 5 yıl 3 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan bir karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculaların belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

20. Başvurucular, ihlalin tespitine ve uğradıkları zararların giderilmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. Başvurucular, manevi tazminat talebinde bulunmadıklarından tazminata hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 27. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/85, K.2016/151) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MELEK ÇOBANLI

B. No: 2019/29551 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/29551

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MELEK ÇOBANLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/29551)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Melek ÇOBANLI

Vekili : Av. Emre ADACA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 6/4/2010 tarihinde vefat eden sigortalı eşi H.Ç.den dolayı tarafına ölüm aylığı bağlanması istemiyle 30/7/2013 tarihinde açtığı dava, Ankara 8. İş Mahkemesinin (Mahkeme) 27/3/2014 tarihli kararıyla kabul edilmiştir. Söz konusu karar, Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin (Daire) 28/5/2015 tarihli kararı ile bozulmuştur.

9. Mahkemece bozmaya uyulmayarak 8/12/2015 tarihinde davanın kabulüne yönelik direnme kararı verilmiştir. Karar, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 13/12/2017 tarihli kararı ile bozulmuştur.

10. Mahkeme tarafından bozmaya uyularak 15/5/2018 tarihinde davanın reddine karar verilmiş; bu karar, Dairenin 14/1/2019 tarihli kararı ile onanmıştır.

11. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan bir karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. İş mahkemeleri nezdinde görülen davalarda yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 58).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 5 yıl 5 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan bir karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

21. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile 25.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

22. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.400 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

24. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlalle ileri sürülen maddi zarar arazında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddi gerekir.

25. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ

OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.400 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 8. İş Mahkemesine (E.2018/70, K.2018/180) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞE KOCAMAN VE NURSEL TURAN

B. No: 2019/31128 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/31128

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞE KOCAMAN VE NURSEL TURAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/31128)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : 1. Ayşe KOCAMAN

2. Nursel TURAN

Başvurucular Vekili : Av. Reşat BULUT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 2/9/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. 2019/31218 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2019/31128 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/31128 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verildi.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucuların 3/4/2000 tarihinde açtıkları davanın yargılaması 18/6/2019 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

11. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 19 yıl 2 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

17. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile 500.000 TL maddi ve 500.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvuruculara net 52.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harcın başvuruculara ayrı ayrı, 3.000 TL vekâlet ücretinden başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 52.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Başvuruculara 364,60 TL harcın AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bolu Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/8, K.2015/391) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET OSMAN ZERMAN VE MUHARREM ADIGÜZEL

B. No: 2019/33690 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/33690

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET OSMAN ZERMAN VE MUHARREM ADIGÜZEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/33690)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : 1. Mehmet Osman ZERMAN

: 2. Muharrem ADIGÜZEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/10/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucular aleyhine 27/3/2001 tarihinde açılan davada yargısal süreç 27/6/2019 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma ve makul sürede yargılanma hakları ile diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine 7/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

8. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

9. Başvurucular, makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

10. Başvurucular, makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini belirtmişlerse de, makul sürede yargılanma haklarının ne şekilde ihlal edildiğine ilişkin bir açıklamada bulunmamıştır.

11. Bu bağlamda somut olayda başvurucular, ihlal iddiasına ilişkin delillerini sunma ve temel hak ve özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüklerini yerine getirmemiştir. Başvuruculara iddialarına delil olarak ileri sürdükleri hususların iddianın doğruluğunu destekleyecek ve ortaya koyacak nitelik ve yeterlilikte olmadığı gözönüne alındığında söz konusu iddiaların temellendirilmemiş şikâyet kapsamında kabul edilmesi gerekmektedir.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

13. Başvurucular, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculara belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TEVFİK KÖKSAL

B. No: 2019/35204 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/35204

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TEVFİK KÖKSAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/35204)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Tevfik KÖKSAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/10/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun

içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 31/12/2012 tarihinde dahili davalı olarak katılımının sağlandığı davada yargısal süreç, Yargıtay 23. Hukuk Dairesinin 9/9/2019 tarihli kararı ile son bulmuştur. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine 25/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 6 yıl 8 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 190.000 TL maddi ve 2 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında taleple bağlı kalınarak başvurucuya net 2 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Tespit edilen ihlalle maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 2 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, maddi tazminata ilişkin taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Adana 6. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2015/287, K.2016/89) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYKUT TUNCER VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/35492 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/35492

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYKUT TUNCER VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/35492)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : 1. Kerem TUNCER

2. Sevim ŞAHKULUBEY

3. Tarık MUNGAN

4. Aykut TUNCER

5. Mehtap BAYRAKTAR

6. Sefa MUNGAN

Başvurucular Vekili : Av. Bahattin UNCU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/10/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra

Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların murislerine karşı 15/11/1965 tarihinde açılan davanın yargılaması devam etmektedir. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 55 yıl 7 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her birine 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında net 3.500 TL manevi tazminatın başvuruculardan Mehtap Bayraktar, Sefa Mungan, Sevim Şahkulubey'e ayrı ayrı, 3.500 TL manevi tazminatın başvuruculardan Kerem Tuncer ve Aykut Tuncer'e müştereken, net 4.000 TL manevi tazminatın Tarık Mungan'a ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 3.500 TL manevi tazminatın başvuruculardan Mehtap Bayraktar, Sefa Mungan, Sevim Şahkulubey'e AYRI AYRI, 3.500 TL manevi tazminatın Kerem Tuncer ve Aykut Tuncer'e MÜŞTEREKEN, 4.000 TL manevi tazminatın Tarık Mungan'a ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Mardin Kadastro Mahkemesine (E.2013/107, K.2015/30) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DENİZ KANİJALİ

B. No: 2019/36452 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/36452

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DENİZ KANİJALİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/36452)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Deniz KANİJALİ

Vekili : Av. Doruk NAYMANSOY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun süren yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/10/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 22/12/2016 tarihinde açtığı davanın yargılaması 16/9/2019 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. İşe iade davalarında yargılamanın uzaması her iki taraf için de hukuki belirsizliğin devamına sebep olduğundan bu davaların ivedilikle sonuçlandırılması ayrı bir öneme sahiptir. Bu durum iş sözleşmesi feshedilen fakat bir an önce eski işine dönme beklentisi taşıyan ve bu yüzden yeni bir işe başlamakta tereddüt eden işçi açısından önemli olduğu gibi sözleşmesini feshettiği işçi yerine yeni bir işçi istihdam ederek iş organizasyonunu tamamlamak isteyen işveren açısından da önemlidir. Dolayısıyla iş sözleşmesinin feshine ilişkin uyuşmazlıkların kısa sürede sonuçlandırılması hem çalışan hem de işverenin yararınadır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 60).

15. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesindeki sürelerin düzenleyici nitelikte süreler olduğu, yapılması gereken duruşmalar ve duruşma aralıkları, bilirkişi raporlarının beklenmesi, şahitlerin dinlenmesiyle tebligat işlemleri gözönünde bulundurulduğunda bu sürelerin aşılabileceği görülmektedir. Bu nedenle öngörülen süreyi aşan her yargılamanın süresinin makul olmadığı ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiği söylenemez. Bununla birlikte işe iade davalarının başvurucu açısından taşıdığı değer ile davanın kısa sürede bitirilmesindeki başvurucunun kişisel yararı gözönüne alındığında bu davaların süre yönünden diğer davalarla aynı nitelikte olduğu da söylenemez (Nesrin Kılıç, § 67).14.

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 2 yıl 8 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR

OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya 364,60 TL harçtan ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 27. İş Mahkemesine (E.2016/569, K.2017/310) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ARAS KARGO YURT İÇİ YURT DIŞI TAŞIMACILIK A.Ş. (2)

B. No: 2019/37739 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/37739

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARAS KARGO YURT İÇİ YURT DIŞI TAŞIMACILIK A.Ş. BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/37739)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Aras Kargo Yurt İçi Yurt Dışı Taşımacılık A. Ş.

Vekili : Av. Vahide GÜZELCAN DERE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/11/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu aleyhine 29/7/2005 tarihinde açılan davanın yargılaması 21/10/2019 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 14 yıl 2 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle mülkiyet hakkının da ihlal edildiğini öne sürmüş ise de makul sürede yargılanma hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde bu şikâyet bağlamında ayrıca mülkiyet hakkı yönünden inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucunun manevi tazminat talebi bulunmamaktadır.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Tespit edilen ihlalle ileri sürülen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 1. İş Mahkemesi (E.2017/262, K.2019/196) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.Ö.

B. No: 2019/38132 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/38132

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.Ö. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/38132)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ali Rıza SÖNMEZ

Başvurucu : M.Ö.

Vekili : Av. Cavit ÇALIŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olması ve tutuklulukta makul sürenin aşılması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/11/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihine kadar birçok kez uzatılmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Başvurucu, Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesinde (GATA) profesör tabip albay olarak görev yapmakta iken FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname ile meslekten çıkarılmıştır.

11. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından FETÖ/PDY'nin GATA'daki yapılanmasıyla bağlantılı olarak başvurucunun da aralarında bulunduğu şüpheliler hakkında soruşturma başlatılmıştır.

12. Anılan soruşturma kapsamında başvurucuya ulaşılamaması sebebiyle ifadesinin alınmasına yönelik Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğince 18/8/2016 tarihinde başvurucu hakkında yakalama emri çıkartılmıştır.

13. Başvurucu, hakkındaki yakalama emrine istinaden 18/3/2019 tarihinde Ankara İl Emniyet Müdürlüğü görevlilerince yakalanmış ve gözaltına alınmıştır.

14. Emniyet görevlileri tarafından ifade alma işlemi sırasında başvurucuya FETÖ/PDY üyesi olma ve 15 Temmuz darbe girişimi ile ilgili isnatlar yöneltilmiştir. Bu işlem esnasında bir müdafii de hazır bulundurulmuştur. Başvurucu 18/3/2019 tarihli ifadesinde özetle 1981 yılında girdiği üniversite sınavı sonucunda Gülhane Askeri Tıp Fakültesini kazandığını, bu fakülteden mezun olmasının ardından 1992 yılında başladığı lisansüstü çalışmaları sonrasında (tıp alanında) doktor unvanı aldığını ve 2011 yılında profesör olduğunu, 2012 yılında Genelkurmay Başkanlığı Sağlık Daire Başkanı olarak atandığını, hakkında 2014 yılında bazı gazetelerde "Genelkurmayda FETÖ Karargahı" haberleri çıkması nedeniyle yaklaşık iki yıl çalıştığı bu görevden kendi isteğiyle ayrıldığını, bu tarihten meslekten ihraç edilene kadar ise GATA'da öğretim üyesi olarak (Askeri Sağlık Hizmetleri Bölümü Ana Bilim Dalı Başkanı) çalıştığını, FETÖ/PDY ile bir ilgisinin bulunmadığını savunmuştur.

15. Başvurucu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle 19/3/2019 tarihinde Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir. Tutuklama talep yazısı şöyledir:

"...Şüpheli M.Ö.'in 667 sy KHK lar kapsamında fetö ile iltisaklı olduğundan bahisle ihraç edilmesi ve fetö terör örgütünün GATA yapılanmasında isminin geçmesi nedeniyle hakkında soruşturmaya başlanılmıştır.

Erzurum C.Başsavcılığınca beyanı alınan İ.Y. etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanmak istediğini beyan ederek, 1985 yılında GATA da eğitime başladığı dönemde M.Ö. kendisiyle birlikte örgüt toplantılarına katıldığını beyan etmiştir.

Etkin pişmanlık hükümleri kapsamında faydalanmak isteyen E.K. alınan beyanında özetle; M.Ö.'in GATA da fetö toplantılarına katıldığını, beyan ve teşhis etmiştir.

Tanık F.Ş. ve D.A. alınan beyanlarında; şüphelinin GATA içerisinde fetö üyesi olarak bilindiğini, belirtmişlerdir.

Tanık İ.H.C. alınan beyanında özetle; geçmiş yıllarda İstanbul'da bir fetö toplantısına katıldığını, bu toplantının M.Ö. tarafından öğrenilmesi üzerine kendisine karşı olan tutum ve davranışlarının olumlu yönde değiştiğini, ayrıca kendisini toplantıya götüren şahıslar tarafından da şüpheli M.Ö.'in fetö üyesi olarak bilindiğini, beyan etmiştir.

GATA da görevli C.B. mağdur sıfatıyla alınan beyanında; M.Ö.'in sık sık fetö üyesi olarak tanınan diğer şahıslar ile birlikte gördüğünü belirtmiştir.

Ayrıca şüphelinin GATA imamı firari R.A.nın altında sivil imamlık yaptığı istihbar olunan Ö.A. isimli şahıs ile patates hat olarak tabir edilen telefon hatlarıyla görüştüğü belirtilmiştir.

Tüm bu hususlar şüpheli aleyhine kuvvetli suç şüphelerini oluşturmaktadır, ayrıca 2016 yılından bugüne şüpheli hakkında yakalama kararı çıkartılmış olup, bu süre zarfında kaçak olarak saklandığı, bu hususunda şüpheli hakkında kaçma şüphesinin olduğunu göstermektedir.

Şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve tutuklama nedeninin bulunduğu anlaşılmakla;

Şüphelinin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, suça dair yasada yazılı cezanın üst haddi dikkate alınarak 5271 sayılı CMK'nın[Ceza Muhakemesi Kanunu] 100. vd. maddeleri uyarınca tutuklanmasına, ...[karar verilmesi talep olunur.]"

16. Başsavcılığın talep yazısının içeriği ve başvurucuya yönelik suçlama, sorgu işlemi öncesinde Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından başvurucuya anlatılmıştır. Bu sırada başvurucunun müdafii de hazır bulunmuştur. Hâkimlik, sorgu sonunda başvurucunun FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüphelinin üzerine atılı bulunan Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçuna ilişkin olarak şüphelinin savunması, şüpheli hakkındaki taraf beyanları, tutanaklar, şüphelinin operasyonel hat kullandığı ve örgütsel irtibatına ilişkin tespit, araştırma tutanakları, MASAK raporu ve tüm dosya kapsamına göre kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösterir somut delillerin bulunduğu, atılı suçun katalog suçlardan olduğu, soruşturmanın henüz tamamlanmadığı, delillerin tamamının henüz toplanmadığı, şüphelinin örgüt içindeki konumunun hangi seviyede olduğunun henüz net olarak tespit edilemediği, FETÖ/PDY silahlı terör örgütü üyeliği suçundan hakkında soruşturma yürütülen şahısların kolaylıkla yurt dışına kaçtıkları da dikkate alındığında adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağı, tutuklama tedbirinin ise somut dosyada ölçülülük ilkesine uygun olduğu anlaşıldığından,

CMK'nın 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS [Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi] 5. maddesindeki tutuklama şartları kapsamında isnat olunan suç ile orantılı olarak tedbir kapsamında şüphelinin CMK.nun 101 maddeleri uyarınca tutuklanmasına ... [karar verildi.]"

17. Başvurucu 22/3/2019 tutuklama kararına itiraz etmiş, Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliği 2/4/2019 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

18. Başvurucu hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 7/10/2019 tarihli iddianamesiyle silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır.

19. İddianamede öncelikle FETÖ/PDY'nin, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) bünyesinde yetkilendirilmiş olduğu görev itibarıyla GATA'ya ayrıca önem verdiğinden bahsedilmiş ve GATA'ya önem verme amacının ise "yapılan sağlık muayeneleri neticesinde doğrudan TSK'ya tabip ve rütbeli personel kazandırmak, halen TSK içerisinde çalışan örgüt elemanlarının önünü açarak üst rütbelere ve kritik görevlere taşımak, TSK bünyesinde görev yapmakta iken kendilerinden olmayan başarılı personelin kariyerlerine son vererek GATA'da tek söz sahibi olmak, örgüt mensuplarına kadro açmak ve bu yöntemlerle TSK'yı ele geçirmek" olduğu belirtilmiş; değerlendirmeyi destekleyen tanık beyanlarına da yer verilmiştir (Aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Tuncer Çaycı, B. No: 2017/7656, 3/6/2020, §19).

20. FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerce GATA'da uygulanan genel illegal yöntemler; kendilerinden olmayan çalışana mobbing uygulanması, zor görevlerin verilmesi, bu kişilerin terfi ettirilmemesi, stratejik görevlere getirtilmemesi, istem dışı tayin edilmesi, yurt dışında eğitim imkânlarından faydalandırılmaması şeklinde sıralanmıştır. İddianamede örgütün söz konusu hedeflerine ulaşmak amacıyla bazı yöntemleri etkin ve sürekli olarak kullandığı ifade edilmiş, bu yöntemlerin ayrıntıları açıklanmış, çok sayıda mağdur, müşteki ve tanık beyanlarına yer verilmiştir. Bu yöntemler kısaca şöyledir:

i. Sağlık Raporlarıyla İlgili Yöntemler: Askerî okullara girmeye hak kazanan adayları gerçek dışı sağlık raporlarıyla elemek, TSK içinde görev alan rütbeli personelin rutin sağlık muayenelerinde gerçek dışı raporlar düzenleyerek pasif görevlere geçmelerini sağlamak veya emekliye sevk etmek, aktif pilot olan rütbeli personelin kariyerini ve uçuşlarını engellemek amacıyla gerçeği yansıtmayan sağlık raporları düzenlemek, bazı rütbeli personellerin ordudan ilişiğinin kesilmesi amacıyla gerçek dışı laboratuvar sonuçları ve sağlık raporları düzenleyerek uyuşturucu kullandıkları gerekçesi ile haklarında işlem yapılmasını sağlamak, askerî okullara girmesini engelleyecek rahatsızlığı olup da örgüte yakın olan kişilere sağlam raporu tanzim edilerek bu kişilerin TSK'ya girmelerini sağlamak şeklinde girişimlerde bulunulduğu belirlenmiştir.

ii. GATA Etik Kurulunca Yapılan Usulsüzlüklerle İlgili Yöntemler: GATA Etik Kurulunun birçoğunun örgüte mensup kişilerden oluştuğu, GATA'da görevli olan akademik personel hakkında asılsız ihbarlar, internete yansıyan haberler ya da başkaca konular olduğu gerekçesiyle GATA Etik Kurulunca incelemeler başlatıldığı, inceleme nedeniyle bu kişilerin akademik kariyerlerinin ilerlemesi amacıyla yapılan sınavlara katılamadıkları veya başarısız sayıldıkları, soruşturma sürecini uzatarak önemli kadrolara atanmalarının engellendiği, örgüt mensubu kişiler hakkında başlatılan inceleme ve soruşturmalarda da soruşturmaların sonuçsuz kalmasının sağlandığı tespit edilmiştir.

iii. Puan Yükseltmek Amacıyla Çıkarılan ve Akademik Değeri Olmayan Bilimsel Yayınlarla

İlgili Yöntemler: Akademik kariyerde önemli avantaj sağlayan akademik yayın (makale, dergi, poster, kitap gibi) sayılarını artırabilmek ve yayımlatabilmek için örgüt içinde bulunan kişilerin bilimsel gerçeği yansıtmayan çok sayıda yayını birlikte çıkardığı, bu sebeple diğer adaylara karşı yüksek puanlar aldığı ve açılacak yardımcı doçentlik, doçentlik ve profesörlük sınavlarında önemli avantaj sağladığı, örgüt mensuplarının toplamış olduğu puanlarla diğer adayların önüne geçtiği ve kariyerlerinin engellendiği görülmektedir.

iv. Yardımcı doçent, doçent ve profesör unvanlarının/kariyerlerin ve kadroların engellenmesine ilişkin bir kısım tanık beyanına yer verilmiştir (Bu yöndeki açıklamalar için bkz. Tuncer Çaycı, § 20).

21. İddianamede ayrıca FETÖ/PDY'nin hangi amaç ve saikle kurulduğuna, hangi alanlarda faaliyet gösterdiğine, hiyerarşik yapısına ve ne tür hukuka aykırı eylemlerde bulunduğuna dair genel açıklamalar yapıldıktan sonra başvurucu yönünden değerlendirmelerde bulunulmuştur. Başsavcılık, başvurucunun FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer aldığını ileri sürmüştür. Bu suçlamaya esas alınan olgular özetle şöyledir:

i. Erzurum Cumhuriyet Başsavcılığınca FETÖ/PDY'ye üye olma suçu iddiasıyla yürütülen bir soruşturmada şüpheli olarak ifadesi alınan İ.Y.nin başvurucuya ilişkin olarak "…benim FETÖ/PDY terör örgütü ile ilk tanışmam lise yıllarında oldu … C.T. isimli şahıs ilk tercihimi GATA Tıp Fakültesine yaptırdı, o zamana kadar GATA'yı bilmiyordum bile sınavı kazanarak beni Ankara'ya gönderdiler. 1985 yılı Ankara iline C.T. isimli şahıs getirdi, bununla beraber giriş şartlarından olan hastane sınavlarında yanımda durdu ve muayeneleri geçtim, orda o dönem okuyan M.Ö. isimli öğrenci ile tanıştırdı ... bu dönemde öğrencilerle ilgilenen M.Ö. isimli şahıstı, okulda toplantılara katılan benim bildiğim T.K., F.Y., Z.Y. ve ben vardım bunlar benim sınıfımdaydı, ….2005 yılında Yardımcı Doçentliğe müracaat ettim beni sınavdan geçireceğini söylediler M.Ö. isimli şahıs yardımcı olacağını söylemiş, ancak sınavı geçemedim" şeklinde beyanda bulunması,

ii. FETÖ/PDY'ye üye olma suçu iddiasıyla yürütülen bir soruşturmada etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanmak istemesi üzerine ifadesi alınan E.K.nin başvurucuya ilişkin olarak "...GATA okul hayatı dönemimde Fetullah Gülen cemaati ile ilgili karşılaştığım birkaç hususu paylaşmak istiyorum. ...Bu şahıs bizden üst sınıflarda eğitim gören M.S. isimli şahıstı. Kendisi okuldaki kendinden küçük öğrencileri etrafına toplar, onlarla ilgilenir, onlara sohbet verir ve hafta sonları ışık evlerine götürürdü. Çok iyi derecede Fetullah Gülen Cemaatinin bir mensubuydu. ...Bunun yanı sıra benim alt devrelerim olan M.Ö., M.T. isimli şahıslarda yine iyi birer Fetullah Gülen cemaati mensubuydu. Yine bu şahısların aynı devresi olan B. isimli soyadını hatırlayamadığım bir şahıs vardı. O da iyi bir cemaat mensubuydu. M.Ö., M.T. ve B. isimli şahıslarda aynı M.S.nin yaptığı gibi kendi devreleri ile sohbetler organize eder, çevrelerindeki dindar insanları cemaate çekmeye çalışırlar, adam kazandırmak için çaba sarf eder, bunu da Allah rızası için yaptıklarını dile getirirlerdi." şeklinde anlatımda bulunması ve ifade sonrasında fotoğraf üzerinden başvurucuyu teşhis etmesi,

iii. FETÖ/PDY'nin GATA yapılanmasına ilişin olarak yürütülen soruşturma kapsamında Ankara Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğünde bilgi sahibi olarak ayrı ayrı ifadeleri alınan Ö.F.Ş. ve D.A. başvurucuya ilişkin olarak "….M.Ö. isimli şahsı biliyorum kendisi hakkında GATA'nın imamı olduğuna dair birçok söylem duydum…" şeklinde beyanda bulunmaları,

iv. İstanbul Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüğünde mağdur/müşteki sıfatıyla

beyanlarına başvurulan İ.H.C.nin ifadesinde "...Biz Harbiye Orduevine döndük. Kahvaltıda Prof. Tbp. Kd. Alb. M.Ö. (o zaman yüzbaşı idi) ve Yrd. Doç. Tbp. Yzb. R.T. ile karşılaştık. Beni oraya götürdüğünü şifreli ifadelerle T.F. bu kişilere söyledi. M.Ö. çok sevindi. T.F.ye 'sendeki de ne cesaret lan' dedi. R.T.nin ve M.Ö.'in bana karşı tavır ve hareketleri o günden sonra çok değişti. ...Örgüt üyesi olduğunu bildiğim 2010 yılında GATA'da albay rütbesinde olan C.D. bana bir gün M.Ö. ve R.T.nin, Tab. Kıd. Alb. T.Ş.in çekmecesinden Yüksek Lisans sorularını çaldığını, ayrıca soruları T.F. ve A.T.ye vermişler. R.T. ve M.Ö. o tarihlerde T.Ş.nin asistanı idi. Ertesi gün yapılan yüksek lisans sınavında T.F. ve A.T. başarılı olduklarını bana söyledi. Ben de bu şekilde bilgi sahibi oldum..." şeklinde anlatımda bulunması,

v. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca mağdur/müşteki sıfatıyla anlatımlarına başvurulan H.B.nin ifadesinde "...Ben Ankara ilinde ikamet ederim, Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanlığında Dekan olarak görev yaparım. ... Prof. Tbp. Alb. M.Ö., Doç. Sağ. Alb. T.F. ve Doç. Sağ. Alb. A.T. haklarında 2015 yılında PERGİN (Personel Güvenlik İnceleme Yönergesi) başlatılmıştır..." şeklinde beyanda bulunması,

vi. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca mağdur sıfatıyla anlatımlarına başvurulan C.B.nin ifadesinde "... E.Ö.A. sürekli görev yaptığım biri, benim emeklilik olayımda etkin olan kişidir. Sağlık komutanlığında görevli olmasına rağmen GATA'ya gelerek ... ile görüşüp toplantı yapıyordu. Bu toplantılara, başka kliniklerde çalışan ..., M.Ö., ... devamlı katılırlardı. Ayrıca E.K. da sık sık görürdüm. Bu kişilerin yaptığı mesai sonrası toplantıları, bir sivil memur bana bildirdi. Bende durumu hem ana bilim dalı başkanına hemde istihbarat subayına söyledim. Ben ihbarda bulunduktan sonra sivil memurun yeri değiştirildi. Toplantılara da başka bir yerde yapmaya başladılar, bunu dışında başkaca bir resmi işlem yapılmadı...." şeklinde beyanda bulunması,

vii. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 8/2/2017 tarihli ve S.2016/108366 sayılı yazısı ekinde [soruşturma dosyasına] gönderilen "HASSAS BİR KONUDA MEKTUP" başlıklı 13/12/2013 tarihli on üç sayfadan oluşan isimsiz ve imzasız ihbar mektubunun içeriğinde "...Genel Kurmay Lojistik Başkanlığı Sağlık Daire Başkanının en kıdemli üyesinin M.Ö. olduğunu, her zaman 'Biz hizmet için buradayız. Bizim asıl meselemiz adam yetiştirmek' dediğini, bu şahsın cemaatin önemli konumunda bulunduğunu çok kişi hakkında asılsız haber yaparak önünü kapattığını, twitter hesabı ile GATA KULİS'i kurduğunu, artık isimsiz bir mektup yerine çok daha etkili GATA KULİS'i kullanmaya başladığını, M.Ö.'in bir konuşmasında 'Bizim gayemiz hizmet'e, hizmet etmektir. Bu yolda generallik olursa bizim için bu bir çakıl taşıdır. Alır{!} cebimize koruz. Yolumuza devam ederiz' dediğini, hedefinde GATA Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürü olmak olduğunu, TSK adına sahip olduğu milli gizli bilgileri cemaatin ABD'deki merkezine aktardığını, cemaat mensuplarınca bazı GATA çalışanlarının dinlendiğini ve bu bilgilerin GATA Kulis'te servis edildiğini..." şeklinde ifadelerin yer aldığı belirtilmesinin yanı sıra Genelkurmay Başkanlığının 12/1/2015 tarihli ve 132 Dis.Sb. sayılı yazısına göre "konuyla ilgili olarak ihbarda isimleri geçen M.Ö.'in de bulunduğu (21) şahısla ilgili olarak idari soruşturma başlatıldığı, iddia edilen olayların somut bilgi, belge ve delile dayanmadığının tespit edildiği, dosyanın bu haliyle Genelkurmay Askeri Savcılığına gönderildiğini ve hâlen soruşturmanın devam ettiği..." bilgisinin verilmesi,

viii. [Yukarıda değinilen mektup haricinde] aynı kişi tarafından farklı tarihte gönderilen ikinci ihbar mektubunun içeriğinde "...kendisinin TSK mensubu olduğunu, Fetullah Gülen cemaatiyle 1996 yılında tanıştığını, ekteki [yukarıdaki] mektubu 2013 Temmuz ayında

yazdığını, … bunların ordudan emir almadıklarını doğrudan FETÖ'den emir aldıklarını, ordu içerisindeki FETÖ mensuplarının bir çoğunun çocuklarını askeri liseye oradan da harp okullarına sokmaları yönünde emir aldıklarını ve bu şekilde baskı altında tutulduklarını, TSK Kulis ve GATA KULİS'in bu yapının bir parçası olduğunu, GATA KULİS'in başlarda TSK içerisinde iken M.Ö.'nün (M.Ö.) çabaları ile malzemesi bollaşınca ayrı bir kulis olarak açıldığını, … geçmiş yıllarda GATA çalışanları ve aileleri hakkında çok sayıda asılsız ses kaydı ve video çıkartıldığını, bunlarda M.Ö.'nün (M.Ö.) parmağının olduğu…" şeklinde anlatımların yer alması,

ix. Emniyet Müdürlüğü görevlilerince yapılan çalışmalar sonucunda; başvurucunun, başkalarının kimlik bilgileri kullanılarak rızaları olmaksızın alınan ve "patates hat" olarak tabir edilen telefon hatları üzerinden FETÖ/PDY mahrem hizmetlerinde görevli GATA mahrem imamı olduğu kolluk birimlerince değerlendirilen R.A. isimli kişiye bağlı olarak faaliyet yürüten GATA sivil imamlarından [hakkında hâlen yakalama emri bulunmaktadır] Ö.A. ile irtibatlı olduğu, bu kapsamda HTS raporları göz önünde bulundurularak yapılan ortak baz incelemesinde başvurucunun adına kayıtlı0 535 276... numaralı telefon hattı ile Y.N. adına kayıtlı 0 507 426 ... numaralı telefon hattının sık sık aynı bazdan sinyal verdikleri, bu anlamda anılan iki cep telefonu hattının da başvurucu tarafından fiilen kullanıldığı, ayrıca örgütün GATA sivil imamı olduğu ileri sürülen Ö.A. tarafından kullanıldığı tespit edilen toplam beş adet cep telefonu hattı ile başvurucunun fiilen kullandığı [Y.N. müstear adına kayıtlı] telefon hattının yapılan toplu baz çakıştırmasında; 600 metre mesafede 1.200 saniye ortak baz verdiklerinin tespit edildiği, bu şekilde başvurucunun Ö.A. ile irtibatlı olduğu ve adı geçen bu kişiye bağlı olarak örgütsel hiyerarşi içinde yer aldığı hususlarının tespit edilmesi.

22. Ankara 27. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 10/10/2019 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve Mahkemenin E.2019/442 sayılı dosyası üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

23. Mahkemenin aynı tarihte yaptığı tensip incelemesinde "Tutuklu sanığın üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, yasada yer alan ceza miktarı, kuvvetli suç şüphesi bulunması, eylemin katalog suçlardan sayılması, bu aşamada adli kontrol kararının yetersiz olacağı" gerekçesiyle başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına da karar verilmiştir.

24. Başvurucu 18/10/2019 tarihinde müdafii aracılığıyla tutukluluğun devamı kararına itiraz etmiştir.

25. Ankara 28. Ağır Ceza Mahkemesi 24/10/2019 tarihinde "kuvvetli suç şüphesinin varlığı, atılı suçun CMK'nın 100/3 maddesinde sayılan katolog suçlardan olması, tutuklulukta geçen süre ile kovuşturma konusu suçun yasada öngörülen cezasının alt ve üst sınırları arasında ölçülülük bulunması, adli kontrol hükümlerinin bu aşamada yetersiz kalacağı" gerekçesiyle itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

26. Başvurucu 20/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

27. Mahkeme sonraki tarihlerde yaptığı duruşmalarda da benzer gerekçelerle başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

28. 17/12/2019 tarihli duruşmada Mahkeme, başvurucunun operasyonel herhangi bir hat kullanıp kullanmadığının tespiti için bilirkişi raporu aldırılmasına karar vermiştir.

29. Bilirkişi tarafından hazırlanan 9/3/2020 tarihli raporda; Y.N. adına kayıtlı olup fiilen

başvurucu tarafından kullanıldığı değerlendirilen telefon hatları ile başvurucunun bizzat adına kayıtlı telefon hattının baz karşılaştırmasında 17/6/2011 ile 30/9/2013 tarihleri arasında Ankara içinde ve dışında (örnekleme yoluyla İstanbul, Afyon, Balıkesir, Van, İzmir, Sakarya illerinde yapılan tespitler) farklı zamanlarda yan yana baz verdikleri, ayrıca başvurucunun hem kendi adına kayıtlı olan hem de başkası adına kayıtlı olup fiilen kendisinin kullandığı kolluk birimlerince belirlen telefon hatları ile GATA sivil imamlarından Ö.A. tarafından kullanıldığı tespit edilen 0 554 538... ve 0 536 938... numaralı telefon hatlarının bir kısmı ile farklı tarihlerde defalarca ortak uyumlu baz verdikleri, yine başvurucunun kullandığı tespit edilen telefon hatlarının HTS raporları arasında yapılan karşılaştırmada bazlar ve kayıtlar arasında bir uyumsuzluk bulunmadığı, bu kapsamda baz istasyonları ile mahal bilgilerinin ortak olduğu, çoklu şekilde ortak baz veren istasyonların veri analizlerinin zaman dilimi olarak birbirini takipte yüzde yüz uyumlu oldukları, bu veriler çerçevesinde Y.N. adına kayıtlı olan telefon hatlarının fiilen başvurucu tarafından kullanıldığı kanaatine ulaşıldığı ifade edilmiştir.

30. Mahkeme en son olarak 24/9/2020 tarihinde yaptığı değerlendirmede başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Karar gerekçesi şöyledir:

"Tutuklu sanığın üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, yasada yer alan ceza miktarı, kuvvetli suç şüphesi bulunması, eylemin katalog suçlardan sayılması, bu aşamada adli kontrol kararının yetersiz olacağı inancı dikkate alınarak tutukluluk halinin devamına... [karar verildi.]"

31. Başvurucu hakkındaki dava bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdest olup başvurucunun tutukluluk hâli devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

32. İlgili hukuk için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 31-35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

34. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda mevcut olmadığını, benzer iddialarla suçlanan ve aynı ihbar mektubunda ismi geçen bir kısım kişilerin tutuklanmadığını veya yargılama sonucunda haklarında beraat kararları verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

35. Bakanlık görüşünde başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinde somut delillere dayalı kuvvetli suç şüphesinin bulunduğunu, tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını ifade etmiştir. Bakanlık ayrıca başvurucu hakkında soruşturmada tutuklama tedbiri uygulayan mercilerin bu hususta yetkili/görevli oldukları, tutuklamaya dair verilen kararlara ilişkin gerekçeler kapsamında temel hak ve özgürlüklerin ihlaline sebebiyet veren bariz takdir hatası ya da açık bir keyfîlik içerdiğinin söylenemeyeceği görüşündedir.

36. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği

iddialarını tekrar ederek Bakanlık görüşünü kabul etmediğini ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

37. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

38. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

39. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının özünün tutuklanmasının hukuki olmadığına yönelik olduğu anlaşıldığından anılan şikâyetlerin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

3. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Genel İlkeler

40. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, §§ 47-52; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

42. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

43. Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında, isnat edilen suçların işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin dosyada bulunduğu belirtilmiştir (bkz. § 16). Buna göre somut delil mahiyetindeki tanık ve şüpheli ifadeleri ile başvurucunun operasyonel hat kullanmak suretiyle örgüt hiyerarşisinde sivil imam olarak adlandırılan örgüt üyesi ile irtibat kurduğuna dayanılmıştır.

44. İddianamede ise suçlamaya ilişkin olarak başvurucunun örgütsel irtibatı bulunduğuna ilişkin şüpheli ile tanık beyanlarına ve ihbar mektuplarına, ayrıca başvurucunun başkası adına kayıtlı cep telefonu hatlarını kullanarak GATA'nın sivil imamı ile devamlılık arz edecek şekilde irtibat kurduğuna dair HTS raporlarına dayanılmıştır (bkz. § 21). Dolayısıyla somut

olayın koşullarında başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının bu olgular temelinde incelenmesi gerekmektedir.

45. Başsavcılıkça, FETÖ/PDY'nin GATA'nın sivil imamlarından olduğu emniyet birimlerince ifade edilen Ö.A. ile başvurucu arasında sürekli bir irtibatın bulunmasını ve bu irtibatların da operasyonel hat olarak tabir edilen başkaları adına kayıtlı cep telefonlarıyla sağlanmasını suçlamaya dayanak bir olgu olarak kabul edildiği görülmektedir. Birçok soruşturma ve kovuşturma belgesinde örgüt hiyerarşisinde mahrem imam olarak adlandırılan örgüt üyelerinin gizliliği en üst seviyede sağlamak üzere operasyonel hat olarak tabir edilen başkaları adına ya da FETÖ/PDY kontrolündeki bir kurum/kuruluş adına kayıtlı telefonlarla irtibat kurduklarına yönelik değerlendirmeler yapıldığı bilinmektedir. Buna göre başvurucu ile Ö.A.nın kullandığı belirlenen cep telefonu hatlarının Ankara içinde ve dışında farklı zamanlarda yan yana devamlı olarak baz verdikleri tespit edilmiştir (bkz. §§ 21, 29). Soruşturma mercileri operasyonel hatlar vasıtasıyla ile kurulan bu irtibatı, başvurucunun Ö.A.nın denetimine bağlı olarak örgüt hiyerarşisi içerisinde yer aldığı şeklinde değerlendirmiştir.

46. Öte yandan Gülhane Askeri Tıp Fakültesinde öğrenim gördükleri ve GATA'da çalıştıkları anlaşılan -bir kısmı da FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan- kişilerin alınan ifadelerinde başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının bulunduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarda bulundukları görülmektedir. Bu kişilerden E.K." başvurucunun Gülhane Askeri Tıp Fakültesindeki eğitim döneminde kendi devreleri ile sohbet adı verilen toplantılar organize ettiğini ve yapılanmaya eleman kazandırmak için çaba sarf ettiğini, iyi bir FETÖ mensubu olduğunu", C.B. ise "başvurucunun -örgüte mensubiyeti bulunduğunu düşündüğü diğer çalışanlarla birlikte- GATA'da yapılan mesai sonrası toplantılara katıldığını" ifade etmiştir (bkz. § 21). Söz konusu tanık anlatımları yer, kişi ve eylem bilgileri ihtiva etmekte ve bu anlamda yargı makamlarına denetim yapma imkânı tanımaktadır.

47. Bu koşullarda başvurucunun GATA'nın sivil imamlarından olduğu ifade edilen Ö.A. ile devamlılık arz edecek şekilde operasyonel cep telefonu hatları ile irtibat kurmasına ilişkin olgunun -yukarıda yer alan tanıklar E.K. ve C.B.nin beyanları ile birlikte değerlendirildiğinde- kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü gerekir. Sonuç olarak başvurucu yönünden suç şüphesinin varlığını doğrulayan ve tutuklama için gerekli olan kuvvetli belirtinin dosya kapsamında bulunduğu görülmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Selçuk Özdemir başvurusunda FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde, başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının bulunduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 75; benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Metin Evecen, § 58; Mustafa Mendeş, B. No: 2018/1349, 30/10/2018, § 51).

48. Diğer taraftan yargılanmasına devam olunan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar gözardı edilmemelidir.

49. Darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda, delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Yine FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında

ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir, §§ 78, 79).

50. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (bkz. § 31; Gülser Yıldırım (2), [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

51. Somut olayda Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, kaçma şüphesine ve delillerin henüz toplanmamış olmasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 16).

52. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir. Nitekim başvurucu hakkında darbe teşebbüsünden kısa bir süre sonra çıkarılan yakalama emri uzunca bir süre infaz edilememiştir (bkz. §§ 12, 13).

53. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

54. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY'yle bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri de -gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi- dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

55. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için delillerin tamamının henüz toplanmadığını, şüphelinin örgüt içindeki konumunun hangi seviyede olduğunun henüz net olarak tespit edilemediğini, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve - yaklaşık 3 yıl yakalama emrine istinaden aranması da gözönüne alındığında- adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının (bkz. § 16) keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

56. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan

yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

57. Başvurucu; makul, ilgili ve yeterli olmayan gerekçelerle tutukluluğunun hukuka aykırı olarak devam ettirildiğini, tutukluluğunun tedbir olmaktan çıktığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

58. Bakanlık görüşünde, başvurucu hakkında verilen tutukluluğa ilişkin tüm kararlarda gösterilen gerekçeler incelendiğinde başvurucunun tutukluluğunun keyfî olarak devam ettirildiğinin savunulamayacağı belirtilmiştir.

59. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

60. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

61. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

3. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Genel İlkeler

62. Genel ilkeler için bkz. Erdal Tercan, [GK], 2016/15637, 12/4/2018, §§ 190-200.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

63. Başvurucu 18/3/2019 tarihinde gözaltına alınmış ve Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 19/3/2019 tarihli kararıyla FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır. Başvurucu hakkındaki dava bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdest olup başvurucunun tutukluluk hâli devam etmektedir (bkz. § 31). Buna göre başvurucunun tutukluluk süresi yaklaşık 1 yıl 8 aydır.

64. Başvurucu, kamu makamlarınca ve yargı organlarınca 15 Temmuz darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu değerlendirilen FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu iddia edilen GATA çalışanlarına yönelik olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturma kapsamında tutuklanmıştır. Anayasa Mahkemesince başvurucunun tutuklanmasının hukuki olmadığı iddiası incelenirken suç işlediğine dair kuvvetli belirtinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (bkz. §§ 37-51).

65. Diğer yandan sulh ceza hâkimliklerinin ve ağır ceza mahkemelerinin tutukluluğun devamı kararlarının gerekçelerinde yer alan tutuklama nedenlerine ve ölçülülüğe ilişkin açıklamaları incelendiğinde genel olarak delillerin karartılması ihtimalinin bulunmasına

veya kaçma şüphesine, isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasında olmasına, atılı suçların yasada öngörülen cezanın miktarına, adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağına dayanıldığı anlaşılmaktadır (bkz. §§ 16, 17, 24, 26, 31).

66. Türk yargı organlarınca; FETÖ/PDY'nin devletin anayasal kurumlarını ele geçirmeyi, sonrasında devleti, toplumu ve fertleri kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi ve oligarşik özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomiyi, toplumsal ve siyasal gücü yönetmeyi amaçlayan, bu doğrultuda mevcut idari sisteme paralel şekilde örgütlenen bir terör örgütü olduğu kabul edilmektedir (Selçuk Özdemir, §§ 20, 21; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 10; Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018, § 74).

67. FETÖ/PDY bir taraftan başta eğitim ve din olmak üzere farklı sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda yasal faaliyetlerde bulunurken diğer taraftan bazen bu yasal kuruluşların içinde gizlenmiş olan bazen de yasal yapıdan tamamen farklı şekilde konumlanan ve hareket eden, özellikle de kamusal alana yönelik faaliyetlerde bulunan illegal bir yapılanma niteliğindedir. FETÖ/PDY, emniyet teşkilatı ve yargı organları da dâhil olmak üzere neredeyse ülkedeki bütün kurum ve kuruşlarda illegal bir biçimde örgütlenmiştir. Bu örgütlenmenin başlıca özellikleri hiyerarşi temelinde ve hücre tipi bir sistemle gerçekleştirilmesi, itaat ve teslimiyet anlayışıyla hareket edilmesi, kendisine kutsallık atfetmesi ve gizliliği esas almasıdır. FETÖ/PDY mensubu kamu görevlilerinin devlete olan sadakati, yapılanmaya olandan sonra gelmekte hatta onun karşısında bir değer ifade etmemektedir. Dolayısıyla bu kişiler, devletin amaçlarından ziyade yapılanmanın amaçları doğrultusunda faaliyette bulunmaktadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 26; Erdal Tercan, § 205).

68. Başvurucuya isnat edilen suçlamaların niteliği, başvurucunun bağlantılı olduğu iddia edilen terör örgütünün (FETÖ/PDY) yukarıda ifade edilen örgütlenme biçimi ve işleyişi, soruşturma/kovuşturma konusu edilen olayların özellikleri birlikte dikkate alındığında tutukluluğun devamı kararlarındaki gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğunu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olduğu, dolayısıyla tutukluluk hâlinin devamına ilişkin bu gerekçelerin tutukluluk süresi itibarıyla ilgili ve yeterli olduğu sonucuna varılmıştır (Metin Güneş (2), B. No: 2018/17593, 10/3/2020, § 42). Öte yandan anılan türdeki soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre daha zor ve karmaşık olduğu konusunda da herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 52).

69. Bu bağlamda isnat edilen silahlı terör örgütüne üye olma suçu gibi ağır nitelikteki suça ilişkin kuvvetli suç şüphesi altında bulunduğu kabul edilen başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ilişkin olarak derece mahkemelerince açıklanan kararların gerekçelerinin hürriyetten yoksun bırakılmanın meşru nedenlerinin belirtilmesi bakımından ilgili ve yeterli olması, soruşturma/kovuşturma sürecinin zor ve karmaşık olması ve soruşturma/kovuşturma sürecinin yürütülmesinde bir özensizliğin tespit edilmemiş olması dikkate alındığında yaklaşık 1 yıl 8 aylık tutukluluk süresinin makul olduğu sonucuna varılmıştır.

70. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle,

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

D.Ç. VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/10020 | Karar tarihi: 18.11.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/10020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

D.Ç. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/10020)

Karar Tarihi: 18/11/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : D.Ç.ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, baro levhasına yazılma işlemine ilişkin iptal davasında hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2020/10020 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden

yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler ve Olağanüstü Hâl İlanı ve Bu Süreçte Uygulanan Tedbirler

8. Başvuruya konu olaylara ilişkin genel bilgiler ile olağanüstü hâl ilanı ve bu süreçte uygulanan tedbirler için bkz. M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 11-19.

B. Başvuru Konusu Olaylara ilişkin Süreç

9. Başvurucular, kamu görevlisi (hâkim-savcı/asker-polis/devlet memuru) olarak görev yaptıkları sırada Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile bağlantısı bulundukları gerekçesiyle ilgili kanun hükmünde kararnameler (KHK) gereğince meslekten ihraç edilmiştir.

10. Kamu görevinden çıkarılmalarının ardından başvurucular, baro levhasına avukat olarak yazılma talebiyle ilgili barolara başvurmuştur. Başvuruculların talebi, baro levhasına kaydedilebilmek için aranan kanuni şartların bulunmadığı gerekçesiyle ilgili Baro tarafından reddedilmiş; söz konusu karara yaptıkları itiraz da Türkiye Barolar Birliği (TBB) tarafından kabul edilmemiştir. İtirazın reddine ilişkin karar Bakanlık tarafından onaylanmıştır.

11. Başvurucular, baro levhasına yazılmalarına ilişkin taleplerinin reddi üzerine Ankara İdare Mahkemelerinde (Mahkeme) ilgili baro, TBB ve Ankara Barosuna karşı iptal davası açmıştır.

12. Mahkeme davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; başvuruculların ihraç edilmelerine sebep olan KHK'lar gereğince yeniden kamu hizmetinde istihdam edilmelerinin mümkün olmadığı, avukatlık mesleğinin önemi gereği kamu görevi sayıldığı, bu nedenle dava konusu işlemin hukuka aykırı olmadığı belirtilmiştir. İstinaf başvuruları, Bölge İdare Mahkemesi tarafından kesin olmak üzere reddedilmiştir.

13. Başvurucular muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. İlgili hukuk için bkz. M.B. [GK], §§ 34-56.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 18/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

16. Bazı başvurucular bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

17. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

18. Başvurucular; delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin ortadan kaldırılması ve tazminat talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

19. Anayasa'nın iddianın incelenmesinde dayanılacak olan "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucuların baro levhasına/staj listesine yazılma taleplerinin reddi işleminin iptali talebiyle açılan davalar Mahkeme tarafından reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesi tarafından baro levhasına yazılma kararının iptal edilmesine ilişkin M.B. başvurusu Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiş olup somut başvurulardaki iddiaların da bu kapsamda incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu M.B. başvurusuna ilişkin kararında Anayasa'nın 36. maddesinin baro levhasına kaydedilmeye ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanabilir olduğu sonucuna varmıştır (aynı kararda bkz. §§ 64 -78).

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

23. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren M.B. kararında belirlemiştir. Söz konusu kamu görevinden ihraç edilen başvurucunun baro levhasına yazılma işleminin mahkeme kararı ile iptal edilmesine ilişkin başvuruda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. İptal ile sonuçlanan mahkeme kararında 23/7/2016 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'de düzenlenen "Birinci fıkra uyarınca görevine son verilenler bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez..." hükmünden yola çıkılarak ve avukatlık mesleğinin maddi anlamda bir kamu hizmeti olduğu değerlendirilerek başvurucunun avukatlık mesleğine kabul şartlarını

taşımadığı hükmüne varıldığı belirtilmiştir (M.B., §§ 92-96).

24. Söz konusu başvuruya ilişkin kararda; derece mahkemelerince yapılan yargılamanın adil yargılanma ilkelerini ihlal edip etmediğinin değerlendirilmesinde incelenmesi gereken meselenin, derece mahkemesinin vardığı bu sonucun ilgili mevzuatın hakkın tesliminden kaçınacak ölçüde öngörülemez bir biçimde yorumlanmasına dayanıp dayanmadığının tespit edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kamu hizmeti kavramını yorumlamanın ve bu bağlamda anılan hükmün avukatlığı da kapsayıp kapsamadığını değerlendirmenin öncelikli olarak derece mahkemelerine ait bir yetki olduğu vurgulanmış, bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumunun açıkça öngörülemez olduğunun veya hakkın teslimini açıkça reddedecek şekilde hatalı bulunduğunun tespiti durumunda usule ilişkin güvencelerin de anlamsız hâle geleceği gerekçesiyle söz konusu durumun etkilerini incelemenin Anayasa Mahkemesinin görevinde olduğu belirtilmiştir (M.B., § 97).

25. Anılan başvuruda 667 sayılı KHK gereğince görevlerine son verilenlerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceklerine ilişkin kuraldaki istihdam kavramının bağımlı çalışmayı gerektirdiği, anılan kuraldan devlete bağlı olarak çalışmayı gerektirmeyen avukatlık mesleğini de kapsadığı hususunun açıkça anlaşılamadığı vurgulanmıştır. Ayrıca serbest çalışan avukatlar ile devlet arasında devlet memurununkine benzer bir güven ilişkisi aramanın Anayasa ile oluşturulan demokratik hukuk düzeninde anlamlı olmadığının altı çizilmiştir (M.B., § 101).

26. Hak ve özgürlükleri sınırlandıran hükümlerin kamu makamlarınca geniş yorumlanması bireyler açısından öngörülemez sonuçlar doğurabileceğinden hukuk devletine aykırılık teşkil etmenin yanında adil yargılanma hakkını da zedeler. Adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuk kurallarının öngörülebilir olmasını zorunlu kılmaktadır. Türk anayasal sisteminde hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenleme yapma yetkisi yasama organına aittir. Hak ve özgürlüğü kısıtlayıcı bir kanunun kapsamını genişletici yorum ve uygulamalar kanun koyucunun getirmediği bir sınırlandırmanın idari ve yargısal makamlarca ihdas edilmesi sonucunu doğurabilir. Bu açıdan hak ve özgürlükleri sınırlandıran kurallara ilişkin yorum ve uygulamaların kuralın kapsamını genişletici nitelikte olmaması ve öngörülebilir sınırlar içinde kalması önem taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle derece mahkemelerinin, hak ve özgürlükleri sınırlayıcı kuralların kapsamının geniş yorumlanması hususunda oldukça ihtiyatlı davranması gerekir. Aksi durum keyfî uygulamaların yaygınlaşmasına ve bireylerin kamu otoritelerine karşı güvencesiz bir konuma düşmesine yol açar (M.B., § 104).

27. Sonuç olarak M.B. başvurusuna ilişkin kararda; başvurucunun kamu görevinden ihraç edildikten sonra kamu hizmeti sayılan avukatlık mesleğinde istihdam edilmesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle avukatlık mesleğine kabul edilme şartlarını taşımadığı yolunda ulaşılan kanaatin, kanun hükmünün öngörülebilir olmayan genişletici yorumuna dayandığı belirtilmiştir. Bu yorumun başvurucunun medeni hakkıyla ilgili olarak açılan davada usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirdiği ve başvurucu aleyhine karar verilmesinde belirleyici olduğu dolayısıyla bunların bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği kanaatine varılmıştır.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

28. Somut olayda da kamu görevinden çıkarılan başvuruculların baro levhasına kaydedilmeleri talebiyle yaptıkları başvurularının reddine ilişkin işlemin iptali talebiyle açılan davada, Mahkeme tarafından avukatlık mesleğinin kamu görevi olduğu ve ilgili düzenlemeler gereği başvuruculların ihraç edildikten sonda yeniden kamu görevinde

istihdam edilemeyecekleri gerekçesiyle reddedildiği tespit edilmiştir. Bu durumda yukarıda anılan kararda ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmadığından başvuruculaların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

29. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

30. Başvurucular ihlalin tespit edilmesini istemiş, yeniden yargılanma ve tazminat talebinde bulunmuştur.

31. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

32. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

33. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin

sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57, 59, 66, 67).

34. İncelenen başvuruda, Mahkemenin olayda uygulanan hukuk kuralını usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirecek şekilde ve öngörülemez biçimde yorumlaması sebebiyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

35. Bu durumda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda belirtilen Mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

36. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

37. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama giderlerinin ilgili satırda gösterilen başvuruculara ödenmesine, ekli tablonun (F) sütununda isimleri yer alan avukatlar tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvurucunun kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Talepte bulunan başvuruculara adli yardım talebinin KABULÜNE,

C. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ekli listenin (D) sütunundaki ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama giderlerinin ilgili satırda gösterilen başvuruculara ÖDENMESİNE, ekli tablonun (F) sütununda isimleri yer alan avukatlar tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ

UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.A.B.

B. No: 2015/288 | Karar tarihi: 19.11.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/288

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.A.B. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/288)

Karar Tarihi: 19/11/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Fatma Gülbin ÖZCÜRE

Başvurucu : M.A.B.

Vekili : Av. Yalçın TORUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, astsubay olan başvurucunun sosyal medya hesabından üstleri hakkında yapmış olduğu paylaşımlar sebebi ile hakkında Türk Silahlı Kuvvetlerinden ayırma işlemi tesis edilmesinin ifade özgürlüğünü, adil yargılanma hakkını ve masumiyet karinesi ilkesini ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/1/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. 1972 yılında Mersin'in Mut ilçesinde doğan başvurucu 10/7/2013 tarihine kadar Türk Silahlı Kuvvetlerinde (TSK) astsubay olarak görev yapmıştır.

A. Başvurucu Hakkındaki Askerî Ceza Soruşturmaları ve Yargılaması Süreci

9. Başvurucu hakkında 4/5/2012 ve 29/4/2013 tarihlerinde olmak üzere Kara Kuvvetleri Komutanlığı Ağrı 12. Mekanize Piyade Tugay Komutanlığı Askerî Savcılığı (Askerî Savcılık) tarafından iki farklı iddianame tanzim edilmiştir.

10. Askerî Savcılık tarafından düzenlenen 4/5/2012 tarihli ilk iddianame 17/4/2012 ve 22/4/2012 tarihli iki ayrı eylemi konu edinmektedir.

11. 17/4/2012 tarihinde Ağrı'nın Eleşkirt ilçesi 12. Mekanize Piyade Tugayı 2. Mekanize Piyade Tabur ve Karargah Bölük Komutanlığı emrinde piyade başçavuş olarak görev yapan başvurucu, görev yaptığı bölüğü ile birlikte içtima düzeni almış tekmil vermek için bölük komutanını beklerken içtima alanının önündeki yoldan geçmekte olan Piyade Binbaşı R.G.ye dönerek cephe selamında durmuştur. R.G.nin başvurucunun selamını almaması üzerine başvurucu 29 er/erbaş ve 4 rütbeli askerî personel önünde R.G.ye "Neden selamımı almıyorsunuz komutanım?" şeklinde bir soru yöneltmiştir. R.G. başvurucunun bu sorusu üzerine "Sen bana cephe selamı veriyorsun. Selam vermeyi bilmiyorsan o rütbeyi neden taşıyorsun?" şeklinde bir yanıt vermiştir. Başvurucunun R.G.nin bu yanıtına karşılık olarak "Üstüm olarak bana selam vermeyi siz öğretin komutanım." şeklinde cevap vermesi akabinde R.G. "Sana selam nasıl verilir öğreteceğim, göreceksin." şeklinde bir yanıtla diyaloğu sonlandırmıştır.

12. 22/4/2012 tarihinde ise başvurucu ve R.G. Eleşkirt İlçe merkezinde karşılaşmışlardır. Başvurucu, R.G.yi "a.ına k.yayım" diyerek boğazından itmiş; ardından "Erkeksen arkaya gidelim. Orada görüşelim." şeklinde bir ifade yöneltmiştir. Başvurucu sonrasında "Şerefsiz, terbiyesiz" ifadelerini kullanarak olay yerinden uzaklaşmıştır.

13. Başvurucunun 4/5/2012 tarihli iddianame ile Binbaşı R.G.ye karşı işlediği iddia olunan eylemler sebebi ile üste fiilen taarruz, üste hakaret ve toplu asker karşısında üste saygısızlık suçlarından cezalandırılması talep edilmektedir.

14. Başvurucu bireysel başvuru dosyasına Askerî Savcılık tarafından düzenlenen 4/5/2012 tarihli iddianameye ilişkin yargılamaya dair herhangi bilgi veya belge sunmamıştır.

15. 29/4/2013 tarihli iddianame ise başvurucunun Twitter isimli sosyal medya platformundaki hesabından üstleri ve TSK hakkında toplam kırk yedi paylaşımda bulunduğu iddiasını içermektedir. Yayımlanan paylaşımların bazıları şu şekildedir:

"TSK disiplin kanunu ile bu kenerallere fişleme iznini dolaylı olarak siz verdiniz. Merak ediyorum yüzünüz kızarıyor mudur?

Bağışlarımızı kene ral vakıflarına değil temada yapalım. Eleşkirtli astsubaylar buna firesiz

uydu. Örnek alınır firesiz umarım.

Komutan talimat vermiş, vakıflar bir daha araştırılsın. Tebellüğ belgesi olsun demiş. Ne oldu? Zoruna mı gitti? Bugün kene rallin az mı yedi acaba?

Saltanat kalktı diye söyleniyor. Gerçekten kalktı mı? Yoksa çoklu kena rallere mi geçti? Ne dersiniz?

Malbaylar sıfatlarından rahatsız imiş. Neden rahatsız oluyorsun kardeşim? Sıfatın size yakışıyor. Maaaaalbayım.

Ey TSK sende adalet kavramının şerefi olsa bu kadar MLBY LARI batıda değil doğuda çalıştırırsın.

Dünyada hak etmediği saygı gören iki mahluk açıklıyorum. Hindistan'da İNEKLER, Türkiye'de SUBAYLAR.

Astsubaylar subaylarla kardeşmiş. Git kendine PKK'yı kardeş seç. Bizden size kardeş olmaz. Olsa olsa karadaş olur.

Ağrı'da kantin soygunu bir densiz olan B.E.nin iftirası ile Balporsuğuna atılmaya çalışılıyor.

Ağrı'da askeri kantini çalıştıramayan yerden bitme subay, bir astsubaya iftira atarak şerefsizliğini taçlandırdı.

Ağrı Eleşkirt'te kantinde yapılan yolsuzluğu bir astsubaya atmak için tugay arazi aramasına çıkartıldı. Sonuç eski kantin başkanı ödüllendirildi.

Düşünebiliyor musun 1 ay önceki kantin başkanı tahkikat heyeti başkanı yani kuzu kurda teslim edilmiş. "

16. Başvurucu tarafından sosyal medya hesabından yapıldığı ileri sürülen söz konusu paylaşımlar başvurucu ile aynı tugayda görev yapan astsubay H.K. tarafından yeniden paylaşılmıştır. Başvurucunun yazıp yayımladığı ileri sürülen ve H.K. tarafından da paylaşılan iletilerin bazıları şu şekildedir:

"Generallere kıyaslasam ne varmış meslek hayatımın 16 yılını doğuda hangi kenaral benim kadar kalmış doğuda

En tecrübeli o.... Albaylardır. Denetlemelerde uzmanlıkları artmış ve tecrübe kınına sığmaz olmuş. İçlerinde mekik uzmanı bile var.

Uzaman kanunu 3 saatte yazılmış. Ama 30 yıldır değiştirilemiyor. Değiştirilmesi için keneral zammı olmalı"

17. Başvurucunun söz konusu paylaşımları nedeni ile müteaddit zincirleme üste hakaret (20 defa) ve üste hakaret (2 defa) suçlarından cezalandırılması talep edilmiş ve başvurucu hakkında askerî ceza mahkemesinde dava açılmıştır.

18. Başvurucu tarafından bireysel başvuru dosyasına sunulan 27/11/2018 havale tarihli dilekçe ve ekinde yer alan belgeden, 21/1/2017 tarihli 6771 sayılı Kanun ile Anayasa'nın 145. maddesinde düzenlenen "Askeri Yargı" maddesinin yürürlükten kaldırılmasının ardından başvurucu hakkındaki yargılamaya Eleşkirt Asliye Ceza Mahkemesi tarafından devam edildiği anlaşılmaktadır. Mahkeme başvurucu tarafından yapılan bireysel başvuru sonrasında 12/10/2018 tarihinde karar vermiş olup ilgili paylaşımların yapıldığı Twitter hesabının başvurucu tarafından kullanıldığı hususunun tespit edilemediğini belirterek

başvurucunun delil yetersizliğinden beraatine hükmetmiş, karar istinaf edilmeksizin kesinleşmiştir.

B. Başvurucunun TSK'dan İlişiğinin Kesilmesine Dair İşleme Karşı Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde Açtığı İptal Davası Süreci

19. 4/5/2012 ve 29/4/2013 tarihli iddianamelerde ileri sürülen hususlar ile başvurucunun özlük ve sicil dosyası incelenerek başvurucu hakkında TSK'dan ayırma süreci başlatılmıştır. İlgili silsile takip edilerek nihayetinde Genelkurmay Başkanlığının uygun görüşü ve Millî Savunma Bakanlığının onayı ile başvurucunun 10/7/2013 tarihinde kesin olarak TSK'dan ilişiği kesilmiştir.

20. Başvurucu; söz konusu sosyal medya hesaplarının kendisine ait olmadığını ve söz konusu iletilerin kendisi tarafından yazılıp yayımlanmadığını, hakkındaki ceza yargılaması devam ederken savunması dahi alınmadan hakkında TSK'dan ayırma işlemini gerçekleştirilmesinin ifade özgülüğünü ihlal ettiğini belirterek işlemin yürütmesinin durdurulması ve iptali talebi ile Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde (AYİM) dava açmıştır.

21. Yapılan yargılama sonucunda AYİM 1. Dairesi (Mahkeme) 13/5/2014 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme, gerekçesinde usule ve esasa ilişkin şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

i. Usule ilişkin olarak yapılan değerlendirme 31/1/2013 tarihli 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu'nun geçici 1. maddesinin (4) numaralı fıkrasının son cümlesine dair yapılan Anayasa'ya aykırılık itirazının bekletici mesele yapılıp yapılmamasına ilişkindir. Mahkeme, görülmekte olan başka bir dosyada 6413 sayılı Kanun'un yürürlüğe girişinin idarenin takdirine bağlı olarak yönetmelik hükmüne bağlanması sebebi ile Anayasa'ya aykırılık itirazında bulunulduğunu ancak söz konusu yönetmeliğin 12/4/2014 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanması sebebi ile 6413 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin yargılama sırasında yürürlükten kalktığını belirterek Anayasa Mahkemesinin kararının bekletici mesele yapılmamasına karar vermiştir.

ii. Mahkeme esasa ilişkin olarak yaptığı değerlendirmede ise başvurucunun sicil ve özlük dosyasında bulunan bilgilerle başvurucu hakkında tanzim edilen 4/5/2012 ve 29/4/2013 tarihli iddianameler birlikte değerlendirmiştir. Başvurucunun sicil dosyasının incelenmesi sonucunda başvurucunun sicil notlarının "iyi" olduğunu ve sicil dosyasında başvurucuya ait on dokuz takdir belgesi bulunduğunu belirten Mahkeme, başvurucu hakkında farklı sicil üstlerince bildirilmiş çeşitli olumsuz kanaatlere de rastlandığını belirtmiştir. Başvurucunun "tabur bölgesinde bulunmama", "askeri terbiye kurallarına uymama", "amir ve üste saygısızlık", "haftalık bakıma nezaret etmeme" "emre itaatsizlik", dedikodu yapmak", "idari makamları boş yere işgal etmek", istirahat aldığını amirine bildirmemek", telefonlara cevap vermemek", idari teste katılmamak", "izin almadan sevk almak", dilekçesinde amirine saygısızlık yapmak" eylemlerinden 6 defa uyarı, 1 defa ikaz, 4 defa göz hapsi ve 1 defa oda hapsi aldığını belirten Mahkeme; tüm bu hususlara ek olarak 26/4/2013 tarihli iddianamede yer verilen ve başvurucu tarafından yapıldığı belirtilen paylaşımların başvurucudan sadır olup olmadığı yahut söz konusu paylaşımların ceza hukuku bakımından suç teşkil edip etmediğiyle ilgili bir değerlendirme yapmadığını, yalnızca paylaşımların vahametini nazara aldığını belirterek başvurucunun kamu hizmetinde istihdamına devam edilmesinin kamu yararına açıkça aykırılık teşkil ettiği sonucuna varmıştır. Bu değerlendirmeler ışığında başvurucunun disiplinsizlik nedeni ile tesis edilen ayırma işleminin iptali talebini reddetmiştir.

22. Başvurucu tarafından karar düzeltme talebinde bulunulmuş ise de AYİM tarafından yapılan inceleme neticesinde 18/11/2014 tarihinde karar düzeltme isteminin reddine karar verilmiştir.

23. Ret kararı başvurucuya 11/12/2014 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 7/12/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun

24. 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nun "Çeşitli nedenlerle Silahlı Kuvvetlerden ayrılacak astsubaylar hakkında yapılacak işlem" kenar başlıklı mülga 94. maddesinin (b) fıkrası şöyledir:

"b) Disiplinsizlik ve ahlaki durum sebebiyle ayırma:

Disiplinsizlik veya ahlaki durumları sebebiyle Silahlı Kuvvetlerde kalmaları uygun görülmiyen astsubayların hizmet sürelerine bakılmaksızın haklarında T.C. Emekli Sandığı Kanunu hükümleri uygulanır.

Değişik: 29/7/1983 - 2870/7 md.) Bu sebeplerin neler olduğu ve bunlar hakkındaki sicil belgelerinin nasıl ve ne zaman tanzim edileceği, nerelere gönderileceği, inceleme ve sonuçlandırma ile gerekli diğer işlemlerin nasıl ve kimler tarafından yapılacağı Astsubay Sicil Yönetmeliğinde gösterilir. Bu gibi astsubaylardan durumlarının Yüksek Askerî Şura tarafından incelenmesi Genelkurmay Başkanlığınca gerekli görülenlerin Silahlı Kuvvetlerden ayırma işlemi, Yüksek Askerî Şura kararı ile yapılır."

2. Yönetmelik

25. 28/12/1998 tarihli ve 23567 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Astsubay Sicil Yönetmeliği'nin "Disiplinsizlik ve Ahlaki Durum Nedeniyle Ayırma" başlıklı 60. maddesinin (a) ve (b) fıkraları şu şekildedir:

"Aşağıdaki sebeplerden biri ile disiplinsizlik veya ahlâkî durumları gereği Türk Silâhlı Kuvvetlerinde kalmaları, bulunduğu rütbeye veya bir önceki rütbesine ait bir veya birkaç belge ile anlaşılıp uygun görülmeyenler hakkında, hizmet sürelerine bakılmaksızın emeklilik işlemi yapılır:

a. Disiplin bozucu hareketlerde bulunması, ikaz veya cezalara rağmen ıslah olmaması,

b. Hizmetin gerektirdiği şekilde tavır ve hareketlerini ikazlara rağmen düzenleyememesi,"

B. Uluslararası Hukuk

26. İlgili uluslararası hukuk kuralları için asker kişilerin ifade özgürlüğü için bkz. Hulusi Özkan, B. No: 2018/18638, 15/11/2018, §§ 17-19; masumiyet karinesi yönünden bkz. Barış Baş [GK], B. No: 2016/14253, 2/7/2020, §§ 38-40; Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, §§ 18-30.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Mahkemenin 19/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

28. Başvurucu, başvuru formunda söz konusu iletilerin kendisi tarafından yazılmadığını belirterek, hakkındaki ceza yargılamasının sonuçlanması beklenmeden TSK'dan ayırma işlemi tesis edilmesinin masumiyet karinesine aykırılık teşkil ettiğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte 27/11/2018 tarihinde başvurucu tarafından Anayasa Mahkemesine bir ek beyan dilekçesi sunularak, hakkındaki ceza yargılamasının beraat kararı ile sonuçlandığı belirtilmiş ve masumiyet karinesi yönünden yapılacak incelemede bu hususun da göz önünde alınması talep olunmuştur.

b. Değerlendirme

29. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18). Masumiyet karinesi; Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü, Sözleşme'nin ise 6. maddesinin (2) numaralı fıkralarında düzenlenmektedir (Ahmet Altuntaş ve diğerleri [GK], B. No: 2015/19616, 17/5/2018, § 7).

30. Bir başka ifadeyle masumiyet karinesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağı belirtilmek suretiyle Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 37).

31. Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti asıl olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

32. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır (Galip Şahin, § 38).

33. Güvencenin birinci yönü kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen, bir başka ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin bu yönünün kapsamı sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeyle sınırlı değildir. Güvence aynı zamanda diğer tüm idari ve adli makamların da işlem ve kararlarında, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçlu olduğu yönünde ima ya da açıklamalarda bulunmamasını gerekli kılar. Dolayısıyla sadece suç isnadına konu ceza yargılaması kapsamında değil ceza yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer hukuki süreç ve yargılamalarda da (idari,

hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilir (Galip Şahin, § 39).

34. Masumiyet karinesinin ikinci yönü ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir (Galip Şahin, § 40).

35. Diğer taraftan bilindiği gibi ceza muhakemesi hukuku ile disiplin hukuku farklı kural ve ilkelere tabi disiplinlerdir. Disiplin hukuku; kurumun iç düzenini korumayı amaçlayan ve bunun için kamu görevlilerinin mevzuata, çalışma düzenine, hizmetin gereklerine aykırı fiillerine yönelik olarak uygulanacak yaptırımları ve bu yaptırımların uygulanmasındaki usul ve esasları düzenleyen bir hukuk alanıdır. Bazı hâllerde ise kamu görevlisinin fiili ceza hukuku kapsamında suç tanımına uymasının yanı sıra disiplin hukuku yönünden de sorumluluk gerektiren bir mahiyet taşıyabilir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özcan Pektaş, B. No: 2013/6879, 2/12/2015, § 25; Kürşat Eyol, § 30). Böyle bir durumda Anayasa'da güvence altına alınan masumiyet karinesinin bir eylemi nedeniyle ilgili hakkında hem ceza hem de disiplin işlemlerinin yürütülmesine engel teşkil etmediğini, bu iki sürecin eş zamanlı olarak devam etmesinin de önünde anılan güvence bakımından bir mâni bulunmadığını belirtmek gerekir.

36. Öte yandan ceza muhakemesi sonucunda kişinin müsnet suçu işlemediğine dair hükümler dışında ceza mahkemesi hükmü, disiplin makamları açısından doğrudan bağlayıcı değildir. Ancak cezai sorumluluğu ortadan kalkmış olsa dahi aynı olaylar nedeniyle -daha hafif bir ispat külfeti temelinde- kişi hakkında başka tür bir sorumluluğun tesis edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özcan Pektaş, § 25; Kürşat Eyol, § 30).

37. Somut olayda, başvurucu hakkındaki ceza ve disiplin hukuku süreçlerinin eş zamanlı olarak yürütüldüğü ancak disiplin işlemine karşı açılan iptal davasının ceza yargılaması devam ederken sonuçlandığı, bu duruma ek olarak 29/4/2013 tarihli iddianame kapsamında yürütülen ceza davasının ise bireysel başvurudan sonra 12/10/2018 tarihinde beraat ile sonuçlandığı görülmektedir. Bu itibarla yapılacak değerlendirmede, disiplin soruşturması ve yargılaması sürecinde kamu makamlarının karar gerekçelerinde veya kullandığı dil nedeniyle henüz ceza mahkemesi tarafından suçlu bulunmamış olan başvurucunun masumiyetine gölge düşürülmesine sebebiyet verilip verilmediğinin ortaya konulması gerekmektedir.

38. AYİM kararının (bkz. § 21) incelenmesinden başvurucu hakkında yalnızca 29/4/2013 tarihli iddianamenin dikkate alınmadığı, başvurucunun özlük ve sicil dosyası ile 4/5/2012 tarihli iddianamedeki iddiaların da ayırma işleminin değerlendirilmesinde nazara alındığı açıktır. Gerekçeli kararda özellikle 29/4/2013 tarihli iddianamede hakaret suçuna konu olduğu ileri sürülen ifadeler yönünden yapılan değerlendirmede ilgili ifadelerin başvurucuya isnat edilen suçu oluşturup oluşturmadığı konusunda Mahkeme tarafından bir değerlendirme yapılmasından özellikle kaçınıldığı, bu hususta devam eden yargılama nazara alınarak son derece özenli bir dil kullanıldığı görülmektedir.

39. Dolayısıyla başvuruya konu AYİM kararında başvurucunun suçlu olduğuna yönelik bir ithamın bulunmadığı, suç vasfının ve mahiyetinin tartışılmadığı, yalnızca somut olayın işlem tarihindeki koşulları dikkate alınarak mevzuat bağlamında idari yönden değerlendirildiği ve tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğu yönünde hüküm kurulduğu görüldüğünden

bireysel başvuruya konu edilen AYİM kararında masumiyet karinesine yönelik bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

40. Açıklanan gerekçelerle masumiyet karinesine yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Adil Yargılanma Hakkına İlişkin Diğer İhlal İddiaları Yönünden

a. Başvurucunun İddiaları

41. Başvurucu, görülmekte olan başka bir dosyada 6413 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (4) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesi önüne taşındığını, ancak Mahkemece, Anayasa Mahkemesinin somut norm denetimine ilişkin kararının bekletici mesele yapılmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca disiplin soruşturması sırasında savunmasının alınmaması nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu son olarak yargılama sırasında delillerinin toplanmadığından şikâyet etmiştir.

b. Değerlendirme

42. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ışığında taraflara iddialarını sunma hususunda uygun olanakların sağlanması şarttır. Taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceletme noktasında da uygun imkânların tanınması gerekir. Bu anlamda delillere ilişkin dengesizlik veya hakkaniyetsizlik iddialarının da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi gerekir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 27).

43. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usul hakları bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32). Adil yargılanma hakkının unsurlarından olan çelişmeli yargılama ilkesi taraflara dava dosyası hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma hakkının tanınmasını ve bu nedenle tarafların yargılamanın bütününe aktif olarak katılmasını gerektirmektedir. Bu anlamda mahkemece tarafların dinlenilmemesi, taraflara delillere karşı çıkma imkânı verilmemesi yargılama faaliyetinin hakkaniyete aykırı hâle gelmesine neden olabilecektir (Abdullah Özen, B. No: 2013/4424, 6/3/2014, § 21).

44. Ceza davaları ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin davaların usul kuralları da dâhil olmak üzere yargılamanın tüm aşamalarında silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkının güvence altına alınarak adil yargılanma hakkının korunması hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Asıl kural tarafların eşit şartlarda yargılamaya katılımının sağlanması, gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olması, bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânının kendilerine verilmesidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Taylan Özgür Tor, B. No: 2013/2454, 12/3/2015, § 43).

45. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması

ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

46. Anayasa'nın 152. maddesinin birinci fıkrasında bir davaya bakmakta olan mahkemenin, uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması halinde Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakacağı; aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise Anayasa Mahkemesinin, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını vereceği ve açıklayacağı, bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandıracağı hükme bağlanmıştır.

47. Anayasa itiraz yoluna başvuran mahkemenin Anayasa Mahkemesi kararını bekletici mesele yapmasını zorunlu kılmış, ancak mahkemenin beklemeye mecbur olduğu süreyi işin Anayasa Mahkemesine ulaştığı tarihten itibaren beş ay ile sınırlı tutmuştur. Bu süreden sonra mahkemenin Anayasa Mahkemesi kararını beklemesini zorunlu kılan anayasal bir hüküm bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesine yapılan itiraz başvurusunun, işin Anayasa Mahkemesine ulaştığı tarihten itibaren beş aylık sürenin geçmesinden sonraki dönemde bekletici mesele yapılıp yapılmayacağı konusunda mahkemenin mutlak takdir yetkisi bulunmaktadır. Bu nedenle başvurucunun derece mahkemesinin beş aylık süreden sonra da Anayasa Mahkemesi kararını bekletici mesele yapması gerektiğine dair iddiasının savunulabilir bir temeli bulunmamaktadır.

48. Somut olayda başvurucu, ayırma işleminin iptali istemiyle tarafsız ve bağımsız yargılama yapan AYİM nezdinde dava açarak anılan işleme yönelik bilgi ve kanıtlar ile iddia ve savunmalarını yargı mercilerine sunma fırsatı elde etmiştir. Yargılama bir bütün olarak değerlendirildiğinde işlemin tesisi aşamasında savunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların yargılamanın adil bir şekilde yürütülmesini engelleyecek bir duruma yol açacak nitelikte olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla başvurucunun savunma hakkına yönelik iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğu anlaşılmaktadır.

49. Başvurucu tarafından ileri sürülen diğer iddialar, mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir hususun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

50. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları

51. Başvurucu, yargılama konusu ifadelerin kendisi tarafından yazıldığını kabul etmemektedir. Bununla birlikte başvurucu söz konusu ifadelerin ifade özgürlüğü kapsamında kaldığını, hakkında tesis edilen resen ayırma işleminin anayasal bir hak olan ifade özgürlüğünü de ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

52. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar.

...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ... kamu düzeni, ...amaçlarıyla sınırlanabilir. .

..

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

53. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

54. Başvurucu hakkında sosyal medya hesabında yapmış olduğu paylaşımlar da gözetilerek TSK'dan resen ayırma işlemi tesis edilmiştir. O hâlde başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale söz konusudur.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

55. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

56. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

57. Müdahaleye dayanak olan 926 sayılı Kanun'un "Çeşitli nedenlerle Silahlı Kuvvetlerden ayrılacak astsubaylar hakkında yapılacak işlem" kenar başlıklı 94. maddesinin (b) fıkrası ile 28/12/1998 tarihli Astsubay Sicil Yönetmeliği'nin 60. maddesinin (a) ve (b) fıkralarının kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

58. Astsubay olan başvurucunun sosyal medya hesapları aracılığı ile üstleri hakkında birtakım açıklamalarda bulunması sebebi ile başvurucu hakkında TSK'dan resen ayırma

işlemi tesis edilmiştir. Güvenlik kuruluşlarının kendine özgü disiplin kuralları vardır ve bu kurallar hem güvenlik kuruluşlarının belirli bir düzen içinde çalışması hem de daha iyi hizmet üretmesi için zorunluluktur. Dolayısıyla başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan kamu düzeninin sağlanması meşru amacını taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a) Genel İlkeler

(i) Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğünün Önemi

59. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğü bağlamında demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanamaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve gerçekleştirme konusunda başkalarını ikna etme çabaları ve bu çabaların hoşgörüyle karşılanması çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. Dolayısıyla toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

(ii)Müdahalenin Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olması

60. Anayasa Mahkemesinin daha önce bu konuda detaylı olarak açıklama yaptığı kararlar için bkz. Bekir Coşkun, §§ 44, 47, 48, 51, 57; Mehmet Ali Aydın, §§ 68-72; AYM, E.2018/69, K.2018/47, 31/5/2018, § 15; AYM, E.2017/130, K.2017/165, 29/11/2017, § 18; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49-51; Hakan Yiğit, B. No: 2015/3378, 5/7/2017, §§ 58, 59, 61, 66, 68; Meral Özata Özgürol, B. No: 2015/2326, 26/12/2018, §§ 33-36.

61. Buna göre ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemez.

(iii) Askerlerin İfade Özgürlüğü

62. Anayasa’nın 26. maddesinin asıl işlevi herkesin ifade özgürlüğünü korumaktır. Toplumun bütün bireylerine tanınan ifade özgürlüğünden şüphesiz askerler de yararlanır. Bununla birlikte Anayasa’nın 12. maddesinin “Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.” biçimindeki ikinci fıkrası, kişilerin temel hak ve hürriyetleri kullanırken sahip oldukları ödev ve sorumluluklara gönderme yapar (Engin Kabadaş, B. No: 2014/18587, 6/7/2017, § 36).

63. Anayasa Mahkemesi, belirli meslekleri ifa eden kamu görevlilerinin ifade özgürlüğüne yapılan müdahaleleri değerlendirirken özel nitelikteki bu meslekleri ifa eden kamu görevlilerinin mesleki hiyerarşi kurallarına uyma yükümlülükleri ile ifade özgürlükleri arasında bir denge sağlanıp sağlanmadığını olayların bütünselliği içinde gözetecektir. Kullanılan ifadelerin ve kullanılış biçimlerinin kurumsal disiplinle uyumlu, dengeli ve sır ifşa

etmeyen nitelikte olup olmadığı hususları bu değerlendirmede dikkate alınacaktır (benzer yönde bkz. Engin Kabadaş, § 37; Adem Talas, § 47).

(b) İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

64. Astsubay olarak görev yapan başvurucu hakkında 4/5/2012 ve 29/4/2013 tarihli iki farklı iddianame tanzim edilmiştir. Başvurucu, söz konusu iddianamelerde yer alan eylemleri ve hakkındaki özlük dosyasındaki olumsuz kanaatler ile almış olduğu önceki disiplin cezaları birlikte gözetilerek TSK'dan disiplinsizlik nedeni ile resen ayırma işlemi cezası ile cezalandırılmıştır. Başvurucu tarafından idari işlemin iptali talebi ile dava açılmıştır. Yapılan yargılama sonucunda ilk derece mahkemesi -başvurucunun özlük dosyasındaki bilgilerini de dikkate alarak- söz konusu ifadelerin niteliği ve niceliği itibari ile vahim nitelikte olduğunu belirtmiş ve başvurucunun kamu hizmetinde istihdam edilmesinin kamu yararına açıkça aykırılık teşkil ettiği sonucuna ulaşmıştır. Başvurucu 29/4/2013 tarihli iddianamede yer verilen ifadeler sebebi ile hakkında tesis edilen ayırma işleminin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmektedir.

65. İfade özgürlüğü bakımından başvurucu hakkında verilen beraat kararından bağımsız olarak değerlendirme yapılacaktır.

66. Gerek 926 sayılı Kanun'un 94. maddesinin (b) fıkrası gerekse Astsubay Sicil Yönetmeliği'nin 60. maddesinin (a) ve (b) fıkraları ile korunması amaçlanan değerin askerî disiplin olduğu anlaşılmaktadır. Şüphesiz ki silahlı kuvvetler teşkilatının ülke menfaatleri için işlevini gerektiği şekilde yerine getirebilmesi bakımından askerî personel için getirilen disiplin kuralları büyük önem taşımaktadır. Yargılamaya konu, silahlı kuvvetler teşkilatının subay sınıfına yöneltilen söz konusu ifadelerin silahlı kuvvetler teşkilatını ve bu teşkilatta başvurucunun hiyerarşik amiri konumunda bulunan çalışanlarını küçültücü ve aşağılayıcı nitelikte bulunduğu açıktır. Bu bağlamda ifadelerin, bir silahlı kuvvetler mensubu olan başvurucudan sadır olduğu kabul edildiğinde, askerî disiplin üzerinde olumsuz tesir yaratacağı tartışmadan uzaktır.

67. İlave olarak ifadelerin hangi koşullar altında ve hangi olaylar üzerine yazılıp yayımlandığı konusunda gerek bireysel başvuru formunda gerekse ilk derece mahkemesince yapılan yargılama sırasında başvurucu tarafından herhangi bir açıklama da yapılmamıştır. Kullanılan ifadelerin sayısı ve ağırlığı ile bu durum birlikte gözönünde alındığında ifadeler konusunda Mahkeme tarafından yapılan değerlendirmenin temelsiz olmadığı değerlendirilmiştir.

68. Ayrıca askerî makamlara zarar verebilecek veya itibar kaybı oluşturabilecek söz konusu ifadeler, internet mecrasında yayımlanarak geniş kitlelere ulaştırılmıştır. Bu durumun sonucu olarak yayımlanan ifadelerin bir kısmının başvurucu ile aynı birlikte çalışan Astsubay H.Y. tarafından da paylaşıldığı görülmektedir. Söz konusu durum ifadelerin askerî disiplin üzerinde yaratabileceği olumsuz etkinin bir sonucudur ve söz konusu tesirin etki alanının ifadelerin kullanıldığı mecranın etkisi önemli ölçüde artabileceği de unutulmamalıdır.

69. Tüm bunlara ek olarak başvuru hakkında tesis edilen ayırma işleminde yalnızca ifade özgürlüğü yönünden incelemeye konu edilen ifadelerin gözetilmediği başvurucun özlük ve sicil dosyası ile 4/5/2012 tarihli iddianameye konu edilen eylemlerin de nazara alındığı açıktır.

70. Sonuç olarak yukarıdaki hususlar dikkate alındığında ve somut olayın koşullarında

astsubay olarak görev yapan başvurucu hakkında uygulanan TSK'dan resen ayırma şeklindeki disiplin cezasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı sonucuna varılmıştır. İlk derece mahkemesinin gerekçeleri, başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahale için yeterli ve ilişkili sayılmalıdır. Verilen kararda, başvurucunun ifade özgürlüğü ile onun ödev ve sorumlulukları arasında adil bir denge kurulmuştur.

71. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkına ilişkin diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SONGÜL UÇKAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2015/2070 | Karar tarihi: 19.11.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/2070

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SONGÜL UÇKAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/2070)

Karar Tarihi: 19/11/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : 1. Songül UÇKAN

2. Bekir BALTACIOĞLU

3. Filiz UÇAR

Başvurucular Vekili : Av. Aydın AYANOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, özelleştirme kapsamına alınan kurumda görev yapan personelin devrine ilişkin yönetim kurulu kararının iptaline dair yargı kararının icra edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/2/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından 2015/2076, 2015/2078 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2015/2070 başvuru numaralı bireysel

başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Bireysel Başvurudan Önceki Süreç

9. Başvurucular; Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri (TTA) A.Ş. Genel Müdürlüğü bünyesindeki Ambalaj Fabrikasında (Fabrika) görev yapmaktayken TTA A.Ş. özelleştirme kapsamına alınmıştır.

10. Özelleştirme Yüksek Kurulunun (ÖYK) 20/4/2011 tarihli kararı ile; TTA A.Ş. mülkiyetinde bulunan fabrikanın taraflarca mutabakat sağlanacak uygun sayıda işçi ile birlikte Hazine Müsteşarlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğüne devredilmesine karar verilmiştir. Devrin usulüne ilişkin TTA A.Ş. ile Hazine Müsteşarlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü arasında 4/1/2012 tarihinde protokol imzalanmıştır.

11. ÖYK'nın kararı gereğince yapılan protokoller çerçevesinde; TTA A.Ş. yönetim kurulu 149 işçiden 75 işçinin istihdam fazlası personel olarak belirlenerek fabrikayla birlikte devrine; aralarında başvurucuların da bulunduğu geriye kalan 74 işçinin ise TTA A.Ş. Genel Müdürlüğü, Sosyal Tesisler Müdürlüğüne nakline karar vermiştir. TTA A.Ş. Genel Müdürlüğünün özelleştirme neticesinde tüzel kişiliği kaldırılmış ve münfesih hâle gelmiştir.

12. Başvurucular, istihdam fazlası personel olarak belirlenmeyip sosyal tesisler müdürlüğünde görevlendirilmelerine ilişkin yönetim kurulu kararının iptali istemiyle TTA A.Ş. Genel Müdürlüğüne karşı idare mahkemesinde dava açmıştır.

13. İstanbul 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 29/3/2013 tarihli kararlarla TTA A.Ş. yönetim kurulu kararının iptaline karar vermiştir. Karar gerekçesinde; fabrikada görev yapan personelden hangilerinin ilgili kuruluşa devredilip hangilerinin devredilmeyeceği hususunun, görev yapan işçilerin çalışma hayatının devamlılığı açısından hayati önem arz ettiğini belirterek devredilecek işçilerin somut ve gerçekçi kriterler çerçevesinde belirlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. İdarelerin savunmasında birtakım kriterler çerçevesinde bu tespitin yapıldığı ileri sürülse de gerek dosyada bu tespitin nasıl yapıldığına dair hiçbir belge sunulmaması gerekse devredilecek personelin neye göre belirlendiğinin ortaya konulmaması nedeniyle idarelerin haiz olduğu takdir yetkisini hukuka uygun olarak kullanıldığından söz etme olanağı bulunmadığını kabul eden Mahkeme, bir kısım personelin istihdam fazlası olarak Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğüne devrine, aralarında başvurucuların da bulunduğu bir kısım personelin ise kuruluş merkezinde çalıştırılmaya devam edilmesine ilişkin kararda hukuka uygunluk bulunmadığı sonucuna varmıştır.

14. Söz konusu iptal kararı üzerine idarece herhangi bir işlem tesis edildiğine dair dosyada

bilgi ve belge bulunmamaktadır.

15. Temyiz talebi üzerine Danıştay Beşinci Dairesi (Daire) muhtelif tarihlerde Mahkemenin kararlarını bozmuştur. Bozma kararlarının gerekçesinde; devredilecek işçilerin ne şekilde saptanacağına ilişkin herhangi bir kriter öngörülmediği, sadece taraflarca mutabakat sağlanacak uygun sayıda işçi personelinin anılan genel müdürlüğe devrinden söz edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca dava konusu yönetim kurulunun kararında, devredilecek işçilerin Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından öğrenim durumu, yaş, hizmet yılı, kadro unvanı ve fiilen yaptığı görev gibi kriterler çerçevesinde değerlendirildiği, devredilecek personelin tespitinde takdir yetkisine sahip olunduğu ve belirli kişilerin tespiti hususunda yargı kararı ile idarenin zorlanamayacağı vurgulanmıştır.

16. Başvurucular, karar düzeltme talebinde bulunmuşlarsa da Daire tarafından talepleri reddedilmiştir.

17. Başvurucular, Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde İstanbul 1. İdare Mahkemesinin iptal kararını uygulamadığını ileri sürdükleri görevliler hakkında görevi kötüye kullanma suçu isnadıyla şikâyette bulunmuştur.

18. Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığı 31/10/2014 tarihinde Danıştay Beşinci Dairesi'nin bozma kararına gerekçesinde yer vererek henüz davanın kesinleşmediğini, yetkililerin görevlerini kötüye kullandıklarına dair kamu davası açılmasını gerektirir suç şüphesi olmadığını belirterek kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Bu karara karşı yapılan itiraz da Ankara Batı 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 29/12/2014 tarihinde reddedilmiştir.

19. Başvurucular, itirazın reddine dair kararı 13/1/2015 tarihinde tebliğ aldıktan sonra 2/2/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Bireysel Başvurudan Sonraki Süreç

20. Mahkeme, bozma kararına uymayarak ilk verdiği kararlarda ısrar etmiştir.

21. Temyiz üzerine Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu (İDDK) 14/4/2016 tarihli kararla Mahkemenin ısrar kararlarını onamıştır.

22. Karar düzeltme talebi İDDK tarafından 4/12/2017 tarihinde reddedilmiştir.

23. Anayasa Mahkemesince, başvuruculara uygulanmadığını ileri sürdükleri kararların gereklerinin yerine getirilip getirilmediği ve başvurucular hakkında konuya ilişkin olarak bir işlem yapılıp yapılmadığı hususlarında Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Devlet Personel Başkanlığından bilgi istenmiştir.

24. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından gönderilen 5/12/2018 tarihli yazı ve eklerinde yukarıda aktarılan olay silsilesine yer verilerek gelinen süreçte Sosyal Tesisler Müdürlüğüne nakledilen personelden 10 işçinin iş sözleşmesinin kendi istekleriyle (4/C kapsamında atanabilmek için) sona erdiği, diğerlerinden de çeşitli sebeplerle ayrılanların olduğu ama bu işçiler arasından toplam 17'si tarafından dava açıldığı belirtilmiştir. Yargı kararlarının yerine getirilmesi amacıyla 17 işçiyle ilgili Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğüne kararların iletildiği, 29/8/2016 tarihli yazıyla davanın tarafı olmadıklarını, verilen iptal kararının TTA A.Ş. yönetim kurulu kararına ilişkin olduğunu ve bu kararın yapılan işçi devrine ilişkin protokollerden sonra alındığını, dolayısıyla kendilerini bağlayıcı bir karar olmadığını belirterek 17 işçi hakkında işlem yapmayacakları şeklinde cevap aldıklarını iletmişlerdir. Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğünün cevabı üzerine

münfesih kurum yönetim kurulunca yeniden bir karar alındığını ve 17 işçinin Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğüne devredilmesine karar aldıklarını ancak benzer gerekçelerle aynı cevabı aldıklarını ifade etmişlerdir.

25. Devlet Personel Başkanlığı tarafından gönderilen yazılarda başvuruculara Sosyal Tesisler Müdürlüğünde bir süre çalıştıktan sonra kendi istekleri doğrultusunda 4/C kapsamında farklı kamu kurumlarında geçici personel olarak görevlendirildiğine yer verilmiştir. Görevlendirildikleri kurumlardan da başvuruculardan Songül Uçkan'ın 14/7/2017 tarihinde emekli olarak, Bekir Baltacıoğlu'nun 12/2/2016 tarihinde yaşlılık ve malullük aylığı almaya hak kazanarak, Filiz Uçar'ın ise 30/4/2013 tarihinde kendi isteğiyle istifa ederek ayrıldığı belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

26. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Kararların sonuçları" kenar başlıklı 28. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"1. Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez. ..."

27. 24/11/1994 tarihli ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun'un "Kuruluşlardaki Personelin Nakli" kenar başlıklı 22. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Özelleştirme programına alınan kuruluşlarda (iştirakler hariç) ilgili kuruluş veya İdare tarafından istihdam fazlası personel belirlenmesi ya da bu kuruluşların kısmen veya tamamen satışı nedeniyle kamu tüzel kişiliğinin sona ermesi, devredilmesi, küçültülmesi, faaliyetlerinin durdurulması, kapatılması, tasfiye edilmesi halinde; bu kuruluşlarda programa alınma tarihi itibarıyla 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tâbi olarak veya sözleşmeli statüde çalışmakta olanlar ile iş kanunlarına tâbi olarak görev yapmakla birlikte toplu iş sözleşmesi hükümlerinden yararlanmayan genel müdür, genel müdür yardımcısı, teftiş kurulu başkanı, kurul başkanı, daire başka-nı, müessese, bölge, fabrika, işletme ve şube müdürü, müfettiş ve müfettiş yardımcısı, müşavir ve başuzman unvanlı kadrolara atanmak suretiyle görev yapan personel, kamu kurum ve kuruluşlarına nakledilmek üzere yukarıda belirtilen işlemlerin tamamlanmasından itibaren onbeş gün içerisinde İdare tarafından Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. Nakil hakkı tanınan bir kadro veya pozisyonda görev yapmakta iken İdare tarafından ihdas edilen ve iş kanunlarına tâbi olan kadrolara atanmayı kabul edenler ile kuruluş özelleştirme programına alındıktan sonra kuruluşa naklen veya açıktan atananlar bu madde ile getirilen nakil hakkından yararlanamaz. İdare, özelleştirme programındaki kuruluşlarda nakil hakkı kapsamında yer alan kadro ve pozisyonlardan boş bulunanları iptal etmeye, kadro ve pozisyonların yerini, aynı kuruluş bünyesindeki şirketler veya işyerleri arasında değiştirmeye yetkilidir. Özelleştirme programındaki herhangi bir kuruluşun personeli, İdare tarafından özelleştirilecek kuruluşlarda görevlendirilebilir ve yetkilendirilebilirler."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

28. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının

birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde, görülmesini isteme hakkına sahiptir."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

29. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde kararların icrasından açıkça bahsedilmemekle birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), mahkemeye erişim hakkından yola çıkarak yargı kararlarının icra edilmesi hakkını, adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olarak kabul etmektedir. AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne götürme ve aynı zamanda mahkemece verilen kararın uygulanmasını isteme haklarını da kapsar. Mahkeme kararlarının uygulanması, yargılama sürecini tamamlayan ve yargılamanın sonuç doğurmasını sağlayan bir unsurdur. Karar, uygulanmazsa yargılamanın da bir anlamı olmayacaktır (Hornsby/Yunanistan, B. No: 18357/91, 19/3/1997, § 40).

30. AİHM'e göre herhangi bir mahkeme tarafından verilen bir kararın icrası, 6. maddenin amaçları bağlamında davanın ayrılmaz bir parçası olarak düşünülmelidir (Hornsby/Yunanistan, § 40; Scordino/İtalya (No. 1) [BD], B. No: 36813/97, 29/3/2006, § 196). Kamu otoriteleri, nihai yargı kararına uymak için gerekli önlemleri almada başarısız olduğu takdirde 6/1. maddenin hükümlerini tüm yararlı etkilerinden mahrum bırakmış olurlar (Burdov/Rusya, B. No: 59498/00, 7/5/2002, § 37).

31. AİHM, yukarıdaki prensiplerin -sonuçları davacının medeni hakları üzerinde belirleyici olan idari uyuşmazlıklara ilişkin yargılamalar bağlamında- daha büyük bir öneme sahip olduğunu ifade etmektedir. Gerçekte davacı, devletin en üst idari mahkemesi önünde iptal başvurusunda bulunmak suretiyle yalnızca hakkında itirazda bulunulan kararın iptalini değil aynı zamanda ve her şeyden önce söz konusu kararın neticelerinin ortadan kaldırılmasını talep etmektedir. Dolayısıyla davacının etkili bir şekilde korunması ve hukuka uygunluğun yeniden sağlanması idari makamların kararı icra etme yükümlülüğünün olmasını gerektirir (Hornsby/Yunanistan, § 41; Kyrtatos/Yunanistan, B. No: 41666/98, 22/5/2003, §§ 31, 32).

32. AİHM, kesinleşmiş ve bağlayıcı bir yargı kararının lehine karar verilen tarafın zarar görmesine rağmen infaz edilmemesi durumunda Sözleşme'nin 6. maddesinin teminat altına aldığı mahkemeye erişim hakkının bir anlam ifade etmeyeceğini vurgulamaktadır. Hangi yargı makamı verirse versin bir yargı kararının veya hükmünün infaz edilmesi, 6. madde anlamında davanın tamamlayıcı unsuru olarak değerlendirilmelidir (Burdov/Rusya, § 34).

33. AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında bir yargı yerine ulaşma hakkının sadece teorik olarak bu hakkın tanınmasını değil aynı zamanda o yargı yerinden alınan nihai kararın icrasına yönelik meşru bir beklentiyi de koruduğunu kabul etmiştir (Apostol/Gürcistan, B. No: 40765/02, 28/2/2007, § 54).

34. Reisner/Türkiye (B. No: 46815/09, 21/7/2015, §§ 48-50) kararına konu olayda ise bir bankaya el konulması işleminin yargı kararıyla iptal edilmesine rağmen bu bankanın üçüncü bir kişiye satışı nedeniyle söz konusu yargı kararının uygulanmaması söz konusudur. AİHM başvurucunun dava açabilmekle birlikte iptal kararının icrasının mümkün olamadığına dikkati çekmiştir. AİHM'e göre yerel icra usulünün karmaşıklığı veya devletin bütçe sistemi, Sözleşme uyarınca bağlayıcı ve icra edilebilir yargısal kararların makul bir süre içinde icra

edilmesini herkes için sağlama yükümlülüğünden devleti muaf tutamaz.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

35. Mahkemenin 19/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kararın İcrası Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

36. Başvurucular; lehlerine verilen iptal kararlarının uygulanmadığını bu nedenle özlük haklarındaki iyileşmenin engellendiğini, maddi yönden zarara uğradıklarını belirterek Anayasa'nın 2., 17., 36., 38. ve 138. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

37. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

38. Anayasa’nın 138. maddesinin son fıkrası şöyledir:

"Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

39. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu çerçevede başvurucunun yukarıda yer verilen şikâyetlerinin özünün kesinleşmiş yargı kararının uygulanmadığı hususuna ilişkin olduğu görüldüğünden belirtilen ihlal iddiası niteliği gereği kararın icrası hakkı bağlamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

40. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu Erol Aksoy ([GK], B. No: 2016/11026, 12/12/2019) kararında, 2577 sayılı Kanun'un 28. maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen tazminat yolunun idarenin mahkeme kararlarını uygulama yönündeki anayasal yükümlülüklerini ortadan kaldırmadığını, bu tazminat hükümlerinin kararın uygulanmamasının alternatif bir yolu olarak kabul edilemeyeceğini ve idareyi kararı uygulamaktan alıkoymaması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca idarenin hukuki veya fiilî imkânsızlıklar olsa dahi her durumda kararı uygulamak için elinden gelen her gayreti gösterdiğini ve ilgiliye eski hâle getirme ilkesine göre en uygun alternatif çözümü önererek yargı kararına uyma iradesini haiz olduğunu ortaya koyması gerektiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda kesinleşmiş bulunan yargı kararlarının uygulanmadığı durumlarda kararın icrası hakkından şikâyet edebilmek adına başvuruculların başka bir yolu tüketmeye, tazminat davası açmaya zorlanamayacağı tespit edilmiştir (Erol Aksoy, §§ 47-58).

41. Somut başvuruda, kesinleşmiş bir iptal hükmünün icra edilmediği yönünde ihlal iddiasında bulunulduğundan başvuruculların ayrıca başka bir yolu tüketmesine gerek bulunmamaktadır.

42. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kararın icrası hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA bu görüşe katılmamıştır.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

43. Hukuk güvenliği ve hukukun üstünlüğünün sağlanabilmesi için devletin her türlü işlem ve eyleminin yargı denetimine açık olması gerekir. Nitekim Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesinde "İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır." denilmek suretiyle bu husus anayasal güvenceye kavuşturulmuştur. Ancak hukuk güvenliğinin ve hukukun üstünlüğünün sağlanması için devletin işlem ve eylemlerine karşı yargı yolunun açık tutulması yeterli olmayıp yargı mercileri tarafından verilen kararların gecikmeksizin uygulanması da gerekir. Yapılan yargısal denetim neticesinde bir işlemin hukuka aykırı olduğu tespit edilmesine rağmen işlemin iptali yönündeki kararın uygulanmaması, devletin işlem ve eylemlerine karşı yargı yolunun açık tutulmasını anlamsız hâle getirir. Zira hukuk güvenliği ve hukukun üstünlüğü sadece hukuka aykırılıkların tespit edilmesiyle değil bunların tüm sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasıyla sağlanabilir (AYM, E.2012/73, K.2013/107, 3/10/2013).

44. Anayasa'nın 138. maddesinin dördüncü fıkrasına göre yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Bu hükümde mahkeme kararlarına uyma ve bu kararları değiştirmeksizin yerine getirme hususunda yasama ve yürütme organları ile idare lehine herhangi bir istisnaya yer verilmemiştir. Yargı kararlarının ilgili kamu makamlarınca zamanında yerine getirilmediği bir devlette, bireylerin yargı kararıyla kendilerine sağlanan hak ve özgürlükleri tam anlamıyla kullanabilmeleri mümkün olmaz. Dolayısıyla devlet, yargı kararlarının zamanında icra edilmesini sağlayarak bireyler aleyhine oluşabilecek hak kayıplarını engellemekle ve bu yolla bireylerin kamu otoriteleri ile hukuk sistemine olan güven ve saygılarını korumakla yükümlüdür. Bu sebeple Anayasa'nın 2. maddesinde öngörülen hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak bireylerin kamu otoritesi ve hukuk sistemine olan güven ve saygılarını koruma adına vazgeçilemez bir görev ifa eden yargı kararlarının zamanında icra edilmeyerek sonuçsuz bırakılması kabul edilemez (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Arman Mazman, B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 61).

45. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı veya davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uyma zorunluluğunu ve mahkeme kararlarının değiştirilemeyeceği ile uygulanmasının geciktirilemeyeceğini ifade eden 138. maddesinin de adil yargılanma hakkının kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Arman Mazman, § 57).

46. Anayasa'nın 36. maddesinde ifade edilen hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, sadece yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunmada bulunma hakkını değil yargılama sonunda hakkı olanı elde etmeyi de kapsayan bir haktır (AYM, E.2009/27, K.2010/9, 14/1/2010). Bu bağlamda mahkemeye erişim hakkı mahkemece verilen kararın uygulanmasını isteme haklarını da kapsar. Mahkeme kararlarının uygulanması yargılamanın dışında olmakla birlikte onu tamamlayan ve yargılamanın sonuç doğurmasını sağlayan bir unsurdur. Karar uygulanmazsa yargılamanın da bir anlamı olmayacaktır. Bu nedenle yargı kararlarının uygulanması mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Buna

göre yargılama sonucunda mahkemenin bir karar vermiş olması yeterli değildir, ayrıca bu kararın etkili bir şekilde uygulanması da gerekir. Hukuk sisteminde, nihai mahkeme kararlarını taraflardan birinin aleyhine sonuç doğuracak şekilde uygulanamaz hâle getiren düzenlemeler bulunması veya mahkeme kararlarının icrasının herhangi bir şekilde engellenmesi hâllerinde mahkemeye erişim hakkı da anlamını yitirecektir (Ahmet Yıldırım, B. No: 2012/144, 2/10/2013, § 28).

47. Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasında düzenlenen yargı kararlarının geciktirilmeksizin uygulanması yükümlülüğü, hukukun genel ilkelerinden biri olarak da kabul edilen kesin hükme saygı ilkesinin de bir gereğidir. Çünkü bir hukuk sisteminde yargının verdiği ve bağlayıcı olan kesin hüküm, zarar gören taraflardan biri açısından işlevsiz duruma getirilmişse adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerin bir anlamı kalmayacaktır (Arman Mazman, § 65).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

48. Başvurucular, özelleştirme kapsamına alınan bir kurumda çalışmaktayken çalıştıkları fabrikanın farklı bir kuruma belirli personelle devredilmesi ve kendilerinin merkezi kuruluşta kalmalarına ilişkin yönetim kurulu kararını dava konusu etmiş ve bu yönetim kurulu kararı objektif kriterler içermediği gerekçesiyle ile iptal edilmiştir. Başvuruculara kararlarının uygulanması istemi ise fiilî olarak mümkün olmadığı gerekçesiyle İdarece reddedilmiştir. Somut başvuruya temel olan süreçte esasa ilişkin olarak verilen, kesinleşmiş fakat uygulanmamış olan bir yargı kararının varlığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

49. Anayasa'nın 11. maddesine göre Anayasa hükümleri; yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kamu makamlarının yargı kararlarına uyma zorunluluğunun dayanağı ise Anayasa'nın emredici nitelikteki 138. maddesinin dördüncü fıkrası hükmüdür. Bu bağlamda Anayasa'nın anılan hükümleri uyarınca devletin yargı kararlarına uyulmasını sağlayacak tedbirleri sağlaması ve gerekli mekanizmaları oluşturması zorunludur (Erol Aksoy § 81).

50. İdari yargı kolunda açılan davalar (idari sözleşmelerden kaynaklanan bazı davalar hariç), idari fonksiyonun eylem ya da işlem şeklinde tezahür etmesi üzerine idari fonksiyonu icra eden kamu makamına karşı açılan iptal ve tam yargı davalarıdır. Dolayısıyla iptal ya da kabul hükmünün muhatabı, organik olanı da kapsayacak şekilde fonksiyonel anlamda idare makamları olmaktadır. Bununla birlikte idarenin yargı kararını icra etmemesi/edememesi hâli salt kendi iradesinden kaynaklanmayabilir. Lehine karar verilen kişinin ölmesi, mirasçısının bulunmaması, statüsünün değişmesi, uyuşmazlık konusu hukuki durumun ortadan kalkması gibi örneklerin çoğaltılabileceği hâllerde kamu gücünün herhangi bir dahli bulunmadan idarenin iptal ya da kabul hükmünü uygulaması fiilen mümkün olmaktan çıkabilecektir. Bu gibi hâllerde kararın icrası hakkına yönelik olarak kamu gücü tarafından gerçekleştirilen bir ihlalin varlığından söz edilemeyebilir. Bunun yanında idarenin yargı kararını icra etmemesi/edememesi hâli kamu gücünü kullanan farklı mercilerin edimlerinden, müdahalelerinden de kaynaklanabilir. Bu durumlarda doğrudan iptal ya da kabul kararının muhatabı olmasa dahi kamu gücünü kullanan bir kamu makamının müdahalesinden/etkisinden söz etmek ve bu etkiyi hakkın ihlal edilip edilmediği bağlamında değerlendirmek mümkündür (Bediha Altun, B. No: 2015/6354, 23/10/2019, § 41).

51. Kararın icrası hakkı; uyuşmazlığın mahiyeti, icra edilecek kararın niteliği, yargılama sırasında veya sonrasında meydana gelen maddi ve hukuki koşulların olası etkileri nedeniyle yargı kararının mutlak anlamda aynen uygulanmasının sağlanması yönünde bir güvenceyi

içermemektedir. Bunun yanında bir iptal kararını icra etmenin fiilen veya hukuken imkânsız olduğu olağanüstü koşullarda dahi idarenin uygulama yükümlülüğü ortadan kalkmamaktadır. Aynen icranın hukuken veya fiilen imkânsız olduğu hâllerde ifanın şeklinde değişikliğe gidilmesi mümkün görülmelidir. Aynen icranın önünde engellerin mevcut olduğu durumlarda icra biçiminde değişikliğe gidilmesi mümkün olsa da bunun ilgilinin yeniden yargıya başvurmasına gerek kalmayacak şekilde yapılmasına ve alternatif tedbirin kişiye sağlayacağı tatminin aynen icraya nazaran bariz bir nispetsizlik içinde olmamasına özen gösterilmelidir. İdare, hukuki veya fiilî imkânsızlıklar olsa dahi her durumda kararı uygulamak için elinden gelen her gayreti gösterdiğini ve kararı uygulama önündeki engellerin aşılamaz olduğunu ispatlamak zorundadır. Bu gibi hâllerde idare, ilgiliye eski hâle getirme ilkesine göre en uygun alternatif çözümü önererek söz konusu karara uyma iradesinde olduğunu açıkça ortaya koymalıdır (benzer değerlendirmeler için bkz. Erol Aksoy, § 53).

52. Başvuruya konu iptal kararlarında özetle münfesih kurum olan TTA A.Ş.nin yönetim kurulu tarafından hangi somut ve gerçekçi kriterlere göre personel devri konusunda karar alındığının belli olmadığı ifade edilmiştir. Bu gerekçeye göre iptal kararının uygulanması başvurucular hakkında yeniden bir yönetim kurulu kararı alınarak değerlendirme yapmakla mümkündür. Ancak çalıştıkları kamu kurumunun tüzel kişiliği kaldırılmış ve özelleştirilmiştir. Dolayısıyla artık yönetim kurulunun toplanması mümkün değildir. Kaldı ki başvurucular da bu süreçte farklı kamu kurumlarına geçici personel olarak atanmış, nihai olarak bazıları emeklilik sebebiyle bazısı kendi rızasıyla görevlerinden ayrılmıştır. İdare tarafından mahkeme kararını yerine getirmek amacıyla birçok girişimde bulunulduğu ileri sürülmüş hatta münfesih kurum yönetim kurulunca yeniden bir karar alındığı belirtilmiş ise de TTA A.Ş.nin doğrudan idari işlem tesis etme imkânının olmadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla gelinen süreçte iptal kararının uygulanmasının fiilen mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte başvuruculaların ihlal iddiasına konu ettiği temel husus, iptal edilen hukuka aykırı yönetim kurulu nedeniyle istihdam fazlası personel olarak belirlenmeyerek merkezi kuruluşta kalarak özlük hakları yönünden geri kalmış olmaları nedeniyle uğradıkları zarardır. Bir başka ifadeyle başvurucular, iptal kararının uygulanması ile elde edilecek olası özlük haklarındaki iyileşmeyi elde edememiş olmaktan şikâyet etmektedir. Başvuruculaların iptal kararlarının uygulanmamasına bağladığı sonuç budur. Başvuruculaların iptal kararının uygulanmaması nedeniyle ulaşamadığını/elde edemediğini ileri sürdükleri hususlar, yönetim kurulunun tekrar karar almasının doğrudan bir sonucu değildir. Bu anlamda iptal kararının uygulanmasının doğrudan bir sonucunun elde edilmesinden değil iptal hükmünün olası/ikincil sonuçlarının elde edilememesinden kaynaklı bir zarardan şikâyet edilmektedir.

53. Bu bağlamda idari makamların yargı kararını yerine getirmek amacıyla birçok girişimde bulunduğu ancak başvurucular lehine verilen kesinleşmiş iptal kararlarının fiili imkansızlıklar nedeniyle yerine getirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumun oluşmasında başvuruculara atfedilecek bir kusurun bulunmadığı da dikkat alındığında -fiili imkansızlıktan kaynaklanmış olsa da- lehlerine sonuçlanan kesinleşmiş iptal kararları uygulanmayan başvuruculaların kararın icrası hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

54. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında kararın icrası hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Savcılık Kararına İlişkin İhlal İddiaları

1. Başvurucuların İddiaları

55. Başvurucular, yargı kararını uygulamayan kişiler hakkında suç duyurusunda bulunmalarına rağmen savcılık tarafından hakkaniyete aykırı olarak kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

56. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

57. Sözleşme'nin 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular, Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz. Bir ceza davasında üçüncü kişilerin cezalandırılmasını talep eden mağdur, suçtan zarar gören, şikâyetçi veya katılan sıfatını haiz kişiler Sözleşme'nin 6. maddesinin koruma alanı dışında kalmaktadır (Onurhan Solmaz, § 23, 24).

58. Somut olaya ilişkin iddiaların üçüncü kişilerin cezalandırılmasına yönelik olduğu, dolayısıyla adil yargılanma hakkı kapsamına girmediği anlaşılmaktadır.

59. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

60. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

61. Başvurucular, ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur.

62. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hak ve hürriyetin ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmenin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle devam eden ihlalin durdurulması, ihlale konu

kararın veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, § 55).

63. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemler, yargısal işlemler veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (Mehmet Doğan, § 57).

64. İhlalin idari eylem ve işlemden kaynaklandığı durumlarda 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesi her somut olayın koşullarını dikkate alarak yapılması gerekenlere hükmeder (Ali Kayan, B. No: 2015/9814, 20/3/2019, § 86).

65. İlgili mahkemenin tespit edilen ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırma imkânının bulunmadığı durumlarda ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için kararın bir örneğinin ilgili idareye gönderilmesi gerekebilir. Bu bağlamda idarece öncelikle yapılması gereken şey, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı doğrultusunda bir temel hak ve hürriyetin ihlaline yol açan idari eylem veya işlemin ortadan kaldırılarak tespit edilen ihlalin sonuçlarını gidermek için gereken işlemlerin yapılmasıdır. Bu çerçevede ihlal, yerine getirilmeyen usule ilişkin bir eksiklikten kaynaklanıyorsa söz konusu işlemin hak ihlaline yol açmayacak şekilde yeniden (veya daha önce hiç yapılmamışsa ilk defa) yapılması icap etmektedir (Ali Kayan, § 87).

66. Anayasa Mahkemesi kesinleşmiş yargı kararının idari makamlarca uygulanamaması nedeniyle başvuruculların adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin idarenin ihmalinden kaynaklandığı tespit edilmiş ancak gönderilecek kurumun tüzel kişiliğinin ortadan kaldırılmış olması nedeniyle kararın uygulanmasının fiilen mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

67. Bu durumda tespit edilen ihlalin giderilmesi için eski hâle getirme kuralına göre kararın idareye gönderilmesinde hukuki yarar bulunmamaktadır. Başvuruculların tazminat talepleri de olmadığı dikkate alındığında ihlalin tespitiyle yetinilmesine karar verilmesi gerektiği kanaatine ulaşılmıştır.

68. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 226,90 TL harcın başvuruculara ayrı ayrı 3.000 TL vekâlet ücretinin ise müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kararın icrası hakkının ihlal edildiğine yönelik iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Kadir ÖZKAYA'nın karşı oyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Savcılık kararına ilişkin adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine yönelik iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde hüküm altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında kararın icrası hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. 226,90 TL harcın başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN

ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 1. İdare Mahkemesine (E.2014/2542, K.2014/2349; E.2015/1453, K.2015/1988; E.2014/2548, K.2014/2348) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/11/2020 tarihinde karar verildi.

KARŞI OY

Özelleştirme kapsamına alınan kurumda görev yapan personelin devrine ilişkin yönetim kurulu kararının iptaline dair yargı kararının icra edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına dayalı olarak yapılan somut başvuruda, 2016/11026 sayılı Erol Aksoy başvurusuna ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu’nca verilen 12/12/2019 tarihli kararda 2577 sayılı Kanun'un 28. maddesinden bahisle belirttiğim nedenlerle başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiğini düşündüğümden çoğunluğun başvurunun esasının incelenmesine ilişkin görüşüne katılmıyorum.

Başkan Kadir ÖZKAYA

SELMA ÖZDİL VE İSMAİL ÖZCAN

B. No: 2016/7034 | Karar tarihi: 19.11.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/7034

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELMA ÖZDİL VE İSMAİL ÖZCAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/7034)

Karar Tarihi: 19/11/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Yakup MACİT

Başvurucular : 1. Selma ÖZDİL

2. İsmail ÖZCAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Sayıştay 3. Dairesince verilen tazmin hükmü ile söz konusu kararın takibine yönelik olarak icra mahkemesine yapılan şikâyetlerin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 13/4/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca aralarında hukuki ve fiilî irtibat bulunduğu gerekçesiyle E.2016/7035 sayılı bireysel başvuru dosyası, E.2016/7034 sayılı bireysel başvuru dosyasında birleştirilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Olay tarihinde başvuruculardan Selma Özdil, İzmir Su ve Kanalizasyon İdaresi (İZSU) Genel Müdürlüğü bünyesinde personel şube müdürü, İsmail Özcan ise daire başkanı olarak görev yapmaktadır.

A. Sayıştay Süreci

9. Sayıştay denetimi sırasında İZSU'nun 2008 yılına ait yönetim dönemi hesabı hakkında düzenlenen denetçi raporuna istinaden Sayıştay 3. Dairesi (Daire) 1276 sayılı kararında; memurlara ödenecek ikramiyenin hesabına taban ve kıdem aylıklarının, 1. Hukuk Müşaviri ve Daire Başkanlarına yapılan ikramiye ödemelerinde ise makam tazminatının dâhil edilmesi nedeniyle çalışanlara 1.038.726,26 TL fazla ikramiye ödemesi yapıldığını, fazla ödemeden başvuruculaların müteselsilen sorumlu olduğunu belirterek kamu zararının başvuruculardan tahsiline karar vermiştir.

10. Başvuruculaların temyizi üzerine karar, Sayıştay Temyiz Kurulunun (Temyiz Kurulu) 10/10/2012 tarihli kararı ile onanmıştır.

11. Karar düzeltme talebi, yine Temyiz Kurulunun 6/5/2014 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

12. Başvurucular 3/9/2014 tarihli dilekçe ile yargılamanın iadesi talebinde bulunmuşlar, Daire 29/1/2015 tarihli kararı ile başvuruculaların talebini reddetmiştir.

13. Başvurucular 3/4/2015 ve 24/8/2015 tarihli dilekçe ve ek dilekçeler ile Sayıştay Daireleri ve Temyiz Kurulunun aynı olaya ilişkin farklı kararlarının bulunduğunu belirterek içtihatların birleştirilmesini talep etmiştir. 3/4/2015 tarihli dilekçe üzerine Daire 12/5/2015 tarihli kararında; Sayıştay Daireleri ve Temyiz Kurullarınca somut olayla ilgili olarak farklı kararlar verildiğini, içtihatların birleştirilmesine ihtiyaç olduğunu belirterek keyfiyetin Sayıştay Başkanlığına bildirilmesine karar vermiştir. 24/8/2005 tarihli dilekçeye ise herhangi bir cevap verilmemiştir.

B. İcra Takibi ve Mahkeme Süreci

14. Başvurucular hakkında Sayıştay kararına dayanılarak İzmir 7. İcra Müdürlüğünün E.2015/6098 sayılı dosyasında ilamlı icra takibi başlatılmıştır.

15. Başvurucular, Sayıştay kararlarına dayanılarak ilamlı icra takibi yapılamayacağını belirterek takibin iptali için İzmir 6. İcra Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) ayrı ayrı şikâyette bulunmuşlardır.

16. Mahkeme 18/5/2015 ve 28/5/2015 tarihli kararlarında, Anayasa'nın 160. maddesine göre Sayıştayın Yüksek Mahkeme olduğunu, Sayıştay Dairesince verilen tazmin kararlarına dayanılarak ilamlı takip yapılabileceğini belirtmiş ve talepleri reddetmiştir.

17. Temyiz üzerine kararlar, Yargıtay 8. Hukuk Dairesince 23/2/2016 tarihinde onanmıştır.

18. Onama kararları başvurucu Selma Özdil'e 15/3/2016, İsmail Özcan'a 25/3/2016 tarihinde tebliğ edilmiş; başvurucular 13/4/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 19/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Sayıştay Kararları Yönünden

1. Yargılamanın İadesi Talebi Yönünden

a. Başvuruculaın İddiaları

20. Başvurucular; Sayıştay Dairesinin yerleşik içtihatlara aykırı değerlendirme yaparak verdiği kararın düzeltilmesi amacıyla yargılamanın iadesi yoluna başvurduklarını ve taleplerinin reddedildiğini belirterek Anayasa'nın 5., 10., 35., 36., 49. ve 55. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

b. Değerlendirme

21. Başvuruculaın 3/9/2014 tarihli karar düzeltme talepleri, Dairenin 29/1/2015 tarihli kararı ile 21/2/1967 tarihli ve 832 sayılı mülga Sayıştay Kanunu'nun 74. maddesinde belirtilen şartları taşımadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

22. Anayasa Mahkemesi yargılamanın iadesi talebi çerçevesinde ileri sürülen ihlal iddiaları ile ilgili Metin Gümüş (B. No: 2016/14563, 28/11/2019) başvurusunda değerlendirmeler yapmıştır. Anayasa Mahkemesi anılan kararda, yargılamanın yenilenmesi talebinin değerlendirildiği ilk evrede uyuşmazlığın esasını çözümleyecek nitelikte bir karar verilmediğini vurgulayarak bu aşamada medeni hak ve yükümlülüklere dair bir değerlendirme yapılmadığını, uyuşmazlık konusu hakka ilişkin doğrudan belirleyici bir hüküm verilmediğini ifade etmiştir (Metin Gümüş § 30).

23. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun bu aşamaya yönelik ihlal iddiasının medeni hak ve yükümlülüklerin değerlendirildiği bir yargısal sürece ilişkin olmaması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında incelenemeyeceğini ancak Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ihlal kararlarının ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yönelik yeniden yargılama taleplerine ilişkin başvuruların bundan istisna tutulması gerektiğini ifade ederek başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

24. Somut başvuruda yukarıda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Başvurucular, temyiz ve karar düzeltme taleplerinin reddinden sonra yargılamanın iadesi yoluna başvurmuş; Dairenin 29/1/2015 tarihli kararı ile buna yönelik istemleri şartları oluşmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Dolayısıyla başvuruculaın bu kapsamda dile getirdikleri ihlal iddiaları medeni hak ve yükümlülüklerin değerlendirildiği bir yargısal sürece ilişkin olmaması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamı dışında kalmaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tazmin Kararı Yönünden

a. Başvuruculaın İddiaları

26. Başvurucular; somut davada Dairenin kesinleşen kararının aynı olaya ilişkin başka Sayıştay Daireleri ve Temyiz Kurulu kararlarıyla çeliştiğini, bu çelişkinin giderilmesi için

yaptıkları içtihatları birleştirme başvurusunun Dairece haklı görüldüğünü ve keyfiyetin Sayıştay Başkanlığına bildirildiğini, Dairenin kanuna açıkça aykırı bir şekilde başka Daire ve Temyiz Kurulu kararları ile çelişen tarzda karar verdiğini, bu nedenle Anayasa'nın 5., 10., 35., 36., 49. ve 55. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini belirterek ihlalin tespitine karar verilmesini talep etmişlerdir.

b. Değerlendirme

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuru yapılması gerekir.

28. 3/12/2010 tarihli ve 6085 sayılı Sayıştay Kanunu'nun 54. maddesinde; Sayıştay Daireleri tarafından verilen kararlara karşı temyiz, karar düzeltme ve yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabileceği, aynı Kanun'un 55. maddesinde ise Daire kararının ilgiliye tebliğinden itibaren altmış gün içinde temyize başvurulabileceği, ilamların kanuna aykırılık, yetkiyi aşmak ve hesap yargılaması usullerine riayet etmemek gibi sebeplerle temyiz edilebileceği, Temyiz Kurulu tarafından verilen kararların kesin olduğu belirtilmiştir.

29. Yine Kanun'un 57. maddesinde; Temyiz Kurulu kararlarına karşı yazılı bildirim tarihinden itibaren on beş gün içinde ilgililerin, hükmün esasına etkili iddia ve itirazların kararda karşılanmamış olması, bir kararda aynı konu hakkında birbirine aykırı hükümler bulunması, temyiz incelemesi sırasında hükmün esasını etkileyen belgelerde hile ve sahtekârlığın ortaya çıkmış olması, temyiz sebeplerinden en az birinin mevcut olması nedenleriyle karar düzeltme talebinde bulunabilecekleri ve karar düzeltilmesi isteminin kesin hükmün yerine getirilmesine engel olmadığı belirtilmiştir.

30. Bunun yanında aynı Kanun'un 56. maddesinde, yargılamanın iadesi yolu düzenlenmiştir. Buna göre ilamla ilgili olarak hesapta maddi hata, isim yanlışlığı veya eksikliğinin bulunması ya da noksanlık veya mükerrerlik olması, hükme etki yapmış olan bir belgede sahtecilik bulunması, denetleme veya hesap yargılaması sırasında görülmeyen yanlış veya usulsüz bir işlemin hükümden sonra meydana çıkmış olması, denetleme veya hesap yargılaması sırasında bulunmayan hükme tesir edebilecek bazı belgelerin hükümden sonra ortaya çıkması, hükme esas tutulan bir ilamın bozulma suretiyle ortadan kalkmış olması, bilirkişi veya uzmanın gerçeğe aykırı rapor düzenlediğinin ortaya çıkması gibi nedenlerle hükmü veren Daireden kararın tebliği tarihinden itibaren beş yıl içinde karar düzeltme talebinde bulunulabileceği belirtilmiştir.

31. Yukarıda belirtilen açıklamalar ve mevzuat hükümleri doğrultusunda, hesap yargılaması sonucu Sayıştay Daireleri tarafından verilen ilamlara karşı başvurulabilecek olağan kanun yolunun temyiz ve karar düzeltme olduğu, yargılamanın yenilenmesi yolunun ise diğer usul kurallarındaki gibi sınırlı nedenlerle başvurulabilecek ve olağanüstü nitelikte bir yol olduğu anlaşılmaktadır.

32. Somut başvuruda olduğu gibi karar düzeltme yolunu etkili bir yol olarak gören ve bu yönde talepte bulunan başvurucular açısından Sayıştay Dairesi tarafından verilen karara karşı yapılacak bireysel başvuruda tüketilmesi gerekli ve yeterli olan kanun yolu temyiz ve karar düzeltme yoludur. Nihai karar olan karar düzeltme talebinin reddine ilişkin kararın öğrenilmesinden itibaren otuz gün içinde Anayasa Mahkemesine başvurulması gerektiği, bu

karardan sonra olağanüstü kanun yolu olan yargılamanın yenilenmesi ya da içtihatların birleştirilmesi yoluna başvurulmasının bireysel başvuru süresinin işleyişi bakımından bir etkisi ve işlevinin olmayacağı açıktır.

33. Somut olayda Sayıştay 3. Dairesi kararının Sayıştay Temyiz Kurulunun 10/10/2012 tarihli kararı ile onandığı, karar düzeltme talebinin yine Temyiz Kurulunun 6/5/2014 tarihli kararı ile reddedildiği anlaşılmıştır.

34. Dosya kapsamında karar düzeltme ilamının tebliğine ilişkin belgeler mevcut değilse de başvurucular yargılamanın iadesi talepli 3/9/2014 tarihli dilekçelerinde karar düzeltme ilamını tebellüğ ettiklerini belirtmişlerdir. Bu açıdan nihai kararın en son dilekçenin verildiği 3/9/2014 tarihinde başvurucular tarafından öğrenildiğinin kabul edilmesi gerekir.

35. Buna göre Sayıştay Temyiz Kurulunun karar düzeltme talebinin reddine ilişkin 6/5/2014 tarihli nihai kararını 3/9/2014 tarihinde öğrenen başvuruculların en son 3/10/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmaları gerekirken 13/4/2016 tarihinde yapılan bireysel başvuruda süre aşımı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. İcra Mahkemesi Kararları Yönünden

1. Başvuruculların İddiaları

37. Başvurucular; Sayıştayın mahkeme olmadığına dair Uyuşmazlık Mahkemesi ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararları olduğunu, dolayısıyla Sayıştay kararlarına dayanılarak ilamlı icra takibi yapılamayacağını, icra mahkemesi kararlarının bu yönüyle hukuka aykırı olduğunu belirterek Anayasa'nın 5., 10., 35., 36., 49. ve 55. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler, ihlalin tespitine karar verilmesini talep etmişlerdir.

2. Değerlendirme

38. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular Anayasa'nın yukarıda bahsi geçen maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş iseler de başvuruculların bu kapsamdaki şikâyetlerinin Anayasa'nın 36. maddesi çerçevesinde adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

39. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

40. Başvuruculların ihlal iddiası, yukarıda belirtilen içtihat kapsamında kanun yolu şikâyeti niteliğindedir. Başvuru konusu şikâyet talepleri ile ilgili davalarda İzmir 6. İcra Mahkemesi

başvurucuların iddialarını incelemiş; Sayıştayın Anayasa'nın 160. maddesine göre Yüksek Mahkeme olduğunu ve Sayıştay kararlarına dayanılarak ilamlı icra takibi yapılabileceğini belirtilerek Mahkemenin talepleri reddettiği anlaşılmıştır. Kararlar, Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin 23/2/2016 tarihli ilamlarıyla onanmıştır (benzer nitelikteki aynı Dairenin 6/2/2017 tarihli ve E.2017/4301, K.2017/1191 kararı; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 13/12/2017 tarihli ve E.2017/8-2146, K.2017/1733 sayılı kararı). Mahkemenin gerekçesi ve başvurucuların iddiaları incelendiğinde iddiaların özünün derece mahkemeleri tarafından hukuk kurallarının ve delillerin değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında isabet olmadığına, esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

41. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yargılamanın iadesi talebi yönünden adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Sayıştayın tazmin kararı yönünden adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. İcra mahkemesi kararları yönünden adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 19/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TÜRKİYE GIDA VE ŞEKER SANAYİ İŞÇİLERİ SENDİKASI (ŞEKER İŞ)

B. No: 2016/13328 | Karar tarihi: 19.11.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/13328

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TÜRKİYE GIDA VE ŞEKER SANAYİ İŞÇİLERİ SENDİKASI (ŞEKER İŞ) BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/13328)

Karar Tarihi: 19/11/2020

R.G. Tarih ve Sayı:17/2/2021-31398

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası (ŞEKER-İŞ)

Vekili : Av. Gökhan CANDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1.Başvuru, sendika yetki tespitine itiraz talebiyle açılan davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/7/2016 tarihinde yapılmıştır.

3.Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4.Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu Sendika 1948-1952 yılları arasında kurulan dört ayrı sendikanın bir araya gelerek bir federasyon kurmasıyla oluşmuş, on bir sendikanın da bu federasyona katılımıyla birlikte 1963 yılında Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası (Sendika) adını almıştır. 28 bin üyesi bulunan başvurucu Sendika, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonuna bağlıdır.

9. Davacı işyerinin internet sitesinde yer alan bilgilere göre davacının merkezi İstanbul'da olup fabrikası Afyonkarahisar'dadır. Davacı; Türkiye'nin en büyük "french fries patates" fabrikası niteliğinde olduğunu, 20.000 ton mamul madde ve 60.000 ton ham madde depolama kapasitesi bulunduğunu belirtmiştir.

10.Başvurucu Sendika, davacı işyerinde toplu iş sözleşmesi (TİS) yapmak için yeterli sayıya ulaştığını belirterek yetki tespiti talebiyle 4/8/2014 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurmuştur. Sendikaların TİS akdedebilmesi için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına yetki başvurusunda bulunması gerekmektedir. Bu yetki talebi, talepte bulunan sendikanın işverenle aynı iş kolunda faaliyet gösterdiğinin ve işçilerin belli bir çoğunluğunun sendikaya üye olduğunun tespit edilmesine ilişkindir. Bu tespit yapılırken sendikanın TİS kapsamına girecek işyerinde başvuru tarihinde çalışan işçilerin yarıdan fazlasının, işletmede ise yüzde kırkının kendi üyesi bulunması koşulu aranmaktadır. İşletme kavramı ise aynı işverenin aynı iş kolunda faaliyet gösteren bir veya birden fazla işyerini ifade etmektedir.

11. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 7/8/2014 tarihinde davacıya ait, İstanbul ve Afyonkarahisar'da bulunan iki birimin işletme niteliğinde olduğunu kabul ederek işyerinde 140 işçinin çalıştığını, 78 işçinin Sendikaya üye olduğunu belirterek Sendikanın gerekli çoğunluğu sağladığını tespit etmiştir.

12. Davacı 9/9/2014 tarihinde Afyonkarahisar İş Mahkemesi ve İstanbul 24. İş Mahkemesinde yetki tespitine itiraz davası açmıştır. Bu davanın açılması ile birlikte 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu uyarınca TİS süreci dava sonuçlanana kadar durmakta ve mahkemenin hangi sendikanın TİS yapma yetkisine sahip olduğunu tespit etmesi beklenmektedir.

13. Afyonkarahisar İş Mahkemesi 28/11/2014 tarihli duruşmada İstanbul 24. İş Mahkemesi tarafından birleştirme hususunda verilecek kararın beklenmesine karar vermiştir. İstanbul 24. İş Mahkemesi 5/2/2015 tarihinde, davanın Afyonkarahisar İş Mahkemesi dosyasında birleştirilmesine karar vermiştir.

14. Afyonkarahisar İş Mahkemesi 10/4/2015 tarihinde verdiği kararla asıl davanın süresinden sonra açılmış olması nedeniyle reddine, birleşen davanın ise asıl dava ile aynı mahiyette olması nedeniyle hukuki yarar yokluğundan reddine karar vermiştir.

15. Yargıtay 7/9/2015 tarihli ilamıyla, asıl davanın süresinde açılmış olması nedeniyle ilk derece mahkemesi tarafından verilen hükmün bozulmasına, birleşen dava yönünden verilen

hükmün onanmasına karar vermiştir.

16. Afyonkarahisar İş Mahkemesince yargılamaya devam edilmiştir. Aynı Mahkemenin 28/4/2016 tarihli duruşmasında yetki tespitine konu işletmenin merkez adresinin İstanbul olduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı verilerek dosyanın yetkili İstanbul İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

17. Başvurucu, kararı temyiz etmiştir. Ayrıca uzun süredir devam etmekte olan dava nedeniyle sendikal haklarını kullanamadığını belirterek 25/7/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Yargıtay 19/9/2016 tarihinde, davacının itirazlarında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının işletme tespitinin hatalı olduğunu ve somut durumda tek bir işyerinin bulunduğunu ileri sürdüğünü, Mahkemenin işyeri ve işletme niteliğinin duraksamaya yer vermeyecek şekilde tespitinin zorunlu olduğunu belirterek verilen yetkisizlik kararının bozulmasına karar vermiştir.

19. Bozma sonrası Afyonkarahisar İş Mahkemesi, bozma kararına uyarak yargılamaya devam etmiştir. Mahkeme 31/5/2018 tarihinde yetki başvurusu tarihi itibarıyla toplam 141 işçiden 78'inin davalı Sendikanın üyesi olarak %55,32 çoğunluk sağladığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

20. Temyiz üzerine verilen karar Yargıtayın 8/11/2018 tarihli onama ilamıyla kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. 6356 sayılı Kanun'un "İş kolunun tespiti" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1)Bir işyerinin girdiği işkolunun tespiti Bakanlıkça yapılır. Bakanlık, tespit ile ilgili kararını Resmî Gazete’de yayımlar. Bu tespite karşı ilgililer, kararın yayımından itibaren on beş gün içinde dava açabilir. Mahkeme iki ay içinde kararını verir. Kararın temyiz edilmesi hâlinde Yargıtay uyuşmazlığı iki ay içinde kesin olarak karara bağlar.

(2) Yeni bir toplu iş sözleşmesi için yetki süreci başlamış ise işkolu değişikliği tespiti bir sonraki dönem için geçerli olur. İşkolu tespit talebi ve buna ilişkin açılan davalar, yetki işlemlerinde ve yetki tespit davalarında bekletici neden sayılmaz..."

22. 6356 sayılı Kanun'un "Yetki" kenar başlıklı 41. maddesi şöyledir:

"(1) Kurulu bulunduğu işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde birinin üyesi bulunması şartıyla işçi sendikası, toplu iş sözleşmesinin kapsamına girecek işyerinde başvuru tarihinde çalışan işçilerin yarıdan fazlasının, işletmede ise yüzde kırkının kendi üyesi bulunması hâlinde bu işyeri veya işletme için toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkilidir.

(2) İşletme toplu iş sözleşmeleri için işyerleri bir bütün olarak dikkate alınır ve yüzde kırk çoğunluk buna göre hesaplanır.

(3) İşletmede birden çok sendikanın yüzde kırk veya fazla üyesinin olması durumunda başvuru tarihinde en çok üyeye sahip sendika toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkilidir.

(4) Bir işveren sendikası, üyesi işverenlere ait işyeri veya işyerleri, sendika üyesi olmayan bir işveren ise kendi işyeri veya işyerleri için toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkilidir.

(5) Bir işkolunda çalışan işçilerin yüzde üçünün tespitinde Bakanlıkça her yıl ocak ve temmuz aylarında yayımlanan istatistikler esas alınır. Bu istatistiklerde her bir işkolundaki

toplam işçi sayısı ile işkollarındaki sendikaların üye sayıları yer alır. Yayımlanan istatistik, toplu iş sözleşmesi ve diğer işlemler için yeni istatistik yayımlanıncaya kadar geçerlidir. Yetki belgesi almak üzere başvuran veya yetki belgesi alan işçi sendikasının yetkisini daha sonra yayımlanacak istatistikler etkilemez.

(6) Yayımından itibaren on beş gün içinde itiraz edilmeyen istatistik kesinleşir. İstatistiğin gerçeğe uymadığı gerekçesiyle bu süre içinde Ankara İş Mahkemesine başvurulabilir. Mahkeme bu itirazı on beş gün içinde sonuçlandırır. (Değişik iki cümle:12/10/2017-7036/33 md.) Mahkemece verilen karar hakkında, ilgililerce veya Bakanlıkça istinaf yoluna başvurulması hâlinde bölge adliye mahkemesi bir ay içinde kararını verir. Bu karara karşı temyiz yoluna başvurulması hâlinde Yargıtay, temyiz talebini bir ay içinde kesin olarak karara bağlar.

(7) Bakanlık, yetkili sendikanın belirlenmesinde ve istatistiklerin düzenlenmesinde kendisine gönderilen üyelik ve üyelikten çekilme bildirimleri ile Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılan işçi bildirimlerini esas alır.

23. 6356 sayılı Kanun'un 41. maddesinin gerekçesi şöyledir:

"...sendikaların temsil yeteneğini artırmak amacıyla yetki alabilecek sendikalar için asgari üye kriteri eklenmiştir"

24. 6356 sayılı Kanunun "Yetki tespiti için başvuru" kenar başlıklı 42. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" (1) Toplu iş sözleşmesi yapmak isteyen işçi sendikası Bakanlığa başvurarak yetkili olduğunun tespitini ister. İşveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işveren de Bakanlığa başvurarak yetkili işçi sendikasının tespitini isteyebilir.

(2) Bakanlık, kayıtlarına göre başvuru tarihi itibarıyla bir işçi sendikasının yetkili olduğunu tespit ettiğinde, başvuruyu, işyeri veya işletmedeki işçi ve üye sayısını, o işkolunda kurulu işçi sendikaları ile taraf olacak işveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işverene altı iş günü içinde bildirir."

25. 6356 sayılı Kanunun "Yetki itirazı" kenar başlıklı 43. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kendilerine 42 nci madde uyarınca gönderilen tespit yazısını alan işçi veya işveren sendikaları veya sendika üyesi olmayan işveren; taraflardan birinin veya her ikisinin yetki şartlarına sahip olmadığı veya kendisinin bu şartları taşıdığı yolundaki itirazını, nedenlerini de göstererek yazının kendilerine tebliğ edildiği tarihten itibaren altı iş günü içinde mahkemeye yapabilir.

...

(3) ... İşçi ve üye sayılarının tespitinde maddi hata ve süreye ilişkin itirazları mahkeme altı iş günü içinde duruşma yapmaksızın kesin olarak karara bağlar. İşçi ve üye sayılarının tespitinde maddi hata ve süreye ilişkin itirazları mahkeme altı iş günü içinde duruşma yapmaksızın kesin olarak karara bağlar. (Değişik cümle: 12/10/2017-7036/34 md.) Bunların dışındaki itirazlar için mahkeme, duruşma yaparak karar verir ve bu karar hakkında istinaf yoluna başvurulması hâlinde bölge adliye mahkemesi bir ay içinde kararını verir. (Ek cümle: 12/10/2017- 7036/34 md.) Bu karara karşı temyiz yoluna başvurulması hâlinde Yargıtay bir ay içinde kesin olarak karar verir.

(5) İtiraz, karar kesinleşinceye kadar yetki işlemlerini durdurur."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 19/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu;

- Yetki tespitinin sendikalar açısından TİS yapmanın ön koşulu olması nedeniyle sendika hakkının en önemli unsurlarından biri olduğunu,

- 6356 sayılı Kanun'da kısa süreler öngörülmesine rağmen başvuruya konu davanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle TİS yapma hakkını elde edemediğini, dolayısıyla sendika hakkının etkisizleştirildiğini,

- TİS sürecine ilişkin yargılamaların genel olarak istihdama ve sendikal haklara ilişkin olması nedeniyle kanun koyucunun özellikle kısa süreler öngördüğünü ancak bu hususun yargı makamlarınca dikkate alınmadığını,

- Yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle işverenlerin yetki tespitine itiraz davalarını kötüye kullandığını ve TİS sürecini engellediklerini,

- TİS yapma yetkisinin sendikalar açısından en önemli araç olduğunu ve sendikaların varlık sebeplerinin en önemli unsuru olduğunu belirterek başvuruya konu yargılamanın makul sürede tamamlanmadığını, dolayısıyla etkin bir yargılama yapılmadığını, uzun süren yargılama nedeniyle başvurucu Sendikanın davacı işyerinde sendikalaşamadığını ve böylelikle başvuruya konu yargılamanın hakkın kullanımını engellediğini belirterek sendika hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

28. Anayasa'nın iddiaların değerlendirilmesine dayanak alınacak “Sendika kurma hakkı” kenar başlıklı 51. maddesinin ilk üç fıkrası şöyledir:

“Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

30. Somut olayda başvurucu Sendika, davacı işyerinde yetkili sendika olma talebiyle başvuruda bulunduğunu ancak işyerinin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının yetki

tespitine karşı açtığı davanın makul sürede tamamlanamaması nedeniyle dava sürecinde işyerinde yetkili sendika olarak faaliyet gösteremediğini, bu nedenle sendika hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Dolayısıyla somut olaydaki başvurunun Anayasa'nın 51. maddesiyle devlete yüklenen pozitif yükümlülükler kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Genel İlkeler

31. Anayasa'nın 51. maddesinde düzenlenen sendika hakkı, demokratik toplumun temeli olan örgütlenme özgürlüğünün bir parçasıdır. Örgütlenme özgürlüğü, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kolektif oluşumlar meydana getirerek bir araya gelebilme özgürlüğüdür. Bu özgürlük bireylere siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını topluluk hâlinde gerçekleştirme imkânı sağlar (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015).

32. Örgütlenme özgürlüğü, içinde temel iki hak barındırır. Bunlardan biri örgütün varlığı ve işleyişinin korunmasıdır. Diğeri ise bireyin örgüt içinde faaliyette bulunma ve örgütle ilişki kurma özgürlüğüdür. İstihdam alanında kendi üyelerinin menfaatlerinin korunmasını amaçlayan örgütler olan sendikalar, örgütlenme özgürlüğünün önemli bir parçasıdır. Dolayısıyla sendika hakkı da çalışanların bireysel ve ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenebilme serbestisini gerektirmekte ve bu niteliğiyle bağımsız bir hak değil örgütlenme özgürlüğünün bir şekli veya özel bir yönü olarak görülmektedir. Demokrasilerde böyle bir örgüt, devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31).

33. Anayasa'nın 51. maddesinde düzenlenen sendika hakkı, hakkın etkin bir şekilde kullanılması bağlamında devlete birtakım pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Sendika hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler, bu haklara ilişkin davalarda kamusal makamlarca verilecek kararların etkinliği ve yeterliliği ilgili kararların mümkün olan en kısa sürede verilmesiyle yakından ilgilidir (benzer değerlendirmeler için bkz. M.M.E. ve T.E., B. No: 2013/2910, 5/11/2015, § 125; İlknur Kızıltoprak, B. No: 2015/11579, 18/4/2019, § 76).

34. Bu konuda yargısal makamlardan ivedilikle hareket etmeleri, diğer bir anlatımla uyuşmazlık hakkında hızlı bir yargılama yaparak davayı sürüncemede bırakmamaları, ilgili ve yeterli gerekçelerle bir karar vermeleri beklenir. Bu beklentinin gerçekleştirilmesi, sendika hakkı bağlamında devletin pozitif yükümlülüklerindendir. Bu konudaki yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda, TİS korumasından yararlanamayanlar açısından telafisi imkânsız zararların doğması ve sendika hakkı bağlamında ciddi sorunların gündeme gelmesi muhtemeldir (benzer değerlendirmeler için bkz. Murat Demir [GK], B. No: 2015/7216, 27/3/2019, § 82, İlknur Kızıltoprak, § 77).

b. TİS Yapma Yetkisine İlişkin Bazı Tespitler

35. TİS, işçi sendikası ile işveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işveren arasında akdedilen bir iş sözleşmesidir. Bu sözleşme; bireysel iş sözleşmelerinin nasıl yapılacağını, içeriğini, sona erme koşullarını belirler. Bu yönüyle TİS normatif bir nitelik taşımakta, yasal sınırlar içinde ve TİS'in uygulama alanı ile sınırlı kalmak kaydıyla genel ve objektif nitelikte hukuk kuralı oluşturabilmektedir. TİS tarafların karşılıklı hak ve borçlarını, sözleşmenin uygulanması ve denetimi ile uyuşmazlıkların çözüm yollarını da düzenlemek amacıyla yapılır. Bir başka açıdan ele alındığında TİS, sendikalar için üyelerinin hak ve çıkarlarını koruma ve geliştirme mücadelesinde en önemli araçlardan biridir. Dolayısıyla TİS ve sendikal faaliyet özgürlüğü birbirine sıkı sıkıya bağlı iki kavram olarak karşımıza çıkar. TİS akdetme yetkisi ile birlikte sendikalar örgütlü bir şekilde hareket etme ve taleplerini güçlü

bir şekilde dile getirme imkânına sahip olur. Bu yönüyle TİS sendikaların dinlenilme hakkının en önemli araçlarından biridir.

36. İşçi sendikaları yönünden TİS akdedebilmenin ön şartı yetkili sendika olduğunun belgelenmesidir. 6356 sayılı Kanun'un ilgili maddelerinde yetki şartının nasıl yerine getirileceği düzenlenmiştir (bkz. §§ 21-25). Kanunda öngörülen yetki şartı, geniş kitleleri ilgilendiren TİS görüşmelerinde toplu pazarlık süreçlerinin temsil gücüne sahip sendikalarca yürütülmesi hedefiyle doğrudan bağlantılıdır (bkz. § 23). Çünkü güçlü sendikalar işverenler üzerinde ciddi bir baskı yaratabilecek ve işçiler için en uygun şartları sağlayabilecektir. TİS yapma yetkisi hem sendikalar hem işçiler açısından karşılıklı güvence sağlamaktadır. Bir sendikanın üye sayısı, TİS görüşmelerinde pazarlık gücünün artması ve işçiyi işverene karşı koruma gücüne sahip olması anlamına gelir. Diğer yandan sendikanın finansal açıdan güçlenmesi örgütlü işçi sayısı ile mümkündür. Nitekim işçilerden alınan dayanışma aidatları ile sendikanın finansal kaynakları güçlendikçe organizasyonel performansı da artar ve daha fazla işçiye ulaşma imkânına sahip olur.

37. Somut olayda olduğu gibi işletme düzeyinde yapılmak istenen TİS'ler işverenin işletme kapsamında yer alan işyerleri için geçerli olacaktır. TİS yapılması durumunda sendikaya üye olan işçilerin yanı sıra sendika üyesi olmayan işçiler de sendikanın onay vermesi ya da sendikaya dayanışma aidatı ödemeleri şartıyla TİS imkânlarından faydalanabileceklerdir.

38. Bu yönüyle TİS yetkisi toplu pazarlığı sağlayan, bu bağlamda işçi ve sendikanın iki taraflı etkilendiği hem subjektif hem örgütlenme hakları ilgili ve nesnel kurumsal bir içeriğin iç içe geçtiği bir durum olarak ortaya çıkar. TİS yetki sürecine yapılan kısıtlayıcı müdahalelerin yanı sıra yetki tespiti sürecinde devletin bu sürece ilişkin uyuşmazlıkları makul sürede sonuçlandıramaması da sendika hakkına telafi edilemeyecek zararlar verebilir. TİS'lerin hem yetkili sendikalar hem işçiler yönünden kilit pazarlık anlaşması işlevini güçlendirmek amacıyla TİS müzakerelerine ilişkin engellere karşı korunması gerekir.

39. Anlatıldığı şekliyle yetkili sendikanın tespiti, hem sendikaları hem işçileri hem de işverenleri yakından ilgilendiren hukuki bir uyuşmazlıktır. Bu uyuşmazlığın çözümlenmesi amacıyla açılan bir davanın sürüncemede bırakılması tek başına dahi devletin pozitif yükümlülüğünün ihlali anlamına gelebilir. Uyuşmazlığın hızlı bir şekilde çözümlenmesini gerekli kılan söz konusu yükümlülük, kararın sonucundan ziyade usulüne ilişkindir. Dolayısıyla burada kastedilen sonuç yükümlülüğü değil usule ilişkin bir araç yükümlülüğüdür. Bu noktada devletin atması gereken öncelikli adım, yetkili sendikanın tespiti hususunda ilgililerin lehine ya da aleyhine de olsa hızlı şekilde bir karar vermekten ibarettir (benzer değerlendirmeler için bkz. Murat Demir, § 83, İlknur Kızıltoprak, § 78).

40. Son olarak mevzuatın yorumlanmasıyla ilgili sorunları çözmek, öncelikle derece mahkemelerinin yetki ve sorumluluk alanındadır. Yetkili sendikanın tespiti, söz konusu dava grubu açısından en önemli unsur olup olayın tüm tarafları ile doğrudan temas hâlinde bulunan derece mahkemelerinin olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu da tartışmasızdır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa’ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa’nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinin yerini almamakta; kamusal makamların süreç içindeki tutumlarını sendika hakkı

bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Murat Demir, § 85, İlknur Kızıltoprak, § 80).

c. İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Eldeki başvuruda başvurucu Sendika 2014 yılında yetki tespiti talebinde bulunmuş ve yetki tespitine itiraz davası 2018 yılında sonuçlanmıştır. Başvurucu 6356 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (5) numaralı fıkrasında yer alan "İtiraz, karar kesinleşinceye kadar yetki işlemlerini durdurur." biçimindeki hüküm gereğince dava sonuçlanıncaya kadar yetkili sendika olarak yer alamamıştır. Bunun doğal sonucu olarak da dört yıl gibi uzun bir süre boyunca başvuruya konu işyerinde çalışan işçiler en önemli sendikal haklardan olan toplu iş sözleşmesi hakkını kullanamamıştır.

42. Yetkili sendikanın ne şekilde tespit edileceği ilgili mevzuat hükümlerinde belirlenmiştir. Somut olayda Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetleyecek ve sendika hakkı bağlamında devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini inceleyecektir.

43. Mevcut başvuru koşulları yönünden önemli olan husus, sendika hakkının kullanımının sağlanmasına yönelik hukuki bir uyuşmazlığın çözümlenmesi amacıyla açılan davanın sürüncemede bırakılmadan hızlı bir şekilde sonuçlandırılıp sonuçlandırılmadığı meselesidir. Bu türden bir yargılamanın sürüncemede bırakılması telafisi imkânsız zararlara yol açabileceğinden tek başına devletin pozitif yükümlülüğünün ihlali anlamına gelebilecektir.

44. Sendika hakkının hem sendikayı hem işçileri etkileyen iki taraflı yönünün olduğu kuşkusuzdur. Kanun koyucunun da 6356 sayılı Kanun'da itiraz ve yargılama aşamalarına ilişkin kısa süreler benimsemiş olması, bu hakkın hızlı ve etkin bir şekilde kullanımını sağlama gayesinden ileri gelmektedir. Dolayısıyla bu noktada devletin yasama organının kanun ile öngördüğü hassasiyetin korunması, ancak yargı makamlarının önlerine gelen uyuşmazlıkları kanunda öngörülen süreleri aşmadan ve hızlı bir şekilde incelemeleri ile mümkün olabilir.

45. Somut olayda yetki tespitinde bulunulan tarih itibarıyla davacı işyerinde yeterli sayıda işçinin başvurucu Sendikanın üyesi olduğu, davanın sonuçlandığı tarih itibarıyla da başvurucu Sendikanın yetkili sendika olmak için ilgili mevzuat hükümlerinde yer alan koşulları taşıdığı idari ve yargısal makamlarca tespit edilmiştir. 2014-2018 yılları arasında geçen dört senelik oldukça uzun bir süre boyunca Sendikanın davacı işyerindeki işçileri temsil etme, işçi ve işveren arasında bir köprü oluşturma, gerektiğinde işvereni işçilerle ilgili konularda ikna etme, işçi sayısını artırarak sosyal ve finansal kaynaklarını güçlendirme gibi haklarından yoksun bırakıldığı açıktır.

46. Her ne kadar nihai karar başvurucu Sendika lehine sonuçlanmış olsa da davanın dört yıl boyunca bir çözüme kavuşturulamamış olması nedeniyle başvurucunun devam eden yargılama süreci boyunca sendikal haklarını kullanamadığı, bu bağlamda hakkın korunması hususunda makul ivedilik ve özen yükümlülüğü çerçevesinde davranılmadığı görülmüştür.

47. Dolayısıyla başvuruya konu yargılamayla ilgili olarak davanın makul sürede sonuçlandırılmadığı kabul edilmelidir. Bu durumda başvurucu Sendikanın yetki tespiti ile ilgili sürece dair yargılama sürüncemede bırakılarak başvurucunun davacı işyerinde sendikalaşabilmesi hususundaki hukuki belirsizlik hızlı bir yargısal süreç yürütülerek giderilmemiştir. Başka bir ifade ile başvurucu Sendikanın üyeleri adına söyleyeceklerini dinlemesi için işvereni ikna etmeye çalışmak ve ilke olarak işverenle toplu sözleşme yapma

hakkından etkin bir şekilde yararlanmasını sağlamak konusundaki yükümlülüklerin yerine getirilmediği anlaşılmıştır.

48. İncelenen başvuruda gözönüne alınması gereken önemli bir husus da yetki tespiti sürecinde işyerindeki işçilerin sendikal hakları meselesidir. Zira işçilerin bir sendikaya üye olmalarındaki başlıca amaçlardan birisi de o işyerinde yapılacak bir toplu iş sözleşmesi ile sosyal ve ekonomik haklar ile çalışma şartlarını geliştirmek ve korumaktır. TİS beraberinde grev hakkını da getirir. Yani işçilerin TİS ile buluşamaması sendikal haklardan bir bütün olarak yararlanamamaları anlamına da gelmektedir. Somut olayda başvuruya konu işyerinde işçiler dört yıl gibi uzunca bir süre TİS'in getireceği sendikal haklar ve koruma sisteminden faydalanamamıştır.

49. Anlatılanlar çerçevesinde olaylar bir bütün olarak değerlendirildiğinde -nihai kararın sonucundan bağımsız olarak- mevzuatın öngördüğü şekilde süratle sonuçlandırılması gereken bir dava süreci sürüncemede bırakılmıştır. Bu itibarla yargı mercilerinin tutumu başvurucunun ve başvurucu ile birlikte işyerinde çalışan işçilerin TİS kapsamında sendikal faaliyette bulunma olanağını ve sözleşmenin getirdiği sendikal haklara erişimini yargılama süreci boyunca imkânsız kılmıştır.

50. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. maddesi Yönünden

51. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

52. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 25.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

53. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK] , B.No:2014/8875,7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

54. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa

ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

55. İncelenen olayda yetki tespitine itiraz davasının sürüncemede bırakılarak makul bir sürede karara bağlanmaması sebebiyle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Dolayısıyla ihlalin Hâkimlik kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ancak olayın niteliği gözetildiğinde yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

56. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla sendika hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 25.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

57. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 25.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için YASAL FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN YILDIRIM (2)

B. No: 2016/32116 | Karar tarihi: 19.11.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/32116

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN YILDIRIM BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2016/32116)

Karar Tarihi: 19/11/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Fatih HATİPOĞLU

Başvurucu : Hüseyin YILDIRIM

Vekili : Av. Uygar ERGİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması ve tutukluluğun makul süreyi aşması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; tek kişilik odada tutulma nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından bu kararda incelenen iddialar haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna karar verilmiş, bu iddialar yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

10. Başvurucu, Bakanlıkta müsteşar yardımcısı olarak görev yaparken Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) tarafından 18/1/2010 tarihinde Yargıtay üyeliğine seçilmiştir.

11. Başsavcılık 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsü ile ilgili olarak örgüte üye olduğu değerlendirilen Yargıtay, Danıştay, Anayasa Mahkemesi ve HSYK üyeleri hakkında cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya değiştirmeye teşebbüs etme, FETÖ/PDY'yi kurma, yönetme ve üye olma suçlarından 16/7/2016 tarihinde soruşturma başlatmıştır.

12. Başvurucu, Başsavcılığın talimatıyla 20/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

13. Başvurucunun ifadesi 21/7/2016 tarihinde Başsavcılıkta alınmıştır. Başvurucu ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile herhangi bir bağlantısının olmadığını ve darbeye karışmadığını belirterek suçlamaları kabul etmemiştir.

14. Başsavcılık başvurucuyu terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle 21/7/2016 tarihinde Ankara Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

15. Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği aynı tarihte başvurucunun sorgusunu yapmıştır. Başvurucu sorgudaki ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile herhangi bir şekilde bağlantısının olmadığını ifade ederek suçlamaları kabul etmemiştir.

16. Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği 21/7/2016 tarihinde başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

17. Başvurucunun tutuklama kararına yaptığı itiraz, Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 3/8/2016 tarihinde benzer gerekçelerle kesin olarak reddedilmiştir.

18. Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliği 11/9/2016 tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiş, anılan karara başvurucunun yaptığı itiraz Ankara 6. Sulh Ceza

Hâkimliği tarafından 10/10/2016 tarihinde reddedilmiştir. Başvurucu anılan kararı 31/10/2016 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir.

19. Öte yandan başvurucu, tutuklandıktan sonra Sincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuş; Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulunun 7/9/2016 tarihli kararı ile güvenlik nedeniyle tek kişilik odaya alınmıştır. Başvurucu, tek kişilik odaya alınması işleminin kaldırılması için 19/9/2016 tarihinde Ankara Batı İnfaz Hâkimliğine şikâyette bulunmuştur. Ankara Batı İnfaz Hâkimliği 23/9/2016 tarihinde başvurucunun talebinin reddine karar vermiştir.

20. Başvurucu anılan karara karşı Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesine itirazda bulunmuş, Mahkeme 21/10/2016 tarihinde başvurucunun itirazının kesin olarak reddine karar vermiştir. Başvurucu anılan kararı 8/11/2016 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir.

21. Başvurucu 8/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

22. Başsavcılık kamu davası açılması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben 6/11/2016 tarihinde fezleke düzenlemiştir.

23. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 15/12/2017 tarihli iddianamesiyle başvurucunun terör örgütü yöneticisi olma suçundan cezalandırılması istemiyle hakkında kamu davası açmıştır.

24. Yargıtay 9. Ceza Dairesi (Daire) iddianameyi kabul etmiş ve E.2017/116 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

25. Daire 15/1/2020 tarihinde yaptığı duruşmada başvurucunun terör örgütü yöneticisi olma suçundan 17 yıl 4 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Daire hükümle birlikte başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına da karar vermiştir.

26. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla temyiz mahkemesi sıfatıyla Yargıtay Ceza Genel Kurulunda derdesttir.

27. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, Ceza İnfaz Kurumundan başvurucunun tek kişilik odada tutulduğu sürece ilişkin ayrıntılı bilgi talep etmiştir. Ceza İnfaz Kurumu, Anayasa Mahkemesinin sorduğu tüm hususlara ilişkin olarak 23/7/2019 tarihli yazı ile cevap vermiştir. Söz konusu cevabın ilgili kısmı şöyledir:

"Adı geçen Kurumumuzda 22/07/2016 tarihinden bu yana Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçundan Tutuklu olarak bulundurulmaktadır.

Adı geçen Tutuklunun 07/09/2016 tarihinden bu yana A Blok T1 Alt Nolu Tek Kişilik Odasında bulundurulduğu anlaşılmıştır.

T1 Alt Oda koğuşunun resmi kapasitesi Tek Kişidir.

T1 Alt Odasının Fiziki Boyutları AVLU 69,18 m², Oda 12,29 m², Wc Banyo 2,75m²ve havalandırma Penceresi boyutları 125/125 cm dir.

Oda Koğuşlarda Koku, Akma, Elektrik Arızası v.b nedenlerden dolayı bakım/onarıma ihtiyaç olması durumunda, Hükümlü ve tutukluların yazılı ve sözlü olarak bildirmeleri yada kurum personeli tarafından tespit edildiğinde Ceza İnfaz Kurumu Teknisyenleri marifetiyle bakım onarım işleri acele suretle yapılmaktadır.

İlgili Oda içerisinde tutukluların kullanımına uygun bir adet Mutfak Evyesi, Mutfak Dolabı, Masa ve Sandalye bulunmaktadır.

Odadan bağımsız 4 adet tekli odaya ait 69,18 m² Açık Havalandırma bulunmakta olup, günde İki buçuk saat faydalanması sağlanmaktadır.

Banyo ve bulaşık İhtiyacı için odalara kişi başı günlük olarak 40 lt Sıcak su ve 120 lt soğuk su süre sınırlaması bulunmaksızın haftanın yedi günü sağlanmaktadır.

Ceza İnfaz Kurumumuzda Günde iki kez Sabah saat. 08.00 'de veAkşam saat. 20.00 'de Odalarda sayım yapılmaktadır.

Adı geçen Tutuklu hakkında tanzim edilen psikososyal raporları ekte sunulmuş olup, Sağlığı yönünden Ceza İnfaz Kurumuna getirilmesine müteakip 22/07/2016 tarihli ilk muayenesi ve kurumumuzda bulundurulduğu süre içerisinde tedavisinin takibine yönelik tüm belgeler ekte sunulmuştur.

Adı geçenin kurumumuzda bulundurulduğu süre içerisinde yapmış olduğu Açık ve Kapalı görüş gün ve saatlerine ilişkin belgeler ile Telefonla görüşmesine ilişkin belgeler ekte sunulmuştur.

Kurumumuzun 24/08/2016 tarih ve 2016/5215 sayılı idare ve gözlem kurulu kararınca;

...

... tutuklu hükümlülerin eğitim ve kütüphane talepleri ... karşılanmaktadır. Adı geçenin kurumumuzda bulundurulduğu süre içerisinde ailesi tarafından getirilmiş ve kurumumuz kütüphanesinden tarafına verilen kitap ve eserlere ilişkin belge ekte sunulmuştur.

Yukarıda açıklanan hususlar ile adı geçen tutuklunun Kurumumuzda Acil Yardım Butonu bulunan Tek Kişilik Oda/Koğuşda Acil sağlık hizmetlerinden Yedi gün Yirmi Dört saat yararlanabildiği, içerisinde Tuvalet, Banyo, Mutfak Dolabı ve Tezgahının bulunduğu odasında TV. izleyebildiği günde iki buçuk saat havalandırma imkanından yararlandırıldığı, kurumumuzun Revir, Kantin, Telefon, Açık Görüş ve Avukatı ile Görüşme, Berber, Çamaşırhane gibi tüm hizmetlerden kurumumuzun güvenlik ve fiziki imkanları da dikkate alınarak faydalandırıldığı yapılan araştırmalar neticesinde anlaşılmıştır."

IV. İLGİLİ HUKUK

28. 4/12/2014 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tutuklama kararı" kenar başlıklı 101. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bu madde ile 100 üncü madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir."

29. 5271 sayılı Kanun'un "Şüpheli veya sanığın salıverilme istemleri" kenar başlıklı 104. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.

Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir."

30. 5271 sayılı Kanun'un “İtiraz usulü ve inceleme mercileri” kenar başlıklı 268. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir."

31. 5271 sayılı Kanun'un "Karar" kenar başlıklı 271. maddesinin (4) numaralı fıkrası

şöyledir:

"Merciin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir; ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir."

32. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun "Amaç ve kapsam" kenar başlıklı 1. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Bu kanun, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlere yönelik şikâyetleri incelemek, karara bağlamak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek üzere kurulan infaz hâkimliklerine ilişkin hükümleri kapsar."

33. 4675 sayılı Kanun'un "İnfaz hâkimliklerinin görevleri" kenar başlıklı 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" (1) İnfaz hâkimliklerinin görevleri şunlardır:

1. Hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri ,yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları ve giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak,

...

Kanunlarda başka bir yargı merciine bırakılan konulara ilişkin hükümler saklıdır."

34. 4675 sayılı Kanun'un "İnfaz hâkimliğine şikâyet ve usulü" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlerin kanun, tüzük ve yönetmelik hükümleri ile genelgelere aykırı olduğu gerekçesiyle bu işlem veya faaliyetlerin öğrenildiği tarihten itibaren on beş gün, herhalde yapıldığı tarihten itibaren otuz gün içinde şikâyet yoluyla infaz hâkimliğine başvurulabilir.

Şikâyet, dilekçe ile doğrudan doğruya infaz hâkimliğine yapılabileceği gibi; Cumhuriyet başsavcılığı veya ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürlüğü aracılığıyla da yapılabilir. İnfaz hâkimliği dışında yapılan başvurular hemen ve en geç üç gün içinde infaz hâkimliğine gönderilir. Sözlü yapılan şikâyet, tutanağa bağlanır ve bir sureti başvurana verilir.

...

Şikâyet yoluna başvurulması, yapılan işlem veya faaliyetin yerine getirilmesini durdurmaz. Ancak, infaz hâkimi giderilmesi güç veya imkânsız sonuçların doğması ve işlem veya faaliyetin açıkça hukuka aykırı olması koşullarının birlikte gerçekleşmesi durumunda işlem veya faaliyetin ertelenmesine veya durdurulmasına karar verebilir."

35. 4675 sayılı Kanun'un "İnfaz hâkimliğince şikâyet üzerine verilen kararlar" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Şikâyet başvurusu üzerine infaz hâkimi, duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde karar verir; ancak, gerek gördüğünde karar vermeden önce şikâyet konusu işlem veya faaliyet hakkında resen araştırma yapabilir ve ilgililerden bilgi ve belge isteyebilir; ayrıca ceza infaz kurumu ve tutukevi ile ilgili Cumhuriyet savcısının da yazılı görüşünü alır.

Disiplin cezasına karşı yapılan şikâyet üzerine infaz hâkimi, hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan ve talep edilen diğer delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kararını verir. Hükümlü veya tutuklu, savunmasını, hazır bulunmak ve vekâletnamesini ibraz etmek koşuluyla avukatıyla birlikte veya avukatı aracılığıyla yapabilir. İnfaz hâkimi gerekli görmesi durumunda hükümlü veya tutuklunun savunmasını ceza infaz kurumunda da alabilir.

İnfaz hâkimi, inceleme sonunda şikâyeti yerinde görmezse reddine; yerinde görürse, yapılan işlemin iptaline ya da faaliyetin durdurulmasına veya ertelenmesine karar verir.

...

İnfaz hakiminin kararlarına karşı şikayetçi veya ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından, tebliğden itibaren bir hafta içinde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre acele itiraz yoluna gidilebilir."

36. İlgili hukuk için ayrıca bkz. Raşit Konya, B. No: 2017/26780, 28/6/2018, §§ 15-30; Timur Demir, B. No: 2018/33190, 9/5/2019, §§ 14-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

37. Mahkemenin 19/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

38. Başvurucu; somut bir delil olmaksızın gerekçesiz bir kararla tutuklanmasına karar verildiğini, tutuklama kararında tutuklama nedenlerinin somut gerekçelerle açıklanmadığını, kaçma şüphesinin olmadığını, Yargıtay üyeleri ile ilgili öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin, yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını, tüm bu nedenlerle tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu, ayrıca tutukluluğun makul süreyi aştığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

39. Bakanlık görüşünde, öncelikle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde düzenlenen tazminat davası açılmadan başvuru yapıldığından başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilebileceği ileri sürülmüş; Anayasa Mahkemesi tarafından esastan inceleme yapılacak olması durumunda ise başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında açıklanan gerekçeler ile tutukluluk hâlinin devamına dair kararlarda değinilen hususların ve eylemlere ilişkin olarak dayanılan delillerin içeriği dikkate alındığında kuvvetli suç şüphesinin, kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin bulunduğu, ayrıca soruşturma konusu suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi de gözönünde tutulduğunda başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde, bu hususlar dikkate alınarak başvurucunun tutuklanmasında herhangi bir keyfiyetin bulunmadığı hususuna vurgu yapılmış ve tutuklamanın hukuki olmadığına dair şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

40. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundakine benzer iddialarda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

41. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

42. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

43. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir.

44. Başvurunun süresinde yapılmış olması, her aşamada dikkate alınması gereken usule ilişkin şarttır (Yasin Yaman, B. No: 2012/1075, 12/2/2013, § 18).

45. Bir suç isnadına bağlı olarak tutuklulukta geçen sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih; doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 66).

46. Dolayısıyla suç isnadına bağlı şikâyetlere ilişkin iddiaların dile getirildiği bir bireysel başvurunun ilk derece yargılaması devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada başvuru yolları tüketildikten sonra başvuru süresi içinde yapılması gerekir (Mehmet Emin Kılıç, B. No: 2013/5267, 7/3/2014, § 28).

47. Bu bağlamda bir suç isnadına bağlı olarak tutuklulukla ilgili şikâyetleri içeren bireysel başvurunun, tutukluluk hâlinin devamı kararı sonrasında yapılması durumunda söz konusu karara itiraz edilmiş ise itiraz merciince verilen kararın öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir.

48. Somut olayda Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 11/9/2016 tarihinde verilen tutukluluk hâlinin devamına dair karara başvurucunun yaptığı itirazın Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 10/10/2016 tarihinde reddedildiği ve anılan kararın 31/10/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edildiği/öğrenildiği anlaşılmaktadır (bkz. § 19). Bu nedenle bireysel başvurunun nihai karar olan itirazın reddine dair kararın öğrenildiği 31/10/2016 tarihinden itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Buna göre nihai kararın öğrenilmesinden itibaren otuz gün geçtikten sonra 8/12/2016 tarihinde yapılan bireysel başvuruda süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle kararın öğrenilmesinden itibaren otuz gün içinde yapılmayan bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

50. Başvurucu; tutuklanarak konulduğu ceza infaz kurumunda diğer mahpuslar ile birlikte

koğuşta kalmakta iken talebi olmamasına rağmen mevzuata aykırı şekilde tek kişilik odaya konulduğunu, bu kapsamda bir kısım sosyal ve kültürel etkinlik ile spor etkinliğinden yararlandırılmadığını ve tecrit edildiğini, bu nedenlerle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

51. Bakanlık görüşünde; başvurucunun Kurum kütüphanesinden yararlandırıldığı, havalandırma alanını kullanabildiği, aile fertleri ve avukatları ile belli periyotlarla görüşebildiği, kaldığı odanın yeterli büyüklükte penceresi ile duş ve tuvaletinin bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca somut olayın özel koşulları, alınan tedbirin niteliği ve süresi, amacı ve söz konusu kişi üzerindeki etkisi birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun tek kişilik odada tutulmasının asgari ağırlık eşiğini aşan bir muamele olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı belirtilerek şikâyetlerin açıkça dayanaktan yoksun olduğu yönünde görüş ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde, bu kapsamda başvurucunun Sincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kaldığı tek kişilik odanın toplamda 12,29 m² büyüklüğünde olduğu, 2,75 m² büyüklüğünde bağımsız lavabo ve tuvaletinin, 125x125 cm büyüklüğünde bir havalandırma penceresinin bulunduğu, odadan bağımsız 69,18 m² büyüklüğünde avlusunun mevcut olduğu ve başvurucunun günlük 2 buçuk saat havalandırmadan faydalandırıldığı, ayrıca tutulduğu tek kişilik odanın içinde birer adet mutfak dolabı, masa ve sandalye bulunduğu ve odasında televizyon izleyebildiği belirtilmiştir.

52. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundakine benzer iddialarda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

53. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

54. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini, yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

55. Diğer taraftan Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 3. maddesi herhangi bir sınırlama öngörmemekte ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyetini belirtmektedir. Kötü muamele yasağının mutlak mahiyeti nedeniyle Anayasa’nın 15. maddesinde belirtilen savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde dahi istisna öngörülmemiştir. Aynı şekilde Sözleşme’nin 15. maddesi benzer bir düzenleme ile kötü muamele yasağına ilişkin herhangi bir istisna öngörmemiştir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 33).

56. Tutulma koşulları, tutulanlara yapılan uygulamalar, ayrımcı davranışlar, devlet görevlileri tarafından sarf edilen hakaretamiz ifadeler, kişiye normal olmayan bazı şeyleri yedirme, içirme gibi muameleler kötü muamele olarak ortaya çıkabilir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 90). Mahpuslar, Anayasa’nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından mahrum bırakılırken (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711,

23/7/2014, §§ 29-33) genel olarak Anayasa ve Sözleşme'nin ortak alanı kapsamında kalan diğer temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda sahip olunan haklar sınırlanabilir. Dolayısıyla verilen bir mahkûmiyet veya tutuklama kararının infazında mahkûmlar veya tutuklular için sağlanacak şartlar insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Turan Günana, §§ 35, 36).

57. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetim hataları veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Ceza infaz kurumlarındaki yaşam, mahpuslara sunulan aktivitelerin genişliğinden mahpuslar ve ceza infaz görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahpusları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir (Turan Günana, §§ 37, 39).

58. Yukarıda ifade edilen tüm hususların yanında ilave olarak bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamında ihlal oluşturması için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir. Her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 23).

59. Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumlarında hükümlü ya da tutuklu statüsüyle tutulan kişilerin hücre hapsine alınmasının ya da diğer tutulanlardan ayrılmasının tek başına Anayasa'nın 17. maddesine aykırı bir durum oluşturmadığını önceki kararlarında belirtmiştir. Buna göre disiplinin sağlanması, güvenlik gerekçesi veya ayrı tutulan kişiyi diğer tutulan kişilerden korumak kaygısıyla bu tür uygulamalar yapılması mümkündür (Turan Günana § 43; Ahmet Yeter, B. No: 2014/5100, 16/2/2017, § 39). Ayrıca tek başına tutma tedbirinin sadece güvenlik veya disiplini sağlama kaygısıyla değil mahpusların devam eden soruşturmalarda hileli iş birliği yapmalarını veya dışarıdakilerle yeni bir suç işlemek için iş birliği yapmalarını önleme gibi amaçlarla uygulanması da mümkündür (Raşit Konya, § 44).

60. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde ceza infaz kurumlarında tutulma koşullarını değerlendirirken başvurucular tarafından ileri sürülen somut olaylara ilişkin iddialarla birlikte koşulların bir bütün olarak gözetilmesi ve bu kapsamda önlemlerin şiddeti, süresi, amacı ve bireyler için sonuçlarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini de kabul etmiştir (Turan Günana, § 38). Dolayısıyla her başvuruda somut olayın özel koşulları, alınan tedbirin niteliği ve süresi, amacı ve söz konusu kişi üzerindeki etkisi değerlendirilmelidir.

61. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bu bağlamda tek kişilik bir odada tutulmaya ilişkin koşullar olayın kendine özgü koşullarına göre kötü muamele yasağı kapsamında gerçek bir sorun olarak ortaya çıkabilir. Bununla birlikte bu koşulların söz konusu uygulamanın niteliğinden kaynaklanan ve özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinin ötesinde asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekir (Raşit Konya, § 50)

62. Somut olayda başvurucu, terör örgütü üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklanarak ilgili

düzenlemeler gereğince, bir bölümü yüksek güvenlikli ceza infaz kurumu statüsünde olan Sincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur. Başvurucunun tutulduğu odanın hücre statüsünde bir oda olmaması, büyüklüğü, havalandırma penceresi, tuvalet ve duş için ayrılmış uygun ve yeterli bölümlere sahip olması gibi özellikleri dikkate alındığında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen Avrupa Cezaevi Kurallarına (Raşit Konya, §§ 14-27) uygun koşullarda bulunduğu anlaşılmaktadır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Raşit Konya, § 46; Timur Demir, § 45).

63. Ayrıca başvurucunun açık havaya çıkma imkânından günde ortalama iki saat olmak üzere en az bir diğer tutuklu/hükümlü ile ortak bir avluyu kullanmak suretiyle faydalandırıldığı, tek başına tutulduğu süre boyunca ailesi ve avukatı ile açık ve kapalı çok sayıda görüş ve telefon görüşmesi gerçekleştirdiği anlaşılmıştır (bkz. § 27). Sonuç olarak tek kişilik odada tutulmuş olmakla birlikte ailesiyle, dış dünyayla ve diğer tutulanlarla iletişimi bütünüyle kesilmeyen başvurucunun duyusal ve sosyal olarak izole edildiği sonucuna ulaşılması mümkün görülmemiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Ziya Özden, B. No: 2016/67737, 19/11/2019, § 33). Dolayısıyla başvurucunun şikâyet ettiği tutulma koşulları bakımından kötü muamele yasağı çerçevesinde aranan asgari ağırlık derecesine ulaşılmadığı sonucuna varılmıştır.

64. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağına ilişkin bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklama tedbirinin hukuki olmaması ve tutukluluğun makul süreyi aşması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 19/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLEkarar verildi.

ÜMMÜHAN SEÇİL SUCU

B. No: 2017/15128 | Karar tarihi: 19.11.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/15128

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÜMMÜHAN SEÇİL SUCU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/15128)

Karar Tarihi: 19/11/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Ümmühan Seçil SUCU

Vekili : Av. Hasan KOP

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, toplantı ve gösteri yürüyüşleri sırasında kolluk görevlilerinin orantısız güç kullanımı nedeniyle hayati tehlike doğacak şekilde yaralanma meydana gelmesi ve bu olay hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/2/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, kamuoyunda Gezi Parkı olayları olarak bilinen gösteri yürüyüşleri sırasında 3/6/2013 tarihinde Dolmabahçe Sarayı önünde kafasına gaz fişeği isabet etmesi sonucu yaralandığı gerekçesiyle hastaneye götürülmüştür.

10. Başvurucunun Adli Tıp Kurumu tarafından düzenlenen sağlık raporunda; 3/6/2013 tarihinde başına gaz kapsülü geldiği ifadesiyle Taksim E.A. Hastanesine kabul edildiği, düzenlenen sağlık raporunda sol frontalde cilt altı hematom, periorbital hematom, sol frontalde fraktür, sol ince subdural hematom olduğu, bilinç uykuya meyilli olduğu, frontal kemikte ince lineer fissür hattı görünümü olduğu, fraktür hattının anterior orbita tavanında yer yer parçalı karakter kazandığı, solda epidural mesafede hematom ve hava habbeciği görünümü olduğu, pnömosefalinin rezörbe olduğunun kayıtlı olduğu belirtilmiştir. Sonuç olarak başvurucunun frontal kemik kırığına ve beyin kanamasına neden olan yaralanmasının kişinin yaşamını tehlikeye sokan bir durum olduğu, saptanan kemik kırığının hayati fonksiyonları orta derecede etkileyecek nitelikte olduğu rapor edilmiştir.

11. Başvurucu olaya ilişkin olarak İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunmuştur. Şikâyet dilekçesi ile adli ve idari süreçlerde alınan beyanlarında özetle demokratik haklarını kullanarak katıldığı protestolar kapsamında 2/6/2013 tarihinde yürüyüşe başladıklarını, 3/6/2013 günü sabaha karşı Dolmabahçe Sarayı önüne geldikleri sırada resmî kıyafetli polisler tarafından gruba müdahale edildiğini, yürüyüş grubunun içinde bulunduğu sırada kafasında kask olan Çevik Kuvvet polislerinden bir tanesinin kendisine beş metre kadar yaklaşıp kasıtlı olarak ve hedef gözeterek gaz kapsülünü ateşlediğini ifade etmiştir. Başvurucu; kafasına isabet eden gaz kapsülünün ağır yaralanmasına sebebiyet verdiğini, darbe aldıktan sonra hastaneye götürülme aşamalarını parça parça hatırladığını, yürüyüşe katılan diğer kişilere cop ile müdahale edilerek kendisini hastaneye götürme çabalarına engel olunduğunu, olay yerinde bulunan E.T.G. isimli kişinin olaya tanık olduğunu ve kendisini sırtında taşıyarak hastaneye götürdüğünü belirtmiştir. Başvurucu; olaydan sonra beyin kanaması geçirmesi nedeniyle başka bir hastaneye sevkinin gerçekleştirildiğini ve bir hafta sonra taburcu edildiğini, hayati tehlike geçirdiğinin, kafasında kemik kırıkları oluştuğunun, geçici görme bozukluğu yaşadığının sağlık raporlarıyla sabit olduğunu, olay nedeniyle ayrıca psikolojik travma yaşadığını ve buna ilişkin tedavisinin devam ettiğini beyan etmiştir.

12. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, şikâyete konu eylemin idari görev sırasında meydana geldiği gerekçesiyle 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun kapsamında soruşturma izni talebinde bulunulmuştur.

13. Soruşturma izni vermeye yetkili idari merci sıfatıyla İstanbul Valiliği tarafından şikâyet konusuna ilişkin ön inceleme başlatılmış, ön incelemeci olarak bir emniyet müdürü görevlendirilmiştir. Ön inceleme aşamasında başvurucunun beyanı alınmış, ilgili emniyet müdürlüklerinden olay yerini gösterir kamera kayıtları, polislerin görev çizelgeleri ile müdahale tutanakları talep edilmiştir. Gelen cevap yazılarında, ilgili adreste MOBESE ya da

işyeri kameralarının mevcut olmadığı, olay yerinde başvurucu ya da başka bir kişi hakkında yapılmış bir işlem bulunmadığından herhangi bir kamera görüntüsü, fotoğraf, Olay Tutanağı benzeri bilgi ya da bilginin söz konusu olmadığı belirtilmiş; yirmi dört saat süreyle olay yeri ve çevresinde görev yapan polislerin listeleri gönderilmiş, il dışından gelen kuvvetlerin ise kayıtlarının olmadığı bildirilmiştir.

14. Ön inceleme raporunda; görevli personelin kendilerine kanunlarla verilen yetkiyi kullanarak eylemlere müdahale ettiği, eylemcilere yönelik olarak kullanılan gaz fişeğinin herhangi bir kasıt olmaksızın şahsın yaralanmasına sebebiyet vermiş olabileceği ancak başvurucunun kendisini yaralayan polisi teşhis edemeyeceğini belirttiği, teşhise uygun somut bir bilgi, tanık ya da delil ortaya koyulamadığı bu nedenle görevli personelin kusurlu bulunmadığının değerlendirildiği ifade edilmiştir. Göz yaşartıcı gazların mevzuata uygun şekilde ve bu konuda eğitim almış uzman personel tarafından hedef gözetilmeksizin kullanıldığı, başvurucunun yaralanmasına sebebiyet veren cismin gaz fişeği olduğuna dair herhangi bir bilgi, belge, görgü tanığı, kamera görüntüsü, fotoğraf benzeri delil bulunmadığından iddialara dayanak teşkil edecek suç unsuruna rastlanmadığı, iddiaya konu eylemi gerçekleştiren polis memurlarının tespit edilemediği gerekçeleriyle soruşturma izni verilmemesi yönünde görüş ve kanaat bildirilmiştir.

15. 6/1/2016 tarihinde İstanbul Valiliği tarafından soruşturma izni verilmemesine karar verilmiştir. Karar gerekçesi şöyledir: "Kamuoyunda Gezi Parkı Olayları olarak bilinen olaylara müdahale eden görevlilerin 2559 Sayılı Polis Vazife ve Selahiyete Kanunu ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun ilgili maddelerinden doğan yetki çerçevesinde görevlerini yerine getirdikleri esnada eylemleri önlemek amacıyla herhangi bir kasıt olmaksızın atılan gaz fişeğinin şikayetçi şahsın yaralanmasına sebebiyet verme ihtimali olmakla birlikte, şikayetçi şahıs alınan ifadesinde kendisini yaralayan görevlileri teşhis edemeyeceğini beyan ettiği, iddialar hakkında açık, somut ve teşhise uygun isim, şahıs, şahit, beyan ve delil ortaya koyma imkanı olmadığı ve ayrıca dosya muhteviyatında bulunan bilgi, belge ve kayıt içeriklerinden müştekinin iddialarına mesnet teşkil edecek suç unsuruna rastlanmadığı... [anlaşılmıştır.]"

16. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma izni verilmemesi kararına karşı itiraz edilmemiştir. 13/6/2016 tarihinde, şüpheliler hakkında soruşturma izni verilmemesine dair verilen kararın kesinleştiği gerekçesiyle 4483 sayılı Kanun'un 4. maddesinin son fıkrası uyarınca soruşturma yapılmasına yer olmamasına (şikâyetin işleme konulmamasına) itiraz yolu açık olmak üzere karar verilmiştir.

17. Anılan kararın tebliği üzerine soruşturma izni verilmemesine dair karardan haberdar olan başvurucunun itirazı İstanbul Bölge İdare Mahkemesince 29/9/2016 tarihinde reddedilmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"...İlgiler hakkında, hazırlık soruşturması yapılmasına yeterli bilgi ve belgenin dosya muhteviyatı itibariyle mevcut olmadığı anlaşıldığından itirazın reddine..."

18. Anılan ret kararından sonra 17/5/2017 tarihinde İstanbul Valiliği tarafından soruşturma izni verilmemesine dair kararın kesinleştiğinin İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına bildirildiği anlaşılmaktadır. Kararın başvurucuya tebliğ edildiğine dair bilgi ve belgeye rastlanmamıştır.

19. Başvurucunun İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen 13/6/2016 tarihli karara karşı yaptığı itiraz ise İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin 9/12/2016 tarihli kararıyla

reddedilmiştir. Anılan karar başvurucu vekiline 17/1/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucu 16/2/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Polisin Güç Kullanımı Yönünden

21. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun "Zor ve silah kullanma" kenar başlıklı 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı ve/veya boyalı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtarı yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

..."

22. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından tüm kolluk birimlerine gönderilen 15/12/2008 tarihli ve 19 sayılı "Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatları" konulu Genelge, Aralık 2008 tarihinde hazırlanan "Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatları Kullanım Talimatı"na atıf yapmaktadır. Bu talimat göz yaşartıcı gaz silahlarının özelliklerini, kullanım yöntemlerini ve gazın etkilerini açıklamaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından 26/6/2013 ve 22/7/2013 tarihlerinde iki ayrı genelgeyle daha ayrıntılı hâle getirilen bu talimatın ilgili kısmı şöyledir:

"...

2. Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatlarını Kullanma Taktikleri

...

-Göz yaşartıcı maddeler gaz ekibinden sorumlu amirin şartları değerlendirmesi neticesinde, vereceği taktik doğrultusunda ve belirttiği dozda kullanılır.

...

-Göz yaşartıcı maddelerin dozu topluluğun veya kişinin direncine ve karşı koymasına orantılı olarak kademeli bir şekilde arttırılır.

-Göz yaşartıcı gaz fişekleri doğrudan insan vücudunu hedef alacak şekilde atılmaz.

-Göz yaşartıcı maddeler direniş ve saldırısına son vermiş kişilere karşı asla kullanılmaz.

-Göz yaşartıcı gaz mühimmatı kullanan veya kullanacak her personel, mühimmatı üreten firmanın belirttiği kullanma talimatı ve uyarılar hakkında bilgilendirilir.

3. Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatlarının Açık ve Kapalı Alanlarda Kullanım Taktikleri

a) Açık Alanlarda

-Toplumsal olaylarda kalabalığı daha küçük parçalara bölerek dağıtmak, aralarındaki etkileşimi zayıflatarak tahrikçilerin etkilerinden diğerlerini kurtarmak için Göz Yaşartıcı Maddeler kullanılabilir.

-Toplumsal olaylarda göz yaşartıcı madde kullanımında aşağıdaki hususlar dikkate alınmalıdır.

...

-Gazdan etkilenen şahısların kaçış yolları açık tutulmalıdır. Kaçış yolu açık tutulmazsa kalabalığı dağıtmak mümkün olmadığı gibi sıkıştırılan insanlar da daha fazla saldırganlaşırlar. Ayrıca, kaçış yolunun iyi tayin edilmesi gereklidir. Kalabalığın tahribat yapabileceği, iş merkezlerinin ve yerleşim merkezlerinin bulunduğu bölgelere geçiş kapatılmalı, grubun zarar verme ihtimali en düşük olan ve küçük parçalara ayırma imkânı bulunabilen bölgelere geçiş açık tutulmalıdır.

-Kullanılacak olan mühimmatların menzilinin ne kadar olduğunun bilinmesi ve buna göre hedeflenen noktaya ulaşıp ulaşamayacağının düşünülerek, uygun mesafeden atılması gerekir. Ayrıca, mühimmatın geri atılabileceği ve etki alanı da düşünülerek, toplumsal olayın durumuna uygun mühimmatların kullanılması gereklidir.

-Kalabalığın özellikleri ve büyüklüğü dikkate alınmalıdır. Çok büyük bir topluluğun ortasına gaz mühimmatları atıldığında içeriden dışarıya doğru bir kaçış olacağı düşünüldüğünde, bu büyük topluluğun dış kısmındakilerin gazdan etkilenmedikleri için açılmayabilecekleri ve ezilmelerin olabileceği düşünülmelidir.

...

4. Göz Yaşartıcı Gazla Müdahale Kademeleri

-Topluluk ile polis arasındaki mesafeye göre tercih edilmesi gereken göz yaşartıcı gaz mühimmatlarına ilişkin esaslar aşağıda belirtilmiştir.

a) 1. Kademe: Yakın mesafe (1–15 metre) Gaz Spreyi ve Model 5 Gaz Tüpü ile yapılan müdahale şeklidir. Kalkan hattına yüklenen grubu, gazın fiziksel ve psikolojik etkisi vasıtasıyla minimum 15 metre etki altına alabilir.

b) 2. Kademe: Orta mesafe (15–30 metre) Gaz El Bombaları ile yapılan müdahale şeklidir. 1. Kademe Müdahale sonunda dağılmamakta ısrar eden ve saldırgan özelliğini koruyan gruplara karşı kullanılır. Meteorolojik şartlara göre değişmekle birlikte bir adet gaz el

bombası 50 metre kare alanı etkisi altına alabilir.

c) 3. Kademe: Uzak Mesafe (30–150 metre) 37/38 mm. Gaz Tüfeği ile yapılan müdahale şeklidir. 2. Kademe Müdahaleye müteakip toplanmaları engellemek ve grubu dağılım güzergâhlarına yönlendirmek amacıyla kullanılır. Kullanıcının vücuduna 45 derece açı ve ideal hava şartlarında yapılan atış ile 150 m mesafe ötesi etki altına alınabilir."

2. Polisin Güç Kullanımı Sonucu Meydana Gelen Yaralanmalar ile Bunların Soruşturulması Yönünden

23. 4483 sayılı Kanun'un "Amaç" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı yargılanabilmeleri için izin vermeye yetkili mercileri belirtmek ve izlenecek usulü düzenlemektir."

24. 4483 sayılı Kanun'un "Kapsam" kenar başlıklı 2. maddesinin son fıkrası şöyledir:

"765 sayılı Türk Ceza Kanununun 243 ve 245 inci maddeleri ile 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154 üncü maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında açılacak soruşturma ve kovuşturmalarda bu Kanun hükümleri uygulanmaz."

25. 4483 sayılı Kanun'un "Olayın yetkili mercie iletilmesi, işleme konulmayacak ihbar ve şikayetler" kenar başlıklı 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Cumhuriyet başsavcıları, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin bu Kanun kapsamına giren suçlarına ilişkin herhangi bir ihbar veya şikayet aldıklarında veya böyle bir durumu öğrendiklerinde ivedilikle toplanması gerekli ve kaybolma ihtimali bulunan delilleri tespitten başka hiçbir işlem yapmayarak ve hakkında ihbar veya şikayette bulunulan memur veya diğer kamu görevlisinin ifadesine başvurmaksızın evrakın bir örneğini ilgili makama göndererek soruşturma izni isterler.

...

(Değişik üçüncü fıkra: 17/7/2004-5232/2 md.) Bu Kanuna göre memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında yapılacak ihbar ve şikâyetlerin soyut ve genel nitelikte olmaması, ihbar veya şikâyetlerde kişi veya olay belirtilmesi, iddiaların ciddî bulgu ve belgelere dayanması, ihbar veya şikâyet dilekçesinde dilekçe sahibinin doğru ad, soyad ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması zorunludur.

(Değişik dördüncü fıkra: 17/7/2004-5232/2 md.) Üçüncü fıkradaki şartları taşımayan ihbar ve şikâyetler Cumhuriyet başsavcıları ve izin vermeye yetkili merciler tarafından işleme konulmaz ve durum, ihbar veya şikâyette bulunana bildirilir..."

26. 4483 sayılı Kanun'un "Ön inceleme" kenar başlıklı 5. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"İzin vermeye yetkili merci, bu Kanun kapsamına giren bir suç işlediğini bizzat veya yukarıdaki maddede yazılı şekilde öğrendiğinde bir ön inceleme başlatır."

27. 4483 sayılı Kanun'un "Ön inceleme yapanların yetkisi ve rapor" kenar başlıklı 6. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Ön inceleme ile görevlendirilen kişi veya kişiler, bakanlık müfettişleri ile kendilerini görevlendiren merciin bütün yetkilerini haiz olup, bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre işlem yapabilirler; hakkında inceleme yapılan memur veya diğer kamu görevlisinin ifadesini de almak suretiyle yetkileri dahilinde

bulunan gerekli bilgi ve belgeleri toplayıp, görüşlerini içeren bir rapor düzenleyerek durumu izin vermeye yetkili mercie sunarlar. Ön inceleme birden çok kişi tarafından yapılmışsa, farklı görüşler raporda gerekçeleriyle ayrı ayrı belirtilir.

Yetkili merci bu rapor üzerine soruşturma izni verilmesine veya verilmemesine karar verir. Bu kararlarda gerekçe gösterilmesi zorunludur."

28. 4483 sayılı Kanun'un "İtiraz" kenar başlıklı 9. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yetkili merci, soruşturma izni verilmesine veya verilmemesine ilişkin kararını Cumhuriyet başsavcılığına, hakkında inceleme yapılan memur veya diğer kamu görevlisine ve varsa şikayetçiye bildirir.

Soruşturma izni verilmesine ilişkin karara karşı hakkında inceleme yapılan memur veya diğer kamu görevlisi; soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara karşı ise Cumhuriyet başsavcılığı veya şikayetçi, izin vermeye yetkili merciler tarafından verilen işleme koymama kararına karşı da şikâyetçi itiraz yoluna gidebilir...

...

...Verilen kararlar kesindir."

29. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 245. maddesi şöyledir:

"Kuvvei cebriye imaline memur olanlar ve bilümum zabıta ve ihzar memurları memuriyetlerini icrada ve mafevkında bulunan amirin emrini infazda kanun ve nizamın tayin ettiği ahvalden başka surette bir kimse hakkında sui muameleye veya cismen eza verecek hale cür'et eder yahut ol kimseyi darp ve cerh eyler ise bir aydan üç seneye kadar hapis ve muvakkaten memuriyetten mahrumiyet cezalariyle cezalandırılır. Eğer işlediği cürüm bu fiillerin fevkında ise o cürümlere terettüp eden cezaya üçte bir miktarı zammolunur. "

30. 4/11/2004 tarihli ve 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şeklinde Hakkında Kanun'un "Yollamalar" kenar başlıklı 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan Türk Ceza Kanununa yapılan yollamalar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelere yapılmış sayılır."

31. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Kanun'un "Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması" kenar başlıklı 256. maddesi şöyledir:

"Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması halinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

32. 5237 sayılı Kanun'un "Kasten yaralama" kenar başlıklı 86. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

...

(3) Kasten yaralama suçunun;

...

d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

e) Silahla,

İşlenmesi halinde, şikâyet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır."

33. 5237 sayılı Kanun'un "Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama" kenar başlıklı 87. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kasten yaralama fiili, mağdurun;

...

d) Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma.

...

Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, bir kat artırılır. Ancak, verilecek ceza, birinci fıkraya giren hallerde üç yıldan, üçüncü fıkraya giren hallerde beş yıldan az olamaz.

..."

34. 5237 sayılı Kanun'un "Taksirle yaralama" kenar başlıklı 89. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır.

(2) Taksirle yaralama fiili, mağdurun;

...

e) Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,

...

Neden olmuşsa, birinci fıkraya göre belirlenen ceza, yarısı oranında artırılır."

35. Yargıtay 4. Ceza Dairesi 21/1/2009 tarihli ve E.2008/15833, K.2009/405 sayılı kanun yararına bozma kararında, 765 sayılı Kanun'un 245. maddesinde yer alan suçun karşılığını oluşturan, 5237 sayılı Kanun'un 256. maddesinde düzenlenen zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunun 4483 sayılı Kanun uyarınca soruşturma iznine tabi olmayacağını belirterek kanun yararına bozma istemini yerinde bulmuştur.

B. Uluslararası Hukuk

36. Göz yaşartıcı gaz kullanımı ile ilgili uluslararası belgeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) göz yaşartıcı gaz kullanılmasında kullandığı ilkeler Özlem Kır (B. No: 2014/5097, 28/9/2016, §§ 31-35) kararında, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edildiği iddialarının incelenmesinde kullandığı ilkeler ise Yasin Ağca (B. No: 2014/13163, 11/5/2017, §§ 91-96) kararında yer almaktadır.

37. AİHM, başvuruculara karşı fiziki güç kullanan kolluk görevlileri hakkında soruşturma izni verilmemesine ilişkin şikâyeti incelediği İşeri ve diğerleri/Türkiye (B. No: 29283/07, 9/10/2012, § 42) kararında 4483 sayılı Kanun'un 2. maddesi uyarınca soruşturma konusu fiilin soruşturma izni gereken bir suç olmadığına işaret edip daha önceki içtihatlarına da atıf yaparak idari makamlar tarafından yürütülen soruşturmanın bağımsız bir makam tarafından yürütülen bir soruşturma olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir (benzer yöndeki bir

başka karar için bkz. Karahan/Türkiye, B. No: 11117/07, 25/3/2014, § 45).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

38. Mahkemenin 19/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

39. Başvurucu; Taksim Gezi Parkı'nın kaldırılması çalışmalarını barışçıl şekilde protesto etmek için Dolmabahçe Sarayı önünde bulunduğu sırada resmî kıyafetli, kasklı bir Çevik Kuvvet polisi tarafından beş metre mesafeden yüzüne nişan alınarak gaz kapsülü ateşlendiğini, kapsülün yüzüne isabet etmesi sonucu ağır yaralandığını, olay yerinde bulunan diğer protestocular tarafından hastaneye götürülmesinin polis tarafından engellenmeye çalışıldığını, protestocular tarafından götürüldüğü hastanede rapor düzenlendiğini, olaya ilişkin etkili soruşturma yürütülmediğini, yaralanma nedeniyle hayati tehlike geçirdiğini ve yaşadığı olayın psikolojik travmaya sebebiyet verdiğini belirterek yaşam hakkı, kötü muamele yasağı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

40. Bakanlık görüşünde özetle 2013 yılının Mayıs ayının sonundan başlayarak yaklaşık üç buçuk ay boyunca devam eden Gezi Parkı olaylarında çok sayıda göstericinin katılımıyla yasa dışı ve şiddet unsuru taşıyan gösteriler organize edildiği, bu sırada göstericiler tarafından gerek polis memurlarına gerekse bireylere ait mal varlıklarına ciddi saldırılar yapıldığı, bu saldırıları ve yasa dışı gösteriyi engellemek isteyen kolluk görevlilerinin 3/6/2013 gününde eyleme devam eden, başvurucunun da aralarında bulunduğu göstericilere müdahale ederek kalabalığı dağıtmaya çalıştığı, polis ile eylemciler arasında yer yer çatışmalar yaşandığı, polis memurlarının kademeli olarak güç kullandığı, başvurucunun da başından yaralanma hadisesinin bu esnada meydana geldiğinin ileri sürüldüğü belirtilmiş; şikâyet üzerine yetkili Cumhuriyet savcısı tarafından resen soruşturma başlatıldığı, başvurucunun soruşturma sürecine etkili katılımının sağlandığı, gerekli tüm delillerin toplandığı, olaydan sonra düzenlenen tıbbi evrakların temin edilerek adli tıp raporu düzenlendiği, olay anını gösteren kamera kayıtlarının toplandığı, soruşturma işlemlerinin Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yürütüldüğü ifade edilmiştir. Bunun dışında Bakanlık başvurucunun iddialarına ilişkin olarak ön inceleme yapılması için müfettiş görevlendirildiğini, yapılan ön inceleme kapsamında müfettiş tarafından başvurucunun ve kolluk amirlerinin beyanlarının alındığını, olay yerinde görev yapan polis memurlarının listesinin temin edildiğini, yapılan tüm bu incelemeler sonucunda fail polis memurunun tespit edilemediğini, başvuruya konu olayda hem ceza soruşturması hem de disiplin soruşturması kapsamında atılabilecek tüm soruşturma adımlarının atıldığını, buna rağmen failin tespit edilemediğini belirtmiştir.

41. Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvurucu, göstericilerin dağıtılması için gaz silahlarının keyfî kullanılamayacağını ve göstericilerin yüzüne doğru hedef gözeterek ateşlenemeyeceğini ancak zorunlu hâllerde ve orantılı güç kullanma çerçevesinde gaz kapsülünün yukarıya doğru 45 derece açıyla fişeğin havada patlayacağı şekilde atılmasının zorunlu olduğunu belirtmiş; AİHM'in Abdullah Yaşa/Türkiye (B. No: 44827/08, 16/7/2013) kararına atıfta bulunmuştur.

B. Değerlendirme

42. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17.

maddesinin birinci ve dördüncü fıkralarının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama... hakkına sahiptir.

...

(Değişik: 7/5/2004-5170/3 md.; 21/1/2017-6771/16 md) Meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması (...) veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır."

43. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

44. Ölüm gerçekleşmese dahi bazı hâllerde başvurunun yaşam hakkı çerçevesinde incelenebilmesi mümkündür (Mehmet Karadağ, B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20) ve bu hâllerde başvurunun yaşam hakkı kapsamında incelenip incelenmeyeceğinin tespitinde diğer faktörlerle birlikte kişiye karşı kullanılan gücün derecesi, türü, kullanımının ardında yatan niyet ve amaç birlikte değerlendirilir (Mustafa Çelik ve Siyahmet Şeran, B. No: 2014/7227, 12/1/2017, § 69).

45. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, kolluk görevlilerinin keyfî güç kullanımı nedeniyle hayati tehlike geçirecek ölçüde yaralandığını ve bu olayla ilgili etkili bir ceza soruşturması yürütülmediğini ileri sürmektedir. Netice itibarıyla ölüm gerçekleşmemiş olsa da başvurucunun yaşamının tehlikeye girdiğinin sağlık raporlarıyla sabit olması karşısında iddiaların yaşam hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir (benzer yöndeki karar için bkz. Melih Dalbudak, B. No: 2016/16050, 13/2/2020, § 72).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

46. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

47. Devletin negatif yükümlülüğü kapsamında kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin kasıtlı ve hukuka aykırı bir şekilde hiçbir bireyin yaşamına son vermeme ödevi bulunmaktadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 51). Anılan bu yükümlülük, hem kasıtlı öldürme hem de kasıt olmaksızın ölümle sonuçlanan güç kullanımı için geçerlidir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 44).

48. Anayasa'nın 17. maddesinin son fıkrasında "meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir

ayaklanma veya isyanın bastırılması ve olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda" yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı belirtilmiştir.

49. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

50. Anayasa'nın yaşam hakkına güç kullanmak suretiyle yapılacak müdahalelere ilişkin hükümleri ile Anayasa Mahkemesinin bu konuda daha önce vermiş olduğu kararlar birlikte değerlendirildiğinde kolluk kuvvetlerinin ancak Anayasa'da belirtilen amaçlara ulaşmak adına başka bir çarenin kalmadığı mutlak zorunlu durumlarda ve -güç kullanarak ulaşılmak istenen amaç ile karşı karşıya kalınan güce nispeten- ölçülü bir biçimde güç kullanabilmelerine izin verildiği söylenebilecektir (Cemil Danışman,§ 50; Nesrin Demir ve diğerleri, B. No: 2014/5785, 29/9/2016, § 113).

51. Öldürücü gücün Anayasa'da belirtilen hâllerde ve başka şekilde müdahale olanağı kalmaması nedeniyle son çare olarak kullanılması zorunluluğu ve yaşam hakkının dokunulmaz niteliği dikkate alınarak ölümle sonuçlanabilecek bir güç kullanımı söz konusu olduğunda bunun gerekliliği ve ölçülülüğü çok sıkı bir şekilde denetlenmelidir (İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2015, § 117)

52. Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin bu konuda değerlendirmesi yapılırken sadece fiilen gücü kullanan görevlilerin eylemlerinin değil söz konusu eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamalarının dikkate alınması gerekmektedir (Nesrin Demir ve diğerleri, § 108). Bunun yanı sıra bu konuda yapılacak değerlendirmede bir bütün olarak somut olayın hangi koşullarda gerçekleştiğinin ve nasıl bir seyir izlediğinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir (Cemil Danışman, § 57).

53. Ayrıca ölümle sonuçlanan olayın gerçekleşme şartlarının dikkate alınması, kendisine karşı güç kullanılan kişinin önceki eylemlerinin ve kendisinin yarattığı tehlikenin de değerlendirilmesi gerekir (Cemil Danışman, § 63).

54. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde yakalamayı gerektiren durumlarda ve gösteriye katılanların kendi tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak mümkündür. Ancak bu durumda dahi bu tür bir güce sadece kaçınılmaz hâllerde ve orantılı olmak koşuluyla başvurulabilir (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 82).

55. Göz yaşartıcı gaz silahlarının uygun olmayan bir şekilde ateşlenmesi sonucunda gaz fişeklerinin ölümlere ya da yaralanmalara yol açma riski bulunması nedeniyle ateşli silah kullanımına ilişkin olarak kabul edilen ilkelerin uygun düştüğü ölçüde bu silahların kullanımında da değerlendirme kriteri olarak dikkate alınması gerekir (Turan Uytun ve Kevzer Uytun, § 59).

56. Devletin yaşama hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin yönü ise doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirmektedir. Yürütülecek bu soruşturmanın temel amacı yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını, kamu görevlilerinin müdahalesiyle veya onların sorumlulukları

altında meydana gelen ya da diğer bireylerin fiilleriyle gerçekleşen ölümler nedeniyle ilgililerin hesap vermelerini sağlamaktır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 54).

57. Yaşama hakkına ilişkin usule yönelik bu yükümlülük olayın niteliğine bağlı olarak cezai, hukuki ve idari nitelikte soruşturmalarla yerine getirilebilir. Kasten veya kötü muamele sonucu meydana gelen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin sorumluların tespitini ve cezalandırılmalarını sağlayabilecek nitelikte bir cezai soruşturma yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda idari soruşturmalar ve tazminat davaları sonucunda idari bir yaptırım veya tazminata hükmedilmesi ihlali gidermek, dolayısıyla mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 55).

58. Kasıtlı olmayan fiiller nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin soruşturma yükümlülüğü açısından farklı bir yaklaşım benimsenebilir. Bu kapsamda yaşama hakkının veya vücut bütünlüğünün ihlaline kasten sebebiyet verilmediği durumlarda pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 59).

59. Bununla birlikte kasıtlı olmayan fiiller nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarında kamu makamlarının muhakeme hatası, dikkatsizliği aşan bir kusuru olduğu veya olası sonuçların farkında olmalarına rağmen söz konusu makamların kendilerine verilen yetkiler kapsamında tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadığı durumlarda -ilgililer diğer hukuk yollarına başvurmuş olsalar dahi- kişilerin hayatının tehlikeye girmesine neden olanlar hakkında bir ceza soruşturması yürütülmesi gerekir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 60).

60. Diğer taraftan ceza soruşturmasının amacı, yaşama hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların hesap vermesini sağlamak olmakla birlikte bu yükümlülük kesin olarak bir sonuç elde etmeyi değil uygun araçların kullanılmasını gerektirir. Anayasa'nın 17. maddesi başvuruculara üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle sonuçlandırma ödevi de yüklemez (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 56).

61. Kamu görevlilerinin görevlerini devlet adına ifa etmeleri ve görevlerinin ifası ile ortaya çıkan birtakım durumlarla bağlantılı olarak sık sık şikâyet edilme ve soruşturma tehdidi altında olma riski ile karşı karşıya olmaları nedeniyle haklarında adli soruşturma yürütülmesinin belirli bir makamın iznine bağlanması, hukuk devletinde makul görülebilir (Hidayet Enmek ve Eyüpsabri Tinaş, B. No: 2013/7907, 21/4/2016, § 106).

62. Nitekim Anayasa’nın 129. maddesinin altıncı fıkrasında, memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılmasının -kanunla belirlenen istisnalar dışında- kanunun gösterdiği idari mercinin iznine bağlı olduğu hüküm altına alınmıştır (Hidayet Enmek ve Eyüpsabri Tinaş, § 107).

63. Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi çerçevesinde Anayasa kurallarının bir arada ve hukukun genel ilkeleri gözönünde tutularak uygulanması zorunlu olduğundan etkili soruşturma yükümlülüğünü ve kamu görevlilerinin soruşturulmasının izin şartına bağlı olmasını düzenleyen kurallar bütününün birbiriyle uyumlu bir şekilde yorumlanması gereklidir (Hidayet Enmek ve Eyüpsabri Tinaş, § 108).

64. Soruşturma izni prosedürünün amacı, kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri

suçlardan dolayı ileri sürülen iddia ve şikâyetler nedeniyle gereksiz ithamlarla karşılaşmamaları ve bu şekilde her türlü korku ve endişeden uzak tutulmaları yoluyla kamu hizmetlerinin aksamaması için iddia olunan suçlar bakımından ceza soruşturmasına geçilmeden önce bir ön inceleme yapılmasıdır. Ön inceleme, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri isnat olunan bir suç konusunun soruşturulması kapsamında yetkili idari merciler tarafından gerçekleştirilen ve sonucunda idari veya adli yönden işlem yapılması için soruşturma açılmasına gerek olup olmadığı biçiminde bir karara varmak üzere yürütülen idari bir incelemedir. Bu incelemede isnat edilen suç konusu eylemin gerçekliği genel hatları ile kapsam ve niteliği, çerçevesi, delillerinin neler olduğu gibi hususlar araştırılır. Amaç, suçun varlığına ilişkin iddianın ve maddi olayın durumunun ilgili hakkında yargılama yapılmak üzere soruşturma açılmasını gerektirecek nitelikte olup olmadığı konusunda takdir kullanmayı sağlayabilecek bir araştırma yapılmasıdır (Dilek Genç ve diğerleri [GK], B. No: 2014/3944, 1/2/2018, § 77).

65. Gerek idari nitelikteki ön incelemenin gerekse soruşturma izni verilmemesi işlemine karşı yapılan itirazları değerlendiren idari yargı organlarınca yapılacak olan inceleme ve değerlendirmelerin soruşturma izni prosedürünün ceza yargılamasının işleyişini geciktirecek ve soruşturmanın etkin şekilde yürütülmesine engel olacak şekilde uygulanmasına ya da kamu görevlilerinin ceza soruşturmasından muaf tutulduğu izlenimi oluşmasına izin vermeyecek şekilde yapılmasına özen gösterilmesi gerekmektedir (Dilek Genç ve diğerleri, § 78).

66. Şüpheli bir ölüm olayı hakkında yürütülen ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği etkinlikte olduğunun kabul edilebilmesi için;

- Kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümler yönünden soruşturma makamlarının olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olması (Cemil Danışman, § 96),

- Soruşturma makamlarının olaydan haberdar olur olmaz, resen harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 57),

- Soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olması ve meşru menfaatlerini korumak için ölen kişinin yakınlarının soruşturma sürecine gerekli olduğu ölçüde katılabilmeleri (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 58),

- Soruşturmanın makul bir özen ve süratle yürütülmesi (Salih Akkuş, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 30)

- Tespit edilen sorumlulara fiilleriyle orantılı cezalar verilmesi ve mağdur açısından uygun bir giderim sağlanması (S.D., B. No: 2013/3017, 16/12/2015, § 116) gerekmektedir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

67. Somut olayda başvurucunun baş bölgesinden ciddi şekilde yaralandığı, hayati fonksiyonlarını orta derecede etkileyecek şekilde kemik kırıkları oluştuğu ve beyin kanaması geçirdiği, yaralanmaların başvurucu için hayati risk teşkil ettiği sağlık raporları ile sabittir. Başvurucu bu yaralanmanın katıldığı gösteri yürüyüşleri sırasında kafasına hedef gözetilerek atılan gaz kapsülü nedeniyle oluştuğunu ifade etmektedir.

68. İdarenin başvurucunun yaralandığı zamanda ve yerde gerçekleşen bir gösteri yürüyüşü olmadığı, gösteri yürüyüşü olmakla birlikte polis müdahalesinin bulunmadığı, başvurucunun gösteri yürüyüşüne katılmadığı ya da yaralanmasına başka bir olayın sebep olabileceği

hususlarında bir itirazı bulunmamaktadır. Bunun aksine idare, eylemleri önlemek amacıyla herhangi bir kasıt olmaksızın atılan gaz fişeğinin şikâyetçi şahsın yaralanmasına sebebiyet verme ihtimalinin olduğunu belirtmektedir (bkz. §§ 14, 15).

69. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, şikâyete konu eylemin idari görev sırasında gerçekleştirilmiş olması nedeniyle 4483 sayılı Kanun kapsamında kaldığı değerlendirilerek soruşturma izni talebinde bulunulduğu anlaşılmaktadır. Öncelikle şikâyete konu eylemin 4483 sayılı Kanun kapsamında kaldığına ilişkin olarak Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan değerlendirmenin incelenmesi gerekmektedir.

70. 4483 sayılı Kanun, devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürüttükleri kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri ifa eden memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebepleriyle işledikleri suçlar hakkında izin sisteminin uygulanacağını düzenlemektedir. Bu genel kapsama ise kişi ve suç yönünden getirilen birtakım istisnalar bulunmaktadır. Başvuru konusu süreçte Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından değerlendirilen idari-adli görev ayrımı, istisnalardan yalnızca birini oluşturmaktadır. Suç konusuna ilişkin getirilen istisnalar bununla sınırlı değildir.

71. 4483 sayılı Kanun'un 2. maddesine 2003 yılında eklenen fıkra ile 765 sayılı Kanun'un 243. ve 245. maddeleri kapsamında açılacak soruşturma ve kovuşturmalarda izin sisteminin uygulanmayacağı düzenlenmiştir.

72. 765 sayılı Kanun yürürlükten kalkmış olup mevzuatta 765 sayılı Kanun'a yapılan yollamaların 5237 sayılı Kanun'da bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelere yapılmış sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

73. 4483 sayılı Kanun'un anılan maddesindeki istisnalar 5237 sayılı Kanun'un 94. ve 95. maddelerinde düzenlenen işkence suçu ile 256. maddesinde düzenlenen zor kullanma yetkisinde sınırın aşılması fiillerine karşılık gelmektedir. Özetle 5237 sayılı Kanun'un 94., 95. ve 256. maddelerinde düzenlenen suçlar idari görev sebebiyle işlenmiş olsa dahi genel hükümlere göre soruşturma yürütülecektir.

74. Şikâyete konu eylemin 4483 sayılı Kanun kapsamında soruşturma izni alınması gereken suçlar arasında olmadığının tespit edilmesi soruşturma yapma yetkisinin doğrudan Cumhuriyet savcısında olduğu anlamına gelecek ve derhâl soruşturma işlemlerine başlanarak delillerin toplanması yönünde önem arz edecektir. 4483 sayılı Kanun kapsamına girmeyen bir suç ya da kişi yönünden soruşturma izni istenmesi etkili soruşturma yükümlülüğü yönünden sorun teşkil etmektedir. Gerek soruşturmayı yürütmekle görevli Cumhuriyet başsavcılığı gerek Cumhuriyet başsavcılığı tarafından verilen karara karşı yapılan itirazı incelemeye yetkili merci tarafından şikâyete konu eylem ve suç isnat edilen kişinin 4483 sayılı Kanun kapsamında kalıp kalmadığının titizlikle incelenmesi gerekmektedir.

75. Başvuruya konu soruşturma sürecinde şikâyete konu eylemin yukarıdaki istisna hükümleri uyarınca Cumhuriyet savcısının resen soruşturma yetkisinde kalıp kalmadığının tartışılmadığı görülmektedir. Yine Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından verilen karara karşı yapılan itirazı incelemeye yetkili Sulh Ceza Hâkimliği tarafından da söz konusu istisna hükümlerinin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından değerlendirilip değerlendirilmediği hususunun dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır.

76. İkinci aşamada, soruşturma izni prosedürüne ilişkin sürecin değerlendirilmesi gerekmektedir. Soruşturma izin verilmemesi yönünde görüş bildirilen ön inceleme raporu

ile soruşturma izni verilmemesine ilişkin kararda başvurucunun gaz fişeğini atan polis memurunu teşhis edememesi ile dosyada başka bir delil de bulunmaması gerekçelerinin öne çıktığı anlaşılmaktadır.

77. Soruşturma izni prosedürü gereği Cumhuriyet savcısı suç isnadının 4483 sayılı Kanun kapsamında kaldığına karar verdiği takdirde delil toplamaksızın dosyayı idari merciye göndermektedir. Bu aşamada dosyada büyük çoğunlukla şikâyetçinin iddiası ve varsa sunduğu deliller dışında bir delil bulunması mümkün olmamaktadır. Şikâyetçinin elinde ise delil bulunması her somut olayda mümkün olmamaktadır.

78. Soruşturma izni talebi hakkında karar verilmesi aşamasında sorumluların belirlenmesi ve suç isnadının ispatlanması için uygun araçlar henüz devreye girmemiştir. Lehe ve aleyhe delillerin toplanmasına ilişkin kamusal yükümlülük uyarınca sorumluların belirlenmesi ve iddiaların ispatlanması için gerekli araştırmayı yapmak soruşturma aşamasını yürüten Cumhuriyet savcısının görevidir.

79. Bu durumda soruşturma izni verilmesi için suçun işlendiğine dair kesin nitelikte delil aranması, henüz delillerin elde edilmesi için uygun araçlar kullanılamadığından bu araçların devreye girmesi önünde engel teşkil edecek ve hakkında suç isnat edilen kamu görevlisinin atılı suçu işleyip işlemediğinin açıklığa kavuşturulmasını olanaksız kılacak hatta somut olayda olduğu gibi suç isnat edilen kamu görevlisinin kimliği dahi tespit edilemeden adli sürecin sonlanmasına sebebiyet verecektir. Suç isnadına konu edilen bir eylemi gerçekleştiren kamu görevlisinin kimliğinin tespit edilmesi şikâyetçiden beklenemeyecek olup bu yükümlülük idari merciye ve adli makamlara aittir.

80. Soruşturma izni prosedürünün amacı, kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı ileri sürülen iddia ve şikâyetler nedeniyle gereksiz ithamlarla karşılaşmamaları, bu şekilde kamu hizmetlerinin aksamaması için iddia olunan suçlar bakımından ceza soruşturmasına geçilmeden önce bir ön inceleme yapılmasıdır. Yapılacak incelemeyle, kamu görevlisi hakkında isnat edilen suçun ceza soruşturması başlatılmasını gerektirecek nitelikte olup olmadığının anlaşılması ve bu şekilde kamu görevlisi hakkında gereksiz yere soruşturma açılmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

81. Bu amaç kapsamında, ön inceleme aşamasında yapılan araştırmada isnatların asılsız olduğunun net olarak anlaşılması ve ortaya konabilmesi hâlinde soruşturma izni verilmemesi etkili soruşturma yükümlülüğü yönünden sorun teşkil etmeyebilecektir. İzin prosedürünün amacına uygun şekilde işletilmesi ancak bu yolla mümkün olacaktır. Suç işlendiğine ilişkin iddianın açıkça temelsiz olmaması, suçun işlenmiş olabileceği yönünde emareler bulunması ve bu emarelerin ön inceleme aşamasında net olarak ortadan kaldırılamamış olması ceza soruşturması başlatılabilmesi için yeterli olmalıdır. Aksi bir uygulama, soruşturma izni prosedürünün kamu görevlilerine isnat edilen suçların araştırılmasında uygun araçların kullanılmasının önüne geçmesi sonucunu doğurur.

82. İnceleme konusu olayda, başvurucunun yaralanmaları sağlık raporları ile sabit olup başvurucunun yaralandığı zamanda ve yerde gerçekleşen bir gösteri yürüyüşü olmadığı, gösteri yürüyüşü olmakla birlikte polis müdahalesinin bulunmadığı, başvurucunun gösteri yürüyüşüne katılmadığı ya da başvurucunun yaralanmasına başka bir olayın sebep olduğu gibi somut bir bulgu ortaya konmaksızın soruşturma izni verilmemesi etkili soruşturma yükümlülüğünün gerekleriyle uyumlu değildir.

83. Açıkça mesnetsiz olduğuna ilişkin veri bulunmayan iddia yönünden failin idari merci

tarafından tespit edilememesi hâlinde dahi soruşturma izni verilerek Cumhuriyet savcısı tarafından failin ve suç isnadının araştırılmasına imkân tanınması etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

84. Soruşturma izni vermeye yetkili idari merci tarafından yapılacak değerlendirmelerde olduğu gibi soruşturma izni verilmemesi işlemine karşı yapılan itirazları değerlendiren idari yargı organlarınca da soruşturma izni prosedürünün ceza yargılamasının işleyişini geciktirmemesi ve soruşturmanın etkin şekilde yürütülmesine engel olmaması, kamu görevlilerinin ceza soruşturmasından muaf tutulduğu izlenimi oluşmaması gerekliliklerine özen gösterilmesi gerektiği açıktır. Somut olayda soruşturma izni verilmemesi işlemine karşı yapılan itirazın da soruşturma izni prosedürünün amacına uygun şekilde ve etkili bir soruşturma yürütülmesine engel olmayacak şekilde uygulanması gerekliliğine dikkat edilmeksizin Bölge İdare Mahkemesince reddedildiği anlaşılmaktadır.

85. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu olayda başvurucunun sağlık raporlarıyla tespit edilen yaralanmaları ve açıkça asılsız olduğu ortaya konulamayan iddiaları karşısında idari merci tarafından şikâyetçinin kendisini yaralayan görevlileri teşhis edemeyeceğini beyan ettiği, iddialar hakkında açık, somut ve teşhise uygun isim, şahıs, tanık, beyan ve delil ortaya koyma imkânı olmadığı, ayrıca dosya muhteviyatında bulunan bilgi, belge ve kayıt içeriklerinden müştekinin iddialarına mesnet teşkil edecek suç unsuruna rastlanmadığı gerekçeleriyle soruşturma izni verilmemesinin sorumluların ve olayın gerçekleşme koşullarının ortaya çıkarılmasını olanaksız hale getirdiği ve etkili bir ceza soruşturması yürütülmesi önünde engel teşkil ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

86. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usule ilişkin boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

87. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının maddi boyutunun ihlal edilip edilmediğinin bu aşamada incelenmesine gerek olmadığı değerlendirilmiştir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

88. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

89. Başvurucu yaşadığı psikolojik travma nedeniyle okulunu bir yıl dondurması, iş hayatına bir yıl geç başlayacak olması gerekçesiyle 50.000 TL maddi tazminata ve 100.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

90. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine

getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

91. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

92. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

93. Başvuruda, yaşam hakkının usule ilişkin boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. İhlalin nihai olarak soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara karşı yapılan itirazı incelemeye yetkili İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Birinci İdari Dava Dairesinin kararından kaynakladığı anlaşılmaktadır.

94. Bu durumda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise usul hukukunda yer alan benzer kurumlardan farklı ve bireysel başvuruya özgü bir düzenleme içeren 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yeniden yargılama sürecinde mahkemelerce yapılması gereken iş, öncelikle hak ihlaline yol açan mahkeme kararının ortadan kaldırılmasından ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Birinci İdari Dava Dairesine (E.2016/16, K.2016/116) gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

95. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için yaşam hakkının usul boyutunun ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 40.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

96. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

97. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Birinci İdari Dava Dairesine (E.2016/16, K.2016/116) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 40.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına (S. No. 2015/57977, K.2016/43706), İstanbul Valiliğine (Karar No. 2016/14), İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliğine (D.İş 2016/3438) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLEkarar verildi.

İSMAİL GÖKTAŞ

B. No: 2017/20204 | Karar tarihi: 19.11.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/20204

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL GÖKTAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/20204)

Karar Tarihi: 19/11/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : İsmail GÖKTAŞ

Vekili : Av. Beyhan GÜNYELİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yakalandıktan sonra kolluk görevlilerinin darp, tehdit ve hakaretine maruz kalınması ile bu olay hakkında etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/4/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Adana'nın Seyhan ilçesinde 28/12/2016 günü saat 20.00'de terör örgütü lehine slogan atan, kolluk görevlilerine havai fişek ve el yapımı patlayıcı maddeler ile saldırıda bulunan yirmi kişilik bir gruba müdahale edildiği, ara sokaklara kaçarak dağılan gruptan üç kişinin kovalanarak yakalandığı, başvurucunun da gruptan kaçan kişilerden olduğu düşüncesiyle kovalanan ve yakalanan üç kişiden biri olduğu, başvurucunun bir arabanın altına saklandığı, kolluk görevlilerince ayaklarından çekilerek arabanın altından çıkarıldığı tutanak altına alınmıştır. Başvurucu 2000 doğumlu olup olay tarihinde 16 yaşındadır. Başvurucunun üst araması neticesinde üç adet el yapımı bomba, bir adet çakmak, bir adet siyah tişört ve ayakkabılarının üzerine giyilmiş çorapların ele geçirildiği tutanak altına alınmıştır.

9. Başvurucu yakalandıktan sonra gözaltına alınmış, adli muayene raporu düzenlenmesi için hastaneye götürülmüştür. 28/12/2016 tarihli adli muayene raporunda, başvurucunun eylemde yakalandığının ve kendisine vurduklarını beyan ettiğinin kayıtlara geçirildiği anlaşılmaktadır.

10. Sağlık raporunda; başvurucunun başının arkasında ve tepe kısmında şişlik ve hassasiyet bulunduğu, sağ omuzda geniş çaplı kırmızı renkte ekimoz ve yumuşak dokuda hassasiyet, sağ dizde yumuşak dokuda hassasiyet, sağ el işaret parmağında ve el sırtında yüzeysel sıyrıklar ile sol el 4. parmağın tırnak dibinde şişlik, hassasiyet ve hareket kısıtlılığı mevcut olduğu tespit edilmiştir. Başvurucuya ortopedi ve beyin cerrahisi kontrolü önerilmiştir.

11. Başvurucunun gözaltı süresi boyunca ve gözaltı çıkışında alınan diğer sağlık raporlarında ilave bulguya rastlanmadığı bildirilmiştir.

12. Başvurucunun şüpheli sıfatıyla Cumhuriyet savcısı tarafından 2/1/2017 tarihinde alınan ifadesinde polis memurları tarafından yakalandıktan sonra copla vücudunun çeşitli bölgelerine vurulduğunu beyan ettiği anlaşılmaktadır. Aynı tarihte Sulh Ceza Hâkimliği tarafından alınan ifadede başvurucunun müdafii tarafından başvurucunun darbedildiği ifade edilmiştir. Başvurucu 2/1/2017 tarihinde tutuklanarak ceza infaz kurumuna sevk edilmiştir.

13. Başvurucunun annesi 3/1/2017 tarihinde Adana Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyet dilekçesi vermiş; şikâyet dilekçesinde özetle başvurucunun gözaltına alındıktan sonra çocuk şubeye teslim edilene kadar işkence gördüğünü, başına, omzuna, bacağına copla vurulduğunu, elini kafasının üstüne koyması söylenerek eline vurulduğunu, tırnağının yerinden çıktığını, saçlarının çekilerek ayağına basıldığını, küfür ve hakaret edildiğini, cinsel saldırıda bulunmakla tehdit edildiğini, gözaltı süresi boyunca su ve yemek verilmediğini ileri sürmüştür.

14. Adana Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturmada başvurucu hakkında düzenlenen adli muayene raporları Adli Tıp Kurumuna gönderilerek rapor tanzim edilmesi istenmiş, ayrıca olay yakalama tutanakları ilgili kurumdan istenmiştir.

15. Adli Tıp Kurumu, Adana Devlet Hastanesi tarafından düzenlenen adli muayene raporları ile konsültasyon evrakını incelemiş; ayrıca başvurucunun muayenesini yaptırmıştır. Başvurucunun adli muayene raporunda yer alan bulgulara ek olarak burun sırtında şişlik, sol el 4. tırnakta kısmi ayrılma tespit edildiği bildirilmiştir. Başvurucunun kafa kemiklerinde

kırık, kava içi travmatik değişim, iç organ veya büyük damar lezyonu bulunmadığından yaralanmaların kişinin yaşamını tehlikeye sokmadığı, basit tıbbi müdahale ile giderilebilir nitelikte olduğu, kemik kırığı tanımlanmadığı ifade edilmiştir.

16. Adana Cumhuriyet Başsavcılığı; Adli Tıp Kurumu tarafından başvurucunun yaralanmalarının basit tıbbi müdahale ile giderilebilir nitelikte olduğunun belirtildiği, Yakalama Tutanağı'nda başvurucunun kaçarak arabanın altına girdiği, uyarılara rağmen buradan çıkmaması üzerine bedensel kuvvet kullanılarak ayaklarından tutulmak suretiyle aracın altından çıkarıldığının kayıtlı olduğu, başvurucunun yaralanmalarının yakalanma şekli ile uyumlu olduğu ve kendi davranışı sonucunda meydana geldiği, darp, hakaret ve tehdit iddialarına ilişkin ise delil bulunmadığı gerekçesiyle 1/2/2017 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir.

17. Başvurucunun annesi kovuşturmaya yer olmadığına dair karara müşteki sıfatıyla itiraz etmiş, ayrıca başvurucunun el yazısıyla yazdığı kötü muamele teşkil eden eylemleri anlatan bir dilekçeyi mahkemeye sunmuş; itiraz dilekçesinde başvurucunun yaralanmalarının adli muayene raporunda yalnızca kısmen tespit edilmiş olmasına karşın yeniden sağlık raporu aldırılması yoluna gidilmediğini, olay tarihinde 16 yaşında olan başvurucunun maruz kaldığı fiziksel ve ruhsal saldırının kendi eylemi neticesinde meydana geldiği yönündeki tespitin hukuki ve vicdani olmadığını, kötü muamele yasağının mutlak nitelikte bir yasak olduğunu, soruşturmanın eksik yapıldığını ifade ederek kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılmasını istemiştir.

18. Başvurucunun el yazısıyla yazdığı dilekçede ise özetle Terörle Mücadele (TEM) Şube Müdürlüğüne götürülürken arabanın içinde başına, sağ omzuna, sağ diz kapağına, ellerine, yüzüne ve vücudunun değişik yerlerine copla vurulduğunu, kafasını sürekli eğik tuttukları için kaç kişi olduklarını göremediğini, TEM Şube Müdürlüğüne götürüldüğünde ise yüzüne yumruk ve tokat attıklarını, saçlarını çekerek ayak parmaklarına bastıklarını, beline tekme attıklarını, kafasına vurduklarını, küfür ettiklerini, öldürmekle ve tecavüz etmekle korkuttuklarını ileri sürmüştür.

19. Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin 1/3/2017 tarihli kararıyla itirazın reddine karar verilmiştir. Başvurucu 5/4/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. Başvurucu hakkında açılan kamu davasında 28/3/2018 tarihinde, başvurucunun tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçundan mahkûmiyetine, korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda silahla ateş etme, silahlı terör örgütüne üye olma, terör örgütü propagandası yapmak, görevi yaptırmamak için direnme, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçlarından ise beraatine karar verilmiştir. Hüküm kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu’nun 16. maddesi şöyledir:

"Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı ve/veya boyalı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtarı yapılır.

Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

Polis, kendisine veya başkasına yönelik bir saldırı karşısında, zor kullanmaya ilişkin koşullara bağlı kalmaksızın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde savunmada bulunur.

..."

22. 12/10/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 256. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması halinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır."

23. 5237 sayılı Kanun'un 86. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması halinde, mağdurun şikayeti üzerine, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

(3) Kasten yaralama suçunun;

...

d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

...

işlenmesi halinde şikayet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır."

24. 5237 sayılı Kanun'un 94. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak

davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Mahkemenin 19/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu; bireysel başvuru dilekçesinde fiziksel, ruhsal ve cinsel saldırıya maruz kaldığını, aç ve susuz bırakıldığını, siyah bir bezle gözleri bantlanarak bekletildiğini, gördüğü işkenceye dair bulguların adli muayene raporlarına yansıtılmadığını, öldürülmekle tehdit edildiğini, hakaret ve küfürlere maruz kaldığını, şüphelilerin kolluk görevlisi olması sebebiyle etkili bir soruşturma yürütülmediğini, kendisiyle ile birlikte yakalanan diğer çocuk M.E.nin beyanına dahi başvurulmadığını belirterek etkili başvuru hakkı, yaşam hakkı ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

27. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

28. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiasının kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

31. Anayasa’nın 17. maddesinde herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı güvence altına alınmıştır. Maddenin üçüncü fıkrasında; kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı düzenlenmiştir. Anılan fıkrayla özel olarak insan onurunun korunması amaçlanmıştır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

32. Bu bağlamda Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen işkence, eziyet ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulma yasağı mutlak

bir nitelik taşımakta olup bu kapsamda öncelikle kamusal yetkiyle güç kullanan görevlilerin kişilerin beden ve ruh bütünlüğüne hiçbir şekilde zarar vermemelerini gerektirir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 81).

33. Öte yandan Anayasa'nın 17. maddesi ayrıca devlete, söz konusu kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye -bu muameleler üçüncü kişiler tarafından yapılmış olsa bile- maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevini yükletmektedir. Dolayısıyla yetkililerce bilinen ya da bilinmesi gereken bir kötü muamelenin gerçekleşmesini engellemek için makul tedbirlerin alınmaması durumunda devletin sorumluluğu ortaya çıkabilir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 82).

34. İşkence ve kötü muamele yasağının usul boyutu ise bu yasağın ihlal edildiğine yönelik tartışılabilir ve makul şüphe uyandıran iddiaların sorumlularının tespitini ve cezalandırılmasını sağlayacak etkili bir soruşturma yapılması sorumluluğunu (pozitif yükümlülük) içermektedir.

35. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda bunların sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

36. Buna göre bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili bir soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır. Bu mümkün olmazsa anılan madde, sahip olduğu öneme rağmen pratikte etkisiz hâle gelecek ve bazı durumlarda devlet görevlilerinin fiilî dokunulmazlıktan yararlanarak kontrolleri altında bulunan kişilerin haklarını istismar etmeleri mümkün olacaktır (Tahir Canan, § 25).

37. Usul yükümlülüğünün bir olayda gerektirdiği soruşturma türü, bireyin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının esasına ilişkin yükümlülüklerin cezai bir yaptırım gerektirip gerektirmediğine bağlı olarak tespit edilmelidir. Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm ve yaralama olaylarına ilişkin davalarda Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin ölümcül ya da yaralamalı saldırı durumunda sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda yürütülen idari ve hukuki soruşturmalar ve davalar sonucunda sadece tazminat ödenmesi, bu hak ihlalini gidermek ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 55).

38. Yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, kişinin maddi ve manevi varlığını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların ölüm ya da yaralama olayına ilişkin hesap vermelerini sağlamaktır. Bu bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 56).

39. Yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz

edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Dolayısıyla kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız, hızlı ve derinlikli bir şekilde yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalı, bu kapsamda diğer deliller yanında görgü tanıklarının ifadeleri ile kriminalistik bilirkişi incelemeleri dâhil söz konusu olayla ilgili kanıtları toplamak için alabilecekleri bütün makul tedbirleri almalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114).

40. Soruşturmanın etkililiğini sağlayan en alt seviyedeki inceleme, başvuruya konu soruşturmanın kendine özgü koşullarına göre değişir. Bu koşullar, ilgili bütün olay ve olgular temelinde ve soruşturmanın pratik gerçekleri dikkate alınarak değerlendirilir. Bu nedenle soruşturmanın etkililiği bakımından her olayda geçerli olmak üzere bir asgari soruşturma işlemler listesi veya benzeri bir asgari ölçüt belirlemek mümkün değildir. Bununla birlikte soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması gerekir (Fahriye Erkek ve diğerleri, B. No: 2013/4668, 16/9/2015, §§ 68, 69).

41. Anayasa’nın 17. maddesinin amacı, kişinin maddi ve manevi varlığına ilişkin bir ölüm ya da yaralama olayında mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların tespit edilerek hesap vermelerini sağlamaktır. Bu, bir sonuç yükümlülüğü olmayıp uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Dolayısıyla bu kapsamda açılmış olan tüm davaların mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlanması zorunluluğu bulunmamaktadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 127). Ancak usul yükümlülüğünün bir unsuru olarak tespit edilen sorumlulara fiilleriyle orantılı cezalar verilmeli ve mağdur açısından uygun giderim sağlanmalıdır (Şenol Gürkan, B. No: 2013/2438, 9/9/2015, § 105).

42. Kötü muamele yasağı mutlak bir yasak olup ulusun varlığını tehdit eden genel bir tehlike durumunda bile askıya alınamamaktadır. Terör ve örgütlü suçlarla mücadele gibi en zor koşullarda bile kötü muamele kesin olarak yasaklanmıştır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 93).

43. Savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde dahi savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağı Anayasa'nın 15. maddesi ile güvence altına alınmıştır. Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirlerin Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunmaması gerekir. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan çekirdek haklara yapılan müdahaleler meşru kabul edilemez ve ilgili hak ve özgürlüğün ihlal edildiği sonucuna varılır (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 196-197).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Başvuruya konu olay kış ayında (28/12/2016) ve hava karanlıkken (saat 20:00 sıraları) gerçekleşmiştir. Yirmi kişilik bir gruba müdahale edilmesi sonrası gruptan ara sokaklara kaçan kişilerin kolluk tarafından kovalandığı, olay tarihinde 16 yaşında olan başvurucunun da bu gruptan kaçan kişiler arasında olduğu gerekçesiyle yakalandığı anlaşılmaktadır. Başvurucu hakkında açılan kamu davasında başvurucunun korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda silahla ateş etme, silahlı terör örgütüne üye olma, terör örgütü propagandası yapmak, görevi yaptırmamak için direnme, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçlarından beraatine

karar verilmiş tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçundan mahkûmiyetine hükmedilmiştir.

45. Başvurucu kaçtığı sırada bir arabanın altına saklanmış ve kolluk görevlilerince ayaklarından çekilmek suretiyle arabanın altından çıkarılmıştır. Başvurucunun yakalanma şekline ilişkin bir uyuşmazlık bulunmamaktadır. Başvurucu, yakalandıktan sonra polis merkezine götürülürken arabanın içinde darbedildiğini, şubeye götürüldükten sonra da eylemlerin devam ettiğini ileri sürmektedir.

46. Başvurucunun gözaltı giriş raporunda kafa bölgesi ve parmaklarında başta olmak üzere ciddi yaralanmalar tespit edilmiştir. Yürütülen soruşturmada, anılan yaralanmaların başvurucunun yakalanma şekliyle uyumlu olduğu gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmişse de başvurucunun kafasının arkası ve tepe bölgesinde olmak üzere meydana gelen iki şişlik ile tırnağında kısmen ayrılmaya ve parmak ekleminde hareket kısıtlığına sebebiyet veren yaralanmasının yakalanma sırasında meydana gelip gelmediği ortaya konulamamıştır.

47. Başvurucunun yakalanmasından önce yaşananlara ilişkin olarak dosya kapsamında bilgi ve belge bulunmadığı gibi yakalandıktan sonra polis merkezine götürülmesi ile polis merkezindeki sürece ilişkin veri de bulunmamaktadır. Başvurucunun yakalandığı yer ve çevresinde emniyet ya da işyeri kamerası bulunup bulunmadığı, kolluk müdahalesine ilişkin olarak polis kamerası kaydının bulunup bulunmadığı, başvurucunun götürüldüğü polis merkezinde kamera kaydı alınıp alınmadığı hususları soruşturma dosyasından anlaşılamamaktadır. Başvurucu ile birlikte yakalanan M.E. dâhil olmak üzere soruşturma aşamasında müşteki beyanı dışında tanık veya şüpheli sıfatıyla alınan herhangi bir beyan da bulunmamaktadır.

48. Soruşturma makamlarınca, başvurucunun sağlık raporlarıyla tespit edilen yaralanmalarının meydana geliş şekli açıklığa kavuşturulmaksızın sonuca ulaşılmıştır. Bu durumda olay ve olguların derinlemesine öğrenilmeye çalışılması, çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanılmaması, olayla ilgili tüm kanıtların toplanması için alınabilecek bütün makul tedbirlerin alınması yönündeki hususlara (bkz. § 42) gereği gibi riayet edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

49. Başvurucunun yaralanmaları dışında cinsel saldırıda bulunmakla ve öldürülmekle korkutulduğu, kendisine küfür ve hakaret edildiği iddiaları yönünden delil bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmişse de iddiaların araştırıldığına dair bilgi ve belgeye rastlanmamıştır.

50. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında koruma altına alınan kötü muamele yasağının usule ilişkin boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

51. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında koruma altına alınan kötü muamele yasağının maddi boyutunun bu aşamada incelenmesine gerek görülmemiştir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

52. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

53. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

54. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

55. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

56. İncelenen başvuruda kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. İhlalin Cumhuriyet Başsavcılığı kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

57. Bu durumda kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere kararın bir örneğinin Adana Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

58. Öte yandan ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

59. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde koruma altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının usule ilişkin boyutunun ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Adana Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E.S.K.

B. No: 2017/20801 | Karar tarihi: 19.11.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/20801

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

E.S.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/20801)

Karar Tarihi: 19/11/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Fatih HATİPOĞLU

Başvurucu : E.S.K.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, tutukluluk incelemelerinin süresinde yapılmaması, uzun süre hâkim önüne çıkarılmama, tutuklama kararını veren mahkemenin bağımsız ve tarafsız olmaması ve soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; gözaltı ve tutukluluk süreçlerindeki bazı uygulamalar nedeniyle kötü muamele yasağının; ceza infaz kurumunda tutuklu bulunulduğu sırada kurumda yapılan bazı sınavlara girmeye izin verilmemesi nedeniyle eğitim hakkının; ceza infaz kurumunda ziyaretçi sayısının, gün ve saatlerinin, açık görüş hakkının, fotoğraf çekiminin ve gönderiminin sınırlandırılması, görevli ve yetkili olmayan merci tarafından yasal şartları oluşmadan arama yapılması, elkoyma kararında yer almayan bazı elektronik eşyalara usulüne uyulmadan el konulması, meslekten çıkarma kararının Resmî Gazete'de yayımlanarak ismin teşhir edilmesi nedenleriyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının; telefonla görüşme hakkının kısıtlanması nedeniyle haberleşme hürriyetinin; maaşın kesilmesi ve mal varlığına el konulması nedenleriyle mülkiyet hakkının; infaz kurumunda sayım esnasında takke

takılmasına, tespih çekilmesine ve Kur'an okunmasına izin verilmemesi nedenleriyle din ve vicdan hürriyetinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 6/4/2017, 12/7/2017, 13710/2017, 5/4/2018, 4/1/2018, 11/1/2018, 29/1/2018, 2/2/2018, 12/2/2018, 12/2/2018 ve 2/3/2018 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından 2017/30536, 2017/35954, 2018/6174, 2018/5300, 2018/7914, 2018/11773, 2018/4802, 2018/1182, 2018/2684 ve 2018/5663 sayılı bireysel başvuru dosyalarının kişi yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2017/20801 sayılı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Bu kapsamda Mersin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kaymakam (Mersin vali yardımcısı olarak) görev yapan başvurucu hakkında da FETÖ/PDY ile bağlantısı olduğu gerekçesiyle soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu 19/7/2016 tarihinde gözaltına alınmış ve Mersin İl Emniyet Müdürlüğünde dört gün süreyle gözaltında tutulmuştur.

11. Mersin Cumhuriyet Başsavcılığı 22/7/2016 tarihinde başvurucunun ifadesini almıştır. İfade tutanağına göre Mersin Barosu tarafından görevlendirilen müdafi ifade alma işlemi esnasında hazır bulunmuştur. Ayrıca başvurucuya yöneltilen FETÖ/PDY üyeliği suçlamasına dair olay ve olgular sorulan sorularla açıklanmıştır.

12. Başvurucu ifadesinde özetle 15 Temmuz 2016 günü Sinop'ta ailesiyle tatilde olduğunu, ortaöğretim ve liseyi ailesinin yanında, üniversiteyi Ankara'da akrabasının yanında

okuduğunu, üniversiteye hazırlık döneminde dershaneye gitmediğini, örgüte ait evlerde ve yurtlarda kalmadığını, örgütün sohbetlerine katılmadığını, gazete ve dergi aboneliğinin olmadığını, örgütün finans kaynaklarında hesabının bulunmadığını ve herhangi bir şekilde örgüte maddi yardımda bulunmadığını ifade ederek suçlamaları kabul etmemiştir.

13. Mersin Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucuyu anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve terör örgütüne üye olma suçlarından 22/7/2016 tarihinde -başka şüphelilerle birlikte- tutuklanması istemiyle Mersin 2. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

14. Sorgu tutanağına göre Başsavcılığın talep yazısının içeriği ve başvurucuya yönelik suçlama sorgu işlemi öncesinde Mersin 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından başvurucuya anlatılmıştır. Bu sırada başvurucunun avukatı da hazır bulunmuştur. Başvurucunun sorgudaki ifadesi şöyledir:

" ... ben İmam Hatip mezunuyum ve kişilik olarak sosyal biri olduğum için her kesimle içli dışlıyım ... ben 15/7/2016 günü Sinop'ta idim ...ben her kesim ile içli dışlıyım, görevimiz gereği herkes ile içli dışlı olmak zorundayız, ben daha önce 2008 yılından itibaren 2012 yılı sonuna kadar Mersin Yenişehir Kaymakamı olarak görev yaptım, daha sonra Bursa Vali Yardımcılığına tekrar geri geldim, kendi istemim ile tekrar 2015 yılının başlarında da Mersin Vali Yardımcısı olarak ... geldim, suçlamaları kabul etmiyorum, evimde yapılan aramalarda ele geçen Fethullah Gülen'e ait CD'lere ilişkin olarak benim elimde sağ ve sol kesim olmak üzere her türlü siyasi görüşten alevi, sunni yayınlardan yayın bulabilirsiniz, yukarıda da belirttiğim gibi ben her türlü yayın ve her türlü kesim ile diyalog içerisindeyim ve evimde ele geçen Fethullah Gülen'e ait dökümanlara ilişkin olarak bunların yasaklandığına ilişkin herhangi bir karar olmaması ve ayrıca çok aşırı derecede döküman olması nedeniyle bunu ayıklamak yönünde bir fırsatım olmadı ve aklıma da gelmedi, suç olmadığı için de böyle bir ayıklama gereği hissetmedim ve arama yapan arkadaşlar diğer CD'ler de almış olsalardı bu anlattıklarım ortaya çıkacaktı, suçlamaları kabul etmiyorum, beraatimi istiyorum, sabit ikametgahlıyım, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmamı istiyorum ..."

15. Mersin 2. Sulh Ceza Hâkimliği 22/7/2016 tarihinde başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve terör örgütüne üye olma suçlarından tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüphelilerin üzerine atılı suçların vasıf ve mahiyeti, hakkında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut deliller (İçişleri Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün 18/7/2016 tarihli görevden uzaklaştırma yazısı) henüz delillerin tam toplanmamış olması, eylemlerin CMK'nın 100. maddesindeki katalog suçlardan olması nedenleri ile suçun kanundaki ceza miktarı, verilmesi beklenen ceza ile tutuklamanın ölçülü olması ve adli kontrolün yetersiz kalacağının anlaşılması nedenleri ile CMK'nın 100. ve devamı maddeleri uyarınca her suçtan ayrı ayrı tutuklanmalarına, ... [karar verildi.]"

16. Başvurucu 25/7/2016 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, Mersin 4. Sulh Ceza Hâkimliği 26/7/2016 tarihinde tutuklama kararının hukuka uygun olduğu gerekçesiyle başvurucunun itirazını reddetmiştir.

17. Sonraki süreçte başvurucu hakkındaki soruşturma dosyası çeşitli tarihlerde verilen yetkisizlik kararları ile önce Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına, sonrasında ise Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiş; bu arada ilgili Sulh Ceza Hâkimliklerince başvurucunun tutukluk durumu değerlendirilmiş ve itirazları karara bağlanmıştır.

18.Bu kapsamda Antalya 1. Sulh Ceza Hâkimliği 7/2/2017 tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiş, başvurucunun anılan karara itirazını Antalya 2. Sulh Ceza Hâkimliği 3/3/2017 tarihinde kesin olarak reddetmiştir.

19. Başvurucu söz konusu kararı 10/3/2017 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir.

20. Başvurucu 6/4/2017 tarihinde (2017/20801 sayılı başvuru yönünden) bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucu hakkındaki soruşturmanın İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülmesi gerektiğini belirterek yetkisizlik kararı vermiştir. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı da benzer gerekçe ile yetkisizlik kararı vererek soruşturma dosyasını Adana Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

22. Adana Cumhuriyet Başsavcılığı 23/3/2018 tarihli iddianame ile başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

23. İddianamede öncelikle FETÖ/PDY hakkındaki genel bilgilere ve özellikle mülkiye yapılanmasına ilişkin açıklamalara, sonrasında başvurucuya yönelik suçlama ve delillere yer verilmiştir. Savcılık başvurucunun FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer almak suretiyle terör örgütüne üye olma suçunu işlediğini iddia etmiştir. İddianamede suçlamaya esas alınan olgular özetle şöyledir:

i. Başvurucunun İçişleri Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğünün 18/7/2016 tarihli yazısı ile görevinden uzaklaştırılmasına karar verildiği, 15/8/2016 tarihli ve 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kamu görevinden çıkarıldığı belirtilmiştir.

ii. Başvurucunun ikametgâhında yapılan aramada ele geçirilen dijital materyallerin incelenmesi sonunda;

- 1'den 17'ye kadar numaralandırılan DVD'lerden 1 No.lu DVD'de "Bir Gece" isimli Fetullah Gülen'e ait videonun ve 8 No.lu DVD'de "Yağmur 3" isimli Fetullah Gülen'e ait vaaz ve sohbetlerin bulunduğu,

- 1'den 36'ya kadar numaralandırılan CD/DVD'lerden CD.2'de Fetullah Gülen'in çeşitli videolarının, CD.3'te ve CD.4'te "YAĞMUR" isimli belgesel videolarının, CD.8'de "YAĞMUR 3" isimli Fetullah Gülen'e ait vaaz, video ve ses kayıtlarının olduğu,

- 1'den 19'a kadar numaralandırılan CD/DVD'lerden CD.11'de Fetullah Gülen'e ait olduğu belirtilen "Çocuk Eğitim Programı"nın, CD.12'de ve CD.16'da Fetullah Gülen'e ait çok sayıda vaaz ses kayıtlarının, CD.13'te Fetullah Gülen'e ait çok sayıda fotoğrafın, CD.15'te Fetullah Gülen'e ait vaaz videolarının yer aldığı,

- 1'den 182'ye kadar numaralandırılan CD/DVD'lerden 71 numaralı CD'de Fetullah Gülen'in sohbet adı altındaki ses kaydının, 72 numaralı CD'de Fetullah Gülen'in "kırık mızrap" isimli şiirlerinin ses kaydının, 73 numaralı CD'de Fetullah Gülen'in Pensilvanya röportajlarının, Kırık Testi şiirlerinin ve word dosyası şeklinde Sızıntı dergisi yazılarının, 75-91, 93, 110 numaralı CD'lerde Fetullah Gülen'in sohbet adı altındaki video kayıtlarının, 94-98, 100, 109 numaralı CD'lerde Fetullah Gülen'in sohbet adı altındaki ses kaydının, 104 numaralı CD'de Samanyolu Televizyonunun (STV) yapılanma ve yurt dışı faaliyetleri ile Kimse Yok Mu Derneği faaliyetleri hakkında videoların, 111 numaralı CD'de Fetullah Gülen'in sohbet adı

altındaki video kaydı ve word dosyası şeklinde röportajının mevcut olduğu,

- Bir adet CD kutusu içinde "murakabe ve muhasebe" isimli iki adet CD'de Fetullah Gülen'e ait vaaz videolarının bulunduğu tespitlerine yer verilmiştir.

iii. İçişleri Bakanlığı Mülkiye Müfettişliğince başvurucu ve bir kısım mülki idare amiri hakkında 15 Temmuz 2016 tarihinde darbeye kalkışan FETÖ/PDY ile bağlantı ve faaliyetlerinin araştırılması amacıyla düzenlenen 1/3/2017 tarihli araştırma raporuna değinilmiş ve söz konusu raporda başvurucuyla ilgili olarak yapılan bir kısım tespite yer verilmiştir. Bu bağlamda;

- Başvurucunun Meriç kaymakamı olarak görev yaptığı 13/4/1998 tarihinde "Atatürk düşmanı", "Fetullahçı" ve "irtica yanlısı" olduğu iddiasıyla şikâyet edildiği, ... Valilik tarafından yapılan inceleme sonunda öne sürülen iddiaların "varit olmadığı"ndan bahisle herhangi bir soruşturma açılmasına gerek görülmeyerek işlemin sonuçlandırıldığı,

- Başvurucunun Mersin vali yardımcısı olarak görev yaptığı sırada sosyal medya paylaşımları nedeniyle hakkında idari soruşturma açıldığı, yapılan inceleme sonunda "sosyal medya paylaşımlarının başta Cumhurbaşkanı'nı ve Başbakan'ı kötüleyen, hükumet uygulamalarını eleştirir mahiyette ve siyasi nitelikte olduğu" belirtilerek başvurucunun eyleminin "Hizmet dışında Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak" disiplin suçunu oluşturduğundan bahisle İçişleri Bakanlığı Müsteşarı'nın 23/2/2016 tarihli oluru ile "Kınama" cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği,

- Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Başkanlığının 18/8/2016 tarihli, Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığının 13/10/2016 tarihli ve Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığının 7/10/2016 tarihli yazılarına göre ''başvurucunun sosyal çevresi FETÖ/PDY içerisinde faaliyet gösterip hakkında yasal işlem yapılmış olan şahıslarla iltisakının bulunduğu'' belirtilmiştir.

iv. Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığının 19/10/2016 tarihli yazısına göre başvurucunun Kimse Yok mu Derneğine 8/11/2011 ve 8/12/2011 tarihlerinde telefondan kısa mesaj göndermek suretiyle her seferinde 5 TL olmak üzere iki kez bağışta bulunduğu tespit edilmiştir.

v. Mersin Valiliğinin 3/8/2016 tarihli yazısında, başvurucunun dört çocuğunun da FETÖ/PDY'ye müzahir okullarda okuduğu belirlenmiştir.

vi. Başvurucunun Zaman gazetesi abonesi olduğu ileri sürülmüştür.

vii. Başvurucunun sosyal meyda paylaşımlarında; FETÖ/PDY güdümünde faaliyet gösteren şahıs ve özel kuruluşlar ile örgütü sahiplenici, övücü ve destekler nitelikte paylaşımlar yaptığı iddia edilmiştir. Bu kapsamda Savcılık iddianame ekinde başvurucunun paylaştığını belirttiği ve suçlamaya dayanak yapılan bir kısım sosylal medya mesajına yer vermiştir. Bu bağlamda başvurucunun;

-8/9/2015 tarihinde "Kaynak Holdingden Hukuksuz baskına cevap: Havuz medyası delil yapılıyor." içerikli mesajı ve konuya ilişkin haberin linkini paylaştığı,

- 9/9/2015 tarihinde İ.O. isimli kişinin paylaştığı "Birisi 'paralelci' diye fişledi. Diğeri hayret etti. Pkk dün şehit etti. Hepsi bugün cenazesine gitti." şeklindeki mesajı retweet ettiği,

- 9/9/2015 tarihinde "Vaybe Dağlıca'da 16 şehit olunca gündem değiştirmek için operasyon olur, dedim. Kaynak. Iğdır olayının ertesi günü. İpek Hay Allah" içerikli mesajı paylaştığı,

- 11/9/2015 tarihinde H.Ş. isimli kişinin paylaştığı "İşimiz Allah'a kalmışsa, olmuş bil..." şeklindeki mesajı retweet ettiği,

- 11/9/2015 tarihinde "haber7: H.Ş.nin tweeti valiyi kızdırdı. Tepkisel bir toplum olduk vesselam." içerikli mesajı paylaştığı,

- 11/9/2015 tarihinde bir gazetenin "Eski savcı Akkaş ile eski hakim Karaçöl hakkında yakalama kararı" başlıklı haberiyle ilgili olarak "Vaybe. En dokunulmaz sinif hakimler tutuklaniyor. Yargi tarihimizde cürm ü meşhud da bile yargılama sonucu beklendi" içerikli mesajı paylaştığı,

- 12/9/2015 tarihinde "Firavunlar hep tehdit mi eder? Hep kendilerine tuzak, hile ve oyun yapıldığını mı söylerler. Kitleye, hitap" içerikli mesajı paylaştığı,

- 13/9/2015 tarihinde "Vatan: Hakimlere mahkumiyet karari olmadan tutuklamalar dolu dizgin devam ediyor ..." içerikli mesajı ve haberin linkini paylaştığı,

- F.M. isimli kişinin paylaştığı "Kim temiz, kim kirli ... Cevabı çok basit. İpek ailesi ve Boydaklar Türkiye vergi rekortmeni. Bir de havuzcu işadamlarınıza ve Rıza'ya bakın." şeklindeki mesajı retweet ettiği,

- B.B. isimli kişinin "Markalarımız, İstikbal Bellona ve Boydak Holding yılın en itibarlı markaları seçiminde yerlerini almışlardır. Mutlu ve Gururluyum." şeklindeki mesajı retweet ettiği,

- "Cürümlerin en haram olduğu haram ay zilhiccede müstekbirlerin zulüm lerini gördükçe İndila gibi göklere ah et" içerikli mesajı paylaştığı belirtilmiştir.

24. Adana 11. Ağır Ceza Mahkemesi 25/4/2018 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve Mahkemenin E.2018/112 sayılı dosyası üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

25. Bu arada Başsavcılık başvurucu hakkında daha önce yürütülen soruşturma kapsamında başvurucudan elde edilen ve incelenmesi için ilgili kuruma gönderilen dijital materyallere ilişkin 22/11/2017 tarihli inceleme raporunun gelmesi üzerine başvurucu hakkında yeni bir soruşturma başlatmış ve 18/4/2018 tarihli iddianame ile başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde (daha önceki dava ile birleştirilmek üzere) kamu davası açmıştır. Söz konusu iddianamede başvurucuya yöneltilen suçlamaya ilişkin olgular özetle şöyledir:

i. Dijital verilere ilişkin inceleme raporuna göre başvurucuya ait cep telefonu üzerinde yapılan incelemede cep telefonu veri tabanı bölümünde FETÖ/PDY mensuplarınca kullanıldığı tespit edilen ByLock isimli programa ait olan verilerin bulunduğu,

ii. Mikro CD kart üzerinde yapılan incelemede "Document" isimli dosyada "Dua Mecmuasi Mealli-1.pdf" ismi ile kaydedilen FETÖ/PDY lideri Fetullah Gülen'e ait yazının,"thumbnails" isimli dosyada ise Fetullah Gülen'e ait "Bir Kırık Dilekçe" isimli videoların ve yazılı dokümanların bulunduğunun tespit edildiği belirtilmiştir.

26. Adana 11. Ağır Ceza Mahkemesi söz konusu iddianame ile açılan davayı 25/4/2018 tarihinde yaptığı tensip incelemesi sonunda Mahkemenin E.2018/112 sayılı dosyası üzerinden yürütülen dava ile birleştirilmesine karar vermiş ve yargılamaya Mahkemenin E.2018/112 sayılı dosyası üzerinden devam olunmuştur.

27. Mahkeme 27/6/2018 tarihinde yaptığı ilk duruşmada başvurucunun savunmasını almıştır. Başvurucunun savunmasının ilgili kısımları şöyledir:

" ... benim paylaştığım twitter mesajlarına ilişkin müfettişe beyanda bulunmuştum, buna ilişkin hakkımda Fetö soruşturmasına yer olmadığına karar verilmişken 4 ay sonra hakkımda soruşturma başlatıldı, 4483 sayılı kanunda hüküm bellidir, mülki amirler için müşterek karaname ile atananlar hakkında ilgili bakan ya da başbakanın izni gerekmektedir, buna ilişkin bir izin alınmamıştır, Savcılığın hakkımda yapmış olduğu hiçbir araştırma yoktur, savcılığın delilleri benim hakkımda daha önce idare tarafından yapılmış olan soruşturmaya ilişkin belgelerdir, CMK açıktır, bu yönde bir karar verilmişse yeniden yargılama yapılmaması gerekmektedir, bu yönde ara karar alınması gerekmektedir, bu tweetler bana ait değildir, bu tweetler başkasına ait tweetlerdir, ben sadece bunları reetweet yaptım ...

Benim telefonum Sinop'ta tatildeyken denize düştü, Mersin'deyken tamirata götürdüm, buna hiçbir şey yapılamaz dediler, böyle bir telefon kullanılamaz haldeyken iki yıl sonra Bylock tespiti yapılmasını anlamış değilim .."

28. Mahkeme duruşma sonunda başvurucuya ait ByLock bulgularının olduğu belirtilen içerik çıkarma raporundaki cep telefonunda 1/3/2014 ile 31/3/2016 tarihleri arasında hangi GSM hatlarının kullanıldığının tespit edilmesi, söz konusu hatlara ilişkin ByLock tespiti bulunup bulunmadığı hususunda araştırma yapılması ve HTS kayıtlarının gönderilmesi amacıyla ilgili kurumlara müzekkereler yazılmasına karar vermiştir.

29. Mahkeme duruşma sonunda başvurucunun tahliyesine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca başvurucu hakkında yurt dışına çıkamama ve konutu terk etmeme şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına da karar vermiştir.

30. Mahkeme 26/10/2018 tarihli duruşmada gelen müzekkere cevaplarını okumuş ve başvurucudan savunmasını sormuştur. Bu bağlamda başvurucunun savunmasının ilgili kısmı şöyledir:

"... hakkımda bylock olmadığına dair BTK kayıtları gelmiştir, yine Kimse Yok Mu derneğine 5 er TL'den olmak üzere 10 TL'den bahsedilmiştir, hatlar bana aittir ancak kullanan kayın babam ve kayın validemdir, faturasını kendileri ödemektedir, bağış yaptılarsa onların bileceği bir iştir, benimle bir alakası yoktur, benim bu yapıyla uzaktan yakından bir alakam bulunmamaktadır, twitter de belki sert paylaşımlar yapmış olabilirim, bunların örgüt üyeliğiyle alakası yoktur, başka gazetecilerin paylaştığı tweetlerdir, amacım bu şekilde düşünen kişiler de vardır diye farkındalık yaratmaktır, amacım örgüt propagandası yapmak veya örgütü desteklemek değildir, başkalarının tweetlerini retweet yapmışımdır, MASAK raporunda da birşey yoktur, Bank Asyam bulunmamaktadır, örgütle herhangi bir bağlantım bulunmamıştır, ben bu nedenle üzerime atılı hiçbir suçlamayı kabul etmiyorum ..."

31. Savcılık 6/12/2018 duruşmada esas hakkındaki mütalaasını sunmuştur. Savcılığın mütalaasının ilgili kısmı şöyledir:

"... Sanık [E.S.K.nın] Mersin vali yardımcısı iken 672 Sayılı KHK ile FETÖ/PDY silahlı terör örgütü ile irtibatlı ve iltasklı olması gerekçesiyle meslekten ihraç edildiği, sanığın Facebook ve Twitter isimli sosyal paylaşım sitelerindeki hesaplarından yaptığı paylaşımların FETÖ/PDY silahlı terör örgütü'nü övücü, sahiplenici ve destekler mahiyette olduğu, sanığın ikametinde yapılan aramada örgüt elebaşına ait vaaz ve sohbet videoları içeren CD'lerin ele geçirildiği, yine ele geçirilen bu CD'ler içerisinde örgüt elebaşısına ait şiirler, örgüte ait

Sızıntı isimli derginin yazıları ve örgüte ait Kimse Yok Mu Derneği'nin faaliyetlerine ilişkin yazılar bulunduğu, sanığın FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olma suçundan haklarında adli işlem yapılan şahıslarla irtibatının bulunduğu, sanığın örgüte ait Kimse Yok Mu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'ne 2011 yılında SMS ile iki kez 5 TL'lik bağışta bulunduğu, sanığın çocuklarını örgüte ait okula gönderdiği ve yine sanığın örgütün yayın ve propaganda aracı olan Zaman Gazetesi'ne aboneliğinin bulunduğu, sanığın telefonunda yapılan incelemede sanığın münhasıran FETÖ/PDY silahlı terör örgütü mensuplarınca gizli iletişimde kullanılan Bylock isimli kriptolu konuşma ve mesajlaşma programını yüklediğinin anlaşıldığı, yapılan yargılama, toplanan deliller ve tüm dosya evrakı kapsamında sanığın FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçunu işlediği, sanığın eylemlerinin süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk arz ettiği ve bu bağlamda üzerine atılı suçun unsurlarının oluştuğu, sanığın Bylock programını kullanmadığına ilişkin savunmasının, dosya kapsamında bulunan dijital materyal inceleme sonucu nazara alındığında makul olarak değerlendirilemeyeceği anlaşılmakla; sanığın eylemine uyan TCK'nın 314/2; 3713 Sayılı Yasa'nın 5/1; TCK'nın 53, 58/9 ve 63. maddeleri uyarınca cezalandırılmasına karar verilmesi kamu adına talep ve mütalaa olunur ..."

32. Mahkeme 6/12/2018 tarihli duruşmada başvurucunun beraatine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

"... Sanığın, Mersin vali yardımcısı iken 672 Sayılı KHK ile FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü ile irtibatlı ve iltasklı olması gerekçesiyle meslekten ihraç edildiği,

Sanığın, Facebook ve Twitter isimli sosyal paylaşım sitelerindeki hesaplarından FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü'nü övücü, sahiplenici ve destekler mahiyette paylaşımlar yaptığı,

Sanığın ikametinde yapılan aramada, örgüt elebaşına ait vaaz ve sohbet videoları içeren CD'lerin ele geçirildiği, ele geçirilen bu CD'ler içerisinde örgüt elebaşısına ait şiirler, örgüte ait Sızıntı isimli derginin yazıları ve örgüte ait Kimse Yok Mu Derneği'nin faaliyetlerine ilişkin yazılar bulunduğu,

Sanığın, FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçundan haklarında adli işlem yapılan şahıslarla irtibatının bulunduğu,

Sanığın, telefonunda yapılan incelemede sanığın münhasıran FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü mensuplarınca gizli iletişimde kullanılan Bylock isimli kriptolu konuşma ve mesajlaşma programını yüklemediği, bu hususun Adana İl Emniyet Müdürlüğünün 25/10/2018 tarihli müzekkere içeriği ile sabit olduğu anlaşılmıştır.

Sanığın üzerine atılı suçlama, Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçlamasıdır.

Örgüt üyesi, örgüt amacını benimseyen, örgütün hiyerarşik yapısına dahil olan ve bu suretle verilecek görevleri yerine getirmeye hazır olmak üzere kendi iradesini örgüt iradesine terk eden kişidir. Örgüt üyeliği, örgüte katılmayı, bağlanmayı, örgüte hakim olan hiyerarşik gücün emrine girmeyi ifade etmektedir. Örgüt üyesi örgütle organik bağ kurup faaliyetlerine katılmalıdır. Organik bağ, canlı, geçişken, etkin, faili emir ve talimat almaya açık tutan ve hiyerarşik konumunu tespit eden bağ olup, üyeliğin en önemli unsurudur. Örgüte yardımda veya örgüt adına suç işlemede de, örgüt yöneticileri veya diğer mensuplarının emir ya da talimatları vardır. Ancak örgüt üyeliğini belirlemede ayırt edici fark, örgüt üyesinin örgüt hiyerarşisi dahilinde verilen her türlü emir ve talimatı sorgulamaksızın tamamen teslimiyet duygusuyla yerine getirmeye hazır olması ve öylece ifa etmesidir.

... nihai amacı, Devletin Anayasal nizamını cebir ve şiddet kullanarak değiştirmek olduğu anlaşılan FETÖ/PDY terör örgütünün başlangıçta bir ahlak ve eğitim hareketi olarak ortaya çıkması ve toplumun her katmanının büyük bir kesimince de böyle algılanması, amaca ulaşmak için her yolu mübah gören fakat sözde meşruiyetini sivil alanda dinden, kamusal alanda ise hukuktan aldığı izlenimi vermek için yeterli güce ulaşıncaya kadar alenen kriminalize olmamaya özen göstermesi gerçeği nazara alındığında, örgütün sözde meşruiyet vitrini olarak kullanılan katlarla irtibatlı olduğu anlaşılan ve fakat örgütün nihai amacını bildiği, örgütle organik bir bağ kurarak hiyerarşisine dahil olduğu yönünde herhangi bir delil bulunmayan;

Sanık [E.S.K.nın] evinde yapılan aramada örgüt elebaşı Fethullah Gülen ait video ve ses kayıtlarının ele geçirildiği bu hususun dosya içerisinde mevcut arama el koyma tutanağı ile sabit olduğu, sanığın sosyal medya hesaplarından örgüt elebaşı Fethullah Gülen'i övücü paylaşımlarda bulunduğu, bu hususun dosya içerisinde mevcut olan sosyal medya araştırma tutanağı ile sabit olduğu, sanığın örgütün gizli yazışma programı olan Bylock isimli programı kullanmadığının sabit olduğu, bu hususun da Adana İl Emniyet Müdürlüğünün 25/10/2018 tarihli müzekkere içeriği ile sabit olduğu, dosyadaki deliller bir bütün olarak incelendiğinde, sanığın Fetö'ye ciddi bir sempati duyduğunu gösterdiği, fakat sempatinin örgüt üyeliği suçunun oluşumu için yeterli olamayacağı, sanığın örgütün hiyerarşik yapısı içerisinde süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gösteren eylemlerde bulunduğuna dair her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı ... müsnet suçun sanık tarafından işlendiğinin şüphede kaldığı, yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmadığı anlaşılmakla, müsnet suçtan sanık hakkında beraat kararı vermek gerekmiş[tir.]"

33. Savcılık ve başvurucu kararı istinaf etmişlerdir. Adana Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi (E.2019/285) 14/7/2020 tarihinde istinaf talebini esastan reddetmiştir.

34. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla temyiz aşamasında Yargıtay'da derdesttir.

35. UYAP'tan yapılan incelemede başvurucunun 21/6/2018 havale tarihli dilekçe ile Adana Cumhuriyet Başsavcılığınca anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçundan kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi üzerine uygulanan haksız gözaltı kararı nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararlarının tazmini için Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesinde açtığı davanın (E.2019/83) başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçundan Adana 11. Ağır Ceza Mahkemesince (E.2018/112) yapılan yargılama sonunda verilen beraat kararının henüz kesinleşmediği gerekçesiyle reddedildiği ve başvurucunun istinaf talebinin İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 12. Ceza Dairesi tarafından (E.2019/1984) 14/10/2020 tarihinde reddedildiği ve dosyanın temyiz aşamasında Yargıtay'da derdest olduğu anlaşılmıştır.

36. Yine UYAP'tan yapılan incelemede -26/6/2018 tarihli davanın açıklanmasına ilişkin dilekçeye göre- başvurucunun tutukluluğunun infaz edildiği Menemen T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu sırada bir kısım talebiyle ilgili dilekçelerinin muhataplarınca herhangi bir işlem yapılmadan sonuçsuz bırakılması nedeniyle meydana geldiğini iddia ettiği hak ihlalleri dolayısıyla uğradığı maddi ve manevi zararlarının tazmini için Mersin 6. Ağır Ceza Mahkemesinde açtığı davanın (E.2018/447) -Adana 11. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sonucunun beklenmesi nedeniyle- derdest olduğu görülmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Hükümleri

37. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun "Kovuşturma ve Yargılama" kenar başlıklı 24. maddesi şöyledir:

"Devlet memurlarının görevleri ile ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması ve haklarında dava açılması özel hükümlere tabidir."

38. 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un "Amaç" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı yargılanabilmeleri için izin vermeye yetkili mercileri belirtmek ve izlenecek usulü düzenlemektir."

39. 4483 sayılı Kanun'un "İzin vermeye yetkili merciler" kenar başlıklı 3. maddesinin 6/12/2019 tarihli ve 7196 sayılı Kanun'un 51. maddesi ile değiştirilen ilgili kısımları şöyledir:

" Soruşturma izni yetkisi

...

b) İlde ve merkez ilçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kaymakamlar hakkında vali

...

Yokluklarında ise vekilleri tarafından bizzat kullanılır."

40. 4483 sayılı Kanun'un "Hazırlık soruşturmasını yapacak merciler" kenar başlıklı 12. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hazırlık soruşturması genel hükümlere göre yetkili ve görevli Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılır. Ancak Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri, Bakan yardımcıları ve valiler ile ilgili olarak yapılacak olan hazırlık soruşturması Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya Başsavcıvekili, kaymakamlar ile ilgili hazırlık soruşturması ise il Cumhuriyet başsavcısı veya başsavcıvekili tarafından yapılır."

41. 4483 sayılı Kanun'un "Yetkili ve görevli mahkeme" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Davaya bakmaya yetkili ve görevli mahkeme, genel hükümlere göre yetkili ve görevli mahkemedir. Ancak Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri, Bakan yardımcıları ve valiler için yetkili ve görevli mahkeme Yargıtayın ilgili ceza dairesi, kaymakamlar için ise il ağır ceza mahkemesidir."

42. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tanımlar" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Bu Kanunun uygulanmasında;

...

j) Suçüstü:

1. İşlenmekte olan suçu,

2. Henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suçu,

3. Fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suçu,

...

İfade eder."

43. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama nedenleri" kenar başlıklı 100. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

..."

44. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama kararı" kenar başlıklı 101. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine

verilir ve bu husus kararda belirtilir."

45. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili bölümü şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

b) Kanunî gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

46. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteminin koşulları" kenar başlıklı 142. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgilisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir."

47. 5271 sayılı Kanun'un 150. maddesi şöyledir:

"(1) Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafi seçmesi istenir. Şüpheli veya sanık, müdafi seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafi görevlendirilir.

(2) Müdafii bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafi görevlendirilir.

(3) Alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada ikinci fıkra hükmü uygulanır.

(4) Zorunlu müdafilikle ilgili diğer hususlar, Türkiye Barolar Birliğinin görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir."

48. 5271 sayılı Kanun'un "Müdafiin dosyayı inceleme yetkisi" kenar başlıklı 153. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ilgili bölümü ile (3) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

"(2) Müdafiin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabilir. Bu karar ancak aşağıda sayılan suçlara ilişkin yürütülen soruşturmalarda verilebilir:

a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

7. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316),

...

(3) Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz."

(4) Müdafi, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren dosya

içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir."

49. 5271 sayılı Kanun'un "Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri" kenar başlıklı 161. maddesinin (5) fıkrası şöyledir:

"Kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenen adliye ile ilgili görev veya işlerde kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kamu görevlileri ile Cumhuriyet savcılarının sözlü veya yazılı istem ve emirlerini yapmakta kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kolluk âmir ve memurları hakkında Cumhuriyet savcılarınca doğrudan doğruya soruşturma yapılır. Vali ve kaymakamlar hakkında 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri, en üst dereceli kolluk amirleri hakkında ise, hâkimlerin görevlerinden dolayı tâbi oldukları yargılama usulü uygulanır."

50. 5271 sayılı Kanun'un "Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri" kenar başlıklı 161. maddesinin (6) numaralı fıkrasının 1/2/2018 tarihli ve 7072 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun'un 8. maddesi ile yapılan değişiklikten önceki ve sonraki hali sırayla şöyledir:

"Ağır cezayı gerektiren suçüstü hâllerinde, bu Kanunun hükümleri uygulanmak koşuluyla, vali ve kaymakamların kişisel suçlarından dolayı haklarında genel hükümlere göre soruşturma yapılması kaymakamların mensup oldukları il ve valilerin bulundukları ile en yakın il Cumhuriyet başsavcısına aittir. Bu suçlarda kovuşturma yapmaya, soruşturmanın yapıldığı yerin görevli mahkemesi yetkilidir."

"Vali ve kaymakamların kişisel suçları hakkında soruşturma ve kovuşturma yapma yetkisi, ilgilinin görev yaptığı yerin bağlı olduğu bölge adliye mahkemesinin bulunduğu yerdeki il Cumhuriyet başsavcılığı ve aynı yer ağır ceza mahkemesine aittir. Ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâllerinde soruşturma genel hükümlere göre yapılır."

51. 6/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Silâhlı örgüt" kenar başlıklı 314. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir."

52. 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun "Terör tanımı" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir."

53.3713 sayılı Kanun'un "Terör suçlusu" kenar başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"Birinci maddede belirlenen amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgütlerin mensubu

olup da, bu amaçlar doğrultusunda diğerleri ile beraber veya tek başına suç işleyen veya amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi terör suçlusudur.

Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır."

54.3713 sayılı Kanun'un "Terör suçları" kenar başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320 nci maddeleri ile 310 uncu maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçlar, terör suçlarıdır."

55. 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un "Sulh ceza hâkimliği" kenar başlıklı 10. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, yürütülen soruşturmalarda hâkim tarafından verilmesi gerekli kararları almak, işleri yapmak ve bunlara karşı yapılan itirazları incelemek amacıyla sulh ceza hâkimliği kurulmuştur."

56. 5235 sayılı Kanun'un "Ağır ceza mahkemesinin görevi" kenar başlıklı 12. maddesinin birinci cümlesi şöyledir:

"Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, Türk Ceza Kanununda yer alan yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve 2), resmî belgede sahtecilik (m. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161) suçları, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısmının Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç) ve 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir."

57. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun "Amaç ve kapsam" kenar başlıklı 1. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Bu kanun, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlere yönelik şikâyetleri incelemek, karara bağlamak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek üzere kurulan infaz hâkimliklerine ilişkin hükümleri kapsar."

58. 4675 sayılı Kanun'un "İnfaz hâkimliklerinin görevleri" kenar başlıklı 4. maddesinin ilgili bölümleri şöyledir:

" (1) İnfaz hâkimliklerinin görevleri şunlardır:

1. Hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları ve giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak,

...

Kanunlarda başka bir yargı merciine bırakılan konulara ilişkin hükümler saklıdır."

59. 4675 sayılı Kanun'un "İnfaz hâkimliğine şikâyet ve usulü" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili bölümleri şöyledir:

"Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlerin kanun, tüzük ve yönetmelik hükümleri ile genelgelere aykırı olduğu gerekçesiyle bu işlem veya faaliyetlerin öğrenildiği tarihten itibaren on beş gün, herhalde yapıldığı tarihten itibaren otuz gün içinde şikâyet yoluyla infaz hâkimliğine başvurulabilir.

Şikâyet, dilekçe ile doğrudan doğruya infaz hâkimliğine yapılabileceği gibi; Cumhuriyet başsavcılığı veya ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürlüğü aracılığıyla da yapılabilir. İnfaz hâkimliği dışında yapılan başvurular hemen ve en geç üç gün içinde infaz hâkimliğine gönderilir. Sözlü yapılan şikâyet, tutanağa bağlanır ve bir sureti başvurana verilir.

...

Şikâyet yoluna başvurulması, yapılan işlem veya faaliyetin yerine getirilmesini durdurmaz. Ancak, infaz hâkimi giderilmesi güç veya imkânsız sonuçların doğması ve işlem veya faaliyetin açıkça hukuka aykırı olması koşullarının birlikte gerçekleşmesi durumunda işlem veya faaliyetin ertelenmesine veya durdurulmasına karar verebilir."

60. 4675 sayılı Kanun'un "İnfaz hâkimliğince şikâyet üzerine verilen kararlar" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili bölümleri şöyledir:

"... Şikâyet başvurusu üzerine infaz hâkimi, duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde karar verir; ancak, gerek gördüğünde karar vermeden önce şikâyet konusu işlem veya faaliyet hakkında resen araştırma yapabilir ve ilgililerden bilgi ve belge isteyebilir; ayrıca ceza infaz kurumu ve tutukevi ile ilgili Cumhuriyet savcısının da yazılı görüşünü alır. Disiplin cezasına karşı yapılan şikâyet üzerine infaz hâkimi, hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan ve talep edilen diğer delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kararını verir. Hükümlü veya tutuklu, savunmasını, hazır bulunmak ve vekâletnamesini ibraz etmek koşuluyla avukatıyla birlikte veya avukatı aracılığıyla yapabilir. İnfaz hâkimi gerekli görmesi durumunda hükümlü veya tutuklunun savunmasını ceza infaz kurumunda da alabilir.

İnfaz hâkimi, inceleme sonunda şikâyeti yerinde görmezse reddine; yerinde görürse, yapılan işlemin iptaline ya da faaliyetin durdurulmasına veya ertelenmesine karar verir."

B. Yargıtay Kararları

61. İlgili Yargıtay kararları için bkz. Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 45-48.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

62. Mahkemenin 19/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

63. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak -UYAP üzerinden temin edilen ve sunduğu belgelerden- geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan, bireysel başvuru tarihi itibarıyla tutuklu olarak ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Gözaltının Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

64. Başvurucu; somut ve inandırıcı bir delil olmadığı hâlde hukuka aykırı olarak yakalanıp gözaltına alındığını, 5271 sayılı Kanun'da gözaltı süresinin dört günü geçemeyeceği yönünde düzenleme bulunmasına rağmen dört gün gözaltında tutulduğunu, hakkında uygulanan gözaltı tedbirinin ölçüsüz ve keyfî olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

65. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddialarına ilişkin özel bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bakanlık görüşünde genel olarak başvurucunun Karşıyaka ve Mersin Ağır Ceza Mahkemelerinde koruma tedbirleri nedeniyle uğradığı zararların tazmini amacıyla açtığı davaların derdest olması dolayısıyla başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği, ayrıca başvurucunun söz konusu davalara ilişkin olarak Anayasa Mahkemesine herhangi bir şekilde bilgi vermediği, bu bağlamda başvurucunun bireysel başvurunun sonucunu etkileyecek bir konuda bilgi verme yükümlülüğünü yerine getirmediği, dolayısıyla başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddedilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

66. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur. Başvurucu ayrıca açılan tazminat davalarının tutuklamanın hukuka aykırılığını tespit etmeyeceğini, dolayısıyla başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi veya başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle başvurunun reddine karar verilmesi yönündeki Bakanlık görüşüne katılmadığını ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

67. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

68. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

69. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

70. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve

gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl davanın sonuçlanmadığı durumlarda dahi -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davasının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47; Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 92-100).

71. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

72. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

73. Başvurucu; somut bir delil olmaksızın ve gerekçesiz bir kararla tutuklanmasına karar verildiğini, tutuklama kararında tutuklama nedenlerinin bulunduğunun somut gerekçelerle açıklanmadığını, kaçma şüphesinin olmadığını, tüm bu nedenlerle tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu sosyal medya paylaşımlarının suçlama konusu yapılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini de belirtmiştir.

74. Başvurucu ayrıca görevinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin tutuklandığını iddia etmiştir. Başvurucuya göre tutuklanmasına karar verildiği tarihte kaymakam olması dolayısıyla hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılabilmesi için 4483 sayılı Kanun'a ve 5271 sayılı Kanun'a göre gerekli özel şartlar oluşmadan soruşturma yürütülmüş, yetkisiz ve görevsiz mercilerce hukuka aykırı olarak tutuklanmıştır.

75. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddialarına ilişkin özel bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ancak tutukluluk süresinin makul olmadığı şikâyeti bağlamında görüş belirtilmesi kapsamında değerlendirme yapılırken tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin ortaya konulduğu ve başvurucunun tutuklanması için kuvvetli suç belirtisinin bulunduğu belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde genel olarak başvurucunun koruma tedbirleri nedeniyle açılan tazminat davalarının derdest olması dolayısıyla başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği, ayrıca bu davalara ilişkin olarak Anayasa Mahkemesine herhangi bir şekilde bilgi verilmediğinden başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddedilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

76. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur. Başvurucu ayrıca başvurunun reddine karar verilmesi yönündeki Bakanlık görüşüne katılmadığını ifade etmiştir.

b. Değerlendirme

77. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

78.Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

79. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının özünün tutuklanmasının hukuki olmadığına yönelik olduğu anlaşılmakla anılan şikâyetlerin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Uygulanabilirlik Yönünden

80. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik ... veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

81. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

82. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

83. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık

saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

ii. Kabul Edilebilirlik Yönünden

(1) Genel İlkeler

84. Genel ilkeler için bkz. Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

85. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

86. Diğer taraftan başvurucu, bir kaymakam olarak mesleğinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin tutuklandığını iddia etmektedir. 4483 sayılı Kanun'un 1. maddesinde anılan Kanun'un amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin vazifeleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı yargılanabilmeleri için izin vermeye yetkili mercileri belirtmek ve izlenecek usulü düzenlemek olarak ifade edilmiş; 3. maddesinin (b) numaralı fıkrasında da kaymakamlar hakkında görev sebebiyle işlendiği ileri sürülen bir suç sebebiyle hangi makamın izin vereceğine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Aynı Kanun'un 12. ve 13. maddelerinde kaymakamların görev sebebiyle işlediği iddia edilen suçlarda yetkili soruşturma merciinin il Cumhuriyet Başsavcısı veya Başsavcı vekili olduğu, yargılama merciinin ise il ağır ceza mahkemesi olduğu belirtilmiştir.

87. 5271 sayılı Kanun'un 161. maddesinin (6) numaralı fıkrasında ise kaymakamların kişisel suçları hakkında genel hükümlerin uygulanacağı, soruşturma ve kovuşturma yapma yetkisinin kaymakamın görev yaptığı yere bağlı olan bölge adliye mahkemesinin bulunduğu yerdeki il Cumhuriyet başsavcılığı ile aynı yer ağır ceza mahkemesine ait olduğu, ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâllerinde soruşturmanın genel hükümlere göre yapılacağı belirtilmiştir.

88. Esasen tutuklamanın hukukiliği bağlamında önemli olan husus kanundan kaynaklanan bir tutuklama engelinin veya tutuklama için özel bir izin mekanizmasının bulunup bulunmadığıdır. Bu kapsamda kaymakamlar ile ilgili olarak kişisel suçları yönünden soruşturma ve yargılamayı yürütecek mercilerle alakalı bir düzenleme mevcut ise de bu suçlar bakımından soruşturma yapılması veya tutuklama tedbirine başvurulması için idari bir makamdan izin alınması söz konusu değildir. Başvurucuya isnat edilen terör örgütü üyesi olma suçunun kişisel suç olduğunda da bir kuşku bulunmamaktadır (aynı yöndeki değerlendirme için bkz. Alparslan Altan, [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 123; bkz. § 53). Buna göre ağır cezalık suçüstü hâli olmasa da kişisel suçları yönünden kaymakamların tutuklanmasının önünde kanuni bir engel bulunmamaktadır.

89. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kaymakam olması nedeniyle Anayasa veya 4483 sayılı Kanun'dan kaynaklanan güvenceler uygulanmaksızın kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

90. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup

olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

91. Mersin 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, İçişleri Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğünün 18/7/2016 tarihli görevden uzaklaştırma yazısından bahsedilerek başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğuna genel olarak değinilmiş, başkaca bir açıklamaya yer verilmemiştir (bkz. § 15).

92. Başsavcılık 23/3/2018 tarihli iddianamede; başvurucunun kamu görevinden çıkarıldığını, ikametgâhında yapılan aramada ele geçirilen dijital materyallerde FETÖ/PDY lideri Fetullah Gülen'e ait birçok video ile sesli ve yazılı içerik tespit edildiğini, örgütle bağlantılı Kimse Yok Mu Derneğine mesaj göndermek suretiyle iki seferde toplam 10 TL bağışta bulunduğunu, dört çocuğunun da FETÖ/PDY'ye müzahir okullarda okuduğunu, Zaman gazetesine abone olduğunu, sosyal meyda paylaşımlarında FETÖ/PDY güdümünde faaliyet gösteren şahıs ve kurumlar ile örgütü sahiplenici, övücü ve destekler nitelikte paylaşımlar yaptığını ileri sürmüştür. Savcılık 18/4/2018 tarihli iddianamede ise başvurucuya ait cep telefonu üzerinde yapılan incelemede cep telefonu veri tabanında FETÖ/PDY mensuplarınca kullanıldığı tespit edilen ByLock isimli programa ait olan verilerin bulunduğunu, cep telefonuna ait mikro CD kart üzerinde yapılan incelemede de Fetullah Gülen'e ait videoların ve yazılı dokümanların bulunduğunun tespit edildiğini ileri sürmüştür (bkz. §§ 24, 26).

93. Bu bağlamda başvurucunun ikametgâhında yapılan aramada ele geçirilen dijital materyallerde yer aldığı tespit edilen FETÖ/PDY lideri Fetullah Gülen'e ait birçok video, sesli ve yazılı içerik ile başvurucunun sosyal medya paylaşımlarında FETÖ/PDY güdümünde faaliyet gösteren şahıs ve kurumlar ile örgütü sahiplenici, övücü ve destekler nitelikte paylaşımlar yaptığı görülmektedir.

94. Bu kapsamda öncelikle başvurucu söz konusu CD içeriklerine ilişkin olarak herhangi bir itirazda bulunmamıştır. Başvurucu; görevi gereği birçok yazılı ve görsel dokümanı sakladığını, Fetullah Gülen'e ait söz konusu dokümanların da bu kapsamda sakladığı belgelerden olduğunu savunmuştur.

95. Başvurucunun ikametgâhında yapılan aramada FETÖ/PDY lideri Fetullah Gülen'e ait birçok (27 adet CD'de) video ile sesli ve yazılı içerik ele geçirilmiştir. Söz konusu dijital materyallerin içeriklerinde daha çok örgüte katılımı teşvik etme ve örgüt içi motivasyonu yüksek tutmak amacıyla örgüt mensuplarınca bulundurulan dökümanlar olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla söz konusu içeriklerin sayısı ve niteliği dikkate alındığında tesadüfen elde edildiğini ve rastgele saklandığını söylemek oldukça zordur.

96. Öte yandan Savcılık başvurucunun örgütü ve örgütle bağlantılı olan özel kuruluşlar ile faaliyetlerini öven, tasdikleyen sosyal medya mesajlarının bulunduğunu iddia etmiştir. Savcılık söz konusu sosyal medya mesajları nedeniyle başvurucu hakkında idari bir soruşturma yapıldığını ve başvurucunun kınama cezası ile cezalandırıldığını ileri sürmüş ve buna ilişkin bilgilere iddianamede yer vermiştir. Savcılık başvurucunun paylaştığı belirtilen sosyal medya mesajlarına ise iddianame ekinde yer vermiştir (ayrıntılar için bkz. § 25).

97. Başvurucu anılan mesajların kendisi tarafından paylaşılmadığını ileri sürmemiştir. Bu bağlamda kaymakam ve vali yardımcısı olarak görev yapan bir mülki idare amirinin özellikle örgütün kriminalize olduğunun anlaşılmaya başlandığı ve kamu kurumlarının örgüte karşı mücadele başlattığı bir süreçte (2015 yılında) sosyal medyada örgüt ile bağlantılı olduğu belirtilen kişi ve kurumlarla ilgili mesajlar paylaşması, bir kısım mesajı retweet etmek

suretiyle kendi hesabından duyurması dolayısıyla örgütü sahiplenmesinin -başvurucunun yürüttüğü kamu görevi ve konumu dikkate alındığında- söz konusu örgüt ile bağlantısız bir şekilde salt kişisel bir davranış olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

98. Anayasa Mahkemesi bir çok kararında kişinin suçla itham edilebilmesi için yakalama veya tutuklama anında delillerin yeterli düzeyde toplanmış olmasının mutlaka gerekli olmadığını zira tutukluluğun amacının, yürütülen soruşturma ve/veya kovuşturma sırasında kişinin tutuklanmasının temelini oluşturan şüphelerin doğruluğunu kanıtlayarak veya ortadan kaldırarak adli süreci daha sağlıklı bir şekilde yürütmek olduğunu, buna göre suç isnadına esas teşkil edecek şüphelere dayanak oluşturan olgular ile ceza yargılamasının sonraki aşamalarında tartışılacak olan ve mahkûmiyete gerekçe oluşturacak olguların aynı düzeyde değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmiştir (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 73; Mehmet Haberal, B. No: 2012/849, 4 /12/ 2013, § 71).

99. Dolayısıyla soruşturma makamlarınca başvurucunun ikametgâhında yapılan aramada ele geçirilen FETÖ/PDY lideri Fetullah Gülen'e ait video ile sesli ve yazılı çok sayıdaki materyalin ve özellikle başvurucunun konumu ve paylaşılan mesajların tarihi de dikkate alındığında örgütü, örgütle bağlantılı olan özel kuruluşları, faaliyetlerini öven, tasdikleyen sosyal medya mesajlarının -ilk derece mahkemesince mahkumiyet için yeterli görülmese de- somut olayın koşullarında tutuklamanın hukukiliği bağlamında FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

100. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

101. Darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle bağlantılı veya doğrudan teşebbüsle olmasa da FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda, delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Yine FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir, §§ 78, 79).

102. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup (bkz. §§ 49, 50) isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2), § 148).

103. Somut olayda Mersin 2. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, suça ilişkin olarak kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına, delillerin tam olarak toplanmamış olmasına ve suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan katalog suçlar arasında yer almasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 15).

104. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın

yukarıda belirtilen özel koşulları ile Mersin 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

105. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

106. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

107. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Mersin 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının (bkz. § 15) keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

108. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun iddialarına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

109. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

3. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

110. Başvurucu; tahliye taleplerinin ve itirazlarının -tutukluluğun devamını meşru kılacak- ilgili ve yeterli gerekçe olmadan reddedildiğini belirterek tutukluluğun makul süreyi aştığını, dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

111. Bakanlık görüşünde genel olarak başvurucunun koruma tedbirleri nedeniyle uğradığı zararların tazmini amacıyla açtığı davaların derdest olması dolayısıyla başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği, ayrıca başvurucunun söz konusu davalara ilişkin olarak Anayasa Mahkemesine herhangi bir şekilde bilgi vermemesi dolayısıyla başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddedilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde ayrıca -Anayasa Mahkemesince esastan inceleme yapılması durumunda- somut olayda tutukluluğun devamı için gerekli olan kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, tutukluluğun devamına ilişkin

kararların ilgili ve yeterli gerekçe içerdiği ve davanın karmaşıklığı da gözönüne alındığında tutukluluk süresinin makul olduğu ileri sürülerek başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu belirtilmiştir.

112. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevabında başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur. Başvurucu ayrıca Bakanlık görüşüne katılmadığını ifade etmiştir.

b. Değerlendirme

113. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

114. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğunu belirtmektedir (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016,§§ 33-45).

115. Somut olayda bireysel başvuruda bulunduktan sonra tahliyesine karar verilen başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aştığına ilişkin iddiası, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebilir. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aştığının tespiti hâlinde görevli mahkemece başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yoludur ve bu olağan hak arama yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır.

116. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Resen Yapılan Tutukluluk İncelemelerinin Süresinde Yapılmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

117. Başvurucu, tutukluluk incelemelerinin en geç otuz gün içinde yapılması gerekmesine karşın otuz gün geçtikten sonra ve Savcılıktan mütalaa alınmaksızın yapıldığını belirterek bu durumun silahların eşitliği ilkesine aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

118. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddialarına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

b. Değerlendirme

119. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca, hürriyeti kısıtlanan bir kimsenin kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkı bulunmaktadır. Burada belirtilen bir yargı merciine başvurma hakkı, suç isnadıyla hürriyetinden yoksun bırakılan kimseler bakımından tahliye talebinin yanı sıra tutuklama,

tutukluluğun devamı ve tahliye talebinin reddi kararlarına karşı yapılan itirazların incelenmesi sırasında da uygulanması gereken bir güvencedir (Mehmet Haberal, B. No: 2012/849, 4/12/2013, §§ 122, 123).

120. Bununla birlikte 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesine göre şüpheli veya sanığın istemi olmaksızın tutukluluğun resen incelenmesi durumunda, hürriyeti kısıtlanan kişiye tanınan yargı merciine başvurma hakkı kapsamında bir değerlendirme yapılmadığından bu incelemeler Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamına dâhil değildir (Firas Aslan ve Hebat Aslan, B. No: 2012/1158, 21/11/2013, § 32; Faik Özgür Erol ve diğerleri, B. No: 2013/6160, 2/12/2015 § 24).

121. Açıklanan gerekçelerle tutukluluğun gözden geçirilmesi yönünden resen yapılan bu incelemeler Anayasa'nın 19. maddesinin kapsamına dâhil olmadığından başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

5. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmadan Yapıldığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

122. Başvurucu; tutukluluğa yaptığı itirazın duruşma yapılmaksızın incelendiğini, uzun süre hâkim önüne çıkamadığını belirterek bu durumun silahların eşitliği ilkesine aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

123. Bakanlık görüşünde, KHK ile getirilen düzenlemeler doğrultusunda tutukluluk durumunun dosya üzerinden değerlendirilebilecek suçlardan olduğu gözetildiğinde yapılan tutukluluk değerlendirmelerinin kanuni çerçeve içinde gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bakanlık ayrıca Anayasa Mahkemesinin konuya ilişkin kararlarına atıf yapmak suretiyle başvurucunun mahkeme önüne çıkarak tutukluluk hâline dair itirazlarını doğrudan dile getirme imkânı bulduğu ve bu aşamada mevcut başvuru hakkında verilecek herhangi bir kararın başvurucunun serbest bırakılmasını sağlamayacağı belirtilerek tazminat davasının etkili bir yol olduğu ileri sürülmüştür.

124. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

b. Değerlendirme

125. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

126. Başvurucunun bu bölümdeki iddiasının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamında incelenmesi gerekir.

127. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

128. Anayasa Mahkemesi Salih Sönmez (B. No: 2016/25431, 28/11/2018) kararında olağanüstü hal döneminde tutukluluk incelemelerinin duruşmasız yapılması ve/veya makul

sürede hâkim/mahkeme önüne çıkarılmama şikâyetini incelemiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararda başvurucunun inceleme tarihi itibarıyla hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış olması hususunu nazara alarak verilecek bir ihlal kararının başvurucunun yeniden hâkim önüne çıkarılmasını sağlamayacağını ve serbest kalması sonucunu doğurmayacağını belirtmiş, bu durumda yalnızca kişinin uzun süre hâkim/mahkeme önüne çıkarılmamasıyla ilgili bir hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinileceği sonucuna varmıştır.

129. Öte yandan Anayasa Mahkemesi anılan kararda bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerektiğini belirterek 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu tespitini yapmış ve başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varmıştır.

130. Somut olayda başvurucu 22/7/2016 tarihinde tutuklandıktan sonra -1 yıl 11 ay 5 gün sonra- 27/6/2018 tarihinde mahkeme önüne çıkmış ve tutukluluğa yönelik itirazlarını etkili bir biçimde ileri sürme fırsatına sahip olmuştur. Dolayısıyla somut başvuru yönünden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

131. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapıldığına ilişkin iddiası ile ilgili olarak olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

6. Sulh Ceza Hâkimliklerinin Bağımsız ve Tarafsız Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

132. Başvurucu; tutuklama kararını ve tutukluluğa itirazın reddi kararını veren sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız, tarafsız ve etkili bir başvuru mercii olmadığını, çalışma sistemi nedeniyle itirazların üst dereceli bir mahkeme tarafından incelenmesi imkânının olmadığını, bu nedenle tutuklamaya karşı etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

133. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddialarına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

b. Değerlendirme

134. Anayasa Mahkemesince sulh ceza hâkimliklerinin doğal hâkim güvencesini sağlamadıkları, tarafsız ve bağımsız mahkeme olmadıkları ve tutukluluğa itirazın bu yargı mercilerince karara bağlanmasının hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı etkili bir itirazda bulunmayı imkânsız hâle getirdiğine ilişkin iddialar birçok kararda incelenmiş; bu kararlarda sulh ceza hâkimliklerinin yapısal özellikleri dikkate alınarak söz konusu iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır (diğerleri arasından bkz. Hikmet Kopar ve diğerleri , §§ 101-115; Mehmet Baransu (2), B. No: 2015/7231, 17/5/2016, §§ 64-78, 94-97).

135. Somut başvuruda, aynı mahiyetteki iddialara ilişkin olarak anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

136. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun iddialarına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul

edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

7. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

137. Başvurucu; soruşturma dosyasına ilişkin kısıtlama kararı nedeniyle hakkındaki iddiaların tamamına vâkıf olamadığını ve suçlama hakkında yeterince bilgilendirilmediğini, bu nedenle tutuklamaya karşı etkili bir şekilde itirazda bulunma imkânından yoksun bırakıldığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

138. Bakanlık görüşünde; hakkındaki suçlamalar ayrıntılı bir şekilde anlatılarakbaşvurucuya savunma yapma imkânı verildiği, başvurucuya tutuklanmasına temel teşkil eden iddiaların somutlaştırılarak sorulduğu, başvurucunun bu iddialarla ilgili savunmasını yaptığı ileri sürülmüştür. Bakanlığa göre başvurucu, bu delilleri yeterince değerlendirerek bunlara karşı etkili bir şekilde itirazda bulunma imkânını kullanmıştır. Bakanlık, bu nedenlerle şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

139. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında, başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

b. Değerlendirme

140. Anayasa Mahkemesi, soruşturma dosyalarına erişime yönelik olarak verilen kısıtlama kararlarının tutuklu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına karşı itirazda bulunma hakkı üzerindeki etkisini birçok kararında incelemiştir. Bu kararlarda, öncelikle yakalanan veya tutuklanan kişiye yakalama ya da tutuklama sebeplerinin ve hakkındaki iddiaların bildirilmesi gerektiği ancak buradaki bildirim yükümlülüğünün isnat edilen suçlamalara esas tüm bilgi ve delilleri kapsamadığı belirtilmiş; bu bağlamda başvurucunun tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurları bilip bilmediği dikkate alınmıştır (Günay Dağ ve diğerleri, §§ 168-176; Hidayet Karaca, §§ 105-107; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 248-257).

141. Somut olayda ifade ve sorgu tutanakları, tutukluluğa ilişkin kararlar, başvurucu veya müdafileri tarafından verilen tutukluluğa ilişkin dilekçeler ve soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendiğinde başvurucunun tutukluluğa temel teşkil eden bilgi ve belgelerden haberdar olduğu, bunların içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip bulunduğu, tutukluluk durumuna karşı itirazlarını sunma konusunda kendisine yeterli imkânın tanındığı görülmektedir.

142. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

143. Başvurucu; ikametgâhında yapılan arama esnasında görevlilerin rencide edici davranışlarına maruz kaldığını, yeterli havalandırma bulunmayan bir ortamda çok sayıda kişiyle birlikte gözaltında tutulduğunu, bu sürede kendisine yeterli beslenme imkânı verilmediğini, ters kelepçe takılarak adliyeye getirildiğini ve uzun bir süre adliyede bu şekilde bekletildiğini, ceza infaz kurumunda insani olmayan koşullarda, aşırı kalabalık koğuşlarda kaldığını, sürekli koğuş değişikliği yapıldığını,sigara içilen ve farklı suç türlerinden kişilerin bulunduğu koğuşa konulduğunu, fizik tedavi alması gerektiğini ancak

ceza infaz kurumu idaresinin kendisini tedaviye göndermediğini, spor ve iyileştirme faaliyetlerinin kısıtlandığını belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

144. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddialarına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

145. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 17. maddesi çerçevesindeki kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerekir.

146. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

147. Somut olayda arama esnasında veya gözaltı sürecindeki kötü muamele iddialarına ilişkin olarak başvurucu, genel olarak arama işlemi yapılırken rencide edici bir tutumla karşı karşıya kaldığını ve yine gözaltında iken kamu görevlileri tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığını ve insani olmayan gözaltı koşullarında kasti bir şekilde tutulduğunu ileri sürmektedir. Bu bölümdeki iddialar bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun yakalandığı andan itibaren kamu görevlilerinin kendisine kötü muamelede bulunduğundan şikâyetçi olduğu görülmektedir. Başvurucu, gözaltında tutma koşullarının yetersizliğinden bahsetmişse de bu kapsamda maruz kaldığını ileri sürdüğü kötü muamelenin kamu görevlilerinin kasıt ve/veya ihmalinden mi yoksa salt tutulma koşullarından mı kaynaklandığını açıkça belirtmemiştir. Dolayısıyla söz konusu iddiaların Anayasa Mahkemesince doğrudan incelenebilmesi için yeterli bilgi ve belge bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda somut olayın koşullarının başvurucunun anılan iddialarının kamu görevlilerinin kasıt ve/veya ihmalinden kaynaklanıp kaynaklanmadığına dair adli ve/veya idari bir soruşturmayla ortaya konması gerekmektedir (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Mehmet Hasan Altan (2), § 249).

148. Ceza infaz kurumundaki tutulma koşullarına ilişkin şikâyetler yönünden ise 4675 sayılı Kanun uyarınca (bkz. ulusal hukuk §§ 57-60) başvurucunun iddialarını iletebileceği ve yapıldığını iddia ettiği kötü muameleye derhâl son verilmesini isteyebileceği idari ve yargısal mercilerin bulunduğu görülmektedir. İlgili hükümler kapsamında başvurucu, şikâyetlerini öncelikle yetkili yargısal mercilere iletip tutulma yeri ve koşulları sebebiyle kötü muameleye maruz bırakıldığını ileri sürebilecek ve bu koşulların en kısa zamanda uygun hâle getirilmesini isteyebilecekken bu yollara başvurmamıştır (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Mehmet Baransu, B. No: 2015/8046, 19/11/2015, § 30). Başvurucunun şikâyetleri dikkate alındığında mevcut başvuru yollarının ulaşılabilir, şikâyetleri açısından telafi imkânına sahip ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte olmadığını söyleyebilmeyi mümkün kılan bir sebep bulunmadığından başvuru yollarının tüketilmesi kuralına istisna tanınmasını gerektiren bir durumun da olmadığı görülmektedir (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Didem Tütenk, B. No: 2013/7525, 10/6/2015, §§ 40, 41).

149. Başvurucu başvuru formunda şikâyete konu ettiği söz konusu uygulamalarla ilgili olarak başvuru yollarını tükettiğine dair anlaşılabilir ve denetlemeye elverişli bir açıklama

yapmamıştır. Başvurucu şikâyetine konu uygulamalar ve varsa yaptığı başvuruları incelenebilir seviyede ortaya koymamıştır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetlerini ve varsa bu konudaki kanıtlarını öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere ileterek hak ihlali iddialarını ilk olarak bu makamların değerlendirmesini ve çözüme kavuşturmasını beklemeden, doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

150. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarıyla ilgili olarak idari ve/veya yargısal hak arama yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Eğitim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

151. Başvurucu, ceza infaz kurumunda tutuklu bulunduğu sırada kurumda yapılan bazı sınavlara girmesine izin verilmemesi nedeniyle eğitim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

152. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddialarına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

153. 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (3),48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda; kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı, bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20).

154. Başvurucu; Anayasa Mahkemesine sunduğu bireysel başvuru formu ve eklerinde, öğrenci statüsünün bulunup bulunmadığını ya da herhangi bir eğitim ve öğrenim hayatının olup olmadığını, hangi sınavlara giremediğini, merkezî sınavlar ile öğretim kurumları veya kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan ya da yaptırılan sınavlara girme şartlarını taşıyıp taşımadığını açıklamamış ve bu hususlarda herhangi bir bilgilendirmede bulunmamıştır. Dolayısıyla başvurucu, ihlal iddiasına ilişkin delillerini sunma, temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Başvurucunun iddialarına delil olarak ileri sürdüğü hususların ihlal iddiasının doğruluğunu destekleyecek ve ortaya koyacak nitelik ve yeterlilikte olmadığı gözönüne alındığında söz konusu iddianın temellendirilmemiş şikâyet kapsamında kabul edilmesi gerekmektedir.

155. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

E. Diğer İhlal iddiaları

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

156. Başvurucu, ceza infaz kurumunda; ziyaretçi sayısının, gün ve saatlerinin, açık görüş hakkının, fotoğraf çekiminin ve gönderiminin sınırlandırılması, görevli ve yetkili olmayan merci tarafından yasal şartları oluşmadan arama yapılması, elkoyma kararında yer almayan bazı elektronik eşyalarına usulüne uyulmadan el konulması, meslekten çıkarma kararının Resmî Gazete'de yayımlanarak isminin teşhir edilmesi nedenleriyle özel hayata ve aile

hayatına saygı hakkının; telefonla görüşme hakkının kısıtlanması nedeniyle haberleşme hürriyetinin; maaşının kesilmesi vemal varlığına el konulması nedeniyle mülkiyet hakkının; ceza infaz kurumunda sayım esnasında takke takmasına, tespih çekmesine ve Kur'an okumasına izin verilmemesi nedenleriyle din ve vicdan hürriyetinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

157. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddialarına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

158. Bireysel başvuruda; kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı, bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, §§ 19, 20).

159. Somut olayda başvurucu, söz konusu ihlal iddialarını somut olgularla yeterince açıklamadan ve Anayasa maddeleri ile ilişkilendirmeden soyut olarak ileri sürmüştür. Ayrıca başvurucu söz konusu kısıtlamaların kendisi hakkında ne şekilde uygulandığını ve anılan hususlara dair varsa başvuru yollarını tüketip tüketmediğini sistemli, anlaşılabilir seviyede ve denetime elverişli olacak şekilde açıklamamıştır. Başvurucu söz konusu iddialarını sistemsiz ve oldukça karmaşık şekilde dile getirmiştir.

160.Dolayısıyla somut olayda başvurucu, ihlal iddiasına ilişkin delillerini sunma ve temel hak ve özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Sonuç olarak başvurucu tarafından bu kısımda ileri sürülen iddiaların oldukça karmaşık olarak soyut şekilde dile getirildiği ve şikâyetlerin temellendirilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

161. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C.1. Gözaltına almanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Resen yapılan tutukluluk incelemelerinin süresinde yapılmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

6. Sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız ve tarafsız olmadığına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

7. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

8. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

9.Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

10. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, haberleşme hürriyetinin, mülkiyet hakkının, din ve vicdan hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 19/11/2020tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM HALİL BARAN

B. No: 2017/27013 | Karar tarihi: 19.11.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/27013

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM HALİL BARAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/27013)

Karar Tarihi: 19/11/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mustafa EKİM

Başvurucu : İbrahim Halil BARAN

Vekili : Av. Fırat AYÇİÇEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı sırasında polis tarafından darp edilme iddiasıyla yapılan şikâyetle ilgili olarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden erişilen, Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığının (Savcılık) soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Soruşturmanın Başlaması

8. 1981 doğumlu başvurucu %40 ortopedik özürlüdür.

9. Başvurucu Cumhurbaşkanı'na hakaret ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen bir soruşturma kapsamında 11/1/2017 tarihinde gözaltına alınmıştır.

10. Nezarethaneye alınmadan önce ve nezarethane çıkışında başvurucu hakkında düzenlenen sağlık raporlarında darp bulgusu belirtilmemiştir.

11. Başvurucu 12 gün gözaltında tutulduktan sonra 23/1/2017 tarihinde sevk edildiği Sulh Ceza Hâkimliğince tutuklanmıştır.

12. Başvurucu, Sulh Ceza Hâkimliği tarafından yapılan sorgusu sırasında gözaltında kötü muamele gördüğünü ileri sürmüştür. 23/1/2017 tarihli sorgu tutanağının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Ben 11 Ocakta göz altına alındım, aynı gün işkence gördüm, kendim yapmış olduğum kontrolde 4 kaburgam kırıktır. Beni doktora götürmediler. Hayalarım burkuldu, bağırsaklarım ezildi, iki kişi üzerime çıkarak göğüs kafesimi ve kaburgalarımı kırdılar. Bana bir polis kanuni olarak bir şey yapamadıklarını ama illegal olarak hesap ödettirdiklerini söyledi.

..."

13. Başvurucu vekilinin aynı gün Savcılığa verdiği dilekçeyle başvurucunun gözaltında ağır işkence gördüğünü ve kendisinin ivedilikle Adli Tıp Kurumuna sevk edilmesini talep etmesi üzerine Savcılık soruşturma başlatmıştır.

B. Soruşturma İşlemleri

14. Savcılık UYAP kayıtlarına göre 7/2/2017 tarihinde hazırlandığı anlaşılan bir müzekkereyle Şanlıurfa İl Emniyet Müdürlüğünden (kolluk) başvurucu vekilinin iddialarının araştırılarak konuyla ilgi bilgi ve belgelerin temin edilmesini istemiştir.

15. Kolluk 25/2/2017 tarihli yazısıyla başvurucu hakkında düzenlenen sağlık raporlarını Savcılığa bildirmiştir. Yazı ekinde gönderilen, Balıklıgöl Devlet Hastanesi tarafından düzenlenen 11/1/2017, 16/1/2017, 21/1/2017 ve 23/1/2017 tarihli raporlarda darp ve cebir izi bulunmadığı kayıtlıdır.

C. Soruşturma Neticesinde Verilen Karar

16. Savcılık 28/2/2017 tarihli kararıyla kimliği belirsiz şüpheliler hakkında işkence suçundan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Şikayetçi vekili şikayet dilekçesinde gözaltında bulunan müvekkiline gözaltında kaldığı sürede işkence ve kötü muamelede bulunulduğunu ifade ederek şikayette bulunmuştur.

Şikayetçiye ait adli rapor vs. belgeler kolluktan istenilmiş usulünce dosyaya takılmış ve şikayetçinin işkence ve kötü muameleye uğradığına dair somut bir bulgunun bulunmadığı görülmekle

Atılı suçların işlendiğini gösterir yasal geçerli delil mevcut olmadığından kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına,

..."

17. Bu karara yapılan itiraz, Şanlıurfa 2. Sulh Ceza Hâkimliğince 24/4/2017 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

18. Başvurucu 4/5/2017 tarihinde tebliğ edilen karara karşı 1/6/2017 tarihinde süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

19. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "İşkence" kenar başlıklı 94. maddesi şöyledir:

"(1) Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Suçun;

a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,

b) Avukata veya diğer kamu görevlisine karşı görevi dolayısıyla,

İşlenmesi halinde, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Fiilin cinsel yönden taciz şeklinde gerçekleşmesi halinde, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) Bu suçun işlenişine iştirak eden diğer kişiler de kamu görevlisi gibi cezalandırılır.

(5) Bu suçun ihmali davranışla işlenmesi halinde, verilecek cezada bu nedenle indirim yapılmaz.

(6) (Ek: 11/4/2013-6459/9 md.) Bu suçtan dolayı zamanaşımı işlemez."

20. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi" kenar başlıklı 160. maddesi şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

(2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi

için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür."

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Mevzuat

21. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 3. maddesi şöyledir:

“İşkence yasağı

Madde 3- (1) Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.”

22. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi İçin El Kılavuzu’nun (İstanbul Protokolü) birinci ekinin 2. maddesi şöyledir:

“Devletler, işkence ve kötü muamele şikayetleri ve bildirimlerinin, anında ve etkili bir biçimde soruşturulmasını sağlamakla yükümlüdürler. Açık bir şikayetin olmadığı durumlarda bile işkence ve kötü muamele yapıldığına ilişkin belirtiler varsa, soruşturma yapılmalıdır. Soruşturmayı yürütenler, bu tür olayların faili olduğundan şüphelenilen kişiler ve onların hizmet ettiği kurum ve kuruluşlardan bağımsız, soruşturma yürütebilecek vasıfta, tarafsız kişiler olmalıdır. Bu kişilerin tarafsız tıp uzmanlarına veya konuyla ilgili diğer uzmanlara erişim veya bu tür uzmanları çağırma yetkileri olmalıdır. Soruşturmalar yürütülürken, en yüksek profesyonel standartlara uygun yöntemler kullanılmalı ve soruşturma sonuçları kamuya açıklanmalıdır.”

23. İstanbul Protokolü’nün birinci ekinin 6. maddesi şöyledir:

“6a) İşkence ve kötü muamele soruşturmalarında çalışan tıp uzmanları her zaman en yüksek etik standartlara uygun biçimde davranmalı ve tıbbi araştırma ve muayeneden önce kişinin bilgilendirilmiş onamını almalıdır. Muayene, tıp biliminin kabul edilmiş standartlarına uygun biçimde yürütülmelidir. Muayene, tıp uzmanın denetimi altında, devlet görevlileri ve güvenlik güçleri mensuplarının mevcut olmadığı bir ortamda, kişinin mahremiyetine saygı göstererek yapılmalıdır.

6b) Tıp uzmanı muayenenin hemen sonrasında doğru bir yazılı rapor hazırlamalıdır. Bu raporda en azından aşağıdaki bilgiler yer almalıdır:

(i) Görüşme Koşulları: Görüşme yapılan kişinin adı, muayene sırasında mevcut olanların adları, bu kişilerin muayene yapılan kişiyle olan ilişkileri, görüşmenin kesin tarihi, saati, görüşme yapılan yerin adresi (uygun olduğu durumlarda görüşme yapılan odanın yeri), görüşme yapılan yerin tanımı (örneğin klinik, cezaevi, ev vb.); görüşme yapıldığı sıradaki koşullar (muayene için geldiğinde veya muayene sırasında kişinin tabii olduğu kısıtlamalar, görüşme sırasında odada güvenlik güçlerinin mevcut olup olmadığı, tutukluya eşlik edenlerin hal ve tavrı, muayeneyi yapan kişiye yönelik tehditkar ifadeler vs.) ve diğer geçerli unsurlar;

(ii) Öykü: Gerçekleştiği iddia edilen işkence ve kötü muamele yöntemleri, işkence ve kötü muamelenin ne zaman gerçekleştiği, bütün fiziksel ve psikolojik semptomlar ve şikayetler de dahil olmak üzere kişinin görüşme sırasında anlattığı öykünün detaylı bir raporu;

(iii) Fiziksel ve Psikolojik Muayene: Uygun tanı koyucu testler ve mümkün olduğu durumlarda bütün yaralanmaların renkli fotoğrafları da dahil olmak üzere klinik muayene sonucunda elde edilen bütün fiziksel ve psikolojik bulguların kaydı.

(iv) Değerlendirme: Fiziksel ve psikolojik bulgular ile işkence ve kötü muamele arasındaki muhtemel ilişkinin değerlendirilmesi. Gerekli tıbbi ve psikolojik tedavi ve/veya yapılması gereken başka tıbbi testler ve muayeneler için görüş ve tavsiyeler;

(v) Yazar: Raporda muayeneyi yapan kişilerin adları açıkça belirtilmeli ve rapor hazırlayanlar tarafından imzalanmalı;

6c) Hazırlanan rapor gizli tutulmalı ve rapor muayene edilen kişiye veya kişinin yasal temsilcisi olarak atadığı kimseye teslim edilmelidir. Muayene edilen kişi veya temsilcisinin muayene süreci hakkındaki görüşleri de sorulmalı ve raporda bu kişilerin görüşlerine de yer verilmelidir. Uygun olduğu durumlarda, işkence veya kötü muamele iddialarını soruşturmakla yetkili olanlara da yazılı rapor verilmelidir. Bu raporun yetkili kişilere güvenli bir biçimde ulaştırılmasını güvenceye almak, Devlet'in sorumluluğudur. Muayene edilen kişinin rızası veya bu tür bir talepte bulunma yetkisi bulunan mahkemenin yetki vermesi istisna olmak üzere, rapor başka kimseye verilmemelidir.”

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

24. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) gözaltındaki kişilerin tıbbi muayenelerinin, müdafi yardımından yararlanma hakkı ve gözaltının üçüncü kişilere bildirilmesi hakkıyla beraber kötü muameleye karşı en önemli tedbirlerden birini teşkil ettiğini ifade etmektedir. Buna göre adli muayene sırasında elde edilen delil, tutuklularla ilgili soruşturmalar esnasında ve tutukluların kötü muamele iddiasında bulunmaları hâlinde önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle AİHM’e göre gözaltındaki kimselerin tıbbi muayene sistemi yargı sisteminin tamamlayıcı parçasıdır. Bu bilgiler ışığında AİHM’in ilk görevi, mevcut davanın koşullarında, ulusal makamların gözaltındaki kimselerin tıbbi muayene sisteminin etkili biçimde işlemesini sağlayıp sağlamadıklarını belirlemektir (Salmanoğlu ve Polattaş/Türkiye, B. No: 15828/03, 17/3/2009, § 79)

25. İşkence ve kötü muamele iddialarının araştırılmasındaki en önemli delillerden olan sağlık raporlarının, Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT) tarafından tavsiye edilen standartlara ve İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Bir Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesine İlişkin Kılavuz'da (İstanbul Protokolü) yer alan ilkelere uygun olması gerekmektedir. Gerekli standartların altında kalan sağlık raporları tek başlarına kötü muamele iddialarının kanıtlanması ya da aksinin ispatlanmasında yeterli görülmemektedir (Ballıktaş/Türkiye, B. No: 7070/03, 20/10/2009, § 28).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 19/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu;

i. Emniyet Müdürlüğünün bodrum katına götürülerek gözlerinin bağlandığını, kendisine kelepçe takıldığını, kafasına tokmakla vurulduğunu, hayalarının bayılıncaya kadar defalarca

sıkıldığını, işkence ile kaburgalarının kırıldığını, ailesine küfredildiğini, engelli ve Kürt kökenli olmasından dolayı ayrımcı sözlere maruz kaldığını,

ii. Gözaltına alındığı tarih hariç doktora çıkarılmadığı hâlde hakkında gözaltı sırasında sahte sağlık raporları düzenlendiğini, düzenlenen raporların İstanbul Protokolü'ne aykırı olduğunu,

iii. Adli Tıp Kurumuna sevk talebi hakkında bir işlem yapılmadığını,

iv. Gözaltında altı gün boyunca avukatıyla görüştürülmediğini belirterek kötü muamele yasağının, adil yargılanma hakkının ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

28. İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin şikâyetlerin devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri dikkate alınarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Devletin negatif yükümlülüğü bireyleri işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye ya da cezaya tabi tutmama sorumluluğunu içerirken devletin pozitif yükümlülüğü hem bireyleri bu tür muamelelerden korumayı (önleyici yükümlülük) hem de etkili bir soruşturma yoluyla sorumluların tespitini ve cezalandırılmasını (soruşturma yükümlülüğü) içermektedir. İşkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutu, negatif yükümlülük ile önleyici yükümlülüğü kapsamakta; pozitif yükümlülüğün alanında kalan soruşturma yükümlülüğü ise usul boyutunu oluşturmaktadır (benzer yöndeki inceleme usulünü içeren kararlar için bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 75; Mehmet Şah Araş ve diğerleri, B. No: 2014/798, 28/9/2016, § 64; Mustafa Rollas, B. No: 2014/7703, 2/2/2017, § 49).

29. Somut olayda başvurucu; polis tarafından işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını ifade ederek kötü muamele yasağının, adil yargılanma hakkının ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru formu ve ekleri ile soruşturmadaki deliller kötü muamele yasağının maddi boyutu bakımından incelemeye imkân vermemektedir. Başvurucunun adil yargılanma ve etkili başvuru hakları kapsamında kalan iddiaları, kötü muamele yasağının usul boyutu yönünden yapılacak inceleme ile ilişkili olduğundan anılan haklar kapsamında ayrı bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir. Somut olaya ilişkin değerlendirme; Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında, sadece devletin pozitif yükümlülüğüne bağlı olarak ve etkili soruşturma yükümlülüğü yönünden yapılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

31. Anayasa Mahkemesinin kötü muamele yasağı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre devletin sorumluluğunu

gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen olaylarda Anayasa'nın 17. maddesi devlete, bu konuda ihdas edilmiş bulunan yasal ve idari çerçevenin elindeki tüm imkânları kullanarak maddi ve manevi varlığı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını, buna ilave olarak işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 52; G.G.K., B. No: 2014/19797 9/1/2018, § 45; E.A. [GK], B. No: 2014/19112, 17/5/2018, § 49).

32. Anayasa’nın 17. maddesi ayrıca devlete, kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye -bu muameleler üçüncü kişiler tarafından yapılmış olsa bile- maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevini yüklemektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 82; G.G.K., § 46; E.A., § 50).

33. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında sahip olduğu bu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin bir boyutu da bulunmaktadır. Anayasa’nın 17. maddesi “Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini, gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

34. Kötü muamele konusundaki iddialar uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için her türlü şüpheden uzak, makul kanıtların varlığı gerekir. Bu kapsamdaki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelerden oluşabilir. Bu bağlamda kanıtlar değerlendirilirken ilgililerin süreçteki tutumları da dikkate alınmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 95; G.G.K., § 49).

35. Yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, kişinin maddi ve manevi varlığını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların ölüm ya da yaralama olayına ilişkin hesap vermelerini sağlamaktır. Bu, bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer taraftan burada yer verilen değerlendirmeler hiçbir şekilde Anayasa’nın 17. maddesinin başvuruculara üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı ya da tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 113).

36. Etkili soruşturma yükümlülüğünün yerine getirilmiş olduğunun kabulü için;

- Yetkili makamların olaydan haberdar olur olmaz resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114),

- Soruşturmanın kamu denetimine açık olması ve mağdurların meşru menfaatlerini korumak için soruşturmaya gerekli olduğu ölçüde etkili katılımlarının sağlanması (Cezmi Demir ve diğerleri, § 115),

- Soruşturmadan sorumlu olan ve incelemeleri yapan kişilerin olaylara karışan kişilerden bağımsız olması (Cezmi Demir ve diğerleri, § 117),

-Soruşturmaların makul bir özenle ve süratle yürütülmesi (Deniz Yazıcı, B. No: 2013/6359, 10/12/2014, § 96) gerekmektedir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

37. Yukarıda belirtilen ilke kararlarında da vurgulandığı üzere Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği soruşturma, kural olarak olayın gerçekleştiği koşulların belirlenmesini sağlayacak nitelikte olmalı; ayrıca soruşturmada olay ve olgular ciddiyetle öğrenilmeye çalışılmalı ve soruşturmayı sonlandırmak için aceleci bir tavırla temelden yoksun sonuçlara dayanılmamalıdır.

38. Soruşturmanın etkililiğini sağlayan en alt seviyedeki inceleme, her soruşturmanın kendine özgü koşullarına göre değişir. Bu koşullar, ilgili bütün olay ve olgular temelinde ve soruşturmanın pratik gerçekleri dikkate alınarak değerlendirilir. Bu nedenle soruşturmanın etkililiği bakımından her olayda geçerli olmak üzere bir asgari soruşturma işlemler listesi veya benzeri bir asgari ölçüt belirlemek mümkün değildir (Fahriye Erkek ve diğerleri, B. No: 2013/4668, 16/9/2015, § 68).

39. Somut olayda başvurucu gözaltında çıkarıldığı ilk anda kötü muameleye maruz kaldığını sorgusu sırasında dile getirmiştir. Bununla birlikte aynı ifadesinde, kendisinin hiçbir şekilde doktora çıkarılmadığını belirterek bir anlamda hakkında düzenlenen doktor raporlarının sahte olduğunu ileri sürmüştür (bkz. §§ 12, 15). Bu iddianın dile getirildiği 23/1/2017 tarihli Sorgu Tutanağı'nın soruşturma dosyasına dâhil edilmediği görülmektedir. Esasen soruşturma, başvurucu vekilinin aynı tarihli dilekçesiyle başvurucunun Adli Tıp Kurumuna sevk edilmesi talebi üzerine başlatılmıştır.

40. Soruşturma sırasında Savcılık sadece başvurucunun gözaltında kaldığı süre içinde alınan doktor raporlarını kolluktan istemekle yetinmiştir. Bununla birlikte başvurucunun ifadesini alarak şikâyeti hakkında detaylı bilgi sahibi olma yolunu tercih etmediği, böylelikle on iki gün gözaltında tutulan başvurucunun işkence iddialarının hangi tarihe ait olduğunu öğrenme yolunu seçmediği anlaşılmaktadır. Başvurucu soruşturma sırasında kendisini ifade edebilme imkânını sadece takipsizlik kararı verildikten sonra bu karara itiraz ettiği dilekçe ile bulabilmiştir.

41. Savcılık tarafından verilen takipsizlik kararının tek dayanağı başvurucu hakkında düzenlenen sağlık raporlarında darp ve cebir izi olmadığının kayıtlı olmasıdır. Hâlbuki başvurucu ilk anda bu raporlara itiraz etmiş ve sahteliğini yargı mercii önünde ileri sürmüştür. Gözaltında tutulan başvurucu hakkındaki raporların usulüne uygun düzenlenmesi sorumluluğu kamu makamlarına aittir. İstanbul Protokolü'nde belirtilen standartların altında kalan sağlık raporları tek başına kötü muamele iddialarının kanıtlanması ya da aksinin ispatlanmasında yeterli görülmemelidir (bkz. § 15). Kaldı ki somut olayda başvurucu, doktor raporlarının gıyabında düzenlendiği iddia etmektedir. O hâlde soruşturma kapsamında sıhhati tartışmalı ve başvurucunun ilk andan beri itiraz ettiği doktor raporlarına dayanılarak takipsizlik kararı verilmesinin isabetli olduğu söylenemeyecektir.

42. Öte yandan soruşturmanın başlamasını sağlayan dilekçedeki tek talebin başvurucunun Adli Tıp Kurumuna sevkinin sağlanarak hakkında rapor düzenlenmesinden ibaret olduğu görülmüştür. Savcılık gözaltı sırasında alınan raporların dosyaya dâhil edilmesiyle yetinmiş ve yeniden rapor aldırma yolunu seçmemiştir. Soruşturma sonucunda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda neden yeniden rapor alma ihtiyacı duyulmadığına yönelik herhangi bir açıklamanın mevcut olmadığı görülmektedir.

43. Yukarıdaki değerlendirmeler bir bütün olarak ele alındığında somut olay kapsamında Savcılık tarafından soruşturmada gerekli delillerin toplanarak bunun sonucunda bir değerlendirme yapılması hususunda gerekli özenin gösterildiği söylenemez. Bununla birlikte

yürütülen soruşturmadaki eksiklikler ve başvurucunun iddialarını açıklığa kavuşturabilecek birtakım deliller olmasına rağmen bu deliller toplanmaksızın olaydan sorumlu olduğu iddia edilen şüpheliler hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği için soruşturmanın etkili olmadığı değerlendirilmiştir.

44. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul yükümlülüğü yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

45. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

46. Başvurucu 1.300.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

47. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

48. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

49. İncelenen başvuruda Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen kötü muamele yasağının usul boyutu itibarıyla ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin Savcılıkça verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

50. Bu durumda kötü muamele yasağı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapmak

üzere Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığına (Soruşturma No: 2017/3327) gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

51. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararın giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için kötü muamele yasağının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

52. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutu itibarıyla İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ADEM BAŞAR

B. No: 2017/27681 | Karar tarihi: 19.11.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/27681

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADEM BAŞAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/27681)

Karar Tarihi: 19/11/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mustafa EKİM

Başvurucu : Adem BAŞAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, üniversite hastanesinde görev yapan doktor tarafından darp edilme iddiasıyla yapılan şikâyet hakkında men-i muhakeme kararı verilmiş olması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 8/6/2016 tarihinde eşi ve iki kız çocuğuyla birlikte muayene olmak üzere Gazi Üniversitesine (Üniversite) bağlı Gazi Hastanesi Göz Polikliniğine gitmiştir.

9. Muayene sonrası doktor K.B. ile başvurucu arasında tartışma çıkmıştır. Olay sonrası aynı gün alınan adli muayene raporuna göre başvurucunun boynunda kızarıklık mevcuttur.

10. Başvurucu, eşi S.E.B. ve doktor K.B. aynı gün karşılıklı olarak birbirlerinden şikâyetçi olmuş ve ifade vermişlerdir.

11. Başvurucunun 8/6/2016 tarihinde kollukta vermiş olduğu ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

08/06/2016 günü saat:13:30 sıralarında Gazi Tıp Eğitim Fakültesi Göz polikliniğini 1. polikliniğe 2 çocuğumuzu muayene ettirmek için eşim [S.] ile birlikte gittik, saat:14:40 sıralarında ilk muayenemiz oldu. Bu sırada orada doktor olan ve ismini [K.B.] olarak söylenen doktor bize muayene esnasında sert bir şekilde bana kabaca ve sert bir pislik gibi hissettirerek 'diğer çocuğu da al çık dışarıya' dedi. Ben dışarıya çıktım. Yaklaşık 30 dakika sonra çocukları tekrar muayeneye soktuk, ben muayenenin bitiminde eşim doktora kibar şekilde 'size birşey söylemek istiyorum, doktor olmanız size hastalarınıza bu şekilde davranmanızı gerektirmez, lütfen bu şekilde davranmayın, üstelik sendromlu çocuğumla zor şartlarda sizi bir saate yakın beklemişken bu muameleyi hak etmedik' dedi. Doktor da ' sen benim ne yaşadığımı biliyormusun' dedi. Eşim de 'sen o yaşadığın şeyleri benden kaynaklı yaşamadın, sorununu onunla çöz' dedi. Sonra doktor ayağa kalkarak eşimin üstüne yürüyerek 'terbiyesiz kadın, çık dışarıya' dedi. Bende doktora 'eşimle nasıl konuşuyorsun, bir kadınla nasıl böyle konuşuyorsun' deyince doktor tekme savurarak benim boğazıma sarıldı ve sıktı boğazım çizildi. Çocuklar ağlamaya başladı. Bu esnada doktor bana '[O...] çocuğu, ana avrat küfür etti.' Daha sonra bizde odadan çıkarak doktor raporu aldım. Bu olaylarla ilgili olarak bahse konu doktordan davacı ve şikayetçiyim.

..."

12. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Savcılık) Üniversite Hastanesinde görev yapmasından dolayı doktor hakkındaki soruşturma dosyasını ayırmış ve 22/11/2016 tarihinde görevsizlik kararı vererek evrakı soruşturma yapmak üzere Gazi Üniversitesi Rektörlüğüne göndermiştir.

13. Üniversite Rektörlüğü tarafından 2/12/2016 tarihinde K.B. hakkında ceza ve disiplin soruşturması açılmasına karar verilmiş ve Prof. Dr. İ.C.K. soruşturmacı olarak görevlendirilmiştir.

14. Soruşturma kapsamında şüpheli K.B.nin yazılı savunması alınmış ve özel güvenlik görevlileri Y.S.M., H.E., sağlık teknisyeni Z.D. ve doktor A.B.T.nin tanık olarak ifadelerine başvurulmuştur.

15. Tanık Y.S.M.nin ifadelerinin içeriğine göre başvurucu, doktor K.B.ye hakaret etmiş ve kendisinin müdür olduğunu söyleyerek onu tehdit etmiştir.

16. Tanık Z.D. ifadelerinde başvurucunun doktor K.B.ye hakaret ve tehditler savurduğunu beyan etmiştir.

17. Tanık H.E.; başvurucu Adem Başar'ın eşiyle konuştuktan sonra "Ben ona haddini bildiririm." diyerek muayene odasına girdiğini, içeride doktorun üzerine yürüyerek doktoru itekleyip yakasından tutmaya çalıştığını ve ikisinin birbirlerinin yakasına yapışarak dışarı çıktığını ifade etmiştir. Tanık bu andan sonra olaya müdahale ederek tarafları ayırdıklarını belirtmiştir.

18. Tanık A.B.T ise başvurucunun doktor K.B.nin üzerine yürüyerek fiziksel müdahalede bulunmaya çalıştığını, başvurucunun doktorun boğazına ve yakasına sarıldığına şahit olduğunu beyan etmiş ve olay yerindeki güvenlik görevlisinin tarafları ayırdığını belirtmiştir. Tanığa göre başvurucu, doktora hakaret etmiş ve doktoru mahvetmekle tehdit etmiştir.

19. Soruşturma kapsamında doktor K.B. 30/12/2016 tarihinde savunma yapmıştır. Söz konusu savunmanın ilgili kısmı şöyledir:

"...

08/06/2016 günü 13. Kat Göz Hastalıkları yataklı servis bölümünde bana danışılan bir hastanın muayenesinin uzaması üzerine 13.45 de 15 dakikalık gecikme ile poliklinikte hasta bakmaya başladım. Saat 15.00 de randevu saatinde polikliniken içeri aldığım ismini olay nedeniyle öğrendiğim Adem Başar, [S.E.B] ve iki çocuğu poliklinikten içeri gergin ve sert bir şekilde girdiler. Poliklinik odasının küçük olması ve küçük çocukların muayene esnasında birbirlerinden etkilenmesi nedeniyle muayenenin daha verimli olması için Adem Başar ile bir çocuğun dışarda beklemesini rica ettim. Adem Başar isimli şahıs kapıyı sert bir şekilde kapatarak dışarı çıktı. İlk çocuğun detaylı muayenesini tamamladıktan sonra Adem Başar'ı ve diğer çocuğu da içeri alarak onun da detaylı muayenesini gerçekleştirdim. Her iki çocuğun ileri tetkik ve tedavisi için Pediatrik Oftalmolaji birimimize yönlendirmek üzere dosyalarını oluşturmaya başladım. Bu esnada [S.E.B], ne olduğunu anlamadığım bir şekilde bana bağırarak 'Bize köpek gibi baktın, hastaya nasıl bakılacağını öğren, sen ne biçim doktorsun' şeklinde hakaretler etmeye başladı. Ben de kendisine terbiyeli olması için ikazda bulundum. Ancak bağırmaya devam edip elini hararetli bir şekilde kaldırarak 'Zaten 1 saat geç geldin, bizi beklemeye hakkın yok' dedi. Kendilerini tam randevu saatinde içeri alıp kendileri ile ilgili herhangi bir gecikme yaşanmamasına rağmen, 15 dakikalık polikliniğe geç başlamamın nedenini izah etmeye çalışırken sözümü keserek 'Neden geç kaldığın beni ilgilendirmez, eşek gibi zamanında burada olacaksın' diyerek hakaret etti. Kendisinin benimle bu şekilde konuşamayacağını ifade ettim. Bu esnada Adem Başar yanıma yaklaşarak 'Şşşş noluyo lan, kendine gel, sen benim kim olduğumu biliyor musun' dedi, ben de kendisine kim olduğunun beni ilgilendirmediğini, görevini yapmaya çalışan bir doktora bu şekilde davranamayacaklarını söyledim. Bunun üzerine eşine döndü ve 'Sen dışarı çık ben bu şerefsize haddini bildireceğim' diyerek eliyle boğazımdan tutarak sıkmaya çalıştı. Bende şahsı iterek kendimden uzaklaştırmaya çalıştım. Bu esnada oradan geçmekte olan güvenlik görevlisi [H.E.] olayı görerek, müdahale etti ve şahsı ayırarak uzaklaştırdı. Daha sonra şahıs hakaretlerine devam ederek 'Şerefsiz, sen bittin, sana kim olduğumu göstereceğim, seni mahvedeceğim, seni burada barındırmayacağım' şeklinde tehditlerde bulundu. Doktor [A.B.T.], ölçüm odası teknisyenimiz [Z.D.] ve güvenlik görevlisi [Y.S.M. de] bu olaya şahitlik etmişlerdir. Bu olay sonrasında şahıslarla ilgili olarak başhekimlik ile birlikte, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına yaptığımız şikayet üzerine şahıslarla ilgili kamu davası açılmıştır.

..."

20. Soruşturmacı olarak görev yapan İ.C.K. soruşturma sonucunda düzenlediği raporla

Üniversitenin oluşturduğu Ceza Soruşturma Kuruluna (Kurul) doktor K.B. hakkında men-i muhakeme teklifinde bulunmuştur.

21. Kurul 1/2/2017 tarihli kararıyla doktor K.B. hakkında men-i muhakeme kararı vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yazılı ifadeler tekrar gözden geçirilmiş ve değerlendirilmiştir. Konuyla ilgili bilgi sahibi olan [A.B.T.] ve [H.E.nin] yazılı ifadelerinden olaya büyük ölçüde şahit oldukları anlaşılmıştır. Soruşturma dosyasından, görüşmelerden ve yazılı ifadelerden, olayın hasta yakınlarının sözlü ve fiili saldırısı ile göz polikliniğinde görevli Dr. [K.B.nin] kendi şahsı ve mevkiini savunmak zorunda bırakılması sonucu geliştiği kanaatine varılmıştır. Sonuç olarak Dr. [K.B.] hakkında ceza soruşturması açısından ceza tesisine yer olmadığına ilişkin kanaati bildirilmiştir.

..."

22. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz, Danıştay Birinci Dairesi tarafından 29/3/2017 tarihinde reddedilerek karar onanmıştır.

23. Başvurucu 31/5/2017 tarihinde tebliğ edilen karara karşı 22/6/2017 tarihinde süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

24. Başvurucu hakkında açılan kamu davası sonucunda Ankara 27. Asliye Ceza Mahkemesinin 9/11/2017 tarihli kararıyla hakaret suçu yönünden ceza verilmesine yer olmadığına, tehdit suçu yönünden ise başvurucunun beraatine karar verilmiştir. İstinaf kanun yolu denetiminden geçen bu karar kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

25. 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun "Genel esaslar" kenar başlıklı 53. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

".. c. (Değişik: 14/4/1982 - 2653/3 md.) Ceza soruşturması usulü:

Yükseköğretim üst kuruluşları başkan ve üyeleri ile yükseköğretim kurumları yöneticilerinin, kadrolu ve sözleşmeli öğretim elemanlarının ve bu kuruluş ve kurumların 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi memurlarının görevleri dolayısıyla ya da görevlerini yaptıkları sırada işledikleri ileri sürülen suçlar hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır:

...

(2) Son soruşturmanın açılıp açılmamasına;

...

c) Üniversite, fakülte, enstitü ve yüksekokul yönetim kurulu üyeleri, fakülte dekanları ve dekan yardımcıları, enstitü ve yüksekokul müdürleri ve yardımcıları ile üniversite genel sekreterleri hakkında, rektörün başkanlığında rektörce görevlendirilen rektör yardımcılarından oluşacak üç kişilik kurul,

d) Öğretim elemanları, fakülte, enstitü ve yüksekokul sekreterleri hakkında üniversite yönetim kurulu üyeleri arasından oluşturulacak üç kişilik kurul,

e) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi memurlar hakkında, mahal itibariyle yetkili il

idare kurulu,

Karar verir.

... (3) Son soruşturmanın açılıp açılmamasına karar verecek kurullar üye tamsayısı ile toplanır. Kurullara ilk soruşturmayı yapmış olan üyeler ile haklarında karar verilecek üyeler katılamazlar. ...

(4) Yükseköğretim Kurulu ve Yükseköğretim Denetleme Kurulu Başkan ve üyeleri hakkında Danıştayın 2 nci Dairesinde verilen lüzum-u muhakeme kararına itiraz ile men-i muhakeme kararlarının kendiliğinden incelenmesi Danıştayın İdari İşler Kuruluna aittir. Diğer kurullarca verilen lüzum-u muhakeme kararına ilgililerce yapılacak itiraz ile men-i muhakeme kararları kendiliğinden Danıştay 2 nci Dairesince incelenerek karara bağlanır. Lüzum-u muhakemesi kesinleşen Yükseköğretim Kurulu ve Yükseköğretim Denetleme Kurulu Başkan ve üyelerinin yargılanması Yargıtay ilgili ceza dairesine, temyiz incelemesi Ceza Genel Kuruluna, diğer görevlilerin yargılanmaları suçun işlendiği yer adliye mahkemelerine aittir..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 19/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu; doktorun göreviyle ilgisi olmayan kişisel suçundan dolayı Savcılıkça doğrudan soruşturma yapılması yerine izin müessesinin işletildiğini ve yaralandığına ilişkin doktor raporu olmasına rağmen eylemin cezasız bırakıldığını belirterek insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

28. İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin şikâyetlerin devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri dikkate alınarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Devletin negatif yükümlülüğü bireyleri işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye ya da cezaya tabi tutmama sorumluluğunu içerirken devletin pozitif yükümlülüğü hem bireyleri bu tür muamelelerden korumayı (önleyici yükümlülük) hem de etkili bir soruşturma yoluyla sorumluların tespitini ve cezalandırılmasını (soruşturma yükümlülüğü) içermektedir. İşkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutu, negatif yükümlülük ile önleyici yükümlülüğü kapsamakta; pozitif yükümlülüğün alanında kalan soruşturma yükümlülüğü ise usul boyutunu oluşturmaktadır (benzer yöndeki inceleme usulünü içeren kararlar için bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 75; Mehmet Şah Araş ve diğerleri, B. No: 2014/798, 28/9/2016, § 64; Mustafa Rollas, B. No: 2014/7703, 2/2/2017, § 49).

29. Somut olayda başvurucu; doktor tarafından darbedilmesine rağmen eylemin cezasız bırakıldığını ileri sürerek insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı kapsamında devletin negatif yükümlülüğünün, etkin bir soruşturma yürütülmemiş olması nedeniyle de usul yükümlülüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Devlet üniversitesine bağlı bir hastanede çalışan doktorun kamu görevlisi olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte başvurucuyla doktor arasında yaşanan tartışmanın muayene bitiminde meydana geldiği görülmektedir. Doktorun zor kullanma yetkisine sahip bir kamu görevlisi olmayıp olay sırasında kamu otoritesinden faydalanması söz konusu olmadığı gibi

başvurucunun kişinin fiziksel olarak kısıtlanması olarak kabul edilebilecek koşullar altında bulunduğu da söylenemez. Bu bağlamda başvuruya konu eylemin üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirildiği kabul edilerek devletin negatif yükümlülüğünün ihlal edildiği iddiası yönünden bir inceleme yapılmamıştır.

30. Devletin kötü muamele yasağı kapsamında bulunan koruma yükümlülüğü, bu konuda hem hukuki hem de fiilî tedbirler almasını gerektirmektedir. Somut olaydaki gibi üçüncü kişiler tarafından yapılan kötü muamelelerde dahi devletin bireyi koruma ödevi bulunmakta ise de başvurucunun bu yönde bir şikâyeti bulunmamaktadır. Ayrıca bu yükümlülüğe yönelik olarak Anayasa Mahkemesinin müdahalesini gerektirecek bir durum da başvuru dosyasına yansımamıştır. Bu nedenle somut olaya ilişkin değerlendirme Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında, sadece devletin pozitif yükümlülüğüne bağlı olarak ve etkili soruşturma yükümlülüğü yönünden yapılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

32. Anayasa Mahkemesinin kötü muamele yasağı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen olaylarda Anayasa'nın 17. maddesi devlete, bu konuda ihdas edilmiş bulunan yasal ve idari çerçevenin elindeki tüm imkânları kullanarak maddi ve manevi varlığı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını, buna ilave olarak işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 52; G.G.K., B. No: 2014/19797 9/1/2018, § 45; E.A. [GK], B. No: 2014/19112, 17/5/2018, § 49).

33. Anayasa'nın 17. maddesi ayrıca devlete, kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye -bu muameleler üçüncü kişiler tarafından yapılmış olsa bile- maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevini yüklemektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 82; G.G.K., § 46; E.A., § 50).

34. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında sahip olduğu bu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin bir boyutu da bulunmaktadır. Anayasa'nın 17. maddesi "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini, gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

35. Kötü muamele konusundaki iddialar uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için her türlü şüpheden uzak, makul kanıtların varlığı gerekir. Bu kapsamdaki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelerden oluşabilir. Bu bağlamda kanıtlar değerlendirilirken ilgililerin süreçteki tutumları da dikkate alınmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 95; G.G.K., § 49).

36. Yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, kişinin maddi ve manevi varlığını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların ölüm ya da yaralama olayına ilişkin hesap vermelerini sağlamaktır. Bu, bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer taraftan burada yer verilen değerlendirmeler hiçbir şekilde Anayasa'nın 17. maddesinin başvuruculara üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı ya da tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 113).

37. Etkili soruşturma yükümlülüğünün yerine getirilmiş olduğunun kabulü için;

- Yetkili makamların olaydan haberdar olur olmaz resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114),

- Soruşturmanın kamu denetimine açık olması ve mağdurların meşru menfaatlerini korumak için soruşturmaya gerekli olduğu ölçüde etkili katılımlarının sağlanması (Cezmi Demir ve diğerleri, § 115),

- Soruşturmadan sorumlu olan ve incelemeleri yapan kişilerin olaylara karışan kişilerden bağımsız olması (Cezmi Demir ve diğerleri, § 117),

- Soruşturmaların makul bir özenle ve süratle yürütülmesi (Deniz Yazıcı, B. No: 2013/6359, 10/12/2014, § 96) gerekmektedir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Olaya ilişkin soruşturmada; yukarıda Genel İlkeler bölümünde ifade edilen, soruşturma makamlarının derhâl ve resen harekete geçmesi, başvuruculara meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanması, soruşturmanın makul bir sürat ve özenle yürütülmesi, olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delillerin toplanması hususlarında başvurucu tarafından herhangi bir iddia ileri sürülmediği gibi bu hususlarda bir eksikliğin de bulunmadığı görülmektedir.

39. Başvurucu, doktorun eyleminin görevi nedeniyle olmayıp kişisel suç kapsamında kalmasına rağmen izin müessesinin işletilmiş olmasından şikâyet etmektedir.

40. Somut olayda şüpheli doktorun üniversiteye bağlı hastanede görev yapıyor olması nedeniyle 2547 sayılı Kanun'un 53. maddesinin (c) fıkrasında düzenlenen özel soruşturma usulünün uygulandığı görülmektedir. Bu fıkrada yükseköğretim üst kuruluşları başkan ve üyeleri ile yükseköğretim kurumları yöneticilerinin, kadrolu ve sözleşmeli öğretim elemanları ile bu kuruluş ve kurumların 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi memurların görevleri dolayısıyla ya da görevlerini yaptıkları sırada işledikleri ileri sürülen suçlar hakkında yapılacak ceza soruşturması usulü düzenlenmiştir. Bu fıkrada, anılan görevleri yapanlar hakkındaki ceza soruşturmasının Cumhuriyet savcısı tarafından yapılmayacağı, bu görevlilerin Kanun'da belirtilen kişi ve kurullar tarafından soruşturulacağı, kamu davası açılmasına gerek görülürse soruşturma dosyasının kamu davası açılmak üzere yetkili Cumhuriyet başsavcılığına gönderileceği hüküm altına alınmıştır. Kanun'a göre ceza soruşturmalarında genel görevli olan Cumhuriyet savcısının bu görevleri yapanlar hakkındaki ceza soruşturmalarında herhangi bir değerlendirme ve karar yetkisi bulunmamaktadır.

41. 2547 sayılı Kanun'un 53. maddesinin (c) fıkrasının bir kısmının iptali için Anayasa

Mahkemesine başvuruda bulunulması üzerine Anayasa Mahkemesi 10/10/2013 tarihinde söz konusu normların Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, yapılan görevin en iyi şekilde ve etkin olarak yerine getirilmesi ve gereksiz şikâyetlere maruz kalınarak görülen hizmetin kesintiye uğramaması amacıyla devlet üniversitelerinde görev yapanlar hakkındaki soruşturma usulünün özel olarak düzenlenmesinin kanun koyucunun takdir yetkisi içinde kaldığına hükmetmiştir (AYM, E.2013/58, K.2013/114, 10/10/2013).

42. Esasında başvurucunun Soruşturma Kurulunun yapısından ya da yetkisinden ziyade şüpheli doktor hakkında soruşturma izni istenmiş olmasından yakınmaktadır. Yukarıdaki değerlendirmeler doğrultusunda 2547 sayılı Kanun'un 53. maddesinin (c) fıkrasında düzenlenen usulün bir ön soruşturma olmayıp devlet üniversitelerinde görev yapanlar hakkında getirilmiş bir özel soruşturma usulü olduğu anlaşılmaktadır.

43. Bununla birlikte başvurucu, soruşturma kapsamında elde edilen delillere ve yaralandığını belgeleyen doktor raporuna rağmen eylemin cezasız bırakılmış olmasını şikâyet etmektedir.

44. Anayasa Mahkemesinin ilgili soruşturma ve yargılama makamlarının yerine geçecek şekilde delillerin doğrudan değerlendirmesini yapmasının söz konusu olamayacağı belirtilmelidir. Başka bir ifadeyle Anayasa Mahkemesinin görevi, bu makamların maddi olaylara ilişkin yaptıkları değerlendirmenin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir (Hıdır Öztürk ve Dilif Öztürk, B. No: 2013/7832, 21/4/2016, § 185). Bu konuda asıl sorumlu ve yetkili olanlar, ilk elden olayları inceleyen yetkili adli ve idari mercilerdir. Bunun aksine bir durum, ancak olaya ilişkin kesin ikna edici nitelikte bulguların varlığı hâlinde söz konusu olabilir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 58).

45. Soruşturma kapsamında dinlenen tanıkların beyanları ve başvurucu hakkında düzenlenen raporda belirtilen yaralanmanın niteliği şüpheli doktorun olay anlatımı ve savunmasını destekler mahiyettedir. Bu bağlamda toplanan deliller ve Ceza Soruşturma Kurulunun vardığı sonuçtan ayrılmayı gerektirecek kesin, ikna edici nitelikte bulguların bulunmayışı dikkate alındığında men-i muhakeme kararının soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayanmadığı söylenemez.

46. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHAMMED TEKER

B. No: 2017/29298 | Karar tarihi: 19.11.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/29298

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHAMMED TEKER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/29298)

Karar Tarihi: 19/11/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Muhammed TEKER

Vekili : Av. Mehmet Veysel ATALAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kolluk görevlileri tarafından sözlü ve fiilî şiddete maruz kalınması ve üçüncü kişilerce gerçekleştirilen kasten yaralama eylemine karşı kişinin korunmaması ile bu hususta yapılan şikâyetin etkili soruşturulmaması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/7/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. 1988 doğumlu olan başvurucu Mardin'in Midyat ilçesinde yaşamaktadır.

9. Beyanına göre olay tarihinde elektrik şirketinde (TEDAŞ) çalışan başvurucu elektrik arızasını gidermek amacıyla gittiği Ömerli ilçesinden arkadaşı A.Y. ile birlikte şirkete ait olduğunu düşündüğü bir araçla dönmek üzere yola çıkmıştır.

10. 1/8/2015 tarihinde Midyat'ta mayın patlaması sonucu kolluk görevlilerinden birinin şehit olduğu ve yedisinin yaralandığı terör eyleminin akabinde olaydan sorumlu kişilerin yakalanması amacıyla aynı gece saat 00.30 civarında (2/8/2015) yolda devriye görevi yürüten jandarma personeli, daha önce çalıntı olduğu bildirilen başvurucunun içinde bulunduğu aracı durdurmuş ve başvurucu ile A.Y.yi araçtan indirmiştir.

11. Kimlik tespiti yapıldıktan sonra haklarında herhangi bir arama kararı bulunup bulunmadığının araştırıldığı esnada başvurucunun koşarak kaçması nedeniyle onu yakalamaya çalışan jandarma görevlilerinin silah kullanması neticesinde başvurucu yaralanmıştır.

12. Kendisinin anlatımına göre; kimliğinin sorgulanması esnasında ailesine telefon açan başvurucu, "Bana bir şey olursa terörist değil askerler beni öldürecek" demiş, görevlinin telefonu elinden aldığı sırada terör eylemiyle bağlantısının olmadığını açıklamış, TEDAŞ'ta çalıştığını ispatlamak için TEDAŞ'a ait yeleğinin bulunduğu poşeti görevliye vermiş, yeleğinin cebine görevlinin ruhsata benzer bir şey koyduğunu görmesi üzerine elini büken görevlinin yanından ana yola doğru koşarak kaçmıştır. Biraz uzaklaşan başvurucu, kendisini kovalayan jandarma görevlilerinin silah kullanması sonucu yaralanmış, bu arada durması yönünde ihtar yapıldığını duymamış, bulunduğu tarlada yerde yatarken yanına gelen üç asker eline basmış, hakaret etmiş, olay yerinde bulunan korucuya kendisinin kim olduğunu açıkladıktan sonra görevliler tarafından ambulans çağrılmıştır.

13. Olay Görgü Tespit Tutanağına göre ise; UYAP'ta başvurucunun aranan şahıslardan olup olmadığına ilişkin sorgulama yapıldığı esnada başvurucu koşarak kaçmaya başlamış, durması yönünde defaatle yapılan ihtara uymaması üzerine uyarı amacıyla havaya birkaç el ateş edilmiş, yine durmaması üzerine yere doğru ateş edilmiş, sonrasında başvurucunun gözden kaybolduğu fark edilmiştir. Ateşin kesilmesi emri üzerine jandarma görevlilerince ateş edilen bölge kontrol edildiğinde başvurucunun yaralı olarak yerde yattığı tespit edilmiş ve ambulans çağrılmıştır.

14. Başvurucu, ambulansla Midyat Devlet Hastanesine (Hastane) götürülmüş; hayati tehlikesi bulunması nedeniyle ameliyata alınmıştır. Başvurucu hakkında düzenlenen 2/8/2015 tarihli adli raporda; başvurucunun acil operasyona alındığı, hayati tehlikesinin bulunduğu, silahla karnından yaralanmasının basit tıbbi müdahaleyle giderilemeyeceği belirtilmiştir.

15. Başvurucunun anlatımına göre Hastaneye geldikten sonraki süreç şu şekilde gelişmiştir: Hastaneye giriş yapıldığında bir polis memuru "Yaralı terörist geliyor, yolu açın" demiş, Hastanede önceden toplanmış kişiler bunun üzerine başvurucuya vurmaya başlamış, kolluk görevlileri başvurucuyu korumaya çalışırken ismini B.C. olarak bildiği bir kişi ve bir

jandarma görevlisi başvurucuya yumruk atmış, bu arada doktorlar başvurucuyu korumaya çalışmış, başvurucuya yumruk atan kolluk görevlisi, doktor B.K.ya "Neden teröristi koruyorsun" diyerek onu boğazından tutarak iteklemiş, sonrasında başvurucu ameliyata alınmıştır.

16. Başvurucunun ateşli silahla yaralanması nedeniyle Midyat Cumhuriyet Başsavcılığınca (Savcılık) resen soruşturma başlatılmıştır.

17. Başvurucu hakkında ateşli silah yaralanması nedeniyle Adli Tıp Kurumundan sağlık raporu alınmıştır. 20/5/2016 tarihli raporda; mevcut ince bağırsak rezeksiyonu, transvers kolon distal rezeksiyonu ve sol nefrektomiye bağlı yaralanmanın kişinin yaşamını tehlikeye soktuğu, duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine neden olduğu belirtilmiştir.

18. Başvurucu 12/10/2015 tarihinde (olaydan yaklaşık 2,5 ay sonra) Savcılığa verdiği ifadesinde ateşli silahla yaralanmasının yanı sıra olay yerinde yerde yatarken eline basan, hakaret eden askerler ile Hastanede kendisine yumruk atan B.C. ve kolluk görevlisinden şikâyetçi olmuştur.

19. Savcılık, zor kullanma yetkisinin aşılması suretiyle kasten yaralama suçunun yanı sıra başvurucunun şikâyeti doğrultusunda kolluk görevlileri hakkında hakaret ve basit yaralama suçundan, B.C. hakkında da basit yaralama suçundan ayrıca soruşturma yürütmüştür.

20. Soruşturma kapsamında olay yeri inceleme ekiplerince, silah yaralanmasının meydana geldiği yerin olay günü koşulları incelenerek tutanak düzenlenmiş, mermi kovanları ve olayda kullanılan silahlar temin edilerek kriminal inceleme yaptırılmış, eşleştirme sonucu başvurucuyu silahla yaralayan kolluk görevlisinin kimliği tespit edilmiş ve yürütülen soruşturma sonucunda zor kullanma yetkisinin aşılması suretiyle kasten yaralama suçunu işlediği isnadıyla görevli İ.A. hakkında ceza davası açılmıştır.

21. Savcılıkça hakaret ve basit yaralama suçları yönünden ayrıca kolluk görevlileri ve B.C. hakkında yürütülen soruşturma kapsamında olay yerinde bulunan B.C. ve diğer kişiler dinlenmiştir.

22. Şüpheli B.C. ifadesinde, Hastanede bulunduğu sırada yaralı teröristin geldiğinin söylenmesi üzerine yaralının getirildiği sedyeye doğru orada bulunan yaklaşık 20 kişiyle birlikte yürüdüğünü, sedye üzerinde bulunan ve terörist olarak bildiği şahsa vurmaya çalıştığını ancak orada bulunan askerlerin vurmasına engel olduğunu, bu nedenle yaralı olan başvurucuyu darbetmediğini, askerlerin izin vermemesi nedeniyle orada bulunan hiç kimsenin başvurucuyu darbetmediğini belirtmiştir.

23. Hastane polisi olarak görev yapan tanık Z.T.nin ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Acil girişinde yaralının giriş yapması için önlem alınmıştı. Hızlı bir şekilde hasta bakıcıların sedyeyi içeriye getirdiklerini ve üzerinde bir yaralı şahsın olduğunu gördüm. Sarı alan diye tabir edilen yerin önünden geçtiği sırada, sarı alan içerisinden hışımla bir şahsın çıkıp sedyeye doğru koştuğunu gördüm. Şahsın kim olduğunu bilmiyorum. Şimdi görsem bile hatırlamayabilirim çünkü yüzüne hiç bakmadım. Şahsın yaralıya tokat salladığını gördüm. Bu tokat yaralıya isabet etti. Ben tokat atan şahsı geriye doğru ittim ve sedyeye herhangi birinin müdahale etmemesi için asansöre kadar eşlik ettim. Bunun dışında herhangi bir kimsenin yaralıyı darp ettiğini görmedim."

24. Hastane otomasyon personeli olarak görev yapan tanık İ.A.nın ifadesinin ilgili kısmı

şöyledir:

"...Acil giriş kapısından giriş yapmak üzereyken orada bulunan kalabalık sedye üzerindeki yaralıya doğru hamle yaptı ancak orada bulunan askerler müdahale etmelerine izin vermedi. Saldıran şahısların şahsa temas edip etmediklerini bilmiyorum. Güvenlik güçleri etrafını sarmış vaziyetteydi. Yaralı şahıs otomasyon bölümüne doğru geldiğinde ben onu gördüm o esnada daha önce hastane kantinini çalıştıran Muhammed Teker olduğunu gördüm ve orada bulunanlara bu Muhammed Teker'dir dedim. Daha sonra şahsı tedavi etmek için ameliyathaneye aldılar."

25. Hastane müdür yardımcısı olarak görev yapan tanık M.F.nin ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Acil kapısından içeriye girerken Muhammed'in yattığı sedyenin üzerine bir kalabalık toplandı. İçlerinde vatandaşlar bulunuyordu. Bu sırada biz yaralı bir askeri röntgene götürüyorduk. Asker kalabalığın içine girmesin diye kenara çektik ve beklemeye başladık. Olay gecesi beni Savcılık Katibi [M.N.] aradı ve Savcının kamera görüntülerini istediğini söyledi. Muhammed Teker'in zafer işareti yaptığı iddia edilmesi üzerine bu husus incelenecekti. Görüntüleri kimin tarafından çıkarıldığını bilmiyorum ancak görüntü kaydı çıkarıldı. Bir gün sonra ben görüntüleri izledim. CD olarak görüntüler çıkarılmıştı ancak görüntülerin kime teslim edildiğini hatırlamıyorum. Görüntülerde Muhammed'e vurmaya teşebbüs eden [B.C.yi] gördüm. Başka kimseyi görmedim. Sedyenin yanı baya kalabalıktı."

26. Hastanede doktor olarak görev yapan tanık B.K.nın ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bahse konu mağdur Muhammed TEKER hastaneye getirildiğinde ben müdahale odasında yaralı askerler ile ilgileniyordum. Koridordan bağırışma sesleri gelmesi üzerine dışarıya çıktım. Dışarıda bir hareketlilik vardı. Ben sedyede yatan şahsı gördüm. Ben dışarı çıktıktan sonra bu şahsa yönelik herhangi bir fiziki müdahalede bulunulmadı. Ben sedyede yatan şahsı müdahale odasına alındıktan sonra tanıdım. Bu şahıs daha önceden hastane kantininde çalışan Muhammed TEKER isimli şahıstı. Mağduru müdahale odasından ameliyathaneye götürmek için çıkardığımız sırada yine bir hareketlenme oldu ancak bu seferde mağdura yönelik hiç kimse fiziki müdahalede bulunmadı. Mağdur şahıs ameliyata alındıktan sonra gerekli işlemleri gerçekleştirildi. Mağdurun tedavi edilmesini geciktirmeye yönelik herhangi bir engelleme veya müdahalede bulunulmadı. Mağdurun ifadesinde belirtmiş olduğu uzman çavuşun benim boğazıma sarılarak iteklediği hususu doğru değildir. Bu şekilde bir olay gerçekleşmemiştir. Yukarıda da beyan etmiş olduğum gibi benim gördüğüm kadarıyla mağdura yönelik veya bana karşı herhangi bir kimse fiziki müdahalede bulunmamıştır."

27. Hastanede doktor olarak görev yapan tanık D.K.nın ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bahse konu mağdur Muhammed TEKER hastaneye getirildiğinde sedye ile koridorda götürülürken ben sedyeye arkam dönük bir şekilde sarı alan bölgesine gidiyordum. O esnada sedyenin bulunduğu yerde bir hareketlilik yaşandı ancak tam bu esnada benim arkam dönüktü. Bu sebeple ben yaşanan olayları görmedim. Bazı sesler duymam üzerine arkamı döndüğümde görevli askerler sedyenin başındaydı. Ben sedyede yatan hastayı gördüğüm esnada hastaya yönelik herhangi bir fiziki müdahale olmadı. Arkam dönük olduğu esnada herhangi bir şey yaşanıp yaşanmadığını bilmiyorum. Ben seslerin gelmesi üzerine sedyeye doğru döndüğümde hareketlilik halen devam ediyordu ancak yukarıda da belirtmiş olduğum gibi hastaya yönelik fiziksel bir temas olduğunu görmedim. Daha sonra da mağdur

şahıs ameliyata alındı ve gerekli tedavisi gerçekleşti. Ben mağduru daha sonradan asansörün yanında sedyede görmem üzerine tanıdım ve bu bilgiyi güvenlik memurlarına söyledim Olay tarihinde mağdur hastaneye getirildikten sonra gerekli bütün tedavileri zamanında gerçekleşmiştir. Tedavisinin engellenmesi için herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır."

28. Köy korucusu olan tanık F.D. ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Gelinkaya Mahallesine nasıl gideceğimizi konuştuğumuz esnada orada yol kontrolünde görevli olan askerler arasında 'kaçıyor kaçıyor, kaçma' şeklinde birçok kez bağırma sesi duydum. Yol kontrolünde görevli askerlerin kimler olduğunu bilmiyorum. Daha sonra ise silah seslerini duydum. ...Bir dakika sonunda silah sesleri kesildi ve görevliler etrafta kaçan şahsı aramaya başladı. Karakolun karşı tarafındaki tarlada yerde yatan bir şahıs buldular. Bende bu şahsın yanına gittim. Şahıs yaralı bir şekilde yerde yatıyordu. Bana [F.] dayı ben [S.nin] oğluyum' dedi ... ben şahsı tanıdım ve orada bulunanlara ambulans çağırmalarını söyledim. Hemen ambulans çağırdılar daha sonra ise şahsın yarasını tedavi etmek için müdahale bulunmak istediler ancak Muhammed müdahaleyi kabul etmedi. Bunun üzerine ambulans gelene kadar herhangi bir müdahalede bulunulmadan olay yerinde olduğu bekledik ve daha sonra ambulans olay yerine gelerek Muhammed'i götürdü. ... Yaralı şahsın yanına gidildikten sonra benim bulunduğum esnada o şahsa yönelik herhangi bir suç içerikli eylemde bulunulmadı. Muhammed'in ifadesinde belirttiği hakaret etme ve kendisine kötü davranılma hususları kesinlikle doğru değildir. Yukarıda da belirtmiş olduğum gibi Muhammed'in yarasına müdahale etmek istediler ancak kendisi kabul etmedi..."

29. Başvurucu ile birlikte yolculuk yaparken kolluk görevlilerince durdurulan tanık A.Y.nin ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Jandarma görevlileri bizi durdurdu. Orada çok sayıda personel vardı. Sivil giyinimli görürsem hatırlayabileceğim bir personel bizi araçtan indirip kimlikleri istedi. Bizde kimliklerimizi verdik. Daha sonra yanımıza gelen resmi kıyafetli bir görevli aracı Belediyenin arkasında bulunan parka doğru aracı almamızı istedi ve aracın çalıntı olduğunu söyledi. Bu nedenle aracı arayacaklarını söylediler. Bende aracı Belediyenin arkasında bulunan parka çektim. Muhammed ve yanında bulunan birkaç askeri personel yürüyerek oraya doğru geldiler. Arabanın yaklaşık olarak 3 metre uzağında durdular. Ben aracı ilk durduran ve bizden kimlikleri alan sivil personel ile beraber aracın aranmasına yardım ediyordum. Tüm kasaları bana kaldırttı, altında herhangi şüpheli bir şey olup olmadığına baktı. O anda bir ses duydum 'kaçtı dur dur dur' diye ve ardından çok fazla silah sesi geldi. Ben kaç el ateş edildiğini bilmiyorum ama 5-10 saniye civarında aralıksız silah sesleri geldi. ... Ben Muhammed'in vurulduğu anı görmedim ancak beni karakolun bahçesine aldıklarında askerler kendi aralarında 'yaralı olarak ele geçti' şeklinde konuşuyorlardı... "

30. Savcılık tarafından 12/10/2015 tarihinde Hastanenin giriş çıkışını ve başvurucunun bulunduğu yeri gösterir kamera kayıtları Hastaneden istenmişse de Hastanenin 9/11/2015 tarihli cevabıyla kayıtların kırk gün içinde otomatik olarak silindiği açıklanarak görüntülerin temin edilmediği bildirilmiştir.

31. Mardin İl Jandarma Komutanlığının 4/2/2016 tarihli disiplin soruşturması raporunda, söz konusu olaya ilişkin olarak bölgede alınan emniyet tedbirleri, araca ve şahsa yaklaşımlar ile idari yönden yapılan işlemler gözönünde bulundurularak idari açıdan herhangi bir kusurun olmadığının tespit edildiği bildirilmiştir.

32. Başvurucunun yolda durdurulduğuna dair olay yerini gösterir, karakola ait güvenlik kamerasıyla alınan görüntüler incelenmiş ve bu hususta 2/8/2015 tarihli tutanak düzenlenmiştir. Tutanakta yer alan görüntülerin aktarımı şöyledir:

- saat 00.33.40'ta aracın durdurulması ve şahısların indirilmesi

- saat 00.33.40-00.38.12 arasında araçtan inen iki erkek şahsın kabaca üstlerinin aranması ve aracın kontrolü

- saat 00.38.15'te şahısların araçla beraber eski belediye binasının arka kısmında bulunan park alanına alınması

- saat 00.40'ta yol üzerindeki ekiplerin yol kontrolünü ve aramayı sonlandırarak ayrılması,

- saat 00.42.29'da Muhammed Teker isimli şahsın koşarak kara yoluna çıkması

- saat 00.42.32'de [üç kolluk görevlisinin] Muhammed Teker isimli şahsın peşinden koşması

- saat 00.42.38'de Muhammed Teker isimli şahsın kamera görüntüsünden çıkması

- saat 00.42.44'te Muhammed Teker'in ve görevlilerin bulunduğu istikamete doğru gelen ateşin gözükmesi

- saat 01.00.30'da ambulansın gelmesi

33. Savcılıkça yapılan soruşturma sonucunda 13/4/2017 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... İncelenen soruşturma dosyası kapsamında müşteki ifadesi, şüpheli ifadeleri, tanık beyanları, kamera görüntüsü birlikte değerlendirildiğinde müştekinin ifadesinde belirttiği vurulma sonrası görevlilerin tarlada yatarken eline bastığı ve hakaret ettiği iddiası ile hastanede [B.C.] ile tanımadığı bir uzman çavuşun kendisine yumruk attığı iddiaların soyut nitelikte olduğu, bu iddialar hakkında kamu davası açılmasını gerektirecek nitelikte yeterli delil elde edilemediği anlaşıldığından şüpheliler hakkında atılı suçlardan ayrı ayrı kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına..."

34. Anılan karara başvurucu tarafından yapılan itiraz, Midyat Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedilmiştir. İtirazın reddi kararı başvurucuya 5/6/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

35. Başvurucu 3/7/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

36. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Tuna Ayçiçek, B. No: 2014/6526, 24/1/2018, § 28-38.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

37. Mahkemenin 19/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

38. Başvurucu; araçları durdurulduktan sonra kolluk görevlilerinden biri tarafından kolunun bükülerek kendisine hakaret edildiğini, yaralanmasından sonra yerde yatarken görevlilerden üçünün eline bastığını, ayrıca Hastanenin Acil Servis bölümünde kolluğun kendisini koruyamaması sonucunda bir kolluk görevlisi ile B.C. isimli şahsın yumruk

atmasıyla yaralandığını, buna karşın haklarında etkili soruşturma yürütülmeyerek cezasız bırakıldıklarını, ayrıca soruşturmanın makul sürede tamamlanmadığını iddia etmiş ve anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

39. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz, kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

40. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

41. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruya konu iddiaların Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında ileri sürüldüğü anlaşılmıştır.

42. Başvuruyu oluşturan şikâyetler, birbiriyle bağlantılı üç şikâyetten oluşmaktadır. İlk şikâyet başvurucunun kamu görevlilerince darbedilmesi ve hakarete uğraması nedeniyle devletin negatif yükümlülüğünün ihlal edildiğine, ikinci şikâyet başvurucunun üçüncü bir kişi tarafından kasten yaralamaya maruz kaldığı sırada kamu görevlilerince korunmaması nedeniyle devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında kalan koruma (önleme) yükümlülüğünün ihlal edildiğine, üçüncü şikâyet ise bu olaylarla ilgili etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle devletin pozitif yükümlülüğünün ihlal edildiğine yönelik olup inceleme üç ayrı başlık altında yapılmıştır. Başvurucunun ateşli silahla yaralanmasına ilişkin soruşturma ve/ya kovuşturma süreci başvuru konusu olmadığından, bu yönden inceleme yapılmadığı ayrıca belirtilmelidir.

1. Kötü Muamele Yasağının Maddi Boyutu Yönünden İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Kötü Muamele Yasağının Negatif Yükümlülüğü Yönünden İhlal Edildiğine İlişkin İddia (Kolluk Görevlilerince Şiddete Maruz Kalma İddiası)

43. Başvurucu, bulunduğu araçtan indirildiğinde silahla yaralanmasından önce kolluk görevlileri tarafından kolunun bükülerek kendisine hakaret edildiğini, yaralandığında yerde yatarken görevlilerce eline basıldığını, yaralandıktan sonra Hastanedeki bir görevlinin yumruk atmak suretiyle kendisini darbettiğini ileri sürmüştür.

44. Bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir. Bu asgari eşik göreceli olup her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (Tahir Canan, § 23).

45. Etkili bir soruşturmanın başlatılabilmesi için öncelikle kötü muamele iddialarının uygun delillerle desteklenmesi gerekir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için her türlü makul, şüpheden uzak kanıtların varlığı gerekir. Bu nitelikteki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelerden de oluşabilir. Ancak bu uygun koşulların tespiti hâlinde etkili bir soruşturma yükümlülüğün gerekliliğinden bahsedilebilir (C.D., B. No: 2013/394, 6/3/2014, § 28).

46. Öte yandan bir şikâyet yapılmadığında bile kötü muameleyi gösteren yeterli belirtiler olduğunda soruşturma açılması sağlanmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 116).

47. Kötü muameleye maruz kalması nedeniyle mağdur olduğunu ileri süren kişilerin kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emare ve delil sunmaları gerektiğini belirtmek gerekir. Bu kapsamda, mağdur olduğunu ileri süren kişilerin olgulara dayanmayan, yetersiz açıklamaları, iddialarının deliller ile desteklenmemesi hatta kimi zaman delillerin uyumsuzluğu, kötü muamelenin yapıldığı yer, zaman ve diğer konulardaki çelişkili ifadeleri gibi hususlar kötü muamelenin gerçekliğini şüpheye düşürür. Bu durumda iddiaların savunabilir olduğundan ve dolayısıyla bu iddialara ilişkin derhâl resmî bir soruşturma başlatılması gerekliliğinden söz edilemeyecektir. Bu gibi durumlar -iddiaların güçlü bir dayanak ile birlikte yetkili merciler nezdinde dile getirilmemesi- söz konusu olduğunda mağdur olduğunu ileri süren kişilerin etkili bir soruşturma yürütülmesine ilişkin meşru (haklı) bir beklentiye girebileceklerini söyleyebilmek de mümkün değildir (Beyza Metin, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, §§ 45, 46).

48. Bununla birlikte kişilerin iddialarını desteklemek için yetkili makamlara zamanında başvurmaları gibi bir özen yükümlülükleri de bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi, bu tür şikâyetleri esastan inceleyebilmek için bu konuda haklı bir neden ileri sürülmediğinde kişilerin iddialarını desteklemek için kendilerinden makul olarak beklenen her şeyi yerine getirdiğine kanaat getirmek durumundadır. Aksine kanaat getirildiğinde söz konusu iddialar savunabilir düzeye ulaşmadığı için kötü muamele yasağının ihlal edildiğinin incelenebilmesi mümkün olamamaktadır (Beyza Metin, § 47)

49. Somut olayda Savcılık, başvurucunun kolluk görevlilerinin fiilî veya sözlü şiddetine maruz kalıp kalmadığı yönünde yaptığı araştırmada olay yeri kamera görüntülerini incelemiş, olay yerinde bulunan ve kolluk görevlisi olmayan kişileri tanık olarak dinlemiş, başvurucu hakkında adli muayene raporları almıştır.

50. Toplanan delillere göre başvurucunun kolluk görevlilerinin şiddetine maruz kaldığı yönünde somut bir olgu soruşturmaya yansımamıştır. Aksine başvurucunun hakarete uğradığını veya darbedildiğini iddia ettiği yerlerde bulunan ve tanık olarak dinlenen kişiler -A.Y., F.D., B.K- hakaret veya darp olmadığını açıkça ifade etmiştir. Tanıklar böyle bir olayı görmediklerinden ziyade bu şekilde bir olayın olmadığına tanıklık etmişlerdir. Başvurucu hakkında alınan sağlık raporlarında sadece silahla yaralanmasına bağlı olarak fiziki bulguların tespitine yer verilmiştir. Ayrıca karakol kamera görüntüleri de başvurucunun iddialarını destekler mahiyette değildir.

51. Öte yandan başvurucunun toplanmadığını iddia ettiği veya soruşturma makamlarınca değerlendirilmediğini öne sürdüğü herhangi bir kanıtı başvuru formunda dile getirmediği anlaşılmaktadır.

52. Başvurucunun kolluk görevlilerince kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin şikâyetlerini uygun ve yeterli delille desteklemediği dikkate alınarak bu iddiasının savunulabilir olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle başvurucunun etkili bir soruşturma yapılması yönündeki beklentisinin haklı olmadığı, dolayısıyla bu şikâyetinde ihlalin olmadığının açık olduğu değerlendirilmiştir.

53. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının negatif yükümlülüğü yönünden ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Kötü Muamele Yasağının Koruma -Önleme- Yükümlülüğü Yönünden İhlal Edildiğine İlişkin İddia (Kolluk Görevlilerince Korunmama İddiası)

54. Başvurucu, yaralı olarak Hastaneye geldiğinde kamu görevlilerinin olaya müdahale etmemesi (eylemsizliği) nedeniyle devletin önleme yükümlüğünün de ihlal edildiğini iddia etmiştir.

55. Soruşturma makamlarının suçları önlemek veya caydırmak amacıyla insan davranışlarının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlemin veya yürütülecek faaliyetin tercihi dikkate alınarak önleme yükümlülüğü yetkililer üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanmamalıdır. Önleme yükümlülüğünün ortaya çıkması için yetkililerce belirli bir kişinin maddi ve manevi varlığına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğunun bilindiği ya da bilinmesinin gerektiği durumların varlığı kabul edildikten sonra böyle bir durum dâhilinde, makul ölçüler çerçevesinde ve sahip oldukları yetkiler kapsamında bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde kamu makamlarının önlem almakta başarısız olduklarının tespiti gerekmektedir. Ancak bu konu, her davada kendi koşulları altında değerlendirilmelidir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 53; Z.C. [GK], B. No: 2013/3262, 11/5/2016, § 85).

56. Başvurucu, soruşturma aşamasındaki ifadesinde Hastaneye getirildiğinde önceden toplanmış olan kalabalığın linç etmek amacıyla kendisine saldırdığı sırada kolluk görevlilerinin arasında bulunduğunu ve görevlilerin kendisini koruduğunu ifade etmiştir. Ancak başvuru formunda, kolluk görevlilerinin koruma görevini yerine getirmemeleri nedeniyle görevlerini kötüye kullandıklarını beyan etmiştir.

57. Soruşturma kapsamında dinlenen ve olay anında Hastanede bulunan tüm tanıklar kolluk görevlilerinin çabalarına rağmen kalabalık bir grubun başvurucuya fiziken saldırmaya çalıştığını ifade etmişlerdir. Ayrıca başvurucunun Hastaneye ulaşır ulaşmaz tedavisine başlandığı, dolayısıyla tedavisi yönünden bir gecikme yaşanmadığı tanık beyanlarına yansımıştır.

58. Bu durumda terör eyleminin olduğu gün Hastanede toplanan bir grubun başvurucuya zarar verme tehlikesi kolluk görevlileri tarafından ciddiye alınarak başvurucunun görevlilerden oluşan güvenlik kordonu içinde Hastanenin Acil Servis bölümüne getirildiği ve derhâl sağlık hizmeti almasının sağlandığı anlaşıldığından, alınan tedbirlerin makul seviyede olmadığını söylemek başvurudaki bilgiler kapsamında mümkün görünmemektedir. Başvurucunun iddiasının aksine, kolluğun linç teşebbüsüne müsamaha gösterdiği veya koruma yükümlülüğünü ihmal ettiğini doğrular mahiyette bir olgu tespit edilmemiştir. Dolayısıyla somut olayda kamu makamlarının önlem almakta başarısız olduğundan söz edilemeyecektir. Bu nedenle devletin önleme yükümlülüğünün ihlal edilmediğinin açık olduğu anlaşılmaktadır.

59. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının koruma yükümlülüğü yönünden ihlal

edildiğine ilişkin iddianın da açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Kötü Muamele Yasağının Usul Boyutu Yönünden İhlal Edildiğine İlişkin İddia (Üçüncü Kişilerce Şiddete Maruz Kalındığı Şikayetine Yönelik Etkili Soruşturma Yapılmadığı İddiası)

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

60. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının usul yönünden ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

61. Anayasa Mahkemesinin, kötü muamele yasağı kapsamında devletin pozitif yükümlülükleri açısından benimsediği temel yaklaşıma göre devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen olaylarda Anayasa'nın 17. maddesi devlete, bu konuda ihdas edilmiş bulunan yasal ve idari çerçevenin elindeki tüm imkânları kullanarak maddi ve manevi varlığı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını, buna ilave olarak işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 52).

62. Anayasa’nın 17. maddesi ayrıca devlete, kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye -bu muameleler üçüncü kişiler tarafından yapılmış olsa bile- maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevini yüklemektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 82).

63. Devletin bu pozitif yükümlülüğünün bir parçası olarak usul yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 106; Tahir Canan, § 25).

64. Ceza soruşturmasının amacı, insan onurunu koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların hesap vermelerini sağlamak olmakla birlikte bu yükümlülük, kesin olarak bir sonuç elde etmeyi değil uygun araçları kullanmayı gerektirir. Diğer yandan Anayasa'nın 17. maddesi, başvuruculara üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi de yüklemez (Cezmi Demir ve diğerleri, § 113).

65. Soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması gerekmektedir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 99).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

66. Başvurucu; Hastanede toplanan kalabalık arasında bulunan B.C. tarafından yumruk atılmak suretiyle yaralandığını, buna rağmen Savcılıkça etkili soruşturma yürütülmeyerek kendisini darbeden kişilerin cezalandırılmadığını, aynı zamanda soruşturmanın makul sürede tamamlanmadığını ileri sürmüştür.

67. Başvurucunun yaralı olarak getirildiği Hastanede önceden toplanan bir grubun başvurucunun terörist olduğu düşüncesiyle başvurucuya saldırmaya çalıştığı, bu esnada

güvenlik kordonu içinde bulunan başvurucunun kolluk ve sağlık görevlilerinin çabaları sonucu tedavisinin yapılması amacıyla kalabalıktan uzaklaştırıldığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

68. Soruşturma kapsamında Savcılık başvurucunun şikâyet ve delillerini tespit etmiş, olay yerinde bulunan tanıkları dinlemiş, başvurucuya vurduğu iddia edilen B.C.nin ifadesine başvurmuş, 2015 yılında başlayan soruşturmayı yaklaşık iki yılda tamamlamıştır. Bu durumda şikâyetçinin soruşturmaya katılımının sağlandığı, şüphelinin kimliğinin tespit edilerek soruşturmaya dâhil edildiği ve birtakım delilerin toplandığı anlaşılmaktadır.

69. Buna karşılık olaydan yaklaşık iki ay sonra resmî yollarla istenen Hastane kamera kayıtları, otomatik silme süresinin geçmiş olması nedeniyle temin edilememiştir. Hastanede müdür yardımcısı olarak görev yapan tanık M.F.nin olay gecesi Savcılık kâtibinin kendisini aradığını, savcının kamera görüntülerini istediğini söylediğini, görüntü kaydının çıkarıldığını, bir gün sonra görüntüleri izlediğini ancak CD olarak çıkarılan görüntülerin kime teslim edildiğini hatırlamadığını ifade etmesi karşısında olay gecesi kamera görüntülerinin CD ortamına aktarıldığı anlaşılmaktadır. Buna rağmen kim tarafından kime teslim edildiği hususunda bir araştırma veya bilgi olmadığından görüntülerin kaybolup kaybolmadığı hakkında bilgi edinilememiştir.

70. Başvurucu hakkında alınan adli raporun -yaralamanın mahiyeti gereği sadece silahla yaralanmasına özgülenmesi nedeniyle- başvurucunun iddia ettiği gibi yumruklanmak suretiyle darbedilip edilmediğinin tespiti bakımından yetersiz kaldığı açıktır. Bu nedenle kamera görüntülerinin ve tanık ifadelerinin maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından önemi artmaktadır.

71. Diğer taraftan tanıkların başvurucuya üçüncü kişilerce fiziksel saldırı yapılmaya çalışıldığını beyan etmelerinin yanı sıra Hastane polisi olarak görev yapan Z.T., kalabalıktan bir kişinin başvurucuya vurduğunu gördüğünü ifade etmiş; başvurucu da bu kişinin B.C. olduğunu iddia etmiştir. Hastane Müdür Yardımcısı M.F. de kamera görüntülerini izlerken başvurucuya vurmaya teşebbüs eden kişinin B.C. olduğunu belirtmiştir.

72. Diğer tanık ifadelerine yer verilmesine rağmen başvurucunun iddialarını destekleyen tanıklar Z.T. ve M.F.nin beyanları ile şüpheli B.C.nin ifadesine Savcılık kararında yer verilmediği ve tartışılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla Savcılıkça toplanan delillerin nesnel analizle yorumlanması suretiyle sonuca ulaşıldığı hususunda tereddüt oluşmuştur.

73. Somut olay kapsamında Savcılık tarafından yürütülen soruşturmada eksikliklerin bulunmasının yanı sıra başvurucunun iddialarını destekleyen birtakım delilerin varlığına rağmen bu deliller tartışılmaksızın şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesinden dolayı yapılan soruşturmanın etkili olmadığı değerlendirilmiştir.

74. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının öngördüğü devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında kalan usul yükümlülüğünün ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

75. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

76. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş, soruşturmanın yeniden açılması ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

77. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

78. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

79. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

80. İncelenen başvuruda kötü muamele yasağının usul yükümlülüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin Savcılık kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

81. Bu durumda kötü muamele yasağının usul yükümlülüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden soruşturma ise ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden soruşturma kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere

uygun yeni bir soruşturma yapılmasından ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere Midyat Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

82. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için manevi zararları karşılığında başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

83. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kötü muamele yasağının usul boyutu yönünden ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Midyat Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEM TAYLAN ERDEN VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/32445 | Karar tarihi: 19.11.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/32445

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEM TAYLAN ERDEN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/32445)

Karar Tarihi: 19/11/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : 1. Cem Taylan ERDEN

2. Nur AYCAN

Başvurucular Vekili : Av. Müjde TOZBEY ERDEN

3. Gülden GENÇ

Vekili : Av. Ali Tufan KONUK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; idari merci tarafından tesis edilmiş bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 12/12/2017 ve 2/8/2017 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Konu yönünden tespit edilen hukuki irtibat nedeniyle 2017/39612 numaralı ve 2017/39620 numaralı bireysel başvuruların 2017/32445 numaralı bireysel başvuru ile birleştirilerek incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu Gülden Genç Bakanlık görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Başvurucular Cem Taylan Erden ve Nur Aycan Yönünden

1. Bireysel Başvuru Öncesi

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucular Van Özel İstanbul Kadın Doğum ve Cerrahi Hastanesinde (Hastane) 22/2/2016 tarihine kadar uzman doktor olarak görev yapmıştır.

11. Hastane 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınacak Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 2. maddesi uyarınca Hazineye bedelsiz olarak devredilmiştir.

12. Başvurucular Hastaneden olan kıdem ve ihbar tazminatları ile ücret alacaklarının tahsili amacıyla Van 1. İş Mahkemesinde (İş Mahkemesi) dava açmıştır. İş Mahkemesi davayı 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (675 sayılı KHK) 16. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca dava şartı yokluğu nedeniyle usulden reddetmiştir.

13. Başvurucular 27/12/2016 tarihinde 17/8/2016 tarihli ve 29804 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (670 sayılı KHK) 5. maddesi gereğince Maliye Bakanlığına alacakları için başvuruda bulunmuştur. Başvurucular, Maliye Bakanlığının başvurulara başvuru tarihinden itibaren 60 gün içinde cevap vermemiş olması sebebiyle başvuruyu zımnen reddettiğini kabul ederek Van 1. İdare Mahkemesinde (Van İdare Mahkemesi) dava açmıştır.

14. Van İdare Mahkemesi, davaların 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yetkili idari mercii tarafından verilen bir karar bulunmadan açıldığı gerekçesiyle incelenmeksizin reddine kesin olmak üzere karar vermiştir.

15. Nihai kararlar başvuruculardan Nur Aycan'a 27/11/2017 tarihinde, Cem Taylan Erden'e 24/11/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucular 12/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Bireysel Başvuru Sonrası

16. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden, bireysel

başvurudan sonra Maliye Bakanlığı tarafından başvuruculaların talebinin reddedildiği veret kararının başvuruculara 6/6/2018 tarihinde tebliğ edildiği tespit edilmiştir.

17. Başvuruculaların söz konusu ret kararına karşı Van 2. İdare Mahkemesinde dava açtıkları ve davaların derdest olduğu görülmüştür.

B. Başvurucu Gülden Genç Yönünden

18. Başvurucu, İzmir Özel Fatih Kolejinde (okul) müdür yardımcısı olarak görev yapmakta iken okulun 667 sayılı KHK gereğince Hazineye devredilmesinden sonra başvurucunun iş akti feshedilmiştir.

19. Başvurucu ihbar ve kıdem tazminatı ile ücret alacaklarının ödenmesi talebiyle 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi kapsamında 31/8/2016 ve 4/10/2016 tarihlerinde İzmir Defterdarlığı Olağanüstü Hal İncelemeleri Bürosuna (OHAL Bürosu) başvurmuştur.

20. Başvurucu, başvurusuna başvuru tarihinden itibaren 60 gün içinde cevap verilmemesi sebebiyle başvurunun zımnen reddedildiğini kabul ederek İzmir 2. İdare Mahkemesinde (İzmir İdare Mahkemesi) 28/12/2016 tarihinde tam yargı davası açmıştır. İzmir İdare Mahkemesi davanın 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca dava şartı yokluğu nedeniyle reddine karar vermiştir.

21. Başvurucu, İzmir İdare Mahkemesi kararına karşı İzmir Bölge İdare Mahkemesine (Bölge İdare Mahkemesi) istinaf başvurusunda bulunmuştur. Bölge İdare Mahkemesi davanın 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca "başvuru üzerine idari merci tarafından verilmiş karar" niteliğinde bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle (İzmir İdare Mahkemesi kararının gerekçesini değiştirmek suretiyle) istinaf istemini kesin olmak üzere reddetmiştir. Bununla birlikte Bölge İdare Mahkemesi davanın 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin (3) numaralı fıkrası kapsamında bulunmadığını da vurgulamıştır.

22. Nihai karar başvurucuya 7/7/2017 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 2/8/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

23. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "İdari makamların sükutu" kanar başlıklı 10. maddesi şöyledir:

"1. İlgililer, haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabilirler.

"2. Altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır. İlgililer altmış günün bittiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde, konusuna göre Danıştaya, idare ve vergi mahkemelerine dava açabilirler. Altmış günlük süre içinde idarece verilen cevap kesin değilse ilgili bu cevabı, isteminin reddi sayarak dava açabileceği gibi, kesin cevabı da bekleyebilir. Bu takdirde dava açma süresi işlemez. Ancak, bekleme süresi başvuru tarihinden itibaren altı ayı geçemez. Dava açılmaması veya davanın süreden reddi hallerinde, altmış günlük sürenin bitmesinden sonra yetkili idari makamlarca cevap verilirse, cevabın tebliğinden itibaren altmış gün içinde dava açabilirler."

24. 670 sayılı KHK'nın "Devir işlemlerine ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" (1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan

edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan Kanun Hükmünde Kararnameler gereğince kapatılan ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının her türlü taşınır, taşınmaz, malvarlığı, alacak ve hakları ile belge ve evraklarının (devralınan varlık);her türlü tespit işlemini yapmaya, kapsamını belirlemeye, idare etmeye, avans dahil her türlü alacak, senet, çek ve diğer kıymetli evraka ilişkin olarak dava ve icra takibi ile diğer her türlü işlemi yapmaya, devralınan varlıklarla ilgili olup kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle tevsik edilen borç ve yükümlülükleri tespite ve hiçbir şekilde devralınan varlıkların değerini geçmemesi, ek mali külfet getirmemesi, kefaletten doğmaması ve Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ/PDY)'ne aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması şartıyla bu varlıkların değerlendirilmesi suretiyle bunları uygun bir takvim dahilinde ödemeye, kapatılan kurum ve kuruluşların taahhüt ve garanti ettiği ancak vermediği mal ve hizmet bedellerinin ödemesini durdurmaya veya ödemeye, tahsili mümkün olmadığı anlaşılan veya tahsilinde ve takibinde yarar bulunmayan hak ve alacaklar ile taahhüt ve garantilerin tahsilinden vazgeçmeye, her türlü sulh işlemini yapmaya, devralınan varlıklarla ilişkili kredi veya gerçek bir mal veya hizmet ilişkisine dayanan borçlar nedeniyle konulmuş ve daha önce kaldırılmış takyidatları kredinin veya borcun ödenebilmesini sağlamak amacıyla kaldırıldığı andaki koşullarla tekrar koydurmaya ve ihyaya, menkul rehinleri dikkate almaya, devralınan varlıklara konulan takyidatların sınırlarını belirlemeye ve kaldırmaya, finansal kiralama dahil sözleşmelerin feshine veya devamına karar vermeye, devralınan varlıkların idaresi, değerlendirilmesi, elden çıkarılması için gerekli her türlü tedbiri almaya, gerektiğinde devralınan varlıkların tasfiyesi veya satışı amacıyla uygun görülen kamu kurum ve kuruluşlarına devretmeye, devir kapsamında olmadığı belirlenen varlıkları iadeye, kapatılanların gerçek kişiye ait olması halinde devralınacak varlıkların kapsamını belirlemeye, tereddütleri gidermeye, uygulamaları yönlendirmeye, bütün bu işlemleri yapmak amacıyla usul ve esasları belirlemeye, vakıflar yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğü, diğerleri yönünden Maliye Bakanlığı yetkilidir.

(2) Bu madde kapsamında devralınan varlıklardan nakit ve diğer hazır değerler emanet, diğer varlıklar ise nazım hesaplarda izlenir. Nazım hesaplarda izlenen varlıklardan elden çıkarılanların tutarı emanet hesaplarına alınır. Ödenmesine karar verilen borçlar bu emanetlerden ödenerek kalan tutar bütçeye gelir kaydedilir.

(3) Kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetleri sonlandırılarak ticari sicil kayıtları resen terkin edilir. Bunların devralınan varlıkları dışındaki varlıkları da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılır. Bu durumda şirketlere daha önce atanmış kayyımlar tasfiye memuru olarak görevlendirilebilir veya bu şirketlere tasfiye memuru atanabilir. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye ve birinci fıkrada yer alan hususları bu şekilde devralınan varlıklar için de uygulamaya Maliye Bakanlığı yetkilidir.

(4) Birinci fıkra kapsamında tespite konu edilebilecek borç ve yükümlülüklere ilişkin olarak hak iddiasında bulunanlarca bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altmış günlük hak düşürücü süre içerisinde ilgili idaresine kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edilir. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak kapatma işlemlerinde ise altmış günlük süre kapatma tarihinden itibaren başlar.

..."

25. 675 sayılı KHK'nın "Dava ve takip usulü" kenar başlıklı 16. maddesi şöyledir:

" (1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanalları ile bunların sahibi gerçek veya tüzel kişiler aleyhine 17/8/2016 tarihinden önce açılan davalar ile bu kapsamda Hazine ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne husumet yöneltilen davalarda mahkemelerce, 15/8/2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi uyarınca dava şartı yokluğu nedeniyle red kararı verilir. Bu kararlar duruşma günü beklenmeksizin dosya üzerinden kesin olarak verilir ve davacılara resen tebliğ edilir. Tarafların yaptığı yargılama giderleri kendi üzerlerinde bırakılır.

(2) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanalları ile bunların sahibi gerçek veya tüzel kişiler aleyhine 17/8/2016 tarihinden önce başlatılan icra ve iflas takipleri ile bu kapsamda Hazine ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne husumet yöneltilen takipler hakkında icra müdürlüklerince, 670 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi uyarınca düşme kararı verilir. Bu kararlar dosya üzerinden kesin olarak verilir ve takip alacaklısına resen tebliğ edilir. Tarafların yaptığı takip giderleri kendi üzerlerinde bırakılır.

(3) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanalları ile bunların sahibi gerçek veya tüzel kişiler veya kapatılma ya da resen terkin üzerine Maliye Bakanlığı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü aleyhine 17/8/2016 tarihi dahil bu tarihten sonra açılan davalar ile icra ve iflas takipleri hakkında 670 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi gereğince dava veya takip şartının bulunmaması nedeniyle davanın reddine veya takibin düşmesine karar verilir.

(4) Birinci ve ikinci fıkralar uyarınca verilen kararlarda davacı veya alacaklının 670 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesinde belirtilen usule uygun olarak ilgili idari makama, tebliğ tarihinden itibaren otuz günlük hak düşürücü süre içinde başvurabileceği belirtilir. İdari başvuru üzerine idari merci tarafından verilecek karar aleyhine idari yargıda dava açılabilir. İdari yargının verdiği karar kesin olup, uyuşmazlık adli yargıda hiçbir şekilde dava konusu yapılamaz."

26. 670 sayılı KHK'nın "Devir işlemlerine ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 5. maddesi 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 (mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

27. 675 sayılı KHK'nın "Dava ve takip usulü" kenar başlıklı 16. maddesi 6/2/2018 tarihli ve 7082 sayılı Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Mahkemenin 19/11/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucular Cem Taylan Erden ve Nur Aycan Yönünden

1. Başvuruculaın İddiaları ve Bakanlığın Görüşü

29. Başvurucular, Maliye Bakanlığına yapmış oldukları başvuruya cevap verilmemesi üzerine açtıkları davanın incelenmeksizin reddedilmesi sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

30. Bakanlık 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesinde yer alan "zımni ret" hükmünün başvuruya konu davada uygulanamayacağını, 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinde idare tarafından verilecek kararın dava açmanın bir ön koşulu olduğunu, Danıştayın bu yönde kanun yararına bozma kararı verdiğini, olağan kanun yolları tüketilmeden yapılan başvuruda başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle başvurunun kabul edilmemesi kararının verilmesi gerektiği görüşüyle takdirin Anayasa Mahkemesine ait olduğunu belirtmiştir.

2. Değerlendirme

31. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Başvuru hakkının kötüye kullanılması" kenar başlıklı 51. maddesi şöyledir:

"Bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığı tespit edilen başvurucular aleyhine, yargılama giderlerinin dışında, ayrıca ikibin Türk Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasına hükmedilebilir."

32. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru hakkının kötüye kullanılması" kenar başlıklı 83. maddesi şöyledir:

"Başvurucunun istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde incelemenin her aşamasında başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında, ilgilinin ikibin Türk Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilebilir."

33. İçtüzük'ün "Bireysel başvuru formu ve ekleri" kenar başlıklı 59. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Başvuru formunda belirtilen bilgilerde ve başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik olduğunda bunun Mahkemeye bildirilmesi zorunludur."

34. Genel olarak bir hakkın öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31; S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28).

35. Bu kapsamda özellikle mahkemeyi yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici

bir üslup kullanılması ile söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (Mehmet Güven Ulusoy, § 32; S.Ö., § 29).

36. Somut olayda bireysel başvurudan sonra Maliye Bakanlığı tarafından başvurucuların başvuru konusu taleplerinin reddedildiği, başvurucuların ret işlemine karşı Van İdare Mahkemelerinde dava açtıkları ve davaların derdest olduğu tespit edilmiştir. Başvurucuların başvuruya konu mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiaları başta olmak üzere diğer iddialar bakımından söz konusu tespitin oldukça önemli olduğu anlaşılmıştır. Başvurucuların somut başvuru hakkında, başvuru tarihinden sonra tesis edilen işlem ve anılan işleme karşı açılan davalar ile ilgili Anayasa Mahkemesine herhangi bir bilgi veya belge sundukları görülememiştir.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların başvurularının değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi vermedikleri, bu süreçte vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemek suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasını engelledikleri anlaşıldığından başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

38. Bu durumda başvurucular aleyhine Anayasa Mahkemesini yanıltıcı nitelikte başvuru yapmaları nedeniyle 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca takdiren ayrı ayrı 2.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesi gerekir.

B. Başvurucu Gülden Genç Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

39. Başvurucu; 670 sayılı KHK kapsamında tazminat ve ücret alacağının ödenmesi için OHAL Bürosuna başvurduğunu, başvurusunun zımnen reddi üzerine açtığı davanın incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma, etkili başvuru ve çalışma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

40. Bakanlık 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesinde yer alan "zımni ret" hükmünün başvuruya konu davada uygulanamayacağını, 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinde idare tarafından verilecek kararın dava açmanın bir ön koşulu olduğunu, olağan kanun yolları tüketilmeden yapılan başvuruda başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle başvurunun kabul edilmemesi kararının verilmesi gerektiği görüşüyle takdirin Anayasa Mahkemesine ait olduğunu belirtmiştir.

41. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki beyanlarını tekrar etmiş ve Bakanlık görüşüne katılmadığını ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

42. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

43. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No:

2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin zımni ret üzerine açılan davanın esasının incelenmemesine yönelik olduğundan başvurunun mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

44. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine yönelik iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

45. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No:2014/13156, 20/4/2017, § 34).

46. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olamaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

47. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

48. Öte yandan Anayasa'nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda adil yargılanma hakkı, koşulları bulunduğu takdirde kişilere davanın görüldüğü mahkemeden uyuşmazlığın esasının incelenmesini isteme güvencesini de sağlar (Ahmet Özdoğan, B. No: 2017/26326, 9/1/2019, § 35).

49. Somut başvuruya konu davada İzmir İdare Mahkemesince dava şartının bulunmadığı gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine karar verilmiş ise de söz konusu karar İzmir Bölge İdare Mahkemesince 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca "başvuru üzerine idari merci tarafından verilmiş karar" niteliğinde bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle onanmıştır. Dolayısıyla başvurucunun mahkemeye erişimine müdahale oluşturan nihai karar Bölge İdare Mahkemesi kararıdır. Bu durumda bireysel başvuruda incelenecek karar Bölge İdare Mahkemesinin kararı olacaktır.

50. Somut olayda başvurucunun alacaklarının ödenmesine hükmedilmesi istemli açtığı tam yargı davasının esası hakkında bir inceleme yapılmadığından mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

51. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı, mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

52. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

53. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu nedenle öncelikle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

54. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

55. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

56. Mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağı bağlamında Anayasa Mahkemesinin yapacağı denetim müdahaleye imkân tanıyan şeklî manada bir kanunun bulunup bulunmadığının tespitiyle sınırlıdır, Anayasa Mahkemesi kural olarak bu kanunun doğru uygulanıp uygulanmayacağıyla kanunilik denetimi bağlamında ilgilenmemektedir ancak kanunun açık lafzına aykırı bir uygulamanın bulunduğunun tespiti hâlinde müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşabilecektir.

57. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

58. Somut olayda başvurucunun tazminat ve ücret alacağının ödenmesine hükmedilmesi talebiyle açmış olduğu tam yargı davasının "başvuru üzerine idari merci tarafından verilmiş karar" niteliğinde bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine karar verilmiştir. Başka bir ifadeyle Bölge İdare Mahkemesine göre başvurucunun idareye yaptığı başvurudan sonra dava açabilmesinin şartı idare tarafından bir cevap verilmiş olmasıdır.

59. 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesinde; ilgililerin haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabilecekleri, altmış gün içinde bir cevap verilmezse isteğin reddedilmiş sayılarak altmış günün bittiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde dava açılabileceği düzenlenmiştir. İdari yargılama usulünde genel hüküm niteliğinde olan söz konusu kuralın amacı idareyi, bireylerin talepleri ile ilgili iradesini davaya konu edilebilecek bir forma büründürmek ve bu suretle bireylerin mahkemeye erişim hakkından yararlanabilmelerini temin etmektir. Kanun koyucu idarenin ilgililerin taleplerini sürüncemede bırakmasını önlemek amacıyla idarenin belli bir süre (altmış gün) içinde cevap vermemesi hâlinde işlemin olumsuz olarak kurulduğunu kabul etmek suretiyle ilgilinin iptal davasına konu edebileceği bir idari işlemin oluşmasını sağlamayı hedeflemiştir. Böylece idarenin ilgilinin menfaatini etkileyen talebine cevap vermeyi keyfî olarak sürüncemede bırakmasının önüne geçilmiş olmaktadır.

60. Anayasa'nın 125. maddesi uyarınca idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır. Bu kural Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin bir gereği olmanın yanında Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkına ilişkin özel bir güvence mahiyeti de taşımaktadır. Buna göre Anayasa'da belirtilen istisnalar dışında idari işlemlerin yargı denetimi dışında bırakılması yasaktır. Bir idari işlemin açıkça yargı denetimi dışında bırakılmasının bu yasakla bağdaşmayacağı tartışmasızdır. Bunun yanında doğrudan olmasa bile dolaylı olarak yargı denetimine kapalı işlemler alanının oluşturulması da bu yasakla çelişebilir. Dolayısıyla devletin idarenin bireylerin menfaatlerini etkileyen faaliyetlerinin yargısal denetime kapalı hâle gelmesini önleme ödevi bulunmaktadır. Başka bir deyişle devlet; bireylerin idarenin işlemlerine karşı yargı yoluna başvurmasını mümkün kılma ve gerekirse kolaylaştırma, bu amaç doğrultusunda dava formları oluşturma yükümlülüğü altındadır. Kuşkusuz 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesindeki zımni ret müessesi mahkemeye erişim hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerden ve Anayasa'nın 125. maddesinde hüküm altına alınan özel güvenceden bağımsız olarak düşünülemez.

61. Bölge İdare Mahkemesince dayanılan 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, ilgililer tarafından yapılan başvuru üzerine idarece altmış gün içinde cevap verilmemesi durumunda başvurunun zımnen reddedilmiş sayılacağını öngören 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesine istisna getirildiğine dair açık hükmün yer almadığının altı çizilmelidir. Zımni ret müessesenin yukarıda değinilen anayasal güvencelerle ilişkisi gözetildiğinde 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesinin 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında yapılan başvuruları kapsamayacağının söylenmesi makul ve öngörülebilir bir yorum olmayacağı gibi bu yorum Anayasa'nın 125. maddesinde yer alan güvence ile açıkça çelişecektir. Hukuk kurallarının öngörülebilirlik ilkesiyle çelişen yorumları esas alınarak mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanunilik kriterini taşıdığı ifade edilemeyecektir. Dolayısıyla Bölge İdare Mahkemesinin somut olayda idare tarafından verilmiş bir kararın bulunmadığı şeklindeki yorumunun kanuni temelden yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

62. Öte yandan Bölge İdare Mahkemesinin gerekçede dayanmış olduğu 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin (4) numaralı fıkrasının aynı maddenin (1) ve (2) numaralı fıkralar uyarınca dava şartı yokluğu nedeniyle verilen ret kararlarına ilişkin olduğu açıkça vurgulanmıştır. (1) ve (2) numaralı fıkralarda ifade edilen bu kararların 17/8/2016 tarihinden önce açılan davalar ve icra takipleri hakkında verileceği belirtilmiştir. Başvuruya konu davanın 28/12/2016 tarihinde açılmış olduğu değerlendirildiğinde (1) ve (2) numaralı fıkraların başvurucunun açmış olduğu davanın uygulama alanında kalmadığı değerlendirilmektedir.

63. 17/8/2016 tarihi dâhil bu tarihten sonra açılan davalar bakımından dava şartının bulunmaması sebebiyle davanın reddine karar verilmesine ilişkin (3) numaralı fıkradaki düzenlemenin ise 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi kapsamında başvuru yapılmadan açılan davalar bakımından geçerli olduğu tespit edilmiştir. Başvurucunun davası 17/8/2016 tarihinden sonra açılmıştır fakat başvurucunun 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi kapsamındaki dava şartını yerine getirdiği anlaşılmıştır.

64. 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin gerekçesinde, 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi ile getirilen idari başvuru yoluna ilişkin yürürlük tarihinin esas alınması suretiyle 17/8/2016 tarihinden önce açılan davalar ile başlatılan icra takiplerinde davacı veya takip alacaklısına ilgili idari makama başvuru için 30 günlük hak düşürücü süre getirilerek davanın reddine ve takibin düşmesine ilişkin düzenleme yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıca gerekçede 17/8/2016 tarihinden sonra açılan davalarda ve icra takiplerinde ise 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi gereğince dava veya takip şartının bulunmaması nedeniyle davanın reddine ve takibin düşmesine karar verilmesinin öngörüldüğü vurgulanmıştır.

65. Bu durumda başvurucunun 17/8/2016 tarihinden sonra 670 sayılı KHK'nın 5. maddesi kapsamında OHAL Bürosuna müracaat ettiği ve davanın 17/8/2016 tarihinden sonra açıldığı değerlendirildiğinde başvurucunun durumunun 675 sayılı KHK'nın 16. maddesi kapsamında bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bölge İdare Mahkemesinin başvurucunun zımni ret işlemine karşı dava açamayacağına ilişkin başka bir kanuni dayanak göstermemiş olması karşısında uyuşmazlığın esası hakkında inceleme yapılmadan yargılamanın sona erdirilmesi nedeniyle yargılama sonucunda verilen kararın kanunilik unsurunu taşımadığı değerlendirilmiştir.

66. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

67. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

68. Başvurucu Gülden Genç, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

69. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

70. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

71. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

72. İncelenen başvuruda Bölge İdare Mahkemesinin idari başvuru üzerine idari merci tarafından verilecek karar bulunmadığı gerekçesiyle davanın esasını incelememesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

73. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Bölge İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

74. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

75. Dosyadaki belgelerden tespit edilen, 257,50 TL başvuru harcının ve 3.000 TL vekalet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucu Gülden Genç'e

ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucular Cem Taylan Erden ve Nur Aycan yönünden BAŞVURUNUN REDDİNE,

2. Başvurucu Gülden Genç yönünden mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Başvurucu Gülden Genç'in Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak için Bölge İdare Mahkemesine iletilmek üzere İzmir 2. İdare Mahkemesine (E.2016/2005, K.2017/8) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucu Gülden Genç'in tazminat talebinin REDDİNE,

E. 1. Yargılama giderlerinin başvurucular Cem Taylan Erden ve Nur Aycan üzerinde BIRAKILMASINA,

2. 257,50 TL bireysel başvuru harcı ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucu Gülden Genç'e ÖDENMESİNE,

F. 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca başvurucular Cem Taylan ERDEN ve Nur AYCAN'ın 2.000 TL disiplin para cezası ile AYRI AYRI CEZALANDIRILMASINA,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/11/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.